

WŌ-NUNTŠŌ KE YIWALAHERELŌ

IESU KRISTO

KPĀÑMO HĒ LE

YE GĀ WIEMŌ LE MLI.

THE NEW TESTAMENT

OF

OUR LORD AND SAVIOUR

JESUS CHRIST.

TRANSLATED FROM THE ORIGINAL GREEK

INTO THE AKRA OR GĀ LANGUAGE

BY J. ZIMMERMANN.

NEW EDITION, REVISED.

BASEL 1889.

PRINTED FOR THE EVANGELICAL MISSIONARY SOCIETY
AND THE BASEL BIBLE SOCIETY.

The Vowels are sounded as in the Standard Alphabet
of Dr. Lepsius.

a e i o u, as in German and Italian,
e ê o ô, as in English *set, there, not, nor*.
â ê î ĩ... and most vowels after m, n, ny, ñ, are nasal;
ā ē ī... are long, ä ë ĩ ö ü very short.
aa āā ee ee... occur in negative verbs;
aā āa oō & oō are used in other cases.
á é ó... have the high tone,
áá, éé... are high and middle,
à è è... have the low tone.

The Consonants are pronounced mostly as in English.

û = *ng* in *singing*;
š = *sh*;
tš = *ch* in *chin*;
dš = *j*, or *g* in *gin*.
f = *šw*, *šû*, or a sound between *f* and *sh*;
tf, df = *tšû*, *dšû*.
gb, kp, ñm, are compound initial sounds.

6137049

1 / AR / PLS 191. B47
Africa class

NII NÍ YQ MLI.

1. Mateo sanekpakpa le	yii 28
2. Marko sanekpakpa le	- 16
3. Luka sanekpakpa le	- 24
4. Iohane sanekpakpa le	- 21
5. Bofoi le asāđši le	- 28
6. Romafoi awolo le	- 16
7. 1 Korintobii awolo le	- 16
8. 2 Korintobii awolo le	- 13
9. Galatamei awolo le	- 6
10. Efesobii awolo le	- 6
11. Filipibii awolo le	- 4
12. Kolosebii awolo le	- 4
13. 1 Tesalonikamei awolo le.	- 5
14. 2 Tesalonikamei awolo le.	- 3
15. 1 Timoteo wolo le	- 6
16. 2 Timoteo wolo le	- 4
17. Tito wolo le	- 3
18. Filēmon wolo le	- 1
19. Hebrimei awolo le	- 13
20. Iakobo wolo le	- 5
21. 1 Petro wolo le	- 5
22. 2 Petro wolo le	- 3
23. 1 Iohane wolo le	- 5
24. 2 Iohane wolo le	- 1
25. 3 Iohane wolo le	- 1
26. Iuda wolo le	- 1
27. Iohane kpodšiemọ le	- 22

MATEO SANEKPAKPA LE.

(1,1—17. Luk. 3,23—38.)

1. Iesu Kristo, Dawid bi le, Abraham bi le, fõmõ wolo.
2 Abraham fõ Isak, ni Isak fõ Iakob, ni Iakob fõ Iuda
3 ke enyemimei le; *Iuda ke Tamar fõ Fares ke Sara,
4 ni Fares fõ Esrom, ni Esrom fõ Aram; *ni Aram fõ
Aminadab, ni Aminadab fõ Nahason, ni Nahason fõ
5 Salmon; *ni Salmon ke Rahab fõ Boas, ni Boas ke
6 Rut fõ Obed, ni Obed fõ Iese; *ni Iese fõ Dawid,
mañtše le, ni mañtše Dawid ke Uria nã le fõ Salomo.
7 *Ni Salomo fõ Rehabeam, ni Rehabeam fõ Abia, ni
8 Abia fõ Asa; *ni Asa fõ Iosafat, ni Iosafat fõ Ioram,
9 ni Ioram fõ Osia; *ni Osia fõ Iotam, ni Iotam fõ
10 Akas, ni Akas fõ Hesekia; *ni Hesekia fõ Manasse,
11 ni Manasse fõ Amon, ni Amon fõ Iosia; *ni Iosia fõ
Iekonia ke enyemimei le, beni abanoame nom ke-te
12 Babilon le. *Ni beni akplaame ke-te Babilon le se le,
13 Iekonia fõ Salatiel, ni Salatiel fõ Sorobabel; *ni Sorobabel
fõ Abihud, ni Abihud fõ Eliakim, ni Eliakim fõ
14 Asor; *ni Asor fõ Sadok, ni Sadok fõ Akim, ni Akim
15 fõ Elihud; *ni Elihud fõ Eleasar, ni Eleasar fõ Mattan,
16 ni Mattan fõ Iakob; *ni Iakob fõ Iosef, Maria ni fõ
17 Iesu ni atšẽõle Kristo le wu le. *Bẽle yinõi le fẽ ni
dšẽ Abraham nõ ke-baši Dawid nõ le, yinõi nyoñma-
ke-edfe; ni ke-dšẽ Dawid nõ ke-baši Babilon nomũõ
le nõ le, yinõi nyoñma-ke-edfe; ni ke-dšẽ Babilon
nomũõ le ke-baši Kristo nõ le, yinõi nyoñma-ke-edfe.

1.— 2) 1Mos.21,3; 25,26; 29,35. 3) 1Mos.38,29. 1Kron.2,5.9. 4) 1Kron.
2,10. 5) Ios.2,1. Rut4,17. 6) 1Sam.16,1. 2Sam.12,24. 7) 1Kron.3,10. 8) 1Man.
15,24; 22,51. 1Kron.3,11. 9) 2Man.15,7.38. 12) Esr.3,2. 16) Mat.27,17.22.

18 Ši bõni Iesu Kristo fõmõ lẹ yẹ nẹ: Enye Maria
 lẹ, beni Iosef ẹtsẹ ehe bā ni amẹnako amẹbakpe lẹ,
 19 ana akẹ ehie musu kẹ-dsẹ Mumọ krońkroń lẹ. * Ši
 Iosef, ewu lẹ, akẹ-ni dšalọ dšile ni etao akẹ ebọlẹ
 20 ahora lẹ, esusu akẹ eehmẹ ehe yẹ tẹmọ mli. * Ši beni
 edfẹg nii nẹ ahe lẹ, na, Nuntşọ lẹ bofo tẹ dšie ehe kpo
 etşole yẹ lamọ mli, ni ekẹlẹ akẹ: Iosef, Dawid bi,
 kāsẹ oñā Maria lẹ ñò gbeyẹ; ši noni afọ yẹ emli lẹ
 21 edşẹ Mumọ krońkroń lẹ; *ni ebafo binu, ni ootşẹ
 egbei Iesu, ši lẹ eehere emañ lẹ yiwala kẹ-
 22 adşẹ amẹhe ešai lẹ amli. *Ši afe enẹ fẹ, koni
 noni Nuntşọ lẹ wie yẹ gbalọ lẹ nā lẹ aba mli akẹ:
 23 *"Na, oblayō (ni lé nū) lẹ anā musu, ni eefọ
 binu, ni ameatşẹ egbei Imanuēl," ni kędşi
 24 atşō şisi lẹ dşi: Nyoñmo kewọ (yẹ). *Ši beni Iosef
 te ši kẹ-dşẹ wọ mli lẹ, efe bõni Nuntşọ lẹ bofo lẹ kẹlẹ
 25 lẹ, ni eho eñā lẹ; *ni eleele ahū kẹ-yaşi beying ni
 efọ ebinu kromọbi lẹ, ni etşẹ egbei akẹ Iesu.

2. Ši beni afọ Iesu yẹ Betlehem yẹ Iudea yẹ mañtşẹ
 Herode ying lẹ, na, nilelọi dşẹ bokā ba Ierusalem babi
 2 akẹ: *Nęgbẹ moni afọlẹ Iudafoi lẹ amañtşẹ lẹ yẹ?
 ši wõna eñulami lẹ yẹ bokā lẹ, ni wõba lẹ solemọ nẹ.
 3 Ši beni mañtşẹ Herode nu eng lẹ, ehao, ekẹ Ierusalem
 4 fẹ; *ni beni ẹbua mañ lẹ osofonukpai lẹ kẹ wolo-
 ñmalọi lẹ fẹ nā lẹ, (ekpe mli) ebiamẹ heni aafọ Kristo
 5 yẹ. *Ni amekẹlẹ akẹ: Yẹ Betlehem yẹ Iudea; ši
 6 neke gbalọ lẹ ñmā: *"Ni bo, Betlehem, Iuda
 şikpoñ lẹ, dşee bo dşi biblo fẹ fẹ yẹ Iuda
 lumei lẹ ateh kwrā, ši omli lumo ni alẹ
 mimañ Israel" lẹ adşẹ."

18) Luk. 1,27,35. 19) 5Moa. 24,1. 21) Luk. 1,31; 2,21. Bof. 4,12; 5,31.

22) Ies. 7,14. 25) Luk. 2,7,21.

2.— 1) Luk. 2,1-7. 1Moa. 25,6. 2) Luk. 1,35; 2,11. 4Moa. 24,17. 4) Bof. 4,5.
 5) Mik. 5,1. Ioh. 7,42.

- 7 Keke ni Herode, beni etšé nileloi le ke-te se le, ebi-
 8 ame katekate beyino ní ñulami le pue. *Ni etšūame
 Betlehem ekē: Nyeyaā ni nyeyataoa abifao le fitsofitšo;
 ši beni nyénale le, nyebakēami ekoñ, koni mi hū
 9 maba ni mabasolele. *Ši beni amēnu mañtše le wie-
 mo le, ameyiñ amete. Ni na, ñulami le ní amēna ye
 bokā le nyie amēhīe āhū, ni ebadamo heni abifao le
 10 yo le ñwei. *Ši beni amēna ñulami le, amēná miše
 11 babao dientše. *Ni amete šia le, ni amēna abifao le
 ke enye Maria le, ni amekula ši amesolele, ni amefene
 amēni le anā, ni amekèle nikēni: šika ke kroboo ke
 12 mire. *Ni noni adšie atšōame ye wolamo mli ake
 amekaya Herode ñō donñ le, amētšó gbē kroko no
 ke-te amēşikpoñ le no.
- 13 Ni beni ame le amēte le, na, Nuntšo le bofo dšie
 ehe kpo etšō Iosef ye wolamo mli ni ekē: Te ši, ñō
 abifao le ke enye le, ni odšo foi oya Misraim, ni ohī
 dšei ke-yaši beyino ní makēo; ši Herode atao abifao
 14 le ní égbele. *Ni le hū ete ši eno abifao le ke enye
 15 le nyōñ, ni eyiñ ete Misraim. *Ni eye dšei ke-yaši
 Herode gbēle mli, koni noni Nuntšo le wie ye gbalō
 le nā le aba mli ake: “Misraim mitšé mibi le
 ke-dše.”
- 16 Agbene Herode, beni ena ake nileloi le éye ehe feo
 le, emli fū babao, ni etšū ni ayagbe gbekebihī fē ní
 yo Betlehem ke dšemei niiañ fē le, mei ní éye affi
 enyo ke mei ní yeko nakai le, ye be ní ebi nileloi le
 17 fitsofitšo le nā. *Neke noni Ieremia, gbalō le, kē le
 18 ba mli ake: *“Anu gbē ye Rama, ñkomoyeli
 ke yāfó ke yarafemo babao: Rahel mifó ebii,
 ni ékplēē mišedšemo; ši amēbe.”
- 19 Ši beni Herode égbo le, na, Nuntšo le bofo dšie ehe
 20 kpo etšō Iosef ye lamō mli ye Misraim, *ni ekē: Te

11) Lal.72,10,15. Ies. 60,6. 15) Hos.11,1. 18) Ier.31,15. 1Mos.35,19.

21 si, ni oño abifao lẹ ke enye lẹ, ni oya Israel šikpoñ lẹ
 ete ši, ni eño abifao lẹ ke enye lẹ, ni eba Israel šikpoñ
 22 lẹ nọ. * Ši beni enu ake Arkelao eye mañtše ye Iudea
 ye etše Herode nādšiañ lẹ, eše dšei-yā gbeyê; ni noni
 23 atšöle ye lamọ mli lẹ, etšö afa ete Galilea niañ. * Ni
 eba ebahi mañ ko ni atšöle Nazaret lẹ mli; koni noni
 gbalọ lẹ wie lẹ aba mli ake: "A atšöle Nazarenyo."

(3,1—12. Mar. 1,1—8. Luk. 3,1—20.)

3. Ši no gbii lẹ amlilẹ Iohane, Baptisilẹ lẹ, ba
 2 ebašie ye Iudea ña lẹ mli; * ni ekẹ ake: Nyetša-
 kea nyetšuii; si ñwei mañtšeyeli lẹ éše ši
 3 étā. * Ši monẹ dši moni Iesaia, gbalọ lẹ, wie ehe
 ake: "Moko gbé ni boọ ye ña lẹ nọ ake: Nyesāa
 Nuntšö lẹ gbe lẹ, ni nyefea etempoilẹ trömö!"
 4 lẹ. * Ni Iohane lẹ noññ lẹ, ake yoma hetšei lõ etade,
 ni wolokpā fi ehe, ši eñmā dši balabli ke ñang-wò.
 5 Agbene Jerusalem ke Iudea fẹ ke Iordan niañ lẹ fẹ
 6 dše kpo ba eño; * ni ebaptisiamẹ ye Iordan mli, ake-
 ni amedšadše amẹhe ešai lẹ ametšö lẹ.
 7 Ši beni ena Farisifoi lẹ ke Sadukifoi lẹ ateu mei pi
 ba ebaptisimọ lẹ he lẹ, ekẹame ake: Šinđi afiei, namo
 8 tšönye ake nyedšo mlifü ni baba lẹ nā foi? * Agbene
 9 nyewoa yibii ni sa tšuitšakemọ lẹ! * Ni nyekasusua
 nyekēa ye nyemli ake: Wotše ni woyọ dši Abraham;
 ši mikēnye ake, Nyoñmọ nyēọ ake eteọ bii aši ye tei
 10 ne amlilẹ ebāa Abraham. * Ši lema lẹ kā tšei lẹ ašišifa
 lẹ nọ momo, koni tšo-fē-tšo ni woo yibii kpakpai lẹ,
 11 atole agbe ši, ni ašé afö la mli. * Mi lẹ, mibaptisignye
 ye nu mli hā tšuitšakemọ moñ; ši moni baā ye mise

20) 2Moz. 4,19. 23) Luk. 1,26. (Ioz. 11,1; 53,2.)

3.— 1) Luk. 1,13. 2) 4,17. 10,7. 3) Ioz. 40,3. 4) 7Mar. 1,8. 7) 12,34; 23,33.

9) Rom. 2,28. Ioh. 8,33,39. 10) 7,19. Luk. 13,7,9. Ioh. 13,24. 11) Ioh. 1,26.

le, ehe wa fēmi, mo tokotai ní misaa ake mihīeō le,
 12 le eebaptisinye ye Mumō kronkron ke la mli. *Moni
 ešātsene yo eden, ni eebē ešikpoñle fitsofitšo, ni eebua
 enmā le nā eto eboño le mli; ši tutru le, eke la ní
 gboo bašā le.

(3,13—17. Mar. 1,9—11. Luk. 3,21.22. Ioh. 1,31—34.)

13 **K**eke ni Iesu dše Galilea eba Iohane nō ye
 14 Iordan nō, koni no ábaptisile. *Ši Iohane tšile
 gbē ekē: Mi moñ ehiami ake bo obaptisiomi, ni bo
 15 obaā miñō ne? *Ši Iesu here nō ekēle ake: N̄mē
 gbē agbene, ši neke sa ake wogbeō dšale fē nā. Keke
 16 ni ekplēle. *Ni beni ábaptisi Iesu le, edše nu le mli
 amrō edše kpo; ni na, agble n̄weii ahāle, ni ena
 Nyoñmo Mumō le ní ekplekeō ši tamō okpo ni ebaā
 17 enō. *Ni na, gbē dše n̄wei ni ekē: Monē dši mibi
 ní misumoōle, mo he tšui ní míná le.

(4,1—11. Mar. 1,12.13. Luk. 4,1—13.)

4. **A**gbene Mumō le nō Iesu ke-te nanō koni abonsam
 2 le ákale. *Ni beni éhī n̄mā dšetšeremō ke dšenamō
 3 gbīi nyoñmai-edfe le, no se le hōmō yele. *Ni kālō
 le ba enō ebakēle ake: Kedši Nyoñmo bi dšio le,
 4 kēmō koni tei ne atšómō abolo. *Ši ehene nō ekē:
 A'nmā ake: "Dšee abolo keke nō ni gbomo
 tšōō ní eyi aná wala; ši wiemo-fē-wiemo
 5 ní dšeo Nyoñmo dañ le nō moñ." *Agbene
 abonsam le n̄ole ke-te mañ kronkron le mli, ni ekele
 6 yadamō solemowe le nā šōšōšō le nō; *ni ekēle
 ake: Kedši Nyoñmo bi dšio le, nō ohe ofša ši; edša-
 keši ánmā ake: "Eewo ebōfoi le akpō ye ohe,
 ni amedeñ ameahīeō ye, koni okaño onane
 7 oši te ko." *Iesu kēle ake: A'nmā ekoñ ake: "Kā ka

11) Bof.1,5; 2,4; 11,16; 19,4. 12) 13,30. 17) 12,18; 17,5. Lal.2,7. Ies.42,1.

4.—1) Heb.4,15. 2) 2Mos.34,28. 3) 1Mos.3,1... 4) 5Mos.8,3. 5) 27,53.

6) Lal.91,11.. 7) 5Mos.6,16.

8 Nuntšo, o-Nyoñmo le!" *Asa abonsam le ñole ke-
 te goñ ni kwə kpoteñkple ko no, ni ebo dseñ mañtše-
 9 yelihei fə ke amenumnyam le etsöle; *ni ekəle ake:
 10 Eñemei fə maño-hão, keđsi okula ši ni odsámi le. *Keke
 ni Iesu kəle ake: "Ya mise, satana! edsake ánmá ake:
 "Nuntšo, o-Nyoñmo le, odsá, ni le keke
 11 osómə!" *Keke le abonsam le šile, ni na, ñweibə-
 foi ba ni aməbasóməle.

(4,12—17. Mar. 1,14.15. Luk. 4,14.15.)

12 Ši beni Iesu nu ake año Iohane ahá le, eyiñ ete
 13 Galilea. *Ni eší Nazaret eba ebahi Kapernaum ni
 14 ká ñšo ná le, ye Sebulon ke Naftali niañ; *koni
 15 noni Iesaia, gbalə le, wie le aba mli ake: "Sebulon
 šikpoñ ke Naftali šikpoñ, ñšo ná gbe le, ye
 16 Iordan se le, dseñmáđsi a-Galilea le: *Mañ
 le ni tra duñ mli le éna la kpoteñkple, ni
 mei ni tra gbéle šikpoñ ke ehó mli le, la
 17 éte ši éháame." *Ke-dše no no le Iesu boi šieme
 ni ekə: Nyetsakea nyetsuli; ši ñwei mañ-
 tšeyeli le éše ši étá!

(4,18—22. Mar. 1,16—20. Luk. 5,1—11.)

18 Ši beni Iesu šra ši ye Galilea ñšo le ná le, ena nye-
 mimei enyo, Simon ni atséole Petro, ke enyemi Andrea,
 ake amemifə yá ye ñšo le mli, edsake woləi đšiamə.
 19 Ni ekəame ake: Nyenyiea mise, ni mafenye gbomei
 20 ahe woləi. *Ši amrò le aməší ameyai le, ni aməba-
 21 nyie ešə. *Ni beni edše dšei eyaá le, ena nyemimei
 krokđmei enyo, Zebedeo bi Iakobo ke enyemi Iohane
 ke amətšə Zebedeo ye lele mli mikpe ameyai le; ni
 22 etsəame. *Ni amrò le amə hū aməší lele le ke amətšə
 le aməbanyie ešə.

10) 5 Mos. 6,13; 10,20. 11) Ioh. 1,51. Heb. 1,6.14. 12) 14,3. 14) Ies. 9,1.
 16) Luk. 1,79. 17) 3,2. 19) 13,47. Hes. 47,10. 20) 19,27.

23 Ni Iesu kpa Galilea mū le fē, etšōo nii ye amekpē-
 hei le, ni ešieo mañtseyeli le sanekpakpa le etšōo, ni
 etšāa hela-fē-hela ke hedšramo-fē-hedšramo ye mā
 24 leñ. *Ni ehe sane le dšidše ye Siria fē, ni ameke mei
 ní be dšogbā ní helai ke pimoj srotai hieame ke mei
 ní yo daimonioi ke mei ní yeo gbligbli ke mei ní
 25 egbodšo ba eñō, ni etšāame. *Ni mei pī nyie ese ke-
 dše Galilea ke Dekapoli ke Ierusalem ke Iudea ke
 Jordan se.

(5,1—7,29. Luk. 6,20—49.)

5. Ši beni ena mei pī le, ekwo ete goñ le no, ni beni
 2 etášile, ekaseloile ba eñō. *Ni egble enā etšōame ake:
 3 A'dšō mumo leñ ohiafoi le; ši amenō dši
 4 űwei mañtseyelile. *A'dšō mei ní yeo űkomo
 5 le; ši aashedše amemī. *A'dšō "mei ní mli dšo
 6 le;" ši "ameaye šikpoñ le no." *A'dšō mei ní
 dšale hōmo ke kumai yeo ame le; ši ameatoro.
 7 A'dšō mei ní naā mōbo; ši aanaame mōbo.
 8 *A'dšō mei ní tšuii amlī tše le; ši ameana
 9 Nyoñmo. *A'dšō mei ní kpātāa le; ši aatšé-
 10 ame Nyoñmo bii. *A'dšō mei ní dšale hewo
 ni awaāame yi le; ši amenō dši űwei mañ-
 tseyeli le.
 11 A'dšōnye, kedši adšēnye ni awanye yi ni amale awie
 12 nyehe efoñ-fē-efoñ ye mihewo le: *Nyenyāa ni nye-
 mli aflīanye; ši nyenyomowō le fá ye űwei; edšake
 nakai amewa gbaloi le ní tšō nyehie le ayi.
 13 Šikpoñ le no nō dšinye. Ši kedši nō le nā gbo le,
 mē ni ake-awole nō doññ? Ehī hāā noko doññ, ake
 dša atšī afie se, ni gbomei anānā no.

23) Luk. 4,15,31. Bof. 10,38. 24) Mar. 6,55. 25) Luk. 6,17.

5.—3) Ies. 57,15. 4) Lal. 126,5. Ies. 61,2. Kpo 7,17. 5) Lal. 37,11. Ies. 60,21.
 6) Iak. 2,13. 8) Lal. 51,12. 1Ioh. 3,23. 9) Heb. 12,14. 10) 1Pet. 3,14. 11) 1Pet.
 4,14. 12) Iak. 5,10. Heb. 11,25. 13) Mar. 9,50. Luk. 14,34.

- 14 Nyedši dse leñ la le. Mañ ní mã goñ nọ le, anyeē
 15 atele. * Asañ asuu kane amāā tseese šiši; ši moñ aña-
 taa kanetšo nọ, ni etšoğ ehāa mei ní yọ šia le fe.
 16 * Nakai nyehāa nyela atsoa ye gbomei ahie, koni
 amēna nyeniikpakpai-anifemọi le, ni amēwo nyetše
 ní yọ ñwei le hie nyam.
- 17 Nyekasusua akẹ miba mla le lo gbalọi le afenemọ;
 18 mibaa fenemọ, ši miba nāgbē moñ. * Ši leleñ, mikę-
 nye akẹ, gbii-abọ ní ñwei ke šikpoñ hoko ne, yota
 kome lo kuli kome dseñ mla le mli hoñ, dša afe fe dā.
- 19 Nohewọle mofemo ní afene kitaí bibii ne amli ekome
 ni eetsō mei nākai le, aatsẹle bibio fe fe ye ñwei mañ-
 tseyeli le mli; ši mofemo ní aye nọ ni eetsō le, le le
 20 aatsẹle kpeteñkple ye ñwei mañtseyeli le mli. * Ši
 mikęnye akẹ, kęđši nyedšale le faā tekee woloñmālo
 le ke Farisifoí le anō nọ le, nyeboteñ ñwei mañtseyeli
 le mli kwra.
- 21 Nyenu akẹ, akẹ blemabii le akẹ: “Kāgbel!” ši
 22 mofemo ní agbe le, eeye kodšomọ leñ fọ. * Ši mi le,
 mikęnye akẹ, mofemo ní mli fūğ enyemi (yaka) le,
 eye kodšomọ leñ fọ; ši mofemo ní akẹ enyemi akẹ:
 “Raka” [yakagbomo] le, eeye adšina hie fọ; ši mofe-
 mo ní akẹ akẹ: “Bo sekeyelo” le, eeye la-gehena le
 23 mli yā fọ. * Nohewọle, kęđši okẹ onókēnō le bañme
 afolešalate le nọ, ni okai ye dseí akẹ onyemi keo teñ
 24 ye sane ko le: * ši onókēnō le ye dseí ye afolešalate
 le hie, ni oya okẹ onyemi le ayakpātā tšutšu, ni no dā
 25 ni oba ni okẹ onókēnō le abahā. * Okẹ obelo le atšā
 mrāmra, beni okẹle ye gbe le nọ lolo le; koni aleenō
 gbikole obelo le akaño-o ahā kodšolo le, ni kodšolo le

14) Ioh. 8, 12. 15) Mar. 4, 21. 16) 1Pet. 2, 12. 17) 3, 15. Rom. 3, 31; 10, 4.
 18) Luk. 16, 17; 21, 33. 19) Ioh. 2, 10. 20) Mat. 23, 2—33. Rom. 9, 31; 10, 3.
 21) 2Moa. 20, 13. 3Moa. 24, 17. 5Moa. 17, 8. 22) 1Ioh. 3, 15. 23) Mar. 11, 23.
 25) 6, 14; 18, 35. Luk. 12, 58.

26 aho-o ahā tšulo le, ni aho-o awo tšuh. * Lelen, mīkēo ake, odšen dsei odšen kpo ke-yaši beyino ní oowo nāgbē hīeo le.

27 Nyenu ake akē blemabii le ake: “Kāfite gblā!”

28 Ši mi le, mīkēnye ake, mofēmo ní kweo yō ake edio ese le, ekele éfite gblā momo ye etšui mli. * Ši kedši

29 ohinmei dšūrō le tšō onā le, fā, ni ošé ofō; edšakeši ehī hāo ake ohenii le eko fiteo, koni akašé ogbomotšo
30 mū le afō gehena mli. * Ni kedši oninedšūrō tšō onā le, fō, ni ošé ofō; edšakeši ehī hāo ake ohenii le eko fiteo, koni akašé ogbomotšo mū le afō gehena mli.

31 Asa akē ake: “Mofēmo ní afie enā le áhāle
32 fiemo-wolo.” * Ši mi le, mīkēnye ake, mofēmo ní afie enā ní dsee adfamañ-bō sane hewoñ le, ehāa no fiteo gblā; ni mofēmo ní awe moni áfielele, efiteo gblā.

33 Asa nyenu ake, akē blemabii le ake: “Kākā kitā yaka; ši ye okitaī le anō ohā Nuntšo le.”

34 * Ši mi le, mīkēnye ake, nyekakāa kitā kwrā! Kākā
35 ňwei le nō, ši Nyoñmo sei dši; * alo šikpoñ le nō, ši enādši amāñō dši; alo Ierusalem nō, ši mañtše kpe-
36 tenkple le mañ dši. * Ni okakā oyitšo nō tete, edšake onyēñ ofe yitšoi kome eyeñ lo ediñ. * Ši nyetoa nyewiemō ake: Hē, hē! dabi, dabi! ši nofēno ní fe enemei le dše efoñ leñ.

38 Nyenu ake akē: “Ake hīñmei áto hīñmei nā-
dšiañ, ni ake nyanyoñ ato nyanyoñ nadšiañ.”

39 * Ši mi le, mīkēnye ake, nyekakūa efoñ le nā; ši moñ mofēmo ní agba ohie mā ye ninedšūrō dabi le he le,
40 tšō eko le hū ohāle. * Ni kedši moko tao ake ekeo
41 akodšo ní ešō oflaka le, hā eno ohebo le hū. * Ni

27) 2Mos.20,14. 28) Hiob.31,1. 2Pet.2,14. 29) 18,9. Mar.9,47. Kol.3,5.
31) 19,3—9. 5Mos.24,1. 32) Luk.16,18. 1Kor.7,10. 33) 2Mos.20,7. 3Mos.
19,12. 4Mos.30,3... 34) Ies.66,1. Bof.7,49. 35) Lal.48,3. 37) 2Kor.1,17.
Lak.5,12. 38) 2Mos.21,23.. 39) Ioh.18,22.. 3Mos.19,18. 40) 1Kor.6,7.

kedši moko anyè onę akę okele anyie ñmletfá kome
42 le, okele aya enyo. *Há moni baño le, ni moni taoę
akę ofale le, kátšó ohe ke-dše ehò.

43 Nyenu akę, akę akę: "Sumę onanyo," ni onye
44 ohenyelo. *Ši mi le, mikęnye akę, nyesumęa nye-
henyeloį, nyedšęa mei ni lomoęnye, nyefea mei ni
nyeęnye le ekpakpa, ni nyesolea nyeháa mei ni haoę-
45 nye ni amęwaanye yi le; *koni nyetšomę nyetše ni
yo ñwei le bii; ši edšieę ehúlú le kpo ye meifóđši ke
meikpakpai ang, ni eháa Nyońmo neę ye dšalęi ke
46 mei ni be dšale le ang. *Ši kedši nyesumę mei ni
sumoęnye keke le, mę nyomowó nyeyo? Ani dšee
47 ntóhelęi le tete feę nakai nońń? *Ni kedši nyeńá
nyenyemimeį keke le, enyie nońń nyefeo? Ani dšee
48 wońđšalęi le tete feę nakai hũ? *Nohewole nyehia
ke-wulaá ši, take bęni nyetše le ni yo ñwei le hi ke-
wula ši le.

6. Ši nyekwea dšogbá ni nyekafea nyedšale le ye gbo-
meį ahie, koni amęnanye; ši kedšee nakai le, nyebe
nyetše ni yo ñwei le ñó nyomowó ko.

2 Nohewole beni ofeo edšúrò le, kákpá tetremantre
ye ohie, take bęni osatofoi le feę ye kpęhei le ke blo-
hũį le amlı, koni adšie ameyi ye gbomeį ańó le. Leleń,
mikęnye akę, amęńo amęnyomowó le ke-te momo.

3 Ši bo le, beni ofeo edšúrò le, káhá onine abęku le noni
4 onine dšúrò feę, *koni odsšúrófemę le ahı tēmę mli,
ni otše le ni naá tēmę mli nii le dientše awođ nyomę
ye fańń.

5 Ni beni osęleę le, kátamę osatofoi le; ši amęsumoę
akę amędamoę kpęhei le ke gbędšęgbęį akodši le

43) 2Mos.23,45. 3Mos.19,18. 44) Luk.23,34. Mat.7,59. Rom.12,14,29.

45) Efes.5,1. 48) 3Mos.19,2.

6.— 3) 25,37. Rom.12,8

anā amesoleo, koni mei ánaame. Lelēñ, mikēnye ake,
 6 améño amenyomowō ke-te momo. *Ši bo le, beni
 osoleo le, botemo opia mli, ni beni óná ošinā le, solemo
 ohā otše, moni etē le, ni otše ní naā tēmo mli nii
 7 le awoō nyomo ye faññ. *Ši beni nyesoleo le, nye-
 kawiea trili, take wondšaloj le; ši amesusuo ake ame-
 8 wiemo babao mli ni aaboame toi ye. *Nohewole
 nyekatamoame; ši nyetše le le nii ní hiaānyē dā-
 ni nyebiōle.

9 Nohewole nyesolea neke: W otše ní yo űwei:
 10 Ogbei le áfe kronkron; *omañtšeyeli le aba;
 áfe noni osumoō ye šikpoñ le no, take afeo
 11 ye űwei le. *Hāwo űmene woda-ñmā; *ni
 12 oke wonyōdši le afawo, tamō boni wo hū
 13 woke-faā mei ní woowo nyomole; *ni oke-
 wo akaya kā mli; ši dšiemowo ke-dše efoñ
 le mli. Ši onō dši mañtšeyelile, ke hewale
 le, ke anumnyam le, ke-yaši nāno. Amen.
 14 *Ši keđši nyeke mei atōmoj le faame le, nyetše ní yo
 15 űwei le ke-afanye hū. *Ši keđši nyeke mei atōmoj
 le efaa-ame le, nyetše le hū ke nyetōmoj le efañnye.

16 Ši beni nyehio űmā le, nyekatamo osatofoi le ke
 amehie mobomobo le; ši amefiteo amehie, koni ame-
 tšō mei ake amemihī űmā. Lelēñ, mikēonye ake,
 17 améño amenyomowō ke-te momo. *Ši bo le, beni
 18 ohio űmā le, kpá oyi mli mū ni ofo ohie; *koni óka-
 tšō mei ake ohī űmā, ši otšō otše le ní yo tēmo mli le;
 ni otše ní naā tēmo mli nii le awoō nyomo ye faññ.

19 Nyekabo dfetrii nyehāa nyehe ye šikpoñ le no,
 heni omlēgē ke nibii ní kpéo nii fiteo ye, ke heni
 20 dšuloj gbāa badšuo ye. *Ši nyebōa dfetrii nyehāa
 nyehe ye űwei, heni omlēgē ke nibii ní kpéo nii fiteo

6) 2Man.4,33. 7) Ies.1,15. 9) Luk.11,2... 10) 7,21. Luk.22,42. 12) 18,23...
 15) Mar.11,25. 16) Ies.58,5.. 20) 19,21.. Luk.12,33.. Kol.3,1..

21 ye, ni dšulgi gbaá ameyadšou. *Ši heni nyedfetri le
yo le, dšei nyetsui ahi.

22 Gbomotšo le mli kane dši hiñmei le. Nohewole, ke-
dši ohiñmei ye kroññ le, ogbomotšo mü le ayi ke la;
23 *ši kedši ohiñmei ye efoú le, ogbomotšo mü le awo
duñ. Nohewole, kedši la ní yo omli le dši duñ le, té
24 no duñ le afá ahá tén! *Moko nyèè asumọ nuntšomei
enye; edšakeši ekole eenye mokome ní eesumọ mo-
kroko le; alo eekpete mokome le he, ní eegbe mokro-
ko le he guọ. Nyenyén nyesomọ Nyoñmo ke ma-
mona [niifale].

(6,25—33 Luk. 12,22—31.)

25 Nohewole mikēnye ake, nyekahaoa nyehe ye nye-
susuma le hewo, noni nyeaye ke noni nyeanu, alo
nyegbomotšo le hewo, noni nyeawo. Ani susuma le
26 efeè ñmá, ni gbomotšo le efeè atade? *Nyekwea ñwei
lofòdši le, edšake amedũũ, asaũ amekũũ nii, asaũ
amebuaa ná amewoo aboñoi amlí; ni nyetše ní yo
27 ñwei le leọame kè. Ani nyehli babao feame? *Ši
nyeteñ namo ní kedši chao ehe le, ní eenyè etšá ekele
28 ná abasa kome? *Ni mé ni nyehaoọ nyehe ye atade
hewo? Nyedfeá ñang afofroi le ang, bñni amekwèo:
29 ametsũũ nii, asaũ ametsèè. *Ši mikēnye ake, Salomo
tete ke enumnyam le fè le, éwulaa ke enemei ateu
30 ekome yee egbo. *Ši kedši ñang dšei le ní ñmenę
eyo ni wó ni aňo-wo flónó mli le ní Nyoñmo ha he
neke le, efeú noni fè enę chãñ nye ní nyehemo-ke-
31 yeli fáá le, lo? *Nohewole nyekahaoa nyehe nyekè
ake: Meni woyye, alo meni wõnu, meni hũ wõño-
32 ha wõhe? *Edšake nii ne fè se dšeuñmádsiañbíi le
diọ. Ši nyetše le ní yo ñwei le le ake nyeye nii ne

22) Luk. 11,34. 24) 1Man. 18,21. Luk. 16,13. 2Kor. 6,13. 25) Fil. 4,6. 1Tim. 6,6. 1Pet. 5,7. Heb. 13,5. 26) 10,29. 29) 1Man. 10,10.

33 fē he nitšumo. *Ši nyetaoa Nyoñmo mañtše-
yeli le ke edšale le tšutšu, ni ake nii ne fē
34 afata he ahānye. *Nohewole nyekahaoa nyehe
nyetoa wó; edšake wó le ahao ye ledientše enii ahewo.
Gbī le he efoñ le fá hāle.

7. Nyekakodšoa, koni ákakodšonye. *Ši nō kodšo-
mo ní nyekodšoŋ le, aaño-kodšonye; ni nō susumo-
3 akpaki ní nyeño-susuo le, aaño-susu ahānye. *Ši
meba onaä kuli le ní yo onyemi hiñmei mli le, ši bo-
4 dientše ohñmei le mli mplañ le, oyoo le? *Alo té
afe tēñ ní okē onyemi ake: Hā madšie kuli le ye
ohñmei le mli, ni na, mplañ le ye bodientše ohñmei
5 le mli. *Osatofo, dšiemŋ mplañ le ye bodientše ohñ-
mei le mli tšutšu, ni no dāni oona faññ ní odšie kuli
le ye onyemi le hiñmei le mli.

6 Nyekañoa noni dši kroñkroñ le nyehāa šifōdši le;
asañ nyekašereā nyedfenei nyefiea kplotoi ahie, koni
aleenō amekabanānā nŋ ye amenādši aši, ni ametšō-
mo amehe ni ametšerenye.

7 Nyebia, ni aahānye; nyetaoa, ni nyeana;
8 nyešia, ni aagble ahānye. *Ši mofēmo ní biŋ
le, ekoŋ, ni moni taoŋ le, enaä, ni moni šio le, aagble
9 ahāle. *Alo mē gbomo yo nyeteñ, ní keđši ebi bile
10 abolo, ní eehāle te? *Alo keđši ebile nšŋñlo, ni eehāle
11 onufu? *Agbene keđši nye ní nyedši efōdši le nyele
boni nyeafe ní nyeño nii-kpakpai nyehā nyebii le:
enyie noññ nyetše ní yo ŋwei le año nii-kpakpai ahā
mei ní biŋle le?

12 Nohewole, nofēno ní nyetaoŋ ake mei áño-
fenyē le, nyeñoa nakai noññ nyefeaame;
edšake enē dši mla le ke gbalŋ le.

33) Rom.14,17. 1Man.3,13. Lal.37,4. 34) 6,11. 2Mos.16,19.

7.— 1) Rom.2,1. 1Kor.4,5. 2) Mar.4,24, 6) 10,11. 7) Mar.11,24.
Luk.11,9-13. Ier.29,13. 11) Iak.1,17. 12) Mat.22,40. Rom.13,8,10.

- 13 Nyebotea agbo fintò lẹ mli! Ši agbo lẹ lẹ,
ni gbe lẹ ye tetrè, ní ke mo yaã fitemo lẹ
14 mli lẹ, ni mei ní boteo mli lẹ fá pi. *Akeši
fintò dši agbo lẹ, ni gbe lẹ etša, ní ke mo
yaã wala mli lẹ, ni mei fio dši mei ní naã lẹ.
15 Ši nyehie ahia nyehe no ye osatogbaloi lẹ ní ñoo
tòwolo haã amhe ke-baã nyehò lẹ ahewo, ši ame-
16 mligbe lẹ kládši fuloi dšiamẹ. *Ameiyibii lẹ nyeke-
aleame. Ani atšeo weinyibii ye ñmei anọ, alo atšeo
17 agbamii ye aklatii anọ? *Nakai nohù tšo-fè-tšo ní
dši ekpakpa lẹ woo yibii ní hí; ši tšo ní ešala lẹ woo
18 yibii fòdši. *Tšo kpakpa nyèè awo yibii fòdši, ni
19 asań tšo ní ešala nyèè awo yibii ní hí lẹ. *Tšo-fè-
tšo ní woo yibii ní hí lẹ, aatole, ni ahole awo la mli.
20 Nohewo lẹ ameyibii lẹ nyeke-aleame.
21 Dšee mofèmo ní kẹomi akẹ: Nuntšo, Nun-
tšo! lẹ, abote ñwei mańtšeyeli lẹ mli; ši
gwoń moni feo mitše ní ye ñwei lẹ suom-
22 nánii lẹ. *Mei pí akẹmi ye no gbi lẹ no akẹ: Nun-
tšo, Nuntšo! ani dšee bo ogbei lẹ mli wogba ye, ni
ogbei lẹ mli wofa daimonioi ye, ni ogbei lẹ mli wofe
23 hewalenibii pi ye, lo? *Ni nolẹ madšadše matšòame
akẹ: Milekonye dà, nyedšea mino, nye mei ní nye-
tšuo nibii ní edšaa gbe!
24 Nohewo lẹ, mofèmo ní nuo miwiemọi ne ni eyeo no
lẹ, mańole mato ñalelo ní mã etšù ye teša no lẹ he.
25 Ni Nyohumo tue, ni fai ba, ni kọyoi tfa, ni amešimo
26 tšù lẹ no, ni ewulee; edšake to ešiši ye teša no. *Ni
mofèmo ní nuo miwiemọi ne ni eyee no lẹ, ańole ato
27 nũ bulu ní mã etšù ye šia no lẹ he. *Ni Nyohumo tue,
ni fai ba, ni kọyoi tfa, ni amešimo tšù lẹ no, ni ewule,
ni ewulemọ lẹ ye kpeteńkpla.

13) Luk. 13, 24. 14) 19, 24. Mat. 14, 22. 15) 24, 4. 5, 24. Mat. 20, 29. 16) Gal. 5,
19-22. Luk. 8, 12. 17) 12, 33. 18) 3, 10. Job. 15, 7 &. 21) Rom. 2, 13. Luk. 1, 22, 25;
2, 14. 22) Luk. 13, 25. 1 Kor. 13, 1. 23) 23, 41. 2 Tim. 2, 19. 27) Hez. 13, 10.

28 Ni ebaba mli ake, beni Iesu egbe wiemoi ne ana
29 le, mei le ahe dso ameha ye etsomo le hewo. *Edsake
etsome nii ake moko ni yo hegbe, si tamoo amewolo-
nmalo le.

(8,1—4. Mar. 1,40—44. Luk. 5,12—14.)

8. Ši beni edse goñ le no ekleke si le, mei pi nyie
2 ese. *Ni na, kpitiyelo ba basolele ekē: Nuntšo, kedši
3 osumo le, oonye ake ohā mihe tseo! *Ni Iesu šia
enine ni eta ehe ni ekē: Misumo, ohe atše! Ni amro
4 le ekpiti le tā. *Ni Iesu kele ake: Kākwē ni okē
moko; si moñ ya ni okē ohe ayatsō osofo le, ni ohā
kenii ni Mose to le okē-ye odase ohāame.

(8,5—13. Luk. 7,1—10)

5 Ši beni Iesu bote Kapernaum le, asrafoi-oha-atše ko
6 ba eno ebabale, *ni ekē ake: Nuntšo, miwenū le kā
ši ye šia ni ehe miye ke gbodšomo, ena no naakpa.
7 8 *Ni Iesu kele ake: Miba ni mabatsāle. *Ni asrafoi-
oha-atše le here no ekē: Nuntšo, esaami ake obaā
mikpata le šiši; si moñ wiemo wiemo keke, ni aatšā
9 miwenū le. *Edsake mi hū ni midši gbomo ko ni
aye mino, miye asrafoi ye mišiši, ni mikēo mokome
ake: Ya! ni eyaā; ni mikēo mokroko ake: Ba! ni
10 ebaā; ni mikēo mitsūlo ake: Femo ene! ni efeo. *Ši
beni Iesu nu ene le, ehie fele yā, ni ekē mei ni nyie
ese le ake: Lelēñ, mikēnye ake, Israel mli tete minako
11 neke hemo-ke-yeli kome dā! *Ši mikēnye ake, mei
pi adse bokā ke anai aba, ni amēke Abraham ke Isak
12 ke Iakob abakpasa ši ye ūwei mantšeyeli le mli; *ši
mantšeyeli le bii le, aafāame awo gbese duñ le mli.
13 Dšeì yāfó ke nyānyōdšī ašisikpemō ahī. *Ni Iesu
kē asrafoi-oha-atše le ake: Ya, ni boni ohe oye le, aafe
nakai ahāo. Ni atšā ewenū le ye no ūmletfā le noññ no.

28) Mar. 1,22. Luk. 4,32. 29) Ioh. 7,46.

8.—4) 9,30. Mar. 7,36. Luk. 17,14. 3Mos. 14,2. 10) 15,28. 11) Ies. 49,12.
Luk. 13,28. 12) 22,13; 24,51; 25,30. 13) 9,29; 15,28.

(8,14—17. Mar. 1,29—34. Luk. 4,38—41.)

14 **Ni** Iesu ba Petro we lẹ, ni ena no sayo lẹ ka si ke
15 fulu. *Ni eta enine he, ni fulu lẹ silẹ, ni ete si ni
esomọame.

16 Si beni ese gbekenasi lẹ, amẹke mei pi ni ye dai-
monioi lẹ ba eno. Ni eno wiewe efa mumọi lẹ, ni etsa
17 mei ni he yeo lẹ fe. *Koni noni Iesaia, gbalọ lẹ, wie
lẹ aba mli akẹ: "Ledientse eno wghedšramọi
lẹ, ni wghelai lẹ etere."

18 **Si** beni Iesu na mei pi ye chewo lẹ, efa akẹ afo nso
lẹ aya se lẹ gbẹ.

(8,19—22. Luk. 9,57—60.)

19 Ni woloomalo ko ba eno ebakẹlẹ akẹ: Tsolo, hefehe
20 ni oyaalẹ, manyie ese. *Ni Iesu kẹlẹ akẹ: Osoi ye
bui, ni nwei lofodsi ye tsoi; si gbomobi lẹ be heni eke
21 eyitso atsole. *Si ekaseloi lẹ aten mokroko kẹlẹ akẹ:
22 Nuntso, imemi gbẹ ni mayafu mitse da. *Si Iesu
kẹlẹ akẹ: Nyiemọ mise, ni ohā gbohi afu amedientse
amegbohi lẹ.

(8,23—27. Mar. 4,36—40. Luk. 8,23—25.)

23 **Ni** ete lẹlẹ mli ni ekaseloi lẹ nyie ese. *Ni na,
24 nso eyi hamama ahū ni nsokei mikū mifie lẹlẹ lẹ no;
25 si lẹ lẹ ewo. *Ni ekaseloi lẹ ba eno ni amebatsiele
26 amekẹ: Nuntso, heremo woyiwala, womifite! *Ni
ekẹame akẹ: Meba nyeseo gbeyē neke, ni nyehemo-
ke-yeli faa? Kẹkẹ lẹ ete si ni efa koyoi lẹ ke nso lẹ
27 yi, ni eume naakpa. *Si gbomei lẹ ahie feame ya
amekẹ: *Mē gbomo sroto ne ni koyoi lẹ ke nso lẹ tete
boole toi ne?

(8,28—34. Mar. 5,1—17. Luk. 8,26—30.)

28 **Ni** beni eba se ye Gergesifoi asikpoalẹ no lẹ, mei
enyo ni ye daimonioi lẹ kẹlẹ kpe, amedse gbohi afuhe

14) 1Kor. 9,5. 17) Isa. 53,4. 18) Mar. 1,45. 20) 2Kor. 8,9. 21) 1Mat. 19,20.
26) 14,31; 16,8.

le, amehie édo tšó, boni moko nyēē atšó no gbẹ le nọ.
 29 *Ni na, ameblo amekē: Meni yọ wọkeo teñ, Iesu, bo
 Nyoñmo bi le? ani oba wọhedšramowō dāni be le
 30 ášẹ? *Ni kplotoi kutū babao ye šonñ miye nii. *Ni
 31 daimonioi le bale amekē: Kẹdši ofāwọ le, ñmēwọ gbẹ
 32 ní wọya kplotoi kutū le amlí. *Ni ekẹame ake: Nye-
 yaä! Ni amedše kpo amete kplotoi kutū le amlí; ní
 na, kutū mū le wo foi yerededē ke-dše goñ le nọ ke-
 33 yagbe ñšọ le mli, ni amegboi ye nui le amlí. *Ni mei
 ní leọame le dšo foi, ni amete mañ ni ameyadšadše
 34 fẹ ke mei ní yọ daimonioi le ahe sādši le hū. *Ni na,
 mañ mū le fẹ dše kpo amekẹ Iesu bakpe, ni beni
 amenalẹ le, amebalẹ ake édše ameklotiai le éya.

(9,1—8. Mar. 2,1—12. Luk. 5,17—26.)

9. **Ni** ebote lele le mli, ni efo ñšọ le, ni eba ledientše
 2 emā leñ. *Ni na, ake moko ní egbodšo ní kã sã nọ
 ba eñō. Ni beni Iesu na amehemo-ke-yeli le, ekē moni
 egbodšo le ake: Hã otšui anyō omli, mibi, año ohe
 3 ešai le afao! *Ni na, woloñmāloí le atēñ meikomei
 kē ye amedientše amemli ake: Mone mībọ musú.
 4 *Ni beni Iesu na amedfeñmọí le, ekē: Menihewọ ni
 5 nyedfēo niifōdši ye nyetsuii amlí? *Edsake té noni
 kēmọ dšraa, noni akē: ‘Año ohe ešai le afao’ le? alo
 6 noni akē: ‘Te ši ni onyie’ le? *Ši koni nyena ake
 gbomobi le ye hegbe ye šikpoñ le nọ ake eño ešai
 efa, — kekẹ le ekē moni egbodšo le ake: Te ši, wó
 7 8 osā le, ni oya owe! *Ni ete ši ete ewe le. *Ši beni
 mei le na le, amehie feame yā, ni amewo Nyoñmo hie
 nyam ake éño neke hegbe ne ehā gbomei le.

(9,9—13. Mar. 2,13—17. Luk. 5,27—32.)

9 **Ni** beni Iesu dše dšei eyaä le, ena gbomo ko ní tá
 ntōhemophe ní atšéolẹ Mateo le, ni ekẹle ake: Nyiemo

29) Luk. 4,41. 2Pet. 2,4.

9. — 1) 4,13. 3) Mar. 2,7. 4) 12,25. Ioh. 2,25.

10 misę! Ni ete ši enyie esę. *Ni ebaba mli akę, beni
ekpaša ši ye šia le, na, ntóhelqi ke nišafelqi babao ba,
11 ni amęke Iesu ke ekaselqi le bakpasa ši. *Ni beni
Farisifoi le na le, amębi ekaselqi le akę: Męba nye-
12 tšólę le ke ntóhelqi ke nišafelqi yeę nii ne? *Ši beni
Iesu nu le, ekęame akę: Dšee mei ní he waame le
13 ni tšalę ehiaame, ši mei ní be dšogbá le moń. *Ši
nyeyaá ni nyeyakasea noni dši enę: "Mębónale
mitaęę, ni dšee afole!" Ši mibaa ní mabatsę
dšalqi, ši nišafelqi moń ke-ba tšuitsakemę mli.

(9,14—17. Mar. 2,18—22. Luk. 5,33—38.)

14 **Kęke** ni Iohane kaselqi le ba eńń ni amęke: Męba
węke Farisifoi le hię ńmá kpitiokpitio, ši okaselqi le
15 ehii ńmá? *Ni Iesu kęame akę: Ani yókpemę le he
bialqi le anyę aye ńkomę gbńfabe ní ayemforowu le
kęame ye lolo le? Ši gbńi aba momo, beni ańńo ayem-
forowu le ke-adšę amęteń ke-ate le, ni no dáni amęahi
16 ńmá. *Ši moko eńńo mamaná ní akposako etáá atade
momo mli; edšakę kulę noni ańńo-tá mli ní ańńo-tšimę
17 le yeę atade le he, ni flo le leę fe tšutsu le. *Asań
ańńo dá hę awoń wolotqi memedši amli; akę aleńńo
wolotqi le afle, ni dá le afie ši, ni wolotqi le afite; ši
ańńo dá hę awoń wolotqi hęi amli moń, ni enyę le fe
yi náa wala.

(9,18—26. Mar. 5,22—43. Luk. 8,41—56.)

18 **Beni ewieę** nii ne etšóame le, na, onukpa ko ba ba-
šolele ekę: Mibiyo edšę mli amrń ne; ši ba ni obańńo
19 onine oęme enę, ni eyi aná wala. *Ni Iesu te ši ni
ekę ekaselqi le nyie esę.
20 Ni na, yń ko ní he yeę ke láfosemę afli nyońma-ke-
21 enyę le ba esę ebata etade námń le he. *Edšakę ekę
ye emli akę: Kędši miná etade le he mita kęke le,

11) Luk. 15,2. 13) 1Sam. 15,22. Hos. 6,6; — 18,11. 14) Luk. 18,12.
15) Ioh. 3,29. 16) Ioh. 1,17. 21) 14,36.

22 aahere miyiwala. *Ši Iesu tšô ehe, ni beni enale le ekē: Hā otšui anyō omli, mibiyō, ohemō-ke-yeli le éhere oyiwala! Ni ahere yō le yiwala ke-dšē no úmle-tfā le noññ nō.

23 Ni beni Iesu ba onukpa le we le ni ena blekpālōi
24 ke asafo ní feō hō le, *ekēame ake: Nyeyaä se, edšake oblayō le gboko, ši wō keke ewoō. Ni amē-
25 ñmōle. *Ši beni afie asafo le, ete tšū leñ, ni emō no
26 nine mli, ni oblayō le te ši. *Ni neke sane ne dšidše ke-te dšei šikpoñ mū le fē nō.

27 Ni beni Iesu dšē dšei ehoō le, filafoi enyo nyie ese
28 amēbloō amēkēō ake: Náwō mōbo, Dawid bi! *Ši beni ebote šia le, filafoi le ba eñō; ni Iesu biame ake: Nyemihe nyemiye ake manyē ene mafe, lo? Amē-
29 kēle ake: Hē, Nuntšō! *Keke ni etra amēhñmeii ahe ni ekē: Bōni nyeheō nyeyeō le, nakai áfe ahanye!
30 *Ni agble amēhñmeii. Ni Iesu boame kōkō ake: Nye-
31 kakwea ní moko le! *Ši amē le, beni amēdše dšei le, amēšši eyidšiemō le tā ye dšemei šikpoñ mū le fē nō.

32 Ši beni nomei dšeo kpo le, na, amēke gbomo mu-
33 mui ní yo daimonio le ba eñō. *Ni beni efā daimonio le, mumui le wie. Ni mei le ahie feame yā amēkē:
34 Anako neke noko ye Israel peñ! *Ši Farisifoi le kē: Daimonioi alumo le eke-fāa daimonioi le!

35 Ni Iesu kpa mādši le ke akrowai le fē nō, ni etšōo nii ye amēkpēhei le, ni ešieō mañtšeyeli le he sane-
kpakpa le, ni etšáa hela-fē-hela ke hedšramō-fē-hedšramō ye mañ leñ.

36 Ši beni ena mei babao le, emusññ tšōle ye amēhe-
wo, ake-ni etoame ni agbeame afā take tōi ní be
37 kwelo le. *Keke le ekē ekaselōi le ake: Ablekūo-
38 mō le fá moñ, ši nitsulōi le fáá. *Nohewole

24) Ioh. 11,11; 14,25. 29) 8,13. 30) 8,4. 34) 12,24. 35) 4,23.

36) 14,14. Mar. 6,34. Hes. 34,5. 37) Luk. 10,2.

nyekpáa ablekúomọ nuntşo ọ ẹ fai, koni etşu
nitsulọi ke-ẹie eblekúomọ ọ mli!

(10,2—16. Mar. 6,7—13. Luk. 9,1—6.)

10. Ni etşé ekaselọi nyońma-ke-enyo ọ ke-ba, ni ebá-
ame mumọi ni he tşee ọ anọ hegbe ake amefáame ni
2 ametşá hela-fé-hela ke hedşramọ-fé-hedşramọ. * Şi
bofoi nyońma-ke-enyo ọ agbeii ne: Kleńkleńmo ọ
Simon ni atşéọle Petro, ke enyemi Andrea; Iakobo,
3 Zebedeo bi ọ, ke enyemi Iohane; * Filipino ke Bartolo-
meo, Toma ke Mateo, ntóhelọ ọ; Iakobo, Alfeo bi ọ,
4 ke Lebeo ni asań atşéọle Tadeo ọ; * Simon, Kanaan-
nyo ọ, ke Iuda Iskariote, mo hũ ni ńole ebá ọ.
5 Neke nyońma-ke-enyo ne Iesu tşu, ni efáame ake:
Dşeńmádsi ọ agbe no ọ nyekagbalea, ni Samariabii
6 amań ko ọ nyekabotea; * Şi moń nyeyań Israel we
7 toń ni eladşe ọ ańo. * Şi ni nyeyań ne, nyeşiea nye-
8 kea ake: Nweli amańşeyeli ọ eşe şi etá! * Hela-
tşemei nyetşáa, kpitiyelọi ahe nyetşua, gbóhí aşı
nyetea, daimonioi nyefámọ; yaka nyéńá, yaka nyéńo-
9 háa! * Nyekatao şika lo dşetęi lo ayawa nyewoa
10 nyehęfinii amlí; * asań nyekatao gbefákotoku lo fla-
kai enyo lo tokotai lo tşo tete; şi nitsulọ ọ ńmá ọ sale.
11 * Şi mań-fé-mań alo akrowa-fé-akrowa mli ni nyeate
ọ, nyebibia moni sa ye dşei, ni dşei nyehia ke-yaşı
12 beying ni nyeate ọ. * Şi beni nyeboteọ şia ọ, nyé-
13 ńaalę. * Ni keđşi şia ọ sa ọ, nyehedşọle ọ aba enọ
moń; şi keđşi esaa ọ, nyehedşọle ọ akpale aba nye-
14 ńo ekoń. * Ni keđşi moko hereńnye ni eboń nyewie-
mọi ọ atoi ọ, nyedşea no şia ọ alo no má leń, ni nye-
15 kpokpọa nyenđşiaşı mlu ọ. * Leleń, mikeńnye ake,
edşrań háń Sodoma ke Gomora şikpoń ọ ye kodşo-
mogbi ọ no, ake no mań ọ.

10.— 2—4) Mar. 3,14—19. Luk. 6,12—16. Ioh. 1,40—45. 6) 15,24
Bof. 13,46. 7) 4,17. 8) Bof. 20,33. 10) 1Tim. 5,18. 12) Luk. 10,5.
14) Bof. 13,51; 18,6. 15) 11,24. Luk. 20,47.

16 Na, mĩtsũnye tamọ tõi ye klādši aten; nohewọle nyelea nā take onufui, ni nyefea kroññ take okpoi.

(10,17—22. Mar. 13,9—13. Luk. 21,12—17.)

17 Ši nyehie ahĩa nyehie nọ ye gbomei ahewọ: edšakẹ ameañonye ameahā adšinai, ni amẹayinye ye amẹ-
18 kpẹhei le; *ni lumei ke mañtšemei ahie tete akenye aya ye mihewọ, koni ańo-yeame ke dšeñmādši le
19 odase. *Ši beni amẹñonye amehā le, nyekahaoa nyehie ye boni alo noni nyeawie le hewọ; ši ańo noni
20 nyeawie aahanye ye nakai ñmletfā le mli nonñ. *Ši dšeenye nyedši mei ní wieọ le, ši moñ nyetšẹ le mu-
21 mo le wieọ ye nyemli. *Ši nyemi ańo nyemi ahā gbẹle, ni tšẹ ańo bi ahā, ni bii ate ši awo amefọloi ni
22 ameahā agbeame. *Ni nyeatsómọ mei ní mei fẹ nyẹ-ame ye migbei ahewọ; ši moni hieọ mli ke-wulaä
23 ši le, le le aahere eyiwala. *Ši beni amẹwaanye yi ye mā ne mli le, nyedšoa foi nyeyaä ekroko mli; ši leleñ mikẹonye ake, nyegbeñ Israel mādši le fẹ nā dāni gbomobi le aba.

24 Kaselọ efèè etsölọ, ni asañ tšülọ efèè enuntšọ.

25 *Efā hā kaselọ le ake etamọ etsölọ le, ke tšülọ le hū, ake etamọ enuntšọ le. Kədši amétšé šiatšẹ le Beelzebub le, enyie nonñ ewebii le?

(26—33. Luk. 12,2—9.)

26 Hewọ le nyekasha-ame gbeyē; edšakẹ nokonoko be ní abú nọ, ní agbleñ nā; ni atēko noko, ní aleñ.

27 *Noni mikẹonye ye duñ mli le, nyewiea ye la hie; ni noni toi mli nyenuọ ye le, nyešiea ye tšüiyiteañ.

28 *Ni nyekasha mei ní gbeọ gbomotšo le ni amenyēē susuma le amegbe le agbeyē; ši moñ nyešea moni nyēọ susuma ke gbomotšo fẹ hie ekpātāa ye gehena

16) Luk.10,3. Rom.16,19. Ef.5,15. 17) 24,9. 18) 24,14. Bof.25,23; 27,24.

19) Luk.12,11. 20) 1Kor.2,4. 22) 24,13. 23) 16,28. 24) Luk.6,40.

Ioh.13,16; 15,20. 25) 12,24. 26) Mar.4,22. Luk.8,17.

29 mli lẹ gbeyē. *Ani ahòò aḷimatai enyọ ahee hiebi
 nyoñma? tšębele, ke-dši edšęę nyetšę lẹ ²deñ lẹ,
 30 amęteñ ekomello enyòñ šikpoñ. *Ši nye lẹ, nye-
 31 yitšqi lẹ fẹ tete lẹ akane. *Nohewọle nyekašea
 32 gbeyē; nyehe dšra wa fẹ aḷimatai babao po. *Hewọ-
 lẹ mofemo ni dšadšęomi etšòq ye gbomei a-
 hie lẹ, mi hũ madšadšele matšò ye mitšę ni
 33 ye ñweii lẹ hie. *Šimofemo ni kwaami ye
 gbomei ahie lẹ, mi hũ makwale ye mitšę ni
 ye ñweii lẹ hie.*

(34—36. Luk. 12,51—53.)

34 Nyekasusua akę miba ni mabahā hedšole aba šik-
 poñ lẹ nq; dšee hedšole hāmę miba, ši klante moñ.
 35 *Edšakę miba ni mabatše gbomo ke-dšę etšę he, ke
 36 biyò ke-dšę enye he, ke šâyò ke-dšę ešâyò he. *Ni
 37 gbomo henyęlọi dši ewebii. *Moni doq tšę lo nye he
 femi lẹ, ésaami; ni moni doq binú lo biyò he femi lẹ,
 38 ésaami. *Ni moni wóó ešęmqtša lẹ ni enyiee mise
 39 lẹ, ésaami. *Moni ná esusuma lẹ, eeladšele; ni moni
 40 ladše esusuma ye mihewọ lẹ, eenále. *Moni hereq-
 nyé lẹ, eheryomi; ni moni hereqmi lẹ, ehery moni
 41 tšumi lẹ. *Moni hereq gbalọ ye gbalọ gbęi anq lẹ,
 gbalọ nyomqwo eená; ni moni hereq dšalọ ye dšalọ
 42 gbęi anq lẹ, dšalọ nyomqwo eená. *Ni mofemo ni
 ahā mei bibii ne atęñ mokome anu nu-hò kpulu ko
 kękę ye kaselọ gbęi anq lẹ, leleñ mikęonye akę elad-
 dšęñ enyomqwo kwrā.

11. Ni ebaba mli, beni Iesu efāmę ekaselọi nyoñma-
 ke-enyọ lẹ egbe nā lẹ, edše dšęi eyatšò nii ni ešię ye
 amęmādši lẹ amlı.

33) Luk. 9,26. 36) Mik. 7,6. 37) 5Moš. 23,9. Luk. 14,26. 38) 16,24.
 Mar. 8,34. Luk. 9,23. 39) Luk. 17,33. Ioh. 12,25. 40) 18,5. Luk. 10,16.
 Ioh. 13,20. 42) 25,40. Mar. 9,41.

(11,2—19. Luk. 7,18—35.)

- 2 *Ši Iohane le, beni enu Kristo nitšumoi le ahe ye
 3 tšün le, etšū ekaseloi le ateñ mei enyo, *ni ababile
 ake: Bo dši moni baä le, alo wookwe mokroko gbe?
 4 *Ni Iesu here no ni ekëame ake: Nyeyaä ni nyeya-
 dšadšea nyetšöa Iohane ekoñ noni nyenuo ni nyenaä
 5 le: *filafoi mīna nii, ni obubuafoi mīnyie; kpitiyeloi
 ahe mītše, ni toimuloi mīnu nii; gboghī mīte. šī, ni o-
 6 hīafoi le, ādšadše sanekpakpa ātšöame. *Ni a'dšö
 moni atšöñle ye mimli le!
- 7 Ši beni menemei yaä le, Iesu boi mei babao le kē-
 mo ye Iohane hewo ake: Mē kwemo nyete ña le no le?
 8 dfeitšo ní kōyo hosoo? *Ši moni mē kwemo nyete?
 gbomo ní wo atadei bodobodoi? Na, mei ní wo bo-
 9 dōbodoi le, mañšemei awei ameyo. *Ši moni mē
 kwemo nyete? Gbalō? Hē, mikēnye ake, moni fē gba-
 10 lo tete. *Edšake le ni mo hewo ní áñmā ake: “Na,
 mītšū mibōfo le ke-tšó ohie, moni asā ogbe
 11 le etoö le.” *Leleñ, mikēnye ake, mei ní yei
 éfōame le ateñ moko eteko šī ní da fē Iohane, bap-
 12 tisi lo le; šī moni dši fio fē meikomei ye ñweii amañ-
 tseyeli le mli le da fēle. *Ši ke-dše Iohane, baptisi lo
 le, gbū le aņo ke-baši be ne le aņo ñweii amañtseye-
 13 li le ke hewale, ni hewaloi mīgblale hewale nā. *Ši
 14 gbaloi le fē ke mla le gba ke-baši Iohane yino. *Ni
 kedši nyemīsumo ake nyeāhe le, le dši Elia ní baba
 15 le. *Moni yo toi ní eke-anu le, hā ní enu!
- 16 Ši namo he maño neke yino ne mato? Ametamo
 gbekebiñ ní trá dšadši aņo ni ametšeo amenanemei
 17 *amekēo: Wokpā ble wohānye, ni nyedšoko; wofō
 18 wohānye, ni nyefeko yāra! *Edšake Iohane ba, ni
 ebayee nii ni esa enuu nii, ni amekēo ake: Eye dai-

11.— 2) 14,3. 3) Mal.3,1. 5) Ies.35,5; 61,1. 6) 13,57; 26,31.

7) 3,1. 9) Luk.1,76. 10) Mal.3,1. 11) 13,17. 12) Luk.16,16; 13,24.

14) Mal.4,5. Mat.17,10—13. 17) Abei29,9. 18) 3,4.

19 monio. *Ghomobi lẹ ba, eyeq nii ni esa enug nii, ni amekẹq ake: Na, nū fulq ke dānulg, ntōhelqi ke ešafe-
lqi ašientšq ne! Ni abu nā lẹ bem ke-dšq ebii lẹ aň.

(20—24. Lak 10,13—15.)

20 Keke ni eboi mādši hei ni etšu ehewale-nitšumqi
babao titri ye lẹ adšumq, akeši ametsakee ametsuii,
21 ekẹ: *Ao, bo Korazin! ao, bo Betsaida! Edsakeši he-
wale-nitšumqi ni atšu ye nyemli lẹ, aná atšu ye Tiro
ke Sidon dšikule, ametsake ametsuii momo ye kpe-
22 kpe ke lamlu mli. *Tšebelẹ mikęnye ake, edsraň
hāň Tiro ke Sidon ye kodšomogbi lẹ mli, ake nye!
23 *Ni bo, Kapernaum ni awó onq ke-šq űwei lẹ, akeo
aba ši ke-ašq gbohiadše! edsakeši hewale-nitšumqi
ni atšu ye omli lẹ, aná atšu ye Sodom dšikule, emā
24 ši ke-baši űmenę. *Tšebelẹ mikęnye ake, edsraň
hāň Sodom šikpoň lẹ ye kodšomogbi lẹ nq, ake bo!

(25—27. Lak 10,21-22.)

25 No be lẹ mli lẹ Iesu here nq ni ekẹ: Midsie oyi,
Atā, űwei ke šikpoň nuntšq, ake oňo nii ne otē nāloj
26 ke nilelqi, ni odsie otšö abifabii; *hē, Atā, edsake
27 nakai ni esa ohie! *Mitšq lẹ éno nii fē étu ewo mi-
deň; ni moko lé bi lẹ kredę, ake dša tšq lẹ keke; a-
saň tšq lẹ hū, moko léle kredę, ake dša bi lẹ, ke mo-
ni bi lẹ sumog ake edsielegę otšögle.

28 Nyebaň miňö, nyefē ni étenye ni nyedsa-
29 tsui fęnye lẹ, ni mahānye hedšomq. *Nye-
noa mipā lẹ nyehmeņa nyenq, ni nyekasea ye
mihe; ši mimli dšq, ni mibaň mihe ši ye mi-
tsui mli; "ni nyeaná hedšomq nyehā nye-
30 susumai lẹ." *Edsake mipā lẹ űö, ni mi-
dšatšu lẹ étšii.

19) 9,14. 20) Loh.3,6. 23) 4,13. 24) 10,15. 25) 1Kor.1,27. 27) 28,18.
Loh.3,35; 17,2. Fil.2,9. 28) 12,30. Ier.31,25. 29) Ier.6,16. 30) 1Ioh.5,8.

(1—8. Mar. 2,23—28. Luk. 6,1—5.)

12. No be le mli le Iesu tšó able mli ye hedšomogbī le
 no; si hōmō éye ekaseloi le, ni amēboī abletsei le
 2 kūomō ke kpemō. *Ši beni Farisifoi le na le, amē-
 kēle ake: Na, okaseloi le mife noni ahāā hegbe ake
 3 afeō ye hedšomogbī no. *Ši ekēame ake: Ani nye-
 kaneko noni Dawid fe beni hōmō ye le ke mei ní ke le
 4 yō le? *Boni ebote Nyoñmo we le, ni eye hie-abo-
 loi ní edšaa gbe ake le lo mei ní ke le yō le yeō, ake
 5 dša osofoi le keke le? *Alo nyekaneke ye mla le
 mli ake, hedšomogbī le anō le osofoi buleō hedšomō-
 6 gbī le noññ ye solemowe le ni ameyee fo? *Ši mi-
 7 kēnye ake, moko ní fē solemowe le ye bie. *Ši nye-
 le noni dši ene: “Mōbonale mitaōō ni dšee a-
 8 fole” dšikule, nyebuñ mei ní yee fo le afo. *Edša-
 ke hedšomogbī le tete nuntšo dši gbomobi le.

(9—14. Mar. 3,1—6. Luk. 6,6—11.)

9 Ni beni edše dšei eyaā le, eyabote amēkpēhe le.
 10 *Ni na, gbomo ko ye dšei ní enine esu. Ni amēbile
 amēkē: Ani edša gbe ye hedšomogbī le anō ake a-
 11 tšáa mo? koni amēflo enā. *Ši le le ekēame ake:
 Nyeteñ namo dši gbomo ní yō tō kome, ni kēdši he-
 12 dšomogbī le no no gbe bu mli ye le, ní emōñ emli ni
 edšiele? *Agbene enyie gbomo fē tō! Nohewole
 edša gbe ake afeō edšūrō ye hedšomogbī le anō.
 13 *Keke le ekē gbomo le ake: Kpā onine le mli! Ni ekpā
 14 mli, ni eye emū tamō eko le. *Ši Farisifoi le dše
 kpo te eyi no adšina, boni amēafe ni amēkpātā ehie.

(15—26. Mar. 3,7—12.)

15 Ši beni Iesu le ene le, edše dšei ete. Ni mei babao
 16 nyie ese, ni etšáame fē; *ni eboame kōkō koni amē-
 17 kahā anu ehe; *beni afe ní noni Iesaia, gbalō le,
 wie le aba mli ake:

12.—2) 2Mos.20,10. 3) 1Sam.21,6. 4) 3Mos.24,9. 5) 4Mos.28,9.
 7) 9,13. 1Sam.15,22. 10) Luk.14,3. 14) Ioh.5,16. 16) 8,4. 17) Ies.42,1—4.

18 «Na, mitsũlõ, mo mli ní mihle ne, moni mi-
sumõ ni miná chetšui ne! Mike mimumõ le
aũme enõ, ni eedšadše kodšomõ eetsõ dšeu-
19 mädši le. *Ebeũ, ni eblõũ, ni moko nuũ egbẽ
20 ye blohuiaũ. *Gálátšo ní amia le, ekũũ, ni
odonti hũ ní tšoo sulĩ, egbeũ, ke-yaši beyi-
ngõ ní eke kodšomõ le atšõ kõnimyeli mli.
21 *Ni egbei le anõ dšeuĩmädši ahie akã.»

(22—45. Mar. 3,22—30. Luk. 11,14—26.29—32.)

22 **K**eke le ake moko ní yo daimonio ní filafõ ke mu-
mui fẽ dšile ba eũõ; ni etšále ní filafõ ke mumui le fẽ
23 wie ni ena nii hũ. *Ni asafoi le fẽ nã kpe amẽhe
24 ni amekẽ: Ani dšee Dawid bi le ne? *Ši Farisifoi
le, beni amenu le, amekẽ: Monõ efãã daimonioi, ake
dša ye Beelzebul, daimonioi alumo le, (hewalõ) mli.
25 *Ši noni Iesu le amẽdfeũmõ le, ekẽame ake: Maũ-
tšeyeli-fẽ-maũtšeyeli ní gbãa woõ ledientšẽ ehe le,
edfaã; ni maũ-fẽ-maũ alo šia-fẽ-šia ní gbãa woõ le-
26 dientšẽ ehe le, edamõũ šĩ. *Ni kẽdši satana le fã
satana le, égbã ewo ledientšẽ ehe; bẽle té emãũtšẽ-
27 yeli le afe tẽũ adamõ šiũ? *Ni kẽdši mi le, Beelzebul
mike-fãã daimonioi le, nyebihĩ le, namo amekẽ-fãã-
ame? Nohewõle amõ noũũ amẽatšõmõ nyekodšõlõ.
28 *Ši kẽdši Nyoũmo Mumõ ni mi le muke-fãã daimonioi
29 le, nolõ Nyoũmo maũtšeyeli le eninanye. *Alo té
moko afe tẽũ ní ényẽ hewalõ we le ebote ní eha enii
le, ake dša efi hewalõ le dã, ni nolõ eeha ewe le?
30 *Moni bẽ migbẽfaũ le, ete šĩ ewomi; ni moni kẽmi
31 buaa nã le, migbẽ afã. *Nohewõle mikẽnye ake:
Ešã ke musubõ fẽ aãno-fa gbomei; šĩ Mumõ le he
32 musubõ le aũno-faũ gbomei. *Ni mofẽmo ní awie
wiemõ ko eesi gbomobi le, aãno-falõ; šĩ mofẽmo ní

18) 3,17. 24) 9,34. 28) 1Ioh. 3,8. 29) Ies. 49,24. 30) Mar. 9,40.

31) Heb. 6,4,6. 10,26. 1Ioh. 5,16. 32) Luk. 12,10. 1Tim. 1,13.

awie aši Mumō krońkroń le, ańo-fańle ye dše ne le
dše ní baba le fē mli.

- 33 Ekole nyefea tšo ní ehī le, ní eyibii le ahi; alo nye-
fea tšo ní ešra le, ní eyibii hū ašra; edšake yibii le
34 ańo-leo tšo le. *Šinōi ašiei! té afe tēn ní nyenyēo
ekpakpa nyewieo, nye mei ní nyedši meifōdši le? ši
noni tšui le ke-tekeo no le, no nonn nābu le wieo.
35 *Gbomo kpakpa le, etšui mli dfetri kpakpa leń edšieo
niikpakpai ke-dšeo; ni gbomo foń le dfetri foń leń
36 edšieo niifōdši ke-dšeo. *Ši mikēnye ake, yakawie-
mo-fē-yakawiemō ní gbomei awie le, ameabu he
37 akontā ye kodšomogbi le no. *Ši owiemoi le amli
aabuo bem ke-adše, ni owiemoi le amli aabuo fo ke-
adše.

- 38 Keke le wolońmāloĩ ke Farisifoi le atēń meikomei
here no ni amekē: Tšōlo, womtao okadi woona ke-
39 dše ońō. *Ši le le ehere no ekēame ake: Yinō foń
ke gblāfitemō yinō mītao okadi; ni okadi ko hū ahāń-
40 le, ake dša Iona, gbalō le, okadi le. *Edšake boni
Iona ye dšetšeremō ke dšenamō gbīi etē ye nšōńlō
kpeteńkple le musūń le, nakai gbomobi le aye dšetše-
remō ke dšenamō gbīi etē ye šikpoń le tšui mli.
41 *Niniwehī le ate ši ke yinō ne ye kodšomō le mli,
ni ameabule fo; edšakeši ametšake ametšuii ye Iona
42 šiemo le no; ni na, noni fē Iona ye biē. *Ninedšū-
rōgbe mańnye le ate ši ke yinō ne ye kodšomō le
mli, ni eebule fo; edšakeši edše šikpoń le nāgbēhei le
ebabo Salomo nā le toi; ni na, noni fē Salomo ye biē.
43 Ši beni mumō ní he tšee le édše gbomo mli le,
eyanyieo hei ní nu be le etaoo hedšomō, ni enáá eko.
44 *Keke le ekēo ake: Makū mise mate miwe heni mi-
dše le. Ní ke eba le, enaā ake ekā ši eńo, ni ábē mli,

33) 7,17. 38) 16,1. 40) Ion.2,1.. 41) Ion.3,5. 42) 1Man.10,1..

45 ni áwula. *Kéke lé eyaá ni eyañoó mumoi krokomei
kpawo ní félé efoh eké-fataá ehe; ni amébaá mli amé-
bahé dšei; ni no gbomo lé nágbèni lé tsómoó efoh fè
tsutšunil lé. Nakai nohú aafe ying foá ne hū.

(46—50. Mar. 3,31—35. Luk. 8,19—21.)

46 Ši beni eké asafoi lé wieg lolo lé, na, enye ké enye-
47 mimei damo agbo ná amemitaó amékele awie. *Ši
moko kéle aké: Na, onye ké onyemimei lé damo agbo
48 ná mitao amékeo awie. *Ši lé lé ehère ne eké moni
kéle lé aké: Namo dší minye, ni namei dší minyemi-
49 mei? *Ni ešia enine ké-ba ekaseloi lé anó eké: Na
50 minye ké minyemimei ne! *Edšaké mofemo ní afe
mitšé ní yó úweil lé suomonánii lé, lé nohú dší minye-
minú ké minyemiyó ké minye.

13. Ši no gbi lé ne nohú lé Iesu dšé šia lé eyatá ňšo
2 lé ná. *Ni mei asafoi babao bua améhe ná ye eňó,
ni nohewo lé ete lele mli eyatá ší, ni asafo lé fè damo
ňšo lé ná.

(13,3—23. Mar. 4,2—20. Luk. 8,4—15.)

3 Ni ewie nii babao etšóame ye abébuai amli eké :
4 Na, dúlò dšé kpo ete dūmó. *Ni beni eyadúg lé,
5 ekomei nyó gbé he, ni lofóší ba bakóló. *Ši ekomei
nyó tešai anó, hení amenáá sū tūtu ye; ni amrò lé,
6 akéší amébe sū ní kwó lé hewó lé, amékwò; *Ši
beni hūlū te ší lé, améšá, ni amébe fá ko hewó lé
7 améšálá. *Ni ekomei nyó ňmei amli, ni ňmei lé hole
8 améhe ne, ni améšotó nomei. *Ši ekomei nyó ší-
kpoñ kpakpa mli, ni ewo yibii, ekomei oha, ekomei
9 nyoñmai-ekpa, ni ekomei nyoñmai-eté. *Moni yó
toi ní eké-anu lé, há ní enu!

10 Ni ekaseloi lé ba eňó babilé aké: Menihewo óke-

- 11 amē wiewe ye abebuai amlī lē? *Ši ehēre nō ekēame
 akē: Edšakē nye lē ahā nyele nūweii mañtšeyeli lē
 12 tēmosādši lē, ši nomei lē ahākoame. *Edšakē mo-
 fēmo ní yō noko lē, aahāle ní ekē-teke nō; ši mofēmo
 13 ní bē noko lē, nōní eyō tete lē, aašō ye eden. *Ene-
 hewō ni mibubuō abei mikeame wiewe lē, akē nā lē
 14 amēnaa, ni nū hū amēnuu, ni ameyoo sē. *Ni Ie-
 saia gbale lē ba mli ye amēno, noni kēō akē: «Nū
 nyeanu, ši nyenañ nā; ni nā nyeana, ši nye-
 15 leñ. *Ši neke mañ ne tšui ekplim, ni amē-
 toii wa, ni amēmiamia amehiñmeii; koni
 gbikōgbiko lē amekana ke amehiñmeii, ni
 amēke amētōii hū akanu, ni amētšui akana
 nā, ni amekatšōmō amēhe ni matšáame!»
 16 *Ši nye lē, ádsō nyehiñmeii lē, akē amēmīna nii, ke
 17 nyetōii lē, akē amēmīnu nii! *Edšakē leleñ mīkēnye
 akē, gbalōi ke dšalōi pī tao ní amēna nii ní nyenaā ne,
 ni amēnaa, alo ní amēnu nii ní nyenuō ne, ni amēnuu.
 18 19 Nohewōle nye lē nyeboa dūlo lē abē lē toi. *Mo-
 fēmo ní nuō mañtšeyeli lē he wiemo lē ni eyoo sē lē,
 mofōñ lē baā bašáa noni ádū ye etsui mli lē. Mone
 20 dši moni adū ye gbē he lē. *Ši moni adū ye tesa nō
 lē, lē dši moni enu wiemo lē ni amrō pē ekē mišē
 21 hereō, *ši ebē šišifā ye emli, ši moñ ehō ši kpitio
 keke lē; ši kedši haomō lo yiwale ba ye wiemo lē
 22 hewō lē, amrō lē atšōōlē. *Ši moni adū ye ñmei amlī
 lē, lē dši moni nuō wiemo lē, ši dšē neñ be haomō
 ke nii babao ahe lakamō lē šotōō wiemo lē, ni ewoo
 23 yibii. *Ši moni adū ye šikpoñ kpakpa nō lē, lē dši
 moni nuō wiemo lē ni eyoo sē, ni esa ewoo yibii
 hū, ni ebaā, mokome oha, moko hū nyoñmai-ekpa, ke
 moko hū nyoñmai-etē.

13.—11) 11,25. 12) 25,29. 13) 5Mos.29,4. 14) Ies.6,9.. Bof.28,26..
 16) Luk.10,23.. 21) Ef.3,17. 22) Luk.18,23.. 1Tim.6,9.

24 **A**bẹ kroko ebuame ni ekẹ: Aho nweii amaantseyeli
 25 le ato nu ko ni duu dumonii kpakpai ye ebọ mli le he.
 26 *Si beni mei wo le, ehenyelo ba ebadu dfei ye umā
 27 le teu, ni eyin ete. *Si beni ekwe ni ewo yibii le,
 28 keke le dfei le hu pue. *Si siatse le tsudu le ba eno
 29 babile ake: Nuntse, ani dsee nii kpakpai odu ye obọ
 30 le mli? negbe mo ni eke dfei dse ne? *Si ekame
 31 ake: Gbomo henyelo ko efe ene ne. Si tsudu le keke
 32 ake: Bele osunọ ake woya ni woyabua na, lo? *Si
 33 le le ekẹ: Dabi, koni akaba mli ake, beni nyebuaa
 34 dfei le na le, nyefamo umā le hu nyefutu. *Nyhāa
 35 enyo le fe akwea ke-yaši umafamobe le, ni umafa-
 36 mobe le make faloi le ake: Nyebuaa dfei le na tsutsu,
 37 ni nyefimoa kutsai, koni asaame; si umā le nyebuaa
 38 na nyeyawoa miboho le mli.

(31) 32. Mar. 4, 30—32. Luk. 13, 18, 19.)

31 **A**bẹ kroko ebuame ekẹ: Nweii amaantseyeli le tamọ
 32 sinapiwu ni gbomo ko ko ni eyadu ye ebọ mli;
 33 *noni dsi bibio fe nii fe ni adu mo, si beni ekwe le,
 34 edaa fe fei fe, ni efe tso, ni nweii lofodsi le ba bafeo
 35 tsai ye enidisi ateu.

33 **A**bẹ kroko ebu etodame ake: Nweii amaantseyeli le
 34 tamọ masa ni yo ko ko ni eno-ho ma tsesei ete mli
 35 ke-yaši beyinọ ni fe sa.

34 **N**ii ne fe Iesu wie ye abebuai amli etso asafoi le,
 35 ni ke-dsee abebuai amli le, ekame ewiee; *koni
 36 noni gbalọ le wie le aba mli ake: "Magble minā
 37 ye abebuai amli; magba nii ni aho-te ke-
 38 dse dese sišidse le."

36 **K**eke le Iesu dsie asafoi le agbe ni ete sia le. Ni
 37 ekaseloi le ba eno bakelọ ake: Tsomowo abọ leu dfei
 38 le he abebua le siši. *Si chere no ekame ake: Du-

38 monii kpakpai adulo le dsi gbomobi le; *si abo le
 dsi dse nen; si dumonii kpakpai le, amedsi mantse-
 39 yeli le bii le; si dfei le dsi mofon le bii le; *si he-
 nyelo ni duqame le dsi abonsam le; si nmafamobe
 le, dse nen nagnbe le dsi no; si nmafalo le, nwei-
 40 bofoi dsi. *Agbene take boni abuaa dfei ana ni
 ake la saa le, nakai nonn aafe ye dse nen nagnbe le:
 41 *Gbomobi le atsū ebofoi le, ni amebua natsōnii fe ke
 mei ni tsuo mlakwamonii le ana ke-adse emantseyeli
 42 le mli, *ni ameanoame amewo laflonō le mli; dsei
 43 yāfo ke nyanyodsi asisikpemo ahī. *Keke ni dsaloi
 le atsō take hulu ye ametse mantseyeli le mli. Moni
 yo toii ni eke-anu le, ha ni enu!

44 **A**san nweii amantseyeli le tamō dfetri ni ano-tē ye
 abo mli, ni beni gbomo ena le, eno-tēo, ni no he mīse
 ni ena hewo le eyaa ni eyahōo nii ni eyo le fē, ni
 eheo nakai abo le.

45 Asan nweii amantseyeli le tamō gbomo guoyelo ni
 46 taoq adiagbai fefoii, *mo hu ni beni ena adiagba kome
 ni dsra wa le, ete ni eyahōo nii fē ni eyo le, ni ehē.

47 Asan nweii amantseyeli le tamō yā ni afō ye nšo
 48 mli ni eno loi srōtoi fē eko; *noni, beni eyi le, agbla
 ke-ba sia no, ni ametrā si amebua ekpakpai le ana
 amewo kpai amlī; si nii ni ehii le amesere amefie.
 49 *Nakai aafe hu ye dse nen nagnbe le. Nweibofoi le
 adse kpo aba ni amebahala mei fōdsi le ye dsaloi le
 50 ateū; *ni ameke nomei awo laflonō le mli. Dsei yāfo
 ke nyanyodsi asisikpemo ahī.

51 **I**esu kēame ake: Nyēna nii ne fē nā, lo? Amekēle
 52 ake: Hē, Nuntšo! *Si ekēame ake: Nohewole, wo-
 loñmālo-fē-woloñmālo ni afele kaselo ahā nweii ama-
 ntseyeli le, etamō sīatse ko ni dsieo nii hēi ke nii me-
 medsi ke-dseo edfetri leñ.

38) 1Kor.3,9. 41) 25,31... 42) 8,12. 43) Dan.12,3. 44) 19,29. Fil.3,7.
 46) Abei8,10.. 47) 22,9.. 49) 25,32.

(53—58. Mar. 6,1—6. Luk. 4,15—30.)

53 Ni ebaba mli akẹ, bení Iesu egbe abẹbuai nẹ aná
 54 lẹ, edše dšei; *ni bení eba lẹdientšẹ emá lẹú lẹ,
 etšòame nì yẹ amẹkpẹhe lẹ, nì amẹhe dšò amẹhe
 nì amẹkẹ: Nẹgbẹ monẹ ná ùá nẹ kẹ hewalenii nẹ yẹ?
 55 *Ani dšee ùálo lẹ bi lẹ nẹ? Ani dšee enye atšẹo Ma-
 ria, kẹ enyemihì lẹ Iakobo kẹ Iose kẹ Simon kẹ Iuda?
 56 *Ni enyemiyei lẹ, ani dšee amẹfẹ amẹkewo yọ? Nẹ-
 57 gbẹ mo monẹ ná nì nẹ fẹ kẹ-dšẹ? *Ni etšò pampì
 ehàame. Šì Iesu kẹame akẹ: Akpaa gbalọ wò, dša
 58 lẹdientšẹ edšaku kẹ lẹdientšẹ ewe kẹkẹ. *Ni akẹ-nì
 amẹhee ameyee hewo lẹ, efẹ hewalenii pì yẹ dšei.

(14,1—12. Mar. 6,14,17—29. Luk. 9,7—9. 3,19,20.)

14. No be lẹ mli lẹ Herode, akutšòh-tšẹ lẹ, nu Iesu he
 2 sane lẹ; *ni ekẹ etšúdsì lẹ akẹ: Iohane, baptisilọ lẹ,
 nẹ; lẹ éto šì kẹ-dšẹ gbohì ateh, nohewo ni hewalẹi lẹ
 tšuo nì yẹ emli nẹ.
 3 Šì Herode émò Iohane éfilẹ nì éwolẹ tšuh yẹ He-
 4 rodia, enyemi Filipino ùá lẹ, hewo; *edšakẹ Iohane
 5 ekẹlẹ akẹ: Edšaa akẹ owẹlẹ. *Ni etaolẹ egbe, šì eše
 6 asafo lẹ gbeyẹ, edšakẹ amẹbuolẹ gbalọ. *Šì bení
 ayeo Herode fomogbì lẹ, Herodia biyò lẹ badšo yẹ
 7 mei lẹ ateh, nì efẹ Herode fẹo; *nohewolẹ ekẹ kitá
 8 wolẹ šì akẹ echàlẹ nofèno nì eebi. *Šì lẹ lẹ, akẹ noni
 enye éwolẹ ùá éto lẹ, ekẹ: Nò Iohane, baptisilọ lẹ,
 9 yitšo ohàmi yẹ biẹ yẹ ká mli! *Ni edọ mañtšẹ lẹ; šì
 kital lẹ nì ekámọ lẹ kẹ mei ní kẹlẹ kpasa šì lẹ ahewo
 10 lẹ, efá akẹ aho-hàlẹ. *Ni etšú ayafọ Iohane yitšo yẹ
 11 tšú lẹ mli. *Ni aho eyitšo lẹ awo ká mli kẹ-ba, nì
 12 aho-hà oblayò lẹ, nì ekẹ-yahá enye. *Ni ekaselọi lẹ
 ba amẹbaño egbonyo lẹ nì ameyafù, nì amẹte amẹ-
 yakẹ Iesu.

56) Ioh. 7,15,32. 57) Ioh. 4,44.

14.—4) 3Mos. 18,16. 5) 21,26.

(13—21. Mar. 6,31—44. Luk. 9,10—17. Ioh. 6,1—15.)

- 13 Ši beni Iesu nu le, etšó lele mli edše dšei ete nãno
heko ye afã. Ni beni asafoi le nu le, amenyie nane nõ
14 ke-dše mãđši le amlí amekē-tiule. *Ni Iesu dše kpo
ni ena asafo babao, ni emusũn tšõle ye amehewo, ni
etšã ameteñ helatšemei le.
- 15 Ši beni eše gbeke le, ekaseloi le ba enõ amebakē:
Nãno ne, ni be le ého momo; dšiemõ asafoi le agbe,
koni ameya mãđši le amlí ni ameyahē ñmã amehã
16 amehē. *Ši Iesu kēame akē: Ehãaame akē ameya;
17 nyedientšē nyehããame nii ameyea. *Ši amekēle akē:
Wobē noko ye biē, akē dša aboloi enumõ ke loi enyo.
18,19 *Ši ekēame akē: Nyeke-bahãami ye biē! *Ni ekē
asafoi le akē amekpasa ši;ye dšei le nõ. Ni ekõlo abo-
loi enumõ le ke loi enyo le, ni ekwe ñwei edšõ nõ, ni
ekũmõ mli, ni enõ aboloi le ehã ekaseloi le, ni eka-
20 seloi le ño-hã asafoi le. *Ni amefē ameye ametõro,
ni amekõlo fufudši le ní fe le, ni amewo kafui nyõñ-
21 ma-ke-enyo obõbõ. *Ši mei ní ye le ašē hĩĩ akpei-
enumõ, soro yei ke gbekebii.

(22—36. Mar. 6,45—56. Ioh. 6,16—21.)

- 22 Ni amrõ le Iesu tšire ekaseloi le ayi se ní ameya
lele mli ni ametšõ ehie ke-ya se le, koni eewo asafoi
23 le agbe dã. *Ni beni éwo asafoi le agbe le, ekwo
goñ le, ekome-tõ, ní eyasõle. Ši beni dše éna le, eko-
24 me eyõ dšei. *Ši lele le eše ñšõ le teñ mõmo ní ñšõ-
25 kei le mĩkpałe, edšake kõyo le mĩkpeame. *Ši nyõñ
sramõbe ní dši edfe le nõ le Iesu nyie ñšõ le nõ ke-ba
26 amehõ. *Ni beni ekaseloi le nale akē enyie ñšõ le nõ
le, ametšui fã, ni amekē akē: Sisañ! ni ameblo ke
27 gbeyē. *Ši amrõ le Iesu kēame wie ekē: Nyenãã
28 tšui, miñ! nyekãšea gbeyē! *Ši Petro here nõ ekēle
akē: Nuntšõ, keđši boñ le, fãmi koni matšõ nu le

29 nọ ke-ba oñò. *Ši ekẹ: Ba! Ni Petro dše lele le mli
 30 eyi ši, ni enyie nu le nọ, koni eba Iesu ñò. *Ši beni
 ena akẹ kọyọ le mitfa hù le, ešegbeyè ni eboi šiumọ,
 31 ni ebo ekẹ: Nuntšọ, heremomi! *Ši amrò le Iesu šia
 enine esọle, ni ekẹle akẹ: Bo ní ohemọ-ke-yeli fáá,
 32 menihewọ odše ñwane? *Ni beni amẹbote lele le
 33 mli le, kọyọ le ñmẹ. *Ši mei ní yọ lele le mli le ba
 basolele amẹkẹ: Leleñ, Nyoñmo bi dšio!

34 Ní beni amẹfo le, amẹba Genesaret šikpoñ le nọ.
 35 *Ni beni dšẹibii le ná lele le, amẹtšù ate dšei niañ fẹ,
 36 ni amẹkẹ mei ní be dšogbá le fẹ ba eñò; *ni amẹ-
 bale akẹ ehà amẹná etade le námù le kẹkẹ he amẹ-
 tra; ni mei fẹ ní tra he le, ameyi ná wala kwrà.

(15,1—20. Mar. 7,1—23.)

15. Kẹkẹ ni woloñmālọi ke Farisifoi ní dše Ierusalem
 2 le ba Iesu ñò amẹbakẹ: *Menihewọ ni okaselọi le
 tọ onukupai le ablemasádsi le anọ le? edšakẹ amẹfo
 3 amẹdẹ dāni ameyeọ nii. *Ši eherye nọ ekẹame akẹ:
 Menihewọ ni nye hù nyeke nyeblemasádsi le tọ
 4 Nyoñmo kitá le nọ le? *Edšakẹ Nyoñmo wo kitá
 ekẹ: "Wó otšẹ ke onye!" ni "moni lomo
 5 etšẹ le enye le, há égbo gbẹle le!" *Ši nye
 le nyeke: Mofẹmo ní akẹ etšẹ lo enye akẹ: "Noni kule
 ooná ye miñò le, kènò dši!" le, ekáwò etšẹ lo enye.
 6 *Ninyékwa Nyoñmo kitá le ye nyeblemasane le hewọ.
 7 *Osatofoi! odšogbá ni Iesai a gba ye nyehewọ ni ekẹ:
 8 *"Mañ nẹ beñkẹomi ke amẹná kẹkẹ, ni amẹ-
 ke amẹnábui woomi; ši amẹtšui étši ehe
 9 ke-dšẹ miñò ke-te šoñù. *Ši yaka amẹdšá-
 mi, edšakẹ amẹtšọọ tšómọi ní dši gbomei
 akitaí."

36) 9,21. Luk. 6,19.

15.—2) 5Moa. 4,2. Luk. 11,38. 4) 2Moa. 20,12; 21,17. 7) Ies. 29,13.

10 Ni etšé asafó lẹ kẹ-ba, ni ekẹame akẹ: Nyeboa toi
 11 ni nyeyoa se! *Dsee noni boteo mo dañ ni buleo gbomo;
 ši noni dseeo mo dañ lẹ, no ni buleo gbomo moñ.

12 Kẹkẹ lẹ ekaseloi lẹ ba enō amekẹlẹ akẹ: Ole akẹ,
 13 beni Farisifoi lẹ nu enẹ lẹ, efeame nātšō? *Ši eherye
 nọ ekẹ: Tšo-fē-tšo ní miñwei-tše lẹ teoko lẹ, aafā.
 14 *Nyešiaame! filafoi agbetsōlofi filafoi dšiamẹ; ši kẹdši
 filafó tšō filafó gbẹ lẹ, ameyi enyo lẹ fē amegbe bu
 15 mli. *Ši Petro here nọ ekẹlẹ akẹ: Tšomowo abẹ nẹ
 16 šiši! *Ši lẹ lẹ ekẹ: Aso nye hū nyeyoko se lolo?
 17 *Ani nyenako nyena nā akẹ, nofēno ní boteo mo dañ
 18 lẹ, eyaā musū mli ni adšieo afieo tiafi mli? *Ši nii
 ní dseeo da mli dseeo kpo lẹ dseeo tšui mli, ni nomei
 19 ni buleo mo. *Edsake tšui mli ni susumoi fōdši,
 meiagbē, gblāfitemoi, adfamanboi, dšūi, amale oda-
 20 seyeli kẹ musuboi dseeo. *Enemei dši nii ní buleo
 gbomo; ši noni afōo dē dāni ayeo nii lẹ, no bulee
 gbomo.

(21—28. Mar. 7,24—30.)

21 22 Ni Iesu dse dšei eyin ete Tiro kẹ Sidon gbẹ. *Ni
 na, Kanaanyō ko ní dšẹ dšemei niaan noññ ba ebabole
 ekẹ: Nami mọbo, Nuntšo, Dawid bi; mibiyō mīna nō
 23 kẹ daimonio! *Ši eherye nọ wiemo ko. Ni ekaseloi
 lẹ ba bakpalẹ fai, ni amekẹ akẹ: Wólẹ gbẹ ni eya, ši
 24 ēblo kẹ-minyie wose! *Ši lẹ lẹ eherye nọ ekẹ: Atšū-
 mi akẹ dša Israel we. tōi lẹ ní éladše lẹ añō kẹkẹ.
 25 *Ši yō lẹ ba bakula ši ye ehie ekẹ: Nuntšo, femo he
 26 eko ohāmi! *Ši eherye nọ ekẹ: Ebe feo akẹ aňo bii
 27 lẹ abolo lẹ ní ašeo afōo šifōdši abii lẹ. *Ši lẹ lẹ ekẹ:
 Hē, Nuntšo! edsake šifōdši abii lẹ hū yeo fufudši lẹ
 ní nyōo amenuntšomei akploi lẹ ašiši lẹ eko tete!
 28 *Kẹkẹ lẹ Iesu here nọ ekẹlẹ akẹ: O yō, kpetenkple

11) 1Tim.4,4. Mat.12,34... 14) Luk.6,39. Rom.2,19. 19) 1Mos.8,21.

24) 10,6. 28) 8,10,13.

dši ohemo-ke-yeli le! A'fe ahào take boni otao le!
Ni atšá ebíyò le ye no ñmletfá le no noññ.

- 29 Ni Iesu dše dšei eba Galilea ñšò le nà. Ni ekwo ete
30 goñ le no ni eyatá ši ye dšei. *Ni asafoi pi ba ehò
amehie ošifoi ke filafoi ke mumui ke kpadšeloi ke
meikrokomei pi; ni amekè nomei bafie Iesu nàdši
31 ahe; ni etsáame. *Ni asafoi le ahie feame yà, beni
ameña ake mumui mīwie ni kpadšeloi eye emū ni
ošifoi minyie ni filafoi mina nii le; ni amewo Israel
Nyoñmo le hie nyam.

(32—39 Mar. 8,1—10.)

- 32 Ši Iesu tšé ekaseloi le ke-ba ni ekè: Mimusūñ ñtšò-
mi ye asafoi le ahewo, ake ñmene dši gbii etè ni amè-
kemi éhi ši, ni amebè noko ní ameyeo; ni misumoo
ake miwoame gbe ke hómo, ní ekole ameyanyén ye
33 gbe le no. *Ni ekaseloi le kele ake: Nègbè wòbaná
aboloi ní fá pi neke ye, ye ña ne mli, ní aše asafo ba-
34 bao ní tamò neke ne nà? *Ni Iesu biame ake: Abo-
loi enyie nyeyo? Amekèle ake: Kpawo, ke loi bibii
35 fio ko. *Ni efá asafoi le ake amekpasa ši ye šikpoñ
36 le. *Ni ekòlò aboloi kpawo le ke loi le, ni eda ši, ni
ekúmò mli ni ehò-hà ekaseloi le, ni ekaseloi le ño-hà
37 asafo le. *Ni amefè ameye ni ametòrò; ni amekòlò
38 fufudši ní fe le flotoi kpawo obòbò. *Ši mei ní ye le
še hi akpei-edfe, sòro yei ke gbekebii.
39 Ni ewo asafoi le agbe, ni ebote lele mli, ni eba Mag-
dala niañ.

(16,1—12 Mar. 8,11—21.)

16. Ni Farisifoi le ke Sadukifoi le ba ehò ni amebakale,
2 amebile ake etsòame okadi ní dše ñwei. *Ši chere no
ekèame ake: Gbekenáši le nyekèo ake: Dšèñ batše,

3 edšake úwei étšu. *Ni lebi le nyekëo ake: Nmené
 Nyoúmo aue; edšake úwei étšu ní ehie éha. Osatofoi,
 nyeleo úwei le hie mlibū, ši yingí le ahe okadii le
 4 amlí nyenyêê nyebu, lo? *Yingí foú, gblâfitemo yingí
 mítao okadi, ní okadi hū ahānle, ake dša Iona, gbaló
 le, okadi le keke. Ni ešime eyiú etc.

5 Ni ekaseló le ba nšo le se, ní amehie kpá no ake
 6 ameano abolo ke-ba. *Ši Iesu keame ake: Nyekwea
 ní nyehie ahia nyehe no ní ahí ye Farisifoi ke Sadu-
 7 kifoi le amāša le hewo! *Ši ame le amesusu ye ame-
 dientše amemli amekë: Ake-ní woúoo abolo le he-
 8 woú! *Ši noni Iesu ná le nakai le, ekë: Nye ní nye-
 hemo-ke-yeli fáá, menihewo nyesusuo ye nyedientše
 9 nyemli ake noni nyeúoo abolo le hewoú? *Nye-
 náko nyena nii anā lolo? alo nyekali mei akpei-enu-
 10 mo le aboloí enumo ke kafui abo ní nyekoló le? *Alo
 mei akpei-edfe le aboloí kpawo le ke flotoi abo ní
 11 nyekoló le? *Té tēú ní nyenaa nā ake dšee abolo
 hewo ní mikēnye ake nyehie ahia nyehe no ye Fari-
 12 sifoi le ke Sadukifoi le amāša le hewo le? *Agbene
 le ameyose ake ekëê ake amehie ahí amehie no ye
 abolo māša le hewo, ši Farisifoi ke Sadukifoi le atšo-
 mo le hewo moú.

(13—20. Mar. 8,27—30. Luk. 9,18—21.)

13 Ši beni Iesu ba Kaisaria Filipi níiaú le, ebi ekaseló
 le ake: Namo ni mei le këo ake gbomobi le dší?
 14 *Ši amekë ake: Meikomei këo ake Iohane, baptisilo
 le, ni meikomei këo ake Elia, ni meikrokomei këo
 15 ake Ieremia alo gbaló le atēú mokome. *Ekëame
 16 ake: Ši nye le, namo nyekëo ake midši? *Ši Simon
 Petro here no ekë: Bo dší Kristo le, Nyoúmo, hiekálo
 17 le, bi le. *Ni Iesu here no ekële ake: A'dšoo, Simon,

3) 11,4. 4) 12,39. 6) Luk. 12,1. 8) 6,39. 9) 14,17. 10) 15,32..

14) 14,2; 17,10. 16) Ioh. 6,69. 17) Gal. 1,15..

lona bi; edsakeši dsee helo ke lá ni dšie tšoo, ši mitše
 18 ní ye úwei le moñ. *Ni mi há mikęo akę: Bo dši
 Petro [tesa] le, ni neke tesa ne no mamá misafo le ye,
 19 ni gbohiadše agboi le nyėu eno aye. *Ni maño úwei
 mañtseyeli le ná samfei le maháo; ni nofeno ní oofi
 ye šikpoñ le no le, aafi ye úwei; ni nofeno ní oofene
 20 ye šikpoñ le no le, aafene ye úwei. *Keke le ebę
 ekaselęi le kọkọ akę amękakę moko akę le dši Iesu,
 Kristo le.

(21—28. Mar 8,31—9,1. Luk 9,22—27.)

- * 21 **K**e-dše no be le no noñ le Iesu boi ekaselęi le tšoo-
 mo akę dša akę eya Ierusalem ni eyana amanehũlũ
 pi ye onukpai le ke osfonukpai ke woloñmãlęi le
 adęñ, ni agbele, ni gbĩ ní dši gbĩ etę le eete ši ekoñ.
 22 *Ni Petro ñole eboile kọkọbọ ni ekę: Na ohe mobo,
 23 Nuntšo, enę akaba ono kwrá! *Ši le le etšó ehe ekę
 Petro akę: Ya mişę, satana! otšomi tšone; ši odfeñ
 Nyoñmo he nii anę, ši gbomei ahe nii anę ni odfeę
 moñ!
- 24 Keke le Iesu kę ekaselęi le akę: Keđši moko mitao
 akę enyieę mişę le, há ní ékwa ehe ni éwó eseñmoťšo
 25 le no ni enyie mişę. *Edsake mofemo ní taoę esusu-
 ma yiwala eehere le, eeladše le; ši mofemo ní ladšeę
 26 esusuma ye mihewę le, eenale. *Edsake meni ehi
 há gbomo, keđši dšeñ mũ le fe se ená, ši esusuma le
 eladše? Alo meni gbomo aňo-hã koni eke-kpõ esusu-
 27 ma le? *Edsake gbomobi le aba ye etše anumnyam
 le mli ke ebęfoi le; ni no mli le eewo mofemo nyomoę
 28 ye enitšumo ná. *Leleñ mikęonye akę: Meikomei
 ye mei ní damo bię ne ateñ ní amęsañ amęná gbęle
 ke-yaši beyinoę ní amęana gbomobi le miba ye emañ-
 tseyeli le mli le.

18) Ioh. 1,42. Ef. 2,20. 19) 18,18. 20) 17,9. 21) 12,40. Ioh. 2,19.
 24) 10,58. 27) Rom. 2,6. 28) 10,23.

(17,1—13. Mar. 9,2—13. Luk. 9,28—36.)

17. **Ni** gbī ekpa se le Iesu no Petro ke Iakobo ke enye-
 mi Iohane, ni ekeame te gon ni kwọ ko no ye afā.
 2 *Ni ehe t̄sake ye amehie, ni ehie kpe take hūlū, ni
 3 etadei le baye ake la. *Ni na, Mose ke Elia d̄sie
 4 amehie kpo ametsōame, amekere miwie. *Si Petro
 here no ni ekē Iesu ake: Nuntso, ehī hawo ake wo-
 hio bie; ked̄si osumo le, hā ni wofe bui etē ye bie,
 onō ekome, ke Mose nō ekome, ke Elia nō ekome.
 5 *Beni ewieo lolo le, na, atatu ke la bakete ameno, ni
 na, gbē d̄se atatu le mli ekē: Mone d̄si mibi ni mi-
 sumoolē, mo he ni mimī seo le, le toi nyeboa!
 6 *Ni beni kaseloi le nu le, amekere amehie bumō ši, ni
 7 amese gbeyē babao. *Ni Iesu ba amēnō ni etra
 8 amehie ni ekē: Nyetea ši, ni nyekasea gbeyē! *Si
 beni amehole amehinmeii anō le, amēnaa moko ake
 9 d̄sa Iesu kere. *Ni beni amekplekeo gon le, Iesu
 boame koko ekē: Nyekagbaā moko noni nyena le, ke-
 yaši beyino ni gbomobi le ate ši ekoñ ke-adse gbohī
 atēn dā.

10 Ni ekaseloi le bile ake: Menihewo mo ni wolo-
 11 n̄māloi le k̄o ake, d̄sa Elia ba dā le? *Si Iesu here
 no ekēame ake: Elia miba dā moñ, ni eeto nii fē gbenā
 12 ekoñ. *Si mikēnye ake, Elia éba momo, ni amelélé,
 ši moñ amefele bofēbo ni amesumo. Nakai noññ gbo-
 13 mobi le hū ana amane ye amedēn. *Kere le kaseloi le
 na nā ake Iohane, baptisilo le, hewo ekeame wie le.

(14—21. Mar. 9,14—29. Luk. 9,37—42.)

14 **Ni** beni ameba asafō le nō le, nū ko ba enō, ni eba-
 15 kula ši ye ehie, *ni ekē: Nuntso, na mibi le mōbo,
 akeši eyeo gbligbli ni enaā nō ni ehī; ed̄sake kpitiō-
 16 kpitiō egbeo la mli, ni kpitiokpitiō egbeo nu mli, *ni

2) 2Pet. 1,16. 5) 3,17. 9) 16,20. 10) 11,14. Mal. 4,5. 12) 14,9.

13) Luk. 1,17.

17 mikelę ba okaseloi lę aňô, ši amęnyëële amętsá. *Ši Iesu here nę ni ekę: O ying ni hee yee ni ekôdô! Mę beying mikęnye ahi ši ke-yaši? Mę beying noňň mahienye ke-yaši? Nyekęle abaã miňô ye bię! *Ni Iesu fá eyi, ni daimonio lę dšę emli dšę kpo, ni gbeke lę he wale ke-dšę no ñmletfá lę nę noňň.

19 Keke lę Iesu kaseloi lę ba eňô ye afá, ni amękę: 20 Menihewę ni wę lę węnyëële wofá? *Ši Iesu kęame akę: Hemę-ke-yeli ni nyebe lę hewę. Edšakę leleň, mikęonye akę: Kedši nyeye hemę-ke-yeli tamę sinapiwu lę, nyeakę goň nę akę: Fá ye bię ni oya dšę! 21 ni eefá; ni noko be ni nyenyeh nyefe. *Ši neke nň sręto nę, edšee kpo akę dša sęlemę ke ñmahile ná keke.

(22,23. Mar. 9,30—32. Luk. 9,43—45.)

22 Ši beni amękpa Galilea lę, Iesu kęame akę: Abaňo 23 gbomobi lę awo gbomei adeň, *ni amęagbele, ni gbi ni dši gbi etę lę aatele ši ekoň. Ni edęame tšô.

24 Ši beni amęba Kapernaum lę, mei ni heę yišika lę 25 ba Petro ñô ni amękę akę: Ani nyetsölo lę háã yišika lę? *Ekę: Hë, eháa. Ni beni eba šia lę, Iesu tšô hie ekę: Té osusuę tēň, Šimon? šikpoň lę nę maňtsęmei lę, namei adeň ni amęheę ntó lo onia ye? ye amędientšę amębii alo ye meikpödsi adeň? *Petro kęle akę: Ye meikpödsi adeň. Iesu kęle akę: Béle bii lę 26 yeę amęhe mę. *Ši beni afe ni wękatsö amęná lę, ya ñšę lę ná oyafö kpoň, ni lö ni aba kleňkleň lę, ošále, ni beni ogbe edaň lę, oona šika ni ná šię yii enyę; ke no ni oňo-háame, ohámi keę fę.

(18,1—9. Mar. 9,33—47. Luk. 9,46—50.)

18. No ñmletfá lę mli noňň lę kaseloi lę ba Iesu ñô ni amękę: Namo da fę mę ye ñwei maňtsęyeli lę mli?

2 * Ni Iesu tšé gbekē bibio ko ke-ba eñō, ni ekele damo
 3 ameteñ, *ni ekē: Leleñ, mikēonye ake, kedši nye-
 tšakee ní nyetšōmo tamō gbekebií bibii le, nyeboteñ
 4 ñwei mañtšeyeli le mli kwrā. *Nohewole, mofēmo ní
 baā ehe ši ake gbeke ne le, le dši moni fè ye ñwei
 5 mañtšeyeli le mli. * Ni mofēmo ní año gbeke fio kome
 6 ní tamō mone ye migbei le aņo le, eũoomi. *Ši moni
 tšōo bibii ne atēñ mokome ní heo mino yeo le nā le,
 ehī hāle moñ, ake aņoo tedši-więte afiō ekuę ni aņoo-
 le afōo ñšo teñ.

7 Ao dše le ye nātšoi le ahewo! edšake dša ake nātšoi
 le aba moñ; kēle ao neke gbomo ne ní nātšō le baā
 8 ye ehewo le! *Ši kedši onine lo onane miššō onā le,
 flomoame ni ošere ofie kedše ohe; ehī hāo ake obo-
 teo wala mli ke tšole lo ošima, fè noni oyo nidši enyo
 9 lo nādši enyo ni aņo-o awo nāno la le mli le. *Ni
 kedši ohĩñmei miššō onā le, fā ni ošé ofō ye ohe; ehī
 hāo ake oboteo wala mli ke hĩñmeii kome fè noni oyo
 hĩñmeii enyo ní aņo-o awo la gehena le mli le.

10 Nyekwea dšogbā koni nyekagbe meibibii ne atēñ
 mokome he guo; edšake mikēnye ake, amēbofoi ní
 11 yo ñwei le mikwe mitše ní yo ñwei le hie dā. *Ši
 gbomobi le ba noni eladše le yiwala-heremo.

(12—14. Luk. 15,4—7.)

12 Té nyesusuo tēñ, kedši moko ye toi oha ni ameteñ
 mokome dū gbę le: ani ešĩñ nyoñmai-nehũ-ke-nehũ
 le ye gōdši le aņo, ni eya eyatao noni edũ gbę le?
 13 *Ni kedši eba mli ake enale le, leleñ, mikēonye ake,
 emī šeo ye no he fè nyoñmai-nehũ-ke-nehũ le ní edũ
 14 gbę le ahe. *Nakai nonĩñ ni nyetše ní yo ñwei le
 tao ake bibii ne atēñ mokome ladšeo.

15 Ši kedši onyemi fe eša ešio le, ya ni oyawie otšole
 ye okele keke teñ. Kedši eboo toi le, ónā onyemi le.

3) 19,14. 5) 10,40. 6) Luk.17,1.. 8) 5,29.. 10) Heb.1,14. 11) 9,13.
 Luk.19,10, 1Tim.1,15. 14) 2Pet.3,9. 15) 3Mos.19,17. Luk.17,3. Gal.6,1.

- 16 *Ši kędsi ebooō toi lę, nō mokome lo mei enyō ofata
 ohe, koni odasefoi enyō lo etē nā lę sane-fē-sane ada-
 17 me. *Ši kędsi etoi gbo ye amę hū amęnō lę, yakę
 asafo lę; ši kędsi asafo lę hū nō etoi gbo ye lę, etšō
 tamō dšęnnyo kę ntōhelę ehāo.
- 18 Lęlęh, mikęnye akę, nofēno nı nyeafi ye šikpoñ lę
 nō lę, aafi ye űwei; ni nofēno nı nyeafene ye šikpoñ
 lę nō lę, aafene ye űwei.
- 19 Asañ mikęnye akę, kędsi nyeteñ mei enyō kpā gbę
 ye šikpoñ nō ye sane-fē-sane nı amębi hewō lę, mitšę
 20 nı yō űwei lę afe ahāame. *Edšakę heni mei enyō
 lo mei etē ebua amębe nā ye, ye migbeį anō lę, dšęi
 miyō ye amęteñ.
- 21 **Kękę** lę Petro ba ehō ni ebakę: Nuntšō, ši enyie
 ni minyemi afemi eša ni maño-falę? kę-yaši ši kpa-
 22 wo, lo? *Iesu kęlę akę: Mikęņo akę kę-yaši ši kpa-
 wo; ši ši kpwawo toi nyoñmai-kpwawo moñ.
- 23 Nohewō ni akę űwei mañtseyeli lę toq mañtšę ko
 24 nı taoq kę etšūdši ababu akontā lę he. *Ši beni eboį
 bā lę, akę mokome ba ehō nı hiele nyomō talantai
 25 akpei-nyoñma. *Ši noni ebę noko nı eke-awolę lę,
 enuntšę lę fā akę ahōlę kę ehā kę ebii kę nii bofębo
 26 nı eyō lę, ni āno-wo nyomō lę. *Kękę lę tšūlō lę ho
 kula ši ni ekpalę fai ekę: Nuntšō, to otšui ši ohāmi,
 27 ni mawoñ nyomō lę fę! *Ši tšūlō nę nuntšę lę mu-
 28 sūñ tšōlę ni eñmę ehe, ni eke nyomō lę kęlę. *Ši
 nakai tšūlō lę noññ dšę kpo eyana enanemei tšūdši lę
 ateñ mokome nı hiele nyomō denarioi oha; ni emōlę
 29 emļa esę, ni ekę: Wōmi nyomō nı ohtemi lę! *Kękę
 lę enanyo-tšūlō lę kula ši ekpalę fai ekę: To otšui ši
 30 ohāmi, ni mawoñ nyomō lę fę! *Ši lę lę ekplę; ši
 moñ eyawolę tšūñ keyaši beyinq nı eewolę nyomō lę

17) 1Kor.5,13. 18) 16,19. Ioh.20,23. 19) Mar.11,24. 20) 28,20.

22) Luk.17,4.

31 *Ši beni enanemei-tšūdši le na noni afe le, edqame tšó
ni ameġba ameġbagba noni afe le fē ametsō amenuntšq
32 le. *Keke le enuntšq le tšēle ke-ba ni ekēle ake:
Tšūlo fon! miño neke nyomq ne fē mikèo, edšake
33 okpami fai; *ani kule dšee ogbenā dši ake bo hū
ona onanyo-tšūlo le mqbq, bōni mi hū minao mqbq
34 le? *Ni enuntšq le mli fū, ni ekele hā yiwaloi le ke-
35 yaši beyinq ní ebawole nyomq le fiā. *Nakai nonū
mitšē ní yō ūwei le hū aňo-fenye, kedši nyeteñ
mofēmo eňo enyemimei atōmōi ekeame ke-dšee
etsuiñ le.

(19,1—12. Mar. 10,1—12.)

19. Ni eba mli ake, beni Iesu éġbe wiemoi ne anā le,
eyiñ ke-dšē Galilea eba Iudea niañ ye Iordan se;
2 *ni asafoi pī nyie ese ni etsátšáame ye dšei.
3 Ni Farisifoi le ba eňo ni ameġbatšō enā amekēle
ake: Edša ake nū afe eňā ye sane-fē-sane hewq?
4 *Ši ehene nq ekēame ake: Ani nyekaneko ake, moni
5 fe ke-dšē šišidšē leñ le, “nū ke yō efeame”? *Ni
ekē: “Enehewole nū aši etšē ke enye ni ee-
kpete eňā he, ni ameyi enyo le fē ameafe
6 helo kome.” *Beni afe ní amedšee enyo doññ, ši
moñ helo kome; nohewole, noni Nyoňmo étšá le,
7 ákahā gbomo mġgbá mli. *Amekēle ake: Menihewo
mq ni Mose wo kitā ake áhāle űemowolo ní áfiēle le?
8 *Ekēame ake: Nyetsuiñ wale hewq ni Mose hānye
heġbe ake nyefie nyeňāmei le; ši ke-dšē šišidšē leñ
9 le ebe nakai. *Ši mġkēnye ake, mofēmo ní afe eňā
le, ake dša adfamañbō hewq keke, ni eeġe mokroko
le, efitēq gblā; ni mofēmo ní ġēq moni afele le, efitēq
10 gblā. *Ekaseloi le kēle ake: Kedši nū ke eňā sane

34) 5,26. 35) 6,14..

19.—3) 5Mos.24,1. 4) 1Mos.1,27... 5) 1Mos.2,24. 6) 1Kor.7,10.

7—9) 5,31...

11 yò neke le, éhii ake awẹọ yò. **Si ekẹame ake: Dsee mei fẹ anyẹ wiemọ ne mli amò, ake dša mei ní ańo-*
 12 *há le keke. *Si osai komei ye ní afọame nakai ke-*
dše amenyemei amusù mli; ni osai komei ye ní gbo-
mei sàame; ni osai komei ye ní úwei mańtseyeli le
hewọ amesà amẹdientše amẹhe. Moni anyẹ mli amò
le, há emò mli.

(13—15. Mar. 10,13—16. Luk. 18,15—17.)

13 **K**ẹke le ake gbekebii bibii ba ehò, koni ehò enidši
 14 efie amẹnọ ni esọle. *Si ekaselọi le fámọ ameyi. *Si*
Iesu kẹ: Nyehaa gbekebii le abaa mińò, ni nyekatsi-
mọaame gbẹ; si menemei anò dši úwei mańtseyeli le.
 15 **Ni ehò enidši efie amẹnọ; ni edše dšei.*

(16—30. Mar. 10,17—31. Luk. 18,18—30.)

16 **N**i na, mokome ba ehò ni ekẹle ake: *Tšòlọ kpakpa,*
 17 *meni ekpakpa máfe, koni máná nánọ wala? *Si*
ekẹle ake: Meni obiomi ye ekpakpa hewọ? Mokome
dši mokpakpa [le dši Nyońmo]. Si kẹdši otáo ake obo-
 18 *teọ wala le mli le, ye kital le anọ! *Ekẹle ake: Té*
nii ní dši? Si Iesu kẹ: Ene: "Kagbe mo; káfite
 19 *gblá; kádšu; káye amale odase;" **wó otše*
ke onye;" ke "sumọ onanyo take boni osumọọ
 20 *bodientše ohe le." *Oblanyo le kẹle ake: Ene-*
mei fẹ nọ míye ke-dše migbekebiaši; meni feomi
 21 *lolo? *Iesu kẹle ake: Kẹdši otáo ake ohio ke-wulaá*
ši le, ya ni oyahò nii ní oyo le, ni ohò-há ohiafoi, ni
 22 *ooná dfetri ye úwei; ni oba obanyie mise. *Si beni*
oblanyo le nu ene le, edọle ni eyiń ete; edšake eye
nii babao.

23 *Si Iesu kẹ ekaselọi le ake: Leleń, mikẹnye ake:*
Ewa há niatše ake eebote úwei mańtseyeli le mli.
 24 **Si asań mikẹnye ake, noni yoma. átšò abui hińmei*
mli le dšraa ake noni niatše abote Nyońmo mańtše-

11) 1Kor. 7, 7. 17. 14) 18, 2. 17) Luk. 10, 26—28. 19) 3Mos. 19, 18.

21) 6, 20. Luk. 12, 33. 22) Lal. 62, 11.

25 yeli lẹ mli. *Ši beni ekaseloi lẹ nu lẹ, amehe dšō
amehe tšō amekē: Bẹlẹ namo mo anyē aná walahere-
26 mo? *Ši Iesu kweame ke-kpe, ni ekēame ake: Gbo-
mei agbefān lẹ anyēn enẹ afe; ši Nyonmo gbefān lẹ
anyē nii fiā afe.

27 Keke ni Petro here nọ ni ekēlẹ ake: Na, wo lẹ wōšī
28 nii fē, ni wonyie ose; bẹlẹ meni wobaná? *Ši Iesu kē-
ame ake: Lelēn, mīkēnye ake: nye mei ní nyenyie
mise lẹ, ehēfomọ lẹ mli, beni gbomobi lẹ atá enum-
nyam sei lẹ nọ lẹ, nye hū nyeatrá sei nyoñma-ke-
enyọ nọ, ni nyeakodšo Israel akutsei nyoñma-ke-
29 enyọ lẹ. *Ni mofēmọ ní eši ši ai lo nyemihī lo nye-
miyei lo tšẹ lo nye lo nā lo bii lo aboi ye migbei lẹ
hewọ lẹ, eená toi oha abọ, ni eená nānọ wala eye.
30 *Ši mei pī ní dši tšutšubii atšomọ sebii, ni sebii atšō-
mo tšutšubii.

20. Edsake nwei mañtšeyeli lẹ tamọ nū ši atšẹ ko ní
dše kpo mañkē-mrā eyabọ nitšuloi apā ke-te ewein-
2 trom mli. *Ši beni eke nitšuloi lẹ éye nā denario
kome dšenamọ lẹ, ewoame gbe ke-te eweintrom lẹ
3 mli. *Ni ke-baā ñmle-nehū nọ lẹ, edše kpo ekoñ ni
4 eyana meikrokomei damọ ši yaka ye dša lẹ nọ. *Ni
ekē menemei hū ake: Nye hū nyeyaā weintrom lẹ
5 mli, ni noni dša lẹ, mahānye. *Ši ame ni amete.
Asañ ke-baā ñmle-nyoñma-ke-enyọ nọ ke ñmedši-
6 etē nọ lẹ edše kpo, ni eyafe nakai noni. *Ši ke-baā
gbeke ñmedši-enumọ nọ lẹ, edše kpo ni eyana mei-
krokomei damọ ši yaka, ni ekēame ake: Męba ni
7 nyedamọ ši yaka ye bię dšenamọ ne fē ne? *Ame-
kēlẹ ake: Ake-ni moko ebokowo apā lẹ hewọ. Ekē-
ame ake: Nye hū nyeyaā weintrom lẹ mli, (ni noni
8 dša lẹ, nyeaná). *Ši beni dše éna lẹ, weintrom lẹ tšẹ

28) Luk.22,30. 29) Heb.10,34. 30) 20,16. Luk.13,30.

20.—1) 21,33.

9 le kẹ esẹmo le ake: Tšẹ nitsulọi le ni owoame nyomo,
 ni oboi ke-dse sekpėbii le anọ ke-yaši tšutsubii le
 10 anọ. *Ni beni gbẹke ńmėdši-enumo nọ bii le ba le,
 amefė amėnǎ denario kome-kome. *Ši beni tšutsubii
 11 le ba le, amesusu ake aahme amėnǎ nọ; ši ame
 hũ amėnǎ denario kome-kome. *Ši beni amėnǎ enę
 12 le, amėwie hũhũhũ amėwo šiatšę le *amėkẹ ake:
 Sekpėbii nę, ńmletfa kome keke amėtsu nii, ni ohā-
 amę ke wọ ni wọ le wótšu nii dšenamo ni étowo ni
 13 latša étšawọ le fė pe! *Ši ehete nọ ekẹ ameteń mo-
 kome ake: Nanyo, mifeeo noko ni edšaa gbę ko; ani
 14 dsee denario okemi ye nǎ? *Nǎ noni dši onó le ni
 oya. Ši misumo ake mahā sekpėmo nę take boni mi-
 15 hāo le nońń. *Alo mibe hegbe ake mibe noni dši
 minǎ le feo noni misumo? Ani ohĩmėi dši efoń ake
 16 mi le mimli hię nę? *Neke ni sekpėbii le atšomo
 tšutsubii, ni tšutsubii le atšomo sekpėbii; edšake atšę
 mei pi, ši mei fio ahala.

(17—19. Mar. 10,32—34. Luk. 18,31—33.)

17 Ni beni Iesu yaš Ierusalem le, ehó ekaselọi nyoń-
 ma-ke-enyo le ke-te afā ye gbeteń, ni ekęame ake:
 18 *Na, womiya Ierusalem, ni aahó gbomobi le aahā oso-
 fonukupai le ke wolońmǎlọi le, ni amėabule gbėle fọ.
 19 *Ni amėahole amėahā dšėńmǎdši le, ake ameye ehe
 feo ni amėke kplebii ayile ni amėšęńle; ni gbĩ ni dši
 gbĩ-etė le eete ši ekoń.

(20—28. Mar. 10,35—45.)

20 Keke le Zebedeo bii le anye le ke ebihĩ le ba ehó
 21 ebakula ši, ni ebalę noko. *Ši ekęle ake: Meni otao?
 Ekęle ake: Kemọ koni mibii enyo nę atėń mokome
 atá oninedšürǎ nọ, ni moko le hũ atá obėku nọ ye
 22 omańtšeyeli le mli! *Ši Iesu here nọ ekẹ: Nyelė no-
 ni nyebaš. Ani nyeanyė kpulu ni mi le manu le nye-

15) Rom. 9,16,21. 16) 19,30. 17) 16,21; 17,22. 20) 10,2. 21) 19,23.
 22) 26,39. Ioh. 18,11. Luk. 12,50.

23 anu, ni baptisimō ní ake-baptisiomi lẹ, ake abaptisi-
nye? Amekẹlẹ ake: Woonnyē. *Ni ekẹame ake:
Mikpulu lẹ nyeanu moñ, ni baptisimō ní ake-baptisi-
mi lẹ, ake-abaptisinye; ši mininedšūrō ke mibeku nọ
24 tramō lẹ, edšee minō ní mike-bāa, ši mei ní mitše ésā
25 éhāame lẹ anō dši. *Ni beni mei nyoñma lẹ nu lẹ,
anemli wo nyemimeí enyọ lẹ la. *Ši Iesu tšéame
ke-ba enō, ni ekẹame ake: Nyele ake mādši lẹ anọ
lumei lẹ yeọ amẹnọ nuntšo, ni mei agboi lẹ hū ye
26 hewale ye amẹnọ. *Akafe nakai ye nyeteñ; ši mo-
fēmo ní sumoọ akẹ etšó agbo ye nyeteñ lẹ, hā ni etšó
27 nyesōlo moñ. *Ni mofēmo ní sumoọ akẹ etšó onu-
28 kpa ye nyeteñ lẹ, hā ni etšó nyetsūlo: *bọ hō ní
gbomobi lẹ baa ní asōmole, ši esōmọ moñ, ní eno esu-
suma lẹ ehā ye mei pī akpōmọ lẹ hewọ.

(29—34. Mar. 10,46—52. Luk. 18,35—43.)

29 Ni beni amedše Ieriko ameyaä lẹ, asafo babao
30 nyie ese. *Ni na, hiñ filafoi enyọ trá gbẹ lẹ toi, ni
beni amenu ake Iesu miho lẹ, amẹbo amekẹ: Nawọ
31 mọbo, Nuntšo, Dawid bi! *Ši asafo lẹ fāmọ ameyi
ake amefe diō; ši amẹ lẹ amẹblo fẹ tšutšu lẹ amekẹ:
32 Nawō mọbo, Nuntšo, Dawid bi! *Ni Iesu wa-damọ
ši etšéame ni ekẹ: Meni nyetaoọ akẹ mife mihanye?
33 *Amekẹlẹ ake: Nuntšo, ake ágble wọhiñmeii lẹ!
34 *Ši Iesu musūñ tšóle ye amehewọ, ni etra amehi-
ñmeii lẹ ahe, ni amrō lẹ amehiñmeii lẹ anọ tše, ni
amenye ese.

(21,1—11. Mar. 11,1—10. Luk. 19,29—38. Ioh. 12,12—16.)

21. Ni beni amebenkeọ Ierusalem ni amese Betfage ye
Mūgoñ lẹ hewọ lẹ, keke lẹ Iesu tšū ekaseloi lẹ aten
2 mei enyọ *ni ekẹame ake: Nyeyaä akrowa lẹ ní yo
nyehie lẹ mli, ni amrō lẹ nyeanu tedšiyō ní aumole

- 3 ši ke ebi; nyefeneame ni nyekę-baã miũd. *Ni ke-
 dsi moko kęnye noko le, nyekęale ake: Amehe ũhia
 4 Nuntę le; ni amrũ le eehã nyekęame aba. *Ši afe
 enę fę, koni noni gbalę le wie le aba mli ake:
 5 *"Nyekęa Sion biyũ le ake: Na, omaũtę le
 mĩba oũd, emli dęę ni etã tedęi nę ke tedęi
 6 ni dęi nitęumękolo le bi nę." *Ši kaselęi le te
 7 yafe boni Iesu faame le. *Ni amęke tedęi le ke ebi
 le ba, ni amęho amętadei le amęfie nę, ni amęwóle
 8 amętã nę. *Ši asafo kple ũo amętadei amęha gbę le
 nę, ši meikrokomei hũ flę tsei-anidęi ye tsei ahe a-
 9 meũo-fie gbę le nę; *ši asafokui ni nyie hie le ke
 mei ni nyie sę le blę amękę: Hosiana Dawid bi
 le! "A'dęę moni baã ye Nuntę le gbęi le amlı
 le!" Hosiana ye ũwei flęflę!
- 10 Ni beni ebote Ierusalem le, maũ mũ le fę bu hũ
 11 amękę: Namo dęi monę? *Ši asafoi le kę: Monę
 dęi Iesu, gbalę le ni dęę Nazaret ye Galilea le.
 (12—22. Mar 11,11—24. Luk 19,45—48.)
- 12 Ni Iesu te Nyoũmo solemęwe le ni efię mei ni hũę
 ke mei ni heę nii ye solemęwe le, ni etęire šikatęake-
 lęi le akplęi le ke mei ni hũę okpoi le amãũdęi le etfia
 13 ši. *Ni ekęame ake: A'ũmã ake: "A atęę miwe le
 solemęwe," ši nyele, nyekę-ęfe "odę otfalęi abu."
- 14 Ni filafęi ke ošifęi ba eũd ye solemęwe le, ni etęã-
 15 amę. *Ši beni osofonukpai le ke woloũmãlęi le na
 nãkpenii ni efe, ke gbekebii le ake amębloę ye solemę-
 16 męwe le ni amękęę ake: Hosiana Dawid bi le!, amę-
 mli wo la, *ni amękęle ake: Onu noni menęmei kęę
 nę, lo? Ši Iesu kęame ake: Hę, ani nyekaneko ake:
 "Abifabii kę fufębii anã ni osã yidęiemę o-
 17 to ke-dęę"? *Ni ešiamę edęę mã leũ ete Betania,
 ni eyahi dęęi nyũd.

21.—3) 26,18. 5) Sak.9,9. 8) 2Man.9,13. 9) Lal.118,25.
 12) Ioh.2,14. 13) Ioa.56,7. Ier.7,11. 16) Lal.8,3.

18 19 **Ši** lebi beni esá eyaä mã leñ le, hòmo yełe. *Ni ena agbāmitšo ye gbe le he, ni etší eše he, ši enaa noko ye nọ akẹ dša bāi keke; ni ekẹ no akẹ: Dše enẹ nọ le yibii ko woñ ye onọ doññ ke-ate nānọ! Ni 20 agbāmitšo le ñālā amrò le noññ. *Ni beni ekaselọi le na le, amefe yā ni amekẹ: Té tēñ ni amrò keke ni 21 agbāmitšo le éñālā ne? *Ši Iesu here nọ ni ekẹame akẹ: Leleñ, mikēnye akẹ, kedši nyeye hemọ-ke-yeli ni nyedsee úwane le, dsee noni áfe agbāmitšo le ne keke ni nyeafe; ši kedši nyekẹ goñ ne tete akẹ: Fā 22 ni oyagbe ñšo mli le, aba mli. *Ni nii fē ní nye-asole nyebi ke hemọ-ke-yeli le, nyeāná.

(23—27. Mar. 11,27—33. Luk. 20,1—8.)

23 **Ni** beni eba solemowe le ni etsōgame nii le, osōfo-nukpai le ke mañ onukpai le ba eñō amebakẹ: Meni hegbe mli ni ofeo nii ne ye, ni namo hāo neke hegbe 24 ne? *Ši Iesu here nọ ni ekẹame akẹ: Mi hū mabinye sane kome, ni kedši nyekēmi le, mi hū makēnye no hegbe mli ní mifeo nii ne ye. *Iohane baptisimo le, nēgbe edše? úwei, lo gbomei añō? Ši ame le amesusu ye ameteñ amekẹ: Kedši wokẹ 'Edše úwei' le, eekewọ akẹ: Mēba nyehēle nyeyee, 26 mo? *Ši kedši wokẹ 'Edše gbomei añō' le, bēle wómiše asafo le gbeyē; edsakeši mei fē mibu Iohane 27 akẹ gbalọ. *Ni ameherele nọ amekẹ: Wolée. Le hū ekẹame akẹ: Bēle mi hū mikēnye no hegbe mli ní mifeo nii ne ye.

28 **Ši** té nyesusuọ tēñ? Nū ko ye bii enyo; ni eba tšutšumo le ñō ni ekẹ: Mibi, yatšu nii ñmenẹ ye mi- 29 weintrom le mli. *Ši ehene nọ ekẹ: Misumọọ. Ši fe 30 se le efa ehe, ni ete. *Ni eba moni dši enyo le ñō, ni ekēle nakai noññ. Ši le le, ehene nọ ekẹ: Namì, 31 nuntšo! Ni eyaa. *Mei enyo ne atēñ namo ni fe noni

ametsɛ lɛ sumɔ? Amɛkɛlɛ akɛ: Tɛtɛsumo lɛ. Iesu
kɛamɛ akɛ: Lɛlɛn, mikɛnyɛ akɛ, ntɔhɛlɔi lɛ kɛ adfa-
maɛni lɛ tɔɔg nyehie kɛ-yaã nwei maɛtɛyeli lɛ mli.

32 *Edsake Iohane ba nyehɔ ye dɛalɛ gbɛ lɛ mli, ni nye-
heele nyeyee; si ntɔhɛlɔi lɛ kɛ adfamaɛni lɛ hele ye.
Si nye lɛ, beni nyena lɛ, no sɛ hũ nyefaa nyehɛ, koni
nyehelɛ nyeye.

(33—46. Mar. 12,1—12. Luk. 20,9—19.

23 Nyeboa abɛ kroko toi: Siatɛ ko ye, ni efe wein-
trom, ni efo he afabaɛn kɛ-bɔle he, ni etɛa weinbũ ye
mli, ni etfa mɔ ye mli; ni ekɛ-hã hũlɔi apɛyeli; ni
34 edom. *Si beni yibii be lɛ ɛsɛ lɛ, etɛũ etɛũdɛi kɛ-te
35 hũlɔi lɛ aɛnɔ, akɛ ameyana eyibii lɛ kɛ-ba. *Ni hũ-
lɔi lɛ mɔmɔ etɛũdɛi lɛ, ni ameyi mokome, ni amegbe
36 mokome, ni amɛfia mokome tɛi. *Asaɛn etɛũ tɛũdɛi
krokomei ni fã fɛ tɛtɛsubii lɛ, ni amɛfeamɛ nakai
37 noɛn. *Si fe sɛ lɛ etɛũ ebi kɛ-te amɛnɔ ekɛ: Amɛ-
38 hie asɔ mibi lɛ. *Si hũlɔi lɛ, beni amɛna bi lɛ, amɛ-
kɛ ye amɛtɛn akɛ: Niyelɔ lɛ nɛ! Nyebaã, nyehãa
39 wogbealɛ, koni woye enii lɛ! *Ni amɛmɔlɛ amɛtɛsɛrɛ
40 eyi sɛ kɛ-dɛe weintrom lɛ mli, ni amegbele. *Agbe-
nɛ lɛ, beni weintrom lɛ tɛɛ lɛ aba lɛ, tɛ efo hũlɔi
41 nɛ tɛn? *Amɛkɛlɛ akɛ: Gbomei fɔdɛi nɛ, eekpãtã
amɛhle efoɛn, ni efo weintrom lɛ ehã hũlɔi krokomei
apɛyeli, mei ni aɛnɔ yibii ahãlɛ ye amɛbe lɛ mli lɛ.

42 Iesu kɛamɛ akɛ: Ani nyekaneko dã ye nii ni aɛmã
lɛ mli akɛ: "Tɛ lɛ ni tɛtɛfalɔi lɛ sɛ fɔ lɛ, no
noɛn tɔɔ yitɛo-tɛ ye koɛn lɛ he. Nuntɛɔ lɛ aɛnɔ
ni enɛ dɛe kɛ-ba, ni eye nakpɛ ye wɔhi-
43 ñmɛiiaɛn"? *Nohewɛlɛ mikɛnyɛ akɛ, aahe Nyoɛmo
maɛtɛyeli lɛ ye nyedɛ, ni aãnɔ-hã dɛɛnmaɛn ko ni
44 wɔɔ eyibii kɛ-baã. *Ni mofɛmo ni agbɛ nɛkɛ tɛ nɛ nɔ
lɛ akplɔ ehe; si mo nɔ ni tɛ lɛ agbɛ lɛ, eegblɛlɛ mli.

32) Luk. 7,29. 33) 25,14. Isa. 5,1... 38) 27,18. 42) Lal. 118,22. Bof. 4,11.
Rom. 9,28. 1Pet. 2,6.

45 Ni beni osofonukpai le ke Farisifoi le nu ebei le,
46 amená ameḷe ake amehewo ni ewieo le. *Ni amen-
tao ake amemōle; ši ameše asafoi le agbeyē, edša-
keši amebuole gbalō.

(22,2—14. Luk. 14,16—24.)

22. Ni Iesu here no ekeame wie ekoñ ye abei amlí
2 ekē: *Año nwei mañtseyeli le ato mañtše ko ní kpē
3 yō ehā ebi le he. *Ni etsū etsūdši ake ameyatsé mei
4 ní akpē le ke-ba yōkpēmō le he; ni amemii bā. *Asaū
etsū tšūdši krokomei ni ekē: Nyeyakēa mei ní akpē
le ake: Na, mīsā miniyenii le mito; ágbè mitšinai le
ke milè-kōloi le, ni ásā nii fē ágbè nā: nyebaä yō-
5 kpēmō le he! *Ši amē le amedfēñ no, ni amekōlo
gbe, mokome ke-te ledientše ebō mli, ni mokroko le
6 ke-te eguoyeli. *Ši mei ní fe le mōmō etsūdši le, ni
7 amefeamē niseniianii, ni amegbeame. *Ši beni mañ-
tše le nu le, emli fū, ni etsū etai le, ni ameyagbe neke
8 awuiyeloi ne, ni ašā amemā le. *Keke le ekē etsū-
dši le ake: Yōkpēmō le, ásā áto moñ, ši mei ní akpē
9 le, esaaame. *Nohewole nyeyaä gbedsegbei le aň,
ni mei abo ní nyeana le, nyekpēaame ke-baä yōkpē-
10 mō le he. *Ni tšūdši le dše kpo te gbei le aň, ni
ameyabua mei fē ní amēna le anā, meifōdši ke mei-
kpakpai, ni kpēmō le yi obō ke šikpasaloi.

11 Ši beni mañtše le ba mli eba šikpasaloi le kwemo
le, ena gbomo ko ye dšei ní ewoo yōkpēmō atade;
12 *ni ekēle ake: Nanyo, té fe tēñ ni oba biē ni owoo
13 yōkpēmō atade ne? Ni eto mum. *Keke le mañtše
le kē esōloji le ake: Nyefimōa enādši ke enidši nye-
wóale nyeyašéa nyefōa gbese duñ le mli! *Yáfó ke
14 nyanyōdši ašišikpemo ahi dšei. *Edšake atšé mei
pī moñ; ši mei fio ahala.

22.—2)Ioh.3,29. 4)21,36. 7)24,2. 9)13,47. 21,43. 13)8,12. 14)20,16.

(15—22. Mar. 12.12—17. Luk. 20.20—26.)

15 Keke le Farisifoi le te adšina, beni amęafe ni amę-
 16 kpale si ye wiemo mli. *Ni amętsu amękaselęi le
 ke Herodebii le ke-ba eno amębakę: Tsolo, wole
 ake anękwafę dsię ni ake otsog Nyoumo gbe le ye
 anękwale mli, ni ofeenu moko ne; edsake okweę
 17 gbomei ahieutsei anę; *nohewole kemwo, te osusug
 ten? edsa ake atsup onia ahaa Kaisare, lo edsaa?
 18 *Si noni Iesu na-le amęniifodsianii le, eke: Meba
 19 nyetsog mina, osatofoi? *Nyehoa oniatsumo sika le
 20 nyetsoami! Ni amęke denario batsole. *Ni ekeame
 ake: Namu no dsi mfonini ne ke noni ahna ye ne
 21 le? *Amęke: Kaisare non. Keke le ekeame ake:
 Nohewole nyehoa Kaisare nii le nyehaa Kaisare, ni
 22 Nyoumo nii le nyeho-haa Nyoumo! *Ni beni amęnu
 le, amęfe ya, ni amęsile amęyihi amęte.

(23—33. Mar. 12.18—27. Luk. 20.27—40.)

23 No gbi le ne nouu le Sadukifoi ni ke ake gbohia-
 24 site be le ba eno, ni amębable ake: *Tsolo, Mose ke
 ake: "Kedsi moko gbo ni esii bii ye ese le,
 enyemi awe ena le, kuni ete sesibii asi eha
 25 enyemi le." *Si nyemimei kpawo ye woteu, ni
 kromobi le we yo, ni egbo, ni noni esii bii ye ese le,
 26 esi ena le eha enyemi le. *Nakai nouu ka ne ke-
 dse moni dsi enyo le ke moni dsi ete le ne ke-yaši
 27 amęyi kpawo le fe amęng. *Si amęfe amęse le yo le
 28 hu gbo. *Agbene gbohiasite le mli le, amęyi kpawo
 le aten namu na eetso, edsake amęfe amęwele ke-
 29 kpe? *Si Iesu here ne ekeame ake: Nyemitu na,
 30 ake-ni nyeloe umalei le ke Nyoumo hewale le. *E-
 dsake gbohiasite le mli le amęweę yei, ni asan ake
 yei haa gbla; si mou amętamę Nyoumo befoi ye
 31 iwei. *Si gbohiasite le hewo le nyekaneko noni
 32 Nyoumo kęnye le ake: "Mi le, Abraham Nyoou-

mo le ke Isak Nyoŋmo le ke Iakob Nyoŋmo
le dšimi"? Nyoŋmo le dšee gbohī a-Nyoŋmo, ši
33 hīekāloī a-Nyoŋmo dšile moī! *Ni beni asafoī le nu
le, amehe dšō amehe ye etsōmo le hewo.

(34—40. Mar. 12,28—31. Luk. 10,25..)

34 Ši beni Farisifoī le nu ake étši Sadukifoī le anā le,
35 amebua amehe nā ye hekome, *ni ameteŋ mokome
36 ní dši mlatsōlo le tšō enā ebile ake: *Tšōlo, té noni
37 dši mla le mli kitā wulu? *Ši Iesu kēle ake: "Sumo
Nuntšo, o-Nyoŋmo le, ye otšui mū le fē mli
ke osusuma mū le fē mli ke ofdēŋmō mū le
38 fē mli." *Ene dši kitā ní dši tšutšu nō, ke ewulu
39 hū. *Ši noni dši enyo le tamō no, ake: "Sumo
onanyo tamō boni osumoō bodientše ohe."
40 *Kitai enyo ne nō mla le ke gbaloi le fē tšotsšoro.

(41—46. Mar. 12,35—37. Luk. 20,41—44.)

41 Ši beni Farisifoī le anā ebua le, Iesu biame ake:
42 *Té nyesusuō tēn ye Kristo le hewo? Namo bi dšile?
43 Amekēle ake: Dawid bi. *Ekēame ake: Té tēn mō
ni Dawid ye Mumō mli le etséole Nuntšo ni ekēo ake:
44 *"Nuntšo le kē mi-Nuntšo le ake: Tá mi-
ninedšūrō nō ke-yaši beyino ní maño ohe-
45 nyeloi le mafe onādšiaši māñō." *Agbene ke-
dši Dawid tšéle Nuntšo le, té tēn ni edši ebi mō?
46 *Ni moko nyēē aherele nō wiemo ko, ni asaŋ kedše
no gbī le nō le moko ekaa le noko bimo doñ.

(23,1—39. Mar. 12,38—40. Luk. 20,45—47.)

23. Keke ni Iesu wie etšō asafoī le ke ekaseloi le
2 ekē: *Mose sei le nō ni woloŋmāloī le ke Farisifoī le
3 trá; *nohewole, nofēno ní amekēnye ake nyéye nō
le, nyeyea nō ni nyefea; ši amenifemonii le nyeka-

37) 5Mos.6,5. 10,12. 39) 3Mos.19,18. 40) Rom.13,10. Gal.5,14.

44) Lal.110,1.

23.—3) Mal.2,7.

- 4 fea; edšakę amękęę moń, si amęfee. *Ši amęfimoę
 dšatsui ke tšimo ni tēremo dšraā amękę-fieę mei
 akōdši aņ; si amędientšemei le, amęsumoę ake
 5 amękę amęwao kome tšio. *Ši amęnitšumoį le fe
 amętšuo koni mei ana. Edšakę amęleę amękaimoębońi
 6 le amlī ni amęfeo amętadei anāmui le kplei; *ni
 amęsumoę yitšogbę-šikpasamo ye niyenii aši, ke
 7 yitšogbę-šitramęhei ye kpęhei le, *ke flamoį ye
 dšadši aņ, ni ake gbomei atšęame ake: Rabbi,
 8 Rabbi! le. *Ši nye le, akatsęnye Rabbi; edšakę mo-
 kome dši nyetšōlo (le dši Kristo); si nyefę le, nyemi-
 9 mei dšinye. *Ni nyekatsęa moko nyetšę hū ye ši-
 kpoń le nę; edšakę mokome dši nyetšę, moni yo űwei
 10 le. *Ni akatsęnye tšōloį hū; edšakę mokome dši
 11 nyetšōlo, le dši Kristo. *Ši moni dši agbo ye nye-
 12 teń le, eefe nyetšōlo. *Ši mofęmo ni awó che nę le,
 aabale ši; ni mofęmo ni aba che ši le, aawó eņ.
 13 Ao nye, wolońmālęi ke Farisifoį, osatofoi! ake nye-
 mińā űwei mańtšeyeli le nā ye gbomei ańie; edšakę
 nye le nyebotee mli, ši mei ni boteę mli le hū, nye-
 hāāame mlibotemo gbę.
 14 Ši ao nye, wolońmālęi ke Farisifoį, osatofoi! ake
 nyemię yei okulafoį awei ye solemęi kakadādši ahe
 lakpatō tete mli. Nohewęle kodšomę ni aakodšonye
 le ateke nę.
 15 Ao nye, wolońmālęi ke Farisifoį, osatofoi! ake nye-
 bōleę űšę le ke šikpoń le kpūla, koni nyetao mokome
 nyefata Iudafoį le ahe; ni beni étšō nakai le, nyefeęle
 gehenabi ši enyę fe nyedientšemei.
 16 Ao nye, gbętšōloį filafoi! nye mei ni nyekęę ake:
 Moni akā solemętšu le he kitā le, edšee noko; ši

4) Luk. 11, 46. 5) 6, 1. 2Moa. 13, 9. 4Moa. 15, 28... 6) Luk. 14, 7; 11, 43.
 11) 20, 24. 12) Abei 29, 23. Hiob 22, 29. Hea. 21, 26. Luk. 18, 14. 1Pet. 5, 5.
 13) Luk. 11, 52. 14) Hea. 22, 26. 16) 15, 14.

moni akā solemotšu le he šika le he kitā le, etre sō.
 17 *Kwašiai ke filafoi! ši té noni fē, šika le, alo solemo-
 18 tšu le ní feo šika le krońkroń le? *Ni asań: Moni
 akā afoleşālate le he kitā le, edsee noko; ši moni akā
 19 eno afole le he kitā le, etre sō. *Kwašiai ke filafoi!
 ši té noni fē, afole le, alo afoleşālate le ní feo afole le
 20 krońkroń le? *Nohewole moni akā afoleşālate le he
 21 kitā le, ekā no ke nii ní yō nō le fē he kitā. *Ni mo-
 ni kāa solemotšu le he kitā le, ekā no ke moni hīo
 22 mli le he kitā. *Ni moni kāa ūwei he kitā le, ekā
 Nyońmo sei le ke moni tá nō le hū he kitā.

23 Ao nye, wolońmāloi ke Farisifoi, osatofoi! ake nye-
 hāa kowe ke anisi ke kumino mlidša nyońma le, ni
 nyeši mla le mli nii ní he dšraā le, kodšomō ke mo-
 bonale ke hemō-ke-yeli le; ši kule edša ake nyefeo
 24 enemei, ni nyekaši eko le hū. *Gbētšōloi filafoi,
 nyetšereo nō nō adodoń, ši yoma nyemio.

25 Ao nye, wolońmāloi ke Farisifoi, osatofoi! ake nye-
 tsumoō kpulu le ke kā le se; ši amemligbe eyimo
 26 obōbō ke odsotfā ke adufudeyeli. *Farisifonyo fila-
 fo, hā kpulu le ke kā le mligbe le he atše tšutšu,
 koni ese hū he atše.

27 Ao nye, wolońmāloi ke Farisifoi, osatofoi! ake nye-
 tamō gbohī afūhei ní aša amehewō ní amehē feo fē-
 feo moń, ši amemligbe le eyimo gbohīawui ke mūdši
 28 obōbō. *Nakai nońń nye hū nyefeo ye gbomei ahīe
 tamō dšaloi moń, ši nyemligbe le eyimo obōbō ke
 osato ke mlatōmō.

29 Ao nye, wolońmāloi ke Farisifoi, osatofoi! nyemā-
 moō gbaloi le agbohīabui ni nyewulaā dšaloi le asańi
 30 le, *ni nyekēō ake: Woye ye wotšemei le agbii

19) 2Mos.29,37. 22) 5,34. 23) Luk.11,42. 3Mos.27,30. Mika6,3.

25) Luk.11,39. Mar.7,4. 26) Tit.1,15. 27) Luk.11,44. Bof.23,5.

29) Luk.11,47—51.

leáú dšikule, wofataú amébe ni ahá gbalóí lẹ alá afie
 31 ší lẹ. *Béle nyedientšemei nyemiye nyebe odase
 32 akẹ mei ní gbe gbalóí lẹ abii dšinye. *Nye hū nye-
 woa nyetšemei lẹ atšenesa lẹ obò mọ!

33 Onufui, šikpáí afie! Té aafe tén ni nyeadšo foi ye
 gehena fóbú lẹ ná?

34 Nohewólẹ, na, mi mitsū gbalóí kẹ náloí kẹ wolo-
 úmáloí kẹ-ba nyeúò, ni ameteú meikomei nyeagbe ni
 nyeaseú, ni ameteú meikomei nyeayi kplebíi ye nye-
 kpehei lẹ, ni nyeawaame yi kẹ-nyie amese kẹ-dše maú

35 nọ kẹ-ate maú nọ. *Bóni afe ní dšalóí alá fẹ ní afie
 ší ye šikpoú lẹ nọ kẹ-dše Abel, dšalọ lẹ, lá lẹ nọ kẹ-
 baši Sakaria, Barakia bí lẹ, ni nyegbe ye solemotšú
 lẹ kẹ afylesálatẹ lẹ gbeteú lẹ lá lẹ nọ lẹ aba nyeno.

36 *Leleú mikẹnye akẹ, enemei fẹ aba ying nọ nọ.

37 Ierusalem, Ierusalem, bo moni ogbeo gba-
 loí lẹ ni ofiaá mei ní atšúogame oúò lẹ tei
 lẹ: šii enyie mitao akẹ mibuaá obii aná akẹ
 bóni wúo buaá ebii aná ewoo efidši ašiši

38 lẹ, ni nyekpléé! *Na, aási nyewe lẹ amáúfò
 39 ahánye! *Edšakẹ mikẹnye akẹ, kẹ-dše be
 nọ nọ kẹ-yaá nọ nyenaúmi doúú kẹ-yaši
 beying ní nyeakẹ akẹ: "A'dšọ moni baá ye
 Nuntšọ lẹ gbẹi anọ lẹ!"

(24. Mar. 13. Luk. 21.)

24. Ni Iesu dše kpo ye solemowe lẹ, ni eyiú ete. Ni
 2 ekaselóí lẹ ba eúò amebatsólẹ solemowe tšúí lẹ. *Ší
 Iesu kẹame akẹ: Nto nyemina nii nẹ fẹ? Leleú, mi-
 kẹnye akẹ, ašíú tẹ kome ye ekome nọ ye bie ní a-
 kpaú aluú ší.

31) Bof 7,52. 33) 8,7. 34) 10,52. 35) Luk 11,51. 1Mos. 4,8. 2Kron. 24,20.

37) Luk. 19,34. Bof 7,52. 38) 1Man. 9,7. 39) 21,9. Lal. 118,26.

24.—2) Luk. 19,44.

- 3 Ši beni etá ši ye Mũgoñ le ño le, ekaseloi le ba enõ
ye afã amebakẽ: Kẽmowo mẽ beyino ní nii ne aba,
ni meni dši obã le ke dše neñ nãgbẽ le he okadi?
- 4 *Ni Iesu here ño ekẽame akẽ: Nyekwea dšogbã koni
5 moko akalakanye. *Edsake mei pi aba ye migbei
ano amekẽ akẽ: Mi dši Kristo le! ni amealaka mei
6 pi. *Ši nyeanu tai ke tai atãtsii ahe; nyekakwea ni
ahaonye; edsake dša akẽ fẽ baã mli mon, ši kële
7 nãgbẽ le náko aba. *Ši mañ ate ši ye mañ ño, ni
mañšeyeli ate ši ye mañšeyeli ño; ni hòdši ke helai
ní tšeneo mo, ke šikpoñ-hosomoi aba hei srotai fẽ.
- 8 *Ši enemei fẽ dši kãmoi le aboimõ.
- 9 Nole ameañonye ameahã ní nyeana amane, ni
ameagbenye, ni migbei le hewo le dšẽnmãdši fẽ anye-
10 nye. *Ni no be le mli le aatsõ mei pi anã, ni ame-
11 aňoňo amehẽ ameahã, ni ameanyenyẽ amehẽ. *Ni
12 amale-gbaloi pi ate ši, ni amealaka mei pi. *Ni noni
mlakwamõ le afã hewo le, mei pi asuomõ le he adšo.
- 13 *Ši moni hieo mli ke-wulaã ši le, le ni
aahere eyiwala.
- 14 Ni aašie mañšeyeli le he sanekpakpa ne aatsõ dše
neñ fẽ, ní akẽ-ye dšẽnmãdši le fẽ odase; ni no koni
nãgbẽ le aba.
- 15 Nohewole, beni nyeana amañfõ-nihinii le ní Daniel,
gbalõ le, wie he akẽ edamõ hekronkron le (moni ka-
16 neo le, hã ni eyo se!): *keke le mei ní yo Iudea le
17 adšo foi aya gõdši le anõ; *moni yo tšũ yiteñ le,
18 ekakpleke ši eyako noko ke-dše ešia; *ni moni yo
19 ñmõ ši le, ekakũ ese eyakõlo etadei. *Ši ao mei ní
20 hieo ho ke mei ní hãa fufõ ye no gbii le amlí! *Ši
nyesõlea, koni nyefoidšẽ le akaba ye feibe le mli alo

5) 24,24. Bof.5,36... 1Ioh.2,18. 9) 10,17. Ioh.16,2... 11) 7,15. 1Ioh.4,1.
12) 2Tes.2,10. 2Tim.3,1. 13) 10,22. Kpo.13,10. 14) 28,19. — 10,18.
15) Dan.9,26.. 12,11. 17) Luk.17,31. 20) Bof.1,12.

21 yę hedšomogbi lę nọ. *Edšakę no be lę mli lę amanehülü babao aba, ni anako nọ dā ke-dšę dšę lęü šišidšę mli ke-baši nmenęnmenę, ni asaü anaü enọ gbikogbiko doňü. *Ni afoo no gbii lę anọ kpitiö dšikule, aheree helo ko helo ko yi wala; ši mei ni ahala lę ahewọ lę aafọ no gbii lę anọ kpitiö.

23 No mli lę, kędši moko kęnye akę: "Na, Kristo lę
24 yę bię lo bię" lę, nyekahea nyeyea! *Edšakę amalekristoi kę amalegbalęi ate ši ni amęatšö okadii kpe-
teńkplei kę afäii, koni, kędši anyę aba mli lę, kule
25 aalaka mei ni ahala lę tete. *Na, mikęnye mito.
26 *Nohewọlę, kędši amękęnye akę: "Na, eye üa lę
nọ" lę, nyekayaä; "na, eye piai lę amli" lę, nyekahea
27 nyeyea. *Edšakę takę boni srawa dšęọ bokä ni e-
gblaä ke-šęọ anai lę, nakai noňü gbomobi lę bā lę
28 atamọ. *Edšakę hefęhe ni gbonyo lę kā lę, dšęi okropol lę anā abua yę.

29 Ši no gbii lę anọ amanehülüi ase lę etšęü ni hülü hie awo duň, ni nyoňšere kpeň doňü, ni nulamii atšere kę-dšę nwei atfia ši, ni nwei hewalei lę ahoso.
30 *Ni nolę gbomobi lę okadi lę apue yę nwei, ni nolę šikpon lę nọ akutšei lę fę awo yāra, ni amęana gbomobi lę akę eba yę nwei atatui lę anọ ke hewale kę
31 anumnyam babao. *Ni eetsü ebọfoi lę kę tetremantre gbę wulu, ni amęabua emei ni ahala lę anā kę-adšę kọyęi edfę lę nọ, kę-adšę nwei lę nągbę kome lę nọ kę-yaši nągbęhe kome nę.

32 Ši nyekasea abębua yę agbāmitšö lę hewọ: beni enine lę ešę momo ni bāi lę füę lę, nyele akę latsābe
33 lę ešę étā. *Nakai noňü nye hü, beni nyecana nii nę
34 fę lę, nyelea akę ešę agboi lę anā étā. *Leleň, mi-

21) Dan. 12, 1. 24) 24, 5, 11. 2) Tes. 2, 8. 27) Luk. 17, 24. 28) Hiob 39, 30. Hab. 1, 8. Luk. 17, 37. 29) Ier. 13, 10. 2) Pet. 2, 10. 30) Kpo. 1, 7.
31) 1) Kor. 15, 52. 1) Tes. 4, 16. Kpo. 8, 2. . .

kēnye akē, yinō ne hoñ eyañ, akē dša nii ne fē éba
 35 mli dā. *Nwei ke šikpoñ aho aya; ši miwie-
 moi le hoñ eyañ.

36 Ši no gbī le ke no ñmletfā le, mokomoko lée he eko,
 bofoi ní yō ñwei le tete lée, [ni bi le tete lée,] dša mitšē
 37 kome keke. *Ši boni Noa gbī le fe le, nakai gbo-
 38 mobi le bā le hū atamō. *Edšake take boni ameyō
 ye gbī ní tšō nu afua le hie le amli, amemīye nii ni
 amemīnu, ni amemīwe yei ni akeame mīhā gblā ke-
 39 yaši gbī nō ní Noa bote adeka le mli, *ni amēdfēēñ
 nō ke-yaši beyinō ní nu afua le ba ni ebalo amēfē
 40 ke-te le, nakai noññ gbomobi le bā le atamō. *No
 mli le mei enyō ahī ñmō ši, aaño mokome, ni aaši
 41 mokroko le. *Mei enyō awie ye wie se; aaño mo-
 42 kome, ni aaši mokroko le. *Nohewole nyesraā,
 edšake nyelée nō ñmletfā nō ní nyenuntšō
 le baā.

43 Ši ene nyelea, akēši šiatšē le le nō sramōbe nō ní
 44 dšulo aba dšikule, eesra ni ehāñ awule ewe le. *No-
 hewole nye hū nyesāa nyehe nyetoa, edšake nō
 45 ñmletfā ní nyesusuu le nō gbomobi le baā. *Bēle
 namo mō ní dši tšulo anokwafo ke ñālelo ní enuntšō
 ñole éto ewebii le anō koni ehāame amēñmā ye be
 46 ní sa nō le? *A'dšō nakai tšulo le, moni beni enun-
 47 tšō le baā, ní eenale akē efe nakai le. *Leleñ, mī-
 48 kēnye akē, eeñole eeto enii le blublukwa nō. *Ši
 kedši nakai tšulo foñ le akē ye etsui mli akē: Minun-
 49 tšō le mīšī ebabe le éto, *ni eeboī enanemei-tšūdši
 le yī, ni eke dātoloī le aye ni ekeame anu nii le:
 50 *nakai tšulo le nuntšō le aba ye gbī nō ní ekwee le
 51 gbe, ke ñmletfā nō ní elée, *ni eetšere emli ní eehāle

35) 5,18. 36) 1Tes.5,1... 37) 1Mos 6,11... Luk.17,26.. 38) 2Pet.3,5..

40) Luk.17,35.. 42) 25,13. 43) Luk.12,39... 47) 25,21,23. 48) Dsada.8,11.

51) 8,12.

egbefainò yé osatofoi lẹ atẹ̀. Dṣẹi yáńò kẹ nyanyo-
dṣi aṣiṣikpẹmọ ahi.

25. **Kẹkẹ** ni aabo ùwei maútsẹyeli lẹ aato oblayei
nyoúma ní kòlọ amẹkanei akẹ ameyakpe ayemforowu
2 lẹ ahe. *Si amẹteú mei enunọ lẹ ùlẹlọi dsiame, ni
3 amẹteú mei enunọ lẹ hù kwaṣiaí. *Mei ní dsi
kwaṣiaí lẹ ùno amẹkanei lẹ, si amẹúoo mú amẹfataa
4 he. *Si ùlẹlọi lẹ ùno mú wo amẹtoi amlí kẹ-fata
5 amẹkanei lẹ ahe. *Si beni ayemforowu lẹ tṣẹ lẹ,
6 wọ ye amẹfẹ ni amẹwọwọi. *Si nyoú teú lẹ anu
blomọ akẹ: Na, ayemforowu lẹ mimba éé! nyedṣea
7 kpo, nyeyakpealẹ! *Kẹkẹ lẹ nakai oblayei lẹ fẹ te
8 si ní amẹsá amẹkanei lẹ. *Si kwaṣiaí lẹ kẹ ùlẹlọi
lẹ akẹ: Nycháawọ nyemú lẹ eko, edṣakẹ wokanei lẹ
9 migboi. *Si ùlẹlọi lẹ here nọ amẹkẹ: Ekolẹ ebaṣeú
wokenyẹ fẹ; si moú nyeyaá mei ní hõg lẹ ańò nye-
10 yahea eko nyeháa nyehe. *Si beni amẹte hemo lẹ,
ayemforowu lẹ ba, ni mei ní éṣá amẹhe éto lẹ keṣe te
11 yókpẹmọ he lẹ, ni ańá ṣiná lẹ. *Si no se lẹ oblayei
krokomei lẹ hù ba ni amẹbakẹ: Nuntṣo, Nuntṣo, gble-
12 mọ oháwọ! *Si lẹ lẹ ehẹre nọ ekẹ: Lẹlẹú, mikenyẹ
13 akẹ miléenyẹ! *Nohewọlẹ nyesraá, edṣakẹ nyelée
nò gbí lo nò ùmletfá nọ ní gbomobi lẹ baá.

(14—30. Luk. 19,12—27.)

14 **Ṣi** tamọ nú ko ní beni eyaá mańṣe ṣońú lẹ, etṣé
15 lẹdientṣe etṣúdsi, ni eńo enii ewo amẹdeń; *ni ehá
mokome talantai enunọ, mokome hù enyọ, ni moko-
me hù ekome, mofẹmo yé lẹdientṣe ehewalẹ ná; ni
16 amró lẹ edom. *Si moni ná talantai enunọ lẹ te
17 eyatṣómọ he, ni ekú talantai enunọ ebọ he. *Nakai
nońú moni ná enyọ lẹ, lẹ hù ená se enyọ hù ebọ he.
18 *Si moni ná ekome lẹ te eyatṣa ṣikpoń, ni eńo enun-

25.—1) Luk. 12,86. Kpo. 19,7. 11) Luk. 13,25. 12) 7,25. 13) 24,42.
14) 21,33. 15) Rom. 12,6.

19 t̄s̄o l̄e šika l̄e et̄e. *Ši et̄š̄e āhū l̄e, t̄s̄ūd̄ši n̄e anunt̄s̄o
 20 l̄e ba, ni ekeame babu akont̄a. *Ni moni ná talantai
 enumo l̄e ba, ni eke talantai enumo kroko hū babo he
 ek̄e: Nunt̄s̄o, oño talantai enumo ohāmi, na, mike-ná
 21 talantai enumo hū mifata he. *Enunt̄s̄o l̄e k̄e l̄e ak̄e:
 Ahekō, t̄s̄ūlo kpakpa ke anokwafo, oye anok-
 kwa ye nii fio n̄o, mahā ooye nii pī at̄š̄e:
 22 botemo onunt̄s̄o miš̄e l̄e mli. *Ši mo hū ní ná
 talantai enyo l̄e ba ni ebak̄e: Nunt̄s̄o, oño talantai enyo
 23 ohāmi, na, mike-ná talantai enyo hū mifata he. *E-
 nunt̄s̄o l̄e k̄e l̄e ak̄e: Ahekō, t̄s̄ūlo kpakpa ke anokwafo,
 oye anokwa ye nii fio n̄o, mahā ooye nii pī at̄š̄e: bo-
 24 temo onunt̄s̄o miš̄e l̄e mli. *Ši moni ná talanta ko-
 me l̄e hū ba bak̄e: Nunt̄s̄o, mileo ak̄e nū yiwalo
 d̄š̄io; okūo ye heni odūko, ni obuaā nā ye heni ofāko;
 25 *ni miš̄e gbeyē ni mite mike otalanta l̄e yat̄e šikpoū;
 26 na, óná onii! *Ši enunt̄s̄o l̄e here n̄o ni ek̄e l̄e ak̄e:
 T̄s̄ūlo fou ke anihaolo! ole ak̄e mikūo ye heni midūū
 27 ni mibuaā nā ye heni mifāā l̄e, *kule gbenā d̄ši ak̄e
 oño miš̄ika l̄e owo tsakeloi l̄e adeū, ní mi l̄e, ke miba
 28 l̄e, maná minii ke ehekpa. *Nohewole, nyehea ta-
 lanta l̄e ye edeū ni nyeño-hāa moni yo talantai nyoñ-
 29 ma l̄e. *Edš̄ake mofemo ní yo noko l̄e, aahāle,
 koni ená ni ateke n̄o; ši moni be noko l̄e, aahē noni
 30 eyo l̄e tete ye edeū. *Ni yakayakatsūlo l̄e, nyetš̄iale
 nyewoa gbese duñ l̄e mli; d̄sei yāfó ke nyanyod̄ši
 aš̄išk̄pem̄o āhī!

31 Ši beni gbomobi l̄e aba ye enumnyam l̄e mli, ni
 bofoi kroñkroñ l̄e f̄e afata ehe l̄e, no mli l̄e eetá enum-
 32 nyam sei n̄o; *ni aabua d̄seinmāš̄i l̄e f̄e nā ye eh̄ie,
 ni eegbla amemli, take boni tōkwelo gblaā gwantei
 33 ke abotiai aml̄i l̄e. *Ni eeño gwantei l̄e eedam̄o eni-

21) 25,23; 24,45. Luk.16,10. 29) 13,12. 30) 8,12.

31) 16,27. Kpo.29,11... 32) Rom.14,10. 33) Hez.34,17.

- nedšûrô nõ, si abotiai lẹ, eeñoame cedamọ abẹku nõ.
- 34 *Keke lẹ mañtše lẹ akẹ mei ní yọ eninedšûrô nõ lẹ akẹ: Nyebaã, nye mei ní mitše edsõnye, nyebañoa mañtseyeli lẹ ní ásã átonye ke-dše dšeuñ šišidše lẹ
- 35 nyeyea! *Edšake hõmọ yemi, ni nyehãmi niyenii; kumai yemi, ni nyehãmi nu; gbọ dšimi, ni nyehã mi-
- 36 bato nyeñò; *minyie yayai, ni nyewomi atade; mihe ye, ni nyebasrami; awomi tšuuñ, ni nyeba miñò.
- 37 *Keke lẹ dšalọi lẹ aherele nõ ameakẹ akẹ: Nuntšo, té gbí ní wõnao akẹ hõmọ miyeo, ni wọleo? alo akẹ
- 38 kumai miyeo, ni wọhão noko onu? *Si té gbí ní wõnao akẹ gbọ dšio, ni wọhã obato wõnò? alo akẹ
- 39 onyie yayai ni wọwoõ atade? *Alo té gbí ní wõnao akẹ ohe miye alo awoõ tšuuñ, ni wọba oñò? *Ni
- 40 mañtše lẹ ahere nõ ekẹame akẹ: Leleñ, mikẹnye akẹ, bofẹbọ ní nyefe nyehã minyemimeine
- 41 ateñ bibio kome lẹ, nyefe nyehãmi. *Keke lẹ eekẹ mei ní yọ abẹku nõ lẹ hũ akẹ: Nyedšea ming, nye mei ní alomõnye, nyeyaã nãno-la lẹ ní ásã áto
- 42 abonsam ke ebọfoi lẹ mli! *Edšake hõmọ yemi, ni nyehãami niyenii; kumai yemi, ni nyehãami nu;
- 43 *gbọ dšimi, ni nyehãã mato nyeñò; minyie yayai, ni nyewoomi atade; mihe ye ni asañ awomi tšuuñ, ni
- 44 nyebasraami. *Keke lẹ ame hũ ameaherele nõ ameakẹ akẹ: Nuntšo, té gbí ní wõnao akẹ hõmọ yeo alo kumai yeo alo gbọ dšio alo onyie yayai alo ohe miye
- 45 alo awoõ tšuuñ, ni wọbasõmọo? *Keke lẹ eeherame nõ eekẹ akẹ: Leleñ, mikẹnye akẹ, bofẹbọ ní nyefee nyehãã menemei ní dši bibii fẹ mei lẹ fẹ lẹ ateñ
- 46 mokome lẹ, nyefee nyehããmi hũ! *Ni menemei lẹ, ameate nãno hedšramọ mli; si dšalọi lẹ ate nãno wala mli.

35) Lea 28,7. 37) 6,3. 40) Abel 19,17. Heb 2,11. 41) 7,23. Kpo. 20,10,15.
46) Ioh 5,29.

(26,2—5. Mar. 14,1,2. Luk. 22,1,2.)

26. **Ni** ebaba mli ake, beni Iesu egbe wiemoi ne fe na
2 le, ekē ekaseloi le ake: *Nyele ake bie gbii enyo
se dsi Heho le, ni aadšie gbomobi le aahā ní aseñle.

3 **Agbene** osofonukpai le ke wolonmāloi le ke mañ
onukpai le bua amehe nā ye osofonukpa ní atšéole
4 Kaiafa le mō le mli. *Ni amete adšina koni amemō
5 Iesu nā foñ mli ni agbele; *ši amekē: Dsee gbi-
dšūrō le no, ní mā leñ akabafe hō.

(6—13. Mar. 14,3—9. Ioh. 12,1—8. Luk. 7,36...)

6 **Ši** beni Iesu yo Betania ye Simon, kpitiyelō le, we le,
7 *yo ko ní hie alabastro-to ke emli mū-ke-ñma ní dšra
wa ba emasei, ni noni ekpasa ši le, efose efie eyiteñ.
8 *Ši beni ekaseloi le na le, amemli wo la amekē: Té
9 yaka-nifitemo ne šišiñ? *Edšake mū-ke-ñma ne
10 anyē ahō ahe šika pi ni aho-hā ohiafoi. *Ši beni Iesu
nā-le enē le, ekēame ake: Menihewo nyegbaā yo le
11 nā? Edšake etsu nitšumo fefeyo ye mino. *Edšake
ohiafoi le, dā nyekeame yo, ši mi le, dsee dā ni nye-
12 kemi yo. *Edšake noni yo ne fose mū-ke-ñma ne
13 efie migbomotšo le no ne, efe eto mitō le. *Lelen,
mīkēnye ake, hefēhe ní aadšadše sanekpakpa ne ye,
ye dšen fe le, aatši noni yo ne efe ne hū tā aaho-kaile.

(14—16. Mar. 14,10,11. Luk. 22,3—6.)

14 **Keke** le mei nyoñma-ke-enyo le atēñ mokome ní
15 atšéole Iuda Iskariote le te osofonukpai le aho *ni
eyakē: Meni nyeahāmi, ní madšiele mawo nyedeñ?
16 Ni amekēle ye nā dšetei nyoñmai-etē. *Ni ke-dše
no be le no le etao ehe dekā ní enole ewo amedeñ.

(17—19. Mar. 14,12—16. Luk. 22,7—13.)

17 **Ši** kleñkleñ akpitigbi le no le kaseloi le ba Iesu nō
amebable ake: Nēgbe otao ake woyasā wohāo ye,
18 ní oye Heho le? *Ni ekē: Nyeyaā mā leñ ye neke

26.—2) 20,17. 11) 5Mos.15,11. 15) Ioh.11,57. Sak.11,12.

16) 1Tim.6,9.. 17) 2Mos.12,18—20. 18) 21,3.

gbomo nẹ ñò, ni nyeyakẹ̀alẹ̀ akẹ̀: T̀sòlọ̀ lẹ̀ kẹ̀: Mibe lẹ̀
 19 ešẹ̀ ọ̀tá; ọ̀hò ni miki mikaselọ̀i lẹ̀ aye Hehò lẹ̀ yẹ. *Ni
 ekaselọ̀i lẹ̀ fe bọ̀ni Iesu t̀sòame lẹ̀, ni amẹ̀sá Hehò lẹ̀.

(20—29. Mar. 14,17—25. Luk. 22,14—20.)

20 Ši beni šẹ̀ gbẹ̀kẹ̀ lẹ̀, ekẹ̀ mei nyòuma-ke-enyo lẹ̀
 21 ho yakpasa ši. *Ni beni ameyeyọ̀ nii lẹ̀, ekẹ̀: Lẹ̀lẹ̀h,
 22 mikẹ̀nye akẹ̀, nyeteń mokome bańomi ahá. *Ni
 edọ́ame t̀sò, ni amẹ̀boilẹ̀ bimọ̀ ekome-kome yẹ amẹ̀-
 23 teń akẹ̀: Nunt̀sọ̀, miń, lo? *Ši ehẹ̀re nọ̀ ekẹ̀: Moni
 ño enine kẹ̀ minine t̀sọ̀ ká lẹ̀ mli lẹ̀, lẹ̀ nońń eehomi
 24 eehá. *Gbomobi lẹ̀ miya take bọ̀ni áńmá yẹ ehẹ̀ lẹ̀
 moń; ši ao no gbomo ni ñoọ̀ gbomobi lẹ̀ eháa lẹ̀; kule
 25 ehi há nakai gbomo lẹ̀ akẹ̀ anáá afọ̀lẹ̀. *Ši Iuda mo-
 ni ñole há lẹ̀ here nọ̀ ekẹ̀: Aní miń, Rabbi? Ekẹ̀lẹ̀
 akẹ̀: Bo ekẹ̀!

26 Ši beni ameyeyọ̀ nii lẹ̀, Iesu kẹ̀ abolo, ni
 edsò nọ̀ ekúme mli, ni eńo-há ekaselọ̀i lẹ̀,
 ni ekẹ̀: Nyehẹ̀a, nyeyea! enẹ̀ d̀si mi gbomo-
 27 t̀sò lẹ̀. *Ni ewó kpulu lẹ̀, ni eda ši, ni eńo-
 28 háame ekẹ̀: Nyefẹ̀ nyenua eko! *edsake
 enẹ̀ d̀si milá ni d̀si kpáńmọ̀ hẹ̀ lẹ̀ nò lẹ̀, ni
 afọ̀se afiẹ̀ ši yẹ mei pi ahewọ̀ há ešaifá lẹ̀.
 29 *Ši mikẹ̀nye akẹ̀: Ke-d̀se enẹ̀ nọ̀ ke-yaá nẹ̀ minuń
 weint̀sọ̀ lẹ̀ yibii nẹ̀ eko dońń, ke-yaši gbi nọ̀ ni mi-
 kẹ̀nye anule ehẹ̀ yẹ mitšẹ̀ mańtseyeli lẹ̀ mli lẹ̀.

(30—35. Mar. 14,26—31. Luk. 22,31—34.)

30 Ni beni amẹ̀lá yidšiemọ̀-lala ko lẹ̀, amẹ̀d̀se kpo a-
 31 mẹ̀te Múgoń lẹ̀ nọ̀. *Keke lẹ̀ Iesu kẹ́ame akẹ̀: Nyefẹ̀
 abatsò nyená yẹ mihe nyò nẹ̀; edsake áńmá akẹ̀:
 “Matfa tókwẹ̀lẹ̀ lẹ̀, ni tóikutú lẹ̀ agbẹ̀ afá.”
 22 33 *Ši misitẹ̀ šẹ̀ lẹ̀ matsó nyehie kẹ̀-ate Galilea. *Ši
 Petro here nọ̀ ekẹ̀lẹ̀ akẹ̀: Kẹ̀d̀si aatsò mei fẹ̀ ná yẹ

21—25) Ioh. 13,21—26. 26) 1 Kor. 11,23.

28) 2 Mos. 24,8. Jer. 31,31. Sak. 9,11. 30) Luk. 22,39. Ioh. 18,1. Lal. 113—118.

31) Sak. 13,7. Ioh. 16,32. 32) 28,7.

34 omli tete le, mi le, atšōn minā gbikogbiko. *Iesu
 kēle ake: Lelen, mikēo ake: Nyō neñ noññ, dāni
 35 wūo agbē le, ookpá ye mise šii etē. *Petro kēle
 ake: Kēdši mikeo agbo tete le, mikpán ye ose! Na-
 kai noññ kaseloj le fē hū kē.

(36—46. Mar. 14,32—42. Luk. 22,40—46.)

36 Agbene Iesu keame ba heko ní atšeo dsei Getse-
 mane; ni ekē ekaseloi le ake: Nyetráa ši ye bie,
 37 koni maya mayasole ye dsei. *Ni eno Petro ke Ze-
 bedeo bihi enyo le efata ehe ni eboi ukomoyeli ke
 38 haomo. *Kekē le ekēame ake: Misusuma mihao
 po ke-yaši gbēle tete mlī; nyehia ši ye bie ni nye-
 39 kemī ašia kpe! *Ni ete hie fio, ni eno ehie ebú ši,
 ni esole ekē: Mitše, kēdši anyē aba mli le, hā ní
 kpulu ne aho mihe aya; tšebelē dsee boni mi mitaoo,
 40 ši moñ boni bo otaoo. *Ni eba kaseloj le aňo ni ena
 ake amewo; ni ekē Petro ake: Aso nyenyēē nmlē-
 41 tfa kome nyekemi aši kpe? *Nyešia kpe ni
 nyesolea, koni nyekabote kā mli; mumo le
 42 mikplē moñ, ši helo le egbede. *Eyiñ ete
 ekoñ noni dši šii enyo, ni esole ekē: Mitše, kēdši kpulu
 ne nyēē mihe aho aya ake dša minu le, hā afe boni
 43 osumo le. *Ni beni eba le, ena ake amewo ekoñ;
 44 edšake amehinmeii etši. *Ni esa ešiamē eyiñ ete
 ekoñ, ni eyasole noni dši šii etē le ewie nakai wiemo le
 45 noññ. *Kekē le eba ekaseloi le aňo, ni ekēame ake:
 Nyewoa noni efe le ni nyedšoa nyehe; na, nmlētfā le
 46 éše étā, ni aňo gbomobi le awo ešafeloj adeñ. *Nye-
 tea ši, nyehāa woyaa; na, moni noomi ehāa le éše
 ši étā.

(47—56. Mar. 14,43—52. Luk. 22,47—53. Ioh. 18,3—12.)

47 Ni beni ewieo lolo le, na, Iuda, mei nyoñma-ke-
 enyo le atēñ mokome le, ba, ni asafo pi kele nyie ke

34) Ioh. 13,38. 35) 26,56. 37) Heb. 5,7. 38) Ioh. 12,27.

39) Ioh. 18,11. Heb. 5,8. 41) Heb. 2,14.18; 4,15. 44) 2Kor. 12,8.

klantei ke tsei, ke-dse osofonukpai le ke mañ onu-
 48 kpai le aňõ. *Si moni ñole ehã le toame okadi ake :
 49 Mo nã ni maşo le, le ni; nyemõale ! *Ni amrõ le eba
 50 Iesu ñõ ebakẽ : Ofiẽ, Rabbi ! ni oşoşo enã. *Si Iesu
 keke ake : Nanyo, meni oba biẽ obafe ? Keke ni mei
 le ba ameñaño amenidsi amemẽle Iesu nõ ni ame-
 51 mõle. *Ni na, mei ni ke Iesu yo le ateh mokome şta
 enine ni egbla eklante, ni eño-bã osofonukpa le tşũlo,
 52 ni efo etoi. *Keke le Iesu keke ake : Nõ oklante le
 oto etõhe ; edsake mei fe ni koloşo klante le, ake
 53 klante akpãtã amehie. *Alo osusuşo ake bianẽ ne
 minyẽñ makpã mitşẽ fai ni amrõ le ehãmi ñwei-bõfoi
 54 fe asafoi nyoñma-ke-enyo ? *Si nole te afe tẽñ ni
 ñmãlei le aba mli, ake dşã afe neke noññ ?

55 No ñmletfã le nõ noññ le Iesu ke asafoi le ake :
 Nyedse kpo ke-ba mino take odsotfalõ nõ, nyeke
 klante ke tsei bañomi ; dã mikenyẽ trá solemowe le
 56 mitşõşo nii, ni nyemõõmi. *Si afe enẽ fe koni nii ni
 gbalõ le õmã le aba mli. Keke le kaselõ le fe şile
 dşo foi.

(57—68. Mar. 14,53—65. Luk. 22,54.55.63—65. Ioh. 18,13—24.)

57 Si mei ni mõ Iesu le keke te Kaiafa, osofonukpa le,
 ñõ, heni woloñmãlo le ke onukpai le ebua amehe nã
 58 ye le. *Si Petro nyie esẽ ye şoññ ke-ba osofonukpa
 le mõ le mli, ni ebote dşei eke tşũdsi le yatã şi, koni
 ena bõni nãgbẽ ate ahã.

59 Si osofonukpai le ke onukpai le ke adşina le fe tao
 60 amale-odase ye Iesu he, koni amegbele ; *ni amenãã
 eko. Ni tşẽbele amale-odasefoi pi ba moñ, şi kẽle
 61 smgnãã eko. Fe se le amale-odasefoi enyo bã *ame-
 bakẽ : Monẽ ke ake : Manyẽ makpãtã Nyoñmo sole-
 62 mõtşu le hie, ni gbĩ etẽ le matfa ekoñ. *Ni osofo-
 nukpa le te şi ekẽle ake : Oheree nõ noko ? Mẽ odase

63 menemei yeo ye ohe ne? *Ši Iesu bú enā. Ni osofonukpa le here no ni ekēle akē: Minao Nyoñmo, hiekālo le, akē, kēmowo akē bo dši Kristo,
 64 Nyoñmo bi le, lo! *Iesu kēle akē: O'kē. Tšebele mikēnye akē, ke-dše be ne no ke-yaā le, nyeana gbomobi le akē etá hewale ninedšūrō no, ni
 65 ēba ye űwei atatui le amlī. *Kēke le osofonukpa le gblá etadei amlī ni ekē: Ebo musu! meni wosa wotao odasefoi wofe doññ? Na, agbene nyénu emu-
 66 subō le! *Té nyesusuo tēñ? Amēhere no amekē: Esa gbēle! *Kēke le amefē ladšō amefie ehie, ni
 67 amegblále maī; ši meikomei hū tšiale ni *amekē: Kristo, gbá otšowo, namo dši moni yio le?

(69—75. Mar. 14,66—72. Luk. 22,56—62. Ioh. 18,15—18. 25—27.)

69 Ši Petro tá agbo nā ye mō te leñ; ni oblayō kome ba enō ni ekē: Bo hū okē Iesu, Galileanyo le, nyie!
 70 *Ši etšo ye amefē amehie, ni ekē: Milé noni okēo ne.
 71 *Ši beni etē ši ete koi le ši le, mokroko hū nale, ni ekē mei ní yo dšei le akē: Mone hū ke Iesu, Nazarenyo le, yo. *Ni etšo ekoñ ke kitā ekē: Milé gbomo
 72 le. *Ši fe se fio le, mei ní damo masei le ba amēbakē Petro akē: Leleñ, bo hū ameteñ mokome dšio; edšake
 73 owiemō le tete mikpáo ši! *Kēke le eboi lōmō ke kitākāmō akē: Milé gbomo le! Ni amrō le wūo gbē.
 74 *Ni Petro kai Iesu wiemo le ní kēle akē 'Dāni wūo agbē le, ookpá ye mise ši etē' le. Ni edše kpo eyafó ahū.

(27,1.2. Mar. 15,1. Luk. 22,66. Ioh. 18,28—32.)

27. Ši beni dše tšere le, osofonukpai le ke mañ onukpai
 2 le fē te adšina ye Iesu hewo, koni amegbele. *Ni amefile ni ameñole ke-te ameyahā Pontio Pilato, lumo le.

63) 27,12. 64) 16,27. Lal. 110,1. Dan. 7,13. 65) Ioh. 10,33.

66) 3Mos. 24,16. Ioh. 19,7. 67) Ies. 50,6.

3 Keke le Iuda, moni ñole hà le, beni ena ake abule
fo le, efa ehe, ni ebadaí dfetei nyoñmai-etê le ehã oso-
4 fonukpai le ke onukpai le ekoñ, *ni ekê: Mife eša
ake miño lá ní ye bem le mihã. Ši amê le amekê:
5 Wohe sane meni dši no? Bodientšê kwemo no! *Ni
ešêre dfetei le efiê ší ye solemotšu le mli, ni eyiñ ete
6 eyawo esê kpã. *Ši osofonukpai le kolo dfetei le
amekê: Edšaa ake aňo-woq (solemotšu leñ) nitóhe
7 le mli; edšakeši lá-yinii ni. *Ši amete adšina, ni
ameño-hé gbešolo le abo le, koni afu gbói ye dšei.
8 9 *Nohewole atšê nakai abo le lá-abo ke úmenê. *No
mli le noni Ieremia, gbalo le, wie le ba mli ake: "Ni
ameño dfetei nyoñmai-etê le, moni aye enã
10 ní ahele ye Israelbii adeñ le yinii le; *ni
ameño-hé gbešolo le abo le, take boni Nun-
tšo le tomi le."

(11—14. Mar. 15,2—5. Luk. 23,23. Ioh. 18,28—38.)

11 Ši Iesu damo lumo le hie, ni lumo le bile ake: Ani
bo dši Iudafoi le amantšê le? Ši Iesu kele ake: O'kê.
12 *Ni beni osofonukpai le ke onukpai le flo enã le, ehe-
13 ree no noko. *Keke le Pilato kele ake: Ani onuu nii
14 abo ní ameyeq odase amešiqo ne? *Ni eheree le no
wiemo komello, ni lumo le hie fele ya po.

(15—23. Mar. 15,6—15. Luk. 23,13—25. Ioh. 18,39,40)

15 Ši dane ke-se gbidšurô no le lumo le ñmêo gbo-
16 klefonyo kome he ehãa asafo le, moni amesumoq. *Ši
no mli le ameyê gboklefonyo ko ní ye gbêi ní atšêle
17 Barabba. *Agbene beni amebua amêhe nã le, Pilato
kêame ake: Namo he nyetaoq ake miñmêo mihãanye,
18 Barabba, alo Iesu ní atšêle Kristo le? *Edšake ele
ake hiekô hewo ni amehole amehã.

19 Ši beni etá ší ye kodšomosei le no le, ehã tšũ aba

27.—3) 26,15. 5) Bof.1,18. 2Sam.17,23. 6) Mar.12,41. 7) Bof.1,19.
9) Sak.11,12. Ier.52,6. 12) 26,63. Ier.53,7. 18) Ioh.11,47..

eñō abakēle ake: Oke dšalo ne akaye sane ko; edšake mihe édšrami babao ye lamō mli ñmene ye ehewō.

- 20 Ši osofonukpai le ke onukpai le laka asafoi le, koni
21 amēbi Barabba, ši amēkpātā Iesu hīe. *Ši lūmo le
here nō ekēame ake: Ameyi enyo le amēteñ namo
he nyetaoō ake miimē mihānye? Ši amē le amēkē:
22 Barabba. *Pilato kēame ake: Bēle meni mafe Iesu
ní atšéole Kristo le he? Amefē amēkē: Hā ní áseñle!
23 *Ši lumo le kē: Mē efoñ efe mō? Ši amē le, no moñ
amēblo amēkē: Hā ní áseñle!

- 24 Ši beni Pilato na ake enyēē he eko efe, ši moñ
amēmīblo hō fē tšutšu le, eño nu efó edē ye asafo le
hīe, ni ekē: Mi le, dšalo ne lá be mihe; nye nye-
25 kwea nō! *Ni mañ le fē here nō amēkē: Elá ába
26 wōke wōbii aňō! *Keke ni enmē Barabba he ehā-
ame; ši Iesu le, eke kplebii yile ni eñole ehā ní aya-
señle.

(27—31. Mar. 15,16—20. Ioh. 19,2—16.)

- 27 Keke ni lumo le asrafoi le ño Iesu ke-te kodšo-
mohe le, ni amēbua asrafoikū le fē nā ke-ba ehe;
28 *ni amēdšie ehe atadei le, ni amēño bo tšuru amē-
29 búle; *ni amēbo ñmei akekre amēño-wo eyitšo he, ni
amēño pamplo amēwo eninedšūrō, ni amēkula ši ye
ehīe amēye ehe feo amēkē: Ofiē, Iudafoi amañtše!
30 *Ni amefē ladšō amēfie enō, ni amēhé pamplo le
31 amēño-tfa eyiteñ. *Ni beni amēye ehe feo le, amē-
dšie bo le ye ehe, ni amēño ledientše etadei le amē-
wole, ni amēkplale ke-te koni amēyaseñle.

(32—56. Mar. 15,21—41. Luk. 23,26.33.49. Ioh. 19,17—30.)

- 32 Ši beni amēdše kpo le, amēna nū Kirēnenyo ko ní
atšéle Simon, ni amēnyē enō ní ewo eseñmōtšo le.
33 *Ni beni amēše hegbe ní atšéō dšei Golgata ní ešiši

34 dsi Yitsohoohohe le, *ameho wein ni eke ebô efutu mli
amehale ake enu; ni beni esa ena le, esumoo ake
35 enoo. *Si beni amesehle le, amedsa etadei le aml
ke osikifo; koni noni gbalé le ké le aba mli ake :
“Amédša mitadeile aml ameho, ni mihebo
36 le amefô nò osiki.” *Ni ameho ametrá si ame-
srale ye dsei.

37 Ni amémâ ehe sane le amekpete eyiteh ake :
38 ‘Iesu, Iudafoi le amantse le ne!’ *No mli le
aseú odsofaloi enyo afata ehe; mokome ye enine-
dsurô nò, ni mokome ye abeku nò.

39 Si mei ni hoò le wie musubò-wiemò amesile, ni
40 amehoso ameyitse, *ni ameké : Bo ni okúmoò so-
lemotšu le ni osa ofaã gbii etè le, heremò bodientse
oyiwala; kedši Nyoúmo bi dsio le, dse seúmotšo le
41 nò okpleke si ! *Nakai nohú osofonukpai le hù ke
woloúmáloi le ke onukpai le ye ehe feo ameké :
42 *Meikrokomei ayiwala le ehere; si ledientse enò
le enyèè ehere. Kedši Israel mantse le dsile le, hà ni
édse seúmotšo le nò agbene okpleke si, ni wohele
43 woye. *‘Eho ehe efô Nyoúmo nò : hà ni
edšiele agbene, kedši etaole le;’ edšake eké
44 ake : Nyoúmo bi dsimi. *Nakai nohú odsofaloi le
ni asehamé afata ehe le dséle.

45 Si ke-dse úmletfa ni dsi ekpa [alo fane úmle nyoúma-
ke-enyo] nò le duh ha sikpoñ le nò fè ke-baši úmletfa
46 ni dsi nehú [alo gbeke úmedsi etè] nò. *Si ke-baã
úmletfa ni dsi nehú [úmédši etè] nò le Iesu bo ke gbé
wale eké : Eli, Eli, lama sabaktani? esishi dsi :
“Mi-Nyoúmo, mi-Nyoúmo, menihewo ni o-
47 kwami?” *Si mei ni damò dsei le ateh meikomei,
48 beni amenu le, ameké : Moné mitsé Elia. *Ni amrô

34) Lal. 69,22. 35) Lal. 22,19. 38) Ies. 53,12. 39) Lal. 22,8. 40) 26,61.
Ioh. 2,19. 43) Lal. 22,9. 44) Luk. 23,39. 46) Lal. 22,7. 48) Lal. 69,22.

le ametei mokome dšo foi eyako išoikotsa, ni ewole
ašii obō, ni eño-mā pamplo nā eño-hāle ake énu.

49 *Ši mei ní le le kē: A'hī šī! hā wokwe ake Elia aba
50 abaherele, lo? *Ši Iesu bo ekoñ ke gbē wulu, ni
eño mumo le ehā.

51 Ni na, solemotšu leñ muhō le mli gblá enyo ke-
dše yiteñ ke-ba šiši, ni šikpoñ hoso, ni tešai le gblá;
52 *ni gbohīabui le anā gble, ni kroñkroñbii le ní woō
53 le agbomotšei pī te ši; *ni amedše kpo ye amegbo-
hīabui le amlī ye ešitē le se le, ni amete mañ kroñ-
kroñ le mli ameyadšie amēhe kpo ametsō mei pī.

54 *Ši asrafoi-oha-atše le ke mei ní keke sraā Iesu le,
beni amēna šikpoñhosomō le ke nii ní afe le, amēše
gbeyē tšō, ni amekē: Leleñ, Nyoñmo bi ne!

55 Ši yei pī ye dšei ni amedamō šoññ amemikwe, mei
ní nyie Iesu se ke-dše Galilea ni amesōmole le;

56 *ametei meikomei dši Maria Magdalēne, ke Maria,
Iakobo ke Iose nye le, ke Zebedeo bii le anye le.

(57—61. Mar. 15,42—47. Luk. 23,50—55. Ioh.19,38—42.)

57 Ši beni dše na le, nū niatše ko dše Arimatia, atšéle
Iosef, ni leđientše hū Iesu kaseloī le ateñ mokome
58 dšile; *le le ete Pilato ñō eyaba Iesu gbomotšo le.

59 Keke le Pilato fā ake áno gbomotšo le áhāle. *Ni
Iosef ño gbomotšo le, ni eño kpekpe ní yo farefare
60 eha he, *ni eñole eñme leđientše egbonyofuhe hē
ní ehā akpé ye teša mli le mli, ni ekoklo te kpeteñ-
kple eke-tši gbonyofuhe le šinā le nā, ni eyiñ ete.

61 *Ši Maria Magdalēne ke Maria moko le ye dšei, amē-
trá gbonyobu le hīe.

62 Ši gbī ní nyie sāmō-ke-tō-gbī le se le, osofonukpai
63 le ke Farisifoī le anā bakpe ši ye Pilato ñō *amekē:
Nuntšo, wokai ake lakalo ne, beni ehīe kā lolo le,

51) 2Mos.26,31. Heb.10,19. 53) Bof.26,23. 55) Luk.8,2. 57) 2Mos.34,25.
60) Ies.53,9. 63) 27,40.

64 eké : Gbi ní dsi gbi eté lẹ mate si ekoñ. *Nohewoḷe
fá ni ayasra bu lẹ dsoḡbá ke-yaši gbi ní dsi gbi eté
lẹ, koni ekaseloi lẹ akabadšule ke-te, ni ameyaké
mañ lẹ aké : Ete si ke-dse gbohi aten; ni sekpé la-
65 kamọ lẹ bafe efoñ fẹ kleñkleñ nõ lẹ. *Pilato kẹame
aké : Nyeye sraloi, nyeyaã ni nyeyasraã ní awa bõni
66 nyele. *Si amẹ lẹ amete ameyasra bú lẹ ní wa, amẹ-
soo tẹ lẹ nã, ni ameto sraloi.

(Mar. 16. Luk. 24. Ioh. 20. 1Kor. 15,1—7.)

28. Ši otši lẹ nãgbé lẹ, beni dse boi tseremo ke-ba otši
lẹ kleñkleñ gbi lẹ nõ lẹ, Maria Magdalène ke Maria
2 moko lẹ ba bú lẹ kwemo. *Ni na, šikpoñhosomo ba-
bao ba, edšake Nuntšo lẹ bofo dse ùwei kpleke ši, ni
ebakoklo tẹ lẹ ke-dse šinã lẹ nã ke-te se, ni cho etá
3 nõ. *Si ehie tamọ srawa kpémọ, ni etade yéọ aké
4 sno. *Si ehe gbeyé ní sraloi lẹ še hewọ lẹ amẹhe
5 kpokpo ni ametsómo tamọ gbohi. *Si bofo lẹ here
nõ ni eké yei lẹ aké : Nye lẹ nyekašea gbeyé, edšake
6 mile aké nyemitao Iesu moni aseñlẹ lẹ; *ebe bié,
edšake ete ši, take bõni eké lẹ. Nyebaã nyebakwea
7 hegbe ní Nuntšo lẹ kã lẹ. *Ni nyeyaã mrãmrã nye-
yakša ekaseloi lẹ aké ete si ke-dse gbohi aten; ni na,
etsó nyehie ke-miya Galilea; dšei nyeanalẹ ye; na,
mikénye.
8 Ni ameyiñ ke-dse gbonyofuhe lẹ mli mrãmrã ke
gbeyé ke nyámọ babao, ni amehie foi koni ameya-
9 dšadše ametsó ekaseloi lẹ. *Si beni ameyaã ameya-
dšadše ametsó ekaseloi lẹ, na, Iesu kẹame bakpe eké :
Nyefié ! Ši ameba amebamómò enãdši amli, ni amẹ-
10 dšalẹ. *Kẹkẹ lẹ Iesu kẹame aké : Nyekašea gbeyé;
nyeyaã ni nyeyakša minyemime lẹ, koni améya Ga-
lilea; ni dšei amẹanami ye.

66) Dan. 6,17.

28.—3) 17,2. Bof. 1,10. 6) 12,40; 16,21. Bof. 2,36. 7) 26,32. 10) Heb. 2,11.

11 Ši beni ameyaa le, na, sraloi le aten meikomei ba
 12 ma len, ni amebagba nii ni afe le fe ametso osofonu-
 13 kpai le. *Ni beni ameke onukpai le bo gwa ni amete
 14 adsina le, ameha asrafoi le dfetei pi, *amekē: Nye-
 15 kea ake, nyon, beni wowo le, ekaseloi le ba badšule
 16 ke-te. *Ni kedši ene baše lumo le toin le, wodientše
 17 woolakale, koni nyekana haomo. *Ši ame le ameño
 18 dfetei le, ni amefe boni atsōame le. Ni neke sane ne
 19 dšidše ye Iudafoi le aten ke umene.

16 Ši kaseloi nyonma-ke-ekome le yin amete Galilea
 17 gon le no, heni Iesu etoame le; *ni beni amenale
 18 le, amedsale, ši meikomei dše unwane. *Ni Iesu ba
 19 ekeame bawie ekē: Ano hegbe fe ahami ye
 20 uwei ke šikpon no. *Nohewole nyeyaa ni
 nyeyafea dšenmadsī fe mikaseloi, nyebap-
 21 tisiaame nyewoa Tše le ke Bi le ke Mumo
 22 kronkron le gbei amli, *ni nyetsōaame ni
 23 ameye nii fia ni mikēnyele no. Nina, mile
 24 mikēnyele ye da ke-yašidšen nāgbēle. [Amen.]

13) 27,64. 18) 11,27. Ef. 1,20. 16) 26,32. 19) Mar. 16,15. 20) 13,20.

MARKO SANEKPAKPA LE.

(1,2—8. Mat. 3,1—12. Luk. 3,1—20. Ioh. 1,19—27.)

1. Iesu Kristo, Nyoñmo bi le, sanekpakpa le šišidšē.
2 Bōni aúmā yē Iesaia, gbalē le, mli akē: “Na, mī-
3 tšū mibōfo le kē-ntšō ohie, moni asā ogbe
4 le atoō le: — *Moko gbē ní boō yē ūa le
5 nō akē: Nyesāa Nuntšō le gbē le, nyefea
6 etempoī le trōmō!” le: *Iohane ba babaptisi yē
7 ūa le nō, ni ešjē tšuitsakemo baptisimo hā ešai fā.
8 *Ni adšē Iudea šikpoñ le fē nō kē Ierusalem aba eñō,
9 ni amēhā ebaptisi amēfē yē Iordan fā le mli, ni amē-
10 dšadše amēhe ešai le amētšō. *Ši Iohane woō yoma
11 hetšōi atade, ni wolo kpā fiō ehē, ni eyeō balabii kē
12 ūanō-wo. *Ni ešjē ekē: Moni he wa fēmi le ēba yē
13 mišē; mo tokotai anā kpā ni esaami akē mikotoō šī
14 mifenoō le. *Mi le mibaptisinye yē nu mli; šī le le
15 eebaptisinye yē Mumō kroñkroñ mli.

(9—11. Mat. 3,13—17. Luk. 3,21,22. Ioh. 1,31—34.)

9. Ni eba mli yē nō gbii le anō akē Iesu dšē Nazaret
10 ní yō Galilea le eba, ni ehā Iohane baptisilē ewo Ior-
11 dan mli. *Ni amrō le edše kpo yē nu le mli, ni ena
12 akē agble ūweii ni Mumō le yiq enō take okpo.
13 *Ni gbē dšē ūweii bakē akē: Bo dšī mibi ní mi-
14 sumoō le, bo ohe tšui miná!

(12,13. Mat. 4,1—11. Luk. 4,1—13.)

- 12,13. Ni amrō le Mumō le kpilale kē-te ūa le nō. *Ni
14 eye ūa le nō gbii nyoñmai-edfē, ni satana kale, ni ekē
15 hānkoloi le hī šī, ni ūweibōfoi le sōmōlē.

(14.15. Mat. 4,12—17. Luk. 4,14.15.)

14 Ši beni aňo Iohane ahā se le, Iesu ba Galilea, ni
ešie Nyoňmo maňšeyeli le hesanekpakpa le etšō mei;
15 *ni ekē: Be le éba mli, ni Nyoňmo maňšeyeli
le éše ši étā: nyetšakea nyetšuiiaň,
ni nyehea sanekpakpa le nō nyeyea!

(16—20. Mat. 4,18.22. Luk. 5,1—11.)

16 Ši beni ešra ši ye Galilea ŋšō le nā le, ena Simon
ke Andrea, enyemi le, ake amemifō yā ye ŋšō le
17 mli; edšake wolei dšiamē. *Ni Iesu kēame ake:
Nyebaā nyebanyiea mise, ni matsōmōnye gbomei
18 ahe wolei. *Ni amrō le ameši ameyāi le ni ame-
19 banyie ešē. *Ni beni edše dšei eyaā hie fio le, ena
Iakobo, Zebedeo bi le, ke Iohane, enyemi le, ni ame
20 hū ameyē lele mli amemikpe ameyāi le. *Ni amrō
le etšēame; ni ameši amētšē Zebedeo ye lele le mli
ke apāfoi le, ni amebanyie ešē.

(21—28. Luk. 4,31—37.)

21 Ni amebote Kapernaum. Ni amrō ye hedšomogbi
22 le nō le ebote kpēhe le ni etšōame nii. *Ni amēnā
kpe amehe ye etšōmō le hewo, edšake etšōqame nii
ake moni yo hegbe, ni etamōo woloňmālōi le.

23 Ni gbomo ko ye amēkpēhe le ní yo mumo ní he
24 tšee, ni eblō *ekē: Fōmō! meni sane wōkeo yo,
Iesu Nazarenyo? Oba koni obakpātā wōhie! Mile
25 moni dšio, Nyoňmo inokroňkroň le. *Ni Iesu bole
26 kōkō ni ekē: Bú onā, ni odše emli! *Ni mumo ní
he tšee le gbala emli, ni eblō ke gbē wale, ni edše kpo
27 ye emli. *Ni amēfē amehe dšō amehe, ni amēbibi
amēdientšē amehe ake: Meni dši ne? mē tšōmō hē
ne? edšake hewale eke-fāa mumoi ní he tšee le tete,
28 ni amēboqle toi! *Ši amrō le eyidšiemō dšidše ye
Galilea niaň fē.

(29—34. Mat. 8,14—17. Luk. 4,38—41.)

29 Ni amrò lẹ, beni amẹdše kpẹhe lẹ, amẹkẹ Iakobo
30 kẹ Iohane yabote Simon kẹ Andrea we lẹ. *Si Simon
sayo lẹ kà si kẹ fulu. Ni amrò lẹ amẹkẹlẹ wie ye
31 ehewọ. *Ni eba ebamò enine mli ni etele si; ni fulu
lẹ dše enọ amrò lẹ, ni esòmgame.

32 Si beni şe gbẹkenāsi ni hùlù ényò si lẹ, amẹkẹ mei
fè ní he waaame lẹ kẹ mei ní yọ daimonioi lẹ ba enò.

33 34* Ni abua mà lẹ fè nà ye agbo lẹ nà. *Ni etsá mei
pí ní he waaame kẹ helai srọtoi lẹ, ni efà daimonioi
pá, ní etsi daimonioi lẹ agbẹ akẹ amẹkawie, edšakeši
amelele.

(35—39. Luk. 4,42—44.)

35 Ni lebi mańkpa beni dše tšerekò lẹ, ete si ni edše
36 kpo, ni eyiń ete ńanọ heko, ni eyasole ye dšei. *Ni
37 Simon kẹ mei ní kẹlẹ yọ lẹ tiule. *Ni beni amẹnale
38 lẹ, amẹkẹlẹ akẹ: Mei fè mitaoo. *Ni ekẹame akẹ:
Nyhāa woyaā mādsi lẹ ní dfere hewọ lẹ amlí, koni
mašie ye dšei hù; edšakẹ no hewọ ní midše kpo miba.
39 *Ni ešie ye amẹkpẹhei lẹ ye Galilea fè, ni efà dai-
monioi lẹ.

(40—45. Mat. 8,1—4. Luk. 5,12—16.)

40 Ni kpitiyelọ ko ba enò babalẹ ni ekula ehie ekẹ:
41 Kẹdši osumọ lẹ, oonyè ohā mihe atše. *Si Iesu mu-
sũn tšole ye ehewọ, ni ešia enine eta ehe, ni ekẹlẹ
42 akẹ: Misumọ, ohe atše! *Ni beni ekẹ nakai lẹ, amrò
43 lẹ kpiti lẹ dše ehe, ni ehe tše. *Ni ebole kọkọ ni
44 amrò lẹ ewole gbẹ, *ni ekẹlẹ akẹ: Kákwe ní okẹ
moko noko; si moń ya ní okẹ ohe ayatsò osofo lẹ, ni
ošā afọle ní Mose eto lẹ, ye ohetsemọ lẹ hewọ, koni
45 aye odase ahāame. *Si lẹ lẹ edše kpo, ni eboi sane
lẹ šiẹmọ naakpa ni chā efere bõni enyèè maú ko
mli ebote ye fańń dońń; si ehí ńanọ heikomei moń,
ni amẹdšẹ hefẹhe amẹba enò.

(2,1—12. Mat. 9,1—8. Luk. 5,17—26.)

2. Ni gbīi komei aṣe le eba Kapernaum ekoñ. Ni anu
 2 ake eye šia; *ni amrō le mei pī bua amehē nā, ní
 amēnaa gbē ye agbo le nā tete. Ni ewie wiemo le
 3 etšōame. *Ni ake moko ní egbodšō ba enō, ni mei
 4 edfe hiele. *Ni ake noni amēnāá gbē ye asafo le
 hewo ní amekēle aba enō le, amēfā tšū ní eyo mli le
 yiteñ, ni amēgbu flo, ni amēke sā ní moni egbodšō le
 5 kā nō le tšō dšei ke-bayi ši. *Ši beni Iesu na amē-
 hemo-ke-yeli le, ekē moni egbodšō le ake: Bi, aňo
 6 ohe ešai le afao! *Ni woloimāloj le atēñ meikomei
 7 ní trá dšei le mīsusu ye amētšuiian ake: *Té tēñ ní
 monē wioe neke musubo-wiemoj ne? Namo anyē
 8 eke ešai afa, ake dša Nyonmo kome pē? *Ni amrō
 le Iesu ná-le ye emumo le mli ake amēmīsusu neke
 ye amēdientšē amēmli, ni ekēame ake: Mēba nyesu-
 9 suo neke nii ne ye nyetsuiian? *Té noni kēmo
 dšraa, noni ākē moni egbodšō le ake: Aňo ohe ešai
 le afao le? alo noni ākē: Te ši, wó osā le nō ni onyie
 10 le? *Ši koni nyena ake gbomobi le ye hegbe ye
 šikpoñ le nō ake enoo ešai efaā le, (ekē moni egbodšō
 11 le ake:) *Bo mikēo ake: Te ši, wó osā le nō ni oya
 12 owe! *Ni amrō le ete ši, ni ewó esā le nō edše kpo
 ye amēfē amēhīe, ní amēfē amēnā kpe amehē, ní
 amēwo Nyonmo hīe nyam amekē: Wonako neke nii
 ne dā!

(13—17. Mat. 9,9—13. Luk. 5,27—32.)

13 Ni edše kpo ekoñ ete nšō le nā; ni asafo le fē ba
 14 enō, ni ewie etšōame. *Ni beni ehoo le, ena Lewi,
 Alfeo bi le, ní etá ntōhemohē le, ni ekēle ake: Nyie-
 15 mo mise! Ni ete ši enyie esē. *Ni eba mli ake, beni
 ekpasaā ši ye nō šia le, ntōheloj ke ešafeloj pī hū ke
 Iesu ke ekaseloj le bakpasa ši; edšake ameyi fá, ni

16 amenyie ese. *Ni woloñmālqi lẹ ke Farisifoi lẹ, beni
 amena ake eke ešafelqi ke ntöhelqi lẹ mtye nii lẹ,
 amekẹ ekaselqi lẹ ake: Meba ni eke ešafelqi ke ntö-
 17 helqi lẹ yeo nii ni ekeame nuq ne? *Ni beni Iesu
 nu lẹ, ekeame ake: Mei ni he ewaame lẹ, tšofátše
 ehiaaame; ši mei ni he waaame lẹ moñ. Mibaa
 dšalqi atšémq, ši moñ ešafelqi, hā tšuitša-
 kemq.

(18—22. Mat. 9,14—17. Luk. 5,33—38.)

18 Ni Iohane kaselqi lẹ ke Farisifoi lẹ hiq ñmā. Ni
 ameba enō amebakẹlẹ ake: Meba ni Iohane ke Fari-
 sifoi lẹ akaselqi lẹ hiq ñmā, ni okaselqi lẹ ehli ñmā
 19 lẹ? *Ši Iesu kẹame ake: Ani bialqi lẹ anyē ahī ñmā
 beni ayemforowu lẹ kẹame ye lẹ? Gbīl-abq ni ayem-
 20 forowu lẹ kẹame ye lẹ, amenyēñ amehi ñmā. *Ši
 gbīl aba beni aaño ayemforowu lẹ ke-adše amehō;
 21 ni no dāni amehi ñmā, ye no gbī lẹ nq. *Moko
 enoo mamanā ni akposako etáá atade momo mli; ši
 no kule mama hē lẹ ni año-tā mli ake etšimq lẹ yeo
 22 atade momo lẹ he, ni fiq lẹ lẹq. *Ni moko enoo dā
 hē ewoo wolotqi memedši amlī; ake aleenō dā hē lẹ
 atšere wolotqi lẹ, ni dā lẹ afie ši, ni wolotqi lẹ afite;
 ši moñ ahoq dā hē awoq wolotqi hēi amlī.

(23—28. Mat. 12,1—8. Luk. 6,1—5.)

23 Ni eba mli ake, beni Iesu yatšō able mli ye he-
 dšomogbi lẹ nq lẹ, ekaselqi lẹ, beni ameyaa lẹ, ame-
 24 boi abletsei lẹ koomq ke kpemq. *Ni Farisifoi lẹ
 kẹlẹ ake: Na, meni amefeq ye hedšomogbi lẹ nq ni
 25 edšaa gbẹ ne? *Ni lẹ lẹ ekẹame ake: Ani nyeka-
 neko noni Dawid fe, beni efile ni hōmq yelẹ ke mei
 26 ni eke-nyie lẹ? *boni ebote Nyoñmo we lẹ ye Abia-
 tar, osofonukpa lẹ, ying lẹ, ni eye hie-aboloi lẹ ni
 ahāā yeli hegbe ake dša osofoi lẹ kẹkẹ lẹ, ni ehā mei

27 ní keḷe nyie le hū eko le? *Ni ekēame ake: Afe
 hedšomogbī le ye gbomo hewo, dsee gbomo ni afe
 28 ye hedšomogbī le hewo. *Nohewole hedšomogbī le
 tete nuntšo dši gbomobi le.

(3,1—6. Mat. 12,9—14. Luk. 6,6—11.)

3. Ni ebote kpēhe le ekoñ. Ni gbomo ko ye dsei ní
 2 enine ésu; *ni amesrale ake eetsále ye hedšomogbī
 3 le no, lo; koni ameflo enā. *Ni ekē gbomo ní nine
 4 ésu le ake: Te ši ni obadamō teñ! *Ni ekēame ake:
 Ani edša gbe ye hedšomogbī le no ake afeḷ ekpa-
 kpa lo afeḷ efoñ? ake ahereḷ susuma yiwala lo a-
 5 gbeḷe? Ši amē le amefoo edāñ. *Ni ekwe ame-
 hīeiañ ke-kpe ke mlifū, ši edḷe ake ametsui wa
 neke ne, ni ekē gbomo le ake: Šiamō onine le!
 Ni ešia, ni atšá enine le, ni eye emū tamō eko le.
 6 *Ni Farisifoi le dše kpo, ni amrō le amekē Herodebii
 le te eyi no adšina, boñi afe ní amekpātā ehīe.

(7—12. Mat. 12,15.16. Luk. 6,17.)

7 Ni Iesu ke ekaseloi le tši amēhe ke-te ŋšo le nā;
 8 ni mei pī nyie ese ke-dše Galilea ke Iudea *ke Ie-
 rusalem ke Idumea ke Iordan se le, ke Tiro ke Sidon
 niañ, — mei babao dientše ní nu nii ní efe le, amēba
 9 enō. *Ni ekē ekaseloi le ake amésā lele bibio ame-
 10 hāle ye asafo le hewo, koni amekamiale. *Edšake
 etšá mei pī āhū po, ní ametsēre ke-ba enō koni mei
 11 abo ní helai hīeamē le atra ehe. *Ni mumoi ní he
 tsee le, beni amēnale le, amekula ši ye ehīe, ni amēbo
 12 amekē: Bo dši Nyoñmo bi le! *Ni ewo amēhe
 gbeyē naakpa koni amekadšiele ši.

(13—19. Mat. 10,2—4. Luk. 6,12—16.)

13 Ni ete goñ le no, ni etšé mei ní etaoḷ le, ni amēba
 14 enō. *Ni ehala mei nyoñma-ke-enyo, koni amekēle

27) 5Mos. 5,14.

3.—5) Ioh. 11,33. 6) Mat. 22,16. 11) Mat. 8,29. Luk. 4,41. 12) 1,34.

15 ahi ši, ní etšúame šięmọ, *ni amená hegbe amẹke-
 16 tšáa helai le, ni amẹke-fáa daimonioi le hũ. *Ni ewo
 17 Simon gbei Petro; *ke Iakobo, Zebedeo bi le, ke
 Iohane, Iakobo nyemi le, ni ewoame gbei ake: Boa-
 18 nerges, noni šiši dši nyoñmo-šimọ bii le; *ke An-
 drea, ke Filipino, ke Bartolomeo, ke Mateo, ke Toma,
 ke Iakobo, Alfeo bi le, ke Tadeo, ke Simon, Kananyo
 19 le, *ke Iuda Iskariote, mo hũ ní ñole ehà le.

20 Ni amẹba šia. Ni asafo le nà bakpe ši ekoñ, ni
 21 amenyèè nii tete ameye. *Ni beni mei ní kele yo le
 nu le, amedše kpo amete le mòmọ, edšake amekẹ:
 Eyiñ mikàle.

(22—30. Mat. 12,24—32. Luk. 11,15—22,12,10.)

22 Ni woloñmálọi le ní dšẹ Ierusalem ba le kẹ ake:
 Eye Beelsebul, ni daimonioi le alumo le eke-fáa dai-
 23 monioi le. *Ni etšéame ke-ba ehò ekẹame ye abe-
 buai amli ake: Té afe tēñ ni satana anyè afà satana?
 24 *Ni kẹdši mañtšeyeli gba wo ledientšẹ ehe le, nakai
 25 mañtšeyeli le nyèè adamọ ši. *Ni kẹdši šia gba wo
 26 ledientšẹ ehe le, nakai šia le nyèè adamọ ši. *Ni
 kẹdši satana te ši ewo ledientšẹ ehe ni egba emli le,
 27 enyèè ši edamọ, ši moñ ese foọ. *Moko nyèè abote
 hewalọ we ní eyaha enii, ake dša efi hewalọ le dā, ni
 28 agbene eeha ewe nii le fē. *Leleñ, mikēnye ake,
 aano gbomei abii ahe ešafemọi fē ke musubọi ni
 29 amẹke abọ musu le aafaame; *ši moni boọ musu
 ešiq Mumọ kroñkroñ le, enáá fá ke-yaši nānọ; ši
 30 moñ eye nānọ kodšomọ fọ. *Edšake amekẹ: Eye
 mumọ ní he tšee le.

(31—35. Mat. 12,46—50. Luk. 8,19—21.)

31 Kẹke ni enye ke enyemimei le ba, ni amẹbadamọ
 32 gbese, ni ametsũ aba ehò abatsšẹle. *Ni asafo le trá
 ehe. Ni amekẹle ake: Na, onye ke onyemimei le ye

33 gbe le se amemitaoo. *Ni ehewe no ekame ake:
 34 Namo dsi minye, ni namei dsi minyemime? *Ni
 ekwe mei ni tra ehewo le ahieian ke-kpe, ni ekē:
 35 Na, minye ke minyemime! *Edsake mofemo ni afe
 Nyoimo suomonani le, le non dsi minyeminu ke
 minyemiyō ke minye.

(4,1—20. Mat. 13,1—23. Luk. 8,4—15.)

4. Ni eboi nitsomo eko ni ye nso le na. Ni asafō pi
 bua amehē nā ye ehewo, nohewole ebote lele le mli
 ni eyatā ši ye nso le no, ni asafō le fē ye šikpon ye
 2 nso le nā. *Ni etsōame nii pi ye abebuai amlī, ni
 3 ekame ye etsōmo le mli ake: Nyeboa toi! *Na,
 4 dulo yiñ ete dumo. *Ni eba mli, beni eduo le, ake
 5 eko nyō gbe toi, ni nwei lofōdši ba amebakolo. *Ni
 eko nyō tesai anō, heni enāā sū tūtu ye, ni amrō le,
 6 akēši ebe sū ni kwō hewo le, ekwē; *ši beni hūlū
 7 dse le, enālā, ni ebe fā ko hewo le egbī. *Ni eko
 nyō imeii atēñ, ni imeii le hole amehē no ni amegbe
 8 no, ni ewoo yibii. *Ni eko nyō šikpon kpakpa no,
 ni ewo yibii; ekwē ni efere ni eba, eko nyoimai-etē,
 9 eko nyoimai-ekpa, ke eko oha. *Ni ekē: Moni yo
 toii ni ekē-anu le, hā ni enu.

10 Ni beni fe ekome le, mei ni yo ehewo le ke mei
 11 nyoima-ke-enyo le bile abe le šiši. *Ni ekame
 ake: Nye le, aho-hanye ake nyeale Nyoimo mañ-
 tseyeli he temosane le; ši mei ni yo se le aho nii fē
 12 awieame ye abebuai amlī; *“koni nā le amena,
 ni amekale, ni nū le amenu, ni amekana nā;
 13 koni amekakū amese gbikogbiko, ni aho
 amehē ešafemoile afaame.” *Ni ekame ake:
 Nyelée abe ne, ni té nyeafe tēñ mo ni nyeale abei le
 14.15 fē? *Dulo le duo wiemo le. *Ši menemei dsi mei

ni yò gbè lè toi: heni adù wiemò lè yè, ní beni amènu
 lè, amrò lè satana baà ní ebašòò wiemò lè ní adù yè
 16 amètsuiaà lè. *Nakai nohò kè mei ní adùqamè yè
 tèsai lè anò lè dsi mei ní nuò wiemò lè, ní amrò lè
 17 amèkè mišè heò, *si amèbè šisifà yè amèdientšè
 amèmli, šì moà amèhìò šì kpitiò kèkè, ní kè fe sè lè,
 beni amanehùlù lo yíwalè ba yè wiemò lè hewò lè, atšòò
 18 amènà amrò lè. *Ni mei ní adùqamè yè ùmeii lè atèh
 19 lè dsi mei ní nuò wiemò lè, *si dšè nè mli haomò kè
 nii ahe lakamò kè nii krokomei ahe sèdii lè boteò mli,
 20 ni amègbèò wiemò lè, ní ewoo yibii. *Ni menèmei
 dsi mei ní adùò yè šikpoù kpakpa lè nò lè: mei ní
 nuò wiemò lè, ní amèheò, ní amèwoò yibii, eko nyoù-
 mai-etè, eko nyoùmai-ekpa, kè eko oha.

(21—25. Luk. 8,16—18.)

21 **Ni ekèame akè:** Ani akè kane baà ní akè-bamàa
 akpaki lo maño šiši? Ani dšee kanetšò nò aho-màa?
 22 *Edšakè noko bè ní ábú nò, ní agbleù nà, ní atèko
 23 noko hù, šì dšà akè adšiele kpo moù. *Kèdšì moko
 yè toii ní ekè-anu lè, hà ní enu.

24 **Ni ekèame akè:** Nyekweà noni nyenuò lè dšogbà!
 Nò susumonò ní nyekè-susuò lè, aaño-susu ahànye,
 25 ni aafata he ahànye mei ní nyenuò lè. *Edšakèšì
 moni yò noko lè, aahàlè; ní moni bè noko lè, aahe
 noni eyò lè tete yè edèù.

26 **Ni ekè:** Nyoùmo maùtšeyeli lè tamò beni mo ñòò
 27 dùmòniì efàa šikpoù lè nò; *ni ewoò ní eteo šì nyòh
 kè fane, ní dùmòniì lè kwèò ní edaà, ní no lée boni fe;
 28 *edšakè šikpoù dientšè woò yibii, dfeì lè tšutšu, kè
 fe sè lè ùmàtšo lè, ní no sè lè ùmà lè dientšè yè ùmà-
 29 tšo lè yì. *Šì beni nibii lè égbì lè, amrò lè chàa akè
 kùomòkakla lè yaà; edšakè kùomòbe lè ešè.

19) 10,23. 21) Mat. 5,15. 22) Mat. 10,26. Luk. 12,2. 23) Mat. 11,15.
 Kpoda. 2,7. 24) Mat. 7,2. Luk. 6,38. 25) Mat. 13,12. 27) Luk. 5,7.

(30—34. Mat. 13,31.32.34. Luk. 13,18.19.)

30 **Ni ekē**: Meni he wōno Nyoŋmo mañtšeyeli le
31 woto, alo meni abe wōno-bu le? *Etamo sinapi kuli
ni beni adūo ye šikpoñ le edši bibio fē wui fē ní yō
32 šikpoñ le nō le; *ši beni adūle, ekwēo ni edaā fē
bāi fē, ni egblaā nidši kplei, koni ŋwei lofōdši le
anyē afe tšui ye ehoñ le šiši.

33 Ni ebu neke abei pī eke-wie wiemo le etšōame,
34 boni amenyē amenu. *Ši ke-dšee abebuai amlī le,
ekeame ewiee; ši ke fe ame keke le, etšō ekaseloi le
nii fē šiši.

(35—41. Mat. 8,18.23—27. Luk. 8,22—25.)

35 **Ni no gbī le nō noññ**, beni še gbekenaši le, ekē-
36 ame ake: Nyehāa wōfoa ŋšo le ke-yaā se le. *Ni
ameši asafo le, ni amēnole take boni eyo ye lele le
37 mli le ke-te; ši ledši krokomei hū fata ehe. *Ni
ahum babao batfa, ni ŋšokei kūmo fie lele le mli, ni
38 eyi obō momo. *Ni le le eye lele le segbe, ni ewo
ye sune nō. Ni amētšie ehie, ni amekēle ake: Tšōlo,
39 odfeēñ nō ake wōladšeo ne? *Ni ete ši efā kōyo le
yi, ni ekē ŋšo le ake: Bú onā ni ofe diññ! Ni kōyo
40 le fō tfa ni eñme naakpa. *Ni ekēame ake: Mēba
nyešeo gbeyē neke? té tēñ ni nyebe hemō-ke-yeli
41 ne? *Ni amēše gbeyē naakpa, ni amekē ye ameteñ
ake: Namo po ne, ní kōyo ke ŋšo tete boole toi ne?

(5,1—20. Mat. 8,28—34. Luk. 8,26—39.)

5. **Ni amēba ŋšo le se ye Gadaramei ašikpoñ le nō.**
2 *Ni beni edše lele le mli le, amrō le nū ko ní yō
mumō ní he tšee le dšē gbohī-abui le amlī kele bakpe.
3 *Ni ešihilehe le ye gbohī-abui le amlī, ni kosoñkosoī
4 tete moko nyēē ekē-file. *Edšakeši ake gboklei ke
kosoñkosoī ewole kpitiokpitio, ni ekūmō kosoñkosoī
le, ni ešo gboklei le ahe, ni moko nyēē ehe adšo;

- 5 *ni dā dšenamə ke dšetšeremə le eye gbohi-abui le
 6 ke gōdši le amlī, ni eblōŋ ni etfiāā ehe tēi. *Ši beni
 ena Iesu ye šōhū le, edšo foi ke-ba ehō, ni ebakūa ši
 7 ye ehie; *ni ebo ke gbē wale ekē: Meni sane mi-
 keŋo yo, Iesu, Nyoŋmo ni yo pii fē nō le bi le? Minao
 8 Nyoŋmo, akē okapimi! *Edšakē ekēle akē: Dše
 9 gbomo nē mli, bo mumo ni he tšee! *Ni ebile akē:
 Té ogbeiū? Ni ehere nō ekē: Migbei dši Legio, akē-
 10 ni woyi fā le. *Ni ekpalē fai naakpa akē ekafieame
 11 ye dšemei niiaū le. *Ši kplotoi kutū babao ye dšei
 12 miye nii ye goū le he. *Ni daimonioi le fē kpalē fai
 13 amēkē: Wowo gbē ni woyabote kplotoi le amlī. *Ni
 amrō le Iesu ŋmeame gbē. Ni mumo ni he tšee le
 dše kpo, ni ameyabote kplotoi le amlī, ni kutū mū le
 fē wō foi yerēdēdēdē ke-dšē goū le nō ke-kpleke ši
 ke-te ŋšō le mli, (ši ameyi afe akpei-enyo,) ni amē-
 14 gboi ye ŋšō le mli. *Ši mei ni leŋame le dšo foi, ni
 ameyadšadše ye mā leū ke ŋmōdši le amlī. Ni amē-
 15 dše kpo amēbakwē noni afe le; *ni amēba Iesu ŋō,
 ni amēbana moni yo daimonioi ni eye Legio le, akē
 etā ši ni ewo atade ni edfeūmō éba emli ekoū; ni
 16 amēše gbeyē. *Ni mei ni na le gbaame boni afe ahā
 17 moni yo daimonioi le, ke kplotoi le ahe sane le. *Ni
 amēboile faikpamō akē édše amēhūsūi le anō eya.
 18 *Ni beni ebote lele le mli le, moni yo daimonioi le
 19 bale akē ehā ekēle ahi ši. *Ši Iesu hāale hegbe, ši
 moū ekēle akē: Ya owe le ye bodientšē omei le aūō,
 ni ogbaame nibii abō ni Nuntšō le éfe ehāo ke mōbō
 20 ni enao le. *Ni eyiū ete, ni eboi nibii abō ni Iesu efe
 ehāle le šiŋmō ye Dekapoli; ni amēfē amēhie fe-
 amē yā.
 21 Ni beni Iesu fo ŋšō le ye lele leū ke-ba sē le, asafo
 babao bua amēhe nā ye ehe; ni eye ŋšō le nā.

(22—43. Mat. 9,18—26. Luk. 8,41—56.)

22 Ni na, kpēhe le onukpai le atēn mokome ní atšéole
Iairo le ba, ni beni enale le, ekula ši ye enādši anā,
23 *ni ekpale fai naakpa ekē akē: Mibiyō fio mīgbo;
hewole ba ni okē onidši abafie eno, ni ehe awale, ni
24 eyi aná wala. *Ni ekēle yin ete; ni asafō babao nyie
ese, ni amemiale.

25 Ni yō ko ní he yeo ke láfōsemō afii nyoñma-ke-
26 enyo, *ni ena amanehulū pī ye tšofātšemei pī adeñ,
ni efite enii fē, ni ehii hāale nokonoko, ši wu moñ
27 woole, *beni enu Iesu he le, ebadše ese ye asafō le
28 mli, ni eta etade le he. *Edšake ekē akē: Kēdši
29 miná. mita etade le he kēke le, mihe awami. *Ni
amrō le elá bu le gbī, ni enu he ye egbomotšo le mli
30 akē átšá epīmo le. *Ni amrō le, beni Iesu yō hewale
le ní edše kpo ye ledientše emli le, etšō ehe ye asafō
31 le mli, ni ebi akē: Namo ta mitade le he? *Ni eka-
seloi le kēle akē: Ona akē asafō le mīmiao, ni obiō
32 akē: Namo ta mihe? *Ni ekwe ehewo, koni ena
33 moni fe nakai le. *Ši yō le mīše gbeyē ni ehe mī-
kpokpo, akē-ní ele noni afe ahāle le, ni eba ebakula
34 ši ye ehie, ni ekēle anokwale le fē. *Ši le le ekēle
akē: Biyō, ohemo-ke-yeli le éhere oyiwala; ya ye
hedšole mli, ni opīmo le adšo.

35 Beni ewieo lolo le, meikomei dše kpēhe onukpa le
webii le atēn ba bakē akē: Obiyō le égbo; meba
36 ogbaā tšōlo le nā lolo? *Ši amrō le, beni Iesu nu
wiemo ní awie le, ekē kpēhe onukpa le akē: Kāše
37 gbeyē; he oye kēke! *Ni ehā moko anyie ese
afata he, akē dša Petro ke Iakobo ke Iohane, Iakobo
38 nyemi le. *Ni eba kpēhe onukpa le we le, ni ebana
39 hōfemo ke mei ní fōo ni amefeo yāra babao le. *Ni
ebote šia le, ni ekēame akē: Mēba nyefeo hō ni nye-

23) 7,32. 30) 6,56. Luk. 6,19. 34) 10,52. 39) Ioh. 11,11.

40 f_{oo} neke? Gbekē le gboko, ši ēwo mon. * Ni ame-
 nmōle. Ši le le efie mei le fē, ni eno gbekē le tše ke
 enye ke mei ní kele yo le, ni ebote heni gbekē le kā
 41 le, * ni emō enine ši, ni ekēle ake: "Talita, kūmi!"
 42 noni šiši dši: Gbekeyō, mīkēo ake: Te ši! * Ni
 amrō le gbekeyō le te ši ni ešra ši; edšake eye afii
 43 nyoñma-ke-enyo. Ni amenā kpe amēhe naakpa. * Ni
 etšiamē gbē naakpa ake amēkahā moko mīle ene.
 Ni ekē ake ahāle noko ní eye.

(6,1—6. Mat. 13,53—58. Luk. 4,15—30.)

6. Ni edše dšei, ni eyiñ ete ledientše edšaku leñ, ni
 2 ekaseloi le nyie ese. * Ni beni hedšomogbi le še le,
 eboi nitsōmō ye kpēhe le; ni mei pī ní nu le he dšō
 amēhe amēkē: Nēgbē monē ná nii ne ke-dše? ni
 mē nā ni año-hāle, ní año-tšuo neke hewale-nitšumoi
 3 ne tete ke-tšōo enidši anō ne? * Ani dšee nālo le ne,
 Maria bi le, ke Iakobo ke Iose ke Iuda ke Simon
 nyemi le? ani dšee enyemiyei le hū kewo yo biē le?
 4 Ni atšō amenā ye emli. * Ši Iesu kēame ake: Akpaa
 gbalō wō, dša eman ke ewekumei atēu ke ewe keke.
 5 * Ni enyēē hewale-nitšumō ko etšu ye dšei, ake dša
 noni eno enidši enimele mei fio ní he waaame le anō ni
 6 etšáame le. * Ni ehie fele yā ye he ní amēhee amē-
 yee le hewo. Ni ekpa akrowai le amlī ke-kpe ni etšō
 mei anii.

(7—13. Mat. 10,1.9—11,14. Luk. 9,1—6.)

7. Ni etšé mei nyoñma-ke-enyo le ke-ba enō, ni eboi-
 amē tšūmō enyo-enyo, ni ehāame hegbe ye mumoi
 8 ní he tšee le anō. * Ni etoame ake amēkahie noko ye
 gbē le nō, ake dša tšo keke; amēkahie kotoku lo
 9 abolo lo šika ye amēhefīnii amlī; * ši amewo toko-
 10 tai, ni amēkawo flakai enyo. * Ni ekēame ake: He-

41) Luk. 7,14. Bof. 9,40.

6.—2) Ioh. 7,15. 3) Ioh. 6,42. 4) Ioh. 4,44. 7) Luk. 10,1.

fēhe ní nyeabote šia ko le, dšei nyehia ke-yaši beying
 11 ní nyeadše dšei ekoñ. * Ni mei abo ní enoñnye ni
 ameboñ nyewiemo le toi le, nyedšea dšei nyekpo-
 kpoa nyenaneši mlu nyefiea ši nyeke-yeaame odase.
 Lelēñ, mikēnye ake, edšrañ hāñ Sodomatšemei ke
 Gomoratšemei ye kodšomogbī le no, ake no mañ le.
 12 * Ni ameyiñ amēte, ni ameyašie amētšō mei ake amē-
 13 tšake amētšui. * Ni amefāmo daimonioi pī, ni amē-
 kpa mei pī ní he waaame le mū ni amētšáame.

(14—29. Mat. 14,1—12. Luk. 9,7—9. 3,19,20.)

14 Ni mañtše Herode nu ehe, edšake egbei le efā; ni
 ekē ake: Iohane, baptisilo le, éte ši ke-dše gbohī
 15 atēñ; nohewo ni hewalei le tšuo nii ye emli. * Mei-
 komei kē ake: Elia ni; ši meikomei hū kē ake:
 16 Gbalo ni, alo etamo gbaloi le eko. * Ši beni Herode
 nu le, ekē: Iohane moni mi mifo eyitšo le ne; le éte
 ši ekoñ kédše gbohī atēñ ne.

17 Ši le Herode le noññ étsū ke-ba abamō Iohane, ni
 éfile éwo tšuñ, ye Herodia, enyemi Filipo nā le,
 18 hewo; edšake eno le ewe. * Ši Iohane kēle ake:
 19 Edšaa gbē hāao ake oñoo onyemi le nā le. * Ši He-
 20 rodia beļe wo emli, ni etaole egbe; ši enyēē; * edšake
 Herode miše Iohane gbeyē, ake-ní ele ake dšalo ke
 nū kroñkroñ dšile le, ni etole, ni eboole toi efeo nibii
 21 pī, ni eke miše boole toi. * Ni gbī ní sa le še, beni
 Herode yeo gbīdšūrō ye efomogbī le no, ni efe ni-
 yenii ehā egbomei agboi le ke esafonukpai le ke Ga-
 22 lilea onukpai le; * ni Herodia le noññ biyō le ba ni
 ebadšo, ni esa Herode ke mei ní kele kpaša ši le ahie.
 Ni mañtše le kē gbekeyō le ake: Bimi nofēno ní
 23 otao, ni mahāo! * Ni ekāle kitā ake: Nofēno ní
 obimi le, mahāo, ke mimañtšeyeli le fā teteñ le!
 24 * Ši edše kpo ni eyabi enye ake: Meni mabi? Ni

25 ekē: Iohane, baptisilo le, yitšo. *Ni amrō le eba
 mañtše le ñō mrāmra ni eabile ake: Mītao ake ohāmi
 26 Iohane, baptisilo le, yitšo bianē ne ye kā mli! *Ni
 edo mañtše le naakpa; ši ekitā le ke mei ni kele
 27 kpaša ši le ahewo le esumoō ake ekāmāle. *Ni amrō
 le mañtše le tšū oblafo ni ekēle ake eke eyitšo le aba.
 28 *Ši le le ete ni eyafo eyitšo ye tšū leñ, ni eke-ba ye
 kā mli, ni eke-bahā gbekeyō le, ni gbekeyō le hū ke-
 29 yahā enye. *Ni beni ekaseloi le nu le, amēbawo
 egbonyo le, ni amēke-yañme bu mli.

(30—44. Mat. 14,13—21. Luk. 9,10—17. Ioh. 6,1—15.)

30 Ni bofoi le bua amēhe nā ke-ba Iesu ñō, ni amēba-
 31 gbaļe nii fē, nii ní amēfe ke nii ní amētšō le. *Ni
 ekēame ake: Nyedientše nyebaā ni wotea afā ke-yaā
 ñanō heko, ni nyeyadšoa nyehē fio. Edšake mei pī
 mībamīya mībamīya, ni amēnaa dekā dšogbā ni
 32 amēke-ye nii tete. *Ni ameyiñ amēte lele mli ke-te
 33 ñanō heko ye afā. *Ni ašafoi le naame ni amēmīya
 le, ni mei pī yole, ni amēdšo foi ye amēnane nō ke-
 dšē mādši le fē mli ke-te dšemei, ni amēho amēnā,
 ni amēbua amēhe nā ke-ba eñō.

34 Ni beni Iesu dše kpo le, ena asafo babao, ni emusūñ
 tšōle ye amēhewo, edšake amētamo tōi ní be kwelo;
 35 ni eboīame nibii pī tšōmo. *Ni beni be le ého momo
 le, ekaseloi le ba eñō amēbakē ake: Ñanō dši biē, ni
 36 be le ého momo; *woame gbe, koni amēya akrowai
 ke mādši ní dfere ši le amlī ni amēyahe abolo amēhā
 37 amēhe; edšake amēbe noko ní amēaye. *Ši ehēre
 nō ekēame ake: Nyedientše nyehāame noko amē-
 yea. Ni amēkēle ake: Ani wōya wōyahe abolo dena-
 38 rioi ohaī-enyo, ni woño-hāame amēye? *Ši ekēame
 ake: Aboloi enyie nyeyo? nyeyaā ni nyeyakwea.

Ni beni ameyakwe le, amekē: Enumo ke loi enyo.
 39 *Ni ekēame ní amekpasa ši asafo-asafo ye dfefo le no.
 40 *Ni amekpasa ši kui-kui ye oha-hai ke nyoñmai-
 41 enumo-enumoí amlí. *Ni eno aboloi enumo ke loi
 enyo le, ni ekwe ñwei edšo no, ni ekūmo aboloi le
 eno-hā ekaseloi le koni ameke-hāame, ni edša loi
 42 enyo le mli hū ehāame fiā. *Ni amefē ameye ni
 43 ametōro. *Ni amekōlo fufudši le amewo kafui nyoñ-
 44 ma-ke-enyo obōbō ke loi le hū eko. *Ni mei ní ye
 aboloi le ayibo dši hī akpei-enumo.

(45—56. Mat. 14,22—36. Ioh. 6,15—21.)

45 Ni amrō le etšire ekaseloi le ayi se ní ameya lele
 leñ, koni ametšō ehie ke-ya se le ni ameya Betsaida,
 46 ke-yaši be ní edšie asafo le gbē. *Ni beni ewoame
 gbē le, eyiñ ete goñ le no eyasole.

47 Ni beni dše na le, lele le ye ñšo le teñ, ni ekome
 48 eye šikpoñ. *Ni ena ake amehao ye wirimo mli;
 edšake kōyo le mīkpeame. Ni nyō le mli, afe sra-
 mōbe ní dši edfe le no le, enyie ñšo le no keba amē-
 49 ñō; ni ētao amēhe eho. *Ši beni amēnale ní enyie
 50 ñšo le no le, amesusu ake sisa ni, ni amēblo. *Edšake
 amefē amēnale, ni amētšui fā. Ni amrō le ekeame
 wie ni ekēame ake: Nyetšui anyōa nyemli; mi ni;
 51 nyekašea gbeyē! *Ni eba amēñō ye lele le mli; ni
 kōyo le fō tñā. Ni amēnā kpe amēhe naakpa dientšē,
 52 ni amēhie feame yā po. *Edšake ameyoko se ye
 aboloi le ahewo; edšake amētšui wa.

53 Ni beni amēfo ñšo le, amēba Genesaret šikpoñ le
 54 no, ni amēbakpleke. *Ni beni amēdše lele le mli le,
 55 amrō le ameyole; *ni amēšrašra foi ameyakpā dšei
 niiañ fē, ni amēboi mei ní he yeo le holemo ye sāi
 56 anō ke enō bā, ye heni amēnu ake eyo le. *Ni he-
 fēhe ní ebote akrowai lo mādši lo ñmōdši amlí ye le,

ameke helats̄emei bafie bl̄ohuiañ, ni amekpále fai koni ehā amēná etade nāmū le keke he amētāra; ni mei abo ní tāra he le, ameyi ná wala.

(7,1—23. Mat. 15,1—20.)

7. **Ni** Farisifoi le ke woloñmālōi le atēñ meikomei hū ní d̄še Ierusalem ba le babua amehe nā ye ehewo.
- 2 *Ni beni amēna ake ekasel̄ōi le atēñ meikomei yeo nii ke bulemo deñ ní d̄ši deñ ní afoko le, amekāame.
- 3 *Edsake Farisifoi le ke Iudafoi le fē, d̄ša amēke nu fo amedē dāni ameyeo nii, amēke-yeo onukpai le able-
- 4 masād̄ši le ano; *ni ke amed̄še d̄ša no amēba le, d̄ša amed̄šu, dāni ameyeo nii. Ni nii krokomei pī ye ní amēho ameyeo no ye kpud̄ši ke gbéi ke ayawai ke
- 5 sāt̄sei ahefom̄o hewo. *Keke le Farisifoi le ke woloñmālōi le bilē ake: Menihewo ni okasel̄ōi le enyiee onukpai le ablemasād̄ši le anā, ši moñ amēfōo amedē
- 6 dāni ameyeo abolo? *Ši ehene no ni ekēame ake: Odšogbāñ ni Iesaia gba ye nye ní osatofoi d̄šinye le he, take b̄oni ánmā le ake: “Mañ ne, amēnābui amēke-woomi; ši amēt̄sui ét̄ši ehe ke-d̄še
- 7 miñō ke-te šoññ. *Ši yaka amed̄šáami, ed̄sake amēt̄šōo t̄šōm̄ōi ní d̄ši gbomei akitai.” *Nyeši Nyoñmo kitā le nyeyeo gbomei able-
- 8 masād̄ši le ano ke gbéi ke kpud̄ši ahefom̄o, ni nii ní tam̄o enemei le pī nyefeo. *Ni ekēame ake: Odšogbāñ ni nyekwa Nyoñmo kitā le, koni nyeye nyeble-
- 9 masane le no le. *Edsake Mose kē: “Wó ot̄še ke onye!” ni “moni lomōo et̄še lo enye le, hā
- 10 egbo gbēle le!” *Ši nye le nyekē: Ke moko kē et̄še alo enye ake: ‘Korban [ní d̄ši kēñ] d̄ši noni
- 11 kule ooná ye miñō le’, — *bēle nyehāā efe noko ehā
- 12 et̄še lo enye doññ; *ni nyekwa Nyoñmo wiemo le

ye nyeblemasane nř nyeke-ba dšei le hewo ; ni nii
ni tamo enemei pi nyefeo.

14 Ni etšé asafo le fē ke-ba eñō ekēame ake : Nyefē
15 nyeboami toi ni nyeyosea ! *Noko be ye gbomo
hewo ní boteo emli ní anyēle abule ; ši noni dšeo
16 gbomo mli le, no moñ dši noni buleo gbomo le. *Ke
moko ye toi ní eke-anu le, hā ni enu !

17 Ši beni edše asafo le ñō ni ebote šia le, ekaseloi le
18 bile abe le šiši. *Ni ekēame ake : Neke ni nye hū
nyeyoko nii le ase, lo ? Ani nyeyoo se ake, nofēno
ní yo gbomo hewo ní eboteo gbomo mli le, enyēle
19 ebule ? *Edšakeši eyaa etšui mli, ši emusūñ keke
eyaā, ni edšeo kpo ke-yaā tiafi ní hāa ñmā fē he tšeo
20 le mli. *Ši ekē ake : Noni dšeo gbomo mli le, no
21 noññ ni buleo gbomo le. *Edšake mligbe le, gbomei
atšui mli, ni dfeñmōi fōdši le dšeo, gblāfitemōi, adfa-
22 mañboi, awuiyeli, *dšui, hiedšomōi, niifonfemōi,
seyeli, fufemo, hiñmei foñ, musubō, hewō, obudañ-
23 femo. *Nii fōdši ne fē ni dšeo mligbe le ni buleo
gbomo.

(24—30. Mat. 15,21—28.)

24 Ni ete ši ye dšei eyiñ ke-te Tiro ke Sidon niiañ.
Ni ebote šia ko, esumoō ake aleo, ni enyēē ehe etē.
25 *Edšake yō ko nu ehe, moni ebiyō fio yo mumo ní
26 he tšee ; ni eba ebakula ši ye enādši anā. *Ši yō le
dši Helayō ke-dše Siro-foinike weku le mli. Ni eba-
27 bale koni efā daimonio le ke-dše ebiyō le mli. *Ši
Iesu kele ake : Hā bii le atōro fēdā ; edšake ebe feo
28 ake añoō bii abolo le ašeo afōō gbebii. *Ši yō le
here no ekēle ake : Hě, Nuntšo ! edšake gbebii hū ní
29 yo okplō šiši le yeo bii afufudši le eko ! *Ni ekēle
ake : Neke wiemo ne hewo le ya, daimonio le édše
30 obi le mli. *Ni eyiñ ke-te ewe le, ni ena ake daimo-
nio le édše kpo, ni ebiyō fio le kā sā le no.

31 **Ni** ekū ese ekoñ ke-dše Tiro ke Sidon niiañ, ni eba
 32 Galilea nšo le nā ye Dekapoli klotiai le atēñ. *Ni
 amekē moko ní muo toi ni mumui hū dšile ba eñō, ni
 33 amekpale fai koni eño enine eñme eño. *Ni ekele
 dše asafo le ñō ke-te afā, ni eño ewabii ewo etoi amlī,
 34 ni etšē ladšō eke-ta elilei le he. *Ni ekwe ñwei, ni
 edōmo ntšoi ni ekēle ake: Hefata! ni dši: "Gblemo!"
 35 *Ni amrō le etoi le gble, ni elilei kpā le fene, ni ewie
 36 faññ. *Ni ekū ewo amēnā koni amekakē moko; ši
 babao ni le le ekūo ewo le, babao ni amedšadše dši
 37 no moñ. *Ni amēhe dšō amēhe babao dientše, ni
 amekē: E'fe nii fiā dšogbā! Ehāa toimuloi le nuo nii,
 ni mumui hū wio.

(8,1—10. Mat. 15,32—39.)

8. **No** gbī le aňo le, beni asafo babao yo dšei ni amēbe
 noko ní amēaye le, Iesu tšé ekaseloi le ke-ba eñō ni
 2 ekēame ake: *Mimusūñ étšōmi ye asafo le hewo,
 edšake gbī etē soññ ni amekemi éhī ši ne, ni amēbe
 3 noko ní amēaye. *Ni kedši mihā amekē amemusūñ
 hōmo le te amewe le, amēate ameyagbede ye gbē
 4 teñ; edšake amēteñ meikomei dše soññ ba. *Ni
 ekaseloi le herele no ake: Nēgbe moko anyē aná
 5 abolo ye, ye ña ne no, ni aše menemei anā? *Ni ebi-
 amē ake: Aboloi enyie nyeyo? Ni amekē: Kpawo.
 6 *Ni ekē asafo le ake amekāmō šikpoñ le. Ni eño abo-
 loi kpawo le, eda ši, ni ekūmo ehā ekaseloi le koni
 7 amēño-hāame; ni amēño-hā asafo le. *Ni ameye lo
 8 fio, ni edšō no, ni ekē ake aňo no hū ahāame. *Ši
 ameye ni ametōro, ni amekōlo fufudši ní fe le, flotoi
 9 kpawo obōbō. *Ši mei ní ye le afe mei akpei-edše;
 ni edšieame gbē.

31) Mat. 15,29... **32)** 5,23,41. **33)** 8,23. **34)** 6,41. Ioh. 11,41. **36)** 1,48.
8.—2) 6,34...

10 **Ni** amrō le eke ekaseloi le bote lele le mli, ni eba
Dalmanuta niaan.

(11—21. Mat. 16,1—12.)

11 Ni Farisifoi le dse kpo ke-ba ni amekēle baboi
ñwanedse ametao okadi ke-dse ñwei ye enō, koni
12 ametsō enā. *Ni edōmo ntšoi ye emumo le mli ni
ekē: Meni hewo ni neke yino ne tao okadi lolo?
Lelen, mikēnye ake: Ke aano okadi aahā neke yino
13 ne, fi! *Ni esiamē, ni ebote lele mli ekoñ ke-te se le.
14 Ni amehie ékpa amehē no ake ameano abolo ke-
ba, ni amebe eko ye amēnō le ye lele le mli, ake dša
15 abolo kome keke. *Ni efāame ekē: Nyekwea dšo-
gbā, nyehie ahia nyehe no ye Farisifoi le amāša ke
16 Herode māša le hewo! *Ni amedse ñwane ye ame-
17 teñ amekē: Akeši wobē aboloi le, lo? *Ni beni Iesu
ná-le le, ekēame ake: Mēba nyedseo ñwane ake
nyebe abolo le? Ani nyenako nā lolo ni asa nyeyoko
18 se hū? Ani nyeye tsui ní wa lolo? *Nyeye hñ-
meii ni nyenaa nii, ni nyeye toii hū ni nyenuu nii, ni
19 nyekaii nokonoko, lo? *Beni mikūmo aboloi enumo
le mli mihā mei akpei-enumo le, fufudši kafuj enyie
20 nyehole? Amekēle ake: Nyonma-ke-enyo. *Ši beni
mikūmo kpawo le mli mihā mei akpei-edfe le, fufudši
21 flotoi enyie nyehole? Ši amekēle ake: Kpawo. *Ni
ekēame ake: Té tēn ni nyeyoo se ne?

22 **Ni** eba Betsaida. Ni amekē filafō ko ba enō, ni ame-
23 kpale fai koni eta ehe. *Ni emō filafō le nine ši, ni
ekele dse mā len, ni etšē ladšō efie ehñmeii le anō,
ni eno enidši efie eno, ni ebile ake ena noko, lo?
24 *Ni egble ehñmeii le ni ekē: Mina gbomei take tsei
25 ní nyieo. *No se le esa eno enidši efie ehñmeii le
anō ekoñ, ni ehā egble ehñmeii le, ni atšále, ni ena

15) Luk.12,1. Mar.3,6. 17) 6,52. Luk.24,25. 19) 6,41. 20) 8,5...

22) 6,56. 23) 7,32. Ioh.9,6.

- 26 nii fiā pepēpe. *Ni edšiele gbē ke-te ewe, ni ekē :
Kāya mā leñ, ni osa okakē moko sane ko ye mā leñ!
(27—9,1. Mat. 16,13—28. Luk. 9,18—27.)
- 27 Ni Iesu ke ekaseloi le yin amete Kaisaria Filipino
mādsi le amlī. Ni gbē le nō le ebi ekaseloi le ni ekē-
- 28 amē akē : Namo mei le kēō akē midši? *Ši ameto
he akē : Iohane, baptisilo le; ni meikomei kē akē :
Elia; ni meikrokomei hū kē akē : gbaloi le atēn mo-
- 29 kome dšio. *Ni le le ebiamē akē : Ši nye le, namo
nyekēō akē midši? Ši Petro here nō ekēle akē : Bo
- 30 dši Kristo le. *Ni eboame kōkō koni amekakē mo-
komoko ye ehewo.
- 31 Ni eboiamē tšōmō akē, dša gbomobi le ana amane-
hūlū pī, ni onukpai le ke osofonukpai le ke woloñmā-
loi le akwale, ni agbele, ni gbīi etē se le ete ši ekoñ.
- 32 *Ni ewie neke wiemo ne faññ. Ni Petro ñole ni ebof
33 le kōkōbō. *Ši etšō ehe ni noni ena ekaseloi le, ebo
Petro kōkō ni ekē : Ya mise, satana! edšake ofdēñ
Nyōñmo nibii aņo, ši moñ gbomei anibii aņo ofdēo.
- 34 Ni etšē asafō le ke ekaseloi le hū ke-ba eñō, ni
ekēame akē : Mofēmo ní sumoō akē enyieo
mise le, hā étšo ehe nā, ni éwó eseñmōtšo
- 35 le efō eņo ni enyie mise. *Edšake mofēmo
ní sumoō akē ehereo esusuma yiwala le, ee-
ladšele; ši moni ladšeo esusuma ye mi ke
sanekpakpa le hewo le, ehere eyiwala.
- 36 *Edšake meni ahī ahā gbomo, ke ená dšēñ mū le fē
37 ni eladše ledientše esusuma le? *Alo meni gbomo ahā
38 ní eke-kpō esusuma? *Edšake mofēmo ní hīe agbo ye
mi ke miwiemoi le ahewo ye gblāfitemo ke ešafemo
yinō ne mli le, gbomobi le hū hīe agbo ye ehewo, beni
eeba ye etšē anumnyam le mli ke bofoi kroñkroñ le.

26) 7,36. 28) 6,15. 30) 9,9. 31) 9,12,31; 10,32. 33) 2Sam.19,22.
35) Mat.10,39. 37) Lal.49,8. 38) Mat.10,33.

9. Ni ekēame ake: Leleñ, mikēnye ake, meikomei ye mei ní damo bie ne atēñ, ní amesañ amenā gbēle ke-yaši beyino ní amēana Nyoñmo mañtšeyeli le ake ēba ye hewale mli.

(9,2—13. Mat. 17,1—13. Luk. 9,28—36.)

2 Ni gbii ekpa se le Iesu no Petro ke Iakobo ke Io-
hane, ni ekeame te goñ ní kwọ ko no, ni ame keke
3 ameye afā; ni etšake ehe ye amehie. *Ni etadei le
kpé, ni eyé futāfutā (tamo snō) ní mamakposalo ko
4 be šikpoñ ne no ní anyē ahā eyé nakai. *Ni Elia ke
Mose dšie amehē kpo amētšōame, ni amekē Iesu
5 bawie. *Ni Petro here no ni ekē Iesu ake: Rabbi,
ehi hāwo ake wohio bie; ni nyehāa wofea bui etē,
onō ekome, ke Mose nō ekome, ke Elia nō ekome.
6 7 *Ši elée noni ekē; edšake amēše gbeyē naakpa. *Ni
atatu ba baha amēno, ni gbē dše atatu le mli ni ekē:
Mone dši mi-suomō-bi le, le toi nyeboa!
8 *Ni amrō le, beni amekweo amehē le, amēnaa moko-
moko, ake dša Iesu kome ke amēdientše amehē keke.
9 Ši beni amekplekeo goñ le, etšiamē gbē ake amē-
kagba moko nii ní amēna le, ake dša beni gbomobi le
10 ete ši ke-dšē gbohī atēñ le dā. *Ni amēno wiemo ne
ameto ameyiñ, ni amēbibi amehē ake: Meni dši
11 gbohī atēñ šitē ne šiši? *Ni amēbile ake: Ké wo-
12 loñmālōi le kē ake dša Elia eba dā le, meni? *Ši eto
he ekēame ake: Dša Elia ba dā moñ, ni ebato nii fē
gbedšiano ekoñ. Ni té tēñ ní ánmā ye gbomobi le
13 he? koni ena amanehulū pī, ni agbe ehe guo le. *Ši
moñ mikēnye ake, Elia ēba momo hū, ni amēfele
nofēno ní amēsumo, take boni ánmā ye ehewo le.

(14—29. Mat. 17,14—21. Luk. 9,37—42.)

14 Ni beni eba ekaseloi le añō le, ena asafo pī ye amē-
15 hewo, ke woloñmālōi le ní amēbibiamē nii. *Ni

9.—7) 1,11. 2Pet. 1,17. 9) 8,30. 12) Ies. 53,3. 13) Mat. 11,14. 1Man. 19,2,10.

amrō le, beni asafo le fē nale le, efeame ūwoh̄wā, ni
 16 ameša foi ke-ba enō ameḅaflale. *Ni ebi woloñmālōi
 17 le ake: Meni nyebibiame? *Ni asafo le teñ mo-
 kome here 'no ni ekē: Tšōlo, mīke mibinū ní mumo
 18 ní ewiee yo emli le éba oñō. *Ni hefēhe ní emōle
 ye le, etšereole, ni enā kwēo afuī, ni ekpeo enyanyo-
 dši ašiši, ni etāa lo; ni mikē okaselōi le koni amefāle,
 19 ni amenyēē. *Ši le le eto he ekēame ake: Ō yino
 ní hee yee! mē beyino mikēnye ahī ši ke-yaši? mē
 beyino mahienye ke-yaši? Nyekele abaā miñō!
 20 *Ni amekēle ba enō. Ni beni enale le, amrō le mumo
 le tšerele, ni egbe šikpoñ ekoklo ši, ni enā kwē afuī.
 21 *Ni ebi etše le ake: Mē beyino enē boī le femo? Ni
 22 ekēle ake: Ke-dše egbekebiiaši; *ni kpitiokpitio le
 ešeole efōo la mli ke nui amlī, koni efitele; ši kēle
 kēdši onyē noko ofe le, omusūñ atšōo ye wohe ni ofe
 23 he eko ohāwo! *Ši Iesu kēle ake: No dši ke onyē
 ohé oye kēke le; anyē afe nii fiā ahā moni heo
 24 yeo le! *Ni amrō le gbekē le tše le bo ke ehīe yā-
 fonui ekē: Mihe miye, Nuntšo, ye obua mihemo-ke-
 25 yeli ní mibe le! *Ši beni Iesu na ake asafo le hīe
 foi ke mība enō le, ebō mumo ní he tšee le kōko ni
 ekēle ake: Bo mumui ke toimulo mumo, mi le mifāo,
 26 dše emli ni okabote emli doññ! *Ni eblō ni etšere
 emli naakpa, ni edše emli; ni no tšó tamō gbonyo, ní
 27 mei pī kē hū ake égbo. *Ši Iesu mō enine ši, ni ewó
 28 eno, ni ete ši. *Ni beni eba šia le, ekaselōi le bile ye
 29 afā ake: Mēba wo le wonyēē le wofā le? *Ni ekē-
 ame ake: Neke su sroto ne anyēē afā ye nokonoko
 mli, ake dša ye solemo ke ūmahile kēke mli.

(30—32. Mat. 17,22.23. Luk. 9,43—45.)

30 Ni amēdše dšei ni ameyalogo Galilea; ni esumoo
 31 ake moko ale. *Ši etšō ekaselōi le ni ekēame ake:

Ake gbomobi le awo gbomei aden, ni ameagbele, ni
beni agbele se le eete si ye gbī ní dši gbī etē le nọ.
32 *Ši amēnaa nakai wiemo le nā, ni amēmiše gbeyē
ake amēabile.

(33—50. Mat. 18,1—14. Luk. 9,46—50.)

33 Ni eba Kapernaum. Ni beni eyo šia le, ebiamē
ake: Meni sane nyeye ye nyeten ye gbe le nọ le?
34 *Ši amēbú amēnā; edšake amēten le ameye sane ye
gbe le nọ ake, namo afe kpeten-kple fē enanemei le.
35 *Ni eho etá šī, ni etšé mei nyoñma-ke-enyo le, ni
ekēame ake: Ké moko mītao kleñkleñmo atšō le,
36 eetšō mei fē sekpelo ke mei fē tšulo. *Ni eño gbekē
bibio ekele damo amēten, ni elole atū, ni ekēame
37 ake: *Mofēmo ní ñoọ neke gbekebiu bibii ne atēn
mokome ye migbei aň le, eñoomi; ni moni ñoomi
le, dsee mi eño, si moni moni tšumi leñ.

38 Ši Iohane herele nọ ekē: Tšolo, wona moko ní fāa
daimonioi ye ogbei le aň, ni enyiee wose, ni wotšile
39 gbe, edšake enyiee wose. *Ši Iesu kē: Nyekatšiale
gbe; edšake moko be ní atšu hewalenō ko ye migbei
40 aň, ni etšen ni eenyē ewie mihe efoñ. *Edšake
41 moni etee šī ewoowo le, efata wöhe. *Edšake mo-
fēmo ní ahāuye nu kpulu nyeanu ye migbei aň, ake
noni Kristo nō dšinye hewo le, leleñ, mīkēnye ake,
42 enyomowō eñmeñle. *Ni moni atšō mei bibii ne ní
heo mino yeo le atēn mokome nā le, ehī hāle moñ
43 ake aňo wiete aňmō ekuē, ni ašéle afō ñšoñ. *Ni ke
onine mītsō onā le, fō; ehī hāo ake oobote wala mli
ke nine kome fē noni oyo nidši enyo ni oke-ate ge-
44 hena mli, ye la ní gboo le mli le * [heni amegōgōmi
45 le etāā, ni amēla le gboo ye le]. *Ni ke onane mītsōo

32) Luk. 18,34. 35) 10,43. Mat. 20,26. Mar. 10,44. Luk. 22,27. 36) 10,16.
37) Mat. 10,40. Ioh. 13,20. 38) 4Mos. 11,27. 39) 1Kor. 12,3. 40) Mat. 12,30.
41) Mat. 10,42; 25,40. 43) Mat. 5,30. 44) Ies. 66,24.

le, fò; ehī hāo akẹ obote wala mli kẹ nane kome fẹ noni oyo nādsi enyo ni ašéo afò gehena mli, ye la ní
 46 gboo le mli le * [heni amegögömi le etāā, ni amela
 47 le gboo ye le]. * Ni ké ohiumei mĩtsōo le, fā ošé ofò; ehī hāo akẹ obote Nyoūmo maĩtšeyeli le mli kẹ hī-
 ñmei kome fẹ noni oyo hīūmei enyo ni ašéo afò la-
 48 gehena le mli le, * “heni amegögömi le etāā,
 49 ni amela le gboo ye le.” * Edšake mofemo le, akẹ la aawole ñō, ni afule-fē-afule le, ñō hū aawole.
 50 * Noko kpakpa dsi ñō; ši kedši ñō le nānu egbo le, meni nyekẹ-awole ñō doññ? Nyehīea ñō ye nyemli, ni nyehīa ši ye hedšole mli ye nyeteñ!

(10,1—12. Mat. 19,1—9.)

10. Ni ete ši kẹ-dšẹ dšei ni eyiñ ete Iudea niiañ, ni etšó Iordan se le. Ni asafoi sa bua amche nā ekoñ ye ehewo, ni take boni efoö femo le, esa etšōame ekoñ.
 2 * Ni Farisifoi le ba enō amebabile akẹ: Ani nū ye
 3 hegbe akẹ efieo enā? ni amekẹ-tšò enā. * Ši ehere
 4 nọ ekẹame akẹ: Mē kitā Mose wonye? * Ši amekẹ:
 5 Mose hā hegbe akẹ aĩmā fiemowolo ni afiele. * Ni Iesu here nọ ni ekẹame akẹ: Nyetsuiwale hewo eĩmā
 6 neke kitā ehānye; * ši kẹ-dšẹ dšeiñbō šišidšē le nọ
 7 le Nyoūmo “feame nū kẹ yō. * Enehewole
 8 nū aši etšẹ kẹ enye, ni ekpete enā he; * ni ameyi enyo le fē amefafe helo kome;” bēle
 agbene le amedšec enyo doññ, ši moñ helo kome;
 9 * nohewole noni Nyoūmo étšá le, gbomo akagba mli.
 10 Ni beni ameyo šia le, ekaseloi le bile ekoñ ye na-
 11 kai sane le noññ hewo. * Ni ekẹame akẹ: Mofemo
 12 ní fieo enā ni eweọ mokroko le, efite gblā ešile. * Ni kedši yō fie ewu ni eyagbā mokroko le, efite gblī.

47) Mat. 5, 29. 49) 3 Mos. 2, 13. 50) Mat. 5, 13. Luk. 14, 34. Kol. 4, 6.

10.—1) 9, 33. 4) 5 Mos. 24, 1. Mat. 5, 31. 6) 1 Mos. 1, 27. 7) 1 Mos. 2, 24.
 11) Mat. 5, 32. Luk. 16, 18.

(13—16. Mat. 19,13—15. Luk. 18,15—17.)

13 Ni amēke gbekebi bibii ba enō koni etra amēhe;
 14 ši ekaseloi le fāmo mei ní holeame ke-ba le. *Ši beni
 Iesu na le, edole, ni ekēame ake: Nyehāa gbeke-
 bii le abaä miüō, ni nyekatsīmōaame gbe;
 edšake menemei anō dši Nyonmo maütšeyeli le.
 15 *Leleü, mīkēnye ake, mofēmo ní hee
 Nyonmo maütšeyeli le take gbekē bibio le, eboteü
 16 mli kwrā. *Ni eloame atü, ni eno enidši efie amenō,
 ni edšōame.

(17—31. Mat. 19,16—30. Luk. 18,18—30.)

17 Ni beni edše kpo ete gbe le nō le, moko hie foi ke-
 ba enō ebakula ehie, ni ebile ake: Tšölō kpakpa,
 18 meni mafe ní maná nānō wala? *Ši Iesu kēle ake:
 Mēba otšēomi mokpakpa? Mokpakpa ko be ake dša
 19 Nyonmo kome keke. *Ole kitaī le ake: “Kāfite
 gblā, kāgbe gbomo, kādšu, kāye amale o-
 20 dase, kāye se; wó otše ke onye!” *Ši ehene
 nō ekēle ake: Tšölō, enemei fē nō miye ke-dše mi-
 21 blahian. *Ši Iesu kwele ni esumole, ni ekēle ake:
 Nōkome efēo: ya ni oyahō nii fē ní oyo, ni onō-hā
 ohiafoi, ni ooná dfetri ye ūwei; ni oba obanyie mise,
 22 ni owó seümotšo le nō. *Ši le le etü ehie ye nakai
 wiemo le hewo, ni eyin ete ke ūkomoyeli, edšake eye
 nii babao.

23 Ni Iesu kwe ehewo ke-kpe ni ekē ekaseloi le ake:
 Nto nyena boni ewa hā mei ní yo nii ake amēabote
 24 Nyonmo maütšeyeli le mli! *Ši kaseloi le ahe dšō
 amēhe ye ewiemoi le ahewo. Ši Iesu here nō ekoü
 ni ekēame ake: Bii, nto nyena boni ewa hā mei ní
 ūo amēhie amēfōo nii anō le ake amēabote Nyonmo
 25 maütšeyeli le mli! *Edšraa ake yoma atšō abui hi-

15) Mat. 18,3... 16) 9,36. 19) 2Mos. 20,12. 21) Mat. 10,38.

24) Lal. 62,11. 1Tim. 6,17.

26 ñmei mli, take noni niatšë abote Nyoñmo mañtšeyeli
 le mli le. *Ši amenā kpe amehe fè tšutšu le, ni
 amekē ye ameten ake : Běle namo anyē walaheremo
 27 aná mo ? *Ši Iesu kwe amehie ni ekē : Gbomei
 agbefañ le anyēn ene afe, ši aanyē ye Nyoñmo gbe-
 fañ ; edsake aanyē nii fiā afe ye Nyoñmo gbefañ.

28 **K**eke ni Petro boi wiemo ni ekēle ake : Na, wo le
 29 woši nii fiā ni wonyie ose. *Iesu to he ni ekē : Le-
 leñ, mīkēnye ake, moko be ní eši šia lo nyemihī lo
 nyemiyei lo tšë lo nye lo ñā lo bii lo aboi ye mihewo
 30 ke sauekpakpa le hewo, *ní enán šiai ke nyemihī
 ke nyemiyei ke nyemei ke bii ke aboi toi oha abo
 agbene ye be ne mli momo, ši awale yi hū, ni dšēn
 31 ní baā leñ eená nāno wala. *Ši mei pi ní dši kleñ-
 kleñbii le atšōmo sebi, ni sebi hū kleñkleñbii.

(32—34. Mat. 20,17—19. Luk. 18,31—34.)

32 **Š**i amenyie gbē te leñ ke-mīya Ierusalem ; ni Iesu
 nyie amehie, ni amehe dšō amehe, ni amenyie ese ni
 ameše gbeyē. Ni eno mei nyoñma-ke-enyo le ekoñ
 ke-te afā, ni eboi ame noni baba eno le kēmo ake :
 33 *Na, womīya Ierusalem, ni aano gbomobi le aawo
 osofonukpai le ke woloñmālo le adeñ, ni ameabule
 34 gbēle fo, ni ameañole amehā dšēñmādši le ; *ni
 ameaye ehe feo, ni amekē kplebii ayile, ni ameafē
 ladšō ameafie ehe, ni ameagle ; ni gbī ní dši gbī
 etē le eete ši ekoñ.

(35—45. Mat. 20,20—28.)

35 **N**i Iakobo ke Iohane, Zebedeo bii le, ba enō ame-
 bakē : Tšōlo, womisumo ake, noni wobao le, oofe
 36 ohāwo. *Ši ekēame ake : Meni nyesumo ake mife
 37 mihānye ? *Ši amekēle ake : Hāwo hegbe koni wo-
 ten mokome atá oninedšūrō no ni mokome hū atá
 38 obeku no ye onumnyam le mli. *Ši Iesu kēame ake :

Nyelée noni nyebaä le; ani nyeanyē kpulu le ní mi
 le mibanu le nyenu, ke baptisimo ní ake-baptisimi le
 39 ní ake-baptisinye hū? *Ši amekēle ake: Wonyē.
 Ši Iesu kēame ake: Kpulu ní mibanu le, nyeanu, ni
 baptisimo ní ake-baptisimi le, ake-abaptisinye moñ;
 40 *ši mininedšūrō ke mibeku nō támō le dsee minō ní
 maño-hā, ši moñ aaño-hā mei ní asā ato le.

41 Ni beni mei nyoñma le nu le, amemli boī lawō ye
 42 Iakobo ke Iohane hewo. *Ši Iesu tšéame ke-ba eñō,
 ni ekēame ake: Nyele ake mei ní abuame mādši le
 anoyeliloī le, ameyeo amenō nuntšo, ni ameteñ agboi
 43 le ye hewale ye amenō. *Ši nye le, akafe nakai ye
 nyeteñ; ši moñ mofēmo ní taoō agbo atšō ye nyeteñ
 44 le, eetšō moni asōmōnye; *ni moni taoō nyeteñ onu-
 45 kpa atšō le, eetšō mei le fē tšūlo. *Edšake gbo-
 mobi le hū baa koni asōmole; ši sōomō
 moñ eba, ní eño esusuma ehā ye mei pī
 akpōmō hewo.

(46—52. Mat. 20,29—34. Luk. 18,35—43.)

46 Ni ameba Ieriko. Ni beni ekē ekaseloi le ke asafō
 yū dše Ieriko ameyaä le, Bartimeo, filafo le, ní dši
 47 Timeo bi le, tá gbedšegbe le toi ēsisē. *Ni beni enu
 ake Iesu Nasarenyo leñ le, eboī blomō ni ekē: Dawid
 48 bi Iesu, nami mōbō! *Ni mei pī fāmole koni ebu
 enā. Ši le moñ eblō babao fē tšutšu le ake: Dawid
 49 bi, nami mōbō! *Ni Iesu wa-damō ši, ni ekē ake
 ayatšéle. Ni amētšé filafo le ameyakēle ake: Ná tšui,
 50 te ši, ētšéo! *Ši ešé etade le efō, ni ete ši ni eba
 51 Iesu nō. *Ni Iesu here nō ni ekēle ake: Meni otaoō
 ake mife mihāo? Ši filafo le kēle ake: Rabbuni, koni
 52 mana nii ekoñ. *Ši Iesu kēle ake: Ya, ohemo-ke-
 yeli le éhere oyiwala. Ni amrō le ena nii, ni enyie
 ešé ye gbe le nō.

(11,1—10. Matt. 21,1—9. Luk. 19,29—39. Ioh. 12,12—16.)

11. Ni beni amebeñkeo Ierusalem ni ameɓa Betfage
ke Betania ye Mũgoñ le hewo le, etšũ ekaseloi le ateu
2 mei enyo *ni ekẽame ake: Nyeyaã akrowa le ní yo
nyehie le mli, ni amrõ pe ní nyeabote mli le nyeana
tedšibi ní aumõle ši, ni gbomei ateu moko táko nõ dã;
3 nyefeneanyeke-baã. *Ni kedšimoko kēnye ake 'Meɓa
nyefeo ene?' le, nyekēa ake: Ehĩa Nuntšo le; ni amrõ
4 le eehã akele aba bie ekoñ. *Ši amete ni ameyana
tedšibi ní aumõle ši ye agbo le nã ye gbedšegbe nõ,
5 ni amefenele. *Ni mei ní damo dšei le ateu meiko-
mei kēame ake: Meni nyefeo nyefeneo tedšibi le ne?
6 *Ši ame le amekēame take boni Iesu kēame le, ni
7 amehāame gbe. *Ni ameke tedšibi le ba Iesu nõ, ni
8 ameño ametadei le amẽimle eno, ni eho etá nõ. *Ši
mei pĩ nõ ametadei amehaha gbe le nõ; ši meikomei
9 flo tšeianidši ni ameũo-fie gbe le nõ. *Ni mei ní
nyie hie le ke mei ní nyie se le blobloi amekē: Ho-
sia-na! "adšõ moni baã ye Nuntšo le gbei le
10 amlí le!" *Adšõ mantšeyeli ní baã ye Nuntšo le
gbei le amlí le ní dši wotšẽ Dawid nõ le! Hosia-na
ye ñwei flõflo!

(11—24. Mat. 21,12—22. Luk. 19,45—48.)

- 11 Ni Iesu bote Ierusalem ke solemowe le; ni beni
ekwe nii fẽ-tfem ni ešẽ gbekenaši momo le, edšẽ
dšei, ni eke mei nyonma-ke-enyo le te Betania.
12 Ni dšetšerenõ le, beni amedšẽ Betania ameɓa le,
13 hõmõ yele. *Ni ena agbamitšo ní yi yo bái ye šoññ,
ni ebakwe ake aleenõ eena noko ye nõ, lo. Ni beni
eba he le, enaa noko ake dša bái keke, edšake agba-
14 miiwõ-be le šeko. *Ni Iesu here nõ ni ekẽle ake:
Agbene moko akaye onõ yibii le eko doññ ke-ya
nãno! Ni ekaseloi le nu.

15 Ni amēba Ierusalem. Ni Iesu te solemowe le, ni
 eboi mei ni hōo nii ke mei ni heo le fiemo ye solemowe
 le, ni ebutu šikatšakeloī le akploī le ke mei ni
 16 hōo okpoi le aseī le; *ni eimēe gbē akē moko ahie
 17 noko ke-tšō solemowe le. *Ni etsōame ekē: Ani
 aīmāko akē: “Aatšē miwe le solemowe ahā
 dšēn mā dši fē”? ši nye le nyekē-fe “odšotfaloi
 18 abu”! *Ni osofonukpai le ke woloimāloi le nu, ni
 ametao boni amefe ni amēkpātā ehie; edšake amē-
 šele gbeyē, akēši asafo le fē nā kpe amēhe ye eni-
 19 tšōmo le hewo. *Ni beni šē gbekē le, edše kpo ye
 mā leū.

20 Ni lebi maūkpa, beni amēhoō dšei le, amēna akē
 21 agbamitšo le eñālā ke-dšē ešišifā le mli. *Ni Petro
 kai no, ni ekēle akē: Rabbi, na, agbamitšo ni olo mo
 22 le eñālā! *Ni Iesu here no ni ekēame akē: Nyenāa
 23 Nyoinmo hemō-ke-yeli! *Edšake leleū, mikēnye
 akē, moni akē nekē goū ne akē: Fā ni oyagbe nšōn!
 ni edšēn ūwane ye etšui mli, ši moū ēhe ēye akē
 24 noni ekē le afe le, aafe noni ekē le fē ahāle. *No-
 hewole mikēnye akē, nii abo fē ni nyekpaā he fai ye
 nyesolemo mli le, nyehēa nyeyea akē nyeanā, ni
 25 aāno-hānye. *Ni kedši nyedamo ši nyemīsole le,
 nyeūo-faā, ke nyekē moko ye sane ko le, koni nyetšē
 26 ni yo ūwei le hū aūo nyetōmōi le afanye. *[Ši ke
 nye nyeūo-faa le, nyetšē ni yo ūwei le hū ehoū nye-
 tōmōi le efaū.]

(27—33. Mat. 21,23—27. Luk. 20,1—8.)

27 Ni amēba Ierusalem ekoū. Ni beni ešra ši ye solemowe
 le, osofonukpai le ke woloimāloi le ke onukpai
 28 le ba eñō *ni amēbakēle akē: Mē hegbe mli ni
 ofeo nii ne ye? ni namo hāo nekē hegbe ne ni oke-

17) Ies. 56,7. Ier. 7,11. 23) Mat. 17,20.

24) Mat. 7,7; 21,22. Luk. 11,9. Ioh. 14,13. Iak. 1,6. 25) Mat. 5,23.

26) Mat. 6,14.

29 fe nii ne? *Ši Iesu here no ni ekēame ake: Mi hū
 mabinye wiemo kome ni nyehereami no, ni mi hū
 30 makēnye nō hegbe mli ní mifeo nii ne ye. *Iohane
 baptisimo le, nēgbe edše, ūwei lo gbomei aňo? Nye-
 31 hereami no! *Ni amesusu ye ameyiň ake: Keđši
 wokē ake edše ūwei le, eekewo ake: Mēhewo ni
 32 nyehēle nyeyee mo? *Ši keđši wokē ake edše
 gbomei aňo le, — amemīše maň le gbeyē: edšake
 33 mei fē buo Iohane gbalo leleň. *Ni amēhereno amekē
 Iesu ake: Wolée. Ni Iesu here no ni ekēame ake:
 Béle mi hū mikēnye nō hegbe mli ni mifeo nii ne ye.

(12,1—12. Mat. 21,33—46. Luk. 20,9—19.)

12. Ni Iesu keame boi wiemo ye abebuai amlí ake:
 Nū ko fe weintrom, ni efo afabaň ke-bole he, ni etša
 weinbu ye mli, ni etfa mō; ni eke-hā hūloj apāyeli, ni
 2 ete maňse šoňň. *Ni beni še be le, etšū tšulo ko
 ke-te hūloj le aňo, koni éná weintrom le mli yibii le
 3 eko ye hūloj le adeň. *Ši ame le amemōle ni ame-
 4 yile, ni amēfiēle eflo. *Asaň etšū tšulo kroko hū
 ke-te amēňo, ni amēfiāle tei ni amēdfa eyi, ni amē-
 5 fiēle ke hīegble. *Ni asaň etšū mokroko ekoň, ni le
 le amegbele; ke meikrokomei pī hū, ni ameyi mei-
 6 komei, ni amegbe meikomei. *Keke le eye bi kome,
 esuomobi, ní efē le, ni le hū etšule amēňo nāgbē le
 7 ekē: Amēhīe aso mibi le. *Ši neke okwafoi ne ke
 ye ameten ake: Mone dši moni yeo nii le: nyebaā
 8 ni nyehāa wogbeale, ni egbošini le atšó wono! *Ni
 amemōle ni amegbele, ni amēđšiele ye weintrom le
 9 mli amēšé amēfō. *Nohewole té weintrom tše le afe
 tēň? Eeba ni ebakpātā neke okwafoi ne ahīe, ni ečno
 10 weintrom le ehā meikrokomei apāyeli. *Ani nyeka-
 neko neke ūmāle ne: “Te ní tfaloi le šé fō le,

11 no ni etšõ koñte; *Nuntšõ le nõ ni ene dše
 12 ke-ba ni eye nãkpē ye wõhĩñmeiian’? *Ni
 ametao ake amemõle, ši amēše asafo le gbeyē; edšake
 ameḷe ake amehewo ebu neke abe ne. Ni amēšile ni
 ameyiñ amete.

(13—17. Mat. 22,15—22. Luk. 20,20—26.)

13 Ni amētšũ Farisifoi le ke Herodebii le ateu meiko-
 14 mei ke-ba eñõ, koni amebatsšõle ke wiemo. *Ši beni
 ameba le, amekēle ake: Tšõlo, wole ake anokwafõ
 dšio, ni ofdēñ moko nõ; edšake okwee gbomei ahie-
 ntšei anõ, ši moñ otšõ Nyoñmo gbē le ye anokwale
 nã: Ani edša ake atšuo onia ahãa Kaisare, lo edšaa?
 15 Wõhã, lo wõkahã? *Ši le le, noni eyo amesato le,
 ekēame ake: Mēba nyetšõ minã? Nyeke denario
 16 le aba, ni makwea. *Ši amēke-ba. Ni ekēame ake:
 Namo mfonini ne ke nõmãle ne? Ši amekēle ake:
 17 Kaisare nõñ. *Ni Iesu here nõ ni ekēame ake:
 Nyeñoa Kaisare nii nyehãa Kaisare, ni Nyoñmo nii
 hũ nyeño-hãa Nyoñmo. Ni amehie feame yã ye
 ehewõ.

(18—27. Mat. 22,23—33. Luk. 20,27—40.)

18 Ni Sadukifoi hũ ní kēõ ake gbohĩašitē be le ba
 19 eñõ, ni amebabile ake: *Tšõlo, Mose ùmã hãwõ ake:
 “Ke mo nyemi gbo, ni eši eñã, ni ešii bii
 le, enyemi le áno eñã le, ni éte seši ši éhã
 20 enyemi le.” *Agbene nyemimei kpawo yõ; ni
 21 onukpa le wē yõ, ni beni egbo le, ešii seši; *ni moni
 dši enyõ le hũ wēle, ni egbo, ni le hũ ešii seši ko ye
 22 ese; ni moni dši etē le nakai nõñ. *Ni mei kpawo
 le fē wēle, ni amēšii seši ye amese. Ni amefē amese
 23 le yõ le hũ gbo. *Agbene gbohĩašitē le mli, beni
 amete ši le, ameteñ namo ñã eetšõ, edšake mei kpa-
 24 wo le fē wēle? *Ni Iesu here nõ ni ekēame ake:

12) Mat. 14,5. 13) 3,6. 17) Rom. 13,7. 19) 5Mos. 25,5.

Dšee no hewo ni nyetōo, ake nyelée imālei le lo
 25 Nyoŋmo hewale le, lo? *Ši beni ameate ši ke-adše
 gbohī ateñ le, amewēñ yei, ni asañ amegbāñ; ši moñ
 26 ametamō bofoi ní yo ŋwei le. *Ši gbohī le ahewo,
 ake-ni ameteo ši ekoñ le, ani nyekaneko ye Mose
 wolo le mli, ye ŋmeitšo le hewo, boni Nyoŋmo kēle
 ake: “Mi le, Abraham Nyoŋmo le ke Isak
 Nyoŋmo le ke Iakob Nyoŋmo le dšimi” le?
 27 *Nyoŋmo dšee gbohī a-Nyoŋmo, ši hiekālōi a-Nyoŋmo
 moñ dšile. Nohewole nye le nyetō babao.

(28—34. Mat. 22,34—40. Luk. 10,25—28.)

28 **Ni** woloŋmālōi le ateñ mokome ní nu ake ameñye
 sane le ba, ni beni ena ake eto he ehāame dšogbā le,
 ebile ake: Té noni dši kitaī le ateñ kleŋkleññō?
 29 *Ši Iesu herele nō ake: Kitaī le fē ateñ kleŋkleññō
 dši enē: “Bo toi, Israel: Nuntšo, wō-Nyoŋmo
 30 le, dši Nuntšo kome; *ni ósumo Nuntšo o-
 Nyoŋmo le ke otšuiñ fē ke osusuma fē ke
 odfeñmō fē ke onyēmō fē!” Enē dši kleŋkleñ
 31 kitā le. *Ni noni dši enyo le tamō no, ake: “Suo-
 mo onanyo take boni osumoo bodientšē
 32 ohe.” Kitā ko be ní fē enemei. *Ni woloŋmālō
 le kēle ake: Odšogbāñ, tšōlō! okē ye anokwale
 nā ake Nyoŋmo kome pe yo, ni “Nyoŋmo ko
 33 be, dša le kēke”; *ni le suomō ke-dše tšuiñ
 fē ke nilē fē ke susuma fē ke nyēmō fē mli le, ke
 nanyo suomō take boni mo sumoō ledientšē ehe le,
 34 efē afolei mūdši ke nikēni fē. *Ni Iesu, beni enale
 ake eto he ye nilē nā le, kēle ake: Okē Nyoŋmo
 mañtšeyeli le teñ dšēkeē. Ni mokomoko ekaa le noko
 bimō doññ.

26) 2Mos. 3,2.6. 29) 5Mos. 6,4.5; 10,12. 31) 3Mos. 19,18.

32) 5Mos. 4,35; 6,4. Ies. 45,6. 33) 1Sam. 15,22. 34) Bof. 26,27...

(35—37. Mat. 22,41—45. Luk. 20,41—44.)

- 35 Ni Iesu, beni etšōo nii ye solemowe le, ehere nō ni ekē: Té tēn ni woloimāloī le kēo akē Kristo le Dawid biū le? *Edšake Dawid dientše kē ye Mumō kroūkroū le nā akē: “Nuntšo le kē mi-Nuntšo le akē: Tá mininedšūrō nō ke-yaši beyino ní-maño ohenyelōi mafe onanešiši māñō!”
- 37 *Agbene le, Dawid dientše tšéole Nuntšo, ni té tēn ni edši ebi mo?

(38—40. Mat. 23,1—39. Luk. 20,45—47.)

- 38 Ni asafo pī bole toi ke miše. Ni ekēame ye enitšōmo le mli akē: Nyehe ahia nyehe nō ye woloimāloī le ahewo, mei ní sumo atade-wuyā-wō ke nyiemō, ke íamōi ye dšadši anō, *ke yitšo-trámōi ye kpēhei, ke yitšogbe-šikpasamōi ye niyenii aši;
- 40 *mei ní yeo yei okulafōi awei, ni lakpatō hewo le amesoleo solemōi kakadādši: menemei akodšomō le afē nine!

(41—44. Luk. 21,1—4.)

- 41 Ni Iesu tá ši ye šikatōhe le masei, ni ekweo boni asafo le wo šikatōhe le mli šika. Ni niatšemei pī wo mli babao. *Ni yō okulafō ko hū ní dši ohiafo
- 42 ba, ni ebawo mli leptoi enyo ní nā šio tšakpo. *Ni etšé ekaselōi le ke-ba ni ekēame akē: Leleñ, mīkēnye akē, neke okulafō ní dši ohiafo ne ke pī éwo mli
- 44 fē mei le fē ní ébawo šikatōhe le mli le. *Edšake amefē le, noni amená ni eteke nō le eko amekē-bawo mli; ši mone le, noni eyo ye ehia mli ni eke-leo ehe le fē eke-bawo mli ne.

(13. Mat. 24. Luk. 21,5—36)

13. Ni beni edše kpo ye solemowe le, ekaselōi le atēn mokome kēle akē: Tšōlo, kwe tei komekome ke tšūi

2 komekome ne! *Ni Iesu here no ni ekēle akē:
Ona neke tšūi kpeteunkplei ne? Ašiū te kome ye te
kroko no ní atšiū atfaū ši!

3 Ni beni etá ši ye Mūgoū le no ye solemowe le ne-
leno le, Petro ke Iakobo ke Iohane ke Andrea bile ye
4 afā akē: *Kēmowo beyino ní aafe nii ne, ni meni
dši okadi ye beyino ní nii ne fē-kwa aba mli leū?
5 *Ši Iesu hereame no ni cboi kēmō akē: Nyekwea
6 dšogbā koni moko akalakanye. *Edšake mei pī aba
ye migbei ano, ni ameakē akē: Miū! ni amealaka
7 mei pī. *Ši beni nyeanu tai ke tai atātšii ahe le,
nyekahaoa nyehe; edšake dša akē neke nibii aba
8 moū, ši nāgbē le šeko. *Ši maū ate ši ye maū no,
ni maūtšeyeli ate ši ye maūtšeyeli no, ni šikpoūhoso-
mōi aba ye hei srōtoi, ni hōdši ke haomōi aba. Ene-
mei dši kōmōi aboīmō.

(9—13. Mat. 10,17—22. Luk. 21,12—17.)

9 Ši nye le nyekwea nyehe no; edšake ameānyeye
amehā adšinai ke kpēhei le, ni aayinye, ni akenye
adamō lumei ke maūtšemei ahie ye mihewo, koni
10 akē-yeame odase. *Ni dša akē dšēnmādši le fē-
11 kwa ašie sanekpakpa le atšō dā. *Ši beni ame-
kenye ate ni ameānyeye amehā le, nyekahaoa nyehe
ye noni nyeawie le hewo nyetoa, ni asaū nyekadfēa
he; ši moū noni aahānye ye nakai ūmletfā le no le,
no nyewiea; edšake dšee nye nyewieo le, ši moū
12 Mumō kroūkroū leū. *Ši nyemi aūo nyemi ahā
gbēle, ni tšē hū aūo bi ahā; ni bii ate ši ye amēfoloi
13 ano, ni ameānoame amehā, ní agbeame. *Ni mei fē
anyenye ye migbei ahewo; ši moni hieo mli ke-yaā
nāgbē le, aahere eyiwala.

14 Ši beni nyeana amaūfō-nihīnii le ní Daniel, gbalō
le, wie he akē edamō heni edšaa gbē le (moni kaneo

15 le ayo se !), bèle hā mei ní yò Iudea le adšo foi ke-ya
 16 gōdši le anò; *ši moni yò tšuyiteñ le akakpleke ši eba
 17 šia, alo ní ebote šia eyakò noko; *ni kāhā moni yò
 18 ñano kù ese eyakò etade. *Ši ao mei ní hīe musū ke
 19 mei ní hāa fufò ye nakai gbū le amlī! *Ši nyesolea
 20 koni nyefoidšē le akaba feibe mli! *Ši nakai gbū le
 amlī le amanehūlū aba ní anako nò dā ke-dšē dšēñbō
 ní Nyoñmo bò le boīmò mli ke-baši ñmeneñmene
 21 ne, ni asañ anañ nò doññ. *Ni dša Nuntšo le fo gbū
 le anò, ke dšee nakai le, ahereñ helo ko helo ko yi-
 wala; ši halamòbii ní ehala le ahewò le moñ efo gbū
 22 le anò. *Ni no mli le, kēdši moko kēnye ake: 'Na,
 Kristo ye bie,' lo: 'Na, eye dšei' le, nyekahea nyeyea.
 23 *Edšake amalekristoi ke amalegbaloi ate ši, ni ame-
 atšō okadii ke nākpenii, koni kēdši anyē aba mli le
 24 kule aalaka halamòbii le tete. *Ši nye le nyekwea
 dšogbā; na, mīkēnye mīto.

25 *Ši moñ no gbū le anò ye neke amanehūlū ne se le
 hūlū hīe awo duñ, ni nyoñšere hū kpeñ, *ni ñwei
 ñulamii le atšere atfia ši, ni hewalei ní yò ñwei le
 26 ahoso. *Ni nolē ameana gbomobi le mība ye atatui
 27 le amlī ke hewale ke anumnyam babao. *Ni nolē
 eetšū ebofoi le, ni ameabua ehalamòbii le anā ke-
 adšē kōyoi edfe le nò, ke-dšē šikpoñ nāgbē le ke-yaši
 ñwei nāgbē le.

28 Nyekasea abebua ye agbamitšo le hewò. Beni enine
 le efo momo ni bāi le efloke le, bèle nyele ake latsabe
 29 le éšē étā. *Nakai noññ nye hū, beni nyeana ake
 neke nii ne eba mli le, nyenāa nyelea ake éšē agboi
 30 le anā tete étā. *Leleñ, mīkēnye ake, yinò ne hoñ,
 31 ake dša nii ne fē eba mli dā. *Ñwei ke šikpoñ
 32 aho ate; ši miwiemoi le hoñ eyañ. *Ši no
 gbī le ke no ñmletfā le moko lée; bofoi ní yò ñwei le
 hū lée, ni bi le tete lée, ake dša tšē le keke.

33 Nyekwea dšogbā, nyešia kpe ni nyesolea; edšake
 34 nyelée beyino ní be le aše. *Tamō nū ko ní edom ni
 eši ewe, ni ehā etšūdši le hegbe le ke mofēmo eni-
 35 tšumō le, ni efā šināsralo le koni esra. *Nohewole
 nyesraā; edšake nyelée beyino ni šiatšē le baā: ekole
 36 gbeke, lo nyōn teñ, lo wūogbemo, lo lebi; *koni
 37 ekaba trakā ebananye ake nyemīwo. *Ši noni
 mikēonye ne, mei fē mikēo: Nyesraā!

(14,1.2. Mat. 26,1—5. Luk. 22,1.2. Ioh. 13,1.)

14. Ši gbī enyo se le aye Hehō ke akpiti-gbīdšūrō le,
 ni osofonukpai le ke woloñmālo le tao boni ameafe
 2 ní amemōle nā foñ mli ní amegbele. *Ši amekē:
 Dšee gbīdšūrō le non, koni mañ le akafe hō.

(3—9. Mat. 26,6—13. Ioh. 12,1—8.)

3 Ni beni eyo Betania ye Simon, kpitiyelō le, we le
 ni ekpasa niyenii aši le, yō ko ba ní ehie alabastro-to
 ní nardomū ñmīñmi ní dšra wa naakpa yo mli; ni
 4 edfa alabastro-to le ni efose efie eyiteñ. *Ši meiko-
 mei amlī wo la ye ameteñ ni amekē: Mēhewo ni afite
 5 mū le neke ne? *Edšake kule neke mū ne anyē
 ahō ahé fē denarioi ohai-etē ni año-hā ohiafoi le. Ni
 6 amewie ehe hūhūhū. *Ši Iesu kē: Nyefōa le hīemo;
 mēhewo nyehaole? Etsu nitšumō fefo ye mino.
 7 *Edšake ohiafoi le, dā nyekame yo, ni befēbe ní
 nyesumo le nyeanyēame edšūrō nyefe; ši mi le,
 8 dšee dā nyekemi yo. *Noni monē nyē le, efe; etšō
 9 hie ebakpa migbomotšo le mū ke-te fū mli. *Leleñ,
 mīkēnye ake, hefēhe ní aašie sanekpakpa ne ye, ye
 dše ne fē mli le, aatši noni efe ne hū tā año-kaile.

(10.11. Mat. 26,14—16. Luk. 22,4—6.)

10 Ni Iuda Iskariote, mei nyoñma-ke-enyo le atēñ
 mokome le, yiñ ete osofonukpai le aňō, koni eyaiole

34) Mat. 25,14. Luk. 19,12. 35) Luk. 12,38.

14.—7) 5Mos. 15,11.

11 ewo amedeñ. *Ši ame le, beni amenu le, amenyá,
ni amewole ši ameto ake ameahale šika; ni etao boni
eefe ní enole ehā ye be ní sa mli.

(12—16. Mat. 26,17—19. Luk. 22,7—13.)

12 Ni akpiti-gbi kleñkleñ le no le, beni amegbe Hehō
tōbi le, ekaseloi le kele ake: Nēgbē otao ake wo-
13 yasā nii woto ye ni oye Hehō le? *Ni etsū ekaseloi
le atēñ mei enyo ni ekāame ake: Nyeyaā mā leñ, ni
nū ko ní hie nukpulu kenye akpe; nyenyiea ese;
14 *ni heni eebote le, dšei nyekēa šiatše le ake: Tšōlo
le kē: Nēgbē tohe le yo, heni mīkē mikaseloi le aye
15 Hehō le ye le? *Ni eetšōnye iwei-asa kpeteñkple
16 ní awula ni asā le, dšemei nyesāa nyetoa ye. *Ni
ekaseloi le yīñ amete mā leñ, ni ameyana boni ekē-
ame le, ni amesā Hehō le.

(17—25. Mat. 26,2)—29. Luk. 22,14—20. Ioh. 13,21—26.)

17 Ni beni še gbeke le, eke mei nyoñma-ke-enyo le
18 ba. *Ni beni amekpasa ši ni ameyeo nii le, Iesu kē:
Leleñ, mīkēnye ake, nyeten mokome ní kemi yeo nii
19 ne añomi ahā. *Ni amēboi ñkomoyeli kele bimō
ekome-kome ake: Miñ, lo? ni moko hū bile ake:
20 Miñ, lo? *Ši ehere no ekāame ake: Mei nyoñma-
ke-enyo le atēñ mokomeñ, moni ñoo enine ke minine
21 tšōō kā le mli le. *Gbomobi le mīya take boni áñmā
ye ehe le moñ; ši ao moni ñoo gbomobi le ehāa le!
kule ehī hā no gbomo le ake anáá afole!

22 Ni beni ameyeo nii le, Iesu ko abolo, ni
edšō no, ni ekūmō mli, ni eno-hāame ni
ekē: Nyehea, nyeyea, ene dši migbomotšo
23 le. *Ni eno kpulu le, ni eda ši, ni eno-
24 hāame, ni amefē amenu eko. *Ni ekāame
ake: Ene dši milá le ní dši kpāñmō hē le

25 nō, ní ańo-fie ši ye mei pī ahewo le. *Le-
leń, mīkēnye ake, minuń weintšo yibii le eko dońń
ke-yaši gbī nō ní manule ehē ye Nyońmo mańtše-
yeli le mli le.

(26—31. Mat. 26,30—35. Luk. 22,31—34.)

26 Ni beni améla yidšiemo-lala ko le, amedše kpo
27 ameté Mũgoń le he. *Ni Iesu kēame ake: Aatšō
nyefē nyenā ye mihewo nyō neń; edšake áńmā ake:
28 “Matfa tōkwelo le, ni tōi le agbe afā.” *Ši
29 kēle mišitē se le matsō nyehie ke-ate Galilea. *Ši
Petro kēle ake: Kēdši atšō mei le fē nā tete le, kēle
30 mi le, atšōń minā. *Ni Iesu kēle ake: Leleń, mīkēo
ake, bo le, űmene nyō neń le, dāni wuo agbe ši-nyo
31 le, ookpa ye mise ši-etē. *Ši ewie ekā nā fē tšutšu
le ake: Kēdši mīkēo agbo tete le, mikpań ye ose
kwrā! Ši nakai nońń hū amefē amekē.

(32—42. Mat. 26,36—46. Luk. 22,40—46.)

32 Ni ameba heko ní atšēo dšei ake Getsemane, ni
ekē ekaseloi le ake: Nyetráa biē, koni mayasole dā.
33 *Ni eńo Petro ke Iakobo ke Iohane efata ehe, ni ehe
34 boi kpokpomō ke haomō; *ni ekēame ake: Misu-
suma miye űkomō po ke-yaši gbēle mli; nyehia biē
35 ni nyešia kpe! *Ni ete hie fio, ni eho ebu ši, ni
esole, koni, kēdši anyē aba mli le, űmletfā le aho
36 ehe; *ni ekē: Abba, atā! onyē nii fē ofe; dšiemō
neke kpulu ne ye mińō; tšebelē dšee boni mi mitaoo,
37 ši moń boni bo otaoń! *Ni eba ebanaame ake ame-
mīwo, ni ekē Petro ake: Simon, wo owoō? onyēē
38 kpe oši űmletfā kome? *Nyešia kpe ni nyeso-
lea koni nyekabote kā mli. Mumō le mikplē
39 moń; ši helo le he waa. *Ni eyiń ete ekoń ni eya-
40 sole, ni ewie nakai wiemo le nońń. *Ni beni ekū

26) Lal.113—118. 27) Sak.13,7. 28) 16,7. 30) Ioh.13,38.

34) Ioh.12,27. 36) 10,38.

ese eba le, ena ake amewo ekoñ; edsake amehinmeii
 41 etši, ni amelée noni ameano-herele no. *Ni eba noni
 dši sii etē le, ni ekēame ake: Nyewoa noni eŋe ne ni
 nyedšoa nyehe! Efá; nmlətfā le éše, na, aano gbo-
 42 mobi le aawo ešafeloi le aden. *Nyetea ši nyehāa
 woyāā; na, moni noomi hāa le eše etā.

(43—54. Mat. 26,47—58. Luk. 22,47—55. Ioh. 18,2—15.)

43 Ni amrō le, beni ewieo lolo le, Iuda, mei nyoñma-
 ke-enyo le ateñ mokome le, ba, ni asafo pī fata ehe
 ke klantei ke tsei, ke-dše osofonukpai le ke woloñ-
 44 mālōi le ke onukpai le anō. *Ši moni nolē ehā le eto-
 ame okadi ake: Mo nā ní mašo le, le noññ ni; nye-
 45 mōale ni nyekplaale fefefe ke-yaā. *Ni beni eba le,
 amrō le eba eñō ni ekē: Rabbi, Rabbi! ni ešošo enā.
 46 *Ši ame le ameño amēnidši amēfie eno ni amēmōle.
 47 *Ši mei ní damo dšei le ateñ mokome gbła eklante,
 ni eño-bā osofonukpa le tšūlo le ni efo etoi.

48 Ni Iesu here no ni ekēame ake: Ake odšotfalō
 49 mōmō ni nyeba ke klantei ke tsei nyebamōmi; *dā
 dšetšeremo le mikēnye ye solemowe le ni mitšōo
 mei nii le, ni nyemōōmi; ši moñ koni nīmālei le anā
 50.51 aba mli! *Ni amēfē amēšile ni amēdšo foi. *Ni
 oblanyo ko nyie ese ní éño klala éke eyayaiañ, ni
 52 oblahi le mōle; *ši le le eši klala le ni edšo foi ke
 ehe yayai ke-dše amēñō.

53 Ni amekpla Iesu ke-te osofonukpa le nō; ni osofo-
 nukpai le ke onukpai le ke woloñmālōi le anā bakpe
 54 ši ye eñō. *Ni Petro nyie ese ye šoññ ke-ba osofo-
 nukpa le mō te leñ, ni eke tšūdši le yatrā ši, ni e-
 gbomo ehe ye la le he.

(55—65. Mat. 26,59—68. Luk. 22,63—71. Ioh. 18,19—24.)

55 Ši osofonukpai le ke adšina mū le fē tao odase ye
 56 Iesu he koni amegbele; ni amēnāá eko. *Edsake
 mei pī ye amale-odase amēšile, ši amēdasei le yee
 57 egbo. *Ni meikomei te ši ni ameye amale-odase

58 amēšile ni amēkē: *Wodientšę wonu ní ekē ake:
 Mi lę mafite solemotšu ne ní ake nidši éfe lę, ni gbī
 59 etē mli lę matfa ekroko ní dšee nidši ake-fe. *Ši nō
 60 tete hū amēdase lę yee egbo. *Ni osofonukpa lę te
 ši ye amēteñ, ni ebi Iesu ake: Otoo he eko? Meni
 61 dši noni menemei yeo odase amēšioo ne? *Ši ebú
 enā ni etoo he noko. Osofonukpa lę sa bile ekoñ ni
 ekēle ake: Bo dši Kristo, moni adšōō lę bi lę, lo?
 62 *Ši Iesu kē: Mi dšile; ni nyeana gbomobi
 lę ake étá hewale lę ninedšūrō nō ni “ēba
 63 ye űwei atatui lę amli.” *Ši osofonukpa lę gbla
 etadei lę ni ekē: Meni wosa wotaoo odasefoi wofeo
 64 doññ? *Nyénu emusuboi lę; té efeonye tēñ? Ši
 amēfē amēbule fo ake esa gbēle.

65 Ni meikomei boī ladšō-fē ke enoñiemō, ni amēha
 ehīe ni ameyile, ni amēkēle ake: Gbā! Ni tšūdši lę
 gblale maī.

(66—72. Mat. 26,69—75. Luk. 22,56—62. Ioh. 18,15—18,25—27.)

66 Bēle Petro ye koi ši ye mō lę mli, ni osofonukpa lę
 67 weyei lę ateñ mokome ba; *ni beni ena Petro ní
 egbomoō ehe lę, ekwele ni ekē: Ni bo hū okę Nasa-
 68 renyo Iesu lę yo! *Ši etšo ekē: Milée, ni minaa
 noni bo okēo ne šiši tete. Ni edšekpo ke-te koi lę nā,
 69 ni wuo gbę. *Ni oblayō lę nale ekoñ, ni esa eboī
 mei ní damo dšei lę kēmō ake: Amēteñ mokome ne!
 70 *Ši etšo ekoñ. Ni fe se fio lę mei ní damo dšei lę kę
 Petro ekoñ ake: Asonokwa, amēteñ mokome dšio,
 edšake Galileanyo hū dšio, ni owiemō tamō nakai.
 71 *Kekę lę eboī lōmō kę kitākāmō ake: Milée nekę
 72 gbomo ní nyewieo ehe ne! *Ni wuo gbę noni dši
 ši enyo; ni Petro kai wiemō ní Iesu kēle ake: Dāni
 wuo agbę ši enyo lę, ookpa ye mise ši etē lę. Ni
 efó ahū.

(15,1. Mat. 27,1.2. Luk. 22,66; 23,1. Ioh. 18,28.)

15. Ni amrò beni dše tšere le, osofonukpai le ke onukpai le ke woloñmälöi le ke adšina mü le fě te adšina, ni amefi Iesu amekplale ke-te, ni amekēle yahā Pilato.

(2—20. Mat. 27,11—31. Luk. 23,2—25. Ioh. 18,29—19,16.)

2 Ni Pilato bile ake: Ani bo dši Iudafoi le amañtše
3 le? Ši ehere nō ni ekēle ake: Bo le okē. *Ni oso-
4 fonukpai le flo enā ye nibii pī ahewo. *Ši Pilato bile
5 ekoñ ake: Otoo he noko? Na nii abo soññ hewo ni
6 amefloö onā! *Ši Iesu etoo he nokonoko doññ, ni
7 Pilato hie fele yā.

8 Ši dāne ke še gbīdšūrō nō le, eñmeo gboklefonyo
9 kome he ehāame, mofēmo ní amebiöle. *Ši mokome
10 ye ní atšéole Barabba ní afile ye mei ní tše atüa le
11 ateñ, mei ní gbe moko ye atüa le mli le. *Ni asafo
12 le ba baboi blomo ke faikpamo, ake éfe take boni
13 efeo dā ehāame le. *Ši Pilato hereame nō ni ekē:
14 Nyemisumo ake mañme Iudafoi le amañtše le he ma-
15 hānye, lo? *Edšake ele ake hiekō hewo ni osofouu-
16 kpai le éñole ehā. *Ši osofonukpai le ta asafo le mli
17 koni amehā eñme Barabba he ehāame moñ. *Ši Pi-
18 lato here nō ni esa ekēame ekoñ ake: Bēle meni nye-
19 taoo ake mife moni nyetséole Iudafoi le amañtše le
20 mo? *Ši amēblo ekoñ amekē: Señmole! *Ši Pilato
21 kēame ake: Mē efoñ efē mo? Ši amēblo fě tšutšu le
22 ake: Señmole! *Ši Pilato, noni etaoo ake ekplē
23 asafo le, eñme Barabba he ehāame; ni Iesu le, beni
24 eyile kpebii le, eñole ehā ní ayaseñle.

25 Ni asrafoi le kplale ke-te mō ní dši kodšomohe le
26 mli, ni ametšé asafo mü le fě ke-kpe. *Ni amewole
27 atade tšuru, ni ameño ñmei amēbo akekre ameño-
28 bule. *Ni amēboile námō ake: Ofiē, Iudafoi amañ-
29 tše! *Ni amekē pamplo tšia eyiteñ, ni amefē ladšo
30 amefie eño, ni amekula ši amedšále.

15.—5) 14,61. Ies. 53,7. 10) Ioh. 11,48.

20 Ni beni ameye ehe feo le, amedšie atade tšuru le ye ehe, ni ameño ledientše etadei le amewole, ni amekplale ke-te, ni ameyaseñle.

(21—41. Mat. 27,32—56. Luk. 23,26. 33—49. Ioh. 19,17—30.)

21 Ni amenyē Simon Kirēnenyo ko ní dšē ña leñ hoo ní dši Aleksandro ke Rufo tšē le ño koni ewo eseñmotšo le.

22 Ni amekēle ba heko ní atšēo dšei Golgota, ní ke atšō šiši le dši Yitšoñoñohe le. *Ni amehāle wein ní ake miro efutuñ ake énu; ši enuu. *Ni beni ameseñle le, amedša etadei le amli, ni amefō ño ošiki, noni mo oko. *Ni ñmletfā ní dši etē le ño ameseñle. 26 *Ni añmā ehe sane le ye yiteñ ake: “Iudafoi le amañtše le.”

27 Ni ameseñ odšotfaloi enyo amefata ehe, mokome ye eninedšürō ño, ni mokome hū ye ebeku. *Ni ñmāle le ní kē ake: “Ni abule aši ešafeloi anō” le ba mli.

29 Ni mei ní ho le lomole, ni amehoso ameyitsei ni amekē: Ā, bo ní ofiteo solemotšu le ni osa otfa gbii etē le, *heremo bodientše oyiwala, ni odše señmotšo le ño okpleke ši! *Nakai nonñ osofonukpai le ke woloñmāloi le hū ye ehe feo ye ameteñ amekē: Ehere meikrokomei ayiwala, ledientše enō le enyēē ehere; 32 *Kristo, Israel mañtše le, adše señmotšo le ño akpleke ši agbene, koni wona ni wöhe woye! Ni mei ní aseñ afata ehe le hū dšele.

33 Ni beni ñmletfā ní dši ekpa le še le, duñ wo ye ši-kpoñ le ño fē ke-yaši ñmletfā ní dši nehū le ño. *Ni ñmletfā ní dši nehū le ño le Iesu bo ke gbē wale ekē: “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” ní ke atšō šiši le dši: “Mi-Nyoñmo, mi-Nyoñmo, meba ošimi?” 35 *Ni mei ní damo dšei le ateñ meikomei, beni

21) Rom. 16,13. 23) Lal. 69,22. 24) Lal. 22,19. 28) Ies. 53,12. 29) 14,58.
32) Mat. 16,1.4. 34) Lal. 22,3.

36 amenu le, amekē: Na, ətšé Elia. *Ni moko ša foi ni eyawo nšonkotša aših obō, ni eno-mā pamplo nā, ni eno hāle ake énu ekē: Nyefōa, nyehāa wokwēa ake Elia abadšiele, lo?

37 Ši Iesu bo ke gbē wale ni eno mumo le ehā.

38 Ni solemotšu leñ muhō le mli gba enyo ke-dše yi-
39 teñ ke-bayi ši. *Ši beni asafobii-oha-atše ní damo eneleno le na ake ebo neke eno mumo le ehā le, ekē: Leleñ, neke gbomo ne Nyonmo bi dšile!

40 Ni yei komei hū ye dšemei ni amedamo šonñ amekweo; mei atēñ ní Maria Magdalēna, ke Maria, Iakobo fio ke Iose nye le, ke Salome yo le, *mei hū ní beni eyo Galilea le ni amenyie ese ni amesomole le, ke yei krokomei pī ní kele ba Ierusalem le.

(42—47. Mat. 27,57—61. Luk. 23,50—55. Ioh. 19,38—42.)

42 Ni beni še gbeke le, ake-ní edši hesamogbi ní nyie
43 hedšomogbi le hie hewo le, *Iosef ní dše Arimatia, adšinafonyo ko ní yo gbei ní le hū emeo Nyonmo mañtšeyeli le, ba ni eke ekā yih ke-te Pilato ūō, ni
44 eyabi Iesu gbomotšo le. *Ši Pilato hie fele yā ake egbo momo; ni ətšé asafobii-oha-atše le ebile ake
45 egbo ətše, lo? *Ni beni ená ele ke-dše asafobii-oha-atše le nā le, eno gbomotšo le eke Iosef. *Ni eyahe klala ko, ni ebadšiele ke-kpleke ši, ni eno klala le eha ehe, ni enole eyaume gbonyotōhe ní akpe ye
46 tesa mli le mli, ni ekoklo te eke-ńá bu le nā. *Si Maria Magdalēne ke Maria, Iose nye le, kwe heni akele ūme le.

(16,1—8. Mat. 28,1—8. Luk. 24,1—12. Ioh. 20,1—10. 1Kor. 15,1—7.)

16. Ni beni hedšomogbi le ho le, Maria Magdalēne ke Iakobo [nye] Maria ke Salome yahe tšofai-ke-ńmai, 2 koni ameba ni ameke-bakpale. *Ni lebi mañkpa ye otši le kleñkleñ gbī le no le ameba bu le nā, beni hūlū

3 te ši le. *Ni amekēkē ye amedientšē ameteñ akē :
 Namō ākoklo tē lē kē-dšē bu lē šinā lē nā ahāwō ?
 4 *Ni beni amekwē lē, amēna akē ākoklo tē lē kē-te
 5 se; edšakē eda naakpa. *Ni beni amēbote bu lē mli
 lē, amēna oblanyo ko tá ninedšūrō-gbē, ní ewo atade
 6 yeñ kakadañ; ni amēhe dšō amēhe. *Ši lē lē ekē-
 amē akē : Nyehe akadšōa nyehe ! Nyemīntao Iesu
 Nazarenyo ní aseñ lē; ete ši, ebē biē; na heni amē-
 7 kele ñmē nē ! *Ši nyeyaā ni nyeyakēa ekaselōi lē
 kē Petro, akē ētšō nyehīe kē-mīya Galilea; dšēi nye-
 8 analē ye, takē boni ekēnye lē. *Ni amēdšē kpo oyá
 amēdšo foi kē-dšē bu lē he, ši hekpokpomō kē nākpē
 mōmōame; ni amekēē mokomoko noko; edšakē
 amēše gbeyē.

9 Ši beni ete ši lebi mañkpa ye otši lē kleñkleñ gbī
 lē nō lē, edšie ehe kpo etšō Maria Magdalēne tšutšu,
 10 mo mli hū ní efā daimonioi kpawo ye lē. *Ni lē ete
 eyagba mei ní kele hī ši ní yeo ñkomō ni amēfōo lē.
 11 *Ni amē lē, beni amēnu akē ehie kā ni akē enale lē,
 amēhee ameyee.

12 Nii nē asē lē edšie ehe kpo ye su kroko mli etšō
 ameteñ mei enyo, beni ameyaā šišramō ye ñanō lē.
 13 *Ni amē hū ameyiñ amēte ameyakē mei ní efē lē, ši
 amēhee nomei hū tete ameyee.

(14—18. Luk. 24,36—49. Ioh. 20,19—23. 1Kor. 15,5...)

14 Fe se lē edšie ehe kpo etšō mei nyoñma-ke-ekome lē
 dientšē, beni amekpasa niyenii aši lē, ni ewie amēhīe
 ye amēhemō-ke-yeli ní amēbē kē amētšuiñwale lē he-
 wo, akē amēhee mei ní enale ye ešitē lē se lē ameyee.
 15 Ni ekēame akē : Nyeyaā dšē leñ fē - kwa
 nyeyašiea sanekpakpa lē nyetšōa nofēno
 16 ní abō lē. *Moni heo yeo ni abaptisile lē,

16.—7) 14,28. 9) Luk.8,2. Ioh.20,11—18. 12) Luk.24,13—32.
 15) Mat.28,18—20. 16) Bof.2,38. Ioh.3,18.36.

17 aahere eyiwala; ši moni hee yee le, aabule
fo. *Ši okadii ní anyie mei ní heo yeo le ase ne:
Migbei amli le ameafamo daimonioi; ameawie wie-
18 moi hēi; *ameahole onufui; ni kedši amenu noko
ní gbeo mo le, efeñame efoñ ko; ameano amenidši
amefie helatšemei aŋo, ni amehe awaame.

(19.20. Luk. 24,50–53. Bof. 1,4–11.)

19 **K**eke le beni Nuntšo le keame ewie le, aňole ke-te
20 ŋwei, ni eyatá Nyonmo ninedšurō nō. *Ši ame le
amedše kpo ni ameyašie ye hefēhe, ni Nuntšo le
keame mīštu nii ni ewo wiemo le hewale ke okadii
ní nyie se le.

17) Bof. 2,4.11; 10,46; 16,18. 18) Luk. 10,19. Bof. 28,5.8. Iak. 5,14...

20) Bof. 3,16.17; 5,15; 14,3; 19,12. Heb. 2,4.

LUKA SANEKPAKPA LE.

1. Ake-ní mei pī émō mli ake ameagba nibii ní éba
2 mli leleñ ye woteñ le ahe sane le gbedšiano, *take
boni mei ní na ke amehĩnmeii ke-dše šišidšē ni ame-
dši wiemo le he sōloji le dšadše tšōwo le hewo le :
3 *efeomi ake ehĩ ake mi hũ, ní mitao nibii fē nā fitšo-
fitšo ke-dše šišidšē le, mañmā ekomekome mahāo,
4 Teofile dšurō; *koni ole wiemoi ní atšōo le ano-
kwale le.

5 Iudea mañtše Herode yino le osofo ko ye ní atšéole
Zakaria ní edše Abia asafokū le mli; ni eñā le dše
6 Aaron biyei le ateñ, ni egbei dši Elisabet. *Ni ameyi
enyo le fē le, dšaloji dšiamē ye Nyoñmo hĩe, ni ame-
nyie ye Nuntšo le kitaĩ le ke edšalenii le fē mli ni
7 famo ko be amehe. *Ni amebe bi, edšake Elisabet
efe kene, ni ameyi enyo le fē améye gbii pī.

8 Ši ebaba mli ake, beni etšuo osofōnitšumo ye esafokū
9 le gbenā ye Nyoñmo hĩe, *take boni osofoyele le
yo hā le, eše eno ake eya Nuntšo le solemotšū leñ ni
10 eyašā tšofā-ke-ñma, *ni mā leñ asafō mū le fē mĩ-
11 sole ye agbo le nā ye tšofā-ke-ñma-šā be le mli. *Ši
Nuntšo le bofo ko badšie ehe kpo etšōle, ni edamo
12 tšofā-ke-ñma-šālate le ninedšūrō nq. *Ši beni Zakaria
13 nale le, etšui fā ni gbeyē mōle. Ši bofo le kēle ake :
Kāše gbeyē, Zakaria, edšake abo ofaikpamo le toi,
ni oñā Elisabet afō binū ahāo, ni ootšé egbei Iohane
14 *Ni ooná ehe miše ke mliflimo, ni mei pī anyá ye

1.—3) Bof.1,1. 5) Mat.2,1. 1Kron.24,10. 9) 2Mos.30,7. 11) 2Mos.30,1.
13) Bof.10,31.

15 efom̄o lẹ hewo. *Edšakeši eets̄ó agbo ye Nuntšo lẹ
 hie; ni enuñ wein lo dā ní wa, ni Mumo kroñkron
 16 ayi emli obō ke-adše enye musūñ bēbe. *Ni ee-
 ts̄om̄o Israelbii lẹ atēñ mei pī ke-aba Nuntšo, ame-
 17 Nyoñmo lẹ, ñō. *Ni eets̄ó ehie ye Elia mumo ke
 ehewale mli, eyats̄óm̄o tšemei atšuii ke-ba bii añō,
 ke toigboloi ke-ba dšaloi añālē mli, ni esā mañ
 18 ní éfe klalo ehā Nuntšo lẹ. *Ni Zakaria kē bofo lẹ
 akẹ: Meni maño-le enẹ? Edšake mi lẹ, nūmo dšimi,
 19 ni miñā lẹ hū égbō. *Ni bofo lẹ to he ekēlẹ akẹ: Mi
 dši Gabriel ní damo Nyoñmo hie lẹ, ni atšūmi akẹ
 miķeo abawie ni mađsadše sanekpakpa ne mats̄oo.
 20 *Ni na, ootšó mumui ni onyēñ owie ke-yaši gbī no
 ní aagbe neķe nii ne anā, edšakeši ohee miwiemoi lẹ
 ní aba mli ye amebe lẹ mli lẹ oyee.

21 Ni mañ lẹ miķwe Zakaria gbẹ, ni amehie feame
 22 yā akẹ-ni etše neķe ye solemotšu leñ lẹ. *Ši beni
 edše kpo eba lẹ, enyēē eķeame awie, ni ameyo se
 akẹ ena nii ye solemotšu leñ; ni ledientše hū efō-
 23 ame nine, ni ekā he eto mum. *Ni ebaba mli akẹ,
 beni esōom̄o gbii lẹ tā lẹ, eyiñ ete ledientše ewe lẹ.
 24 Ši nakai gbii lẹ ase lẹ eiñ Elisabet ño ho, ni etē
 25 ehe nyōdši enumo ekē: *Neķe Nuntšo lẹ efe ehāmi
 ye gbii amli ní ekwe koni edšie mihe ahora lẹ ye
 gbomei atēñ lẹ.

26 Ši nyōñ ní dši ekpa lẹ no lẹ Nyoñmo tšū bofo Ga-
 briel lẹ ke-te Galilea mañ ko ní atšéolẹ Nazaret lẹ
 27 mli, *ke-te oblayō ko ní atšé ehe bā ahā nū ko ní
 atšéolẹ Iosef ní dšẹ Dawid we lẹ ñō; ni oblayō lẹ
 28 gbei dši Maria. *Ni bofo lẹ ba enō ni ekē: Hedšole
 ahāo, bo moni adro-o, Nuntšo lẹ keo ye, adšoo ye yei

15) Kods.13,4. Mat.11,18. Luk.7,33. 17) Mat.11,14; 17,11. Mal.3,1; 4,6.

18) 1Mos.18,11. 19) Dan.8,16; 9,21. Heb.1,14. Lal.103,20. Kpods.7,11.

25) 1Mos.30,23. 27) 2,5. Mat.1,16.18.

29 aten! *Ši beni enale le, etsui fā ye ewiemō le he, ni
 30 edfen nō námō ní enē ādši. *Ni bofo le kẹle ake:
 Kāše gbeyē, Maria; edšake ohie eba nyam ye
 31 Nyoñmo hie. *Ni na, ooño ho ye omusūñ ni
 32 oofō binū, ni ootšé egbei Iesu. *Le le ee-
 tšó agbo, ni aatšéle Nweinyo le bi, ni Nun-
 tšō Nyoñmo le año etšé Dawid mañtšesei
 33 le ahāle. *Ni eeye mañtšé ye Iakob we le
 no ke-ate nāno, ni emañtšeyeli le be nā-
 34 gbē. *Ši Maria kẹ bofo le ake: Té afe tēn ní enē
 35 aba mli, ake-ni milée nū ne? *Ni bofo le to he ekẹle
 akẹ: Mumō kroñkroñ aba onō ni Nweinyo le hewale
 abaha onō, nohewole nakai bi kroñkroñ le hū ní oofō
 36 le, aatšéle Nyoñmo bi. *Ni na, owekuyō Elisabet le,
 le hū éno binū ho ye egbole mli, ni moni atšéle kene
 37 le éná nyōdši ekpa ne. *Ake-ni nokonoko waa hāā
 38 Nyoñmo ní enyē efe le. *Ši Maria kẹ: Na, Nuntšō
 le weyō dšimi ne; ába mli ahāmi ye owiemō le nā!
 Ni bofo le šile etc.

39 Ši Maria te ši ye nakai gbū le amli ni eyiñ ete
 40 gōdši le aņo oyá mli ke-te Iuda mañ, *ni eyabote
 41 Zakaria we le ni eúá Elisabet. *Ni eba mli ake,
 beni Elisabet nu Maria námō le, abifao le tū ye emu-
 sūñ; ni Elisabet mli yi obō ke Mumō kroñkroñ;
 42 *ni ebo ke gbē wale ni ekẹ: Adšōo ye yei atēn, ni
 43 adšō omusūñbi le! *Ni nēgbē enē dšé bahāmi ake
 44 mi-Nuntšō nye le abaā miñō ne? *Ši na, amrō pe
 ní ońámō gbē le gbē ye mitoiañ le, abifao le tū ye
 45 mliflimō nā ye mimusūñ. *Ni adšō moni he ye le,
 ake-ni aagbe nibii le ní adšé Nuntšō le nō abakẹle le
 anā le.

46.47 Ni Maria kẹ: Misusuma mīkafo Nuntšō le, *ni

31) Ies.7,14... Mat.1,21... 32) 2Sam.7,12. 35) Mat.1,18.20. 37) 1Mos.18,14.
 41) 1,15. 42) 1,28. 45) 11,28. 46) 1Sam.2,1...

mimumo mli mifilile ye Nyoŋmo, miwalaherelo le,
 48 hewo, *akeŋi ekwe eweyo heŋiba-ŋihile le no. Edŋake
 na, ke-dŋe ŋmenegbi-ne no le yinoi le fē ādŋōmi:
 49 *akeŋi hewalo le efe nii wudŋi ehāmi; ni kroŋkroŋ
 50 dŋi egbei le, *ni emobonale le ye mei ní ŋeole
 51 gbeyē le aŋo ke-yaŋi yinoi ayinoi. *Eke enine etŋu
 hewale-nitŋumo; egbe mei ní woo amehe ye ametŋuin
 52 dfeŋmo mli le efā. *Ekpa hewalo ke-dŋe amesei
 53 aŋo, ni ewo mei ní baā amehe ŋi le aŋo. *Eke nii
 kpakpai wo mei ní hōmo yeoame obōbō, ni niatŋe-
 54 mei le, eŋeame eflo. *Eye ebua ewenū Israel, koni
 55 ekai emobonale le, *take bōni ekē wotŋemei le,
 Abraham ke eseŋibii le ke-ya nāno le.

56 Ši Maria ke le hi ŋi afe nyōdŋi etē, ni ekū ese ete
 ledientŋe ewe le.

57 Agbene Elisabet be ní eke-bafō le ŋe, ni efō binū.
 58 *Ni ekū leŋ bii le ke ewekumei le nu ake Nuntŋo le
 59 enale mōbo babao, ni amekēle nyā. *Ni ebaba mli
 ake, gbī ní dŋi gbī kpānyo le no le ameba gbekē le
 60 ketiafō, ni ameŋo etŋe gbei Zakaria le amewole. *Ni
 enye here no ekē: Dabida, ŋi moŋ atŋele Iohane!
 61 *Ni amekēle ake: Moko be oweku le mli ní ake neke
 62 gbei ne tŋeole! *Ši amefō etŋe nine (ake étŋō) bōni
 63 etao ake atŋele. *Ni ebi tao fio, ni eumā ekē: Io-
 64 hane dŋi egbei le. Ni amefē amehie feame yā. *Ši
 amrō le noŋŋ le edaŋ gble ni elilei fene, ni ewie edŋie
 65 Nyoŋmo yi. *Ni gbeyē ba amekū leŋ bii le fē no,
 66 ni agba sādŋi ne fē ye Iudea gōdŋi le fē no. *Ni mei
 fē ní nu le ŋo-to ametŋuin amekē: Meni po neke
 gbeke ne atŋō ne? Edŋake Nuntŋo le nine ke le ye.

67 Ni etŋe Zakaria mli yi obō ke Mumō kroŋkroŋ, ni
 68 egba ekē: *A'dŋō Nuntŋo, Israel Nyoŋmo le, ake

48) Lal.113,5. Luk.11,27. 50) Lal.103,13.17. 51) 2Sam.22,28.

52) Lal.147,6. 53) 34,11; 107,9. 55) 1Mos.17,7.19; 18,18.

59) 1Mos.17,12. 60) 1,13. 63) 7,16.

- 69 ebañá emañ, ni efe kpõmõnii ehāame, *ni ete walaheremo aklonto ši ehāwo ye ewenū Dawid we le, —
 70 *take boni ewie ye egbaloĩ kroñkroĩ ní yõ ke-dše
 71 blema bēbe le anā le, — *ake eehere woyiwala ke-
 dše wõhenyeloi ke mei fē ní he tšēowo le adeñ;
 72 *ni ena wõtšemei le amõbo, ni ekai ekpāũmõ kroñ-
 73 kroñ le, *kitā le ní ekā etšõ wõtše Abraham ake
 74 ehāwo *ní beni adšiewo ye wõhenyeloi adeñ ni
 75 gbeyēšemõ ko be le wosõmole *ye hetšemõ ke dšale
 76 mli ye ehie wõgbũabõ fē. *Ni bo, gbeke ne,
 aatšéo Nweinyo le gbalõ; edšake ootšõ.
 77 Nuntšõ le hie ní oyasā egbei, *koni oño
 walaheremo he nilē hā emañ le ye amēhe ešai fā le
 78 mli, *ye wõ-Nyoũmo musũntšõ mõbonale hewõ, nõ
 79 mli ni dšetšeremõ ní dšē ñwei bañáwo ye le, *koni
 dšēñ atše ahā mei ní trá duñ ke gbēle hoñ mli le, ni
 atšõmõ wõñādši ke-ya hedšõle gbe le nõ.
 80 Ni gbeke le da, ni ehe wa ye mumõ mli, ni ehĩ ña
 le nõ ke-yaši gbĩ nõ ní añole atšõ Israel.

2. Ši eba mli ye no gbũ le añõ le ake akpõ dše Kai-
 2 sare Augusto ñõ ba, ake ákane dšēñ fē ní áũmā. *Ni
 enē dši kleũkleũ kanemõ ní akane beni Kirenio yeõ
 3 lumõ ye Siria le. *Ni mei fē te amēdientšē amēmañ,
 4 koni añmā amegbei. *Keke le Iosefhũ dše Galilea ye
 Nazaret mā leñ ke-te Iudea ye Dawid mãñ ní atšéo-
 le Betlehem le mli, edšake edše Dawid we ke edšaku
 5 le mli, *koni añmāle ke Maria, eñā ní etšē ehe bā,
 6 ní emusũ éda le. *Ši ebaba mli ake, beni ameyõ
 7 dšēi le, efomõbe éšē étā ní ebafo. *Ni efõ binū, ekro-

69) Lal.132,17. 71) Lal.106,10. 72) 1Mos.17,7. 3Mos.26,42.

73) 1Mos.22,16. Mik.7,20. 74) Tit.2,12,14. 75) Kol.1,22.

76) Mat.3,3. Mal.3,1. 77) Ier.31,34. 78) 4Mos.24,17. Ies.60,1. Mal.4,2.

79) Ies.9,2. 80) Mat.3,1.

2.—4) 1Sam.17,12. 5) 1,27... 7) Mat.1,25.

- mōbi lẹ, ni eño mama ebla ehe, ni eñoḷe eñme koloi aniyeniianō mli, edšake gbe bẹ hāame ye gboiatohe lẹ.
- 8 Ni tōkweloi ye nakai šikpoñ lẹ nonñ nọ ye ñano,
 9 amemiši kpe ni amemibu ametōikū he nyōñ. *Ni na, Nuntšọ lẹ bofo badamo amemasei, ni Nuntšọ lẹ anumnyam kpe boleame, ni amese gbeyē naakpa.
- 10 *Ni bofo lẹ kẹame ake: Nyekasha gbeyē; edšakeši na, mibagbanye miše-sanekpakpa
 11 kpetenkple ke-bahā mañ lẹ fẹ; *akeši ñmene áfó walaherelọ ní dši Kristo, Nuntšọ lẹ, ahānye, ye Dawid mā leñ. *Ni ene afe okadi ahānye: nyeana abifao ní año mama abla
 12 ehe. ni ekā koloi-aniyeniianō mli. *Ni trukā lẹ ñwei ta babao bafata bofo lẹ he, ni amedšie Nyoñmo yi
 13 amekẹ: *Anumnyam ahā Nyoñmo ye ñwei šonñ lẹ, ni hedšole aba šikpoñ lẹ nọ, ni aná gbomei ahe tšuidšūrō!
- 14 Ni ebaba mli ake, beni bofoi lẹ édše amehō ke-te ñwei lẹ, tōkweloi lẹ hū kekẹ amehhe ake: Nye hāa woyaä Betlehem ko, ni woyakwea sane ní ba ne,
 15 noni Nuntšọ lẹ édšie étšowo lẹ. *Ni amete cyá, ni ameyana Maria ke Iosef ke abifao lẹ ní ekā koloi-aniyeniianō lẹ mli.
- 16 Ni beni amena lẹ, amedšadše sane ní akẹame ye gbeke lẹ hewo lẹ ametšö ye hei pi. *Ni mei fẹ ní nu lẹ hie feame yā ye noni tōkweloi lẹ kẹame lẹ hewo.
- 17 *Ši Maria to neke wiemoi ne fẹ ni esusu he ye etšui
 18 mli. *Ni tōkweloi lẹ kū amese, ni amewo Nyoñmo hie nyam, ni amedšie eyi ye nibii fẹ-kwa ní amenu ni amena lẹ hewo, take boni akẹame lẹ.
- 19 **Ni** beni gbii kpānyo ní aafọ gbeke lẹ ketia lẹ še lẹ, awole gbei hū ake Iesu, take boni bofo lẹ éwole momo fēdā ní añole ho lẹ.

13) Dan.7,10. 14) Ies.57,19. Luk.19,38. Ef.2,14.17. 17) 10—12. 19) 51. 21) 1,31.59.

- 22 Ni beni agbe amehetsumọ-gbii lẹ anā yẹ Mose mla
 lẹ nā lẹ, amẹkẹlẹ te Ierusalem, koni ańlẹ at̄sō Nun-
 23 t̄sọ lẹ, *take b̄oni ńmā yẹ Nunt̄sọ lẹ mla lẹ mli akẹ:
 “Nū-fē-nū ní agble musū nā lẹ, aat̄s̄é lẹ
 24 krońkroń ahā Nunt̄sọ lẹ;” *ni ameyašā afule,
 take b̄oni akẹ yẹ Nunt̄sọ lẹ mla lẹ mli akẹ: “Kose-
 okpoi enyo lo šia-okpoi bibii enyo” lẹ.
- 25 Ni na, nū ko yẹ Ierusalem ní at̄s̄é lẹ akẹ Simeon,
 ni nakai nū lẹ d̄salọ d̄sile ni ešeo Nyońmo gbeyē
 26 ekwe Israel mišedsemọ gbẹ, ni Mumọ krońkroń yẹ
 enọ. *Ni Mumọ krońkroń lẹ d̄sie kpo et̄s̄ole akẹ
 enań gbẹle ke-ate beyinọ ní ena Nunt̄sọ lẹ Kristo lẹ.
 27 *Ni Mumọ lẹ mli lẹ eba solemowe lẹ. Ni beni
 gbekẹ Iesu lẹ folọi lẹ ke lẹ ba koni amefe amehale
 28 take b̄oni d̄ši mla lẹ gbenā lẹ, *keke ni lẹ hū enole
 29 efō ekpọkọi amlı, ni ed̄s̄o Nyońmo ni ekẹ: *Agbe-
 ne ohā ot̄s̄ulọ aya, Owura, yẹ owiemọ lẹ nā,
 30 yẹ hed̄s̄ole mli; *ed̄s̄ake mihĩnmeii éna
 31 owalaheremọ lẹ, *noni osā oto yẹ mād̄ši
 32 lẹ fē hie lẹ, *la ní at̄s̄o ahā d̄šeńmād̄ši lẹ
 33 ni eewo oman Israel hie nyam. *Ni et̄s̄e ke
 enye nā kpe amehẹ yẹ nii ní awie yẹ ehewọ lẹ ahe.
 34 *Ni Simeon d̄s̄oame ni ekẹ enye Maria akẹ: Na,
 mone kā ši hā mei pī ašigbemọ ke šitē yẹ Israel, ke
 35 okadi ní awieọ ašio lẹ; *ši bodient̄s̄e osusuma lẹ mli
 hū t̄ši agbu, ní ad̄sie t̄s̄uii pī asusumọi akpo.
- 36 Ni Hanna, gbaloyō ko, yẹ, ní d̄ši Fanuel biyō ní
 ed̄s̄e Ašer akut̄s̄oń, ni egbo naakpa, ni ekẹ ewu ehĩ
 37 ši afii kpawo ke-d̄s̄e eblayeiań, *ni okulafoyō d̄s̄ile,
 ni éye afe afii nyońmai-kpānyo-ke-ed̄fe, ni ed̄see so-
 lemowe lẹ dońń, ši es̄omọ Nyońmo ke buadayeli ke

22) 3Mos.12,2. 23) 2Mos.13,2; 34,18. 24) 3Mos.12,8. 29) 1Mos.46,30.
 30) 3,6. 31) Ies.11,10; 49,6. 32) Ies.42,6; 49,6. 34) Ies.8,14. Mat.21,42.
 Rom.9,33. 1Kor.1,23. 37) 1Tim.5,5. 1Sam.1,22. Lal.27,4.

- 38 faikpamo dšenamo ke dšetšeremo. *Le hū ebadamo
 ši ye neke ūmletfā ne mli noññ, ni edšie Nuntšo le
 yi hū, ni ewie ye ehewo etšo mei fē ní kweo kpōmo
 gbe ye Ierusalem le.
- 39 Ni beni amegbe nii le fē nā ye Nuntšo le mla le nā
 le, amekū amese ke-te Galilea ke-te amedientše ame-
 mañ Nazaret leñ.
- 40 Ši gbeke le da, ni ehe wa ye mumo mli, ni eyi obō
 ke nā, ni Nyonmo dromo ye eno.
- 41 Ni dā afi le efoloj le yaä Ierusalem, ni ameyayeo
 42 Hehō gbīdšūrō le. *Ni beni eye afii nyoñma-ke-
 enyo le, amete Ierusalem take boni gbīdšūrō le gbenā
 43 le yo le. *Ni beni amegbe gbīi le anā ni amekū
 amese ekoñ le, gbeke Iesu le kpe se ye Ierusalem, ni
 44 efoloj le lée. *Ši amesusuo ake eye gbeteñ asafo le
 mli, ni amenyie gbī kome gbe ametaole ye amewe-
 45 kumei ke amenanemei le ateñ. *Ni beni amēnaale
 le, amekū amese ke-ba Ierusalem ekoñ amemitaole.
 46 *Ni ebaba mli ake gbīi etē se le ameyanale ye solemo-
 we le, ni etā ši ye tšōloj le ateñ ēboame toi ni ēbi-
 47 biame nii. *Ni mei fē ni boole toi le nā kpe amehe
 48 ye enilē ke ehetoj le ahewo. *Ni beni amēnale le,
 amehe dšō amehe, ni enye kēle ake : Bi, meba ofewo
 49 neke ? Na, otše kemi etaoō ke awerēho. *Ni ekē-
 ame ake : Meba ni nyetaoomi ? Ani nyelée ake esami
 50 ake mihio ši ye nii ní dši mitše nō le mli ? *Ni amē-
 51 naa wiemo ní ekeame wie le nā. *Ni ekeame yiu
 ke-te Nazaret, ni eba ehe ši ehāame. Ni enye to neke
 wiemoj ne fē ye etšui mli.
- 52 Ni Iesu fere ye nā ke dale ke dromo mli ye
 Nyonmo ke gbomei ahie.

40) 52. 1,80. 41) 2Mos.23,14—17. 49) Ioh.2,16. 51) 19. 1Mos.37,11.

52) 1Sam.2,26.

3. **A**gbene ye Tiberia Kaisare lumoyeli afi noni dsi nyoñma-ke-enumo le mli, beni Pontio Pilato yeo amralo ye Iudea, ni Herode yeo tetrarke ye Galilea, ni enyemi Filipino hu yeo tetrarke ye Iturea ke Trakoniti šikpōdši le aŋo, ni Lisania yeo tetrarke ye Abilēne,
 2 *ni Hana ke Kaiafa yeo osofonukpai le, Nyoñmo wiemo ba Iohane, Zakaria bi le, ūo ye ūa le ŋo.

(3,3—20. Mat. 3,1—12. Mar. 1,1—8.)

3 Ni eba Iordan niiañ fē ebašieo tšuintšakemo bapti-
 4 simo ke-yahāa ešai fā; *take boni aumā ye Iesaia, gbalo le, wiemoi awolo le mli ake: “Moko gbē ni boo ye ūa le ŋo ake: Nyesāa Nuntšo le gbe
 5 le, ni nyefea etempoī le trōmō. *Dšo-fē-dšo āyi obō, ni goñ-fē-goñ ke kpo-fē-kpo āba ši, ni aadšadše nibii kōdōdši, ni heni
 6 yo sakasaka le aafe gbe trotro; *ni helo fē āna Nyoñmo walaheremo le.”

7 Keke ni ekē asafoi le ní dše kpo ke-ba eñō ní ebap-
 8 tisiame le ake: Šikpai afiei, namo tšōnye ake nyé-
 9 dšo mlifū ní baā le nā foi? *Nohewole nyewoa yibii ní sa tšuitšakemo; ni nyekaboia kemo ye nyeyiñ ake: Wotše ní woyo dši Abraham; edšake mikēnye ake, Nyoñmo anyē ate bii aši ke-dše tei ne amlī ehā
 9 Abraham. *Ši agbene hū lema le kā tsei le ašišifā le ŋo momo; nohewole tšo-fē-tšo ní woo yibii kpa-
 kpai le, aato ni aašele afō la mli.

10.11 Ni asafoi le bile ake: Mēni wofe mo? *Ši ehere ŋo ni ekēame ake: Moni yo flakai enyo le, hā ní eke moni be eko le adša mli; ni moni yo ūmā hū le, hā
 12 ní efe nakai noññ. *Ši ntōheloi hū ba ní abaptisiame, ni amekēle ake: Tšōlo, mēni wofe? *Ši ekēame
 13 ake: Nyekahea fē boni átonye le. *Ši asrafoi hū babile ake: Ni wo hū, mēni wofe? Ni ekēame ake:

Nyekahīea moko soisoi, ni nyekafloa moko nā yakatfā; ni nyehāa nyenyomowō asaā nyehīe.

- 15 Ši beni mañ le hīe kā nō ni mei le fē susuo ye amē-
tšuiian ye Iohane hewo ake bene le dši Kristo le,
16 *Iohane here nō ni ekē mei le fē ake: Mi le mīke nu
baptisi nye mon; ši moni he wa fēmi le mība, ni
esaami ake mifeneo etokotai anā kpā le, le eebapti-
17 sīnye ye Mumō kroñkroñ ke la mli; *moni ešātšene
le yo edē, ni eebē ešikpoñ le fitšofitšo, ni eebua ūmā
le nā ewo eboño le mli le; ši tutu le ekē la ni gboo
ašā.

- 18 Ni agbene nibii krokomei pī hū ewie ekē-wo mañ
le nā, ešie sanekpakpa le etšōame.

- 19 Ši Herode, tetrarke le, ake-ni Iohane kále ye He-
rodia, enyemi Filipino nā le, ke niifōdšianii fē ni Herode
20 efe le hewo le, *esa efe eno eši se, ake eno Iohane
ewo tšūñ.

(21.22. Mat. 3,13—17. Mar. 1,9—11. Ioh. 1,32.)

- 21 Ši eba mli ake, beni abaptisi mañ mū le fē le, abap-
22 tisi Iesu hū; ni beni esoleo le, ūwei gble, *ni Mumō
kroñkroñ le kpleke ši ye gbomotšo su mli tamō okpo
ke-ba eno; ni gbē dše ūwei bakē: Bo dši misuo-
mō bi le, bo ohe tšuidšūrō miná!

(23—38. Mat. 1,1—17.)

- 23 Ni beni Iesu dientše boi le, eye afe afii nyoñmai-
etē, ni take boni asusuo le, edši Iosef bi, Eli bi,
24 *Matat bi, Lewi bi, Melki bi, Ianna bi, Iosef bi,
25 *Matatia bi, Amos bi, Nahum bi, Hesli bi, Nagai bi,
26 *Mahat bi, Matatia bi, Simei bi, Iosef bi, Iuda bi,
27 *Iohana bi, Resa bi, Sorobabel bi, Salatiel bi, Neri bi,
28 *Melki bi, Adi bi, Kosam bi, Elmodam bi, Her bi,
29 *Iose bi, Elieser bi, Iorem bi, Matat bi, Lewi bi,
30 *Simeon bi, Iuda bi, Iosef bi, Ionam bi, Eliakim bi,

- 31 *Melea bi, Mainan bi, Matata bi, Natan bi, Dawid bi,
 32 *Isai bi, Obed bi, Boas bi, Salmon bi, Nahason bi,
 33 *Aminadab bi, Aram bi, Hesrom bi, Fares bi, Iuda bi,
 34 *Iakob bi, Isak bi, Abraham bi, Tara bi, Nahor bi,
 35 *Sarug bi, Ragau bi, Faleg bi, Heber bi, Sala bi,
 36 *Kainan bi, Arfaksad bi, Sem bi, Noa bi, Lamek bi,
 37 *Metusala bi, Henok bi, Iared bi, Maleleel bi, Kainan
 38 bi, *Enos bi, Set bi, Adam bi, ní dši Nyoñmo nõ le.

(4,1—13. Mat. 4,1—11. Mar. 1,12.13.)

4. Ši Iesu ní Mumo kronkron éyi emli obõ le kũ ese
 ke-dše Jordan he, ni Mumo le kplale ke-te ña le nõ;
 2 *ni abonsam kale gbii nyoñmai-edfe. Ni nakai gbii
 le amlí le eyee nokonoko; ni beni agbe amēnā le, fe
 3 se le hõmõ yelee. *Ni abonsam kēle akē: Kēdši
 4 Nyoñmo bi dšio le, kēmõ te ne ní etšõ abolo. *Ni
 Iesu here nõ ni ekēle akē: A'ñmā akē: “Dšee
 abolo kēke nõ ni gbomo tšõõ ni eyi nāa
 wala, ši Nyoñmo wiemõ-fē-wiemõ nõ moñ
 ni.”

5 Ni abonsam ñole ke-te goñ ní kwõ ko nõ, ni eño
 6 dše neñ mañšeyelii le fē etšõle hñmeitfā; *ni abon-
 sam kēle akē: Bo maño neke hegbe ne fē ke ame-
 numnyam le mahā; edšake mi año-hā, ni mofēmo ní
 7 misumõõ le, le miño-hāa; *nohewõle bo le, kēdši
 8 ookula ši ođšami le, fiā-kwa atšõ onõ. *Ni Iesu here
 nõ ni ekēle akē: [Ho mise, Satana!] A'ñmā akē:
 “Dšá Nuntšõ o-Nyoñmo le, ni le kēke osõ-
 mõ!”

31) 2Sam.5,14. 32) Rut.4,22. 33) 1Mos.29,35.

34) 1Mos.21,2. 11,26. 1Kron.1,24—27. 36) 1Mos.5,3—32.

38) 1Mos.5,1—3.

4.—4) 5Mos.8,3. 3) 5Mos.6,13..

9 Ni ekele ba Ierusalem, ni ekele badamo solemowe
 le nā ššššš le no, ni ekēle ake: Keđši Nyoŋmo bi
 10 dšio le, dše bię oŋo ohe ofa ši; *edšake անմա ake:
 “Ewo ebŋfoi le akpo ye ohe ake amesrao
 11 dšogbā, — *ni amedeŋ ameahieo ye, koni
 12 okaŋo onane oši te ko.” *Ni Iesu here no ekēle
 ake: A’kē ake: “Kāka Nuntšo o-Nyoŋmo le!”
 13 Ni beni abonsam gbe kā le fē nā le, ešile ke-yaši
 be (ní sa).

(14. Mat. 4,12—17. Mar. 1,14.15.)

14 Ni Iesu kū ese ye Mumo le hewale le mli ke-ba
 Galilea; ni eyidšiemo dšidše ke-te dšemei niiaŋ fē.
 15 *Ni etšo nii ye amekpēhei le, ni mei le fē wo ehie
 nyam.

(16—30. Mat. 13,53—58. Mar. 6,1—6.)

16 Ni eba Nazaret, heni alēle ye le, ni take boni efoŋ
 femo le, ete kpēhe le ye hedšomogbi le no, ni ete ši
 17 ebakane wolo. *Ni aŋo Iesaia, gbalo le, wolo le
 ahāle, ni egble wolo le mli ena heni անմա ye ake:
 18 *“Nuntšo Mumo ye mino, nohe wole efomi
 mū, koni madšadše sanekpakpa le matšo
 ohiafoi; etšūmi koni mibatšá mei ní ame-
 19 tšui ekūmo le, *koni mašie heyeli matšo
 nomi le, ke niina hā filafoi, koni maŋme
 mei ní efe vī le ahe ní ameye amēhe, ni
 mašie afi ko ní sa Nuntšo le hie.”

20 Ni ekota wolo le eŋo-hā sŋolo le, ni eho etá ši, ni
 21 mei fē ní yo kpēhe le ahiŋmeii māmŋ enŋ. *Ni eboi-
 ame kēmŋ ake: Ŋmene ni ŋmāle ne éba mli ye nye-
 22 toiaŋ. *Ni mei fē yele odase, ni amehie feame yā
 ye dromŋ-wiemŋi ní dše enā le hewo, ni amekē: Ani
 23 dšee Iosef bi le ne? *Ni ekēame ake: Befiabe ní

11) Lal.91,11.. 12) 5Mos.6,16.. 13) Hebr.4,15. 18) Ies.61,1.

19) 3Mos.25,10. 22) Ioh.6,42. 23) Mat.4,13.

fe le nyeaño neke abe ne nyebumi ake: “Tsofātše,
 tšá bodientše ohe!” Nii abo ní wonu ake afe ye Ka-
 24 pernaum le, femo ye bie ní dši odšaku le hū. *Ši
 ekē: Leleñ, mīkēnye ake, gbalo ko sane eñōō ye
 25 ledientše edšaku. *Ši mikēnye anokwale ake, oku-
 lafoi pī ye Israel ye Elia yino le, be mli ni aña úwēi
 nā afii etē ke nyōdši ekpa soññ ni hōmō kpeteñkple
 26 ba šikpoñ le no fē le; *ši atšūū Elia ameteñ moko-
 moko ñō, ake dša Sarepta, Sidon mà le mli yo oku-
 27 lafo ko ñō. *Ni kpitiyeloi pī ye Israel ye Elisa,
 gbalo le, yino le, ni atšáá ameteñ mokomoko, ake dša
 Naeman, Sirinyo le.

28 Ni mei fē ní yo kpēhe le mli fū naakpa, beni an enu
 29 nii ne le. *Ni amete ši ni ameyatširele ke-dše mã
 leñ, ni amekplale ke-te goñ le ní amemañ le mã no
 30 le nā, koni ameyamā eyi ši. *Ši le le etšo ameteñ
 ke-ho, ni eyiñ ete.

(31—37. Mar. 1,21—28.) [Mat. 4,13—16. Ioh. 2,12.]

31 Ni eba Kapernaum, Galilea mã le mli, ni etšōame
 32 nii ye hedšomō-gbūi le anō, *ni amēñā kpe amēhe
 ye enitšōmō le hewo; edšake ewiemō le mli ye he-
 wale.

33 Ni nū ko ye kpēhe le, ní daimonio ní he tsee mumo
 34 yo emli, ni ebo ke gbē wale *ekē: Fōmō, mē sane
 wōkeo yo, bo Iesu Nazarenyo? Oba wofitemo! mile
 35 moni dšio, bo dši Nyoñmo mokroñkroñ le! *Ni Iesu
 fā eyi ni ekē: Bú onā ni odše emli! Ni daimonio le
 36 šele efō teñ ni edše emli, ni eyeele awui ko. *Ni
 hedšōmō mō amēfē, ni amēwie ye ameteñ ake: Mē
 wiemo ne! áke hegbe ke hewale eke-fāa mumoi ní
 37 he tsee le, ni amēdšeo kpo! *Ni eyidšiemō dšidše
 ye dšemei niiañ hefēhe.

24) Ioh. 4,44. 25) 1Man. 17,1,9; 18,1. 27) 2Man. 5,14. 30) Ioh. 8,59.

32) Mat. 7,28.. Ioh. 7,46.

(38—44. Mat. 8,14—17. Mar. 1,29—39.)

38 Ši ete ši yę kpēhe lę ni eyabote Simon we lę. Ši
fulu emō Simon šayō lę naakpa, ni amękpale fai amę-
39 hāle. *Ni eho edamō eyiteņgbe, ni efā fulu lę yi, ni
fulu lę dše enę. Ši amrō lę ete ši ni esōmoame.

40 Ši beni hūlū nyō ši lę, mei fē ní yō mei ní helai
srotai hieame lę kęame ba enō; ni eno enidši efie
41 amefē amęnō ekome-kome etšáame. *Ši daimonioi
hū dše mei pī amlī, ni amęblō amękē: Bo dši Kristo,
Nyōumo bi lę! Ni efāmō ameyi ni eņmeęame gbe ní
amęwie, edšake amęle ake lę dši Kristo lę.

42 Ši beni dše tšere lę, eyiñ ke-te űanō heko; ni asa-
foi lę taole ni amęba enō, ni amętši enā koni ekadše
43 amęnō. *Ši ekęame ake: Edša ake miyadšadšę
Nyōumo maņtšeyeli lę he sanekpakpa lę mitsōo mā-
44 dši krokomei hū, edšake no hewo ni atšūmi. *Ni
ešię etšō mei yę Galilea kpēhei lę.

(5,1—11. Mat. 4,18—22. Mar. 1,16—20.)

5. Ši ebaba mli ake, beni asafo lę đfere enę ni amę-
babo Nyōumo wiemō lę toi lę, edamō Genesaret kpā-
2 kpo lę nā; *ni ena lędši enyō damō kpākpo lę nō;
3 ši wolei lę édše mli ni amęmfō ameyāi ahe. *Ši eya-
bote lędši lę ekome ní dši Simon nō lę mli, ni ekpale
fai ake edše šikpoñ fio eya; ni beni etá ši lę, edše
lęlę lę mli etšō asafoi lę nii.

4 Agbene beni efō wiemō lę, ekē Simon ake: Nye-
yaā bu lęñ ni nyeyafōa nyeyāi lę, koni nyekę-ño lō.
5 *Ni Simon here nō ni ekęle ake: Onukpa, nyō neñ
fē wotšu nii dendēdeñ wónáko noko; ši kęle owiemō
6 nā lę mafō yā lę. *Ni beni amęfe enę lę, amęno loi
7 babao ní ameyā lę mįgbla. *Ni amęfō amęnanemei

41) Mat. 8,29. Mar. 3,4.12. 43) 8,1.

5.—4) Ioh. 21,6.

le ní yō lele kroko le mli le nine ake améba ni amé-
 bawame. Ni améba ni amewo ledši enyo le fē obōbō
 8 ní amēmīšiu. *Ši beni Simon Petro na le, eho egbe
 Iesu nādši anā ni ekē: Nuntšo, dše mimasei; edšake
 9 gbomo ešafelo dšimi! *Ši hedšōmō mōle ke mei fē
 10 ní fata ehe le ye loi pī ní amēno le hewo; *ni nakai
 noññ hū efe Iakobo ke Iohane, Zebedeo bii le, ní dši
 Simon hefatalo le. Ni Iesu kē Simon ake: Kāše
 11 gbeyē! ke-dše be ne nō ke-yaā ne ooša gbomei. *Ni
 amēke amēledši le bakpleke, amēši fē ni amenyie ese.

(12—16. Mat. 8,1—4, Mar. 1,40—45.)

12 **Ni** ebaba mli ake, beni eyo mādši le ekome mli le,
 na, nū ko ní he eyi obō ke kpiti ye dšei; ni beni ena
 Iesu le, eke ehie bú ši ni ekpale fai ekē: Nuntšo,
 13 kedši osumo le, onyē ake ohāa mihe tšeo. *Ni ešia
 enine eta ehe ni ekē: Misumo, ohe átše! Ni amrō le
 14 kpiti le kpla ye ehe. *Ni le le ekēle ake: Kākē
 moko, ši moñ ya ni oke ohe ayatšō osofo le, ni oyašā
 afole ye ohetšemō le hewo, take boni Mose wo kitā
 15 le, koni áfe odase ahāame. *Ši tūtu boni ehe sane
 dšidše dši no, ni asafoi pī bakpe ní amēbabo le toi ni
 16 etšá amēhelai le. *Ši le le egbla ehe ši ke-te nano
 ni eyasole.

(17—26. Mat. 9,1—8. Mar. 2,1—12.)

17 **Ni** gbiko le eba mli ake le le etšō nii. Ni Farisifoi
 ke mlatšōlo ní dšē Galilea ke Iudea mādši le fē nō
 ke Ierusalem ba le trá dšei; ni Nuntšo le hewale ye
 18 dšei ní ake-tšááame. *Ni na, meikomei ke nū ko ní
 kā sá nō ni ekūmō ba; ni amentao beni aafe ní amē-
 19 kelele aba šia le ni amēkelele abanme ehie. *Ni beni
 amēnaa boni amēafe ní amēkelele aba ye asafo le hewo
 le, amēkwō amete tšū le yiteñ, ni amēšiu le ke esā le

8) 1Man.17,18. 10) Mat.13,47. 11) Mat.19,27. 14) 3Mos.14,2...
 16) Mar.1,35.

20 ke-tšō ntayai le amlī ke-yañme teñ ye Iesu hie. *Ni
 21 beni ena amehemo-ke-yeli le, ekēle akē: Nū, año
 ohe ešai le afao. *Ni woloñmāloī le ke Farisifoi le
 boī susumo amekē: Namo dši monē ni wieo musu-
 bowiemō ne? Namo anyē año ešai afa akē dša
 22 Nyoñmo kekē? *Ši beni Iesu yo amesusumoi le,
 ehēre nō ni ekēame akē: Meni nyesusuo ye nyetšui
 23 amlī le? *Té noni kēmō dšraañ? noni akē: 'Año
 ohe ešai afao' le? alo noni akē: 'Te ši ni onyie' le?
 24 *Ši koni nyele akē gbomobi le ye hegbe ye šikpoi
 le nō akē eñoo ešai efaā le (ekē moni ekūmō le akē):
 25 Mikēo akē: Te ši ni owó osā le ni oya owe! *Ni
 amrō le ete ši ye amehie, ni ewó nō nō ní ekā le, ni
 eyiñ ke-te ledientše ewe le, ni ehie Nyoñmo anum-
 26 nyamwō. *Ni nākpē mō amefē, ni amewo Nyoñmo
 hie nyam, ni amēše gbeyē naakpa amekē: Wōna
 nākpēniñ imene!

(27—32. Mat. 9,9—13. Mar. 2,13—17.)

27 Ni nii ne ašē le edše kpo, ni eyana ntōhelō ko ní
 atšéole Lewi ní etá ntōhemōhe le, ni ekēle akē:
 28 29 Nyiemō mise! *Ni eší fē ete ši ebanyie ešē. *Ni
 Lewi ñmōle okplō kpeteñkple ye ewe le, ni ntōheloi
 30 ke meikrokomei asafo pī keame bakpasa ši. *Ni
 ame-Farisifoi le ke woloñmāloī le wie hūhūhū wo
 ekaseloi le amekē: Menihewo nyekē ntōheloi ke eša-
 31 feloi yeo nii ni nyekēame nuo nii ne? *Ni Iesu to
 he ní ekēame akē: Mei ní yo kpintiñkpliñ le
 ehiaa-ame tšofātše, ši mei ní he yeo le
 32 moñ ehia. *Mibaa dšaloi atšémō, ši moñ
 ešafeloi hā tšuitšakemō.

(33—39. Mat. 9,14—17. Mar. 2,18—22.)

33 Ši amekēle akē: Menihewo ni Iohane kaseloi le
 hio ñmā kptiokpitio ni amehieo solemō mli, ni Fari-

sifoi akaseloi le feo nakai nouñ, ši bo le okaseloi le
 34 yeo nii ni amenuo nii le? *Ši ekame ake: Ani
 nyeanye nyeha yokpemobii le ahi nma beni ayemfo-
 35 rowu le kame yo lolo le? *Ši gbii aba ni aano
 ayemforowu le ke-adse amenuo, ni no dani amehi nma,
 36 ye nakai gbii le aml. *Ši ebuame abe hu ekē:
 Moko enoo mama he taá atade momo mli; ši kedši
 afe nakai le, bele ehē le hu gblaä, ni mama na ni adšie
 37 ye ehē le na le ke emomo le eyayee. *Ni moko enoo
 wein he ewoo wolotoi memedši aml; ši kedši afe
 nakai le, wein he le afe wolotoi le ni efie ši, ni wo-
 38 lotoi le hu afite; *ši wein he le aho-woo wolotoi hei
 39 aml, bele enyo le fe yi ena wala. *Ni moko enuu
 wein momo ni amromro le nouñ ni etao ehē, edsake
 ekēo ake: Emomo le hi fe no.

(6,1—5. Mat. 12,1—8. Mar. 2,23—28.)

6. Ni ebaba mli ye hedšomogbi ni dši enyo ni nyie
 kleukleuno le se le no, ake eyatsó able-nmōdši aml;
 ni ekaseloi le kumo abletsei le ni amekposa ye ame-
 2 deñ ni amekpe. *Ši Farisifoi le ekomei kame ake:
 Menihewo ni nyefeo noni edsaa gbē ake afeo ye he-
 3 dšomogbii le ano le? *Ni Iesu to he ehame ni ekē:
 Ani nyekaneke enē hu noni Dawid fe, beni homo ye
 4 ledientse ke mei ni fata ehe le? *boni ebote Nyoun-
 mo we le ni eyakolo hie-aboloi le ni edsaa gbē ake
 ayeo ake dsa osofoi le keke le, ni eye, ni eke eko ha
 5 mei ni fata ehe le hu le? *Ni ekame ake: Gbo-
 mobi le, hedšomogbi le hu nuntso dšile.

(6—11. Mat. 12,9—14. Mar. 3,1—6.)

6 Ši hedšomogbi kroko hu no le eba mli ake eyiñ
 ete kpēhe le ni eyatsó nii. Ni nu ko ye dšei ni enine-
 7 dšurō egbo. *Ši woloñmaloi le ke Farisifoi le srale

amekwe ake eetsá moko ye hedšomogbī le nọ, lo,
 8 koni amewo enā flomọ. *Ši le le ele amesusumoi le,
 ni ekē nū ní nine egbo le ake: Te ši ní oho odamọ
 9 teù! Ni ete ši edamọ ši. *Keke ni Iesu kēame ake:
 Mabinye noko: Ani edša gbe ye hedšomogbī le anọ
 ake afeọ ekpakpa lō efoñ? ake ahereọ susuma yiwala
 10 lo akpātāa ehie? *Ni ekwe amefē amehieiañ ke-
 kpe, ekē nū le ake: Šiamọ onine le! Ni efe nakai, ni
 11 enine le ye emū tamọ eko le. *Ši amē le ameyi obō
 ke dšimọ, ni amewiewie ye ameten ye noni amefafe
 Iesu hewọ.

(12—16. Mar. 3,13—19.)

12 Ši eba mli ye nakai gbī le amlī ake, eyiñ ete so-
 lemọ ye goñ le nọ, ni eši kpe nyōnyōñ fē ēsole Nyō-
 13 ñmo. *Ni beni dše tšere le, etšé ekaseloi le ke-ba
 eñō ni ehala ameten mei nyoñma-ke-enyo, mei ní
 14 etšéame bofoi hū: *Simon, moni ewole Petro hū le,
 ke enyemi Andrea; Iakobo ke Iohane; Filipino ke
 15 Bartolomeo; *Mateo ke Toma; Iakobo, Alfeo bi le,
 16 ke Simon, moni atšéole Zelote (Hiedolo) le; *Iuda,
 Iakobo nyemi le, ke Iuda Iskariote, mo hū ní tšó se-
 gbe-tšōlo le.

(17—19. Mar. 3,7—10.)

17 Ni ekeame kpleke ši ke-ba, ni amebadamọ he
 kplanā, ke ekaseloi asafo le, ke mañ le mli mei pī ní
 dše Iudea fē ke Ierusalem ke Tiro ke Sidon nšonā ní
 18 bale toibō ke amehelai le atšámọ, *ke mei ní mumoi
 19 ní he tsee haoame, ni atšáame. *Ni asafo mū le fē
 mītao ehe ata, edšake hewale dše emli ni etšáame fē.

(20—23. Mat. 5,3.4.6.11.12.)

20 Ni ehole ehñmeii anọ ekwe ekaseloi le ni ekē:
 A'dšōnye, ohiafoi; edšake nyenō dši Nyō-
 21 ñmo mañtšeyelile. *Adšōnye mei ní hōmọ

yeonye agbene; edšake aahã nyetro. Adšõ-
nye mei ní nyefóo ne; edšake nyeañmõ.
22 *Adšõnye, kedši mei anyenye, ni ame-
kenye atšere mli ni ameadšénye, ni ame-
šere nyegbei ameafie take efoñ ye gbo-
23 mobi le hewo le. *Nyenyáa ye nakai gbile no
ni nyetũmoa; edšake na, nyenyomowõ le fá ye ñwei;
24 edšake nakai noñ ametšemei le fe gbaloi le. *Tše-
bele ao, nye niatšemei; edšake nyená nyemĩše-
25 dšemo momo. *Ao, nye mei ní nyetro le; edšake
hõmo ayenye. Ao, nye mei ní nyemõo agbene;
26 edšake nyeaye ñkomo ni nyeafóói. *Ao, kedši mei
fẽ awie nyehe ekpakpa le; edšake nakai noñ ame-
tšemei le fe amale-gbaloi le.

(27—36. Mat. 5,39—48.)

27 Ši nye mei ní nyeboõ toi le, mĩkēnye ake: Nyesu-
moa nyehenyeloi; nyefea edšũrõ nyehãa mei ní he
28 tšēonye; *nyedšõa mei ní lomoonye; nyesõlea nye-
29 hãa mei ní feonye niseniianii. *Moni agba ohĩe mã
ye odabi kome ne he le, tšõ eko le hũ ohãle; ni moni
30 ašõ ohe bõ le, kãkãmãle oflaka le hũ. *Ši mofẽmo ní
31 baão le, hãle, ni moni ašõ onii le, kãbile doñ. *Ni
bõni nyetaoõ koni mei afe ahãnye le, nye
32 hũ nyefea nakai noñ nyehãaame. *Ni ke-
dši nyesumo mei ní sumoonye le, mẽ šidã nyenáa?
33 edšake ešafeloi hũ sumoõ mei ní sumoõame le. *Ni
kedši nyefe edšũrõ nyehã mei ní feonye edšũrõ le, mẽ
šida nyenáa? edšake ešafeloi hũ feõ nakai noñ.
34 *Ni kedši nyefa mei ní nyehĩe kã nõ ake ameahãnye
ekoñ le, mẽ šida nyenáa? edšake ešafeloi hũ faã eša-
35 feloi, koni amẽnã nakai bõ ekoñ. *Moñ nyesumoã
nyehenyeloi, ni nyefea edšũrõ ni nyefaã ní nyehĩe

24) Amos 6,1... 1Tim.6,17. Lak.5,1. 25) Ies.5,22; 10,16.

26) Lak.4,4. Mik.2,11. 31) Mat.7,12. 34) 3Mos.25,35..

kāā noko nọ doññ, ni nyenyōmowō afá, ni nyeatsōmọ
 36 Ñweinyo lẹ bii, ši lẹ lẹ emli hī yẹ trumui kẹ meifōdši
 anọ. *Nohewọlẹ nyenaā mo mọbọ, takẹ bọni nyetše
 lẹ hū naā mei amọbọ lẹ.

37 Ni nyekakodšoa, koni akakodšonye; nyekabua fọ,
 38 koni akabunye fọ; nyeño-faā, ni aaño-fanye. *Nye-
 hāa, ni aahānye; susumonō kpakpa ní anyē nọ ni aša
 ni eteke nọ mei año-wo nyemliši; edšakẹ nọ susu-
 monō ní nyekẹ-susuọ lẹ, no nonñ aaño-susu ahānye
 ekoñ.

39 Ši ebuame abẹ akẹ: Ani filafo anyē atšō filafo
 gbe? Ani dšee ameyi enyo lẹ fẹ ameyagbe bu mli?
 40 *Kaselo éfèè etsōlọ; ši mofěmo ní esa pẹ lẹ, eetamọ
 etsōlọ.

(41—49. Mat. 7,3—5; 16—18. 21. 24—27.)

41 Ši meba onaā kuli ní kā onyemi hiñmei nọ lẹ, ni
 42 mplañ ní yọ bodientše ohĩñmei nọ lẹ, oyoole? *alo
 té afe tēñ ní onyē okẹ onyemi akẹ: Anyemi, hā ma-
 dšie kuli ni kā ohĩñmei nọ lẹ, bodientše moni onaa
 mplañ ní yọ ohĩñmei lẹ mli lẹ? Osatofo, dšiemọ mplañ
 lẹ yẹ bodientše ohĩñmeiñ tšutšu, ni no dani oona faññ
 ni odšie kuli lẹ yẹ onyemi lẹ hiñmeiñ!

43 Edšakẹ tšo kpakpa bẹ ní woọ yibii kpotoi, ni asañ
 44 tšo ní ešala hū bẹ ní woọ yibii kpakpai. *Edšakẹ
 tšo-fē-tšo dientše yibii año-leole: edšakẹ atšee agba-
 mii yẹ aklatii anọ, ni asañ atšee wein-yibii yẹ ñmei-
 45 tšei anọ. *Gbomo kpakpa dšieọ nōkpakpa kẹ-dšeo
 etšui mli tōhe kpakpa, ni gbomo foñ hū dšieọ nōfoñ
 kẹ-dšeo etšui mli tōhe foñ lẹ, edšakẹ noni eyi tšui
 eteke nọ lẹ, no enābu wieọ.

46 Ši menihewọ nyetšéomi akẹ: Nuntšo, Nuntšo! ni
 47 nyefee nii ní mikẹọ lẹ? *Mofěmo ní baā miñō ni

37) Mat. 7,1; 6,14. 38) Mat. 7,2. Mar. 4,24. 39) Mat. 15,14.

40) Mat. 10,24. Ioh. 15,20. 43) Mat. 12,33... 46) Mal. 1,6.

enuo miwiemoi ni eyeo no le, matsōnye moni etamo:
 48 *etamo nū ko ní mā tšū, ní etša ši kwonkwon ní eto
 šiši ye tesa no; ni beni fai ba le, ešimo nakai tšū le,
 49 ni enyēle ehoso, edšake ato ešiši le ye tesa no. *Si
 moni nuo ní eyeo no le, etamo nū ko ní mā tšū ye
 šikpon hie ni etoo šiši; ni fa le šimole, ni amrō ni
 egbe ši, ni nakai tšū le wulemo le, kpeteunkpleñ.

(7,1—10. Mat. 8,5—13.)

7. **A**gbene beni ewie ewiemoi le fē ewo mañ le toiañ
 2 le, ebote Kapernaum. *Ši asrafo-oha-atše ko tšulo
 3 ní ehe dole le he miye ni ebagbo. *Ni beni enu Iesu
 he le, etšū Iudafai anukpai keba enō abakpale fai ake
 4 éba ní ebatšá etšulo le. *Ši beni ameba Iesu nō le,
 amekpale fai naakpa amekē: Moni obafe ene ohale
 5 le, esale; *edšake esumo woman le, ni kpēhe le,
 6 le nonñ emā ehawo. *Ši Iesu keame te. Ši agbene
 beni efe fio ní eeše šia le bēbe le, asrafo-oha-atše le
 tšū ešientšemei ke-ba enō abakēle ake: Nuntšo, kā-
 gba ohe nā; edšake esaami ake oboteo mikpata le
 7 šiši; *nohewo hū ni mibuu mihe ake esami ake mi-
 baä onō le; ši moñ wiemo wiemo keke, ni aatšá mi-
 8 blanyo le. *Edšake mi hū ní midši gbomo ko ní yo
 hegbe šiši le, miye asrafoi ye mišiši, ni mikēo mone
 ake: Ya! ni eyaä; ni mikēo mokroko ake: Ba! ni
 ebaä; ni mikēo mitšulo ake: Femo ene! ni efeo.
 9 *Ši beni Iesu nu nii ne le, ehie fele yā ye ehewo, ni
 etšó ehe ni ekē asafu ní nyie ese le ake: Mikēnye
 ake, Israel mli tete minako neke hemō-ke-yeli dā.
 10 *Ni beni mei ní atšū le kūo amese ke-baä šia le, ame-
 bana tšulo ní he yeo le ní ehe éwale.
 11 **N**i dšetšereno le eba mli ake eyiñ ke-te mañ ko ní
 atšéole Nain le mli; ni ekaseloi le atēñ mei pī ke

- 12 asafo babao keḷe nyie. *Ši beni ebeṅke mañ le agbo
le, na, awo gbonyo ko ke-mīdše kpo, ní enye bi kome
dšile, ni okulafo dši yō le; ni mā leñ bii pī fata ehe.
13 *Ni beni Nuntšō le nale le, emusūñ tšōle ye ehe, ni
14 ekēle ake: Kāfó! *Ni eba ebata adeka le he; ni
mei ní wole le wa-damō ši. Ni ekē: Oblanyo, bo
15 mikē: Te ši! *Ni moni egbo le te ši etá ši, ni eboī
16 wiemō; ni enole ehā enye. *Ši gbeyē mōmōame fē,
ni amewo Nyoñmo hie nyam amekē: Gbalō kpeten-
kple éte ši ye woteñ, ni Nyoñmo ebasra emañ le.
17 *Ni ehe sane ne dšidše ye Iudea fē ke dšemei niiañ fē.

(18—35. Mat. 11,2—19.)

- 18.19 **Ni** Iohane kaseloī le yagbale nii ne fē. *Ni Io-
hane tšé ekaseloī le atēñ mei enyo, ni etšūame Iesu
ñō ekē: Ani bo dši moni baā le, alo wókwe mokroko
20 gbe? *Ši beni hīi le ba enō le, amekē: Iohane, bap-
tisiḷo le, tšūwo onō ekē: Ani bo dši moni baā le, alo
21 wókwe mokroko gbe? *Ši nakai ñmletfā le no noññ
le etsá mei pī ke-dše amehelai ke amehedšramoī ke
mumoi fōdši amlī, ni mei pī ní efila hū, edroame niinā.
22 *Ni Iesu to he ni ekēame ake: Nyeyaā ni nyeyagbaā
Iohane nibii ní nyena ni nyenu le, ake filafoi naā nii,
ošifoi naā ši, kpitiyeloi ahe tšeo, toimuloi nuo nii,
gbohīi teo ši, adšadšeo sanekpakpa le atšōo ohiafoi;
23 *ni adšō moni atšōñ enā ye mimli le.
24 Ši beni Iohane bofoi le yiñ amete le, eboī wiemō ke
asafoi le tšōmō ye Iohane hewo ekē: Meni nyedše
kpo nyete ña le no nyeyakwe? dfeitšo ní kōyo hosoo,
25 lo? *Ši moñ meni kwemō nyete? gbomo ní woq
atade bodō, lo? Na, mei ní woq atade fefeō ni amehē
26 ñōame le, mañtšemei awei ameyo. *Ši moñ meni
kwemō nyete? gbalō? Hē, mīkēnye ake, moni fē
27 gbalō tete. *Mone dši mo hewo ní áñmā ake: “Na,

mĩtšũ mibofole ke-tšõ ohĩe, moni asã ogbe
 28 le atoõ le.” *Edšake mĩkēnye ake: Mei ní yei
 efoame le aten le gbalõ kpeteũkple ko be ní fè Iohane,
 baptisilo le; ši moni dšĩ fio fè meikomei ye Nyõnmo
 29 maũtšeyeli le mli le da fèle. *Ni maũ le fè ní nu le
 ke ntõhelõĩ le hã Nyõnmo bem ni ake Iohane bapti-
 30 simõ le baptisiame. *Šĩ Farisifoi le ke mlatšõloĩ le
 kwa Nyõnmo adšina le ameši amedientšẽ amehe, ni
 amehãã ebaptisiame.

31 Šĩ Nuntšõ le kē: Namo he maũ neke yinõbii ne
 32 mato mõ, ni namo ametamõ? *Ametamõ gbekebii
 ní trá dša nõ ní tšétšẽõ amehe amekẽõ: Wokpã ble
 wohãnye, ši nyedšoko; wowo yãra wohãnye, ši nye-
 33 fõko! *Edšake Iohane, baptisilo le, eba ni eyee abolo
 34 ni enuu wein, ni nyekē: Eye daimonio. *Gbomobi
 le eba, eyeõ nii ni enuõ nii, ni nyekē: Na, nũ fulõ ke
 35 dãnulo, ntõhelõĩ ke ešafelõĩ ašientšẽ! *Ni abu ña le
 bem ye ebii le fè nã.

36 Ni Farisifoi le eko kpele koni ekele abaye nii. Ni
 37 eyiũ ete Farisifonyo le we le, ni eho ekpasa ši. *Ni
 na, yõ ko ní yõ mã len ní dšĩ ešafelõ le, beni enã ele
 ake ekpasa ši ye Farisifonyo le we le, eke alabastro-
 38 to ke tšofã-ke-ũma ba; *ni ebadamõ enãdšĩ ašĩ ye
 esegbe, ni efõ, ni eke yãfonui le boĩ enãdšĩ ahe fõmõ,
 ni eke eyitšõĩ le tšumõ, ni ešõšõ enãdšĩ ahe, ni eke
 39 tšofã-ke-ũma le kpã he. *Šĩ beni Farisifonyo le ní
 kpele niyeli le na le, ekē ye emli ake: Neke gbomo
 ne, gbalõ dšile dšikule, eĩe nõ mo ke nõ yõ ní ta ehe
 40 ne; ake ešafelõ dšile. *Ni Iesu here nõ ni ekēle ake:
 Simon, miye sane ko ní mibakẽõ. Šĩ ekē: Tšõlo,
 41 kēmõ! *Nĩlilo ko ye ní yõ nyõdšiatšẽmei enyõ;
 mokome hĩele denarioi ohai-enumõ, ši mokome hũ

28) 1,15. 29) Mat.21,32. 30) Bof.13,46. 33) Mat.3,4. 36) 11,37.
 37) Mat.26,7... Ioh.12,3...

42 nyoñmai-enunḡ. *Ši beni ameḡe noko ní ameḡe-
awo le, eño-ke ameyi enyḡ le fē. Nohewḡle kēmḡ,
43 ameteñ namo asumḡle titri? *Ši Simon to he ni
ekē: Misusuḡ aḡe, moni éno pī ékè leñ. Ni ekēle
44 aḡe: O'bu ateñ dšogbāñ! *Ni etšó ehie ehā yḡ le,
ni ekē Simon aḡe: Ona neḡe yḡ ne, lo? Mibabote
owe le: nu ní mīḡe-afó minādši ahe ohāāmi; ši le
le, eḡe yāfonui efó minādši ahe, ni eḡe eyitšoi
45 etšumḡ. *Minā hū ošḡḡ; ši neḡe yḡ ne, ke-dše be
mli ní miba ne fē le, efōko minādši ahe šošḡḡ.
46 *Mū hū oḡe-kpáá miyiñ; ši neḡe yḡ ne, eño tšofā-
47 ke-ñma ekpá minādši ahe. *Nohewḡle mīkēo aḡe,
ehe ešai ní fá le, año-fale, edšake esumḡḡ babao; ši
48 moni año fio afa le, esumḡḡ fio. *Ši ekē yḡ le aḡe:
49 A'ño ohe ešai áfao! *Keḡe ni mei ní keḡe kpaša ši
le boī kēmḡ ye amemli aḡe: Namó dši moni ñḡḡ ešai
50 hū faā ne? *Ši ekē yḡ le aḡe: Ohemḡ-ke-yeli le
éhere oyiwala, ya [ye] hedšḡle mli!

8. Ni fe se le eba mli aḡe ekpa mādši ke akrowai
amli ešie Nyoñmo mañtšeyeli le he sanekpakpa le
2 etšó mei; ni mei nyoñma-ke-enyḡ le fata ehe; *ke
yei komei hū ní atšáameḡ ke-dše mumḡoi fōdši ke helai
amli le: Maria, moni atšéḡle Magdalēne, mo mli ní
3 daimonioi kpawo dše le, *ke Iohana, moni dši He-
rode tšūlḡnukpa Kusa ñā le, ke Susana, ke meikro-
komei pī ní ño amēñii le eko amēsḡmḡle le.

(4—15. Mat. 13,1—23. Mar. 4,1—25.)

4 Ni beni asafo babao ke mei ní dše mādši fē nḡ ba
5 eñḡ le nā ébakpe ši le, ebu abe aḡe: *Dūḡo yiñ ete
ewui fáḡḡ. Ni beni efá le, eko nyḡ gbe le toi, ni

44) 1Mos.18,4. 45) Rom.16,16. 48) 5,20. 49) Mat.9,3.

50) 8,48; 17,19; 18,42. Mar.5,34.

8.—1) 4,43. 2) Mar.15,40; 16,9.

6 anáná nọ, ni ñwei lofōd̄ši lẹ ba bakōlọ. *Ni eko nyō
 7 tesa nọ, ni amrō pẹ ní ekwē lẹ, enālā, edšakẹ enáá
 8 šikpoñ dšọlẹ. *Ni eko nyō ñmeii atēñ, ni ñmeii lẹ
 9 kẹlẹ kwē ni amēšotōlẹ. *Ni eko hū nyō šikpoñ kpa-
 kpa nọ, ni ekwē, ni eba yibii toi oha. Beni ewie
 ni nẹ lẹ, ebo ekē akẹ: Moni yọ toi ní ekẹ anu lẹ, hā
 ni enu!

9 Ši ekaseloi lẹ bile akẹ: Té abẹ nẹ šiši yaā tēñ?
 10 *Ni ekē: Nye ni ahānye hegbe akẹ nyele Nyoñmo
 mañtseyeli lẹ mli sād̄ši ní año-tē lẹ; ši meikrokomei
 lẹ yẹ abebuai amlí, “koni nā lẹ amekana, ni
 11 nū hū amenu ni amekana šiši.” *Agbene abẹ
 12 lẹ nẹ: Wu lẹ d̄ši Nyoñmo wiemo lẹ. *Ši mei ní yọ
 gbẹ toi lẹ d̄ši mei ní nuọ; kẹkẹ ni abonsam lẹ baā
 ni ebašaā wiemo lẹ yẹ amētšuiiañ, koni amekahe
 13 ameye ní ahere ameyiwala. *Ši mei ní yọ tesa lẹ
 nọ lẹ d̄ši mei ní beni amenu lẹ amehẹ wiemo lẹ ke
 mīšẹ; ni menemei bẹ šišifā, amehẹ ameye boko
 14 kẹkẹ, ni kābe mli lẹ amekwaā. *Ši noni nyō ñmeii
 atēñ lẹ d̄ši mei ní beni amenu lẹ ameyaā ni akẹ nā-
 gbamoi kẹ ninámọ kẹ d̄šeñ ñōm̄oi šotōoame, ni ame-
 15 woo yibii ní hī kẹ-wula ši. *Ši noni yọ šikpoñ kpa-
 kpa mli lẹ d̄ši mei ní beni amenu wiemo lẹ ni amekẹ-
 toọ t̄šui kroñú ní hī mli, ni amekẹ t̄šuišiiñmē woo
 yibii.

(16—18. Mar. 4,21—25.)

16 Ši moko esuu kane ní ekẹ nō ha nọ lo ní ekẹ-mā
 sātšo šiši; ši moñ kanetšo nọ akẹ-māa, koni mei ní
 17 boteọ mli lẹ ana la lẹ. *Edšakẹ noko bẹ ní año-tē ní
 adšieñ kpo, ni asañ noko bẹ ní abú nọ ní aleñ ní
 18 agbleñ nā. *Nohewolẹ nyekwea dšogbā boni nye-

8) 1Mos.26,12. 10) Ies.6,9.. (Ioh.12,40. Bof.28,26.) 11) 1Pet.1,23.
 15) Bof.16,14. Heb.10,36. 16) 11,33. Mat.5,15. 17) 12,2. Mat.10,26.
 18) 19,26. Mat.13,12...

nuo le; edšake mofemo ní yò noko le, aahāle; ši moni be noko le, aašō noni efeole ake eyo le tete ye eden.

(19—21. Mat. 12,46—50. Mar. 3,31—35.)

19 Ši enye ke enyemimeí le tši beñkele, ni asafo le
20 hewo le amenyēē emasei ameba. *Ni amekēle ake:
21 Onye ke onyemimeí le damo se mītaoō amena. *Ši
ehere no ekēame ake: Minye ke minyemimeí dši
menemeí ní nuo Nyoñmo wiemo le ni ameyeo no le!

(22—25. Mat. 8,18.23—27. Mar. 4,35—40.)

22 Agbene gbii le eko no le eba mli ake le ke ekase-
loi le yin te lele mli, ni ekēame ake: Nyehāa woyāā
23 kpākpō le segbe. Ni amedše wuo. *Ši beni ameyāā
le, wō ñole. Ni ahum babao batfa ye kpākpō le no,
24 ni amelele le yí, ni ameye amane mli. *Ši ameba
eñō amebatsiele amekē: Onukpa, onukpa, womifite!
Si ete ši ni efā kōyo le ke nu ní efe hāmāmāmā le yi,
25 ni amefō, ni eñme. *Ši ekēame ake: Nēgbe nyehe-
mo-ke-yeli le yō? Ši amēše gbeyē ni amehie feame
yā ni amekēkē amehē ake: Mē gbomo sroto po ne?
ši efāa kōyoí ke nui tete ni ameboole toi ne!

(26—39. Mat. 8,28—34. Mar. 5,1—20.)

26 Ni amēše Gadarabii le ašikpoñ le ní yō Galilea ñe-
27 leno le no. *Ni beni ebakpleke le, nū ko ní yō dai-
monioi dšeenmō ni ewoo atade ni ehū ši ye šia ko
ake-dša gbohīabui amlí keke le dše mā len keke ba-
28 kpe. *Ši beni ena Iesu le, ebo wā ebakuā ši ye ehie,
ni ekē ke gbē wale ake: Meni sane mikeo yō, bo
Iesu, Nyoñmo, Nweinyo le, bi? Mīkpao fai, kāpimi!
29 *Edšake efā mumo ní he tsee le ake édše nū le mli.
Edšake emōle etše; ni awole kosoñkosoí ke gboklei
ke-mbu ehe, ni etšere noni ake-file le, ni daimonio le
30 kplale ke-te ñano. *Ši Iesu bile ake: Té ogbein?
Ni ekē: Legio; edšake daimonioi pī ebote emli le.

31 *Ni ekpale fai ake ekafaame ni ameyiya bu kwon-
 32 kwon le mli. *Si kplotoi kutu babao ye dsei miye
 ni ye gon le no; ni amekpale fai ake enmeame gbe
 33 ni ameyabote nomei aml. Ni enmeame gbe. *Ni
 daimonioi le dse nu le mli, ni ameyabote kplotoi le
 aml, ni kutu mu le fe tse hridididi ke-dse gon le no
 34 ameyafie kpakpo le mli, ni ameshu. *Si beni mei ni
 legame le na noni afe le, amedso foi ni amete ameya-
 35 gba ye ma len ke aboi le aml. *Keke ni amedse
 kpo amete noni afe le kwemo, ni ameba Iesu uo ni
 amebana nu le ni daimonioi le edse emli le ni eta
 Iesu nadsia asi ni ewo atade ni edfenuo eba emli. Ni
 36 amese gbeye. *Si mei ni na le hu gbaame boni efe
 37 ni ahere moni yo daimonioi le yiwala le. *Keke ni
 Gadarabii le ni yo dsemei-niian asafu mu le fe kpale
 fai ake edse amenoh; edsave gbeye kpetenkple emo-
 ame. Si le le eyin ke-te lele le mli ke-ku ese eko.
 38 *Si nu le ni daimonioi le edse emli le kpale fai ni
 39 ekele abhi si. Si Iesu dsiele gbe ek: *Ku ose oya
 owe, ni oyagba nibii wudsi abo ni Nyoimo efe ehao
 le. Ni eyin ete, ni eyasie nibii wudsi abo ni Iesu efe
 ehale le etsoame ye ma len fe.

(41—56. Mat.9,18—26. Mar.5,22—43.)

40 Si eba mli ake, beni Iesu eku ese eba le, asafu le
 41 herele hieme; edsave amefe amemimele. *Ni na,
 nu ko ni atsogole Iairo ni kpehe onukpa dsile le ba, ni
 ebaku si ye Iesu nadsiasia ni ekpale fai, koni eba
 42 ewe le. *Si eye biyo kome pe ni eye afe afii nyo-
 ma-ke-nyo, ni le le egbo. Si beni eyaa le, asafu le
 mimiale.

43 Ni yo ko ni he yeo ke lafosemo afii nyoima-ke-
 enyo, ni efite enii fe eha tsofatsemei ni mokomoko
 44 nyehle atsa le *badse esegbe ni ebata etade namu

- 45 lẹ hẹ, ni amrō lẹ nonn̄ elá ní foseo lẹ sẹ fo. *Ni Iesu
 kẹ : Namo d̄ši moni ta mihe lẹ? Ši beni mei lẹ fē t̄šo
 lẹ, Petro kẹ mei ní fata ehe lẹ kẹ : Onukpa, asafoi lẹ
 mim̄iao ni am̄emf̄io, ni ok̄eō ake : Namo ta mihe, lo?
 46 *Ši Iesu kẹ : Ta moko eta mihe, ed̄šake mi miyo ake
 47 hewale éd̄še mimli. *Ši beni yō lẹ na ake eh̄i t̄mō
 lẹ, eba kẹ kpokpomō ni ebakuā š̄i yẹ eh̄ie ni eba-
 d̄šad̄še n̄ohewo ní eta ehe lẹ kẹ b̄oni at̄sále amrō lẹ
 48 et̄šo yẹ asafo lẹ fē h̄ie. *Ši lẹ lẹ ek̄e lẹ ake : Biyo
 ot̄sui anyō omli, ohemo-ke-yeli éhere oyiwala; ya yẹ
 hed̄šole mli !
 49* Beni ewieo lolo lẹ, moko d̄šẹ kp̄ehe onukpa lẹ we
 lo ni ebak̄e lẹ ake : Obiyō lẹ égb̄o; k̄ahao t̄šōlo lẹ.
 50 *Ši beni Iesu nu lẹ, ehere lẹ n̄o ake : K̄āše gbeyē; he
 51 oye keke, ni eyi aná wala ! *Ši beni eba š̄ia lẹ, e-
 ŋm̄e moko gb̄e ní eya d̄šei ake d̄ša Petro kẹ Iohane
 52 kẹ Iakobo kẹ gbeke lẹ t̄šẹ kẹ enye lẹ. *Ši mei lẹ fē
 f̄o ni am̄efe yāra am̄ehāle. Ši lẹ lẹ ek̄e : Nyekaf̄oa;
 53 egboko, š̄i wō ewo. *Ni am̄em̄m̄ole, ed̄šake am̄e lẹ
 54 ake égb̄o. *Ši lẹ lẹ ef̄ieame f̄e, ni emō enine š̄i, ni
 55 ebo ake : Gbeke, te š̄i ! *Ni emumō lẹ k̄u es̄e k̄e-
 ba emli ekoñ, ni ete š̄i amrō lẹ nonn̄; ni ef̄a ake
 56 ahāle noko eye. *Ni ef̄oloi lẹ anā kp̄e am̄ehe; š̄i
 ek̄eam̄e ake am̄ekagba moko noni afe lẹ.

(9,1—6. Mar. 6,7—13. Mat. 10,1,7,9—11,14.)

9. **Keke** ni et̄sé ekaseloi nyoñma-ke-enyo lẹ ke-kpe,
 ni ehāame hewale kẹ hegbe yẹ daimonioi lẹ fē n̄o,
 2 ni ake am̄et̄sá helai h̄u. *Ni et̄s̄uame Nyoñmo mañ-
 3 t̄seyeli lẹ š̄iemō kẹ helat̄šemei lẹ at̄sámō. *Ni ek̄e-
 am̄e ake : Nyekañoa noko nyeh̄iea nyed̄e yẹ gb̄e lẹ
 n̄o, nyekah̄iea t̄šo lo kotoku lo abolo lo š̄ika lo atadei
 4 enyo. *Ni š̄ia-f̄e-š̄ia ní nyeabote mli lẹ, d̄šei nyeh̄ia

48) 7,50... 52) 7,13. 56) 5,14. Mar. 1,44; 7,36.

9.—4) 10,5—7.

5 ni dšei nyedšea. *Ni mei ní hereĩnye le, le le nyedšea nakai mã leũ nyekpokpoa nyenãdšiaši mlu le
6 dientše ni nyeke-yeame odase. *Ni ameyiũ amete ni ameyakpa mãdši le anõ amedšadše sanekpakpa le ni ametšã mei ye hefêhe.

(7—9. Mat. 14,12. Mar. 6,14—16.)

7 Ši Herode tetrarke le nu nii ní efe le fê he, ni efe yeyeye, edšake meikomei kē ake Iohane éte ši kédše
8 gbohĩ ateu; *ši meikomei hũ kē ake Elia édšie ehe kpo; ni meikrokomei hũ kē ake blema gbaloi le eko
9 éte ši ekoĩ. *Ni Herode kē: Iohane le, mi mifo eyi le; ši namo dši moni mi nouũ minuõ neke sãdši ye ehe ne? ni etaole ekwe.

(10—17. Mat. 14,13—21. Mar. 6,30—44. Ioh. 6,1—15.)

10 Ni bofoi le kũ amese ke-ba amebagbale nibii fê ní amefe le. Ni enoame ke-te afã ye ña ko ní yõ maĩ
11 le ní atšéole Betsaida le masei le nõ. *Ši asafoi le, beni amená amele le, amenyie ese; ni enoame ewie etsõame ye Nyoũmo maintšeyeli le hewõ, ni etšã mei
12 ní tšãmõ ehĩaame le. *Ši dše boĩ namõ, keke ni mei nyoũma-ke-enyo le ba enõ amebakēle ake: Dšiemõ asafo le gbẽ, koni ameya akrowai ke aboi ní yõ hewõ le mli, ni ameyato dšei ní amená niyenii; edšake ñanõ
13 woyõ ye bie ne. *Ši ekēame ake: Nyedientše nyehãame noko ní ameyea. Ši amekē: Wõbẽ noko dša aboloi enumõ ke loi enyo, ake dša wõdientšẽ wõte
14 wõyahe ñmã wõbahã maĩ ne fê. *Edšake ameyi afe hii akpei-enumõ. Ši ekē ekaseloi le ake: Nyehãa amekpasaã ši nyoũmai-enumõ-enumõ ye asafo mli.
15.16 *Ni amefe nakai, ni amehã amefê amekpasa ši. *Ši enõ aboloi enumõ ke loi enyo le ni ekwe ñwei edšõ nõ, ni ekũmõ, ni enõ-hã ekaseloi le, ni amẽno-fie
17 asafo le hie. *Ni amefê ameye ni ametro, ni akõlo

fufudši ní fe hāame le awo kafai nyoñma-ke-enyo obōbō.

(18—27. Mat. 16,13—28. Mar. 8,27—9,1.)

18 **Ni** ebaba mli ake, beni efe ekome ní esoleo le, eka-
seloĩ le fata ehe; ni ebiamē ake: Namo mei le kēo
19 ake midši? *Ši ameto he amekē: Iohane, baptisilo
le; ši meikomei kē: Elia; ni meikomei hū kē ake:
20 Blema gbaloi le eko éte ši ekoñ. *Ši ekēame ake:
Ši nye le, namo nyekē dšimi? Ši Petro to he ni ekē:
21 Nyoñmo Kristo le. *Ši le le eke kōkōbo woame
22 kitā ake amekakē moko nakai nō le; *ni ekē: Dša
ake gbomobi le ana amanehulū babao, ni onukpai le
ke osofonukpai le ke woloñmāloĩ le akwale, ní aa-
gbele, ni gbĩ ní dši gbĩ etē le eete ši ekoñ.

23 Ši ekē mei le fē ake: Kedši moko mīsumo ake
enyie misē le, hā ní ekwa ehe, ni etre eseñmotšo le
24 dā dšenamo ke-nyie misē. *Edšake mofēmo ní
sumo ake ehete esusuma yiwala le, eela-
dšele; ši moni ladšeo esusuma ye mihewo
25 le, eehe eyiwala. *Edšake meni ahĩ ahā mo,
kedši ená dšen mū le fē ni eladše ledientše ehe alo
26 ní ešē ehe efō le? *Edšake mofēmo ní hie agbo ye
mike miwiemoĩ le ahewo le, le hū ni gbomobi le hie
agbo ye ehewo, beni eeba ye ledientše enumnyam le
mli ke etše le nō le mli ke bofoi kroñkroĩ le anō le
27 mli le. *Ši mīkēnye anokwale ake, meikomei ye
mei ní damo bie ne atēñ ní amesañ amēñ gbēle
ke-yaši beyinō ní amēana Nyoñmo mañtseyeli le.

(28—36. Mat. 17,1—13. Mar. 9,2—13.)

28 **Ni** ebaba mli ake wiemoĩ ne ase afe gbĩ kpānyo
le eño Petro ke Iohane ke Iakobo, ni eyiñ ke-te so-
29 lemō ye goñ le nō. *Ni beni esoleo le, ehie tšake ni

22) 44.(17,25)18,32. 24) 17,33. Mat.10,39. Mar.8,33. Ioh.12,25.

26) 12,9. Mat.10,33.

30 etade le baye futafuta ni ekpe kañkañ. *Ni na, hii
 31 enyo kele wie, ni amedši Mose ke Elia; *mei ni ba-
 dšie amehe kpo ye anumnyam mli ni amewie ye
 edseñ nā ni ebaya eyagbe ye Ierusalem le hewo le.
 32 *Ši wo éno Petro ke mei ni kele yo le; ni beni ame-
 hie tše kwrā le, amena enumnyam le ke hii enyo le
 33 ni damo emasei le. *Ni beni amekpa amehe ke-dše
 eno le, Petro ke Iesu ake: Onukpa, ehi ake wohio
 bie, ni hā ni wofe bui ete, onō ekome ke Mose nō
 34 ekome ke Elia nō ekome; ši elée noni ekē. *Ši beni
 ewieo neke le, atatu ba baha amenō; ni beni ame-
 35 bote atatu le mli le amese gbeyē. *Ni gbē dše atatu
 le mli kē: Misuomobi le ne; nyeboale toi!
 36 *Ni beni gbē le ého le, ana Iesu kome-tō. Ni amefe
 diō, ni nakai gbii le amlī le amegbaa moko nii ni
 amena le eko.

(37—45. Mat. 17,14—23. Mar. 9,14—32.)

37 **Ni** ebaba mli ake dšetšerenō le, beni amedše goñ le
 38 nō amekpleke ši le, asafo babao kele kpe. *Ni na,
 nū ko ni dše asafo le mli le bo kē: Tšōlo, mikpaō
 39 fai, kwemo mibi le, ši mibi kome dšile. *Ni na,
 mumo ko mōole, ni ebloo trukā, ni etšereole, ni
 enā kwēo afui, ni efe fio ni ekpātā ehie dāni edseo
 40 emli. *Ni mikpa okaseloi le fai ni amefāle, ni ame-
 41 nyēē. *Ši Iesu here nō ni ekē: O yino kōdōu ni hee
 yee! Mē beyino mikenye ahī ši, ni mahienye ke-
 42 yaši? Okē obi le aba bie! *Ši beni ebaā lolo le, dai-
 monio le hā ešo ni etšerele. Ši Iesu fā mumo ni he
 tsee le yi, ni etšā gbeke le, ni enole ehā etše ekoñ.
 43 *Ši amefē amenā kpe amehe ye Nyoñmo hewale
 kpetenkple le hewo.

Ši beni amefē amehie feame ya ye nibii fē ni Iesu fe
 44 le hewo le, ekē ekaseloi le ake: *Nye le nyehea neke

wiemoi ne nyewoa nyetoi aml; edšake aano gbo-
 45 mobi le awo gbomei adei. *Ši ame le amenaa wiemo
 ne šiši, ni aano-tēame ni ameyoo se, ni amēše gbeyē
 ake amēabile ye nakai wiemo le hewo.

(46—50. Mat. 18,1—9. Mar. 9,33—50.)

46 Ši iwanedšē ko ba ametei ake namo dši agbo fē fē
 47 ye ametei. *Ši beni Iesu na amētšuiiaū iwanedšē
 48 le, eño gbeke ko ni ekele damo emasei; *ni ekēame
 ake: Mofēmo ní año gbeke ne ye migbei aňo le, eño-
 mi; ni moni aňomi le, eño moni tšūmi le; edšake
 moni dši bibio ye nyefē nyetei le, le noñi eetšó kpe-
 teinkple.

49 Ši Iohane here no ni ekē: Onukpa, wona moko
 mifa daimonioi ye ogbei aňo, ni wotšile gbe, edšake
 50 ekewo enyiee ose. *Ni Iesu kēle ake: Nyekatsšiale
 gbe, edšake moni eguwo le, eye wogbefān.

51 Ši ebaba mli ake, beni gbii le ní aňole ke-ya iwei
 le eše etā le, edšie ehie eka Ierusalem ní eya dšei.
 52 *Ni etšū bofoi ke-tšó ehie; ni amete ameyabote Sa-
 mariabii amañ ko mli, koni amesa heko ametole.
 53 *Ni amehereele, edšake étšó ehie ke-miya Ierusalem.
 54 *Ši beni ekaseloi Iakobo ke Iohane na le, amekē:
 Nuntšo, osumo ake wokē ní la adše iwei aba abafi-
 55 teame, take boni Elia hū fe le? *Ši etšó ehie ni eb-
 ame koko ni ekē: Nyelée nō mumo ní nyeyo, lo?
 56 *Ši gbomobi le baa gbomei asusumai ahiekpātāmo,
 si mon ameyiwalaheremo eba. Ni amete mañ kroko
 mli.

(57—60. Mar. 8,19—22.)

57 Ši ebaba mli ake, beni ameyaā ye gbe le no le,
 moko bakēle ake: Manyie ose ke-ate hefēhe ní oyaā
 58 le. *Ni Iesu kēle ake: Osoi ye bui, ni iwei lofōdši

45) 18,34. 48) Mat. 10,40. (Ioh. 13,20.) 50) 11,23. Mat. 12,30. (Fil. 1,18.)

51) Mar. 10,32. 52) Ioh. 4,4. 54) 2Man. 1,10. 56) Ioh. 3,17; 12,47.

hū yē t̄sūi; ſi gbomobi lē bē heni eke eyit̄šo aume.
 59 *ſi ekē mokroko ake: Nyiemō miſe! ſi lē lē ekē:
 60 Nunt̄šo, ūmēmi gbē ní maya mayafū mit̄ſe dā. *ſi
 Iesu kēle ake: Hā ní gbohī afū amēgbohī, ſi bo lē,
 61 ya ní oyaſiē Nyoŋmo maŋt̄ſeyeli lē! *ſi mokroko
 hū kē: Manyie oſe, Nunt̄šo; ſi ūmēmi gbē ní maya
 62 mayaſe mei ní yō miwe lē dā. *ſi Iesu kēle ake:
 Moko bē ní kē eke enine mō t̄ſinakōi mli ni ekwe
 eſe lē, ni eſa Nyoŋmo maŋt̄ſeyeli lē.

(10,1—11. Mat. 10.)

10. ſi nii nē aſe lē, Nunt̄šo lē fāmō mei nyoŋmai-
 kpawo (ke-enyo) kroko hū, ni et̄sūame enyo-enyo
 kē-t̄ſō ehīe kē-te maŋ-fē-maŋ kē hefēhe ni ledient̄ſe
 2 ebaba lē. *Kēke lē ekēame ake: Nikpamō lē fá
 moŋ, ſi nits̄ulōi lē fáá; nohewolē nyekpáa nikpamō
 nunt̄šo lē fai, koni ét̄šū nits̄ulōi kē-ya enikpamō
 3 lē mli. *Nyeyaä! na, mi mit̄sūnye take t̄ōbii
 4 yē klād̄ſi atēn. *Nyekahīea fotro lo kotoku lo to-
 5 kotai, ni nyekaŋáa moko yē gbē lē nō. *ſi ſia-fē-
 ſia heni nyeabote lē, kleŋkleŋ lē nyekēa ake: He-
 6 d̄ſolē aba ſia nē! *Ni kēd̄ſi hed̄ſolē bi yē d̄ſei lē,
 nyehed̄ſolē lē ahī ſi yē enō; ſi kēd̄ſee nakai lē, akū
 7 ſe aba nyeŋō ekoŋ. *Ni nakai ſia lē nouū nyehīa, ni
 nyeye nii ni nyenu nii ní ameyō lē, ed̄ſake nits̄ulō lē
 8 apābōnii ſalē. Nyekad̄ſea ſia kē-yaä ſia. *Ni maŋ-
 fē-maŋ ní nyeabote ni amēaŋonye lē, nyeyea nibii
 9 ní aŋo-māmō nyehīe lē; *ni nyet̄ſáa helat̄ſemei ní
 yō mli lē, ni nyekēaame ake: Nyoŋmo maŋt̄ſeyeli
 10 lē ébēŋkenye. *ſi maŋ-fē-maŋ mli ní nyeabote ni
 amēŋoonye lē, nyed̄ſea nyeyaä no blohūi lē amlī, ni

61) 1Man.19,20.

10. — 1) Mar.6,7. 2) Ioh.4,35. Mat.9,37. 4) 9,3. 2Man.4,29.

7) 9,4. 1Kor.9,14. 1Tim.5,18.

11 nyekēa akē: *Nyemā nēn mlu tete ní kpetē wōhe
 lē wōkpla wōhānye nē; šī kēlē nyenāa nyelea enē,
 12 akē Nyoñmo mañtseyeli lē ébēñkenye. *Šī mikēnye
 akē, edšrañ hāñ Sodom tete yē nakai gbī lē nō, akē
 nakai mañ lē.

13 Ao, bo Korazin! Ao, bo Betsaida! Edšakē kēdši
 aná atšu hewalenitšumōi ní atšu yē nyemli lē yē
 Tiro kē Sidon dšikule ametrá kpekpe kē lamlu mli
 14 amētšake amētšui momo. *Tšēbele edšrañ hāñ
 15 Tiro kē Sidon yē kodšomō lē mli, akē nye! *Ni bo
 Kapernaum ní áwó onō kē-šē ūwei lē, akēo aba šī
 16 kē-ašē gbohiadše! *Moni boonye toi lē, mi hū eboq-
 mi toi; ni moni kwaānye lē, mi hū ekwaāmi; šī mi
 lē, moni kwaāmi lē, ekwaā moni tšūmi lē hū.

17 Šī mei nyoñmai-kpawo (kē-enyo) lē kū amese
 amēba ekoñ kē mišē amekē: Nuntšo, daimonioi lē
 18 tete baā amēhe šī amēhāawō yē ogbei anō. *Šī ekē-
 amē akē: Mina satana tamō srawa dšē ūwei mīgbe
 19 šī. *Na, mi hānye hegbe ní nyenānā onufui kē nyoñ-
 moñkrakroi anō, kē henyelō lē hewale lē fē nō; ni
 20 nokonoko efeñnye efoñ ko; *kēlē enē mli ni nye-
 kanāa mišē yē, akē-ní mumōi lē baā amēhe šī amē-
 hāanye lē; šī nyenāa mišē akē-ní áñmā nye-
 gbei yē ūwei lē.

(21.22. Mat. 11,25—27.)

21 Nakai ñmletšā lē nō noññ lē Iesu mli flile yē Mumō
 kroñkroñ lē mli ni ekē: Miššie oyi, Atā, ūwei kē
 šikpoñ Nuntšo, akēši oño nii nē otē ñālōi kē nilelōi,
 ni odšie otšō abifabii; hē, Atā, edšakē nakai sa ohie.
 22 *Mitšē lē éño nii fē éwo mideñ, ni moko lée moni dši
 bi lē, akē dša tšē lē kēkē, kē moni dši tšē lē hū, akē
 dša bi lē kē moni bi lē sumō akē edšiele kpo etšōlē lē.

13) Mat. 11,21—23. 16) Ioh. 13,20. 18) Ioh. 12,31. Kpods. 12,8.

19) Mar. 16,18. Lal. 91,13. 20) 2Mos. 32,32. Fil. 4,3. Kpods. 3,5.

23 Ni etsõ ehe ehã ekaselõj lẹ, ni ekẹame yẹ afã akẹ:
 24 A'dsõ hĩnmeii ni naã nibii ní nyenaã lẹ. *Edsake
 mikẹnye akẹ, gbalõj kẹ mantšemei pĩ etao akẹ ame-
 ana nii ní nyenaã ne, ni amenaã, ní amenu nii ní
 nyenuo ne, ni amenuu.

(25—28. Mat.22,35—40. Mar.12,28—34.) [Mat.19,16.17.]

25 **Ni** na, mlatšõlõ ko te ši, ni etsõ enã ekẹ: Tšõlõ,
 26 meni mafe ní maná nãno wala? *Ši lẹ lẹ ekẹlẹ akẹ:
 27 Mla lẹ mli lẹ, meni ánmã? té okaneo tẽn? *Ši eto
 he ni ekẹ: "Suomõ Nuntšõ, o-Nyoũmo lẹ, ke-
 dšẹ otšui fẹ kẹ osusuma fẹ kẹ onyẽmõ fẹ
 kẹ odfeĩmõ fẹ mli, kẹ onanyo hũ take boni
 28 osumõ bodientšẹ ohewõ." *Ši ekẹlẹ akẹ:
 29 Noni oto he lẹ edša; femõ ene, ni oyi aná wala. *Ši
 lẹ lẹ, akẹ noni etaoõ ledientšẹ ehe bem ebu lẹ, ekẹ
 30 Iesu akẹ: Ni namo dši minanyo? *Ši Iesu here no
 ni ekẹ: Nũ ko yĩn kẹ-dšẹ Ierusalem kẹ-miã Ieriko
 ni eyagbe odšotfalõj atẽn, ni amekplõ ehe atade ni
 amepilale, ni ameyiũ amete, ni amešile, ni egbo fã-
 31 kẹ-fã. *Ši ebaba mli akẹ osofo ko batšõ nakai gbẹ
 32 lẹ no; ni beni enale lẹ, eho ehe yẹ ehelenõ ete. *Ni
 nakai noiũ Lewinyo ko hũ, beni ešẹ dšei lẹ, eba ni
 33 ebanale, ni eho ehe yẹ ehelenõ ete. *Ši Samarianyõ
 ko lẹ, beni enyie gbẹ lẹ eba heni eyolẹ ni enale lẹ,
 34 emusũ tšõlẹ yẹ chewõ. *Ni ete enõ eyafĩmõ epi-
 lamõj lẹ anõ, ni efõse mũ kẹ wein efie no, ni esa enõlẹ
 etá ledientšẹ ekolo no, ni ekẹlẹ ba gbõiatõhe ni
 35 ekwele. *Ni dšetšerenõ beni eyaã lẹ, edšie denarioi
 enyõ ni enõ-hã gbõiatolõ lẹ, ni ekẹlẹ akẹ: Kwele
 dšogbãũ, ni nofẽno ní osa oofite lẹ, mi lẹ, kẹ miba
 36 ekoũ lẹ, mawoõ nyomõ. *Agbenẹ lẹ, mei etẽ ne atẽn
 namo osusuõ akẹ etsõ moni gbẹ odšotfalõj atẽn lẹ

23) Mat.13,16. (1Man.10,8) 24) 1Pet.1,10. 27) 3Mos.19,18. 5Mos.6,5.

28) 3Mos.18,5. 29) 2Mos.2,13.

37 nanyo? *Ši ekē: Moni nale mōbō leñ. Kēkē ni Iesu
kēle akē: Bo hū ya ni oyafe nakai noññ.

38 Ši ebaba mli akē, beni amēyaā le, eyabote akrowa
ko mli. Ni yō ko ní atšéole Marta le ñole ke-te ewe
39 le. *Ni le le eye nyemiyō ko ní atšéole Maria, ni le
40 hū etá Iesu nādši anā ni ebo ewiemō le toi. *Ši
Marta gba ehe nā tūtu ye sōomō pī hewo, ni eba eñō
ebadamō ši ni ekē: Nuntšo, odfēñ nō akē minyemi
le ešimi ní mikome misōmoō ne? nohewole kēmole,
41 ni le hū ebafata mihe. *Ši Iesu to he ekēle akē:
Marta, Marta! ōgba ohe nā ni ohao ohe ye nibii pī
42 ahewo; *ši nōkome ehīa. Ši Maria le, gbē-
fāññō kpakpa le eño, ni no le ašōñ ye
edeñ.

11. Ni ebaba mli akē ēsole ye heko; ni beni efō le,
ekaselōi le atēñ mokome kēle akē: Nuntšo, tšōmowo
solēmō, take bōni Iohane hū tšō ekaselōi le.

(2—4. Mat. 6,9—13.)

2 Ši ekēame akē: Kē nyemisole le, nyekēa akē:
Wotšē ní yō ñwei, ogbei le afe kronkron;
omañtšeyeli le aba; áfe noni osumoō ye
šikpoñ le nō hū, take bōni afeō ye ñwei
3.4 le; *hāwō dāne wōdā-ñmā, *ni okē wōhe
ešai afawo, edšake wō hū wōke-faā mo-
fēmo ní tōō wōnō; ni okewo akaya kā mli,
ši moñ dšiemowo ye mofon le deñ.

5 Ni ekēame akē: Nyeten namo ni yō šientšē ni eete
eñō nyon teñ, ni eyakēle akē: Šientšē, fami aboloi
6 etē, *edšakēši mišientšē ko édšē gbē ébatomi, ni
7 mibē noko ní mike-amā ehīe; *ni moni yō tšūñ le
ahere nō ni ekē: Kāgba minā; áñá šinā le momo ni
mibii kēmi ye sā nō, minyēñ ši mate ní mahāo?

8 *Mikēnye ake, ka esientse ní dšile le hewo dšikule eteu ši ní ehāle, ši ake noni no hie gboo nāgbamo le he hewo le eete ši kē ní ehāle bofēbo ní etaoq.

(9—13. Mat. 7,7—11.)

9 Ni mi hū mikēnye ake: Nyebia, ni aahānye; nyetaoa, ni nyeana; nyešia, ni aagblenye.
10 *Edšake mofemo ní biq le, koq; ni moni taoq le, naā;
11 ni moni šio le, aagblele. *Ši nē tše ni yo nyeteu ní kēdši ebi bile abolo le, ni eehāle te? alo kēdši ebile
12 lo le, ni eeno onufu efe lo ehāle? *Alo kēdši ebi
13 wuowolo le, ni eehāle nyoūmonkrakro? *Bēle kēdši nye ní nyedši efoū le nyele boni nyefeq ní nyekē kē-nii kpakpai keq nyebii le, enyie nonū nyetše ní yo ūwei le aūo Mumq kronkron ahā mei ní biqle le?

(14—26. Mat. 12,22—31. 43—45. Mar. 3,22—27.)

14 **Ni** efā daimonio ko ní eto mum; ši eba mli ake, beni daimonio le edše kpo le, mumui le wie, ni asa-
15 foi le ahie feame yā. *Ši ameteu meikomei kē: Be-
16 elzebul, daimonioi alumo le, eke-fāa daimonioi. *Ši meikomei hū kale ametao okadi ní dše ūwei ye eden.
17 *Ši le le, ake-ni ele amedfeūmōi le, ekēame ake: Maū-fē-maū ní gbaā woq ledientše ehe le, edfaā; ni
18 tšū kumoq efieq tšū nq. *Ši kēdši Satana hū gbaā woq ledientše ehewo le, té aafe tēn ní emautšeyeli le adamq šiū? edšake nyekē ake mīkē Beelzebul
19 mīfā daimonioi. *Ši kēdši mi le, Beelzebul mīkē-mīfā daimonioi le, nyebii le, namo ameke-fāa? no-
20 hewole nyekodsoloi nonū ameatsōmo. *Ši kēdši Nyoūmo wao mīkē-fāa daimonioi le, bēle Nyoūmo
21 maūtšeyeli le éše nyeūō. *Beni hewalo hie dade mli
22 ni ebuq emō he le, enii ye hedšole; *ši beni moni fēle hewale batuale ní eye enq kōnim le, ešōq etawu-nii ní eno ehie efō nq le fē ye eden, ni edšāā enom-

23 ñòniì lẹ amlì. *Moni bẹ migbefàù lẹ mìte ši mīwomi, ni moni kẹmi buaa nā lẹ migbẹ mīfá.

24 Beni mumọ ní he tsee lẹ édše gbomo mli lẹ, enyieo hei gbídši eyataoọ hedšomọ, ni kẹ enáá eko lẹ, ekẹo
25 akẹ: Makù mise mate miwe heni midše lẹ. *Ni kẹ
26 eba lẹ, ebanaá akẹ ábẹ ni áwula mli. *Kẹkẹ lẹ eyaá ni eyañoọ mumọi krokomei kpawo ní fẹlẹ efoń ekefataá ehe, ni ameyaboteọ mli, ni amehiọ dsei, ni nakai gbomo lẹ nāgbēniì lẹ tsoọ efoń fẹ šišidšēniì lẹ.

27 Ni eba mli akẹ, beni ewieọ nii ne lẹ, yō ko ní yọ asafọ lẹ mli lẹ wó egbē nọ ni ekẹlẹ akẹ: A'dšọ musù
28 ní hieo kẹ fufọ ní oye lẹ! *Ši lẹ lẹ ekẹ: Yeń, ši ádšọ mei ní nuọ Nyońmo wiemọ lẹ ní ameyeo nọ lẹ moń!

(29—32. Mat. 12,38—42.)

29 Ši beni asafoi lẹ éfi tọo lẹ, eboi kẹmọ akẹ: Yino foń ne, amentao okadi, ni ahāname okadi ko, akẹ dša
30 gbalọ Iona okadi lẹ. *Edšakeši take boni Iona tšo okadi hā Niniwebii lẹ, nakai nońń kẹ gbomobi lẹ atšo
31 ahā neke ying ne. *Nšongbe mańnye lẹ kẹ yinobii ne ate ši ye kodšomọ lẹ mli, ni eebuame fọ, edšake edše šikpoń lẹ nāgbēhe lẹ eba Salomo nā lẹ toibō; ni
32 na, noni fẹ Salomo ye biẹ! *Niniwebii lẹ kẹ neke ying ne ate ši ye kodšomọ lẹ mli ni ameabule fọ, edšake ametsake ametsui ye Iona šiemọ lẹ nā; ni na, noni fẹ Iona ye biẹ!

33 Ši moko bẹ ní kẹ esu kane lẹ ní eńo-māa kpokplo-biian alo tseše šiši, ši moń kanetšo nọ ańo-māa, koni mei ní baá mli lẹ ana ekpemọ lẹ.

(34—36. Mat. 6,22-23.)

34 Gbomotšo lẹ kane dši ohĩńmei lẹ. Kedši ohĩńmei fe krońń lẹ, ogbomotšo mũ lẹ hū he tseọ; ši kedši

23) 9,50. 26) Ioh.5,14. 27) 1,28.30.48. 28) 8,15.21. 31) 1Man.10,1.

32) Ion.3,5. 33) 8,16. Mat.5,15. Mar.4,21.

- 35 ohĩnmei ye efoĩ le, ogbomotšo le hũ woq duĩ. *Nohewole kwe dšogbā, koni la ní yọ omli le akatső duĩ.
 36 *Nohewole kedši ogbomotšo mũ le he étse ni hekoheko woko duĩ le, tše noĩn ni emũ le fē he atše take boni kane ke srawa tšoo hāao le.
 37 *Ši beni ewieq le, Farisifonyo ko bile ake éba ni ekele abaye nii; ni ete šia le, ni eyaho ekpasa ši.
 38 *Ši beni Farisifonyo le na le, ehie fele ya ake-ni efoko ehe dāni ebye nii le.

(39—52. Mat. 23.)

- 39 Ši Nuntšo le kēle ake: Agbene le nye Farisifoi le nyetšumoq kpulu le ke kā le se, ši nyemli éyi obō ke
 40 dšũ ke fō. *Kwašiai! ani moni fe se le, dšee le noĩn efe mli le hũ? *Moũ le, nyehoa nibii ní yọ mli le nyefea edšūrō, ni na, nibii fē he tše hānye.
 42 Ši ao, nye Farisifoi, ake nyehāa kowe ke fie ke bāi srotói fē mlidša noni dši nyoĩma, ni nyehoo Nyoĩmo kodšomq le ke suomq le he! Kulē edša ake afeq enemei, ni akafō eko le hũ femq. *Ao, nye Farisifoi, ake nyesumoq yitšeitrámq ye kpēhe le ke námq ye
 43 dšadši anq! *Ao, nye woloĩmāloĩ ke Farisifoi, osatofoi, ake nyetamq gbohīafūhei ní edšee ši, ni mei ní nyieq nq le lée.
 45 Ši mlatsōloĩ le ateĩ mokome here nq ni ekēle ake: Tšōlo, neke nii ní okēo ne oke-ndše wq hũ. *Ši ekē: Nye hũ nye mlatsōloĩ le, ao! ake nyeke dšatšui ní tĩremo dšraā tĩreo mei, ni nyedientšemei le, nyeke
 47 nyewao kome etaa dšatšui le ahe. *Ao, nye! akeši nyemāmoq gbaloi le afūhei le; ši nyetšemei gbeame;
 48 *bēle nyeyeq nyetšemei le anifemq le ahe odase ni nyenáa he tšui; edšake amē amegbeame moĩ, ši
 49 nye le nyemāmoq amefūhei le. *Nohewq hũ ni

37) 7,36; 14,1. 38) Mat.15,2. 43) 20,46. Mar.12,39. 46) Bof.15,10.

49) Mat.10,16...

Nyoñmo ùā lẹ kẹ: Matsū gbalọi kẹ bofoi kẹ-ya
 amẹñd, ni amẹteñ meikomei amẹagbe ni amẹawa-
 50 amẹ yi, *koni abi gbalọi lẹ fẹ lá lẹ ní afie ši kẹ-dṣe
 51 dṣeñbō lẹ mli lẹ yẹ yinọ nẹ deñ; *kẹ-dṣe Habel lá
 lẹ nọ kẹ-yaši Zakaria, moni akpātā ehīe yẹ afolešálate
 lẹ kẹ solemọtsu lẹ te leù lẹ lá lẹ nọ. Hè, mikēnye
 52 akẹ, aabi ši yẹ neke yinọ nẹ deñ! *Ao, nye mlatṣō-
 ọi, edṣakẹ nyekọ nilẹ lẹ nā samfe lẹ! Nyedientṣe-
 mei lẹ nyebotee mli, ni mei ní boteọ mli hū lẹ, nye-
 tṣimọame gbẹ.

53 Ši beni ekẹame nii nẹ fẹ lẹ, woloñmālọi lẹ kẹ Fa-
 risifoi lẹ boile sramọ kẹ enā sādṣi blẹmọ babao,
 54 *ni amẹwolẹ ká, ni amentao akẹ amẹmōọ noko mli
 yẹ enā, koni amẹflo enā.

12. No be lẹ mli nonù ní asafo lẹ babua amẹhe nā
 akpei-akpei ni amenānāā amẹhe lẹ, eboī ekaselọi
 lẹ kẹmo akẹ: Kleñkleñ lẹ nyehīe ahīa nyehe nọ yẹ
 Farisifoi lẹ amāša lẹ ní dṣi osato lẹ hewo.

(12,2—9. Mat.10,26—33.)

2 Ši noko be ní atṣimọ nọ ní adṣieñ kpo, alo ní ańo-
 3 tẹ ní aleñ. *Nohewo moñ lẹ nofēno ní nyewie yẹ
 duñ mli lẹ, aanu yẹ la hīe; ní noni nyewie nyewo
 4 toin yẹ piai amlí lẹ, aaṣie yẹ tṣūiyiteañ. *Ši mī-
 kēnye, miṣientṣemei lẹ, akẹ: Nyekāṣea mei ní gbeo
 gbomotṣo lẹ ní kẹ fe se ni amẹbe noko ní amẹanyẹ
 5 amẹfe doñ lẹ. *Ši matsōnye mo gbeyē ní nyeṣe:
 nyēṣea moni beni egbe se lẹ ní asań eyo hegbe ní
 eke-aṣé efō gehena mli lẹ. Hè, mīkēnye akẹ, lẹ
 6 gbeyē nyeṣea! *Ani ahōō aflimatai enumọ ahee kpāi
 enyo? ni Nyoñmo hīe kpáá amẹteñ ekomeslo nọ.
 7 *Ši nyeyiteñ tṣoi lẹ fẹ tete lẹ akane. Nohewo lẹ nye-
 kaṣea gbeyē; nyehī fẹ aflimatai babao.

8 Ši mikēnye akē: Mofēmo ní dšadšeomi etsōo yē
 gbomei ahīe lē, lē gbomobi lē hū adšadše atšō yē
 9 Nyoūmo bofoi lē ahīe; *ši moni kwaāmi yē gbomei
 10 ahīe lē, aakwale yē Nyoūmo bofoi lē ahīe. *Ni mo-
 fēmo ní awie wiemo ko aši gbomobi lē, aano-fale; ši
 Mumō kroūkroū lē, moni awie musubowiemo ašile
 lē, aino-faile.

11 Ši beni amēkenye ate kpēhei lē ke lumei lē ke he-
 waloi lē aňō lē, nyekagbaā nyehe nā, boni lo noni
 12 nyeke-adšie nyenā lo noni nyeakē; *edšake Mumō
 kroūkroū lē atšōnye yē nakai ūmletfā lē no noňū,
 noni dša akē nyekēo.

13 Ši moko dšē asafo lē mli kēle akē: Tšōlo, kēmō
 14 minyemi lē ní ekēmi adša gbošini lē amlī. *Ši ekēle
 akē: Nū, namo womi ateńbulō lo niańdšalo yē
 15 nyeno? *Ni ekēame akē: Nyekwea ní ahīa ni
 nyehīe ahī nyehe no yē hiedšomō hewō; ši gbomō
 16 wala be eni ní ená ni eteke no lē mli. *Ši ebuame
 17 abē ekē: Nū niatšē ko šikpoń ba nii babao; *ni
 esusu eyiń akē: Meni mafe, akē-ni mibe heni mīkē
 18 minibii atō ne? *Ni ekē: Ene mafe: makūmō mi-
 bońoi lē mafie ši, ni mamāmo nii ní dra fē nomei, ni
 19 dšemei mato miyibii lē ke minii lē yē; *ni makē
 misusuma akē: Susuma, oye nii babao ní aňo-to afi
 20 pī; dšomō ohe, ye nii, nu nii, ná tšuidšūrō! *Ši
 Nyoūmo kēle akē: Kwašia, nyō neń noni lē aabi
 osusuma yē odeń; ši nibii ní osā oto lē, namo nō
 21 atšō? *Nakai moni boō dfetri ehāa ledientšē ehe ní
 enáa nii yē Nyoūmo gbeńān lē yo.

(22—31. Mat.6,25—33.)

22 Ši ekē ekaseloi lē akē: Nohewole nye lē, mīkē-
 nye akē: Nyekahaoa nyehe yē nyesusuma lē hewō,

8) 9,26. 10) Mat.12,32. Mar.3,28 11) 21,14.. Mat.10,19.. Mar.13,11.

15) 1Tim.6,9.. 20) Heb.9,27. Lal.39,7. 21) Mat.6,19.. Iak.2,5.

noni nyeaye, alo gbomotšo le hewo, noni nyeawo.
 23 *Susuma le he midšra fê ùmā, ni gbomotšo le fê
 24 atade. *Nyedfēa kwākwālabitei le ahe; edšake
 amedūū, asa amekpaa nii, ni amebe nitōhe lo aboño
 po, ni Nyoimo leḡame; nyekwea babao ní nyehe
 25 dšraā fê lofōdši! *Ši nyeteñ namo ni kedši ehao
 26 ehe le, ni eēnyē etšá ekele no nine kome? *Kole
 kedši nyenyēē noni dši bibio nyefe le, meba nyehaoḡ
 27 nyehe ye nii ní efe le hewo mo? *Nyedfēa afofroi
 le ahe, boni amekwēo! ametšuu nii, asa ametšēē; ši
 mikēnye ake, Salomo ke enumnyam le fê tete ewulaa
 28 ke enemei atēn ekome yee egbo. *Agbene kedši dfeñ
 ni ùmeue le eye ñano ní wó ni año-wo flōnō mli le
 Nyoimo haā he neke le, ani ehañ nyehe babao fēame?
 29 nye ní nyehemo-ke-yeli fáá ne! *Ni nye le nyeka-
 bia noni nyeaye alo noni nyeanu, ni asañ nyeyiñ
 30 akafeanye košikoši. *Edšake neke nibii ne fê se
 dše neñ mādši aḡo bii diḡ; ši nyetše le le ake nii ne
 31 hiaānye. *Moñ le nyetaoa Nyoimo mañtšeyeli le
 segbe, ni aāño nii ne fê afata he ahānye.
 32 Kāše gbeyē, asafokū bibio; edšake nye-
 tše le ye he tšuidšūrō ake eño mañtšeyeli
 le ehānye.

(33.34. Kw. 18,22. Mat. 6,20,21; 19,21. Mar. 10,21.)

33 Nyehōa nyeniñ ní nyeke-fea edšūrō; nyefea fotroi
 ní tšōmoḡ ememedši, nyetōa dfeñri ní se efoo ye ñwei,
 34 heni dšulo ko beñkee ni omlegē kpee ye le. *Edšake
 heni nyedfetri le yo le, dšemei nyetšui hū
 a hi.

(35—48. Mat. 24,42—51.)

35 Nyefimoa nyemlitean, ni nyehāa nyekanei le
 36 atšoa; *ni nyedientše nyetšōmoa tamḡ meñ ní kwēo
 amenuntšo le gbe, beni eedše yōkpēmḡ le eeba le,

- koni, ke eba ni ebaši le, ni amegblele amrö le nonü.
- 37 *A'dšö nakai tšüdsi le ni beni nuntšo le aba le ni eenaame ake ameuši kpe le! Lelen, mikēnye ake, eemīa ni eehā amekpasa ši ye niyenii ahe, ni eba ni ebasōmoame. *Ni kedši eba ye sramobe noni dši enyo le nō, alo sramobe noni dši etē le nō eba ni ebanaame
- 38 neke le, ádšö nakai tšüdsi le! *Ši ene nyenāa nyelea ake, kedši šiatše le le nō ñmletfā nō ni dšulo le baä le, kule eesra ni enmeü gbē ni agbu ešia le awoñ.
- 39 *Nohewole nye hü nyesāa nyehe, edšake ñmletfā ni nyesusuu le nō gbomobi le baä ye.
- 40 Ši Petro kēle ake: Nuntšo, wō obuō neke abe ne, alo mei le fē hū? *Ši Nuntšo le kē: Namo mo ni dši semo anokwafö ke nilelo le, moni nuntšo le awole onukpa ye ewebii le anō, koni ehāame amēnmā ni
- 41 dši amegbenā ye be ni sa mli le? *A'dšö nakai tšulo, moni beni enuntšo aba le ni eenale ake efe nakai le.
- 42 *Mikēnye anokwale ake eewole onukpa ye enibii fē nō. *Ši kedši nakai tšulo le kē ye etsui mli ake: Minuntšo le mitsi ebabe le mito, ni eeboi wehii ke
- 43 weyei le yi ke niyeli ke numo ke datō le: *nakai tšulo le nuntšo le aba ye gbī nō ni ekweele gbē ke ñmletfā nō ni elée, ni eeflo emli, ni eehāle egbefāñnō
- 44 ke kokonsafoi le. *Ši nakai tšulo le ni le enuntšo suomonāniī ni esāa ehe etoo ni esa efēe esuomōnāniī
- 45 le, ake kpāi pī ayile; *ši moni lée ni eyafē nii ni sa yi kē le, aayile fio. Ši mofēmo ni año pī ahā le, pī hū aatao ye eden; ni moni mei étu pī éwo eden le, le amēabi nii ni tekeō nō moñ ye eden.
- 46 La miba mibawo šikpoñ le nō, ni meni mitaoō fē noni
- 47 éhere momo le! *Ši baptisimō miyo ni ake-abaptisimi, ni kwe boni efimi ke-yaši beyino ni aagbe nā!

37) Ioh.13,4. 39) 1Tes.5,2... 44) Mat.25,21. 47) Iak.4,17.

50) Mat.20,22; 26,38. Ioh.12,37.

(51—53. Mat.10,34—36.)

- 51 Ani nyesusuo ake hedšole hāmō miba, ye šikpoñ
 le nō? Mikēnye ake, dabida, ši mligblamo moñ.
 52 *Edšake gbīi ní ke-yaä ne mei enumo agbá ye šia
 kome, mei etē ate ši ye mei enyo nō, ni mei enyo hū
 53 ye mei etē nō; *aagblá tše ke ebi mli, ni bi hū ke
 tše mli; nye ke biyō mli, ni biyō hū ke nye mli;
 šayō ke šayō, ebi nā le, mli, ni le hū ke ešayō, ewu
 nye le, mli.
 54 Ši ekē asafoi le hū ake: Ke nyena atatu ūwo ke-
 dše anai le, amrō le nyekēo ake: Nyoñmo banē; ni
 55 ebaā mli nakai; *ni ke ninedšūrōgbe kōyo tfa le,
 56 nyekēo ake: Latša baba; ni ebaā mli. *Osatofoi,
 nyeleo šikpoñ ke űwei hie mli bū; ši be ne le, té
 57 tēn ní nyebau mli le? *Ši meni-hewo ní nyedšee
 nyedientšē nyemli hū nyekodšoo noni dša gbē le?
 58 *Ši ke okē obelo le mīya lumo nō le, bēle bo modeñ
 ye gbē le nō, ní odše edeñ, koni ekašātāo ke-mīya
 kodšolo le nō, ní kodšolo le hū űnoō űhā apābolo le,
 59 ní apābolo le hū űwoō tsūñ. *Mikeo ake, odšeñ dšē-
 mei ke-yaši beyino ní oowo nāgbē hieo le.

- 13.** Ši no be le mli noññ le meikomei ye dšei ní gbale
 Galileabii le ní Pilato űo amelá efutu amefolei le amlí
 2 le ahe sane. *Ni Iesu here nō ni ekēame ake: Ani
 nyesusuo ake, neke Galileabii ne, ešafeloj dšiamē fē
 3 Galileabii le fē, ake-ní amēna neke nū ne le? *Mi-
 kēnye ake, dabida, ši moñ, kedši nyetšakee nyetšui
 4 le, nyefē nyehie akpātā nakai noññ. *Alo mei
 nyoñma-ke-kpanyo le ní Siloa mō le kū gbe amēno
 ní egbeamē le, ani nyesusuo ake, neke mei ne, tōloj
 5 dšiamē fē gbomei fē ní yo Ierusalem le? *Mikēnye

54) Mat.16,2.. 53) Mat.5,25..

13.— 2) Ioh.9,2. 3) Lal.7,13.

ake, dabida, ši moñ, kedši nyetsakee nyetsuii le, nyefē nyehiē akpātā nakai noññ.

- 6 Ši ebuame neke abe nē ake: Moko teo agbamitšo ye eweintrom mli, ni eba ebatao yibii ye no, ši enaa
7 eko. *Keke ni ekē tromsalo le ake: Na, afii etē ne fē le mibaä mibatao yibii ye agbamitšo ne no, ni minaa eko; tomole oñme ši; meba hū ni egbeo ši-
8 kpoñ le? *Ši le le chere no ekēle ake: Nuntšo, hā ní ahī ši afi ne hū, ke-yaši beyiño ní matša ehewo ni
9 mawo ešiši tumu, *ake aleenō eewo yibii, lo; ši kedšee nakai le, no se dāni otolē ofō ši.

- 10 Ši etšo nii ye kpēhei le eko ye hedšomogbi le no.
11 *Ni na, yō ko ye ní hela mumo ye emli afii nyoñma-ke-kpanyo, ni edo komō, ni enyēē emli ekpā kwrā po.
12 *Ši beni Iesu nale le, etšéle ni ekēle ake: Yō, afeneo ke-dšē ohela le mli! *Ni eke enidši fie eno, ni amrō
13 le edšadše, ni ewo Nyoñmo hiē nyam. *Ši kpēhe onukpa le ní mli ewo la ake-ni Iesu tšá mo ye hedšomogbi le no le here no ekē asafō le ake: Gbii ekpa yo ní sa ake atšuo nii ye mli; nohewole nomei amli nyebaä ye, koni atšanye, ši dšee hedšomogbi le no!
14 *Keke le Nuntšo le herele no ni ekē: Osatofoi! Ani nyeten mofēmo fenēe etšina lo etedši kedšee niyeni-anō he ye hedšomogbi le no ekplaäle ke-yaä numo, lo?
15 *Ši neke yō ne ní dši Abraham biyō ní satana efile, na, neke afii nyoñma-ke-kpanyo ne le, ani edšaa ake afeneole ye neke kpā ne mli ye hedšomogbi le no, lo?
16 *Ni beni ekē nii ne le, ehenyeloi le fē hiē gboi, ni asafō le fē ná miše ye anumyam nibii fē ní efe le hewo.

(13,18—21. Mat. 13,31—33. Mar. 4,30—32.)

- 18 Ši ekē: Meni Nyoñmo mañtseyeli le tamō, ni meni
19 he maño-to? *Etamo sinapi wukuli ní nū ko ko ní

¶) Mat. 21,19. 8) 2Pet. 3,9.15. 13) Mar. 5,25; 7,32. 15) 14,5. 16) 19,9.

edū yē etrom mli, ni ekwē, ni efe tšo kpeteñkple, ni
 20 ñwei lofōdši lē basōmō enidši lē amlī. *Ni ekē ekoñ
 akē: Meni he maño Nyoñmo mañtšeyeli lē mato?
 21 *Etamō māša ní yō ko kō ní eno-ho mā tšesei etē
 mli kē-yaši beyingō ní fē ša.

22 **Ni** eyakpa mādši kē akrowai amlī, ni etsō nii, ni
 23 enyie gbē kē-mīya Ierusalem. *Ši moko kēlē akē:
 Nuntšo, ani mei fio kēkē ni ahere ameyi wala? Ši
 24 ekēame akē: *Nyeplea agbo fintō lē mlibotemō he,
 ši mikēnye akē, mei pī atao mli abote, ni amenyēñ.
 25 *Beni šiatšē lē ete ši ní eyañā šinā lē sē, ni nyeaboī
 sēdamō kē šinā lē šimō, ni nyeakē akē: 'Nuntšo,
 Nuntšo, gblemō ohāwō!' ni eehere nō ni ekēnye
 26 akē: Milée heni nyedšē lē. *Kēkē lē nyebaboī
 kēmō akē: Wōye nii ni wōnu nii yē ohīe, ni otšō nii
 27 yē wōblohūi amlī. *Ni eekē akē: Mikēnye akē mi-
 lée heni nyedšē; nyedšea minō nyeyāā, nyefē ní nye-
 tšuo nibii ní edšaa gbē lē!

(28.29. Mat. 8,11.12.)

28 Dšemei yāfo kē nyanyodši ašišikpémō ahi, beni
 nyeana Abraham kē Isak kē Iakob kē gbaloi lē fē yē
 Nyoñmo mañtšeyeli lē mli, ni nyedientšemei lē, afie-
 29 nye lē. *Ni ameadšē bokā kē anai kē kōyigbē kē
 ñšōngbē amēaba ni amēabakpasa ši yē Nyoñmo mañ-
 30 tšeyeli lē mli. *Ni na, sēkpebii yē ní atšómō kleñ-
 kleñbii ni kleñkleñbii hū yē ní amēatšómō sēkpebii.

31 **Nakai** gbī lē nō noññ lē Farisifoi lē ekomei ba enō
 ni amēkēlē akē: Dše biē ni odšē oya; edšakē Herode
 32 mītaoō agbe. *Ni ekēame akē: Nyeyāā ni nyeyā-
 kēa nakai osō lē akē: Na, mifā daimonioi ni mitsá
 mei ñmenē kē wó, ni gbī ní dši gbī etē lē magbe nā.
 33 *Ši kēlē edša akē manyie ñmenē kē wó kē wóse,

24) Mat. 7,13.. Fil. 3,12. 25) Mat. 25,11.. 26) Mat. 7,22.. 29) 14,15.

30) Mat. 19,30.

edšake ebẹ ake gbalọ ko fiteọ ye heko ake dša Ierusalem.

(34.35. Mat.23,37—39.)

34 Ierusalem, Ierusalem, bo moni ogbeọ gbalọi lẹ ni
otfia mei ni atšūame oñò lẹ atẹi lẹ, šii enyie mitao
ake mibuaä obii lẹ anā, take bõni wuọ buaä ebii anā
35 ewoọ efidši ašiši lẹ, ni nyekplēē! *Na, aši nyewe
lẹ amañfō ahānye. Ši mikēnye ake, nyenañmi doññ
ke-yaši beyinọ ni aba mli ake nyeakē ake: “A’ dšō
moni baä ye Nuntšọ lẹ gbei lẹ mli lẹ!”

14. Ni ebaba mli ake, beni ete Farisifoi onukpai lẹ aten
mokome we niyeli ye hedšomogbi lẹ nọ lẹ, amesrale.
2.3 *Ni na, nū ko ye ehie ni efufūi. *Ni Iesu here nọ ni
ekē mlatsōlọi lẹ ke Farisifoi lẹ ake: Edša gbẹ ake
4 atšaa mo ye hedšomogbi lẹ nọ, lo? *Ši amefoo edañ.
5 Ni enole ni etšale, ni edšiele gbẹ ete. *Ni ehereame
nọ ekē: Nyeten namo ni, ké etedši lo etšina egbe
nubu mli lẹ, ni amrō lẹ edšieule ye hedšomogbi lẹ nọ?
6 *Ni amenyēle hetō amehā doññ ye neke nii ne anā.
7 Ši ebu mei ni akpēame lẹ abe, beni eyo bõni ame-
8 kōlọ yitšo-šikpasamohei lẹ, ni ekēame ake: *Ke
moko bakpēo ke-te yokpēmọ he lẹ, kākpassa yitšo-
9 gbẹ, koni aleenō ekpē moni hie yo nyam fēo, *ni
moni bakpē okele fē lẹ akaba ni ebakēo ake: Hā
monẹ gbẹ! ni agbene oke hiegbēle boi šišigbẹ komọ.
10 *Ši moñ, kedši akpēo lẹ, ya ni oyakpassa šišigbẹ, koni,
ke moni bakpēo lẹ ba lẹ, ni ebakēo ake: Šientšẹ, ba
yitšogbẹ. No koni ohie aba nyam ye mei ni oke-
11 kpasa ši lẹ fē hie. *Edšake mofēmo ni wóọ ehe
nọ lẹ, aabale ši, ni moni baä ehe ši lẹ,
aawó enọ.

35) Lal.118,26.

1) 6,6... 11,37. 5) 13,15. 7) Mat.23,6. 11) 18,14. Mat.23,12.

12 Ši ekē moni kpēlę lę hū ake: Ke oimō fane lo
 gbeke okplō lę, kātšę ošientšemei lo onyemimei lo
 owekumei lo okutšon niatšemei, koni aleenō ame hū
 13 amęknpēo ekoñ ke-toō nādšiañ. *Ši ke ofe niyenii lę,
 kpēmō ohiafoi ke kpadšeloj ke akpakei ke filafoi moñ,
 14 *ni aadšōo, ake-ni ame lę amebe noko ni ameke-atoō
 nādšiañ lę; edšake aatoō nādšiañ ye dšaloj ašitę lę mli.
 15 Ši beni mei ni ke lę kpaša ši lę atei mokome nu ni
 ne lę, ekęlę ake: A'dšō moni yeo abolo ye Nyoimo
 mantšeyeli lę mli!

(14,16—24. Mat.22,2--10.)

16 Ši lę lę ekęlę ake: Nū ko imō okplō kpeteikple,
 17 ni ekpē mei pī; *ni beni še niyelibe lę, etšū etšulo
 ake eyakę mei ni akpę lę ake: Nyebaä, edšake ágbe
 18 nibii fę nā momo. *Ni amęfę-tšem ameboi lakpatō
 šikōme. Kleñkleimo lę kęlę ake: Mihé abō ko ni
 efimi ake mate ni mayakwe; mīkpao fai ni ona
 19 ohāmi. *Ni mokroko kę: Mihé tšinañ ntañ enumō ni
 miya mayakaame makwe; mīkpao fai ni ona ohāmi.
 20 *Ni mokroko hū kę: Mikpę yō, ni nohewole minyęñ
 21 maba. *Ni neke tšulo ne ba ni ebadšadše ni ne fę
 etšō enuntšō lę. Keke lę šiatšę lę mli fū, ni ekę tšulo
 lę ake: Dše kpo mrāmra ke-ya mā leñ blohūi lę ke
 22 fodši lę amli, ni oyaño ohiafoi ke kpadšeloj ke filafoi
 ke akpakei ke-ba bie. *Ni tšulo lę kę: Nuntšō, áfe
 23 bōni okę lę, ši kęlę gbe ye lolo. *Ni Nuntšō lę kę
 tšulo lę ake: Dše kpo oya gbedšegbei lę ke afabañ lę
 amli ni oyanyę amęno, koni ameba, ni miwe lę ayi
 24 to. *Edšake mikęnye ake: Nakai mei ni akpę lę
 atei mokomeflo esañ miniyeni lę anā.

(26.27. Luk.18,29.30. Mat.10,37.38.)

25 Ši asafoi babao ke lę nyie gbe lę; ni etšō ehe ni
 26 ekęame ake: *Kędši moko mība miñō ni enyęe etšę

13) 5Mos.14,29. 14) Mat.6,4. Ioh.5,29. Bof.24,15. 15) 13,29. 20) 1Kor.7,33.
 26) 5Mos.38,9.

ke enye ke enā ke ebii ke enyemihī ke enyemiyei
ke ledientše esusuma hū tete le, enyēn etsō mikaselō.
27 *Ni moni wóó esēnmotšo le ni enyie mise le, enyēn
etsō mikaselō.

28 Edšake nyeteñ namo ni kedši ētao emā mō le ni
etán ši dā, ní ebu nā ekwe ake eye nii boni aše nā-
29 gbē, lo? *Koni aleenō, beni edše šiši ni ebanyēē nā
30 egbe le, ní mei fē ní na le mbaboī ehfeoyeli *ame-
31 kē: Neke gbomo ne boī mā, ni enyēē nā egbe. *Alo
nē mañtše ni kedši eke mañtše kroko yawu le ni
etán ši dā, ní eya adšina ake eenyē eke mei akpei-
nyoñma ayakpe moni ke mei akpei-nyoñmai-enyo
32 baā eno le, lo? *Ši kedšee nakai le, beni moko le
nyie šoññ lolo ke-baā le, etsūo bofoi ke-yaā enō eya-
33 biō kpātāmō he sane. *Nakai noññ kē agbene nyeteñ
mofēmo ní kwaa nibii fē ní eye le, enyēn etsō
mikaselō.

(34.35. Mat.5,13. Mar.9,50.)

34 Nō le ehī; ši kedši nō nānu gbo le, meni ake-awole
35 nō doññ? *Esaa šikpoñ lo tumu no tete; tši atšio
aľeo. Moni yo toi ní eke-anu le, hā ní enu!

15. Ši ntōheloi ke ešafeloi le fē tši beñkele amebabole
2 toi. *Ni Farisifoi ke woloñmāloi le wie hūhūhū
amekē: Mone noo ešafeloi ni ekeame yeo nii.

(15,4—7. Mat.18,12—14. Luk.19,10.)

3.4 Ši ebuame neke abe ne ekē: *Nyeteñ namo ni
kedši eye tōi oha ni eladše ameteñ ekome le, ešiu
nyoñmai-nehū-ke-nehū le ye ūa le no, ní eyatao noni
5 eladše le ke-yaši beyino ní eena? *Ni ké enale le,
6 enoole efōo ekōdši ano, ni ená mīše; *ni ké eba šia
le, etsēo ešientšemei ke ekutšoñbii ke-kpeo, ni ekēo-
ame ake: Nyekemi aná mīše, edšake mina mitō ní

35) 8,8.

15.— 1) 5,30. 4) Hes.34,11.16.

- 7 ladše le. *Mikēnye ake, nakai noññ miše aba ñwei
 ye ešafelo kome ní tšakeo etšui hewo fe dšaloi nyoñ-
 mai-nehũ-ke-nehũ ní tšuitsakemo ehāaame le ahewo.
- 8 Alo ně yō ní yō dfetei kukudši nyoñma ni kedši
 eladše kuku kome le, ni esuu la ní ebē šia le ní etao
- 9 fitšofitšo ke-yaši beyinō ní ena? *Ni ké ena le, etšéo
 ešientšemei ke ekutšonbii ke-kpeo ni ekéo ake: Nye-
 kemi anáa miše, edšake mina midfetei kuku ní mi-
- 10 ladše le. *Nakai noññ, mikēnye ake, miše baā ye
 Nyoñmo bofoi le ahie ye ešafelo kome ní
 tšakeo etšui hewo.
- 11.12 Ši ekē: Nū ko ye bii enyo. *Ni amēteñ gbeke le
 kē etše ake: Atā, hāmi nii le noni dši migbefaũ nō
- 13 le. Ní edša enii le amlí ehāame. *Ni no se le yee
 gbiko keke ni gbeke le bua fē nā, ni edom ete mañse
 šonñ, ni dšei eyakpātā enii le ahie ye ke nyeñnyeñ-
- 14 ifibō. *Ši beni efite fiā le, hōmo ní nā wa bate ši ye
- 15 nakai šikpoñ le fē no, ni eboile fimō. *Ni eyiñ ete
 ni eke ehe yakpete nakai šikpoñ le no bii le eko he;
 16 ni etšule ebōi le amlí, koni eyale kplokoi. *Ni kule
 etao ake eño yoi ní kplokoi le yeo le eye emusū obō,
 17 ni moko hāale noko. *Ši beni ehie tšerele le, ekē:
 Kwe mitše apāfoi abo soññ ni ameye abolo ahũ ni
 ameke-kūmaā; ši mi le, hōmo gbeomi ye biē ne.
- 18 *Mate ši mate mitše nō ní mayakēle ake: Atā, mife
- 19 eša miši ñwei ke ohie, *ni misaa ake atšéomi obi
- 20 doññ; ñōmi ofe ake opāfoi le eko. *Ni ete ši ni eyiñ
 eba etše nō. Ši beni enyie šonñ ke-baā bēbe le, etše
 nale, ni emusūñ tšōle, ni eša foi eho eyagbe ekue no,
 21 ni ešošo enā. *Ši bi le kēle ake: Atā, mife eša
 miši ñwei ke ohie, ni misaa ake atšéomi
- 22 obi doññ! *Ši tše le kē etšūdši le ake: Nyedšiea

7) 5,32. 10) Efes.3,10. 13) Abei 29,3. 16) Abei 23,21.

18) Ier.3,12.. Lal.51,6.

atade ni y_o fe_o f_e f_e l_e k_e-ba_ä oy_á, ní nyek_e-bawoal_e,
 ní nyewo enine kpotia, ní nyewo enä_ši h_u tokotai;
 23 *ní nyek_e tš_šinabi ní éwo f_o l_e abaa nyebagbea, ní
 24 nyeh_haa woyea nii ní won_áa tš_šuidš_šr_o; *edš_šakeš_i
 mibi ne gbo, ni eh_ie étš_še eko_n; eladš_e, ni
 anal_e. Ni ame_oboi tš_šuidš_šr_o námo.

25 Ši ebi nukpa l_e y_e ab_o mli. Ni beni eba ni eba-
 26 be_uke šia l_e, enu sa_nk_ui k_e dš_oi ahe; *ni etš_še tš_š-
 27 dš_i l_e ekome k_e-ba, ni ebi_le ak_e: Meni dš_i ene? *Ši
 ek_el_e ak_e: Onyemi l_e éba, ni otš_e égb_e tš_šinabi ní
 28 éwo f_o l_e, edš_šake eš_e ede_n kpinti_n. *Ši emli f_u, ni
 ekpl_eš_i l_e y_á. Nohewol_e etš_e dš_e kpo ni ebakpal_e
 29 fai. *Ši eh_ere n_o ni ek_e etš_e l_e ak_e: Kwe, afii abo
 so_nni ni miš_omo, ni mit_oko okit_á ko n_o d_á, ni mi l_e,
 oh_ákomi t_okpa_kpo ko tete d_á, koni m_ike miš_ientš_e-
 30 mei aná tš_šuidš_šr_o; *š_i beni nek_e obi ne ní k_e adfa-
 ma_i éyaye onii l_e ba l_e, ogbe tš_šinabi ní éwo f_o l_e
 31 oh_ál_e. *Ši ek_el_e ak_e: Mibi, bo l_e, ok_emi y_o d_áne, ni
 32 nof_eno ní miy_o l_e on_on; *š_i esa ak_e won_á tš_šuidš_šr_o
 k_e miš_e; edš_šake onyemi ne gbo, ni eh_ie étš_še eko_n,
 ni eladš_e, ni anal_e.

16. Ši ek_e ekasel_oi l_e h_u ak_e: N_u niatš_e ko ni y_o, ni
 2 ey_e semo ní abaf_o en_á ah_ál_e ak_e efite enii. *Ni
 etš_šel_e ni ek_el_e ak_e: Té fe t_šu ní minu_o ene y_e ohe
 ne? Babu osemoyeli l_e he akonta; edš_šake ony_en
 3 semo oye do_nn. *Ši semo l_e k_e y_e emli ak_e: Té
 mafe t_šn? ak_eš_i mi-nuntš_o miš_o semoyeli l_e y_e mi-
 de_n ne; miny_en matš_á š_i, ni sis_emo h_u mih_ie mi_gbo
 4 he. *Mile noni mafe, koni, beni akp_ámi semoyeli l_e,
 5 ní ame_nomi y_e ameš_iai. *Ni etš_še enuntš_o ny_odš_i-
 atš_emei l_e f_e ekomekome k_e-ba, ni ek_e kle_ukle_umo
 6 l_e ak_e: Enyie oh_ie minuntš_o l_e? *Ši ek_e: M_u odu-

kui oha. Ni ekēle ake: Hemọ owolo le ni otá ši mrā-
 7 mrā ní oímā nyoñmai-enumọ. *No se le ekē mo-
 kroko hū ake: Ši bo hū enyie ohie? Ši ekē: Nmā
 flotoi oha. Ni ekēle ake: Hemọ owolo le ni oímā
 8 nyoñmai-kpānyo. *Ni nuntšọ le dšie semo kọkọn-
 safọ le yi ake ekẹ nilē fe enii. Edšake dše neñ bii
 9 le, amele ni fẹ la bii le hā amedientšẹ ameyino. *Ni
 mi hū mīkēnye ake: Nyeñoa mamona ní edšaa gbẹ
 le nyefea šientšemei nyehāa nyehe, koni, beni nyebe
 noko doññ le, amēñonye ke-ya nānọbūi le amlī.
 10 *Moni feọ anọkwafo ye noko bibio mli le,
 babao hū mli efeọ anọkwafo ye; ni moni
 yee anọkwa ye noko bibio mli le, eyee
 11 anọkwa ye babao hū mli. *Nohewole ke mamona
 ní edšaa gbẹ le mli nyeyee anọkwa ye le, noni dši
 12 anọkwa le, namo atu no awo nyedeñ? *Ni ke noni
 dši mokroko nō mli nyeyee anọkwa ye le, nyedientšẹ
 13 nyenō le, namo año-hānye? *Wenu ko nyēñ nuntšọ-
 mei enyo asōmọ; edšake ekole eenye mokome ni eesu-
 mọ moko le, alo eekpetẹ mokome he, ni eegbe mokome
 he guọ. Nyenyēñ nyesōmọ Nyoñmo ke mamona.

14 Ši Farisifoi le hū ní dši šika he gbomei le nu nii
 15 ne fẹ, ni ameyele ahī. *Ni ekēame ake: Nye dši
 mei ní nyebuọ nyehe bem ye gbomei ahie; ši Nyoñmo
 le, ele nyetsuiiañ; akeši noni dši kpeteñkple ye gbo-
 mei atēñ le, Nyoñmo ñhī.

16 Mla le ke gbalọi le gba ke-baši lohane nọ; ke-dšẹ
 nakai be le nọ ne asię Nyoñmo mañtšeyeli le he
 17 sanekpakpa le, ni mofemo feọ ekā ke-yañ mli. *Ši
 edšraa hāa ñwei ke šikpoñ ake ameaho ameya fẹ
 noni mla le mli kuli kome agbe ši.

16.— 8) Ioh.12,36. Ef.5,9. 1Tes.5,5. 9) 14,14. Mat.6,20; 10,40; 19,21.
 10) 19,17. 13) Mat.6,24. 14) Mat.23,14. 15) 18,9. Lal.7,10. Abei.6,16.
 16) Mat.11,12. 17) Mat.5,18.

- 18 Mofëmo ní fieo eñā ní eweō mokroko le fiteo gblā; ní mofëmo ní wëo moni afenele ye ewu le he le fiteo gblā.
- 19 Ši nū niatšë ko ni yo, ni ewoō atade tšuru ke klala
20 fefeo, ni enāa tšuidšürō ni efeo feonii dāne. *Ši ohiafo ko hū ye ní atšëōle Lazaro, ní kā egbo le nā ke
21 ehe fadši obō, *ni ētao ake eke ñmā fufudši ní dšëo niatšë le okplō le nō fieo ši le leō ehe; ši kēle gbei
22 tete ba amebalemō efadši le anō. *Ši ebaba mli ake ohiafo le bagbo, ni ñwei bōfoi bañole ke-te Abraham
23 mliši; ši niatšë le hū bagbo, ni afūle. *Ni beni eyo hedšramōi amlī ye gbohīadše ní eyahole ehīñmeū
24 anō le, ena Abraham ye šonñ, ke Lazaro ní hō emliši.
25 *Ni ebo ekē: Atā Abraham, nami mōbō ni otšū Lazaro ní eke ewao nā ayatšō nu mli ní eke-badšō
26 mililei he, edšake mīna nō ye lalilei ne mli. *Ši Abraham kē: Mibi, kaimō ake bo le oño onibii kpa-
27 kpai le ye owalabe le mli ke-te, ni nakai noññ Lazaro hū ño nibii fōdši; ši agbene ašedše emī ye biē, ši bo
28 le, apīo. *Ni enemei fē se hū le, wōkenye teñ le ato dšō kpeteñkple, koni mei ní taoō adše biē aya
29 nyeñō le akanyē, ni mei hū ní taoō adše dšei afoñ kē-ba wōñō le akanyē. *Ši ekē: Bēle mīkpao fai,
30 atā, ní otšūle mitšë we le, *edšake miye nyemimei enumō, beni afe ní eyaye odase etšōame, koni ame
31 hū amekaba pīmōhe ne. *Abraham kēle ake: Ameyē Mose ke gbalōi le; hā ní amēboame toi!
32 *Ši le le ekē: Dabi, atā Abraham, ši moñ kēdši moko dšë gbohī ateñ te amēñō le, amēatšake amētsui. *Ši
33 ekēle ake: Ké Mose ke gbalōi le atoi amēboo le, bēle kēdši moko te ši ke-dšë gbohī ateñ tete le, ameyiñ tšōñ.

17. **Ši** ekē ekaseloi le ake: Befēbe ní fe le nātšoi aba;
 2 ši ao moni ametsōo no ke-baā le! *Ehī hāle mon,
 ake ańo tedši-wiēte ańmōo ekue ni ašeole afōo nšou
 3 fē noni eetsō bibii ne atēn mokome nā. *Nyekwea
 nyehe ní ahia! Ši kedši onyemi tō ono le, kā ehie;
 4 ni kedši etsake etšui le, nō-fale. *Ni kedši etō ono
 šii kpawo gbī kome dšenamo, ni šii kpawo hū gbī
 kome dšenamo esa ekū ese ke-ba ońo ni ekē: ‘Mi-
 tsake mitšui’ le, nō-fale.

5 **Ni** bofoi le kē Nuntšo le ake: Fatamo hemō-ke-
 6 yeli he ohāwo! *Ši Nuntšo le kē: Kedši nyeye
 hemō-ke-yeli tamo sinapi kuli le, kule nyeakē sika-
 minotšo ne ake: Fā ke ošišifā ni oyamā nšou! ni
 eebonye toi.

7 Ši nyeteń namo ni kedši eye tšulo ní eke tšinakoi
 mihū alo ēle koloi le, ni ke fe se beni edše abō mli
 eba le, ni eekēle ake: Ba mrāmra ni obakpasa ši ye
 8 niyenii ahe? *Ši ekēule mon ake: Sāmo noni mīke-
 baye nii gbeke le oto, ni omia koni osōmomi ke-yaši
 beyino ní maye nii ní manu noko, ni ke fe se le, koni
 9 bo hū oye nii ni onu noko? *Ani eeda nakai tšulo
 10 le ši, ake efe noni afāle le? Mikpaa ši. *Nakai nonu
 nye hū, beni nyefe nibii fē ní afānye le, nyekēa ake:
 Tšūdši ní ehī hāa noko dšiwō; noni dši wogbenā
 ake wotšuo le, no wotšu ne.

11 **Ni** eba mli ake, beni enyie gbe ke-yaā Ierusalem
 12 le, eyatšō Samaria ke Galilea teń. *Ni beni eyabote
 mań ko mli le, hīi kpitiyeloi nyońma kele kpe, ni
 13 amedamo šouń, *ni amewó amegbē amekē: Iesu,
 14 Onukpa, nawo mōbo! *Ni beni enaame le, ekēame
 ake: Nyeyaā nyeke nyehe ayatšōa osofoi le. Ni
 15 ebaba mli ake beni ameyaā le amehe tše. *Ši ame-

17.— 2) Mat.18,6.. 3) Mat.18,15. 4) Mat.18,21.. 5) Mar.9,24.

6) Mat.17,20; 21,21. 11) 13,22. 12) 3Mos.13,45.. 14) 5,14. 3Mos.14,2.

teñ mokome le, beni ena ake atšále le, ekū ese ke-ba,
 16 ni eke gbē wale wo Nyoñmo hie nyam. *Ni eke
 ehie babu ši ye enādši aši, ni edale ši. Ni mone le
 17 Samarinyo ni. *Ši Iesu here no ekē: Ani dsee mei
 nyoñma he ahā tše le? ši mei nehū le, nēgbē ameyo?
 18 *Anaa ameteñ moko ní bakū ese eke anumnyam bahā
 19 Nyoñmo, ake dša mañsenyo ne? *Ni ekēle ake:
 Te ši ní oya; ohemo-ke-yeli éhere oyiwala!

20 Ni beni Farisifoi le bile ake: Té be ní Nyoñmo
 mañšeyeli le aba le, eto he ehāame ni ekē: Nyoñmo
 21 mañšeyeli le baa ake anaä ne; *ni asañ amekēñ
 ake: na, bie ni! alo: na, dšei ni! edšake na,
 Nyoñmo mañšeyeli le, nyemli eyo.

22 Ni ekē ekaseloi le ake: Gbii aba ní nyeatao gbo-
 23 mobi le gbii le ekome nyena, ni nyenañ. *Ni amea-
 kēnye ake: Na, bie ni! alo: na, dšei ni! nyekayaä
 24 ni nyekanyiea se. *Edšake take boni srawa kpeo ní
 etseo ñwei šiši afā kome ne ke-yaä ñwei šiši afā
 kroko hū le, nakai noññ gbomobi le atšó ye egbi le
 25 no. *Ši kleñkleñ le dša ake ena amanehulū babao
 26 ni neke yino ne akwale. *Ni take boni yo ye Noa
 gbii le ano le, nakai noññ aafe ye gbomobi le gbii le
 27 ano hū; *ameyeye nii, amenuu dai, amewewe yei
 ni akeame hä gblä ke-yaši gbī no ní Noa bote adeka
 le mli ni nu afua le ba ni ebakpātā amefē-kwa ame-
 28 hie. *Asañ take boni yo ye Lot gbii le ano hū le:
 ameyeye nii, amenuu dai, amehhe, amehöhöi,
 29 ameteo ni ametfa; *ši gbī no ní Lot dše Sodom le,
 Nyoñmo ne la ke swo ke-dše ñwei, ni ekpātā amefē-
 30 kwa amehie. *Nakai noññ kē aafe ye gbī no ní adšie
 gbomobi le kpo le.

31 Nakai gbī le no le, moni yo tšuyiteñ ní enii yo šia
 le akakpleke ši ebakölo, ni moni yo aḡo mli hū akakū

19) 7,50; 8,48. 20) Ioh.18,36. 21) Mat.24,23. 23) 21,8. 24) Mat.24,27.
 25) 9,22. 26) Mat.24,37... 27) 1Mos.7,7. 29) 1Mos.19,15... 31) Mat.24,17.

32.33 ese ke-mba. *Nyekaia Lot nã le! *Moni atao
 esusuma yiwala ahere le, eeladšele; ni asaũ moni
 34 aladšele le, eeño wala ehãle. *Mikēnye ake: Nakai
 nyõ leñ le mei enyo akãmo sã kome no: aaño mo-
 35 kome, ni aašĩ mokroko le. *Yei enyo awie ye he-
 36 kome: aaño mokome, ni aašĩ mokroko le. *[Mei
 enyo ahĩ abõ leñ: aaño mokome, ni aašĩ mokroko le.]
 37 *Ni amehere nõ amekēle ake: Nuntšõ, nēgbe? Ši
 ekēame ake: Heni gbonyo le kã le, dšei okropoĩ le
 hũ abua amehẽ nã ye.

18. Ši ebuame abe hũ, ake edša ake asoleo dã ni eka-
 2 dše tšine, *ekē: Kodšolo ko ye mañ ko nõ, ni ešee
 3 Nyoũmo gbeyẽ ni asaũ ebuu gbomo ko. *Ši yõ oku-
 lafo ko ye nakai mã leñ, ni eba ehõ ni ekē: Fã mihe
 4 ye mihenyelo le deñ! *Ni ekplēẽ ahũ. Ši fe se le
 ekē ye eyiũ ake: Yen ake Nyoũmo le mišeele gbeyẽ
 5 ni gbomo hũ mibuu; *ši edšake nekē yõ okulafõ ne
 migba minã hewo le, mafã ehe, koni, beni yi yawula
 6 ši le, ekaba ni ebasie mihie mã. *Ši Nuntšõ le kē:
 7 Nyeboa noni kodšolo kõtõmpofo le kē toi! *Ši
 Nyoũmo le, ani dšee fã eefã ehalamobii le
 ni bloõ tšéole dšetšeremo ke dšenamo le
 ahe, ke eedšie ehie ye amēno ahũ tete le?
 8 *Mikēnye ake, fã eefã amehẽ amrõ. Tše-
 bele beni gbomobi le aba le, ani ebana hemo-ke-yeli
 ye šikpoĩ le nõ?

9 Ši ebu meikomei ni nõ amehie amēfõ amēdientšẽ
 amehẽ nõ ake dšaloĩ dšiamē ni amegbeo meikroko-
 10 mei aheguõ le hũ abe ne: *Mei enyo yiũ ke-te so-
 lemõ ye solemowe le; mokome le Farisifonyo dšile, ni
 11 moko le ntõhelõ. *Farisifonyo le yadamõ ši ekome-

32) 1Mos.19,26. 33) 9,24. 35) Mat.24,40... 37) Mat.24,28.

18.— 1) Rom.12,12. Kol.4,2. 1Tes.5,17. 5) 11,7.. 11) Ies.58,2...

tò, ni esole neke : Nyoùmo, mīdao ši ake mibe boni
 meikrokomei yò le, wēiyeloi, kōtōmpofoi, gblāfiteloi,
 12 lo tamò neke ntòhelò ne hū; *miyeo buada ši enyo
 ye otši mli; miñoo nibii fē ní mináa le mlidšā nyoù-
 13 ma mihāa. *Ni ntòhelò le damò šonù, ni emii ní
 ehole ehūmeii anò ke-ya ñwei tete; ši moù ešimo
 etsitši ni ekē: Nyoùmo, okemi ní dši ešafelò
 14 le akpātā! *Mikēnye ake, neke nū ne yiu ke-te
 ewe le ní abule bem fē moko le. Ši mofēmo ní
 wóo ledientše ehe nò le, aabale ši; ši moni
 baä ehe ši le, aawó eno.

(15—17. Mat. 19,13—15. Mar. 10,13—16.)

15 Ši amekē abifabii hū ba enò, koni etra amehe; ši
 16 beni ekaseloi le na le, amefāmoame. *Ši Iesu le,
 etšéame ke-ba enò ni ekē: Nyehāa gbekebii le abaä
 miñò, ni nyekatsīmoame gbe; edšakeši nekemei ne
 17 anò dši Nyoùmo maütšeyeli le. *Leleñ, mikēnye
 ake, mofēmo ní enon Nyoùmo maütšeyeli le tamò
 gbeke bibio le, eboteñ mli kwrā.

(18—30. Mat. 19,16—30. Mar. 10,17—31.)

18 Ni lumò ko babile ake : Tšòlò kpakpa, meni mafē
 19 koni maná nāno wala? *Ši Iesu kēle ake: Meni
 hewo otšéomi ekpakpa? Mokpakpa ko be ake dša
 20 mokome, le dši. Nyoùmo. *Ole kitaì le ake: “Kā-
 fite gblā; kāgbe gbomo; kādšu; kāye
 21 amale-odase; wó otšē ke onye” le. *Ši le
 le ekē: Enemei fē nò miye ke-dše migbekebiiaši.
 22 *Ši beni Iesu nu ene le, ekēle ake: Nòkome efeo
 lolo: hōmò nibii fē ní oyo le ni oño-dša ohiafoi, ni
 23 ooná dšetri ye ñwei; ní oba obanyie mise. *Ši beni
 enu ene le, eye ñkomò naakpa, edšake eye nii babao.
 24 *Agbene beni Iesu na ake ēye ñkomò naakpa le, ekē:
 Kwe boni ewa hā mei ní yò nii ake ameabote Nyoù-

25 mo mañtseyeli mli! *Edšake edšraa hãã yoma ake
 etšó abui hĩnmei mli ake noni niatše abote Nyoñmo
 26 mañtseyeli le mli. *Ši mei ní nu le kē: Běle namo
 27 mō anyē aná walaheremo? *Ši le le ekē: Nibii ní
 gbomei nyēē afe le, Nyoñmo nyēō efeō.

28 Ši Petro kē: Na, wō le woší nii fē ni wōnyie ose.
 29 *Ši le le ekēame ake: Leleñ, mīkēnye ake, moko be
 ní eší šia alo fōlōi alo nyemimei alo nã alo bii ye
 30 Nyoñmo mañtseyeli le hewo, *ní enãñ nãdšiantō šii
 abo ye be ne mli, ni dšēñ ní baã le mli hũ nãñō wala.

(31—34. Mat.21,17—19. Mar.10,32—34.)

31 Ši eno mei nyoñma-ke-enyō le ke-ba emasei ni
 ekēame ake: Na, wōmīya Ierusalem, ni aagbe nibii
 32 fē ní gbalōi le éumã éhã gbomobi le nã. *Edšake
 aňole ahã dšēñbii, ni aaye ehe feo ni aafele niseniia-
 33 nii ni aafē ladšō afie enō, *ni ameayile kplebii ni
 34 ameagbele, ni gbī ní dšī gbī etē le eete ši ekoñ. *Ni
 ame le amēnaa nii ne atēñ ekomeflo šiši, ni aňo neke
 kēmō ne atēame, ni amelée wiemoi ní awie le.

(35—43. Mat.20,29—34. Mar.10,46—52.)

35 Ši ebaba mli ake, beni ebeñke Ieriko le, filafo ko
 36 tá gbe le toi ēsisē. *Ši beni enu ake asafo mīho le,
 37 ebi noni dšī. *Ši amedšadše ametsōle ake Iesu, Na-
 38 sarenyo le, mīho. *Ni ebo ekē: Iesu, Dawid bi,
 39 nami mōbō! *Ni mei ní nyie hie le fãmole koni
 ébu enã; ši le le eblō babao fē tšutšu le ake: Da-
 40 wid bi, nami mōbō! *Ši Iesu wa-damo ši, ni efã
 41 ake akele aba enō. Ši beni ebeñkele le, ebile *ake:
 Meni otaoō ake mife mihão? Ši ekē: Nuntšō, ake
 42 mana nii ekoñ. *Ni Iesu kēle ake: Na nii, ohemo-
 43 ke-yeli éhere oyiwala! *Ni amrō le noññ ena nii,
 ni enyie ese ni ewo Nyoñmo hie nyam; ni asafo le
 fē, beni amēna le, amēño yidšiemō amēhã Nyoñmo.

19. Ni ebote Ieriko ni ěfoñ. *Ni na, nū ko ye dšei ní
 2 atšéo egbei akę Zakeo, ni ntóhelq-nukpa dšile, ni eye
 3 nii babao hū. *Ni etao Iesu ekwe, koni ena moni
 dšile, ni asafo le hewo le enyēē, edšakę akotia dšile.
 4 *Ni eša foi ke-tšó hie, ni eyakwo sikamoretšo, koni
 5 ekwele, edšakę dšei ebatsšó. *Ni beni Iesu ba dšei
 le, ekwe űwei ni enale, ni ekęle akę : Zakeo, ohe áfe
 oyá ní okpleke ši, edšakę owe le sa akę mato űmene.
 6 *Ni ehe fe oyá ni ekpleke ši, ni eherele mışe nā.
 7 *Ni beni amena le, amefē amewie hūhūhū amekę :
 8 Eyato nū ešafelo gbq. *Ši Zakeo damo ši ni ekę
 Nuntšo le akę : Na, Nuntšo, miño minii fā mihā ohī-
 afoi, ni kędši mišo noko ye moko deñ ke yakanāflomo
 9 le, mīkū toi edfe mībo he mihāle. *Ši Iesu kęle akę :
 űmene gbī ne walaheremo eba šia ne, akę
 10 noni le hū Abraham bi dšile le. *Edšakę gbomobi
 le ba noni eladše le taomo ke walaheremo.

(19,11—27. Mat.25,14—30.)

11 Ši beni amęboq nii ne atoi le, eši no-ni ebu abe,
 edšakę ebeñke Ierusalem ni amęsusuq akę amrō le
 12 noññ Nyoñmo mañtšeyeli le abapue. *Nohewole
 ekę : Ablade ko dom ete mañse šoññ, ní eyaño mañ-
 13 tšeyeli chā ehe, ní ekū ese ke-ba. *Ši etšé etšūdši
 nyoñma, ni edšie benai nyoñma ehāame, ni ekęame
 14 akę : Nyetsómqa he ke-yaši beyino ní maba. *Ši
 emanbii le nyele, ni ametsū bofoi ke-tiule amekę :
 15 Wotao mone aye wono mañtše. *Ni ebaba mli akę,
 beni éno mañtšeyeli le ní ekū ese ke-ba le, ekę akę
 átšé neke tšūdši ne ní éno dfetei le ehā le ke-ba enō,
 16 koni ele moni éná noko ye hetšomo le mli. *Ši kleñ-
 kleñmo le ba ni ebakę : Nuntšo, obena le éfó benai

19.—3) Ioh.12,21. 7) 15,2. 8) 2Mos.22,1. 9) 13,16.
 10) Mat.18,11. 1Tim.1,15. 12) Mar.13,34. 14) Ioh.1,11.

17 nyoñma éwoñ. *Ni ekēle akē : Ahekō ! tšūlo kpa-
 kpa, edšakē oye anokwa ye bibio dientšē mli hewo
 18 le, ná hegbe ye mādši nyoñma nō. *Ni moni dši
 enyo le ba ebakē : Nuntšo, obena le éfó benai enumo
 19 éwoñ. *Ši le hū ekēle akē : Bo hū ye mādši enumo
 20 nō. *Ni mokroko hū ba ebakē : Nuntšo, na, obena le
 21 ní mifi miwo papam mli mito le ne ; *edšakēši mi-
 yašeo gbeyē akē-ní gbomo ko ní yi wa dšio le : okoö
 22 noni oño-fōko ši, ni okpáa noni odūko. *Ši ekēle
 akē : Bodientšē odañ wiemo maño-kodšoö, tšūlo foñ !
 aso ole akē mi le gbomo ko ní yi wa dšimi : mikroö
 23 noni miño-fōko ši, ni mikpaä noni midūko le ; *me-
 nihewo mo ni oke midfetei le eyafiee tšakemo-okplō
 le nō, koni, ke miba le, ní mabahe minii ke hekpa ?
 24 *Ni ekē mei ní damo masei le akē : Nyešōa bena le
 ye eden, ni nyeño-hāa moni yo benai nyoñma le.
 25 *Ni amekēle akē : ‘Nuntšo, eye benai nyoñma !’
 26 *Edšakē mīkēnye akē, mofēmo ní yo noko le, le
 aahā ; ši moni be noko le, noni eyo le tete aašo ye
 27 eden. *Ši nakai mihenyeloi le ní tao akē miye
 ameno mañtšē le, nyekame abaä biē ni nyebagbea-
 28 ame ye mihie ne ! *Ni beni ewie neke le, eho eyi
 hie ke-ko Ierusalem gbe.

(29—40. Mat. 21,1—9. Mar. 11,1—10. Ioh. 12,12—16.)

29 Ni ebaba mli akē, beni ebeñke Betfage ke Betania
 ye goñ ní atšéole Mūgoñ le he le, etsū ekaseloi le
 30 ateñ mei enyo, *ekē : Nyeyaä akrowa ní yo nyehie
 le mli, noni beni nyeabote mli le, nyeana tedšibi ní
 añmōle ši ní moko táko nō peñ ye dšei ; nyefeneale
 31 ní nyekēle aba. *Ni kēdši moko binye akē : Mēba
 nyefeneole ? le, nyekēale neke : Edšakē ehe mihia
 32 Nuntšo le. *Ni mei ní atšū le yiñ amete, ni ame-
 33 yana take boni ekēame le. *Ši beni amefeneo te-

- dšibi le, nō tšemei le kēame ake: Meba nyefeneo
 34 tedšibi le? *Ši amekē: Ehe mīhīa Nuntšo le.
 35 Ni amekēle ba Iesu nō, ni amekē ametadei fie te-
 36 dšibi le nō, ni amēno Iesu ametá nō. *Ši beni eyaā
 37 le, amekē ametadei ha gbē le nō. *Ši beni ebeñke
 ní agbene ekplekeo Mūgoñ le, ekaseloi asafo mū le fē
 boī nyámō ke Nyoñmo yidšiemō ke gbē wale, ye
 38 hewale-nitšumoi fē ní amēna le hewo, *amekē:
 “A’dšō mañtše ní baā ye Nuntšo le gbei
 ano le,” hedšole ye űwei ke anumnyam ye
 39 űwei šoññ fē fē le! *Ni Farisifoi le atēñ meiko-
 mei dšē asafo le mli kēle ake: Tšolo, kā okaseloi le.
 40 *Ni ehene nō ekēame ake: Mikēnye ake, kedši me-
 nemei abu amēnā le, kule tei ablo.
 41.42 Ni beni ešē etā ní ena mañ le, efó efie nō, *ekē:
 Kule bo hū oná, ní ye ogbī ne nō tete le, ole nii ní hī
 43 hā ohedšole le! ši agbene le año-tē ohīñmeii. *Ši
 gbīi aba ono, ní ohenyeloi le adše bu awo ohe, ni
 44 amēaboleo ke-akpe ni amēasa oyi ye hefēhe, *ni
 amēkeo ke obii ní yo omli le atfia ši, ni amēšīñ te
 kome ye ekroko nō ye omli, edšakeši oyoo osra-
 mōbe le!
 (45.46. Mat.21,12—16. Mar.11,15—18. Ioh.2,13—16.)
 45 Ni ete solemowe le ni eboī mei ní hōo nii ke mei
 46 ní heo nii ye mli le fiemo, *ekēame ake: A’úmā
 ake: “Miwe le solemowe dši;” ši nye le nyeño-
 fe “odšotfaloi abu”.
 47 Ni etšō nii dāne ye solemowe le; ši osofonukpai
 le ke woloñmāloi le ke mañ kleñkleñmei le tao ehē
 48 akpātā; *ni amēnaa bōni amēafe; edšake mañ mū
 le fē kpetele ni amēboole toi.

38) 2,14. 41) 2Man.8,11. Ioh.11,35. 42) 5Mos.32,29. 43) Ies.29,3.
 44) Mik.3,12. Mat.24,2. Mar.13,2. 46) Ies.56,7. Ier.7,11.

(20,1—8. Mat.21,23—27. Mar.11,27—33.)

20. Ni ebaba mli ake nakai gbii le eko no, beni edša-
 dšeo sanekpakpa le etšōo mañ le ye solemowe le,
 osofonukpai le ke woloñmāloj le ke onukpai le ba eñđ,
 2 *ni amekēle ake: Kēnowo, mē hegbe oke-feo nii ne,
 3 ni namo dši moni hāo neke hegbe ne? *Ši eto he ni
 ekēame ake: Mi hū mabinye wiemo kome ní nye-
 4 kēmi: *Iohane baptisimo le, ani nwei edše lo gbo-
 5 mei aňō? *Ši ame le ameye ateu ye ameyitšo mli
 amekē: Kedši wokē ake edše nwei le, eekē: Mēba
 6 mo ni nyehele nyeyee? *Ši asañ ke-dši wokē ake
 edše gbomei aňō le, mañ le fē atfiawo tei; edšake
 7 amehie kā no ake, Iohane le, gbalō dšile. *Ni ameto
 8 he ake amelée heni edše. *Ni Iesu kēame ake:
 Bēle mi hū mikēnye no hegbe ní mike-feo nii ne.

(9—19. Mat.21,33—46. Mar.12,1—12.)

9 Ši eboi mañ le neke abe ne bū ni ekē: Nū ko fe
 weintrom ni eňo-hā okwafoi apāyeli, ni ete mañse
 10 šoññ eyatše ahū. *Ni beni še be le, etšū tšūlo ke-te
 okwafoi le aňō, koni amehāle weintrom le yibii le
 11 eko; ši apāfoi le yile, ni amefiele eflo. *Ni esa etšū
 tšūlo kroko hū; ši ameyile hū ni amegbe ehie, ni
 12 amefiele eflo. *Ni esa etšū mokroko hū, fe mei etē;
 ši le hū amepilale ni ametšire eyi se ke-dše kpo.
 13 *Ši weintrom le tše le kē: Meni mafe? matsū mibi ní
 misumoq le; ekole le le, ke amenalē le, amehie asole.
 14 *Ši beni okwafoi le nale le, amekēkē ye ameteñ ake:
 Nii le yelo ne; nyebaä nyehāa wogbeale, koni nii le
 15 atšō wonō. *Ni ametšire eyi se ke-dše weintrom le
 mli ni ameyagbele. Nohewole, meni weintrom le tše
 16 le afeame? *Eeba ni ebakpātā neke okwafoi ne
 ahie, ni eeño weintrom le eehā meikrokomei. Ši beni
 17 amenu le, amekē: Dabida! *Ši ekweame ke-kpe ni

ekē: Meni d̄si noni ánmā ne mo, ake: “Te ní tfa-
 18 loì le šé-fō le, no non̄n̄ éts̄ó konte” le? *Mo-
 fēmo ní gbeo nakai te le no le, ehe akplo; ši mo no
 19 ní eegbe le, ewiele bodobodo. *Ni osofonukpai le ke
 woloim̄aloì le m̄tao ake amekē amenid̄si ñm̄lelo
 eno ye nakai ñm̄let̄f̄a le no non̄n̄, ni ameyas̄e mañ
 le gbeyē; edsake ameyo se ake amē ebu neke abe
 ne eši.

(20—26. Mat. 22,15—22. Mar. 12,13—17.)

20 Ni amesrale amets̄ũ káwōloì, koni amekwa amefe
 amehē ake d̄saloi, ní amemō ewiemō ko mli, beni afe
 21 ní amēnole amehā lumo le hewale ke ehēgbe le. *Ni
 amēbile ake: T̄s̄olo, wole ake owieo ni ot̄s̄o nibii ní
 d̄sa gbē, ni asañ okwee gbomei ahie, ši moñ anokwale
 22 mli ot̄s̄o Nyoñmo gbē le ye: *Ani ed̄sa gbē hāwo
 23 ake woyeō ntō wōhāa Kaisare, lo ed̄saa? *Ši noni
 eyo amēšišinyiemō le, ekēame ake: Menihewo nye-
 24 kaami? *Nyeke denario abats̄ōami! Namo mfonini
 ke ñm̄ale yo no? Ši ameto he amekē: Kaisare n̄n̄.
 25 *Ši ekēame ake: Nohewole agbene nyēñoa nii ní
 d̄si Kaisare n̄ le nyehāa Kaisare; ši nii
 ní d̄si Nyoñmo n̄ le nyēño-hāa Nyoñmo!
 26 *Ni amenyēē ewiemō ko mli amemō ye mañ le hie,
 ni amehie feame yā ye eheto le hewo, ni amebú
 amēnā.

(27—40. Mat. 22,23—33. Mar. 12,18—27.)

27 Ši Sadukifoi le ní t̄soo ake gboh̄iašitē ko be le atēñ
 28 meikomei ba eñō, ni amēbile *ake: T̄s̄olo, Mose
 ñm̄a-hāwo ake: “Ked̄si moko nyemi ní yo ñā
 gbo ní ešii bii ní egbo le, enyemi año eñā
 le, koni ete sešibii aši ehā enyemi le.”
 29 *Agbene nyemimei kpawo yo, ni ameteñ onukpa le
 30 w̄e yō, ni egbo ni ešii bii. *Ni es̄ho le ñole ewe, ni

31 lẹ hū egbo ni ešii bii. *Ni moni dši etẹ lẹ baṣẹlẹ,
 ni nakai mei kpawo lẹ fẹ fe; ni amẹšii bii ni amẹ-
 32.33 gboi. *Ši amefẹ amese lẹ yō lẹ hū gbo. *Nohe-
 wole, gbohiašitẹ lẹ mli lẹ ameteñ namo nā dšile?
 34 edšake mei kpawo lẹ fẹ wẹlẹ. *Ni Iesu to he ekẹ-
 amẹ akẹ: Dše neñ bii wẹwẹo yei, ni akẹ yei hāa
 35 gblā; *ši mei ní asa dšeñ ní baā lẹ kẹ gbohiašitẹ lẹ
 36 námo lẹ, amẹwẹe yei, asañ akẹ yei hāa gblā; *asañ
 hū amenyēñ amegboi doññ; edšake ametamo ñwei-
 bofoi ni Nyoñmo bii dšiamẹ, akẹ-ní šitẹ bii dšiamẹ
 37 hewo lẹ. *Ši akẹ-ní gbohī teo ši ekoñ lẹ, Mose
 dientšẹ dšie tšō ye kō lẹ hewo, beni etšé Nuntšo lẹ
 akẹ “Abraham Nyoñmo kẹ Isak Nyoñmo kẹ
 38 Iakob Nyoñmo lẹ”; *ši Nyoñmo lẹ, dšee gbohī,
 ši moñ hiekāloj a-Nyoñmoñ; edšake mei fẹ hie kā
 39 hālẹ. *Ši woloñmāloj lẹ atēñ meikomei here no
 40 amekẹ: Tšōlo, okẹ dšogbā! *Ši amẹkaalẹ wiemo
 ko bimo doññ.

(41—44. Mat. 22,41—45. Mar. 12,35—37.)

41 Ši ekẹame akẹ: Té tēñ ní amekẹo akẹ Kristo lẹ,
 42 Dawid biu lẹ? *Ni Dawid dientšẹ kẹ ye lalai awolo
 lẹ mli akẹ: “Nuntšo lẹ kẹ mi-Nuntšo lẹ akẹ:
 43 Tá mininedšūrō no *kẹ-yaši beyino ní
 maño ohenyeloi mafe onadšiaši māñō.”
 44 *Agbene Dawid lẹ etšele Nuntšo, kole té fe tēñ mo
 ní edši ebiñ?

(46.47. Mat. 23,5—7.13. Mar. 12,38—40.)

45 Ši beni mañ lẹ fẹ boo toi lẹ, ekẹ ekaseloi lẹ akẹ:
 46 *Nyhie ahia nyehe no ye woloñmāloj lẹ ahewo, ši
 amẹsumoo atadei wuyawuyai amlí nyiemo, ni amẹ-
 sumoo námọj ye dšadši anọ kẹ yitšo-trámọj ye kpē-
 47 hei kẹ yitšo-šikpasamọj ye niyenii aši; *mei ní yeo
 yei okulafoi awe, ní lakpatō hewo ní amẹsoleo sole-
 mọj kakadādši lẹ; amẹ noññ amẹaná fobu ní teke no.

(21,1—4. Mar.12,41—44.)

21. Ni ewó ehie nọ ni ena niatšemei ni amẹnšere
 2 amenikēnii amẹnfiē nitōhe lẹ mli. *Ši ena yō oku-
 lafo ohiafo ko hū ní šere leptoi enyọ (tšakpo) efie mli.
 3 *Ni ekẹ : Anokwale, mīkēnyē akẹ, neke yō okulafo
 4 ohiafo ne ešere pī efie mli fẹ amefẹ; *edšake mene-
 mei fẹ lẹ, noni amẹná ní eteke nọ lẹ amẹke-bafie
 Nyońmo nikēnii lẹ amli ne, ši mone lẹ, ehia mli edše
 eno nii fẹ ní ekẹ-kweọ ehe nọ lẹ ebawo mli ne.

(5—24. Mat.24,1—21. Mar.13,1—9.)

5 Ni beni meikomei wie ye solemowe lẹ he, boni
 6 akẹ tei fefedši ke kēnii ewulale lẹ, ekẹ : *Enemei fẹ
 ni nyenaā ne lẹ, gbīi aba ní no mli lẹ ašiiń te kome
 7 ye ekroko nọ ní atšiiń atfań ši. *Ši amebile akẹ :
 Tšölọ, agbene mē beyinọ ní nii ne aba mli? ni mē
 8 okadi aba beni nii ne aba mli lẹ? *Ši lẹ lẹ ekẹ :
 Nyekwea dšogbā koni akašišiunye; edšake mei pī
 aba ye migbei anọ ni amẹakẹ : miń, ni be lẹ eše étā.
 9 Nole nyekanyiea amese. *Ši beni nyeanu tai ke
 atuātšemoi ahe lẹ, nyehe akadšōa nyehe; edšake dša
 neke nii ne ba mli dā, ši kẹlẹ nāgbē lẹ šeko biane.

10 Keke ni ekẹame akẹ : Mań ate ši ye mań nọ ni
 11 mańšeyeli hū ate ši ye mańšeyeli nọ; *ni šikpoń-
 hosomoi aba hei sroti fẹ, ke hōdši ke gbělehelai, ni
 gbeyēnibii ke okadii wudši adše űwei aba.

12 Ši dāni enemei fẹ aba lẹ, amẹke amẹnidši afie
 nyeno, ni amẹawanye yi, ni amẹańonye amehā ye
 kpěhei ke gboklẹfoi-atšiiń, ni amẹakplanye ke-ate
 13 mańšemei ke lumei ahie ye migbei lẹ ahewo. *Ši
 14 eetšō odase ehanye. *Nohewole nyeńo-woa nyetšuii
 amli, koni nyekahaoa nyehe fēdā, noni nyeańo-fā
 15 nyehe; *edšake mi lẹ mahanye nābu ke nā ní nye-
 16 henyeloi fẹ nyēń awie aši lo akū nā. *Ši fołoi tete

21.— **3)** 2Kor.8,12. **6)** 19,44. **8)** Mar.13,21. Luk.17,23. **10)** 2Kron.15,6.
12) 12,11. Mat.10,17... **14)** Mat.10,19. **15)** Bof.6,10. **16)** Mik.7,6.

ke nyemimei ke wekumei ke šientšemei anonye ahā,
 17 ni ameahā agbe nyeteñ meikomei; *ni mei fē anye-
 18 nye ye migbei ahewo. *Ni nyeyiteñ tšoi kome neke
 19 eladšeñ. *Nyetsšuišiu me le mli nyeaná nye-
 susumai le ye.

Ši ke nyena ake tai ébole Ierusalem le, béle nyenáa
 21 nyelea ake efitemo le éše. *Béle mei ní yo Iudea le
 ádšo foi aya gōdši le ano, ni mei ní yo eteñ le ádše
 22 kpo, ni mei ní yo kōi ase le ákaba mli. *Ši oweletō
 23 gbūi le ne, koni nibii fē ní ánmā le aba mli. *Ši ao,
 mei ní hie musū ke mei ní hāa fufo ye no gbūi le
 ano! Edšake fimō babao aba šikpoñ le no ke mlifū
 24 hā neke mañ ne. *Ni ameanyonyoi ye klante nā,
 ni aanoame nom ke-ate dšeñmādši le fē mli, ni dšeñ-
 mādši anānā Ierusalem no ke-yaši beyino ní dšeñ-
 mādši abe le aba mli.

(25—28. Mat. 24,29.30. Mar. 13,24—26.)

Ni okadii aba hūlū ke nyontšere ke nulamii amlī,
 ni šikpoñ le no hū fimō aba dšeñmādši ano, ni ame-
 26 afe yeyēye, ni nšo ke nšokei le agbe; *ni gbomei
 atšuii afā ye gbeyē ke nibii ní baā dše leñ le agbe-
 kwemo hewo; edšake ahoso ūwei hewalei le tete.
 27 *Ni no mli ameana gbomobi le ake ēba ye atatuñ ke
 28 hewale ke anumnyam babao. *Ši beni nii ne aboi
 mlibā le, béle nyekwea ūwei ni nyeholea nyeyitšei
 ano, edšake nyekpōmō le mibeñke.

(29—33. Mat. 24,32—35. Mar. 13,28—31.)

Ni ebuame abe ake: Nyekwea agbamitšo le ke tšei
 30 le fē; *be mli bébe ní ametšerēo bāi le, ke nyena le,
 31 nyedientšē nyele ake latšabe éše étā. *Nakai nouñ
 nye hū, beni nyeana ake nii ne mība mli le, nyenáa
 32 nyelea ake Nyonmo mantšeyeli le éše étā. *Leleñ,
 mīkēnye ake, neke yino ne hoñ eyañ, ake dša fē éba

17) Mat. 10,21. 18) 12,7. Mat. 10,30. 19) 2Kron. 15,7. Heb. 10,36.

22) Ier. 5,29. 24) Rom. 11,25. Kpods. 11,2. 27) Dan. 7,13. 28) Fil. 4,4..

- 33 mli dā. *Ńwei ke šikpoñ aho aya; ši mi-
 wiemoi le hoñ eyañ.
- 34 Ši nyehie ahia nyehe no, koni gbì ko le fufemo ke
 datò ke dan-umã he haomoi akaye nyetsuii ano, ní
 35 nakai gbì le mīninanye trukā; *edšake take tšõne
 36 eebea mei fê ní trá šikpoñ mū le fê no le no. *No-
 hewole nyesraã ni nyesolea dāne, koni nyesa nii ne
 fê ní aba mli le nã foidšê ke gbomobi le hie damo.
- 37 Ši fane le etsõo nii ye solemowe le, ni nyõñ le
 38 edšeo kpo eyahiõ goñ ní atšéole Mũgoñ le no. *Ni
 mañ mū le fê baã eñõ lebi mañkpa, ni amebaboole
 toi ye solemowe le.

(22,1.2. Mat.26,1—5. Mar.14,1.2.)

- 22.** Ši agbene akpiti gbidsürõ ní atšéole Hehõ le baše.
 2 *Ni osofonukpai le ke woloñmãloj le tao bõni amefefe
 ní amekpãtã ehie; edšake amehše mañ le gbeyê.

(3—6. Mat.26,14—16. Mar.14,10.11.)

- 3 Ši Satana yabote Iuda moni atšéole Iskariote le
 mli, moni dšì mei nyoñma-ke-enyõ le ateñ mokome
 4 le. *Ni eyiñ ete ni eke osofonukpai le ke asafoatšé-
 5 mei le yawie, bõni afe ní eñole ewo amedeñ. *Ni
 6 amenyã, ni amekele ye ake ameahãle šika; *ni
 ewoame ši; ni etao be ní sa ní eke-ñole ewo amedeñ,
 ke asafo be dšei le.

(7—23. Mat.26,17—29. Mar.14,12—25.)

- 7 **K**eke le abolo-akpiti gbì ní sa ake agbeo Hehõ-tõbi
 8 ye no le še; *ni etsũ Petro ke Iohane ekē: Nyeyaa
 9 ni nyeyasãa Hehõ le nyetoawo, koni wõbaye. *Ši
 amekele ake: Nēgbē otao ake wõyasã woto ye?
 10 *Ši ekēame ake: Na, kēdšì nyebote mã leñ le, nũ ko
 kenye akpe ní ehie nu ke kpulu; nyenyiea ese ke-

33) 16,17. Lal.102,27. Ies.51,6. Mat.5,18. 34) Mar.4,19. Rom.13,13.

35) 1Tes.5,3.

22.— 2) 20,19. 3) Ioh.13,27. 7) 2Mos.12,18—20.

11 yaä šia heni eyabote le, *ni nyeyakēa šiatšē le akē:
 Tšōlo le kēoo akē: Nēgbē tohe le ní mike mikaseloi
 12 le baye Hehō le ye le yō? *Ni eetsōnye nwei asa
 kpetenkple ní akē sumei sã le; dšei nyesãa nyetoa
 13 ye. *Ni ameyin amete ni ameyana take boni ekē-
 amē le, ni amesã Hehō le ameto.

14 Ni beni imletfã le šē le, eho ekpasa ši, ni bofoi
 15 nyoñma-ke-enyo le hũ fata ehe. *Ni ekēame akē:
 Taomō mitaoo akē mikenye yeo neke Hehō ne dani
 16 minaã amanehũlũ le; *edšake mikēnye akē, miyeñ
 eko doññ ke-yaši beyinō ní aba mli ye Nyoñmo mañ-
 17 tšeyeli le mli. *Ni ewó kpulu le, ni eda ši, ni ekē:
 18 Nyeñqa enē nyedšãã mli nyehãa nyehe; *edšake
 mikēnye akē, minuñ weintšo yibiñ ne eko doññ ke-
 yaši beyinō ní Nyoñmo mañtšeyeli le aba.

19 Ni ekō abolo, ni eda ši, ni ekũmō mli, ni
 eño-hãame ni ekē: Enē dši migbomotšo le
 ní año-hã ye nyehewo le; nyefea enē ni
 20 nyeño-kaimi. *Nakai noññ kē ewó kpulu
 le hũ ye gbekenyeniñ ase, ni ekē: Neke
 kpulu ne dši kpañmō hē ye milá le ní año-
 fie ši ahãnye le mli.

21 Tšebele na, moni bañomi ahã le nine kemi ye
 22 okplō le nō; *ni gbomobi le miya, take boni akpe
 23 mli ato le moñ; ši ao, moni bañole ahã le! *Ni amē
 le amēboi amēhe bimō ye amēdiētšē amēteñ akē
 amēteñ namo po bafe enē.

(25—27. Mat. 20,25.26. Mar. 10,42.43.)

24 Ši bēi hũ ba amēteñ akē amēteñ namo abule moni
 25 fē fē. *Ši ekēame akē: Mādši le amañtšemei le yeo
 amēno nuntšo, ni mei ní yō amēno hewale le, atšé-
 26 amē edšürōfeloi. *Ši nye le ebenye nakai; ši moñ
 moni dši agbo ye nyeteñ le, hã ní etšō tamō nyeteñ

gbeke, ni moni d̄si onukpa hū take moni s̄omoo.
 27 *Ed̄sake t̄e moni f̄eh̄: moni k̄pasaā niyenii āsi l̄e, lo
 moni s̄omoo l̄e? ani d̄see moni k̄pasaā niyenii āsi l̄e?
 ſi mi l̄e miye nyeteñ take moni s̄omoo.

28 Ši nye nyed̄si mei ní k̄emi éh̄i ſi d̄a ye mik̄ai l̄e
 29 aml̄i; *ni mi hū m̄ito mañt̄seyeli mah̄anye take
 30 boni mit̄se éto éh̄ami l̄e, *koni nyeye nii ni nyenu
 ye mik̄pl̄o l̄e he ye mimañt̄seyeli l̄e mli, ni nyetr̄a
 seii āno ni nyekod̄šo Israel akut̄sei nyoñma-ke-
 enyo l̄e.

(31—34. Mat. 26,31—35. Mar. 14,26—31.)

31 Ši Nunt̄šo l̄e k̄e: Simon, Simon, na, Satana etao
 32 nyesegeb̄e koni eša nyemli take ñm̄a; *ſi mi l̄e mi-
 k̄pa fai mih̄ao, koni ohemo-ke-yeli akat̄a; ni bo hū,
 33 beni oot̄só ohe l̄e, wo onyemime l̄e hewale. *Ši l̄e
 l̄e ek̄el̄e ak̄e: Nunt̄šo, m̄is̄a mihe ní k̄e t̄suñ ō, gb̄ele
 34 mli ō, ní mik̄eo ate. *Ši ek̄e: Petro, mik̄eo ake,
 ñmene wuŋ n̄án agb̄e, ni oot̄šo ſii et̄e ak̄e oléemi.

35 Ni ek̄ame ake: Beni mit̄s̄unye ni nyebe fotro ke
 kotoku ke tokotai l̄e, ani noko h̄ianye? Si am̄ek̄e:
 36 Nokonoko eh̄iaawo. *K̄ek̄e l̄e ek̄ame ake: Ši
 agbene l̄e, moni yo fotro l̄e, h̄a ní ek̄o, nakai noññ k̄e
 kotoku hū; ni moni b̄e klante l̄e, h̄a ní eh̄o etade ni
 37 ek̄e-hé eko. *Ed̄sake mik̄enye ake, noni áñm̄a ne
 hū, d̄ša eba mli ye mihewo, ak̄e: “Ni abule āsi
 mlat̄ol̄oi āno;” ed̄sake mihe nibii l̄e hū ye n̄agb̄e.
 38 *Ši am̄ek̄e: Nunt̄šo, na, klantei enyo ne. Ši ek̄ame
 ake: Ef̄a.

(39—46. Mat. 26,36—46. Mar. 14,32—42.)

39 Ni ed̄se k̄po, ni take boni efoŋ femo l̄e eyiñ ke-te
 0 M̄ugoñ l̄e no; ſi ek̄asel̄oi l̄e hū nyie ese. *Ši beni
 eše d̄sei l̄e, ek̄ame ake: Nyesolea, koni nye-

27) Ioh. 13,4—14. 29) 12,32. Kpods. 2,28. 30) Mat. 19,28. 31) 2Kor. 2,11.
 1Pet. 5,8. 32) Ioh. 17,11.15.20. Lal. 51,15. 35) 9,3. 37) Ies. 53,12.

41 kabote kā mli. *Ni egbla ehe ši ke-dše ameñō
 42 afe tefō dšekemo, ni eho ekula ši, ni esole *ekē :
 Atā, kedši osumo ake odsie kpulu ne ke-dše miñō le!
 Tšebēle dsee mi misuomonānii le, ši bo onō le moñ
 43 áfe. *Ši bofo ko dše ñwei badšie ehe kpo etsōle, ni
 44 ebawole hewale. *Ni ebaboĩ plemo, ni esole ahũ le
 tšutšu le. Ši ehe latša tšereo fieo ši take lākulibii
 45 kplei. *Ni beni ete ši ke-dše solemo le mli ni eba
 ekaseloi le añō le, ebanaame ake amēñwo ye awe-
 46 rehō nā; *ni ekame ake : Meba nyewoō ? Nyetea
 ši ni nyesolea, koni nyekabote kā mli.

(47—53. Mat. 26,47—56. Mar. 14,43—50. Ioh. 18,3—12.)

47 Ši beni ewieo lolo le, na, asafō ke moni atšéole
 Iuda, mei nyoñma-ke-enyo le ateu mokome le, ho yi
 48 amehie, ni etši ebeñke Iesu, koni ešo enā. *Ši Iesu
 keke ake : Iuda, nāšomō okē-ñoq gbomobi le ohāa ?
 49 *Ši beni mei ní keke yo le na noni baba le, amekēle
 50 ake : Nuntšo, wobāmo klante, lo ? *Ni amēteñ mo-
 kome bā osofonukpa tšulo le ni efo eninedšūrō toi.
 51 *Ši Iesu here no ni ekē : Nyeñmea gbē neke bo ! ni
 eta etoi le he ni etšále.

52 Ši Iesu kē osofonukpai le ke solemowe asafatše-
 mei le ke onukpai le ní eba eno le ake : Take boni
 abaa awuiyelo no nyedše kpo nyeba ke klantei ke
 53 tšei ne; *beni mikenye yo solemowe le dā le, nye-
 šiaa nine ko ye mino; ši moñ ene dši nyeñmletfa le
 ke duñ le hewale le !

(54—62. Mat. 26,57. 69—75. Mar. 14,66—72. Ioh. 18,15—18. 25—27.)

54 Ši amemole ni amekplale ke-te, ni amekēle te oso-
 55 fonukpa le we le. Ši Petro nyie se šonñ. *Ni beni
 amešere la ye mō te leñ ni ameho ametrá he le, Petro
 56 hũ ho tá amēteñ. *Ši oblayō ko nale ní etá la le he,
 57 ni ekwele gā ni ekē : Mone hũ keke yo. *Ši ekpa ye

43) 1Man. 19,5. 53) Ioh. 7,30; 8,20.

58 ese ni ekē: Yō, miléele! *Ni fe se fio le mokroko
 nale ni ekē: Bo hū, ameteñ moko dšio. Ši Petro kē:
 59 Gbomo, dšee miñ! *No se afe ñmletfā kome le mo-
 kroko hū ka nō kē ekē: Asonokwa, mone hū kele
 60 yō; edšake Galileanyo hū dšile! *Ši Petro kē:
 Gbomo, milée noni okēo ne! Ni amrō le noññ, beni
 61 ekā he ewieo lolō le, wuō gbe. *Ni Nuntšō le tšō
 ehe, ni ekwe Petro; ni Petro kai Nuntšō le wiemo
 le, boni ekēle ake: “Wuō nāñ agbe, ni ookpa ye mise
 62 šii etē” le. *Ni Petro dše kpo ni eyafó āhū.

(63—65. Mat.26,67.68. Mar.14,65.)

63 Ši mei ní hie Iesu mli le ye ehe feo ni ameyile.
 64 *Ni amēha ehie ni amēgbla ehie māi ni amēbile ake:
 65 Gba, namo dši moni gbao mā le? *Ni nibii kroko-
 mei pī amēwie amēke-bo musu amēšile.

(66—71. Mat.26,59—66. Mar.14,55—64.)

66 Ni beni dše tšere le, mañ onukpai le ke osofonu-
 kpai le ke woloñmāloñ le nā bakpe ši, ni amēkplale
 67 ke-te amēdientšē amēdšina le mli, *ni amēkē:
 Keđši bo dši Kristo le, kēmowō. Ši ekēame ake:
 68 Keđši mikēnye le, nyehēñ nyeyeñ; *ši keđši mibi
 noko hū le, nyehāñmi hetō, ni asañ nyehmēñ mihe.
 69 *Ši ke-dšē ene nō ke-yaā ne gbomobi le atá Nyoñmo
 70 hewale le ninedšūrō nō. *Keke le amēfē amēkē:
 Bēle bo dši Nyoñmo bi le mo? *Ši ekēame
 71 ake: Nyedientšē nyemikē ake mi ni. *Ši
 amēkē: Meni wōsa wōtaoñ odaseyeli wōfeñ doññ?
 edšake wōdientšē wōnu ake édše enā.

(23,1—25. Mat.27,11—31. Mar.15,2—20. Ioh.18,29—19,16.)

23. Ni amesafō mū le fē te ši, ni amēkplale kete Pilato
 2 ñō. *Ši amēboñ enā floñmō amēkē: Mone wōna ni
 etšō mañ le yiñ ni etšio oniatšumō ke Kaisare hāmo
 gbe, ni ekēo ake ledientšē edši Kristo, mañšē le.

3 *Ši Pilato bile akę : Ani bo dši Iudafoi le amańtše le?
 4 Ši eto he ehāle ni ekę : Okę. *Ši Pilato kę osofonu-
 kpai le ke asafoi le akę : Minaa fobusane ko ye gbomo
 5 ne mli. *Ši amęka no fe tšutšu le, ni amękę : Eta
 mań le mli ni etšōo nii ye Iudea fe, ni eboi ke-dše
 Galilea ke-baši bie ne.

6 Ši beni Pilato nu Galilea he le, ebi akę gbomo le
 7 Galileanyoń, lo? *Ni beni ená ele akę Herode hegbe
 le mli edše le, etšū akęle-te Herode mo hū ní yo Ie-
 8 rusalem ye no gbii le amlı le nō. *Ši Herode le,
 beni ena Iesu le, ená miše babao, edšake dšeeńmo
 bēbe edše etaole ekwe, edšake enu ehe šādši pı, ni
 9 ehie ká no akę efe okadi ko ni ena. *Ši ebile nii ye
 10 wiemoi pı amlı; ši le le eheree le no noko. *Ši oso-
 fonukpai le ke wolońmāloı le badamo ši amębaflo enā
 11 naakpa. *Ši beni Herode ke etabiloı gbe ehe guo ni
 ameye ehe feo ni amewole atade kańkańkań le, etšū
 12 akęle-te Pilato nō ekoń. *Ši nakai gbı le no nońń le
 Pilato ke Herode tšomę šientšemei, edšake sá le ame-
 nyeo amęhe.

13 Ši Pilato tše osofonukpai le ke onukpai le ke mań
 14 le ke-kpe, *ekęame akę : Nyeke neke gbomo ne
 eba miuō, akę etšō mań le yiń ; ni na, mi le mikale
 ye nyehie, ši minaa fobusane komeflo ní nyeflo enā
 15 ye hewo le ye neke gbomo ne mli. *Ši asań Herode
 hū enaa eko; edšake mitšūnye eńō, ni na, efeko noko
 16 ní sa gbēle. *Nohewole magbla etoi ni mańme ehe.
 17 *(Sı ehiale akę dā gbıdšūrō le eńmeo mokome he ehā-
 18 ame.) *Ši amęfē-kwa amębo amękę : Okę mone
 19 adše aya; ši ńmęmo Barabba he ohāwo ! *Moko ní
 atūa ko ní atše ye mā leń ke awuiyeli hewo ni awole
 20 tšun le ! *Ši akę-ni Pilato mıtao akę eńmeo Iesu he
 21 hewo le ekeame wie ekoń. *Ši amęsa amęblo ekoń

22 ake: Seṁmo, seṁmo! *Ši ekame noni dši sii etē
 le akē: Ši mone le, mē efoñ efe? Minako noko ní sa
 gbēle ye emli; nohewole magbla etoi ni mañme ehe.
 23 *Ši ameka no ke gbēi wale ni amentao ake aseñle;
 ni amegbēi le ke osofonukpai le anō le ye no.
 24 *Keke ni Pilato kpe mli ake áfe boni ametao le;
 25 *ni enme moni atuatsemo ke awuiyeli hewo ni awo-
 le tšun ni ametaole le he; ši Iesu le, enole ehā ame-
 taomo le.

26 Ni beni amekplale ke-yaä le, amemō Simon ko ní
 dši Kirēnenyo ní dšē ñanō ba le, ni ameño seṁmotšo
 le amefō eno, koni ewo ke-nyie Iesu se.

27 Ši mā leñ asafo babao ke yei hū ní yeo ñkomo ni
 28 amefōo amehāale le nyie ese. *Ši Iesu tšō ehie ehā-
 ame ni ekē: Ierusalem biyei, nyekafóa nyehāami;
 moñ nyedientše nyehe ke nyebii nyefóa nyehāa.

29 *Edšake na, gbii miba, nō mli ní amekē: A'dšō ke-
 30 nei ke musui ní fōko dā ke fufoi ní ayeko dā! *No
 mli le ameaboī gōdši le akemo ake: Nyegbegbea
 wono! ke gōnkpoi le hū ake: Nyehāā wono!
 31 *Edšake kedši tšo ñmoñ le he ni amefeo nii ne ye
 le, egbiñ le, meni aafe ye he mo?

32 Ši akpla efoñfeloī krokomei enyo hū afata ehe ke-
 te, ní ayagbeame.

(33—49. Mat.27,33—56. Mar.15,20—41. Ioh.19,17—30.)

33 Ni beni ameba heni atšéo dšei ake Yitšoñoño le,
 dšei ameseñle ke efoñfeloī le ye, mokome ye nine-
 34 dšürō ni mokome hū ye abeku. *Ši Iesu kē: Atā,
 ñō-faame; edšake amelée noni amefeo. Ši
 amedša etadei le amli, ni amefō no ošiki.

35 Ni mañ le damo ši amekwe. Ši akutšontšemei
 le hū fata amehe ni ameyele ahī amekē: Meikroko-

26) Mat.27,32. Mar.15,21. 29) Mat.24,19. 30) Hos.10,8. Kpods.6,16; 9,6.
 31) Abei1,31. 1Pet.4,17.. 32) Ioh.19,18. 34) Mat.5,44. Ies.53,12. Lal.22,19.

mei ayiwala ehere, hã ní ehere ledientšę eyiwala, ké
 36 le dši Kristo moni Nyoúmo ehala le. *Ši asrafoi le
 37 hũ ye ehe feo, ni ameba enõ ni amebahãle ašiu, *ni
 amekę: Ke bo dši Iudafõi le amaútsę le, heremõ bo-
 38 dientšę oyiwala! *Ši aúmã úmãle hũ ye eyiteú ye
 Hellafoi ke Romafoi ke Hebrifoï aúmãle-okadii le aml-
 ake: 'Mone dši Iudafõi le amaútsę le.'

39 Ši efoúfelji ní tšotšoro ši le ateú mokome wie mu-
 subowiemõ ešile ekę: Ke bo dši Kristo le, heremõ
 40 bodientšę oyiwala ke wonõ hũ! *Ši moko le here
 nõ ni ekãle ekę: Ani bo hũ ní oyo fõbu kome le nõúú
 41 mli ne ošee Nyoúmo gbeyē? *Ni wõ le edša gbe
 mon, edšakesi nii ní sa wonifemõnii le woná le; ši
 42 mone le efeko noko ní esaa. *Ni ekę Iesu ake: Kai-
 momi, Nuntšõ, beni ooba ye omaútsęyeli le mli le!
 43 *Ni Iesu kęle ake: Leleú, mĩkẽo ake, úmene
 okemi ahĩ Parãdeiso!

44 Ni afe úmletfã ní dši ekpa le [fane úmle nyoúma-
 ke-enyo] mli; ni duú wo ye šikpoú le nõ fẽ ke-yaši
 45 úmletfã ní dši nghũ [alo gbekę úmedši etę] mli; *ni
 hũú wo duú, ni solemõtsu leú muhõ le mli gbã ye
 46 teú tuntu. *Ni Iesu bo ke gbẽ walę ekę: "Atã,
 odeú mĩhie mimumõ mĩwo ne!" Ni beni ekę
 neke le, eio emumõ le ehã.

47 Ši beni mei-oha-atšę le na noni afe le, ewo Nyoúmo
 hie nyãm ni ekę: Yeú ake neke gbomo ne dšalõ!
 48 *Ni asafoi fẽ ní ba no kwemõ le, beni amena nibii ní
 49 afe le, amęšimõ amęšitši ni amekũ amęšę. *Ši mei
 ní lele fẽ ke yei le ní nyie ešę ke-dšę Galilea hũ le
 damõ se šouú ni amekwe nii ne.

(50—56. Mat. 27,57—61. Mar. 15,42—47. Ioh. 19,38—42.)

50 Ni na, nũ ko ye ní atšõle Iosef, ní edši adšinafo-
 51 nyo, gbomo kpakpa ke dšalõ,— *le le ekplẽ amę-

dšina ke amenifemonii le, — edše Arimatia, Iudafoi
 le amāđši le eko nō, ni ledientše ekweo Nyoūmo mañ-
 52 tšeyeli le gbe hū, *mone yiū ke-te Pilato ūō ni
 53 eyaba Iesu gbomotšo le; *ni edšiele ke-kpleke ši,
 ni eūo klala ebōle he, ni eke-ūmē gbonyobu ní akpe
 54 ye tesa mli ní moko kāko mli dā le mli. *Ni nakai
 gbī le sāmō-ke-tō gbī ni, ni hedšomōgbī le efī.
 55 Ši yei le ní ke Iesu dše Galilea ba le nyie se, amē-
 56 mikwe tōhe le ke bōni ato egbomotšo le ahā. *Ši
 amekū amese, ni amesā tšofai-ke-ūmai; ni hedšomō-
 gbī le nō le amefe diūñ ye kitā le nā.

(24,1—12. Mat.28,1—8. Mar.16,1—8. Ioh.20,1—18.)

24. Ši otši le kleūkleū gbī le nō lebi mañkpa le amēba
 bu le he, ni amehie tšofai-ke-ūmai ní amesā ameto le
 2 ke-ba; ni meikomei hū fata amēhe. *Ni amēna akē
 3 ákoklo te le ke-dše bu le nā; *ni beni ameyabote
 4 mli le, amēnaa Nuntšo Iesu gbomotšo le. *Ni eba
 mli akē, beni amefe yeyēye ye no hewo le, na, hīi
 5 enyo damo amemasēi, ní amewo atadei kānkāi. *Ši
 beni amēšeo gbeyē ni amēmāmō amehie ši le, nomei
 kēame akē: Mēba nyetaoq hiekālō le ye gbohīi ateu?
 6 *Ebe biē, ši moñ ete ši! Nyekaia bōni ekēnye beni
 7 eyo Galilea lolo le, *akē: Dša akē aūo gbomobi le
 awo gbomei ešafelqi adeū, ni aseūle, ni gbī ní dši gbī
 8. 9 etē le eete ši ekoū. *Ni amekai ewiemōi le; *ni
 amekū amese ke-dše bu le nā, ni ameyadš. dše nii ne
 fē amētšō mei nyoūma-ke-ekome le ke mei ní efe le
 10 fē. *Ši Maria Magdalēne ke Iohana ke Maria Iakobo
 (nye le) ke mei ní efe ní fata amēhe le dši mei ní
 11 bagba bōfoi le nii ne. *Ni amewiemōi le feo amehie
 akē adesai, ni amēheeamē ameyee.

54) Mat.27,62. 55) 49. 56) 2Mos.20,10.

24.—7) 9,22. Mat.17,22. 10) 8,2..

12 Ši Petro te ši ni eša foi ke-te bu le he; ni beni eho ekoto ši le, ena klalai le dfere ši anklo-anklo. Ni edše dšei, ni ehie fele ya ye ledientše emli ye noni éba le hewo.

(13—35. Mar.16,12.)

13 Ni na, nakai gbī le no nouū le ameteū mei enyo
 14 yiu ke-te akrowa ko ní eke Ierusalem dšekemo áfe
 15 stadioi nyoūmai-ekpa ni atšéole Emao le mli. *Ni
 16 amē hū amēwie ye ameteū ye nibii fē ní éba mli ne
 17 hewo. *Ni eba mli ake, beni amēwiewieo ni amē-
 18 bibio amēhe le, Iesu dientše hū tši ebēnkame, ni
 19 ekeame banyie; *ši atšimo amēhiūmeii agbe ní
 20 ameyoole. *Ši ekēame ake: Meni sādši nyegbaā ye
 21 nyeteū ye gbe le no ni nyefeo mōbomōbo ne? *Ši
 22 ameteū mokome ní atšéole Kleopa le to he ni ekēle
 23 ake: Ani okome keke dši gbo ye Ierusalem ní léē nii
 24 ne ní afe ye dšei ye gbū ne amli le? *Ni ekēame
 25 ake: Mē nii ni? Ši amēkēle ake: Iesu Nazarenyo le
 26 ní dši gbalo ní yo hewale ye nitšumo ke wiemo mli
 27 ye Nyoūmo ke maū le fē hie le he nii le; *ke boni
 28 wosofonukpai le ke wokutšoutšemei le éhole chá
 29 gbēle fobu le ni amēsenle le. *Ši wo le wohie kā no
 30 ake kule le dši moni bakpō Israel le; ši asaū enē fē
 31 se le ūmenē dši gbī etē ní afe nii ne. *Ši asaū woteū
 32 yei komei hū hā wouā kpe wōhe, edšake amēba bu
 33 le he mrā mli, *ni beni amēnaa egbomotšo le, amēba
 34 ni amēbakē ake amēsa amēna bofoi ahe kpodšiemō
 35 ko, mei ní kē ake ehie kā le. *Ni mei ní kewo yo le
 36 ateū meikomei te bu le he, ni amēna take boni yei
 37 le hū kē le; ši le le, amēnaale. *Keke ni ekēame
 38 ake: O kwašiai ní nyeyo šō ye nyetšui mli ake nye-
 39 ahe nii fē ní gbaloi le kē le no nyeaye! *Ani edšaa
 40 ake Kristo ana neke amanehūlūi ne ni

15) Mat.18,20. 19) Mat.21,11. 21) Bof.1,6. 22) 9. 24) 12. Ioh.20,3—10.

27 ebote enumnyam le mli? *Ni eboi ke-dse Mose ke gbaloi le fe he, ni etsodame nibii ni yo nmalei le fe mli ye ehewo le asisi.

28 Ni amebenke akrowa ni ameyaã mli le; ni efe tamò
29 ake eya chiegbè. *Ni amenye eno amekè: Okewo áhí ši, ši dse mina ni dsetseremò ého. Ni ete mli ni
30 ekeame yahí ši. *Ni ebaba mli ake, beni ekeame kpara niyeni ahe le, ekò abolo edşò nò, ni ekũmò eno-
31 hãame; *keke ni amehiũmeji gble ni ameyole; ni
32 eladşe ye amehie, ni amenaale doũũ. *Ni amekè amehie ake: Ani wotşui he edoò la ye womli beni ekewo wieo ye gbe le nò le, beni egble nmalei le etsowò le?

33 Ni amete ši ye nakai nmletfa le nò noũũ, ni amekũ amese ke-ba Ierusalem, ni amebana mei nyoũma-ke-ekome le ní amebua amehie nã ke mei ní keame yo
34 le; *mei ní kè: Yeũ ake Nuntşò le éte ši, ni edşie ehe kpo etşò Simon. *Ni amedientşe hũ amegba noni afe ye gbe le nò le ke beni fe ní ameyole ye abolakũomò le mli le.

(36—49. Mar.16,14—18. Ioh.20,19—23. 1Kor.15,5.)

36 Ši beni amewieo neke le, Iesu dientşe badamò
37 ameteũ ni ekame ake: Hedşole áhanye! *Ši amehie ši ni amese gbeyè, amesusu ake mumò amenaã.
38 *Ni ekame ake: Meba nyetşui faa? ni menihewo hũ ni hwanedşe teo ši ye nyetşui amlí? *Nyekwea minidşi ke minãdşi ake midientşe ni; nyetaã mihe ni nyekwea; ši mumò be helo ke wui, take boni nyenaã ake miyo ne. *Ni beni ewie neke le, eno enidşi
40 ke enãdşi etsodame. *Ši beni amehie ameyee lolo ye mişe hewo ni amehie feame ya le, ekame ake:

27) 1Mos.8,15. 5Mos.18,15. Lal.8,6; 16,9.. 22; 68; 72; 110. Ies.53.

29) 1Mos.19,3. 30) 22,19. 31) 1Kor.15,4.. 37) Mat.14,26. 39) 1Ioh.1,1.

42 Nyeye ùmā ko ye bie, lo? *Ni amehāle lo ní aši
43 kuku ke wo agbaku; *ni ehé, ni eye ye amehie.

44 Ši ekēame akē: Enemei dši wiemoi ní miho-
wienye beni mikēnye yo lolo le, akē dša akē nibii fē
ní áumā ye Mose mla le ke gbaloi le ke lalai le amlí
45 ye mihewo le aná aba mli. *Kekē le egble ame-
46 dfēúmō mli, koni amēna ùmālei le anā. *Ni ekēame
akē: Nēkē áumā, ni nēkē edša akē Kristo
ana amanehūlū ni ete ši ke-dše gbohīi
47 atēn ye gbī ní dši gbī etē le nō; *ni egbei
le anō le ášie tšuitšakemō ke ešai fā atšō
48 mādši fē, ni aboi ke-dše Ierusalem. *Ši nye
49 nyedši nēkē ni nē ahe odasefoi. *Ni na, mīšū mīšē
šiwō le ke-mba nyenō; ši nyehia ši ye Ierusalem
mā leñ ke-yaši beyinō ní awonye hewale ke-adše
ñwei.

(50—53. Mar.16,19.20. Bof.1,4—11.)

50 Ši ekeame dše kpo ke-te Betania, ni ehole enidši
51 anō ni edšōame. *Ni eba mli akē, beni edšōame
52 le, edše amēnō ni awóle ke-te ñwei. *Ni amēdšále,
ni amēkū amēse ke-te Ierusalem ke mīšē kpeteñkple;
53 *ni ameye sōlemowe le dāne, ni amehie Nyoinmo yi-
dšiemō ke le dšōmō.

43) Ioh.21,10. 44) 27. 49) Ioh.15,26; 16,7. Bof.1,4.

IOHANE SANEKPAKPA LE.

1. Šišidšē leñ wiemo le yo, ni wiemo le ke Nyoñmo
2 yo, ni Nyoñmo dši wiemo le. *Le noññ, šišidšē leñ
3 eke Nyoñmo yo. *Nibii fiā, le noññ año-fe, ni ašile
4 afee nokonoko ní afe. *Emli wala yo, ni wala le dši
5 gbomei ala le; *ni la le tsoo ye duñ le mli, ni duñ
le enaa nā.
- 6 Nū ko ye ní atšūle ke-dše Nyoñmo ñō, atšēle
7 Iohane. *Le eba odaseyeli, koni eye la le he odase,
8 koni mei fē átšó eno ahe aye. *Dšee le dši la le; ši
9 moñ eba la le he odaseyeli. *Anokwa la le ní tsoo
10 hāa mofēmo le miba dše leñ. *Dše le nli eyo, ni
11 atšó eno afe dše le, ni dše le léele. *Ledientšē enō
12 ñō eba, ni mei ní dši ledientšē enō le herele. *Ši
mei abo ní herele le, ehāame hegbe ake améfe
13 Nyoñmo bii, mei ní heo egbei le no yeo le, *mei ní
dšee lá lo helo suomō lo nū suomō, ši Nyoñmo mli
moñ ni afóame ke-dše le.
- 14 Ni wiemo le tšó helo, ni eši bū ye woteñ,
ni wona enumnyam le, ake tše le bi kome
ní afó le anumnyam, ni eyi obō ke dromo
15 ke anokwale. *Iohane ye ehe odase ni ebo ekē:
Mone dši mo he ní mikē: Moni baā ye mise le, etšó
16 mihie, edšake eye tšutšu dāni miyo. *Ni edše
emli obōyimō le ni wofē woná, dromo hū

1.— 1) Ioh.1,1.(17,5.) Kpods.19,13. 1Mos.1,3. 2) Abei 8,22.

3) Kol.1,16. Heb.1,2. 4) 5,26. 5) 3,19. 6) Mat.3,1... Mar.1,2... Luk.3,1...

8) 20. 10) 3—5. 12) Gal.3,26. 13) 3,5.. 1Pet.1,23. Iak.1,18.

14) Ies.7,14. 2Pet.1,16.. Ies.60,1. 15) Mat.3,11. 16) 3,34. Kol.1,19.

17 yẹ dromọ nādšiañ. *Ši mla le, atšó Mose nọ
año-hā; dromọ le ke anọkwale le, Iesu Kristo hewọ
18 eyọ. *Nyoñmo le, moko enakole peù; bi kome ní
yọ tše le mliši le, le ni etši etā etšō fañ.

19 Ni enẹ dši Iohane odase, beni Iudafoi le tšū osofoi
ke Lewifoi ke-dše Ierusalem koni amebile ake:
20 Namọ dšio? le. *Ni egba mli ni ešiuu nọ, ni egba
21 mli ake: Dsee midši Kristo le. *Ni amebile ake:
Meni dšio mọ? Elia dšio? Ni ekē: Dsee mini.
22 Gbalọ le dšio? Ni ehere nọ ekē: Dabi. *Agbene
amebile ake: Namọ dšio? koni woná hetō ko wọke-
yahā mei ní tšūwo le: Té owieọ yẹ bodientše ohe
23 tēn? *Ekē: Mi dši “mọ gbē ní boọ yẹ ña le
nọ ake: Nyedšadšea Nuntšọ le gbẹ le,” take
24 boni Iesaa, gbalọ le, kẹ le. *Ni mei ní atšū le dše
25 Farisifoi le atēñ; *ni amebile ake: Meni hewọ oba-
ptisiọ mọ, kẹdši bo le odsee Kristo le alo Elia alo
26 gbalọ le? *Iohane hereame nọ ekē: Mi le mibapti-
siọ yẹ nu mli, ši moko damọ nyeteñ ní nye le nye-
27 léele, *le dši moni baä yẹ misẹ ní étšó mihie le, mo
28 tokotakpā ní misaa ake mifeneọ le. *Nii ne afe yẹ
Betania, yẹ Iordan se, heni Iohane baptisiọ yẹ le.

29 Dšetšereneọ le Iohane na Iesu miba eñò ni ekē:
Na, Nyoñmo tōbi le ní wóọ dše le he eša le
30 ke-yaä le! *Mone dši mo hewọ ní mikē: ‘Mise
le nū ko miba ní etšó mihie, edšake eyẹ tšutšu dāni
31 miyọ’ le. *Ni mi le miléele, ši moñ koni adšiele
atšó Israel hewọ ni miba mibaptisiọ yẹ nu mli le.
32 *Ni Iohane ye odase ekē: Mina Mumọ le yi ši ke-dše
33 ñwei tamọ okpo, ni ehi ši yẹ enọ. *Ni mi le miléele,

17) Rom.10,4. 18) I Joh.4,12. 1 Tim.6,16. Mat.11,27.

21) Mat.16,14; 17,12. Mar.6,15. 5 Mos.18,15. 23) Ies.40,3. Mat.3,3. Mar.1,3.

26) Mat.3,11. Mar.1,7. Luk.3,16. 27) 15; 3,26. 29) 36. Ies.53,7.

30) 15. 32) Mat.3,16. Mar.1,10. Luk.3,21. 33) Luk.3,2.

ši moñ moni tšūmi ake mibabaptisi ye nu mli le, le
 nonñ ekēmi ake: Mo nọ ní oona ake Mumọ le yi ši
 ni ehī ši ye enọ le, le dši moni baptisiọ ye Mumọ
 34 kroùkroù mli le. *Ni mi le mina, ni miye he odase
 ake Nyoñmo bi le dši ne.

35 **A**sañ dšetsšerenọ le Iohane ke ekaselọi le aten
 36 mei enyo damọ ši, *ni beni ekwe Iesu ní ššeraä
 37 ši le, ekē: Na, Nyoñmo tōbi le! *Ni kaselọi
 38 enyo le nu ewiemọ le, ni ameyanyie Iesü se. *Ši
 Iesu tšō ehe, ni beni ena ake amenyie ese le, ekēame
 ake: Meni nyetaoọ? Ši amę le amekęle ake: Rabbi
 (noni, kędši atšō šiši le, dši: Tšölọ), nęgbę ohio?
 39 *Ekēame ake: Nyebaä ni nyebakwea! Amęba amę-
 bana heni ehio le, ni no gbı le nọ nonñ le amekęle hi
 ši. Ni éšę ñmletfä ní dši nyoñma [gbęke ñmedši
 40 edfe] mli. *Andrea, Simon Petro nyemi le, dši mei
 enyo le ní nu ní Iohane wie ni amenyie ese le aten
 41 mokome. *Le le ena ledientše enyemi Simon tšu-
 tšu, ni ekęle ake: Wóna Mesia (noni, kędši atšō šiši
 42 le, dši Kristo, lo moni afole mü) le. *Ni ekęle ba
 Iesu nõ. Ni beni Iesu kwele le, ekē: Bo dši Simon,
 Iona bi le, aatšęo Kefa (noni ešišitšōmọ dši: Petro
 lo tesa).

43 **D**šetsšerenọ le Iesu mıtao ake eyaä Galilea, ni ena
 44 Filipo; ni Iesu kęle ake: Nyiemọ mise! *Ši
 Filipo dšę Betsaida ní dši Andrea ke Petro mã leñ.
 45 *Filipo na Natanael, ni ekęle ake: Mo he ní Mose
 ñmā ye mla le mli, ke gbaloi le, wónale, Iesu, Iosef
 46 bi ní dšę Nazaret le. *Ni Natanael kęle ake: Ani
 Nazaret le, noko kpakpa anyē adšę dšei? Filipo kęle
 47 ake: Ba ni obakwe! *Iesu na Natanael mība enđ,
 ni ekę ye ehewọ ake: Na, anokwa Israelnyo, mo mli

36) 29. 40) Mat. 4, 18. 42) Mat. 16, 18. Mar. 3, 16.

45) 5 Mos. 18, 18. Ies. 7, 14; 53, 2. Ier. 23, 5. Hes. 34, 23. Dan. 9, 24. 46) 7, 41.

48 ní apasa bẹ. *Natanael kẹlẹ akẹ: Nēgbẹ olemi kẹ-
 dṣẹ? Iesu here nọ ni ekẹlẹ akẹ: Dāni Filipino tṣéo,
 49 beni oyọ agbamitṣo lẹ ṣiṣi lẹ, minao. *Natanael here
 nọ ni ekẹlẹ akẹ: Rabbi, bo dṣi Nyoúmo bi lẹ, bo dṣi
 50 Israel maúṣṣe lẹ! *Iesu here nọ ni ekẹlẹ akẹ:
 Edṣake mikẹo akẹ minao yẹ agbamitṣo lẹ ṣiṣi hewo
 51 lẹ ohe oye? Oona nii wudṣi ní fẹ enẹ. *Ni ekẹlẹ
 akẹ: Lẹlẹ̀n, lẹlẹ̀n, mikẹnye akẹ: Kẹ-dṣẹ be nẹ nọ lẹ
 nyeana akẹ ñwei nā ekā ni Nyoúmo bofoi lẹ mīya
 ñwei ni amẹmiba ṣiṣi yẹ gbomobi lẹ nọ.

2. Ni gbī ní dṣi gbī etẹ lẹ akpẹ yō yẹ Kana yẹ Gali-
 2 lea; ni Iesu nye lẹ yẹ dṣẹi. *Ṣi akpẹ Iesu hū kẹ
 3 ekaselọi lẹ kẹ-te yōkpẹmọ lẹ he. *Ni beni wein lẹ
 4 ṣeẹ lẹ, Iesu nye kẹlẹ akẹ: Amẹbẹ wein. *Iesu kẹlẹ
 akẹ: Mikẹo he sane meni dṣi, yō? Miñmletṣā lẹ ṣẹko.
 5 *Enye lẹ kẹ tṣūdṣi lẹ akẹ: Nofẹno ní eekẹnye lẹ,
 6 nyefea! *Ni tẹ-nubotokui ekpa māmọ ṣi yẹ dṣẹi, yẹ
 Iudafoi lẹ ahetsumọ hewo, ekome anyẹ aye susumọ-
 7 gbẹi enyọ lo etẹ. *Iesu kẹame akẹ: Nyewoa boto-
 kui lẹ amlí nu obóbó. Ni amẹwo mli kẹ-baṣi nābu.
 8 *Ni ekẹame akẹ: Nyeyea eko nyekẹ-yahāa kpẹmo
 9 lẹ tṣe lẹ. Ni amẹke-te. *Ṣi beni kpẹmọ lẹ tṣe lẹ sa
 enā nu ní étṣó wein, ni elée heni edṣe, ṣi tṣūdṣi lẹ ní
 yẹ nu lẹ kẹkẹ le lẹ, kpẹmọ-tṣe lẹ tṣé ayemforowu lẹ,
 10 *ni ekẹlẹ akẹ: Mofẹmo kẹ wein kpakpa māa ṣi kleñ-
 kleñ, ni beni mei etörọ lẹ, no dāni amẹke noni dṣi
 efoñ fẹ no lẹ baā; ṣi bo lẹ oño wein kpakpa lẹ oto
 11 kẹ-baṣi be nẹ. *Okadii aṣiṣidṣe nẹ Iesu fe yẹ Kana
 yẹ Galilea, ni eno enumnyam lẹ etṣó, ni ekaselọi lẹ
 hé enọ ameye.

43) 1 Man. 4, 25. Mik. 4, 4. Sak. 3, 10. 49) 6, 69. Mat. 14, 33; 16, 16. Mar. 8, 29.
 51) 1 Mos. 28, 12.

2.—4) 19, 26. Mat. 12, 48. 6) Mar. 7, 3. 11) 1, 14.

12 Ene se le eyin ete Kapernaum, le ke enye ke enye-
mimei ke ekaseloi le, ni dšei le ameyee gbii pi.

13 Ni Iudafoi le a-Hehō le éšē étā, ni Iesu te Ieru-
salem.

(14—16. Mat. 21,12—16. Mar. 11,15—17. Luk. 19,45.46.)

14 Ni eyanina mei ní hōo tšinai ke tōi ke okpoi ke
15 mei ní tšakeo šika hū trá ši ye solemowe le. *Ni
eño tañkpei bibii efe kplebii cño-fie amefē ke-dšē
solemowe le, ke tōi le ke tšinai le, ni efuse tšakeloi
16 le ašika le efie ši, ni ebutu okplōi le, *ni ekē mei
ní hōo okpoi le akē: Nyedšiea nii ne ke-dšea biē,
17 nyekañoa mitšē we le nyefea dšano! *Ši ekaseloi le
kai akē ánmā akē: “Owe he hiedō le eyemi.”

18 Agbene Iudafoi le here nō ni amekēle akē: Mē
19 okadi oño-tšōwo, akē ofeo enemei ne? *Iesu here
nō ni ekēame akē: Nyekūmōa solemotšū ne, ni gbii
20 etē mli le mawó nō ekoñ. *Kēkē le Iudafoi le kē:
Afii nyoñmai-edfe-ke-ekpa mli atfa solemotšū ne, ni
21 bo le, gbii etē mli oowó nō ye, lo? *Ši le le ewie
22 ye egbomotšo le solemotšū le he. *Nohewole beni
ete ši ke-dšē gbōhī atēñ le, ekaseloi le kai akē ewie
ene, ni amehé noni ánmā le ke wiemo ní Iesu wie le
ameye.

23 Agbene, beni eyo Ierusalem ye Hehō le gbii dšūdši
le amli le, mei pi hé egbei le nō ye, beni amēna oka-
24 dii ní efe le. *Ši Iesu dientšē edšiee ehe ši ehāāame,
25 edšakē ele amefē, *ni ehāale akē moko aye gbomo
he odase, edšakē ledientšē ele noni yo gbomo mli.

3. Ši nū ko dšē Farisifoi le atēñ, atšéole Nikodemo,
2 Iudafoi le anukpa; *le eba Iesu ñō nyōñ, ni ekēle
akē: Rabbi, wole akē Nyoñmo ñō odšē oba akē

12) 7,3. 17) Lal. 69,10. 18) Mat. 21,23.

19) Mat. 26,61; 27,40. Mar. 14,58; 15,29. 21) 1Kor. 6,19. 25) Mar. 2,8.

3.— 1) 7,50; 19,39.

tšòlò; edšakẹ moko nyèn afe okadii ní ofeọ nẹ, ake
 3 dša Nyoùmo kẹ mo lẹ yẹ. *Iesu here nọ ni ekẹlẹ
 akẹ: Lẹlẹn, lẹlẹn, mikẹo akẹ: Kẹdši afóó moko kẹ-
 dšẹẹ ùwei lẹ, enyèn Nyoùmo mańtšeyeli lẹ ena.
 4 *Nikodemo kẹlẹ akẹ: Té aafe tẹn ní beni gbomo
 égbọ lẹ ni afólẹ? Ani eenyẹ ebote enye musù mli
 5 ekoń ni afólẹ? *Iesu here nọ akẹ: Lẹlẹn, lẹlẹn,
 mikẹo akẹ: Kẹdši afóó moko kẹ-dšẹẹ nu kẹ
 Mumọ mli lẹ, enyèn Nyoùmo mańtšeyeli lẹ
 6 mli ebote. *Noni afó kẹ-dšẹ helo mli lẹ, helo ni;
 7 ni noni afó kẹdšẹ Mumọ mli lẹ, mumọ ui. *Ohĩe
 akafeo yā akẹ mikẹo akẹ: Dša akẹ afónye kẹ-dšẹ
 8 ùwei lẹ. *Mumọ lẹ, heni esumoọ emuọ yẹ, ni egbe-
 mo onuọ, ši kẹlẹ olée heni edšẹọ lo heni eyaā: nakai
 9 dši mofẹmo ní afólẹ kẹdšẹ Mumọ mli lẹ. *Nikodemo
 0 here nọ ni ekẹlẹ akẹ: Té aafe nii nẹ tẹn? *Iesu
 here nọ ni ekẹlẹ akẹ: Isracl tšòlò dšio ni olée ene-
 1 mei nẹ? *Lẹlẹn, lẹlẹn, mikẹo akẹ: Noni wọlẹ lẹ,
 no wọwieọ; ni noni wọna lẹ, no he odase wọyeọ; ni
 2 wọdase lẹ nyehẹe. *Kẹ šikpoń nọ nii ni mikẹnye ni
 nyehẹe nyeyee lẹ, té tẹn ní kẹdši mikẹnye ùwei nii
 3 lẹ, ni nyeahe nyeyen? *Ni moko ekwọko eyako
 ùwei, akẹ dša moni kpleke ši kẹ-dšẹ ùwei lẹ, gbo-
 4 mobi lẹ ní yọ ùwei lẹ. *Ni takẹ boni Mose wó onufu
 lẹ nọ yẹ ùa lẹ nọ lẹ, nakai dša akẹ aawó gbomobi lẹ
 5 nọ. *Koni mofẹmo ní heọ enọ eyeọ lẹ hĩe akakpātā,
 6 ši ená nānọ wala moń. *Edšakẹ nẹkẹ Nyoùmo
 sumọ dšẹ lẹ, akẹ eno ebi kome ní afó lẹ
 ehā, koni mofẹmo ní heọ enọ eyeọ lẹ hĩe
 7 akakpātā, ši ená nānọ wala moń. *Edšakẹ
 Nyoùmo tšūu ebi lẹ kẹ-baa dšẹ lẹ mli koni ebakodšo

1) Pet. 1, 23. 5) Hes. 36, 25, 27. Ef. 5, 26. Tit. 3, 5. 6) 1. 13. 1 Mos. 5, 3. La. 5, 1, 7.
 7) 7, 16; 8, 26, 28. 13) 6, 62. Ef. 4, 9. 14) 4 Mos. 21, 8.
 15) Rom. 5, 8; 8, 32. 1 Ioh. 4, 9. 17) 12, 47.

dše lẹ, ši moni koni atšô eno ahere dše lẹ yiwala.
 18 * Moni eheo eno eyeo lẹ, akodšoolẹ; ši moni hee yee
 lẹ, ákodšole momo, edšake eheko Nyoũmo bi kome
 19 ní afó lẹ gbẹi lẹ no eyeko. * Ši kodšomọ lẹ ne, ake
 la lẹ éba dše lẹ mli, ni gbomei lẹ sumọ duu lẹ moni
 20 fè la lẹ, edšake amenitšumọi lẹ efoú ni. * Edšake
 mofemo ní tšuo nišanii lẹ nyeo la lẹ, ni ebaa la lẹ he,
 21 koni akakā enitšumọi lẹ. * Ši moni feo anokwale lẹ
 baā la lẹ he, koni enitšumọi lẹ adše kpo, edšake atšu-
 ame ye Nyoũmo mli.

22 Nii ne ase lẹ Iesu ke ekaselọi lẹ ba Iudea šikpoũ
 23 lẹ no, ni ekeame hi dšei, ni ebaptisio. * Ši Iohane
 hũ mibaptisi ye Ainon ye Salim masei, edšake nu pi
 24 ye dšei, ni ameba ni abaptisiamẹ; * edšake no mli
 lẹ anáko aňo Iohane awo tšuu.

25 Agbene ũwanedše bate ši ye Iohane kaselọi lẹ ke
 26 Iudafoi lẹ aten ye hetšumọ hewo. * Ni ameba Iohane
 ũo ni anebakẹle ake: Rabbi, moni keo yo ye Iordan
 se ní bo oye ehe odase lẹ, na, ledientše ebaptisio, ni
 27 mei fè miba eno. * Iohane here no ni ekẹ: Gbomo
 28 nyen akọ noko, ake dša adše ũwei aňo-hále. * Nye-
 dientše nyemiyemi odase ake mikẹ ake: Dšee midši
 29 Kristo lẹ, ši moni ake atšumi ke-tšó no hie. * Mo nō
 ní dši ayemforo lẹ dši ayemforowu lẹ; ši ayemforowu
 lẹ šientše ní damo ši ni eboole toi lẹ, nyá enyáa ye
 ayemforowu lẹ gbẹ lẹ hewo. Nohewole neke mi-
 30 nyámọ ne éba mli. * Lẹ lẹ eefere, ši mi lẹ, mino
 31 agbo. * Moni dšeo ũweigbe lẹ fè fè. Moni dšeo ši-
 kpoũ lẹ no lẹ dšeo šikpoũ lẹ no ni ewieo šikpoũ lẹ
 32 he. Moni dšeo ũwei lẹ fè fè, * ni noni ena ni enu lẹ,
 33 no he odase eyeo; ni edase lẹ mokomoko hee. * Moni
 hé edase lẹ, esoo nā ake anokwafo dši Nyoũmo.

18) 36; 5,24. 19) 1,5,9. 20) Ef.5,13. 22) 4,1.. 23) 1Sam.9,4.

24) Mat.14,3... Luk.3,19.. 26) 1,26—34. 27) Heb.5,4. 28) 1,20,30.

29) Mat.9,15; 22,2. 31) 8,23. 32) 11. 34) 1,33.

*Edšake moni Nyoúmo étšū le, Nyoúmo wiemoi ewieo; edšake dšee susuino nā ni Nyoúmo úo Mamō le ehāa. *Tšē le mīsumo bi le, ni éúo nii fē éwo edeñ. *Moni heo bi le no eyeo le, eye nāno wala; ši moni boo bi le toi le, énañ wala, ši moñ Nyoúmo mlifū le hiú eno.

4. **A**gbene beni Nuntšo le ná le ake Farisifoi le énu ake Iesu mife kaseloj ni ebaptisi mei babao fē Iohane, *tšēbele Iesu dientše ebaptisii, ši moñ ekaseloj le, *eši Iudea ni eyiñ ete Galilea ekoñ. *Ši dša ake etšó Samaria. *Agbene eba Samaria mañ ko ní atšēo Sikar le, ye šikpoñ kutū ní Iakob úo-hā ebi Iosef le masei. *Ši Iakob nubu le ye dšei. Keke ni Iesu, ake-ni gbenyiemō le étule hewo le, eho etá ši neke ye nubu le no. Afe úmletfā ní dši ekpa [lo úmle nyoúma-ke-enyo] mli.

Yō ko dšē Samaria ba nuyē. Iesu kēle ake: Hāmi eko manu. *(Edšake ekaseloj le éte mā leñ amēyahe úmā.) *Keke le Samariayō le kēle ake: Té tēñ ní bo ní odši Iudanyo le obiomi ní midši Samariayō le nu ní ou? Edšake Iudafoi le ke Samariabii le yee. *Iesu here no ni ekēle ake: Oná ole Nyoúmo nōkēnō le ke moni dši moni kēo ake: 'Hāmi eko manu' le, dšikule bo moñ obale ni ehāo wala nu. *Yō le kēle ake: Nuntšo, obe noko ní oio-ye, ni bu le hū mli kwō; nēgbe oná wala nu le ye mo? *Ani bo le ofē wotše Iakob ní hāwo nubu le, ni le dientše enu mli nu, ke ebii ke ekoloi le? *Iesu here no ni ekēle ake: Mofemo ní nuo nu ne eko le, kumai ayele ekoñ; *ši moni nuo nu ní mi mahāle le eko le, kumai yeñle doññ ke-ate nāno; ši moñ, nu ní ma-

Mat. 11,27 — 36) 18.

1. — 1) 3,22,26. 5) 1Mos. 48,22. Ios. 24,32. 10) 7,38.. 13) 6,58.

16,27; 7,38..

hāle le, atšó nubu hīnmei ní baāi ke-yaā nāno wala
 15 mli ye emli. *Yō le kēle ake: Nuntšo, hāmi nu ne,
 koni kumai akayemi, ni misa mikaba biē mibaye.
 16 *Iesu kēle ake: Ya, tšé owu, ni okele aba biē
 17 *Yō le here no ni ekēle ake: Mibe wu. Iesu kēle
 18 ake: Odsogbā okē ake: Mibe wu le; *edšake wu-
 mei enumo ogbā, ni moni oyō agbene le, dsee owu
 19 dšile; no mli le okē anokwa. *Yō le kēle ake:
 20 Nuntšo, mīna ake gbalō dšio. *Wotšemei le so-
 le ye goū ne no, ni nye le nyekē ake Ierusalem dši he
 21 ní dša ake mei asole ye. *Iesu kēle ake: Yō, hemi
 oye ake, ñmletfā le mība ní dsee goū ne no ni asai
 22 dsee Ierusalem ni nyeasole tše le ye. *Nye le, nye-
 sole noni nyclée; wō le, wōsole noni wole, edšake
 23 walaheremo dše Iudafoi le aūō. *Ši kēle ñmletfā le
 mība ni éšē agbene, beni soleloī anokwafōi le asole
 tše le ye mumo ke anokwale mli, edšake tše le hū
 24 mītao mei ni soleole neke le. *Nyoūmo le Mu-
 moū, ni mei ní soleole le, edša ake mumo
 25 ke anokwale mli amesoleo ye. *Yō le kēle
 ake: Mile ake Mesia miba, moni atšéole Kristo le;
 26 beni le le éba le, eegbawo nii fē. *Iesu kēle ake:
 Mi ní mīkeo wieo le, mini.
 27 Kēke ni ekaselōi le ba, ni amēhē feame yā ake
 eke yō wieo le; tšebelē moko biile ake: Meni obiolo?
 28 alo, meni wiemo okele wieo? *Agbene yō le šī enu-
 gbe le, ni eyiū ete mā leū, ni eyakē mei le ake:
 29 *Nyebaā nyebakwea gbomo ko ní etšōmi nii fiā ní
 30 mife dā; ake dsee Kristo le ne, lo? *Kēke le ame-
 dšē mā leū amēba eiū.
 31 Ši no mli le ekaselōi le kpalē fai amekē: Rabbi, ye
 32 nii! *Ni ekēame ake: Miye ñmā ní miyeo, ní nye-

19) 6,14; 9,17. 20) 5Mos.12,5... Lal 122. 22) 2Man.17,29... Ies 2,3.
 24) 2Kor.3,7. 25) 1,41. 26) 9,37.

33 lée. *Nohewole ekaseloi le ke ye ameten ake: Ani
 34 moko ebahale noko eye? *Iesu keame ake: Minma
 dsi ake mafe noni moni tsumi le sumo, ni magbe
 35 enitsumo le na. *Ani nyekee ake: Nyodsi edfe efe
 lolo ni ablekumom-be le seo? Na, mikenye ake, nye-
 holea nyehumei ano ni nyekwea aboi le ano, edsave
 36 amegba futā momo boni sa kumom. *Ni moni kuo
 le naa apabonii, ni ebuaa nibii ana etoo nāno wala,
 koni moni duo le ke moni kuo le yi enyo le fe anyā
 37 šikome. *Edsave eno mli ni wiemo ni awie ake:
 38 'Mokome duo ni mokroko kuo' le dsi anokwa. *Mi
 le mitšunye koni nyeyaku noni dsee nye nyetsu he
 noko; meikrokomei etsu nii, ni nye le nyeba ameni-
 tsumo le mli.

39 Ši no mā le mli Samariabii le pi he eno ye ye yo
 le wiemo le ni eno-ye odase ake: 'Ekemi nii fia ni
 40 mife pen le' hewo. *Nohewole beni Samariabii le
 ba eno le, amebale ake ekeame ahi ši; ni ehi dsei
 41 gbii enyo. *Ni mei pi ni fe tsutsubii le sa he ye ye
 42 ledientse ewiemo le hewo; *ni amekē yo le ake:
 Agbene womihe womiye, dsee bo owiemo le hewo
 douu; edsave wodientse wonu, ni wona wole ake,
 anokwale, monē dsi dse le walaherelo le, ni dsi
 Kristo le.

43 Ši gbii enyo le se le eyin ke-dse dsei ete Galilea.
 44 *Edsave Iesu dientse ye odase ake gbalō be wō ye
 45 ledientse edsakumañ. *Agbene, beni eba Galilea le,
 Galileabii le ni ena nii fe ni efe ye Ierusalem ye gbi-
 dšurō le no le nole, edsave ame hu ameba gbidsurō
 le no.

46 **K**eke le Iesu ba Kana ye Galilea, henī etšo nu
 wein ye le, ekoñ. Ni mantšewenū ko ye, moni ebi

4) 5,30; 6,38; 17,4. 35) Mat.9,37. Luk.10,2. 42) 17,8. 43) Mat.4,12...

4) Mat.13,57. Mar.6,4. 45) 2,23. 46) 2,1,9.

47 he miye ye Kapernaum. *Le le, beni enu ake Iesu
 48 edše Judea eba Galilea le, ete enò ni eyabale ake eba
 49 ni ebatsá ebi le, edšake égbo étà. *Kẹkẹ le Iesu
 49 kẹle ake: Dša nyena okadii ke nàkpenii dāni nye-
 50 ahe nyeye! *Mañtšewenū le kẹle ake: Nuntšo, bá
 50 dāni mibi le agbo! *Iesu kẹle ake: Ya, obi le yi
 51 éná wala! Ni nū le hé wiemo le ní Iesu kẹle le eye,
 51 ni eyiñ ete. *Ši beni eyaä lolo le, etsüdsi le kẹle
 52 kpe, ni amebagbale ake: Obinū le yi éná wala!
 52 *Kẹkẹ le ebiamẹ nò ùmletfā nọ ní ehe boile wā; ni
 53 amekẹle ake: Nye ùmletfā ní dši kpawo le [alo fane
 53 ùmle kome yino] ni fulu le šile. *Kẹkẹ le tše le
 54 ná le ake no ùmletfā le nọ noññ ní Iesu kẹle ake:
 'Obi le yi éná wala' le; ni ledientše ché eye ke ewe
 54 le fē. *Asañ enẹ dši okadi noni dši enyo ní Iesu fe,
 beni edše Judea eba Galilea le.

5. Ene se le Iudafoi le ye gbidsürò, ni Iesu te Ierusa-
 2 lem. *Agbene kpakpo ye Ierusalem ye tóiaḡbo le he-
 3 wo, ní Hebri wiemo mli le atšéole Betesda, ní eyo kpa-
 3 tai enumo. *Ni enemei amlí helatšemei pī, filafoi,
 4 ošifoi, oblaiyeloi kāmọ, ni amemeo nu le mlitā. *Edša-
 4 ke bei komei amlí le ùweibofo ko kplekeo ši ke-baā
 5 kpakpo le mli ni ebataā nu le mli; kẹkẹ le emlītā le
 5 se le mofemo ní yagbeo nu le mli tšutšu le, ehe waāle
 5 ye hela-fē-hela ní eyeo le mli. *Ši nū ko ye dšei ní
 6 hela hiele afii nyoñmai-etē-ke-kpānyo. *Le le, beni
 6 Iesu nale ní ekā ši, ni ele ake etše āhū le, ekẹle ake:
 7 Osumo ake ohe awao, lo? *Helatše le herele nọ
 7 ake: Nuntšo, mibe moko ní beni áta nu le mli le ee-
 8 wómi eyawo kpakpo le mli; ši beni mibaā le, mo-
 8 kroko tšoo mihie eyagbeo mli. *Iesu kẹle ake: Te

43) 2,18. 1Kor.1,22. 54) 2,11,23.

5.— 3) Mat.9,6.

- 9 ši, wó osā le nọ, ni onyie. *Ni amrō le gbomo le he wale, ni ewó esā le nọ, ni enyie. Ši hedšomogbī dši no gbī le nọ nonñ.
- 10 Nohewole Iudafoi le kē moni átšále le ake: He-
11 dšomogbī le ne, obe hegbe ake owóo sā. *Ehereame nọ ake: Moni tšámi le, le nonñ ekēmi ake: Wó osā le nọ ní onyie. *Agbene amēbile ake: Namo dši
12 gbomo ní kēo ake: Wó osā le nọ ni onyie le? *Ši moni átšále le lee moni dši; edšake Iesu étši ehe ke-te, akeši mei pī ye dsei.
- 14 No se le Iesu nale ye solemowe le, ni ekēle ake: Na, ohe éwao; kafe eša doññ, koni noni yo efoñ fē
15 tšutšu nō le akaba onọ. *Gbomo le yin ete ni eya-
16 gba Iudafoi le ake Iesu dši moni tšále le. *Nohewole Iudafoi le tiu Iesu, ni ametaole amegbe, edšake efe nii ne ye hedšomogbī le nọ.
- 17 Si Iesu hereame nọ ekē: Mitše mītšu nii ke-
18 baši be ne, ni mi hū mitšug. *Nohewole no moni Iudafoi le taole amegbe, edšake dsee hedšomogbī le keke ni ébule, ši esa ekē hū ake, ledientše etše dši Nyoñmo, éno ehe eto Nyoñmo he.
- 19 Agbene Iesu here nọ ekēame ake: Lelēñ, lelēñ, mikēnye ake, bi le dientše nyēē noko afe, ake dša noni enaā ake tše le feo le; edšake nii fē ní no feo
20 le, nomei nonñ ni bi le hū feo. *Edšake tše le doo bi le he, ni etsōole nii fiā ní ledientše efeo le, ni eetsōle nitšumoi wudši ní fē enemei tete, koni nyehie
21 afenye yā. *Edšake boni tše le teo gbohī aši ni ehāa-ame wala le, nakai nonñ bi le hū hāa mei ní etaoo le wala. *Edšake tše le hū ekodšoo moko, ši moni
22 éno kodšomole fē éhā bi le; *koni mei fē awo bi le, take boni amewoo tše le. Moni woo bi le, ewoo

9) 9,14. 10) Jer.17,21. 14) 8,11. 16) Mat.12,14. 17) 9,4. 18) 7,30; 10,33. 19) 3,11,32. 22) Dan.7,13. Bof.17,31. 23) Fil.2,10. 1Ioh.2,23.

- 24 tšę ęę ní tšũę ęę hũ. *Leleú, leleú, mikęnye ake, moni nuę miwiemo ni eheę moni tšũmi le eyeę ęę, eye nãno wala, ni ebań kodšomo mli, ši moni efoń ke-dšę gbęle mli ke-te
- 25 wala mli. *Leleń, leleń, mikęnye ake: Nmletfã ęę mĩba ni ešę agbene, beni gbohũ ęę anu Nyońmo bi ęę gbę, ni mei ní anu ęę, amęhie akãmo. *Edšake
- 26 boni tšę ęę yo wala ye ledientšę emli ęę, nakai nonń ehã bi ęę ake ęę hũ enã wala ye ledientšę emli. *Ni ehãę hegbe ake ekodšo hũ, edšake gbomobi dšile.
- 27 *Nyhie akafeanye yã ye ene hewo; edšake nmlętfã mĩba, no mli ní mei fę ní yo gbohĩia-
- 28 bui ęę amli ęę anu egbę, *ni amęadšę kpo, mei ní efe niikpakpai ęę ke-ate wala-šitę ęę mli, ni mei ní étšu nišãni ęę ke-ate kodšomo-šitę ęę mli. *Mi ęę minyęę noko mafe ye midientšę mihe; take boni minuę ęę, nakai mikodšo, ni mikodšomo ęę edša, edšake mitaoo noni midientšę misumo, ši noni tšę ęę ní tšũmi ęę sumo ęę moni.
- 31 Ke miye midientšę mihe odase ęę, midase ęę dšee
- 32 anokwa. *Mokroko ye ní yeę mihe odase, ni mile ake anokwa dši odase ęę ní eyeę ye mihe ęę. *Nye ęę nyetšũ ate Iohane nń, ni eye anokwale he odase.
- 33 *Ši mi ęę, dšee gbomo ko nń ni miheę odase ęę ke-dšę, ši nii ne mikę koni ahere nyeyiwala. *Le ęę, kane ní tšo ni edšidšę dšile, ši nye ęę, nyesumo ake
- 34 nyemli aflinye kpitiń keke ye ela ęę mli. *Ši mi ęę, miye odase ní fe Iohane nń ęę; edšake nitšumo ęę ní tšę ęę ehãmi koni migbe nã ęę, nakai nitšumo ęę noni ní mi ęę mitšo ęę miye mihe odase ake tšę ęę étšumi.
- 35 *Ni tšę ní tšũmi ęę dientšę eye mihe odase. Nyé-

24) 3,16.18.36. 1Ioh.3,14. 25) Röm.6,3... Ef.2,5... 26) 1,1—4. 27) 22.
 29) 6,40. Dan.12,2. 30) 19; 4,34; 6,38. 32) 36. Mat.3,17. 33) 1,19.
 36) 1,33; 3,2; 10,15. 1Ioh.5,9. 37) Mat.3,17.

38 nuko egbē dā, ni asa nyenako esubañ; *ní nyebe
ewiemō ní hīo ši ye nyemli; edšake moni étsūle le,
39 le le nyeheele nyeyee. *Nyetaoa ñmālei le
amli, edšake nyedientšē nyesusuo ake no-
mei amli nyenáa nāno wala ye, ni nomei
40 dši nii ní yeo mihe odase le. *Ni nyetaoo ake
41 nyebaā miñō koni nyená wala. *Mihee anumnyam
42 ye gbomei adeñ. *Ši moñ miná milenye ake nyebe
43 Nyoñmo suomo le ye nyemli. *Mi le miba ye mitše
gbei le anō, ni nyeñoomi nyetoo; keđši mokroko ba
ye ledientšē egbei anō le, le le nyeañole nyeato.
44 *Té afe tēñ ní nyeanyē nyehé nyeye, nye ní nyeheo
anumnyam ye nyedientšē nyeteñbiü adeñ, ni anum-
nyam le ní dšeo Nyoñmo kome le ñō le nyetaoo le?
45 *Nyekasusua ake mi le maflo nyenā mahā tšē le;
moko ye ní floo nyenā, le dši Mose, mo no ní nye
46 noññ nyehie kā le. *Edšake nyehé Mose nyeye dší-
kule nyeahemi hū nyeye; edšake mihe no ñmā ye.
47 *Ši keđši nyehee no ñmālei le nyeyee le, té afe tēñ
ní nyeahe miwiemoi le nyeaye?

6. Nii ne ase le Iesu yiñ ete Galilea ñšo ní dši Tibe-
2 ria ñšo le se. *Ni asafo babao nyie ese, edšake
3 amena okadii ní efe ye mei ní he yeo le anō le. *Ši
4 Iesu te goñ le no, ni eyatá dšei ke ekaseloi le. *Ši
Hehō le, Iudafoi le agbīdšūrō le, éšē étā.

(6,5—15. Mat. 14,15—21. Mar. 6,34—44. Luk. 9,12—17.)

5 Agbene, beni Iesu hole ehñmēii anō ni ena ake
asafo babao mība eñō le, ekē Filipino ake: Nēgbe woo-
6 he abolo ye, koni menēmei aye? *Ši ene le ekē
7 eke-kale; edšake ledientšē ele noni ebafe. *Filipo

39) Luk. 24,27. 2Tim. 3,15... 44) 12,43. 45) 5Mos. 31,26.

46) 1Mos. 3,15; 22,18; 49,10. 5Mos. 18,15. 47) Luk. 18,31.

6.—4) 2,13; 11,53.

- herelę nō akę : Denarioi ohai-enyo nā abolo šeñame,
 8 koni ameteñ mofemo aňo fio. *Ekaseloi le ateni mo-
 kome, Andrea, Simon Petro nyemi le, kele akę :
 9 *Gbekenū ko ye bie ni yo barle-aboloi enumo ke loi
 bibii enyo ; ši bele meni dsi no ye mei pi ne ateni ?
 10 *Ši Iesu ke : Nyehāa mei le akāmoa ši. Agbene dfei
 pi ye dsei niiañ. Keke ni hi le kamo ši, ameyibo
 11 aše akpei-enumo. *Ši Iesu kolo aboloi le, ni beni
 eda ši le, edša ehā kaseloi le, ni kaseloi le ke-yahā
 mei ni kamo ši le, ke loi le hū eko, bobo ni ametao.
 12 *Ši beni ametoro le, ekē ekaseloi le akę : Nyebuaā
 13 fufudši ni efe le anā, koni noko akaladše. *Keke
 ni amebua nā, ni amewo kafui nyoñma-ke-enyo
 obobō ke barle-aboloi enumo le fufudši ni fe hā mei
 ni ye le.
- 14 Nohewole, beni gbomei le na okadi ni Iesu fe le,
 amekę : Anokwa, mone dsi gbalo le ni kule ebaā dse
 15 le mli le. *Agbene, beni Iesu ná le akę amebaba ni
 amebamole koni amewole mañtše le, ekome-tō etši
 ehe ke-te gon le nō ekoñ.

(16—21. Mat. 14,22—36. Mar. 6,45—56.)

- 16 Ši beni še gbeke le, ekaseloi le yin ke-te űšo le nā ;
 17 *ni amebote lele mli, ni amefo űšo le kete Kapernaum.
 18 Ni duñ éwo momo, ni Iesu bako amehō ; *ni kōyo
 19 babao ni batfa le hewo le űšo le nō te ši. *Ni beni
 amewiri afe stadioi nyoñmai-enyo-ke-enumo lo nyoñ-
 mai-etē le, amena Iesu nyie űšo le nō ni ebeñke lele
 20 le, ni amеше gbeyē. *Ši ekame akę : Miñ, nyeka-
 21 šea gbeyē. *Keke le amesumo akę amehole ke-ba
 lele le mli, ni amrō le lele le eše šikpoñ nō, he ni
 ameyaā le.
- 22 Dšetšerenō le, asafo ni damo űšo le se le na akę
 lele ko be dsei doññ, akę dša noni ekaseloi le te mli

le keke, ni ake Iesu ke ekaseloi le éyaa lele le mli, ši
 23 moñ ekaseloi le keke yin te; *ši kēle ledši kroko-
 mei dšē Tiberia ba he ní ameye abolo ye Nuntšo le
 24 šidā nā ye le masei le; *keke le, beni asafo le na
 ake Iesu be dšei lo ekaseloi le, ame hū amete ledši
 le amli, ni ameba Kapernaum, ni amemītao Iesu.
 25 Ni beni amēnale ye ŋšo le se le, amekēle ake:
 26 Rabbi, té be ní oba bie? *Iesu hereame nō ekē:
 Lēleñ, leleñ, mikēnye ake, nyemītaomi dsee ake-ni
 nyena okadii le hewo, ši moñ edšake nyeye aboloi
 27 le eko ni nyetōro. *Nyekatsua ŋmā ní fiteo le he
 niñ, ši moñ ŋmā ní hīo ši ke-yaā nāno wala mli le ní
 gbomobi le ahānye le he nii, edšake le ni tšē Nyoñmo
 28 le esoo enā. *Keke le amekēle ake: Meni wófe koni
 29 wótsu Nyoñmo nitšumoi le? *Iesu here nō ekēame
 ake: Ene dši Nyoñmo nitšumo le, koni nyehe moni
 30 etsūle le nō nyeye. *Nohewole amekēle ake: Meni
 okadi ofeo mo, koni wóna ni wóheo woye? Meni
 31 otsuo? *Wotšemei le, mána le ameye ye ŋa le nō,
 take boni ánmā ake: “Ehāame abolo ke-dšē
 32 ŋwei ameye” le. *Keke le Iesu kēame ake:
 Lēleñ, leleñ, mikēnye ake: Dsee Mosē hānye abolo
 le ke-dšē ŋwei le, ši mitšē moñ hānye anokwa abolo
 33 le ke-dšēo ŋwei. *Edšake Nyoñmo abolo le dši moni
 dšēo ŋwei ekplekeo ši ni eñoo wala ehāa dšē le.
 34 *Agbene amekēle ake: Nuntšo, hāwo abolo ne dā.
 35 *Ši Iesu kēame ake: Mi midši wala abolo le; moni
 baä miñō le, homō yeñle kwra, ni moni heo mino
 36 eyeo le, kumai yeñle gbiko-gbiko. *Ši mikēnye ake
 37 nyénami moñ, ni kēle nyehee nyeyee. *Noni tšē le
 ŋo-hāami le fē aba miñō, ni moni baä miñō le, mi-

23) 11. 27) 4,14; 5,36. 29) 1Ioh.3,23. 30) 2,18.

31) 2Mos.16,13. Lal.78,24. 32) 49. 35) 48; 4,14; 7,37.

37) 17,6.9.11.12.24. Mat.11,28.

- 38 fieñle kwra. *Edsake midše ñwei miba, dsee noni
midientše misumoŋ le femo, ši moñ noni moni tšumi
39 le sumoŋ le femo. *Ši ene dši tše ní tšumi le suo-
monānii, koni nofēno ní éno-hāmi le, mikaladše eko,
40 ši moñ mitele ši ekoñ ye nāgbēgbī le no. *Edsake
ene dši mitše le suomōnānii le, koni mofēmo ní kweo
bi le ni eheo eno eyeo le aná nāno wala, ni mi le ma-
tele ši ekoñ ye nāgbēgbī le no.
- 41 Agbene Iudafoi le wiewie hūhūhū ye ehewo, ake
42 ekē ake : Mi midši abolo ní dše ñwei le ; *ni amekē :
Ani dsee Iesu, Iosef bi le ne, mo tše ke enye ní wole
43 le ? Té tēn mo ní ekēo ake : Midše ñwei le ? *No-
hewole Iesu here no ni ekēame ake : Nyekawiewiea
44 hūhūhū ye nyeteñ : *Moko nyēñ aba miñō, ake dša
tše le ní tšumi le gblale, ni mi le matele ši ye nāgbē-
45 gbī le no. *A'ñmā ye gbaloi le amlī ake : "Aafe-
ame fē Nyoñmo kaseloi." Mofēmo ní enu ni
46 ekase ye tše le ñō le baā miñō. *Dsee ake moko
éna tše le peñ, ake dša moni ke Nyoñmo yo le, le
47 éna tše le. *Leleñ, leleñ, mīkēnye ake : Moni heo
48 mino eyeo le ye nāno wala. *Mi, midši wala
49 abolo le. *Nyetsēmei le ye mána le ye ña le no ni
50 amegboi. *Ene dši abolo ní dše ñwei baā le, koni
51 mo aye ní ekagbo. *Mi, midši abolo ní hie kã ní dše
ñwei ba le ; kedši moko ye abolo ne eko le, chie akā
ke-ate nāno. Ši abolo hū ní mi le maño-hā le, dši
mihelo ní maño-hā ye dše le wala hewo le.
- 52 Nohewole Iudafoi le bē ye ameteñ amekē : Té
mone afe tēn ní enyē éno ehelo ehāwo ní woye ?
53 *Keke le Iesu kēame ake : Leleñ, leleñ, mīkēnye
ake : Kedši nyeyee gbomobi le helo le ni nyenuu elá

38) 4,34... 39) 10,28.. 17,12. 40) 3,16; 5,29; 11,24. 42) Luk.4,22..
44) 65. 45) Ies.54,13. Ier.31,33.. 46) 1,18. 47) 40; 3,16. 48) 35..
49) 31.. 1Kor.10,4... 51) Heb.10,5,10.

54 le, nyebe wala ye nyemli. *Moni yeo mihelo
 ni enuo milá le, eye nāno wala, ni mi le
 55 matele ši ye nāgbēgbīle no. *Edšake mihelo
 56 dši anokwa ūmā ni milá dši anokwa numo. *Moni
 yeo mihelo ni enuo milá le, ehio mimli, ni mi hū mi-
 57 hio emli. *Boni tše, hiekālo le, etsūmi, ni mi hū tše le
 hewo mihie kā le, nakai noññ moni yeomi le hie akā
 58 ye mihewo. *Ene dši abolo ní dše ūwei ba le, dsee
 ake boni nyetšemei le ye mána le ni amegboi le;
 59 moni yeo abolo ne, ehie akā ke-ate nāno. *Nii ne
 ewie ye kpēhe, beni etšo ni ye Kapernaum le.

60 Nohewole ekaseloi le ateñ mei pī, beni amenu ene
 le, amekē: Ene dši wiemo ní wa; namo anyē abole
 61 toi? *Ši beni Iesu le ye ledientše emli ake ekaseloi
 le wiewie hūhūhū ye ene hewo le, ekēame ake:
 62 Ani ene mitsōnye? *Agbene kedši nyena gbomobi
 le ake ēya ūwei heni eyo tšutšu le, té tēn mo?
 63 *Mumo le dši moni hāa wala le; helo le ehii hāa
 noko. Wiemoi ní miwienye le, mumo ni, ni wala ni.
 64 *Ši nyeteñ meikōmei ye ní hee yee. Edšake Iesu le
 ke-dše kleikleñ le mei ní dši mei ní hee yee le ke
 65 mo hū ní dši moni aňole ahā le. *Ni ekē: Nohewo
 ni mikēnye ake: Moko nyēñ aba miñō, dša tše le
 ehāle hegbe le.

66 Dše no no le ekaseloi le ateñ mei pī kū amese ni
 67 amekēle enyiee doññ. *Kēke le Iesu kē mei nyoñ-
 ma-ke-enyo le ake: Ani nye hū nyemisumo ake
 68 nyeate? *Simon Petro herele no ake: Nuntšo,
 namo ñō wote? Nāno wala wiemoi le oyo;
 69 *ni wo le wóhe wóye ni asaň wole ake bo
 70 dši Kristo, Nyoñmo hiekālo le bi le! *Iesu
 hereame no ake: Dsee mi ni mihalanye mei nyoñma-

56) 15,4. 1Ioh.3,24. 62) 3,13. 63) 2Kor.3,6. 64) 13,11. 65) 44.

68) 63. 69) 1,49; 11,27. Mat.16,16. 70) 13,2.

71 ke-enyo le ni nyeten mokome dši abonsam! *Ši ewie Iuda Iskariot, Simon bi le, hewo; edšake le dši mei nyoima-ke-enyo le aten mokome ní bañole ehā le.

7. Ni nii ne ase le Iesu kpa ši ye Galilea, edšake esumoo ake ekpaā ši ye Iudea, ake-ni Iudafoi le mītaole agbe le. *Ši Iudafoi le abūi-agbīdšūrō le éše étā.

2 Nohewole enyemime le kele ake: Dše bie ni oya Iudea, koni okaseloi le hū ana onitšumoi ní otšuo le.

3 *Edšake moko efee noko ye fifiañ ni ledientše esa etao ake alele ye faññ. Keđši ofe nii ne, dšiemō

4 ohe ši otšō dše le. *Edšakeši enyemime le tete hee eno yee. *Keke le Iesu kēame ake: Mibe le náko

5 eše, ši nye le nyebe le dāne éše. *Dše le nyēē anye-nye; ši mi le enyeomi, akeši mi le miye ehe odase

6 ake enitšumoi le efōdši ni. *Nye le nyeyaā gbīdšūrō ne he; mi le minán maya gbīdšūrō ne he,

7 edšake mibe le šeko. *Beni ekēame nakai le, ehī Galilea.

8 Ši beni enyemime le éte le, agbene le le hū ete gbīdšūrō le he, dšee faññ, ši take boni tēmō mli moñ.

9 *Agbene Iudafoi le taole ye gbīdšūrō le no, ni amekē:

10 Nēgbe monē yo? *Ni hūhūhūwiemō pī ba asafoi le aten ye ehewo; meikomei kēo ake: Gbomo kpakpa

11 dšile; ši meikrokomei hū kēo ake: Dabi, ši ešišiuo

12 asafo le moñ. *Tšebelē moko edšee faññ ewiee ehewo ye Iudafoi le ašemō nā.

13 Ši beni eše gbīdšūdši le aten momo le, Iesu te so-

14 lemowe le ni eyatsōame nii. *Ni Iudafoi le ahīe

15 feame yā ni amekē: Té monē fe tēñ ní ekaseko nii

7.—1) 6,1. 2) 3Mos.23,34. 3) 2,12. Mat.12,46. Mar.3,31. Bof.1,14.

6) 2,4; 8,20. 7) 15,18. 11) 9,16; 10,19. 13) 9,22; 12,42; 19,38.

15) Mat.13,54. Mar.6,2...

- 16 le ni ele wodši amlī nī ne? *Iesu hereame no ni ekē: Mitsōmo le, dsee minōn, ši moñ moni tšūmi le
- 17 nōn. *Kedši moko sumo esuomōnānii le afemo le, eele ye tšōmo le he ake Nyoūmo mli edše alo mi-
- 18 dientše minō ni miwieo ke-dše. *Moni dše le dien-
- 19 tše eūō ewieo le tao le dientše enumnyam, ši moni tao moni tšūle le anumnyam le, le le anokwafo dšile, ni nī uí edšaa gbe be emli. *Ani dsee Mose hānye mla le? Ni nyeteñ moko yee mla le no. Meni hewo
- 20 nyetao ake nyegbeomi? *Asafo le here no ni amekē: Oye daimonio! Namo tao-o agbe? *Iesu here no ni ekēame ake: Nitšumo kome mife, ni nye fē
- 21 nyemife yā ye hewo. *Mose ni eūo ketiafō ehānye le, dsee ake Mose nō edše, ši moñ edše tšemei le añō;
- 22 ni hedšomogbi le no le nyefo mo ketia; *kedši mo hā afole ketia ye hedšomogbi le no koni akatō Mose mla le no le, nyemli mifūmi ake mitšá gbomo mū le
- 23 ye hedšomogbi le no? *Nyekakodšoa ye hieañ, ši moñ dšale kodšomo nyekodšoa!
- 24 Keke le Ierusalemii le ateñ meikomei kē: Ani dsee moni ametao amegbe le ne? *Ni na, fañ ewieo ne, ni amekēle noko. Ani aleenō onukpai le
- 25 le leleñ ake Kristo le dši mone? *Ši běle mone le, wole heni edše; ši Kristo le, beni eeba le, moko leñ heni edše.
- 26 Agbene, beni Iesu tšōo nī ye solemowe le, ebo ekē: Nyelemi, ni asañ nyele heni midše! ni dsee midientše miyiñ mito miba, ši moñ anokwafo dši
- 27 moni tšūmi le, moni nye le nyelée le. *Ši mi le mī-
- 28 lele, ake eūō midše, ni le etšūmi. *Agbene ametaole amemō, ši moko eūo nine eūmeē eno, edšake eñmle-
- 29 tšā le šeko.

(18) 5,41.44. (20) 8,48.52. (21) 5,16. (22) 1Mos.17,10. (23) 5,9. (5Mos.1,16.) (25) 19. (27) 41. (28) 8,26.42. (29) 8,55. Mat. 11,27. (30) 8,20. Luk. 22,53.

31 Ši asafo lẹ teń mei pī hé enọ ameyẹ, ni amekẹ akẹ:
Beni Kristo aba lẹ, ani eefe okadii pī fẹ enemei ní
32 monẹ fe ne? *Farisifoi lẹ nu akẹ asafo lẹ miwiewie
nii ne ye ehewọ; ni Farisifoi lẹ ke osofonukpai lẹ tšũ
tšũđši, koni ameyamọle.

33 Ni Iesu kẹame akẹ: Kpitiọ kekẹ mikenye yọ lolo,
34 ni miya moni tšumi lẹ ñọ. *Nyeataomi ni nye-
nańmi, ni heni miyọ lẹ, nye lẹ nyenyèn nyeba.
35 *Agbene Iudafoi lẹ kekẹ ye ameteń akẹ: Nẹgbẹ
monẹ baya ní wonańlẹ? Ani ebaya mei ní éfá Hel-
36 lafoi lẹ atẹń lẹ ańọ, ni eyatsọ Hellafoi lẹ anii? *Meni
wiemọ dši noni ekẹ ne: Nyeataomi ni nyenańmi, ni
mi lẹ, heni miyọ lẹ, nye lẹ nyenyèn nyeba lẹ?

37 Ši nągbẹgbi lẹ ní dši gbĩdsudši lẹ atẹń gbĩ wulu
lẹ nọ lẹ, Iesu damọ ši ni ebo ekẹ: Kẹđši kumai miye
38 moko lẹ, hā ní eba minń ebanu, *moni heọ minọ
eyeọ lẹ, — take bọni ñmále lẹ kẹọ lẹ, “walanu fai
39 adšẹ emusũ mli ańo.” *Enẹ lẹ ewie ye Mumọ
lẹ ní mei ní heọ enọ ameyẹọ lẹ baná lẹ he; edšake
Mumọ krońkroń lẹ náko aba, edšake anáko awo Iesu
hĩe nyam.

40 Kekẹ lẹ asafo lẹ teń mei pī lẹ, beni amenu wiemọ
41 ne lẹ, amekẹ: Gbalọ lẹ ne leleń! *Meikomei kẹ:
Kristo lẹ ne; ši meikromei hũ kẹ: Ani Kristo lẹ
42 adšẹ Galilea mọ? *Aso dšee ñmále lẹ kẹ akẹ: Da-
wid seši lẹ mli kẹ Betlehem mań, heni Dawid yọ lẹ,
43 Kristo lẹ adšẹ? *Kekẹ ni asafo lẹ mli gbila ye ehe-
44 wọ. *Ši kule ameteń meikomei mińtao akẹ ame-
mọle, ši kẹle moko enoo enidši efee enọ.

45 Agbene tšũđši lẹ ba osofonukpai lẹ ke Farisifoi lẹ
ańọ, ni nomei biame akẹ: Meba ni nyekẹle baa?

31) 8,30. 33) 13,33. 34) 8,21. 37) 3Mos.23,36. Ioh.4,10,14.

38) Ies.44,3. Ioeł 3,1. 39) 16,7. 40) 6,14. 5Mos.18,15. 41) 1,46.

42) Lal.132,11. Mik.5,1. Mat.2,5.. 22,42. 43) 9,16; 10,19. 44) 30.

46 *Tšūdši le here nọ akẹ: Gbomo kọ ewieko peñ take
 47 boni gbomo ne wieo le. *Keke le Farisifoi le here-
 48 ame nọ akẹ: Ani nye hū ašišiunye? *Ani onukpai
 49 le lo Farisifoi le ateñ moko éhe enọ éye? *Ši asafó
 50 ne ní lee mla le, alomọame. *Nikodemo, moni ba
 Iesu nò nyon le ni edši ameteñ mokome le, kẹame
 51 akẹ: *Ani womla le kodšoọ moko dāni aboole toi
 52 ni aleo noni efeo le? *Amehere nọ amekẹle akẹ:
 Ani bo hū odše Galilea? Taomọ mli ni okwe, ši gbaló
 ko eteko ši ke-dšeko Galilea.

53 Ni mofemo te ledientše ewe.

8. Ši Iesu yiñ ete Mugoñ le nọ. *Ši lebi mañkpa le
 2 eba solemowe le ekoñ, ni mañ le fē ba enò, ni etá ši
 3 etsóame nii. *Ši woloimāloĩ le ke Farisifoi le ke
 yó ko ní amòle yē gblāfitemọ mli ba enò, ni amekẹle
 4 damọ teñ, *ni amekẹle akẹ: Tšòlo, amò neke yó
 5 ne ye gblāfitemọ dientše mli. *Ši mla le mli le Mose
 wowo kitā akẹ áfia neke mei ne atei; agbene bo le,
 6 té okẹo tēñ? *Ši ene le amekẹ amekẹ-kale, koni
 amēnā noko amekẹ-fló enā. Ši Iesu koto ši, ni eke
 7 ewao ñmā šikpoñ le. *Ši beni amehie le bimọ le,
 ewó ehe nọ ni ekẹame akẹ: Nyeteñ moni eša be ehe
 8 le, hā ní le tšutšu éfòle te le. *Ni esa ekoto ši ekoñ
 9 eñmā šikpoñ le. *Ši ame le, beni amenu ni amehē-
 nilē káame le, amēboĩ kpodšē ekome-kome ke-dšē
 ameteñ onukpa le nọ ke-baši sekpemọ le nọ, ni bafē
 10 Iesu kome ke yó le ní edamọ teñ. *Ši beni Iesu wó
 ehe nọ ni enaa moko akẹ dša yó le, ekẹle akẹ: Yó,
 11 nègbe onāfloloi le yó? ani moko ebukoó fọ? *Ši
 ekẹ: Moko ebukomi fọ, Nuntšo! Ši Iesu kele akẹ:
 Béle mi hū mibuuo fọ; ya ni okafe eša doiní!

(6) Mat.7,28. 50) 3,2. 51) 5Mos.1,16. 52) 41.

8.— 5) 3Mos.20,10. 9) Rom.2,22. 11) Ioh.5,14.

- 12 **A**gbene Iesu keame wie ekoñ ekē: Midši dšē
 le mli la le. Moni nyieo mise le, enyieñ
 13 duñ mli kwra, ši moñ eena walala le. *No-
 hewole Farisifoi le kēle ake: Bo le, oye bodientše
 14 ohe odase; odase le be mli. *Iesu here no ekēame
 ake: Ke miye midientše mihe odase hū dšin, midase
 le ye mli, edšake mile heni midše ke heni miyaā, ši
 15 uye le, nyelée heni midše lo heni miyaā. *Nye le
 16 nyekodšoo ye helo nā, mi le mikodšoo moko. *Si
 ke mikodšoo tete dšin, kodšomō ní dši minō le an-
 kwale ni; ši dšee mikomeñ, ši moñ mīke tše ní tšūmi
 17 leñ. *Ni asañ nyemla le mli hū ánmā ake: “Mei
 18 enyo odase le anokwañ.” *Mi le, midši moni
 miyeo midientše mihe odase, ni tše ní tšūmi le hū
 19 yeo mihe odase. *Agbene amekēle ake: Nēgbe otše
 le yo? Iesu here no ake: Nyelēemi ni nyesa nyelée
 mitše le; nyelemi dšikule, nyeale mitše le hū. —
 20 *Wiemoi ne Iesu wie ye nitōhe le, beni etšōo nii ye
 solemowe le; ni moko mōole, edšake eumletfā le
 šeko.
- 21 **K**ekē le Iesu sa kēame ekoñ ake: Mi le nīya mi-
 gbe, ni nyeataomi, ni nyehe eša le mli nyeagboi ye;
 22 heni mi le miyaā le, nye le nyenyēñ nyeba. *Nohe-
 wole Iudafoi le kē: Ani eegbe ehe, ake-noni ekē ake
 23 ‘Heni mi le miyaā le, nyenyēñ nyeba’ le? *Ni ekē-
 ame ake: Nye le nyedše šiši, mi le midše ūwei; nye
 24 le nyedše dše ne mli, mi le midšee dše ne mli. *No-
 hewo ni mikēnye ake nyeagboi ye nyehe ešai le amlī
 le; edšake ke nyehee nyeyee ake mi midšile dšin,
 25 nyeagboi ye nyehe ešai le amlī. *Agbene amekēle
 ake: Namo dšio? Ni Iesu kēame ake: Kleñkleñ le

12) Ies.49,6. Ioh.1,5.9. 14) 5,31. 16) 29; 16,32.

17) 4Mos.35,30. 5Mos.17,6; 19,15. 19) 14,7. 20) 7,30. Luk.22,53.

21) 7,34. 13,33. 22) 7,35. 23) 3,31.

26 no noññ ní miwieq mitsōonye lẹ. *Miyẹ nii pī ní mawie ni makodšo yẹ nyehewq; ši kẹlẹ moni tšūmi lẹ anqkwafon, ni mi lẹ, nii ní minu yẹ enā lẹ, neke
 27 nii ne noññ miwieq mitsōo dše lẹ. *Amelée ake tše
 28 lẹ hewq ekeame wie lẹ. *Agbene Iesu kẹame ake: Beni nyená nyewó gbomobi lẹ nọ lẹ, no nyeale ake mini, ni ake midšee midientše mimli mifee noko, ši
 29 moñ boni mitše tšōmi lẹ, nakai miwieq. *Ni moni tšūmi lẹ kemi yẹ, tše lẹ šiko mi kome, edšake mi lẹ,
 30 noni sa ehie mifeq dā. *Beni ewieq nii ne lẹ, mei pī he enq ye.

31 Agbene Iesu kẹ Iudafon ní éhele éye lẹ ake: Kẹdši nyehi ši yẹ miwiemo lẹ mli lẹ, minqkwa-kaseloi dšinye,
 32 nye, *ni nyeale anqkwale lẹ, ni anqkwale lẹ ahā nyeaye nyehe. *Ameherele nọ ake: Abraham seši dšiwq,
 33 ni wotšomoko mokō nyodši peñ; té tēñ ní bo okēq ake: Nyeatsōmo nyehyeloiñ? *Iesu hereame nọ ake:
 34 Lẹlẹñ, lẹlẹñ, mikēnye ake, mofē mo ní feq eša lẹ, eša lẹ nyoñ dšile. *Ši nyoñ lẹ ehī šia ke-yaa nānq;
 35 bi lẹ hiq ši ke-yaā nānq. *Nohewqle, kẹdši bi lẹ hā nyeye nyehe lẹ, nyeatsōmo nyehyeloi lẹlẹñ.
 36 *Mile ake Abraham seši dšinye; ši kẹlẹ nyemitaomi nyegbe, edšake miwiemo hoo nyemli.
 37 *Mi lẹ, noni mīna yẹ mitše nō lẹ, miwieq; ni bẹlẹ nye hū, noni nyena yẹ nyetše nō lẹ, nyefeq.
 38 *Amehere nọ amekẹlẹ ake: Wotše dši Abraham. Iesu kẹame ake: Abraham bii dšinye dšikule,
 39 Abraham nitšumoi lẹ nyeatšu. *Ši agbene nyemitaomi ake nyegbeomi, mi gbomo ní mikēnye anqkwale ní minu yẹ Nyoñmo nā lẹ; enq lẹ Abraham efee.
 40 *Nye lẹ, nyemitšu nyetše nitšumoi lẹ. Kẹkẹ lẹ amekẹlẹ ake: Wq lẹ, afówo yẹ adfamañbō

7,28; 8,38; 3,11.32. **28**) 3,14; 12,32. **29**) 16. **30**) 7,31.

15,14. **33**) Mat. 3,9. **34**) Rom. 6,16.20. 2Pet. 2,19. (1Ioh. 3,8.)

1) Rom. 6,18.22. **38**) 26.

- 42 mli; tše kome woyo, le dši Nyoúmo. *Keke le Iesu
 kēame ake : Nyoúmo dši nyetše kule, nyeasumomi;
 edšake mi le midše Nyoúmo mli miba; ni asaú mitoo
 43 midientše miyiú mibaa, ši le moú etsúmi. *Meni
 hewo nyelée migbē le ? Edšake nyenyēē nyenu mi-
 44 wiemo le. *Nye le, nyedše tše ní dši abonsam le iú,
 ni nyetše le nitaomoni le nyesumoq ake nyefeo. Le
 le gbomogbelo dšile ke-dše šišidšē, ni edamoq ano-
 kwale le mli edšake anokwale be emli. Beni ewieo
 amale le, ledientše enii ahe ewieo, edšake amalelo
 45 dšile ke no tše. *Ši mi le, ake-ni mikēonye ano-
 46 kwale le hewo le, nyeheemi nyeyee. *Nyeteú namo
 kāami ye eša ko hewo ? Ši kedši mikē anokwale le,
 47 meni hewo ni nye le nyeheemi nyeyee ? *Moni dše
 Nyoúmo mli le, Nyoúmo wiemoi le hū enuo ; nohewo
 ni nye le nyenuu le, edšake nyedšee Nyoúmo mli.
- 48 Agbene Iudafoi le here no ni amekēle ake : Ani
 wokēē dšogbā ake Samarinyo dšio, ni oye daimonio ?
 49 *Iesu here no ake : Mi le daimonio be mimli, ši miwo
 50 mitše, ni nye le nyemigbe mihe guo moú. *Ši mi-
 51 tao minumnyam ; moko ye ní taoq ni ekodšoq. *Le-
 leú, leleú, mikēnye ake : Kedši moko ye
 miwiemo le no le, enaú gbēle ke-ate nāno.
- 52 Keke le Iudafoi le kēle ake : Agbene woná wole
 ake daimonio ye omli. Abraham gbo, ke gbaloi le,
 ni bo le okēo ake : Kedši moko ye miwiemo le no le,
 53 esaú enā gbēle kwrā ke-ate nāno. *Ani bo le ofē
 wotše Abraham moni gbo le ? ni gbaloi le hū gboi.
 54 Namoke ohe feo ? *Iesu here no ake : Kedši miwo
 midientše mihie nyam le, minumnyam le dšee noko ;
 mitše dši moni woq mihie nyam, moni nyekē ake
 55 nye-Nyoúmo dšile le, *ni nyeleko le, ši mi le mi-

44) 1Ioh.3,8... 1Mos.3,4. 2Pet.2,4. 46) 2Kor.5,21. 1Pet.2,22. 1Ioh.3,3.5.7.
 47) 18,37. 1Ioh.4,6. 48) 7,20. 49) 7,18. 50) 5,23.41. 51) 5,24; 6,40.47.
 55) 7,28.

lele; ni kedši mikē ake miléele le, matsō amalelo tamonye; ši běle milele, ni miye ewiemo le no.
 56 *Nyetše Abraham mli flile koni ena migbī le, ni ena
 57 ni emī še. *Keke le Iudafoi le kēle ake: Onáko oye
 58 afii nyoñmai-enumo, ni ona Abraham, lo? *Iesu
 kēame ake: Lelen, lelen, mikēnye ake: Dāni Abra-
 59 ham yo le, miye. *Agbene amekōlo tei ke-batfiále;
 ši Iesu tē ehe, ni edše solemowe le, ni etšō ameteñ
 ke-ho.

9. **Ni** beni eho le, ena nū kō ní efila ke-dše efomo
 2 mli. *Ni ekaseloi le bile ake: Rabbi, namo fe eša,
 3 monē lo efoloi le, hewo ní afóle ke filamo le? *Iesu
 here no ekē: Dšee monē lo efoloi le ni fe eša, ši moñ
 koni Nyoñmo nitšumoi le aná adše kpo ye emli.
 4 *Mi le, dša ake mitšuo moni tšūmi le nitšumoi le,
 beni dše tšerego le; dše mīna, beni moko nyēñ nii
 5 atšu. *Gbū abo ní miyo dše le mli ne, dše le la
 6 dšimi. *Beni ekē ene le, etšē ladsō efie ši, ni eke
 ladsō le kpoťo sū, ni eño sū le ekpá filafó le hiñmeii
 7 ano, *ni ekēle ake: Yadšu ye Siloam (ní šišitšōmo
 dši: “moni atšüle” le) kpākpó le mli. Keke ni ete
 eyadšu, ni eba ni ēna nii.

8 Keke le akutšonbii le ke mei ní tšutšu ni amēna
 ake sisēlo dšile le kē: Ani dšee moni kule efá ši ni
 9 esisēo le ne? *Meikomei kē: Le ne; meikomei hū
 10 kē: Etamole; ledientše ekē: Mini. *Nohewole
 amekēle ake: Té afe tēñ ní ohñmeii le gble?
 11 *Ehere no ekē: Nū ko ní atšéole Iesu le kpoťo sū, ni
 eke-kpá mihñmeii le, ni ekēmi ake: Ya Siloam kpā-
 kpo le mli ni oyadšu. Ši beni mite miyadšu le, mina

9) 10,31.39. Luk.4,30.

9.—2) Luk.13,2. 3) 11,4. 4) 5,17. 5) 8,12. 6) Mar.8,23. 7) Ies.8,6.
 8) Bof.3,2.10.

- 12 nii. *Keke ni amekēle ake: Nēgbe no yo? Ekē
ake: Milée.
- 13 Keke le amēke moni tšutšu ni éfila le te Farisifoi
14 le aňō. *Ši gbī ní Iesu kpoťo sū ni egble ehīumeii le
15 hedšomogbī ni. *Keke ni Farisifoi le hū sa bilē boni
fe ní ena nii le. Ši ekēame ake: Sū ní akpoťo eňo-
wo mihīumeii aňō, ni miyadšu, ni minaa nii ne.
16 *Nohewole Farisifoi le amlī meikomei kē: Nakai
gbomo le dšee Nyoňmo ňō, edšake eyee hedšomogbī
le nō. Meikomei hū kē: Té gbomo ní dši ešafelo afe
tēň ní enyē efe okadii ní tamō enemei? Ni gbámō
ba ameten.
- 17 Amesa amekē filafō le ekoň ake: Bo hū, té owieo
ye ehe tēň, ake egble ohīumeii le? Ši le le ekē:
18 Gbalō dšile. *Agbene Iudafoi le hee yee ye ehewo
ake éná éfila ni asa ena nii le, ke-yaši beyinō ní
19 ametše moni ena nii le foľoi le, *ni amebīame ake:
Ani monē dši nyebi ní nyekē ake afōle filafō le? Té
20 tēň mō ní agbene enaa nii? *Efoľoi le hereame nō
amekē: Wole ake monē dši wobi le, ni ake afōle
21 filafō; *ši boni fe ní agbene enaa nii le, wolée, alo
moni gble ehīumeii le, wō le wolée; éda, nyebīa le-
22 dientše, le eewie ye ledientše ehewo. *Nii ne efoľoi
le kē, edšake amēše Iudafoi le agbeyē; edšake Iuda-
foi le ékpāň éto ake, kedši moko gba mli ake Kristo
23 dšile le, aafiele kedše kpēhe le. *Nohewo ni efoľoi
le kē: Eda, nyebīa ledientše le.
- 24 Agbene amesa ametšé gbomo ní kulē éfila le, noni
dši ši enyō le, ni amekēle ake: Ňō anumnyam ohā
Nyoňmo; wō le wole ake gbomo ne ešafelo dšile.
25 *Keke le no here nō ekē: Ešafelo dšile dšīň, milée;
nokome mile, akeši kulē filafō dšimi, ši agbene mīna
26 nii. *Ši amekēle ekoň ake: Meni efeo? Té efe tēň

27 ní egble ohiñmeii lẹ? *Ehereame nọ akẹ: Míkẹnye
 momo, ni nyenuu; menihewo ni nyetaoọ ekoñ nye-
 nu? Aso nye hū nyemīsumo akẹ nyeatsōmo ekase-
 28 loi? *Amẹdšẹlẹ amẹkẹ: Bo odši no kaselo, ši wo lẹ,
 29 Mose kaselo dšiwọ. *Wo lẹ wole akẹ Nyoñmo ke
 30 Mose ewie; ši monẹ lẹ, wolée heni edšẹ. *Gbomo
 lẹ here nọ ni ekẹame akẹ: Ene mli nouñ efeo mo hīe
 yā, akẹ nye lẹ nyelée heni edšẹ, ni égble mihīñmeii
 31 lẹ! *Ši wole akẹ Nyoñmo boo ešafeloi atoi; ši moñ
 kẹdši mo dšá Nyoñmo ni efe esuomonāni lẹ, lẹ toi
 32 eboo. *Ke-dšẹ tetete lẹ anuko akẹ moko égble moni
 33 afóle filafo hīñmeii dā. *Kẹdši monẹ dšee Nyoñmo
 34 ño lẹ, enyēñ noko efe. *Amẹhere nọ ni amẹkẹlẹ
 akẹ: Bo lẹ, afoo ye eša mli kwrā, ni bo moñ otšoowo
 nii? Ni amẹfielẹ.

35 Iesu nu akẹ amẹfielẹ; ni beni enale lẹ, ekẹlẹ akẹ:
 36 Ohe Nyoñmo bi lẹ nọ oye, lo? *Ehere nọ ekẹ:
 37 Namu dšile, Nuntšo, koni mahe eno maye? *Ši Iesu
 kẹlẹ akẹ: Onale momo, ni asan moni keo wieo lẹ,
 38 lẹ nouñ ni. *Ši lẹ lẹ ekẹ: Mihe miye, Nuntšo! ni
 edšale.

39 Ni Iesu kẹ: Kodšomọ hewo miba dše neñ, koni
 mei ní enaa nii lẹ ána, ni mei ní naa lẹ atšomọ filafoi.

40 Ni Farisifoi lẹ atēñ meikomei ní kele yo lẹ nu enẹ,
 41 ni amẹkẹlẹ akẹ: Aní wo hū wofila? *Iesu kẹame
 akẹ: Nyéfila dšikule, nyehe be eša; ši agbenẹ nye-
 kẹo akẹ: Womina nii; nohewole nyehe eša lẹ éka
 nyehe.

10. Lẹlẹñ, lẹlẹñ, míkẹnye akẹ: Moni tšóó šinā lẹ mli
 ke-baa tōgwantei atšū lẹ mli, ši moñ ekwoọ ke-tšóo
 2 he kroko lẹ, dšulọ ke odšotfalo dšile. *Ši moni tšóo
 3 šinā lẹ mli ke-baā lẹ, tōi lẹ akwẹlo dšile. *Lẹ lẹ,

(1) Ies 1,15. Abei 15,29. 33) 16. 37) 4,26. 39) Mat.13,11..

10.— 3) Ies.43,1.

šinākwelọ ẹ gbleọ hāale, ni tōi ẹ nuọ egbē ẹ, ni
 etšẹọ ẹdientšẹ etōi ẹ ke amegbei, ni ekeame dšeo
 4 kpo. *Ni beni edšie ẹdientšẹ etōi ẹ akpo ẹ, etšoo
 5 amehie, ni tōi ẹ nyieọ ese, edšake amele egbē. *Ši
 mokpoñ ẹ, amenyien ese, ši moñ ameadsole foi,
 6 edšake amelée meikpōdši agbē. *Iesu ño abe ne
 ebuame; ši amẹ ẹ amelée noni dši nii ní ekeame
 wieọ ẹ.

7 Agbene Iesu sa kẹame akẹ: Lẹlẹñ, lẹlẹñ, mīkẹnye
 8 akẹ: Midši tōi ẹ ašinā ẹ. *Mei fē ní tšó mihie ba
 ẹ, dšuloi ke odšotfaloi dšiamẹ: ši tōi ẹ booame toi
 9 hū. *Midši šinā ẹ. Mi ẹ, keđši mo tšó minā ete
 mli ẹ, aahere eyiwala, ni eete mli ni eedše kpo, ni
 10 eená lenii. *Dšulo ẹ baa akẹ dša dšū ke gbē ke
 hiekpātāmọ hewọ; mi ẹ mība koni amẹná wala ni
 amẹná notekemọ.

11 Midši tōkwelọ kpakpa ẹ. Tōkwelọ kpakpa
 12 ẹ ñoo esusuma ẹ eñmeọ ši ye etōi ẹ anādšiañ. *Ši
 moni dši apāfonyo ni edšee tōi ẹ akwelọ ẹ, moni
 tōi ẹ dšee enō ẹ, naã klañ ẹ mība, ni ešio tōi
 ẹ ni edšoo foi, ni klañ ẹ mōmōgome ni egbeọ tōi ẹ
 13 amlī efāa. *Ši apāfonyo ẹ dšoo foi, edšake apāfonyo
 14 dšile, ni edfeen tōi ẹ anọ. *Midši tōkwelọ kpakpa
 ẹ, ni mile mei ní dši minō ẹ, ni mei ní dši minō ẹ
 15 hū lemi, *take boni tšẹ ẹ lemi, ni mi hū mile tšẹ
 ẹ; ni miñoọ misusuma miñmeọ ši ye tōi ẹ
 16 anādšiañ. *Ni miye tōi krokomei ní dšee tšū ne
 mli; ni nomei hū, dša akẹ mañoame ke-aba, ni ame-
 anu migbē, ni tōi ẹ afe kutū kome ke kwelọ kome.
 17 *Nohewọ ni tšẹ ẹ sumoomi ẹ, edšake mi ẹ miñoọ
 18 misusuma miñmeọ ši, koni mañole ekoñ. *Moko
 heele ye miden, ši moñ midientšẹ miñoole miñmeọ

8) Ier. 23, 1. 11) Lal. 23, 1.

12) Lal. 80, 2. Ies. 40, 11. Hes. 34, 11-23; 37, 24. Ioh. 15, 13. 14) 2Tim. 2, 19.

15) Mat. 11, 27. 16) 11, 52. 18) 5, 26.

ši; miye hegbe ake mīke-ūmeo ši, ni miye hegbe
ake miho ekoñ; neke kitā ne minā ke-dše mitše nō.

19 Asañ gbámọ ba Iudafoi le atēn ekoñ ye wiemoi ne
20 ahewo. *Ši ameteñ mei pī ke: Daimonio ye emli ni
21 eye seke; menihewo ni nyeboole toi? *Meikomei
hū ke: Eñemei dsee moni yo daimonio le wiemoi;
ani daimonio nyēo filafoi ahūmeñi egbleo?

22 Ši aye solemowedšomọ-gbidšūrō ye Ierusalem, ni
23 fei-be éba. *Ni Iesu mīšra ši ye solemowe le ye Sa-
24 lomo ablanā le nọ. *Keke le Iudafoi le babole ehe-
wo, ni amekēle ake: Mē beyino noññ ní oohā wosu-
sumai le adše ūwane ke-yaši? Ke bo dši Kristo le,
25 kēmowo faññ! *Iesu hereame nọ ake: Mikēnye, ni
nyehee nyeyee. Nitsūmōi ní mitsuo ye mitše gbei
26 ayo le, nomei mīye mihe odase; *ši nye moñ nye-
hee nyeyee, edšakeši dsee mitōi le amlī eko dšinye,
27 take boni mikēnye le. *Mitōi le nuo migbē, ni
28 mileame, ni amenyieo mise, *ni mi noññ
mihāame nāno wala, ni amehie kpātāñ
ke-ate nāno, ni asañ moko šōname ye mi-
29 deñ. *Mitše ní noame ehāmi le fē fē, ni
30 moko nyēñ ašōame ye mitše deñ. *Mi ke
tše le, ekome dšiwọ.

31 Keke le Iudafoi le hole tei ke-ba ekoñ, koni amēke-
32 batfiāle. *Iesu hereame nọ ake: Nitsūmōi kpakpai
pī mīšōnye ke-dše mitše nō le; té no nitsūmōi le
33 atēn nō hewo ní nyebatfiāmi tei ne? *Iudafoi le
herele nọ ni amekē: Dsee nitsūmọ kpakpa hewo ni
wobatfiāo tei le, ši moñ musubō hewo, ni edšake bo
34 ní gbomo dšio le ofeo ohe Nyoñmo. *Iesu hereame
nọ ake: Aso añmāko ye nyemla le mli ake: “Mikē,
35 nyoñmōi dšinye?” *Ke mei ní Nyoñmo wiemo

(19) 7,43; 9,16. (23) Bof.3,11. (25) 5,36. (26) 8,45. (27) 8,47. (29) 14,28.
(30) 17,11. (31) 8,59. (33) 5,18; 19,7. (Mat.26,65.) (34) Lal.82,6.

le ba amēnō le, amē etšé nyoŋmoi, ni anyēn afene
 36 ŋmāle le, — *moni tšē le fele kroŋkroŋ ni etšūle dšē
 le mli le, nye le nyemikēle akē: Obō musu, edšake
 37 mikē: Nyoŋmo bi dšimi, lo? *Kē mitšuu mitšē ni-
 38 tšumoi le, nyekaheami nyeyea; *ši kē mitšuo, ni
 mi le nyeheemi nyeyee tete le, nyehea nitšumoi
 le nyeyea mo, koni nyele ni nyehe nyeye akē mimli
 tšē le yo, ni mi hū miye tšē le mli.

39 Agbene amesa ametao ekoŋ akē amemōole, ni edše
 40 amēdeŋ. *Ni eyiŋ ete Iordan se ekoŋ, heni tšutšu ni
 41 Iohane baptisi ye le, ni eyahī dšei. *Ni mei pī ba
 eŋō ni amekē: Iohane efee okadi ko moŋ, ši niī fiā ni
 42 Iohane wie ye mone hewo le, anokwaŋ. *Ni mei pī
 he eno ye ye dšei.

11. Ši helatšē ko ye, Lazaro, ni dšē Betania, Maria ke
 2 enyemiyō Marta akrowa le mli. *(Ši Maria le noŋŋ
 ni ŋo mū-ke-ŋma ekpá Nuntšo le ni eke eyitšoi tšumo
 3 enādši ahe le dši moni enyemi he yeo le.) *Nohe-
 wole enyemiyei le tšū aba eŋō abakē akē: Nuntšo,
 4 na, moni odoŋ ehe le he miye. *Ši beni Iesu nu ene
 le, ekē: Neke hela ne dšee gbēle nā, ši moŋ Nyoŋmo
 anumnyam le hewo, koni awo Nyoŋmo bi le hie
 5 nyam. *Ši Iesu sumoo Marta ke no nyemiyō le ke
 Lazaro.

6 Agbene beni enu akē ehe miye le, kēkē le ehī ši
 7 ye heni eyo le gbīi enyo moŋ. *Kēkē ni no se le
 ekē ekaseloi le akē: Nye hāa woyāā Iudea ekoŋ.
 8 *Kaseloi le kēle akē: Rabbi, bianē ne Iudafoi le taoō
 9 tei amētfā, ni ōya dšemei ekoŋ, lo? *Iesu here no
 akē: Ani dšee ŋmlētfāi nyoŋma-ke-enyo yo dšenamo
 mli? Kēdši mo nyie fane le, etē, edšake enaā dšē

36) 5,17—20. 38) 25; 14,9.. 39) 8,59. (Luk.4,30.) 40) 1,28.

11.— 1) Luk.10,38.. 2) 12,3.. 4) 9,3. 8) 8,59; 10,31. 9) 9,4..

- 10 nẹ mli la lẹ. *Ši kẹdši mo nyie nyōn lẹ, eteṣo, edšake
 11 la lẹ be emli. *Nii nẹ ekē, ni no se lẹ ekēame ake :
 Wošientše Lazaro ewo ; ši bẹlẹ mīya koni mayatšiele
 12 ye wo lẹ mli. *Keke lẹ ekaselo lẹ kẹ : Nuntšo, ke
 13 wo ewo lẹ, eyi aná wala. *Ši Iesu wie ye egbẹle
 hewo ; ši amẹ lẹ amesusu akẹ wo kpakpa hewo ewie.
 14.15 *Agbene Iesu kẹame faññ ake : Lazaro égbó, *ni
 mīnyá ye nyehewo, koni nyehe nyeye, akẹ-ni mibe
 16 dšei lẹ ; ši kẹlẹ nyehāa woyāā enō. *Keke lẹ Toma,
 moni atšéole Didimo lẹ, kẹ enyemime kaselo lẹ
 ake : Nyehāa wo hū woyāā, koni wọkẹlẹ ayagbo.
 17 **A**gbene Iesu ba ebanale ake ekā bu lẹ mli gbī edfe
 18 momo. *Ši Betania beñke Ierusalem afe stadioi
 19 nyoñma-ke-enumo. *Ši Iudafoi lẹ atēñ mei pī éba
 Marta ke Maria mei añō, koni amehāame due ye ame-
 20 nyeminū lẹ hewo. *Keke lẹ Marta, beni enu ake
 Iesu mība lẹ, ete eyakpele ; ši Maria tá šia lẹ.
 21 *Agbene Marta bakẹ Iesu ake : Nuntšo, oná oye bie
 22 dšikule, minyemi lẹ náko egbo. *Ši kẹlẹ agbene tete
 mile ake, nofēno ní oobi Nyoñmo lẹ, Nyoñmo ahāo.
 23.24 *Iesu kẹlẹ ake : Onyeminū lẹ āte ši. *Marta kẹlẹ
 ake : Mile ake eete ši ekoñ ye gboghāšitē lẹ mli ye
 25 nāgbē-gbī lẹ no. *Iesu kẹlẹ ake : Mi lẹ midši
 šitē lẹ ke wala lẹ ; moni heo mino eyeo lẹ,
 26 kẹdši egbo tete lẹ, ehie akā ; *ni mofēmo
 ní hie kā ni eheo mino eyeo lẹ, egboñ ke-
 27 ate nāno. Oheo ene oyeo, lo ? *Ekẹlẹ ake : Hē,
 Nuntšo ; mihe mīye ake bo dši Kristo, Nyoñmo bi
 lẹ ní baā dše lẹ mli lẹ.
 28 Ni beni ekẹ neke lẹ, eyiñ ete, ni eyatšé Maria, enye-
 miyō lẹ, ye tēmọ mli, ekẹ : Tšōlọ lẹ éba, ni ētšéo.
 29.30 *Lẹ lẹ, beni enu lẹ, ete ši mrāmra ni eba enō. *Ši

(10) 12,35. (11) Mat. 9,24. (22) 9,31,33. (24) 5,29; 6,40. Luk. 14,14.

(26) 8,51. (27) 6,69. (30) 20.

- Iesu náko aba akrowa le mli, ši eye hégbę ní Marta
 31 kele kpe ye le loló. *Agbene Iudafoi le ní kele ye
 šia ni amehāale due le, beni amena Maria ake ete ši
 mrāmra edše kpo le, ametiule amekē: Ēya fūhe le,
 32 koni eyafó ye dšei. *Agbene, beni Maria ba heni
 Iesu yo le ni enale le, egbe enādšiaši, ni ekēle ake:
 Nuntšo, oná oye bię dšikule, minyemi le náá egbo!
 33 Agbene, beni Iesu nale ake efó, ke Iudafoi le hū ni
 kele ba le, ake amē hū amēnfó le, emumo le mli wo
 34 la ni emli tšole; *ni ekē: Nēgbę nyekēle énmę?
 35 Amekēle ake: Nuntšo, ba ni obakwe! *Iesu fó.
 36.37 *Keke le Iudafoi le kē: Kwe, boni edo ehe! *Ši
 ameten meikomei kē: Ani monę ní gble fīlafa hī-
 ūmeii le nyēn ahā nū ne tete akagbo?
 38 Keke le Iesu mli sa wo la ekoñ, ni eba fūhe le; ši
 39 bu ni, ni te kā no. *Iesu kē: Nyedšiea te le! Marta,
 moni egbo le nyemiyō le, kēle ake: Nuntšo, benebe
 40 le eša, edšake eye gbii edfe. *Iesu kēle ake: Ani
 mikēo ake: Kęđši oohe oye le, oona Nyoñmo anum-
 41 nyam le? *Keke le amedšie te le ye heni gbonyo
 le kā le. Ši Iesu hole ehñmeii ano ke-te nwei ni ekē:
 42 Atā, midao ši ake obomi toi le. *Ši mi le, mile ake
 dā oboomi toi; ši kēle asafo le ní damo ši le hewo
 43 mikēo, koni amēhe ameye ake bo otšumi. *Ni beni
 éwie neke le, ebo ke gbē wale ekē: Lazaro ē, dše
 44 kpo! *Ni gbonyo le dše kpo, fū-mamai fimo enādši
 ke enidši, ni duku fi ehie. Iesu kēame ake: Nyefe-
 neale, ni nyehāa eyaä!
 45 Agbene Iudafoi le ní ba Maria nō ni amena nū
 46 ní Iesu fe le atēn mei pī he eno ye. *Ši ameten mei-
 komei yin te Farisifoi le añō, ni ameyakēame nii ni
 Iesu fe le.

33) 12,27; 13,21. 35) Luk.19,41. 38) Mat.27,60. 40) 4,23.25..
 42) 12,30.

47 **K**ekẹ lẹ osọfonukpai lẹ ke Farisifoi lẹ bo gwa, ni
amekẹ: Té wofeq tēn, edšakẹ nekẹ gbomo nẹ mife
48 okadii pi? *Kedši wọnṁē ehe nekẹ lẹ, mei fē ahe
enọ aye; ni Romabii lẹ aba ni ameabašō womañ lẹ
49 ke womañbii lẹ. *Ši ameteñ mokome, Kaiafa ní yeq
osọfonukpa ye no afi lẹ mli lẹ, kẹame ake: Nye lẹ
50 nyelée noko kwrá, *ni nyesa nyedfeen hū ake ehi
hāwọ ake mokome agbo ye mañ lẹ nādšiañ, ni mañ-
51 bii lẹ fē hie akakpātā. *Ši enẹ lẹ, edšee ledientšẹ
ehe ewiee; ši moñ, edšakẹ osọfonukpa dšile no afi lẹ
no hewọ lẹ, gba egba ake Iesu bagbo ye mañ
52 lẹ nādšiañ; *ni dšee mañ lẹ kekẹ nādšiañ,
ši koni ebua Nyoñmo bii ní egbe efā lẹ nā
53 efe ekōm'ē hū. *Agbene ke-dšẹ no gbī lẹ no ke-
yaā lẹ amekpe mli amekpāñ koni amegbele.

54 Nohewọ lẹ Iesu enyiee faññ ye Iudafoi lẹ atēñ doññ,
ši edše dšei ete šikpoñ ko ní beñkẹ ña lẹ nọ, ke-te
mañ ko ní atšẹq Efraim lẹ, ni eke ekaselọi lẹ hi dšei.

55 Ši Iudafoi lẹ a-Hehō lẹ éšẹ étā. Ni mei babao dšẹ
šikpoñ lẹ nọ amete Ierusalem, dāni Hehō lẹ ašẹ, koni
56 ameyatsū amehē. *Kekẹ ni ametao Iesu, ni beni
amedamodamo ši ye solemowe lẹ, amekẹ ye ameteñ
57 ake: Té nyesusọ tēn, ani ebañ gbīdšūrō lẹ? *Ši
osọfonukpai lẹ ke Farisifoi lẹ hū éwo kitā, koni, kedši
moko le heni eyọ lẹ, étfa he adafi, beni aafe ní ameya-
mòlẹ.

(12,1—8. Mat. 26,6—13. Mar. 14,3—9.)

12. **A**gbene gbīi ekpā dāni šẹq Hehō lẹ, Iesu ba Beta-
nia, heni Lazaro, moni egbo ni etele ši ke-dšẹ gbōhī
2 atēñ lẹ, yọ lẹ. *Kekẹ ni amefe niyenii amehāle ye
dšei, ni Marta sōmọ, ši Lazaro dši mei ní kele kpaša

50) 18,14. 51) 2Mos.28,30. 4Mos.27,21. 52) 10,16. Ef.2,16.

55) 6,4. 2Kron.30,17.

12.— 1) 11,1.

- 3 šī [ye okplō le he] le atēn mokome. *Agbene Maria
 4 ni eke-kpá Iesu nādši ahe, ni eke eyitšoi le tšumọ enā-
 5 dši le ahe; šī šia le yi ke mū le nma le. *Keke le
 6 ekaseloi le atēn mokome, Iuda Iskariot, Simon bi le,
 7 ní bañole ahā le, kē: *Menihewo ni ahōō mū ne
 8 ahee denarioi ohai-etē, ni año-hā ohiafoi? *Ši ekē
 9 enę, dsee ake ohiafoi ahe midole hewo, šī moñ edšake
 10 dšulo dšile, ni le etoo fotro le ni ehieo noni año-wo
 11 mli le. *Nohewole Iesu kē: Nmele gbe; efe enę eto
 12 migbonyotō gbī le. *Edšake ohiafoi le, dā nyekame
 13 yo; šī mi le, dsee dā nyekemi yo.
- 9 Agbene Iudafoi le atēn asafo pī le ake eye dsei, ni
 10 ameba, dsee Iesu keke hewo, šī moñ koni amena La-
 11 zaro moni etele šī ke-dše gbohī atēn le hū. *Ni oso-
 12 fonukpai le kpe mli kpāñ, koni amegbe Lazaro hū;
 13 *edšake ehewo ni Iudafoi le atēn mei pī te ni ame-
 14 yahe Iesu no ameye.
- (12—16. Mat. 21,1—11. Mar. 11,1—10. Luk. 19,29—38.)
- 12 Dšetšerenọ le asafo pī ní ba gbīdšūrō le, beni
 13 amenu ake Iesu mība Ierusalem le, *amekōlo bleoi,
 14 ni amedše kpo ameyakpele, ni ameblo ake: Hosia-
 15 na, “ádšō moni baā ye Nuntšo le gbei ano
 16 le,” Israel mañtše le! *Ši Iesu ná tedšibi eho etá
 17 no, take boni ánmā le ake: * “Kāše gbeyē, Sion
 18 biyō; na, omañtše tá tedšibi no ke-mība!”
 19 *Ši nii ne le, tšutšu le ekaseloi le lée, šī moñ beni
 20 awo Iesu hie nyam le, no be le mli dāni amekai ake
 21 ánmā nii ne ye ehewo, ni ake ameno nii ne amefele.
 22 *Agbene asafo ní kele yo beni etšé Lazaro ke-dše
 23 gbonyobu le mli ni etele šī ke-dše gbohī atēn le ye
 24 he odase. *Enhewo hū ni asafo le yakpele le,
 25 edšake amenu ake efe okadi ne. *Nohewole Farisi-

3) Luk. 7,38. 6) Luk. 8,3. 8) 5Mos. 15,11. 13) Lal. 118,25. 14) Sak. 9,9.
 19) 11,48.

foi le kē ye amēteñ ake: Nyenaã ake nyehii hãã noko; na, dše le enyie eše ke-te.

20 Ši Hellafoi komei dše mei ní baã koni amēbasole
21 ye gbĩdšũrõ le nõ le ateñ; *agbene menemei ba Fi-
lipo ní dše Betsaida ye Galilea le ñõ, ni amēbabilē
22 ake: Nuntšo, womitao ake wõna Iesu. *Filipo ba
ni ebakē Andrea, ni asañ Andrea ke Filipo bakē Iesu.

23 Ši Iesu hereame nõ ekē: Be le éše koni awo gbo-
24 mobi le hie nyam. *Leleñ, leleñ, mikēnye ake:
Dša ñmakuli nyõ šikpoñ ni egbo, kēdšee nakai le,
ekome ehio ši; ši kēdši egbo le, ewoo yibii pi.
25 *Moni doõ esusuma he le, eeladšele, ši moni nyeo
esusuma ye dše ne mli le, eetole ke-yaši nãno wala
26 mli. *Kēdši moko mĩsõmõmi le, hã ní enyie mise,
ni heni miyo le, dšei ni misõolõ le hũ ahĩ; kēdši moko
27 mĩsõmõmi le, mitše le awole. *Agbene le misusuma
mli mitale, ni meni makē? Atã, heremõmi ke-dše
ñmletfã ne mli? Tšebele ene hewo ni miba ñmletfã
28 ne mli. *Atã, wo ogbei le hie nyam! Keke
ni gbē dše ñwei bakē: Mĩná mĩwo ehie nyam,
ni masa mawo ehie nyam ekoñ!

29 Keke le asafo ní damo dšei ní nu le kē ake: Nyoñ-
30 mo éšĩ; meikomei kē: Ñweibõfo kele éwie. *Iesu
here nõ ni ekē: Dšee mihewo ni gbē ne ba, ši nye-
31 hewo moñ. *Agbene dšĩ dše ne kodšomõ le: agbene
32 aafã dše neñ lumo le aše afõ; *ni mi le, kēdši awõ
minõ ke-dše šikpoñ le nõ le, magbla mei fē ke-aba
33 minõ. *Ši ene ekē eke-kadi nõ gbēle ní ebagbo.

34 Asafo le herele nõ ake: Wõ le wõnu ke-dše mla
le mli ake Kristo le hio ši ke-yaã nãno; ni té tēñ ní

(3) 13,31. (24) Rom.14,9. 1Kor.15,36..

(5) Mat.10,39; 16,25. Mar.8,35. Luk.9,24. 17,33. (26) 14,3; 17,24.

(7) Mat.26,38. (30) 11,42. (31) 14,30; 16,11. Luk.10,18. (32) 3,14; 8,28.

(4) Lal.110,4. Dan.7,14.

bo le okēo akę: Dša awó gbomobi le nọ? Namo dši
 35 neke gbomobi nę? *Keke le Iesu keame akę: Be
 fio keke ni la le yo nyeten lolo. Nyenyiea gbii abo
 ni nyeyo la le, koni duń akaninanye; ni moni nyieo
 36 duń le mli le, elée beni eyaa. *Gbii abo ni nyeyo la
 le, nyeha la le nọ nyeyea, koni nyetšomọ la-bii.
 Iesu wie nii ne, ni eyin ete ni eyatē ehe ke-dše
 amehō.

37 Ši tše efe nakai okadii babao ye amehie tete le,
 38 amehēe eno ameyee; *koni Iesaia, gbalọ le, wie-
 mo le aná aba mli, noni ewie akę: "Nuntšo, namo
 éhé wogbē le eye, ni Nuntšo le nine le,
 39 namo adšie kpo atšō?" *Enehewo amenyēē
 amehē ameye, edšake Iesaia sa kē ekoń akę:
 40 *"Efila amehiinmeii, ni ekplim ametsuii;
 koni amekana ke amehiinmeii, ní amēua
 nā ke ametsuii, ní amekū amese, ní mitsá-
 41 ame." *Nii ne Iesaia kę beni ena enumnyam le,
 ni ewie ehe le.

42 Tšebelę onukpai le atēń tete le mei pi he eno ye,
 ši kēle Farisifoi le ahewo le amedšadšee, koni aka-
 43 fieame ke-dše kpēhe le; *edšake amesumo gbomei
 anumnyam le fē Nyoinmo anumnyam le.

44 Ši Iesu bo ekę akę: Moni heo mino eyeo le, dšee
 45 mino ni cheo eyeo, ši moni tšumi le nọ moń; *ni
 46 moni naami le naa moni tšumi le. *Mi le miba dše
 le mli akę la, koni mofemo ní heo mino yeo le akahi
 47 duń le mli. *Ni kedši moko nu miwiemoi le ni ehee
 eyee le, mi le, mikodšoolę; edšake mibaa koni ma-
 kodšo dše le, ši moń miba koni mahere dše le yiwala.
 48 *Moni kwaami ni ehee miwiemoi le eyee le, eye moko

35) 8,12; 11,10. 36) Ef.5,9. 38) Ies.53,1. Rom.10,16.

39) Ies.6,9. Mat.13,14. Bof.28,26. 41) Ies.6,1. 42) 9,22. 43) 5,44.

45) 14,9. 46) 35; 8,12. 47) 3,17. Luk.9,56. 48) 3,18.

ni kodšoole ; wiemo ni miwie le, no nonn akodšole
 49 ye nāgbē-gbī le nọ. *Edšake mi le mitoo midientše
 miyiñ miwiee ; ši tše ni tšumi le, le moñ ewomi kitā,
 50 noni makē ke noni mawie. *Ni mile ake ekitā le
 nāno wala ni ; nohewole nofēno ni miwieo le, take
 boni tše le ékēmi le, nakai miwieo.

13. Ši dāni Hehō le gbīdšūrō le aše le, ake-ni Iesu le
 ake enmletfā le éše ni ebadše dše ne mli ke-ya tše le
 ñō hewo le, take boni esumoq ledientše emei ni yo
 2 dše leñ le, esumoame ke-ba nāgbē le. *Ni beni
 amēbaye nii le, ni abonsam le éno-wo Iuda Iskariot,
 3 Simon bi le, tšui mli momo, ni enole ehā, *ni Iesu
 le ake tše le éno nii fē éwo eden, ni ake edše Nyoñmo
 4 ñō ni esa ēya Nyoñmo ñō le : *ete ši ke-dše niyenii
 le aši, ni edšie etadei le efie ši, ni ekọ papañ ni éno-
 5 fi ehē. *No se le efose nu ewo kulo mli, ni eboi eka-
 seloi le anādši ahe fomọ, ni eke papañ ni eke-fi ehē
 6 le tšumo. *Agbene ebaše Simon Petro nọ, ni no kēle
 7 ake : Nuntšo, bo ofoñmi minādši ahe ne ? *Iesu
 here nọ ekēle ake : Noni mifeo ne, olée bianē, ši ke
 8 fe se le oole. *Petro kēle ake : Kāfo minādši ahe
 gbikogbiko ! Iesu herele nọ ake : Kedši mifofo ohe le,
 9 okemi be yeli. *Simon Petro kēle ake : Nuntšo,
 dšee minādši ahe keke, ši moñ minidši le ke miyitšo
 10 le hū. *Iesu kēle ake : Moni adšu ahāle le, ehiaa
 hefomọ, ake dša nādši ahe keke, ši ehe mū le fē étše ;
 11 ni nyehe tše, ši kēle dšee nyefē. *Edšake ele moni
 bañole ehā le ; nohewo ni ekē : ‘Dšee nyefē nyehe
 tše’ le.

12 Agbene, beni efọ amenādši ahe ni ekōlo etadei le,
 ekpasa ši ekoñ ni ekē : Nyele noni mifenyē ne, lo ?

50) 8,28.

13.— 2) 6,70. Luk.22,3. 3) 16,28. 10) 15,3. 11) 6,64.70.71.

13 *Nye le nyemitsšemi tšōlo ke Nuntšo; ni dšogbā nye-
 14 kēo le, edšake no dšimi. *Agbene, kedši mi, tšōlo
 le ke Nuntšo le, mifo nyenādši ahe le, esa ake nye
 15 hū nyefofoō nyenanemei anādši ahe. *Edšake
 okadi mito mihānye, koni bōni mifenye
 16 le, nakai nye hū nyefe. *Leleñ, leleñ, mīkē-
 nye ake: Nyon efèè enuntšo, ni asan bofo efèè moni
 17 tšūle le. *Kedši nyele nii ne ní nyefe hū le,
 18 a dšōnye. *Dšee nyefē nyehe miwieo; mi le mile
 mei ní mihala; ši moni koni noni ánmā le aná aba
 mli ake: “Moni kemi yeo abolo le, éwó ena-
 19 netsitši no éšimi.” *Agbene mīkēnye mato
 dāni afe neke, koni beni eba mli le nyená nyehé
 20 nyeye ake mi noññ ni. *Leleñ, leleñ, mīkēnye ake:
 Moni ūoo moni mitšūo le, mi noññ enoo; ši moni
 ūoomi le, enoo moni tšūmi le hū.

(21—30. Mat. 26,21—25. Mar. 14,18—21. Luk. 22,21—23.)

21 Beni ekē nii ne le, ehao ye mumo mli, ni eye
 odase ekē: Leleñ, leleñ, mīkēnye ake, nyeteñ mo-
 22 kome anomi ahā. *Keke le kaselo le kwekwe ame-
 hieñ, ni amefe yeyēye ye mo hewo ní ewieo le.
 23 *Ši kaselo le ateñ mokome ní Iesu sumoo le kpa-
 24 Iesu mliši. *Nohewole Simon Petro bele hiñmei ake
 25 ébi mo hewo ní ewie le. *Ši le le egbe Iesu tšitši no
 26 ebile ake: Nuntšo, namo ni? *Iesu here no ake:
 Le dši moni matsō atrōma mahāle le. Ni etšo atrōma
 27 le ni eno-hā Iuda Iskariot, Simon bi le. *Ni atrōma
 le se keke ni Satana bote no mli. Agbene Iesu kēle
 28 ake: Noni ofeo le, femo mrāmra! *Ši mei ní kpa-
 saā ši le ateñ mokomoko léé nōhewo ní ekēle eno le.
 29 *Edšake ameteñ meikomei susu ake noni Iuda hie

13) Mat 23,8.10. 14) Luk.22,27. 15) Fil.2,5. 16) 15,20. Mat.10,24.

17) Mat.7,24. 18) Lal.41,10. 20) Mat.10,40. Luk.9,48; 10,16.

21) 12,27. 23) 19,26; 20,2; 21,7.20. 27) 2. 29) 12,6.

fotro le hewo le, bele Iesu kele ake: Hemo nii ni wotaoq le oke-to gbidsuro le, alo koni eno noko eha ohiafoi. *Agbene le, beni ehé atrōma le, amrō le edše kpo. Ši dše éna.

31 **K**eke le, beni edše kpo le, Iesu ke: Agbene áwo gbomobi le hie nyam, ni áwo Nyoŋmo hie nyam ye emli. *Kedši áwo Nyoŋmo hie nyam ye emli le, Nyoŋmo hū áwo ehie nyam ye ledientše emli, ni eewo ehie nyam oyá.

33 Bii bibii, fio keke ni mikenye yo lolo; nyeataomi, ni boni mikē Iudafoi le ake: Heni miyaā le, nye le nyenyēn nyeba le, nakai mikēonye hū agbene. *Kitā hē miño-hāanye, koni nyesumo nyehe take boni misumonye le, koni nye hū nyesumo nyehe. *Ene mli mei fē ale ye, ake mi noŋŋ mikaseloi dšinye, kedši nyesumo nyehe le.

36 Simon Petro kele ake: Nuntšo, nēgbē oyaā? Iesu herele no ekē: Heni miyaā le, onyēn onyie mise agbene, ši wōse ko oonyie mise. *Petro kele ake: Nuntšo, menihewo ni minyēn manyie ose bianē? 38 Maño misusuma maŋme ši ye ohewo! *Iesu herele no ake: Ani ooño osusuma oŋme ši ye mihewo? Leleŋ, leleŋ, mikēo ake: Wuō égbēn dāni okpá ye mise šii etē.

14. **N**yekayea nyetšuii; nyehea Nyoŋmo no nyeyea, 2 ni mi hū nyehea miŋ nyeyea. *Mitše we le, šihi-lehei pī ye dšei; ši dšee nakai dšikule, mikēnye ake 3 miya ni mayasa gbēhe matonye? *Ni kedši mite miyasā gbēhe mitonye le, maba ekoŋ ni mabaŋonye mato midientše miŋō, koni heni miyo le nye hū

12) 12,23; 17,1... 33) 7,34; 8,21. 34) 15,12.17. 36) 7,34; 21,18..

13) Mat.26,34. Mar.14,30.72.

14.— 1) 27. 2) 2Kor.5,1. 3) 12,26; 17,24.

- 4 nyehī dšei. *Ni heni miyaä le, nyele, ni gbe le hū, nyele.
- 5 Toma kēle ake : Nuntšo, wolée heni oyaä, ní té afe
6 tēn ní wonyē wole gbe le ? *Iesu kēle ake : Mi
noún midši gbe le ke anokwale le ke wala
le; moko baa tše le ñō, ake dša etšó mi
7 keke mino. *Nyená nyelemi dšikule, nyele mitše
le hū; ni ke-dše be ne no le nyelele, ni nyénaŋe.
- 8 Filipino kēle ake : Nuntšo, tšōmowo tše le, ni no fá
9 hāwo. *Iesu kēle ake : Mikenye hī ši étše tamō
neke, ni kēle olekomi, Filipino? Moni enami le, ena
10 tše le, ni té tēn ní okēo ake : Tšōmowo tše le ? *Ani
ohee oyee ake miye tše le mli ni tše le hū ye mimli?
Wiemoi le ní mikenye wieo le, dšee midientše mimli
miwieo ke-dšeo; ši tše le ní hīo mimli le, le etšuo
11 nitšumoi le. *Nyeheami nyeyea ake miye tše le
mli ni tše le hū ye mimli; ši kedšee nakai le, nye-
heami nyeyea ye nakai nitšumoi le, noún hewo.
12 *Leleñ, leleñ, mikenye ake : Moni heo mino eyeo
le, nitšumoi ní mitšuo le, le hū eetšu, ni nii ní fē ene-
13 mei eetšu, edšake miya tše le ñō, *ni nofēno ní
nyeakpa he fai ye migbei ano le, no mafe, koni tše le
14 hīe aba nyam ye bi le mli. *Kedši nyekpa noko he
fai ye migbei ano le, mi noún mafe.
- 15 **K**edši nyemīsumomi le, nyeyea mikitāi le ano.
16 *Ni mi le mabi tše le, ni eehānye hefatalo kroko.
17 koni ekenye ahī ši ke-ya nāno; *anokwale Mumo
le ní dše le nyēe ano le, edšake énaale ni asaŋ eléle;
ši nye le nyelele, edšake ekenye hīo ši, ni eehī nye-
18.19 mli. *Mišiŋnye awisāi, mība nyeñō. *Efe fio keke
ni dše le enaŋmi doŋŋ; ši nye le nyemīnami; edšake

6) Heb.10,19. Mat.11,27. Ioh.11,25. Rom.5,1.. 7) 8,19. 9) 12,45. Heb.1,3.
10) 10,38; 8,26.28. 11) 20; 10,25.38. 12) Mar.16,19..
13) 15,7. Mar.11,24... 15) 15,10. 1Ioh.5,3. 17) 7,39. 18) Ier.51,5. 19) 16,16.

20 mihie kã, ni nye hũ nyehie akã. *No gbĩ lẹ nọ lẹ nyedientšẹ nyeale akẹ miye mitšẹ mli ni nye hũ
 21 nyeye mimli ni mi hũ miye nyemli. *Moni yọ mi-
 kitã lẹ ni eyeọ nọ lẹ, lẹ dši moni sumoọmi; ši moni
 sumoọmi lẹ, mitšẹ asumọlẹ, ni mi hũ masumọlẹ, ni
 madšie mihe ši matsöle.

22 Iuda, dšee Iskariot lẹ, kẹlẹ akẹ: Nuntšọ, meni éba
 akẹ wọ obadšie ohe ši otšö, ni oño-tšön dše lẹ?
 23 *Iesu here nọ ni ekẹle akẹ: Kẹdši moko sumoọmi
 lẹ, eeye miwiemọ lẹ nọ, ni mitšẹ asumọlẹ, ni wọoba
 24 enö, ni wọofe šihilehe ye enö. *Moni sumoọmi lẹ
 eye miwiemọ lẹ anọ; ni wiemọ ní nyenuọ lẹ dšee
 minön, ši mon tšẹ ní tšumi lẹ nön.

25 Nii ne miwie mikęnye, beni mikęnye yọ lolo ne.
 26 *Ši hefatalọ lẹ ní dši Mumọ kronkron lẹ moni tšẹ lẹ
 atšü ye migbei anọ lẹ, lẹ lẹ eetšönye nii fě, ni eekai-
 27 nye nii fě ní mikęnye lẹ. *Hedšọlẹ miši mihā-
 nye, hedšọlẹ ní dši minö lẹ miño mihānye,
 dšee boni dše lẹ hãa lẹ, mi lẹ mihāanye.
 28 Nyetšui akayea, ni asań ekafãa! *Nyenu
 akẹ mikęnye akẹ: Miya ni miba nyeüö. Nyemisu-
 mọmi dšikule, nyeaná mišẹ akẹ mikẹ: Miya tšẹ lẹ
 29 üö, edšakẹ mitšẹ lẹ da fěmi. *Ni agbene mikęnye
 dāni aba mli, koni beni eba mli lẹ, ni nyehe nyeye.

30 Mikenye ewien nibii pĩ dońń, edšakẹ dše lẹ lumo
 31 lẹ miba, ni ebe noko ye mimli; *ši kẹlẹ koni dše lẹ
 aná ale akẹ misumo tšẹ lẹ ni boni tšẹ lẹ womi kitã lẹ
 nakai mifeọ hewọ lẹ: Nyetea ši, nyehãa wọdšea biẹ!

15. Midši anọkwa weintšọ lẹ, ni mitšẹ dši okwafonyo
 2 lẹ. *Mihe nine-fě-nine ní woo yibii lẹ, efloö, ni no-
 fěno ní woo yibii lẹ, ekploö he, koni ewo yibii fě

(0) 17,21.. 21) 1Ioh.2,5. 2Kor.3,18. 23) 21; 13,34. Abei 8,17. Ef.3,17.

4) 10; 7,16. 26) 15,26... 27) 16,33. Fil.4,7. 28) 10,29.

0) 12,31. Ef.2,2. 31) 10,18.

- 3 tšutsu le. *Agbene nyehe étsé momo ye wiemo ní
 4 mikenye éwie le hewo; *nyehia mimli, ni mi hū
 mahi nyemli. Take boni tsonine le dientše nyēn yibii
 awo ake dša ehī weintšo le mli le, nakai nye hū nye-
 5 nyēn ake dša nyehi mimli. *Mi le midši weintšo le,
 nye le nyedši nidši le. Moni hiō mimli ni mi hū mi-
 hiō emli le, le nonn ewoo yibii pi; edšake ke dšee
 6 mimli le nyenyēn noko nyefe. *Kedši moko
 ehī mimli le, atšéole afōo take tsonine, ni egbiō, ni
 7 mei buaā nā ke-woō la mli, ni amēšāa. *Kedši nyehi
 mimli ni miwiemoi le hi nyemli le, nyeakpá nofēno
 8 ní nyetaoō he fai, ni aafe aahānye. *Ene mli awoō
 mitše hie nyam ye, ake nyewo yibii pi, ni nyetšomō
 9 mikaseloī. *Take boni tše le sumomi le,
 nakai mi hū misumonye; nyehia ši ye mi-
 10 suomō le mli. *Kedši nyeaye mikitāi le anō le,
 nyehi misuomō le mli; take boni mi hū miye mitše
 kitāi le anō ni mihio esuomō le mli le.
- 11 Nii ne miwie mikēnye, koni mimišē le ahī nyemli,
 12 ni nyemišē le ayi. *Ene dši mikitā le, ake nyesumō
 13 nyehe take boni misumonye le. *Moko be suomō ni
 da fē ene, ake moko aōo esusuma aume ši ahā ešien-
 14 tšemei le. *Nye le, mišientšemei dšinye, kedši nyefe
 15 nii abo ní miwoonye he kitā le. *Mitšéēnye nyōdši
 doññ, edšake nyōñ lée noni enuntšo feo; ši nye le,
 mítšēnye šientšemei, edšake nii fē ní minu ye mitše
 16 nā le, mitši tā mikēnye. *Dšee nye nyehalami, ši
 mi moñ mihalanye, ni mitonye koni nye hū nyeya ni
 nyeyawo yibii, ni nyeyibii le ahī ši, koni nofēno he
 fai ní nyeakpa tše le ye migbei anō le, eño-hānye.
- 17 *Nii ne mikēnye mito, koni nyesumō nyehe.

15.— 5) 2Kor.3,5. 6) Mat.3,10. 7) Mar.11,24. 9) 10,17. 10) 14,15.
 11) 16,24; 17,13. 1Ioh.1,4. 12) 17; 13,34. 13) 10,12. 1Ioh.3,16.
 14) 8,31. 16) 14,13. 17) 12.

18 **K**edši dše le nyenye le, nyelea ake enyemi dani
 19 enyenyē. *Nyedše dše leñ dšikule, dše le adō le-
 dientše enō he, ši ake-ni nyedšee dše leñ, ši mi mon
 mihalanye ke-dše dše leñ hewo le, dše le nyeonye.
 20 *Nyhie ahia wiemo ni mi nouñ mikēnye le no, ake :
 Nyon efēē enuntšo. Ke amewami yi le, ameawa nye
 hu yi; ke ameye miwiemo no le, ameye nye hu
 21 nyenō no. *Ši mon nii ne fē ameaho-fenye ye mi-
 22 gbei ahewo; edšake amelēe moni tsūmi le. *Mibaa
 mīkame ebawiee dšikule, amehe be eša; ši agbene
 23 le amēbe amehe eša le lakpatō. *Moni nyeomi le
 24 mīnye mitše hū. *Mitsuu nitšumoi ni mokomoko
 tsuko dā ye ameten dšikule, amehe be eša; ši
 agbene le amēna, ni kēle amenyemi ke mitše hū.
 25 *Ši mon koni wiemo le ni aumā ye amēmla le mli
 ake: "Amenyemi yakatfā" le anā aba mli ne.
 26 Ši beni hefatalo le aba le, le moni matsūle nyeñō
 ke-adše tše le nō le, moni dši anokwale Mumo le ni
 27 dšeo tše le nō baā le, le eeye odase ye mihewo; *ši
 nye hū nyeaye odase, edšake nyekemi yo ke-dše
 šišidšē.

16. Nii ne miwie mikēnye, koni akatsō nyenā.
 2 *Ameafienye ke-adše kpēhei le. Ši be le mība po,
 koni mofēmo ni gbeonye le asusu ake eke-mišā
 3 Nyonmo. *Ni nii ne ameafe, edšake amelēko tše le
 4 lo mi hū. *Ši kēle nii ne miwie mikēnye, koni, beni
 be le eba le, nyekai ake mi nouñ mikēnye. Ši nii ne,
 kedše kleñkleñ le mikēnye, edšake mikēnye ye.
 5 Ši agbene le mīya moni tsūmi le nō, ni nyeten
 6 moko bimi ake: Nēgbe oyaā? *Ši mon noni miño
 nii ne mikēnye hewo le ūkomoyeli éyi nyetsuiñ.

B) 7,7. 19) 1Ioh.3,13; 4,5. Ioh.17,14. 20) 13,16. Mat.10,24. Luk.6,40.
 1) 16,3. 23) 5,23. 25) Lal.69,5. 26) 14,26.17. Luk.24,49. 27) Bof.1,8; 5,32.

16.— 2) Mat.10,17; 24,9. Mar.13,9. 3) 15,21. 5) 7,33.

7 Ši kēle mikēnye anōkwale: ehī hānye akē mi le
 maya; edšakē, kēdši miyaa le, hefatalo le bañ nyeñō;
 8 ši kēdši mite le, matsūle nyeñō. *Ni le le, kēdši eba
 le, eekā dše le ye eša hewo ke dšale hewo ke kodšo-
 9 mo hewo. *Eša hewo, akē-ní amēhee mino ameyee
 10 le; *ši dšale hewo, akē mīya mitše ñō, ni nye-
 11 nañmi doññ; *ši kodšomo hewo, akē ákodšo dše
 neñ lumo le.

12 Miye nii pī lolo ní makēnye; ši běle nyenyēēame
 13 nyehie agbene; *ši beni le, anōkwale Mumo le, ená
 eba le, eetsōnye anōkwale le fē mli gbē; edšakē
 edšēñ ledientše ehe ewieñ; ši moñ nofēno ní eenu le,
 14 eewie, ni nii ní baā le, eetši tā eetsōnye. *Le noññ
 eewo mihie nyam, edšakē eeño minō le eko ni eetši
 15 tā eetsōnye. *Nii fia ní dši tše le nō le, minōñ; no-
 hewo ni mikē akē: ‘Eñoñ minō le eko, ni eetši tā
 eetsōnye’ le.

16 Efe fio, ni nyenañmi, ni asañ efe fio, ni nyeanami;
 17 edšakē mīya tše le ñō. *Keke le ekaseloi le amli
 meikomei kē ye ametēñ akē: Meni dši noni ekēowo
 ne: ‘Efe fio, ni nyenañmi, ni asañ efe fio, ni nyea-
 18 nami, ni akē mi le mīya tše le ñō’ le? *Nohewole
 amekē: Meni dši noni ekēo ne: Efe fio? Wolée noni
 19 ewieo. *Agbene Iesu le akē amēmītao akē amēbiolo,
 ni ekēame akē: Ani nyemibibi nyehe ye noni mikē:
 ‘Efe fio ni nyenañmi, ni asañ efe fio ni nyeanami’ le
 20 hewo? *Leleñ, leleñ, mikēnye akē: Nye le nyeafó
 ni nyeafe yāra, ši dše le aná miše; nye le nyeaye
 21 ñkomo, ši kēle nye-ñkomoyeli le atšó miše. *Yō le,
 beni efuñ le, eyeo ñkomo, edšakē eñmletfā le éše; ši
 beni éfú bí le se le, ekaiñ hedšramo le doññ ye miše

7) 14,16,26. 8) 1Kor.14,24. 9) 3,18. 10) Bof.5,31. Rom.4,25.

11) 12,31; 14,30. 12) 1Kor.3,1. 13) 14,26. 1Ioh.2,27. 15) 17,10.

16) 14,19. 21) Ies.26,17.

- 22 hewo, akeši áfó gbomo ké-ba dše le mli. *Nohewole
nye hū, agbene nyemiye ūkomo moñ; ši mananye
ekoñ, ni nyetsui aná miše, ni nyemiše le moko šoñ
23 ye nyedeñ; *ni no gbī le nō le nyebiñmi nokonoko.
Leleñ, leleñ, mīkēnye ake: Nofēno he fai
ní nyeakpa tše le ye migbei anō le, eehā-
24 nye. *Ke-baši be ne le nyekpako noko he fai ye
migbei anō; nyekpaā fai, ni nyeaná, koni nyemiše
le ayi.
- 25 Nii ne míwie mikēnye ye abebuai amlī; ši kēle
ñmletfā mība, beni miwieñ mikēñnye ye abebuai
amlī doññ, ši faññ ní madšadše tše le he sane matsō-
26 nye moñ. *No gbī le nō le nyeakpa fai ye migbei
anō, ni mikēñnye ake mi mabi tše le mahānye;
27 *edšake tše le dientše mīdō nyehe, edšake nye hū
nyedō mihe, ni nyche nyeye ake midše Nyoñmo ñō.
28 *Midše tše le ñō ni miba dše le mli, asañ mīši dše le
ni mīnya tše le ñō.
- 29 Ekaseloi le kēle ake: Na, agbene owie faññ ni
30 owiee ye abebua ko mli. *Agbene wole ake ole nii
fē ni ehīaao ake moko biqo; ene mli ni woheo woyeo
31 ye, ake Nyoñmo ñō odše oba. *Iesu hereame nō
32 ake: Agbene nyemihe nyemiye? *Na, ñmletfā
mība ni éše agbene, ní nyeafā ni mofēmo ate ledien-
tše enō ñō, ni nyeaši mikome; ši dšee mikome miyo,
33 edšake tše le kemi ye. *Nii ne mīkēnye koni
mimli nyená hedšole ye. Dše le mli le nye-
naā hedšramo, ši kēle nyetsui anyōa nye-
mli: mi le míye dše le nō kōnim.

17. Nii ne Iesu wie, ni ehole ehīñmeñi anō ke-te úwei,
ni ekē: Atā, ñmletfā le éše: wo obi le hie nyam,

23) 14,13,20. Mar.11,24. 24) 15,11. 26) 14,20. 27) 14,21; 17,8,25.

28) 13,3. 29) 25. 32) Sak.13,7. Mat.26,31. Ioh.8,16,29.

33) 14,27. Rom.5,1. 1Ioh.5,4.

- 2 koni obi le hũ awo ohĩe nyam! *Take boni ohãle
 hegbe ye helo fẽ nõ, koni nofẽno ní oño-hãle le, ehã-
 3 ame nãno wala. *Ši ene dši nãno walale, ake
 ame le bo, anokwa Nyoũmo kome le, ke
 4 moni otšũ le, Iesu Kristo le. *Mi le miwo
 ohĩe nyam ye šikpon le nõ; nitšumo le ní oño-hãmi
 5 tšumo le, migbe nã. *Ni agbene, wo mihĩe nyam,
 bo, Atã, ye bodientše onõ, ke anumnyam ní miyo ye
 onõ dani dše le yo le.
- 6 Midšie ogbei le aši mitšõ gbomei ní ohãmi kedše
 dše le mli le. Onõ dšiamẽ, ni mi oñoame ohã, ni
 7 owiemo le nõ ameye. *Agbene ame le ake, nii fia ní
 8 oño-hãmi le, onõ edše, *edšake wiemoi le ní oño-
 hãmi le, miño-hãame; ni améhé, ni amená ame le
 kredẽ ake onõ midše, ni amehẽ ameye ake bo otšumi.
- 9 Mi le, ame mibi mahã; dšee dše le mibi mahã, ši
 10 moũ mei ní oño-hãmi le, edšake onõ dšiamẽ; *ni
 minii fẽ onõn, ni onõ hũ minõn, ni mihĩe éba nyam
 11 ye amemli. *Ni mibe dše le mli doũn, ni menemei
 ye dše le mli, ni mi le miba onõ. Atã kroũkroũ, mei
 ní oño-hãmi ne, toame ye ogbei le amli, koni amefe
 12 ekome tamowo. *Beni mĩkeame yo dše le mli le,
 mitoame ye ogbei le amli; mei ní oño-hãmi le, mibu
 amehẽ, ni ameteũ mokome elakodše, dša ladšemõ bi
 13 le, koni noni áumã le aba mli. *Ši agbene le, miba
 onõ, ni nii ne mĩwie ye dše le mli, koni amená mi-
 miše le ní ayi amemli.
- 14 Mĩno owiemo le mĩhãame, ni dše le nyeame, edšake
 amedšee dše le mli, take boni mi hũ midšee dše le
 15 mli le. *Mibii koni odšieame ke-dše dše le mli, ši
 16 moũ koni otoame ke-dše efon le mli. *Amedšee dše

17.— 2) Mat. 11, 27. 3) 1Ioh. 5, 20; 4, 34; 5, 36. 5) 24; 1, 1. Fil. 2, 6.

6) 9. 8) 16, 27. 30. 9) 6, 37. 44. 10) 16, 15. 11) 10, 30.

12) 6, 39. Lal. 41, 10; 109, 8. 13) 15, 11. 14) 15, 19. 15) 2Tes. 3, 3.

17 le mli, take bōni mi hū midšee dše le mli le. *Femo-
ame kroŋkroŋ ye onokwale le mli; owie-
18 mo le anokwaleu. *Take bōni otšumi dše le mli
19 le, nakai mi hū mitšūame dše le mli. *Ni amehewo
midientše mifeo mihe kroŋkroŋ le, koni ame hū afe-
ame kroŋkroŋ ye anokwale mli.

20 Ši dšee menemei ahewo keke ni mibiŋ le, ši mei
ní bahe mino aye ye amewiemo nā le ahewo hū;
21 *koni amefē amefe ekome, take bōni bo, Atā, oyo
mimli ni mi hū miyo omli le, koni ame hū améfe
ekome ye womli, koni dše le ahe aye ake bo otšumi.
22 *Ni anumnyam ní oŋo-hāmi le, miŋo-hāame, koni
amefe ekome, take bōni wo hū woyo ekome le;
23 *miye amemli, ni bo hū oye mimli, koni amēnā akpe
ayafe ekome, koni dše le ale ake bo otšumi ni osu-
moame take bōni osumomi le.

24 Atā, mei ní oŋo-hāmi le, mīsumo ake heni miyo le
ame hū amekemi ahī dšei, koni amēna minumnyam
le ní ohāmi le, akeši osumomi dāni ato dše le šiši.

25 Atā dšalo, dše le léeo, ši mi le mileo, ni menemei
26 le ake bo otšumi; *ni midšie ogbei le kpo mitšōame,
ni masa madšiele kpo matsō, koni suomō ní osumomi
le ahī amemli, ni mi hū mahī amemli.

(1—11. Mat. 26,36. 47—56. Mar. 14,32. 43—52. Luk. 22,39. 47—53.)

18. Beni Iesu wie nii ne le, eke ekaseloi le dše kpo
ameyafō Kedron fā le, heni trom ko ye le, nō mli ní
2 eke ekaseloi le te le. *Ši Iuda hū, moni yaŋole ahā
le, le dšei, edšake Iesu ke ekaseloi le foŋ kpē ye
3 dšei. *Agbene Iuda ní eŋo asafo le ke osofonukpai
le ke Farisifoī le atšūdši atēn meikomei le mība dšei
ke kanei ke hai ke dadei.

17) 6,63. Lal.119,160. **18)** 20,21. **19)** Heb.10,10. **21)** Gal.3,28.

22) Bof.4,32. **23)** 1Kor.6,17. Ioh.14,20; 15,9; 16,27. **24)** 12,26. **25)** 15,21.

18.— **1)** 2Sam.15,23. **2)** Luk.21,37.

4 Kẹkẹ lẹ Iesu, akẹ-ní ele nii fiā ní baā enọ lẹ, edše
 5 kpo ni ekẹame akẹ: Namo nyetao? *Ameherele
 nọ akẹ: Iesu, Nazarenyo lẹ. Iesu kẹame akẹ: Miñ!
 Ši Iuda hū, moni nọlẹ ehā lẹ, kẹame damọ ši.
 6 *Agbene beni ekẹame akẹ: 'Miñ' lẹ, amete sese
 7 ni amegbegbe ši. *Kẹkẹ lẹ esá ebiamẹ ekoñ akẹ:
 Namo nyetao? Ši amekẹ: Iesu, Nazarenyo lẹ.
 8 *Iesu here nọ akẹ: Mikẹnye akẹ miñ; nohewole,
 9 kedši mi nyetao lẹ, nyehāa menemei ayaā. *Koni
 wiemọ ní ewie akẹ: 'Mei ní oño-hāmi lẹ, miladseko
 ameteñ moko' lẹ aba mli.

10 Kẹkẹ lẹ Simon Petro hie klante, ni egbla ni eno-bā
 osofonukpa lẹ nyoñ lẹ ni efo no ninedšūrō toi lẹ; ši
 11 atšé nyoñ lẹ Malko. *Nohewole Iesu kẹ Petro akẹ:
 Nō oklante lẹ owo ehebo lẹ mli! Ani kpulu ní mitše
 eno-hāmi lẹ, mikanu, lo?

(12—27. Mat. 26,57—75. Mar. 14,53—72. Luk. 22,54—71.)

12 Agbene asafo lẹ ke meiakpetše lẹ ke Iudafoi lẹ
 13 atšüdši lẹ mō Iesu ni amefile, *ni amekplale ke-te
 Hana nō tšutšu, edšake Kaiafa ní dši osofonukpa no
 14 afi lẹ nọ lẹ šānū dšile. *Ši Kaiafa dši moni wo lu-
 dafoi lẹ aña, akẹši ehī moñ akẹ gbomo kome agbo ye
 mañ lẹ nādšiañ.

15 Ši Simon Petro kẹ kaselo kroko hū nyie Iesu se.
 Ši osofonukpa lẹ le nakai kaselo lẹ, ni eke Iesu bote
 16 osofonukpa lẹ mō te leñ; *ši Petro damọ šinā lẹ na
 ye gbese. Nohewole nakai kaselo kroko lẹ ní osofo-
 nukpa lẹ lele lẹ dše kpo, ni eyakẹ yō ní sraā šinā lẹ,
 17 ni eke Petro ba mli. *Kẹkẹ lẹ oblayō lẹ ní sraā šinā
 lẹ kẹ Petro akẹ: Ani bo hū odšee nū ne kaselo lẹ
 18 ateñ mokome? Ekẹ: Midšee. *Ši nyōdši lẹ ke
 tšüdši lẹ damọ dšei, amesere la ke ñaī, edšake fei ye,

ni amęngbomọ amęhe ; ši Petro hū kęame damọ ši,
ni ęgbomọ ehe.

19 Agbene osofonukpa lę bi Iesu ekaselọi lę kę etšomọ
20 lę he sane. *Iesu herele nọ akę : Mi lę fańń miwie
mitsō dše lę. Dā mitsō nii ye kpęhe kę solemowe lę,
heni Iudafoi lę fę kpeọ ye lę, ni fifiań lę miwiewe
21 noko. *Menihewọ ni obiomi lę ? Bi mei ní nu noni
22 mikęame wie lę ; na, menęmei le nii ní mikę lę. *Ši
beni ewie neke lę, tšūdši ní damọ ši lę atęn mokome
gba Iesu mā ni ekę : Neke ohereọ osofonukpa lę nọ,
23 lo ? *Iesu herele nọ akę : Kędši efoń miwie lę, ye
efoń lę he odase ; ši kę ekpakpań lę, menihewọ oyiọ-
24 mi ? — *Ni Hana tšüle Kaiafa, osofonukpa lę, ńo ye
kpā mli.

25 Ši Simon Petro damọ ši ęgbomọ ehe. Agbene amę-
kęle akę : Ani bo hū, dšee ekaselọi lę atęn mokome
26 dšio ? Etšo ni ekę : Midšee. *Ososofonukpa lę nyō-
dši lę ekome, moni Petro fo etoi lę wekunyọ, kę :
27 Ani minaaọ kęle ye trom lę mli ? *Ni Petro tšo
ekoń, ni amrō lę wuọ gbę.

(28—19,16. Mat.27,2. 11—31. Mar.15,1—20. Luk.23,1—25.)

28 Agbene amękpla Iesu kę-dšę Kaiafa ńo kę-te ko-
dšomọhe lę. Ni mańkę ni. Ni amędientšę amębotee
kodšomọhe lę, koni amękabule amęhe, ši moń koni
29 amęye Hehō lę. *Agbene Pilato dše kpo ba amęńo
ni ekę : Meni nāflomọ nyeke-ba nyeši gbomo ne ?
30 *Amęhere nọ amękęle akę : Dšee efońfelọ dšile dši-
31 kule, wonáá wonole kę-bahāo. *Kękę lę Pilato kę-
amę akę : Nyeńoale, ni nyedientšę nyeyakodšoale
ye nyemla lę nā. Nole Iudafoi lę kęle akę : Wo lę
32 wọbę hegbe akę wogbeọ moko. *Koni Iesu wiemo
ní ewie eńo-tšō no gbęle ní ebagbo lę aba mli.

20) 7,14,26. 27) 13,38. 31) 19,6..

32) 12,32.. Mat.20,19. Mar.10,33. Luk.18,32.

- 33 Keke le Pilato sa bote kodšomghe le ekoñ, ni etšé Iesu, ni ekēle ake: Ani Iudafoi amañtše le dšio?
- 34 *Iesu herele no ake: Bodientše oyitšon odše owieo
- 35 nii ne, alo meikrokomei no-kēo ye mihewo? *Pilato here no ni ekēle ake: Ani Iudanyo dšimi? Bodientše omañbii ke osofonukpai le noo hāmi. Meni ofe?
- 36 *Iesu here no ake: Mimañtšeyeli le dšee dše neñ; mimañtšeyeli le dše dše ne mli dšikule, misōloji le aple he, koni akañomi ahā Iudafoi le; ši
- 37 agbene le, mimañtšeyeli le dšee biē. *Nohewole Pilato kēle ake: Bēle mañtše dšio kē? Iesu here no ake: Ōkē; edšake mañtše dšimi. Mi le, enehewo ni afomi ni enehewo miba dše le mli, koni maye odase mahā anokwale le. Mofēmo ni dše anokwale le mli le nuo migbē.
- 38 *Pilato kēle ake: Meni dši anokwale? Ni beni ekē ene le, edše kpo ke-te Iudafoi le añō ekoñ, ni eyakēame ake: Mi le minaa fobusane ko kwrā ye emli.
- 39 *Ši nyeye gbenā ko ake mañmē mokome he mahānye ye Hehō le no; nohewole, nyemisumo ake mañmē Iudafoi le amañtše le he mahānye, lo?
- 40 *Keke le amēfē amēblo ekoñ amēkē: Dšee mone, ši Barabba moñ! Ši Barabba le, odšotfaloñ.

19. Nohewole agbene Pilato no Iesu ni eyile ke kple-
 2 bii, *ni asrafoi le no ñmei bo akekre ke-fi eyitšo,
 3 ni amēbule mama tšuru, *ni amēba eñō amēbakē: Ofiē, Iudafoi amañtše! ni amēgblale māi.

4 Keke ni Pilato dše kpo ekoñ ni ekēame ake: Na, mikēle ñdše kpo ke-mba nyeñō, koni nyená nyele ake
 5 minaa fobusane ko ye emli. *Agbene Iesu dše kpo, ebu ñmei akekre le ke mama tšuru le. Ni ekēame

36) 6,15. 37) 8,47. 1Tim.6,13.

19.—4) 18,29.38.

- 6 ake : Na, gbomo le! *Agbene, beni osofonukpai
le ke tsüdsi le nale le, ameblo amekē : Seimo, seimole!
Pilato kēame ake : Nyedientše nyeñoale ni
nyeyaseñale, edsake mi le minaa emli fobusane ko.
- 7 *Iudafoi le herele no ake : Wo le woye mla, ni womla
le nā le esa ake egbo, akeši eno ledientše ehe
efe Nyonmo bi.
- 8 Nohewole, beni Pilato nu nakai wiemo le, eše
9 gbeyē fē tsütšu le; *ni ebote kodšomöhe le ekoñ,
ni ekē Iesu ake : Nēgbē odše? Ši Iesu hāale hetō
10 ko. *Kēke le Pilato kēle ake : Okemi ewiee, lo?
Ani olée ake miye hegbe ake miseño, ni miye hegbe
11 ake miñmeo ohe? *Iesu here no ake : Kule onáñ
mihe noko femo hegbe, ke dsee ñwei adše aňo-hāo le;
nohewole moni ñomi hāo le he ye eša wulu fē enē.
- 12 Ke-dše no no le Pilato tao ehe aňmē; ši Iudafoi le
blo kē : Kēdsi oňmē monē he le, odšee Kaisare šien-
tše; mofēmo ní ñoo ledientše ehe efeo mañtše le,
13 ekūo Kaisare nā. *Nohewole, beni Pilato nu nakai
wiemo le, edsie Iesu kpo, ni eho etá kodšomosei le
no, ye heni atšéo dšei ake Tekamo, ši ye Heberi wie-
14 mo mli le Gabata le. *Ši Hehō sāmō-ke-tō-gbī ni,
afe ñmletfā ní dši ekpa [alo fane ñmle nyoñma-ke-
enyō] mli. Ni ekē Iudafoi le ake : Na, nyemañtše le!
15 *Ši amē le ameblo amekē : Okele aya, okele aya,
señmole! Pilato kēame ake : Nyemañtše le, mí-
señle, lo? Osofonukpai le here no ake : Wobe mañ-
16 tše ake dša Kaisare! *Kēke le agbene enole ehā-
ame, koni ayaseñle. Ši ameño Iesu ni amekēle te.
- (17—30. Mat. 27,32—50. Mar. 15,21—37. Luk. 23,26—46.)
- 17 Ni ewo ledientše eseñmotšo le, ni eyiñ ete heni
atšéo yitšonoñohe ni Heberi mli atšéo Golgota le;
18 *dšei ameseñle ye; ni amekē meikrokomei enyo hū

fata ehe, mokome ye afā ni mokome hū ye afā, ši Iesu
 19 le eye ameteñ. *Ši Pilato ūmā nōmāle ko hū, ni
 eño-kpete señmotšo le yiteñ; ánmā ake: 'Iesu,
 20 Nazarenyo, Iudafoi le amañtše le.' *Agbene
 neke nōmāle ne Iudafoi le ateñ mei pī kane, ši heni
 aseñ Iesu ye le beñke mā leñ; ni ánmā ye Heberi ke
 21 Hella ke Roma wiemo mli. *Nohewole Iudafoi le
 asofonukpai le ke Pilato ake: Kānmā ake: Iudafoi
 le amañtše le, ši ake le moñ ni ekē ake: Midši Iu-
 22 dafoi le amañtše le. *Pilato here nō ake: Noni
 mínmā le, mínmā.

23 Agbene asrafoi le, beni ameseñ Iesu le, amekōlo
 etadei le, ni amedša mli mlidšai edfe, asrafonyo kome
 nō ekome, ke flaka le hū. Ši flaka le be tšámōhe, alò
 24 ke-dše yiteñ ke-yi ši. *Nohewole amekē ye ameteñ
 ake: Nyekahāa wogbaā no mli, ši nyehāa wofōa nō
 ošiki, mo nō ní atšó. Koni noni ánmā ní ke ake:
 "Amedša mitadei le amli ameño, ni mi-
 hebo le amefō nō ošiki" le aba mli. Enehewo
 asrafoi le fe nii ne.

25 Ši Iesu nye ke enye nyemiyō le, Maria, Klopa nā
 le, ke Maria Magdalēne damo Iesu señmotšo le masei.
 26 *Nohewole, beni Iesu na enye ke kaselo ní esumo
 27 le damo ši le, ekē enye ake: Yō, na obi! *Fe se
 le ekē kaselo le ake: Na, onye! Ni ke-dše no
 ūmletfā le nō le kaselo le ñole ke-te ledientše ewe.

28 Ni ene se le Iesu, ake-ní ele ake ágbe nii fē nā mo-
 mo le, koni agbe noni ánmā le nā le, ekē: Kumai
 29 mīyemi! *Agbene nō ko mā dšei ke emli ašín obō;
 ni amekē ašín wo ñšōnkotša obō, ni ameño-mā hisopo
 30 nā, ni ameño-to enā. *Agbene beni Iesu éhe ašín
 le, ekē: A'gbe nā! ni eba eyitšo ši, ni eño mumo
 le ehā.

31 **K**ẹkẹ ẹ Iudafoi ẹ, koni gbomotšei ẹ akahī seṅ-
 motšo ẹ nọ yẹ hedšomogbī ẹ nọ, ake-ní sāmọ-ke-
 tō-gbī ní, edšake no hedšomogbī ẹ gbī wulu ni
 hewo ẹ, ameba Pilato ake ákūmọ amēnādši ẹ, ni
 32 ádšieame. *Kẹkẹ ẹ asrafoi ẹ ba ni amebakūmọ tšu-
 tšumo ẹ nādši ke mokome ẹ hū ní aseúle afata ehe
 33 ẹ nō. *Ši beni ameba Iesu nō ẹ, ake-ní amēna ake
 34 égbomo momo hewo ẹ, amekūmọ enādši ẹ; *ši moñ
 asrafoi ẹ ateñ mokome ke akplọ gbu eñmāwuañ, ni
 35 amrō ẹ lá ke nu dšẹ mli ho. *Ni moni éna ẹ, éye
 odase, ni edase ẹ anọkwañ, ni ele ake anọkwale
 36 ewieo, koni nye hū nyehé nyeye. *Edšake afe nii
 ne, koni noni ánmā ake: “Akūñ ehewu kome”
 37 ẹ aba mli. *Ni asañ ñmāle kroko kẹ: “A me a k we
 moni amegbu ẹ.”

(38—42. Mat. 27,57—61. Mar. 15,42—47. Luk. 23,30—55.)

38 **Š**i nii ne ase ẹ Iosef ní dšẹ Arimatia ni dši Iesu
 kaselo, ši yẹ tēmọ mli yẹ Iudafoi ašemo hewo ẹ,
 ebabi Pilato, koni ahā edšie Iesu gbomotšo ẹ ke-ya;
 ni Pilato hāle hegbe. Nohewole eba ni ebawo Iesu
 39 gbomotšo ẹ ke-te. *Ši Nikodemo hū, ní tšutšu ni
 eba Iesu nō nyōñ ẹ, eke mire ke aloe ní afutu afe
 40 nsenintei oha ba. *Kẹkẹ ẹ amēno Iesu gbomotšo ẹ,
 ni amefimole yẹ klalai amlí ke tsofai ẹ, take boni
 41 Iudafoi ẹ teo fūo ẹ. *Ši heni aseñle yẹ ẹ, trom yẹ
 dšei, ni trom ẹ mli ẹ sañ hē yẹ, nō mli ní ake moko
 42 eumeko peñ; *nohewole dšei amēno Iesu amēñme
 yẹ Iudafoi ẹ asāmọ-ke-tō-gbī ẹ hewo, edšake sañ ẹ
 beñke.

(20,1—18. Mat. 28,1—10. Mar. 16,1—11. Luk. 24,1—12.)

20. Ši otši leñ kleñkleñ gbī ẹ nọ mrā beni duñ ewo
 lolo ẹ, Maria Magdalene ba sañ ẹ nọ, ni ena ake

- 2 ádsie te le ke-dše sañ le nā. *Keke le eša foi, ni eba
Simon Petro ke kaselo kome le ní Iesu do ehe le nō,
ni ekēame ake : Améwó Nuntšo le ke-dše sañ le mli,
3 ni wolée heni amekēle éúme. *Nohewole Petro dše
kpo ke nakai kaselo mokome le, ni amēba sañ le he.
4 *Ši ameyi enyo le fē ameša foi; ni kaselo mokome
le he fe oyá fē Petro, ni eho enā, ni le tšutšu eba sañ
5 le he; *ni ekoto ši ekweñ, ni ena klalai le dfere ši,
6 tšebelē eyaa mli. *Keke le Šimon nyie ese ke-ba, ni
7 ebabote sañ le mli, ni ekwe klalai ní dfere ši le; *ni
duku ní ake-fí eyitšo le kã klalai le masei, ši moñ
8 akūmo mli ni ekome kã hekroko. *Keke le agbene
kaselo mokome le hū ní ba sañ le he tšutšu le bote
9 mli, ni ena, ni ehé eye; *edšake amēnako ameḷe
ñmāle le ake dša ake eete ši ekoñ ke-dše gbohī ateñ
10 le. *Agbene kaselo le yin ekoñ ke-te amewe.
11 Ši Maria damo sañ le ñeleno ēfó ye se. Agbene,
12 beni efóo le, ekoto ši ekwe sañ leñ, *ni ena ñwei-
bofoi enyo ye nii yedši amlí trá ši, mokome ye yitšo-
gbe ni mokome ye nādsiašigbe, ye heni Iesu gbomo-
13 tšo le kã le. *Ni nomei kēle ake : Yō, menihewo
ofóo? Ekēame ake : Edšake améwó mi-Nuntšo le
14 ke-te, ni milée heni amekēle éyañme. *Ni beni ekē
neke le, etšó ehe ke-te se, ni ena Iesu damo ši, ni elée
15 ake Iesu ni. *Iesu kēle ake : Yō, menihewo ofóo?
Namo otaoo? No susu ake bene trowsalo le ni, ni
ekēle ake : Nuntšo, ke bo ówóle ké-dše biē ke-te le,
kēmomi heni okēle éyañme, koni mayawóle ke-ba.
16 *Iesu kēle ake : Maria! No tšó ehe ni ekēle ake :
17 Rabuni (ní dši : Tšolo)! *Iesu kēle ake : Kāta mihe;
edšake minako maya ñwei ye mitše ñō; ši ya minye-
mimei le añō ni oyakēame ake : Mīya ñwei ye mitše
ke nye hū nyetše le ñō, ke mi-Nyoñmo ke nye hū

18 nye-Nyoimmo le nõ. *Maria Magdalēne ba ebagba kaseloi le ake éna Nuntšo le, ni ake ewie nii ne ékēle.

(19—23. Mar. 16,14—18. Luk. 24,36—49.)

19 Agbene no gbī le ní dši otši leñ kleñkleñ gbī le noññ nõ gbeke le, beni Iudafoi le ašemo hewo le aña-
mo šinai le ye heni kaseloi le ébua amēhe nā ye le,
Iesu ba ni ebadamo ameteñ ni ekēame ake : Hedšole
20 ahānye! *Ni beni ekē nakai le, eño edei le ke e-
ñmāwuañ le etšōame. Keke le kaseloi le amī še ake
21 amēna Nuntšo le. *Agbene Iesu sá kēame ekoñ ake :
Hedšole ahānye; take boni tše le etšūmi le, nakai
22 mi hū mitsūonye ne. *Ni beni ekē ene le, emu efie
amēno, ni ekēame ake : Nyehea Mumo kroñ-
23 kroñ; *mei ahe ešai ní nyeaño-faame le,
áño-faame; ni mei ahe ešai ní nyeke-ato
le, áño-to.

24 Ši Toma, mei nyoima-ke-enyo le ateñ mokome le
ní atšēole Didimo (Ata) le be ameteñ beni Iesu ba le.
25 *Agbene kaseloi krokomei le kēle ake : Wóna Nun-
tšo le! Ši le le ekēame ake : Dša mina edeñ plēko-
bii le anādšiañ, ni mīke miwao wo plēkobii le anā-
dšiañ, ni mīke minine ho eñmāwuañ le, dāni mahe
maye.

26 Ni gbīi kpānyo se le ekaseloi le ye šia ekoñ, ni
Toma kēame ye. Ni Iesu ba, aña-mo šinai le, ni eba-
27 damo ameteñ ni ekē : Hedšole ahānye! *Fe se le
ekē Toma ake : Šiamo owao ke-ba biē ni ona midē
leñ, ni šiamo onine ni oke-ho miñmāwuañ, ni okadše
28 ñwane, ši moñ hemō oye! *Toma here nõ ni ekēle
29 ake : Mi-Nuntšo ke mi-Nyoimmo! *Iesu kēle
ake : Toma, edšake onami hewo le, ohe oye; ádšō
mei ní enaa ni kēle amēhe ameye le.

19) Luk. 24,39. 1Ioh. 1,1... 21) 17,18. 23) Mat. 16,19; 18,18. 25) 19,34.

26) 19. 28) 1,1. 29) 1Pet. 1,8.

30 **A**gbene okadii krokomei pī hū Iesu fe ye ekaseloi
 31 le ahie, ní aúmāā ye wolo ne mli; *ši enemei le
 aúmā, koni nyehé nyeye akeši Iesu dši Kristo,
 Nyoúmo bi le, ni koni, ke nyeheo nyeyeo le, nyená
 wala ye egbei le mli.

21. Nii ne ase le Iesu sá no ehe etšō kaseloi le ye Ti-
 2 beria nšō le nā. Ši neke eno ehe etšōame: *Simon
 Petro ke Toma ní atšéole Didimo le, ke Natanael ní
 dše Kana ye Galilea le, ke Zebedeo bii le, ke ekaseloi
 3 le ateñ mei krokomei enyo hū ye hekome. *Simon
 Petro kēame ake: Mīya wuo. Amekēle ake: Wo
 hū wokēo mīya. Ameyiñ ni ameyabote lele mli,
 4 ni nakai nyō leñ le amegbee noko. *Ši beni dše
 étšere momo le, Iesu badamo nšō le nā, tšebelē ka-
 5 seloi le lée ake Iesu ni. *Agbene Iesu kēame ake:
 Mibii, nyeye niyenii ko, lo? Ameherele nō ake:
 6 Dabi. *Ši ekēame ake: Nyefōa yā le ye lele le ni-
 nedšūrō niiañ, ni nyeaná. Nohewole amefō, ni amē-
 7 nyēē yā le amegbla doññ ye loi le afále hewo. *No-
 hewole no kaselo ní Iesu sumo le kē Petro ake:
 Nuntšō le ni. Agbene Simon Petro, beni enu ake
 Nuntšō le ni le, emia emama le, edšake etá ši yayai,
 8 ni etū egbē nšō le mli. *Ši kaseloi krokomei le ba
 ye lele bibio le mli, edšake amēke šikpoñ dšekee, ši
 afe abasai ohai-enyo lo nō keke, ni amegbla yā le ke
 9 loi le. *Agbene, beni amēše šikpoñ le, amēna ñai
 10 ke la ye dšei, ni lo dfere nō ke abolo. *Iesu kēame
 11 ake: Nyeke loi ní nyégbe bianē le eko abaā. *Si-
 mon Petro kwō, ni egbla yā le kēba šikpoñ ke emli
 loi wudši obō, oha-ke-nyoñmai-enumo-ke-etē; ni tše

31) 1Ioh.5,13.

21.— 4) 20,14. Luk.24,16. 5) Luk.24,41. 6) Luk.5,4... 7) 13,23.

12 pī neke yō mli tete le, yā le gblaa. *Iesu kēame
ake : Nyebakpaä nyenā. Ni kaseloī le ateu moko
ekaale bimo ake : Namō dšio ? ši ame le ake Nuntšo
13 leñ. *Agbene Iesu ba ni ebako abolo, ni eno-hāame,
14 ke lo hū. *Ene dši šii etē sōññ ní Iesu ño ehe etšō
ekaseloī le, beni ete ši ke-dše gbohī ateu le.

15 Agbene, beni ameye nii le, Iesu kē Simon Petro
ake : Simon Iona, osumomi fē menemei, lo ? Ekēle
ake : Hē, Nuntšo, ole ake mīdō ohe. Ekē ake : Lē
16 mitōbii le ! *Esá ekēle noni dši ši enyo le ake : Si-
mon Iona, osumomi, lo ? Ekēle ake : Hē, Nuntšo,
ole ake mīdō ohe. Ekēle ake : Kwemo mitōi le !
17 *Ekēle noni dši ši etē le ake : Simon Iona, odo mihe,
lo ? Edō Petro akeši ekēle noni dši ši etē sōññ ake :
odo mihe, lo ? le ; ni ekēle ake : Nuntšo, ole nii fiā,
ole ake mīdō ohe. Iesu kēle ake : Lē mitōi le !
18 *Leleñ, leleñ, mīkēo ake : Beni odši oblanyo le, bo-
dientše omiaä ni onyieo heni osumo ; ši beni oogbo
le, oošia onidši, ni mokroko amiao, ni ekeo ate heni
19 osumo. *Ši ene le ekē eke-kadi nō gbēle ní eke-
awo Nyoñmo hie nyam le. Ni beni ekē ene le, ekēle
ake : Nyiemō mise !

20 Ši beni Petro tšō ehe le, ena kaselo ní Iesu sumo
le, mo hū ní kpaša Iesu tšitši nō ye nyenii aši ni
ekēle ake 'Nuntšo, namo baño ehā ?' le nyie se.
21 *Le le beni Petro na le, ekē Iesu ake : Nuntšo, ši
22 mon le meni ? *Iesu kēle ake : Kēdši mīsumo ake
éhi ši ke-yaši mibābe le, ohe sane meni dši no ? Bo
23 le nyiemō mise. *Keke le wiemo ne dše kpo ye
nyemime le ateu, ake no kaselo le gboñ. Ni Iesu
ekēle ake egboñ, ši mon ake : 'Kēdši mīsumo ake
éhi ši ke-yaši mibābe le, ohe sane meni dši no ?'

- 24 **M**one dši kaselo ní yeo nii ne ahe odase le, ni eimã
nii ne, ni wole ake edase le anokwan.
- 25 Ši nii krokomei pī hū ye ní Iesu fe, ni kedši ake
aĩmã fē ekomekome le, misusuo ake dše le dientše
nyēũ amō wodši ní kulē aaĩmã le amlī. [Amen.]

24) 15,27 ; 19,35.

BOFOI LE AHE SĀDŠI.

(BOFOI LE ANIFEMONII, ALO

LUKA SANEPKAKPA LE MLIDŠĀ NĪ DŠI ENYQ LE.)

1. Kleñkleñ sane le, o Teofile, midšadše ye nibii fē
2 nī Iesu boī femo ke tšōmo le hewo, * ke-yaši gbī no
nī aňole ke-te ūwei, beni etšō Mumo kroñkroñ le no
3 ewo ebofoi nī ehala le akitaī se le; * mei hū nī ema-
nehūlū le se le eňo ehe etšōame ake hiekalo ye oda-
sei srotai pī amli, ni ehā amenalē gbīi nyoňmai-edfe
soňñ, ni ewieo Nyoňmo maňtšeyeli le he nibii le.
- 4 Ni beni ekeame ébua amehe nā le, ewoame akpo
ake amekadše Ierusalem, ši moň ameme tše le šiwo
5 le, 'ni nyenu ye minā le; * edšake Iohane le, eke nu
baptisi, ši nye le aabaptisinye ye Mumo kroñkroñ
mli dšee biē gbīi tūtu ko.'
- 6 Ši agbene mei nī nā ebakpe ši le bile ake: Nuntšo,
ani neke be ne mli le oteo maňtšeyeli le ši omā ši
7 ohā Israel le? * Ši ekēame ake: Dšee nyehe sane ko
dši ake nyefeo bei le lo yinoi le nī tše le éto ye le-
8 dientše ehewale mli le; * ši moň ke Mumo kroñkroñ
ná ba nyeno le, nyaná hewale ni nyeatšōmo oda-
sefoi nyehāmi ye Ierusalem ke Iudea ke Samaria fē,
ke-yaši šikpoň le nāgbē le.
- 9 Ni beni ewie nii ne, ni amekweole, awóle, ni atatu
10 ko nole ke-dšē amehinmeii aňo ke-te. * Ni beni
eyaa nī amekweo ūwei gā le, na, hīi enyo nī wo ata-

I. — 1) Luk. 1, 3. 4) Ioh. 15, 26... Luk. 24, 49. 5) Mat. 3, 11... 6) Luk. 24, 21
7) Mar. 16, 19. Luk. 24, 51. 10) Luk. 24, 4. (Ioh. 20, 12.)

- 11 dei yɛd̄si damo amemasei, *mei ni kɛ hū akɛ : Nye Galileahii, meba nyedamo ši nyekweo n̄wei neke? Neke Iesu ne noh̄n̄ ni ánole ké-d̄še nyeñd̄ ké-te n̄wei ne, eeba nakai ekoñ, take bɔ noh̄n̄ ni nyenale ake eyaã n̄wei ne.
- 12 Keke ni amekū amese ke-ba Ierusalem ekoñ ke-d̄še goñ ní atšéole Mūgoñ lɛ ní beñke Ierusalem afe
- 13 hedšomogbī gbefā lɛ no. *Ni beni ameba d̄sei lɛ, amete n̄weitsū ko mli, heni Petro ke Iakobo ke Iohane ke Andrea, Filipino ke Toma, Bartolomeo ke Mateo, Alfeo (bi) Iakobo ke Simon, hiedolo lɛ, ke Iakobo
- 14 (bi) Iuda bahi ši ye lɛ. *Menemei fē, ke yei lɛ ke Iesu nye Maria lɛ ke enyemihii lɛ, ke d̄feim̄o kome kā solemo ke faikpamo lɛ he.
- 15 Ni nakai gbū lɛ aml̄i lɛ Petro te ši edamo kaseloi lɛ aten̄ (asafo fē ní nā bakpe ši lɛ anā šio afe oha-ke-
- 16 nyoñmai-enyo) ni ekē : *Tšiem̄ei ke anyemimēi, edša ake nakai n̄māle ní Mum̄o kroñkroñ lɛ ekē eto ye Dawid nā ye Iuda ní tšō gbetsōlo chā mei ní mō
- 17 Iesu lɛ hewo lɛ aná aba mli; *edšake akanele ši
- 18 wono ni ená neke sōomo ne ošikigbenā lɛ. *Agbene mone ño nii ní edšaa gb̄e anyomowō lɛ ke-hé abō, ni eyamā eyi ši, ni emli gba enyo ni emlinii fē tue ūe
- 19 ši; *ni mei fē ní hīo Ierusalem lɛ ná le ene, nohewo ní atšéo nakai abō lɛ ye amedientš̄e amewiem̄o lɛ
- 20 mli ake Akeldama, noni d̄si 'lá abō' lɛ. *Edšake ánmā ye Lalai awolo lɛ mli ake : "Aafe ešihilehe lɛ amañfō ní mokomoko akahī mli," ni
- 21 "Enokwem̄onitšum̄o lɛ mokroko ak̄o." *Nohewole edša ake hii lɛ ní kewo nyie befēbe ní Nun-
- 22 tš̄o Iesu lɛ baã mli ni edš̄e kpo ye w̄oten̄ *ní edše

11) Luk 21,27. (1 Tes. 4,16.) 12) Luk 24,50... 13) Luk 6,13...

14) 2,1. Ioh. 7,3. 15) Lal. 41,10... 18) Mat. 27,3—10. 20) Lal. 69,26; 109,8.

21) Ioh. 15,27.

šiši kɛ-dšɛ Iohane baptisimo lɛ nɔ kɛ-yaši gbī nɔ ní
año lɛ kɛ-dšɛ wɔnɔ kɛ-te ŋwei lɛ atɛn mokome atšó
ešitɛ lɛ he odasefonyo afata wɔhe.

23 Ni amefāmo mei enyɔ, Iosef ní atšéglɛ Barsaba ní
24 awolɛ Iusto hū lɛ, kɛ Matia, amɛdamɔ ši. * Ni ame-
sole amɛkɛ : Bo, Nuntšo, mei fɛ atšuiinnilelɔ, tšómɔ
25 mei enyɔ nɛ atɛn mokome ní odšie, * koni einɔ nɛkɛ
sómɔ kɛ bɔfonitšumɔ ní Iuda dšɛ mli koni eya lɛ-
26 dientšɛ egbehe lɛ ošikigbenā lɛ ! * Ni amefɔ ame-
šikii, ni ošiki lɛ nyɔ Matia nɔ, ni abulɛ aši bɔfoi
nyoñma-kɛ-ekome lɛ nɔ.

2. **Ni** beni Pentekoste gbī (alo gbī ní dši nyoñmai-
enumɔ) lɛ šɛ lɛ, amefɛ amɛnā bakpe ši kɛ dfeñmɔ
kome yɛ hekome. * Ni trukā lɛ gbɛmɔ ní tamɔ ahum
ní nā wa kɛ-hoɔ lɛ dšɛ ŋwei ba, ni ebayi šia mū heni
3 amɛtrá lɛ fɛ obóbóbó. * Ni lileii ní agblagbla mli ní
tamɔ lalileii pue hāame; ni etrá ameyiteaŋ ekome-
4 kome; * ni amefɛ amɛmli yimɔ obóbóbó kɛ Mumɔ
kronkron, ni amɛboi wiemɔ kɛ lileii krokomei, take
boni Mumɔ lɛ ño-wo amɛnā lɛ.

5 Ši Iudafoi komei hī Ierusalem, ni amɛdši gbomei
ní šɛo Nyoñmo gbeyɛ ni amɛdšɛ dšɛn mādši fɛ ní yɔ
6 ŋwei šiši lɛ amlī. * Ši beni nɛkɛ gbɛ nɛ ba lɛ, mei
babao nɛ babua amɛhe nā, ni amɛhe dšó amɛhe,
edšakɛ mofɛmo nu akɛ amɛmīwie ledientšɛ emaŋ-
7 wiemɔ. * Ni amefɛ amɛnā kɛ amɛhe ni amɛhīe
feame yā, ni amɛkɛkɛ amɛhe akɛ : Na, ani mei ní
8 wieɔ nɛ fɛ lɛ, dšɛe Galileabii ni, lo ? * Ni té tɛn ní
wɔtɛn mofɛmo nuɔ wɔdientšɛ womaŋ heni afówo yɛ
9 lɛ wiemɔ nɛ ? * Partiabii kɛ Mediabii kɛ Elambii,
kɛ mei ní hīo Mesopotamia kɛ Iudea kɛ Kapadokia,

26) Abei 16,33.

2.— 1) 3Mos.23,15... Bof.1,14. 3) Mat.9,11. 4) 10,44... 5) 13,16,26.

- 10 Ponto ke Asia, *Frighia ke Pamfilia, Misri ke Libia
 niian ye Kirëne masei, ke gboi ni dšę Roma, Iudafoi
 11 ke mei ni etšómę Iudafoi, *Kretabii ke Arabiabii,
 wonuę ake amemĩdšadše Nyońmo nii wudši le ye
 12 womãdši awiemoi le aml! *Ni amefę amẽnã kpe
 amęhe ni ameyiń feame košikoši, ni mene ke mene
 13 ake: Té ene yaã tẽn? *Ši meikomęi hũ ye feo
 amekę: Dã dokodokę amętõro.
- 14 Ši Petro ke mei nyońma-ke-ekome le te ši damo
 ši, ni ewó egbē nõ ni ewie etšõame ekę: Iudahii ke
 mei fę ni hĩo Ierusalem, ene nyenãa nyelea, ni nye-
 15 boa miwiemoi le atoi: *Edšake dšee dã ni mene-
 mei etõro, boni nyesusuę le, edšake dšetšeremę
 16 umletfa ni dši etę ne; *ši moń ene dši noni gbalę
 17 Ioel wie le ake: *“Ni aba mli ye nãgbę gbii
 le anę,” — Nyońmo kę, — “ake mafõse mi-
 Mumę le eko mafie helo fę nõ, ni nyebihii
 ke nyebiyei le agba, ni nyeblahii le ana
 18 niinai, ni nyenukpai le ala lamoi; *ni asań
 mitsũdšihii ke mitsũdšiyei le anę mafõse
 mi-Mumę le eko mafie ye no gbii le anę,”
 19 ni amęgba. *“Ni mahã nãkpenii ye ńwei
 ke okadii hũ ye šikpoń le nõ, lá ke la ke
 20 lasũ lamę. *Hũlũ le, aatšõle duń, ni nyoń-
 tšere le, aatšõle lá dãni Nuntšę le gbi
 21 wulu kõme le aba. *Ni aba mli ake mofę-
 mo ni atšę Nuntšę le gbei le anęle, aahere
 eyi wala!”
- 22 Tšiemei ke Israelbii, nyeboa neke wiemoi ne atoi!
 Iesu Nazarenyo le, nũ ni Nyońmo ke hewalenitšumoi
 ke nãkpenii ke okadii ni etšõ enine nõ efe ye nyeteń
 23 dšie etšõnye, take boni nyedientšę nyele le, *le ni
 anęle ye Nyońmo yiń ni eto ke enilę ni ele momosa

le nā ahā le, nyeño, ni nyeke notōloi anidši klale ye
 24 tšo nō nyegbele; *le noññ Nyoñmo tele ši ni efēne
 gbēle kōmōi le, ake noni enyēñ eba mli ake ētši enā
 25 le. *Edšake Dawid wie ye ehe ekē: “Minaā
 Nuntšo le ye mihie dā, ši eye mininedšūrō
 26 nō, koni akatšimi. *Nohewole mitšui nyāa
 ni mililei mli eflile, ni asañ mihelo hū
 27 adšo ehe ye hienokāmo mli; *edšakeši
 ošiu misusuma ye gbobiadše, ni ohāñ
 28 onumnyamgbomo le ana fitemo. *Ohā mile
 wala gbei le, ni oke ohie awomi nyāmo
 obō.”

29 Tšiemei ke anyemime, nyehāa mawiea ekā nā
 matsōanye ye blematše Dawid le hewo, ake egbo ni
 30 afūle, ni esañ le ye woteñ ke-baši ñmene. *Nohe-
 wole, ake noni gbalō dšile ni ele ake kitā Nyoñmo
 ekāle eke-wo ši ake ehe mli bii le eko atā eseī le nō
 31 hewo le, *ena eto ni ewie Kristo šitē le he, ake ašiu
 esusuma ye gbobiadše ni ehelo hū enañ fitemo.
 32 *Nakai Iesu le noññ le Nyoñmo tele ši; no he oda-
 sefoi dši wofē. *Agbene ake noni Nyoñmo nine-
 dšūrō le ake-wó eno ni enā Mumō kronkron le šiwo
 le ke-dše tše le dē hewo le, efose ene ní nye nyenaā
 34 ní nyenuo agbene ne efie ši. *Edšake dsee Dawid
 ni kwō ke-te ñweii le, ši le noññ ekē: “Nuntšo le
 kē minuntšo le ake: Tá mininedšūrō nō,
 35 *ke-yaši beyino ní maño ohenyeloi le
 mafe onādšiašiši-māñō le!”

36 Nohewole hā ní Israel we le fē ale kredē ake,
 Nuntšo ke Kristo fē ni Nyoñmo efe neke Iesu ní
 nyeseñle ne.

24) 3,15; 4,10; 5,30...; 10,40; 13,29... 25) Lal.16,8..

29) 13,36. 1Man.2,10. 30) Lal.89,4.. 2Sam.7,12.. 31) 13,35. Lal.16,10.

34) Lal.110,1. 36) 5,31.

- 37 Ši beni amenu ene le, etšuro ametšuiian, ni amekē
 38 Petro ke bofoi ni efe le ake : Tšiemei ke anyemimei,
 38 té wofe tēn? *Ši Petro kēame ake : Nyetšakea
 nyetšuii amlī nī nyeteñ mofēmo ahā abap-
 39 tisile ye Iesu Kristo gbei anō, koni anō
 nyehe ešai le afanye, ni nyeaná Mumō
 39 kroñkroñ nōkēnō le. *Edšake šiwō le, nye ke
 nyebii ke mei fē nī yo se šoiñ, mei abo nī Nuntšo
 40 wō-Nyoñmo le atšé ke-aba le anō ni. *Ni wiemoi
 krokomei pī eke-ye odase ni ewie etšōame ake :
 Nyehāa aherea nyeyiwala ke-dše yinō kōdōñ ne mli.
 41 Agbene mei nī hé ewiemo le tšuidšūrō nā le abap-
 42 tisiame, ni nakai gbī le nō noññ le anō susumai afe
 42 akpei-etē afata amehe. *Ni amehie bofoi le atšōmo
 le ke nanyobō le ke abolo kūomo le ke solemoi le
 amli.
 43 Ni gbeyē ba susuma-fē-susuma nō, ni bofoi le fe
 44 nākpenii ke okadii pī. *Ši mei fē nī heo yeo le ye
 45 hekome, ni amefe amenii fē ekome; *ni amēšikpōđši
 ke amehenii le amehōhōi, ni amedša mli amehā mei
 46 fē take boni ehā moko. *Ni dāne amekē dfeñmo
 kome hie mli ye solemowe le, ni amekūmokūmo
 abolo ke-dše šia ke-yaā šia, ni ameyeo ūmā ye
 47 mliflimo ke tšui kroññ nā, *ni amedšieo Nyoñmo
 yi, ni amehie ba nyam ye mañ mū le fē hie. Ši
 Nuntšo le ŋoo mei nī ahere ameyiwala le efatañ
 asafo le he dāne.

3. Ši Petro ke Iohane tša mlu ke-te solemowe le ye
 2 solemo ūmletfā nī dši ūmletfā nehū le nō. *Ni nū
 ko ye nī dši obubuafo ke-dše enye musūñ nī awóole

37) 5,33; 7,54; 16,30. 38) 3,17... Luk.24,47. Bof.19,6. 39) Ioe1 3,5.

42) 20,7. 44) 4,32. 46) 42. 47) 4,4; 5,14; 6,7; 11,21; 14,1.

3.—2) 8,7; 14,8.

- ni dā akɛlɛ batáa solemowe lɛ šinā ní atšéolɛ šinā
 fɛfɛo lɛ nā, koni esīsɛ edšūrɔfemonii yɛ mɛi ní boteo
 3 solemowe lɛ adɛ. *Lɛ beni ena Petro kɛ Iohane bo-
 4 teo solemowe lɛ, ebiamɛ edšūrɔ noko. *Ši Petro kɛ
 5 Iohane kwɛlɛ gā, ni ekɛlɛ akɛ : Kwɛmɔ wɔhɛ ! *Ši
 lɛ lɛ edo ehīnmeii eto amɛnɔ, ni ehɛ kā nɔ emɛ akɛ
 6 ebaná noko yɛ amɛdɛ. *Ši Petro kɛ : Dfɛtɛi kɛ šika
 bɛ midɛ ; šɛ noni miyɔ lɛ, no miño-hāao nɛ : Iesu
 7 Kristo Nazarenyo lɛ gbei amli lɛ tɛ šɛ ni onyie ! *Ni
 emɔ eninedšūrɔ mli ni ewó enɔ edamɔ šɛ ; ni amrɔ
 8 lɛ enād̄šiašii kɛ etalɔi lɛ māmɔ šɛ šin̄h̄ ; *ni etū
 edamɔ šɛ ni ɛsra šɛ, ni ekɛamɛ bote solemowe lɛ kɛ
 9 šisramɔ kɛ tūmɔ kɛ Nyoŋmo yid̄šiemɔ. *Ni mañ
 10 mū lɛ fɛ nalɛ ní ɛsra šɛ ní ɛd̄šie Nyoŋmo yi ; *ni
 amɛnā amɛlɛ akɛ lɛ d̄ši moni tá šɛ yɛ edšūrɔfemonii
 ahewɔ yɛ solemowe šinā fɛfɛo lɛ nā lɛ, ni ameyimɔ
 obóbɔ kɛ hedšómɔ kɛ nākpɛ yɛ noni afele lɛ hewɔ.
 11 *Ši akɛ-ni obubuafo ní atšálɛ lɛ kpɛtɛ Petro kɛ Iohane
 hɛ lɛ, mañ lɛ fɛ d̄šo foi yabua amɛhɛ nā yɛ amɛnɔ
 yɛ ablanā ní atšéolɛ akɛ Salomo nɔ lɛ nɔ, ni amɛhɛ
 d̄šo amɛhɛ.
- 12 Ši beni Petro na enɛ lɛ, ehɛre mañ lɛ nɔ ni ekɛ :
 Nye Israelhīi, mɛba nyehɛ feonye yā yɛ enɛ hewɔ ?
 alo mɛba nyekwɛwɔwɔ gā neke, tamɔ noni wɔdientšɛ
 wɔhewalɛ lo Nyoŋmo-dšámɔ wɔkɛ-hā monɛ nyieo
 13 nɛ ? *Abraham kɛ Isak kɛ Iakob Nyoŋmo lɛ ní d̄ši
 wɔtšɛmɛi lɛ a-Nyoŋmo lɛ wɔ ɛtšúlɔ Iesu hɛ nyam ;
 moni nye moñ nyeño-hā ní nyekwalɛ yɛ Pontio Pi-
 14 lato hɛ, beni lɛ lɛ ekpɛ mli akɛ eɛnmɛ ehe lɛ. *Ši
 nye lɛ, nyekwa mokroŋkroŋ kɛ dšalɔ lɛ, ni nyekpa
 15 fai akɛ áno gbomo awuiyelɔ ko akenye, *šɛ wala-
 lumɔ lɛ, nyegbelɛ ; šɛ Nyoŋmo telɛ šɛ kɛ-dšɛ gbohi

6) 16. 7) Mat. 8, 15 ; 9, 25. 8) Ies. 35, 6. 11) 5, 12. Ioh. 10, 23.

13) 5, 30. 2 Mos. 3, 6. 15, 16. Bof. 2, 23. 14) Mat. 27, 20. 15) 2, 24 ; 4, 10.

16 ateh, no nonũ he ní wodši odasefoi. *Ni egbei anõ
 hemõ-ke-yeli le egbei le nõ-wadše mone ní nyenaã
 ní nyele le; ni hemõ-ke-yeli ní tšõ enõ le ehã éve
 17 emũ ye nyefẽ nyehĩe ne. *Ni agbene, anyemimeĩ,
 mile akẽ, lẽ ní nyelée hewõ ní nyefe, takẽ nyenu-
 18 kpai le hũ; *ši Nyoũmo le, nii ní ekẽ ye egbalõĩ le
 fẽ nã eto momo, akẽ Kristo ana amanehũlũ le, ehã
 19 eba mli nakai. *Nohewõle nyetsakea nyetsũiaũ, ni
 20 nyekũa nyese, koni agbe nyehe ešai le, *bonĩ afe
 ní hedšomõ yingõ adše Nuntšõ le hĩe aba, ní etšũ Iesu
 21 Kristo moni edšie etonye momo le; *ši dša akẽ
 ñwei monĩ nõõle ke-yaši beyingõ ní ato nibii fẽ ní
 Nyoũmo ewie ye egbalõĩ kroũkroĩ le anã ke-dše
 22 tetete le gbẽdšianõ ekoũ. *Edšakẽ Mose tete kẽ tše-
 mei le akẽ: "Gbalõ ko ši Nuntšõ, nye-Nyoũ-
 mo le, ate ahãnye ke-adše nyenyemimeĩ
 le ateh, tamõmi; le toi nyeboa ye nibii fẽ
 23 ní eewie etšõnye le nã. *Ši aba mli akẽ,
 susuma-fẽ-susuma ní boũ nakai gbalõ le
 toi le, aakpãtã ehie ke-adše maũ le mli."
 24 *Ni asaũ gbalõĩ le fẽ hũ ke-dše Samuel nõ ke mei ní
 nyie se le, mei abõ ní ewie le, ametši neke gbũ ne
 25 hũ atã ameto. *Nye le nyedši gbalõĩ le ke kpãũmo
 le bii, kpãũmo ní Nyoũmo ekpãũ ehã wõtšemeĩ le,
 beni ekẽ Abraham akẽ: "Ni oseši mli aadšõ ši-
 26 kpoũ le nõ wekui fẽ ye" le. *Nye tšutšũ ní
 Nyoũmo ete etšũle Iesu le ši, ni etšũle koni ébadšõ-
 nye ní etšõ nyeteũ mofẽmo ke-dše nyenifõdšianii le
 amlĩ.

4. Ši beni amewieõ ametšõõ maũ le, osofoi le ke solemõwe le mli asafoiatše le ke Sadukifoi le ba ameno,

17) Luk.23,34. 18) Luk 24,27. 19) 2,38. 22) 5Mos.18,15,18..

25) 1Mos.12,3; 22,18. 26) 13,46.

4.— 1) Luk.22,4.52.

- 2 *edšake edoame ake ametšō mañ le nii, ni amedša-
 3 dše ametšō ake Iesu te ši ke-dše gbohī ateu; *ni
 ameke amenidši ūmle ameno, ni amewoame tšūñ ke-
 4 yaši dšetšerenō, edšake agbene le gbekenašii. *Ši
 mei ní nu wiemo le ateu mei pī hé ameye, ni hū le
 ayibo afe akpei-enumo.
- 5 Ši ebaba mli ake dšetšerenō le amelumei le ke
 onukpai le ke woloñmāloi le babua amēhe nā ye Ie-
 6 rusalem, *ke osofonukpa Hana, ke Kaiafa ke Iohane
 ke Aleksandro ke mei abo ní dše osofonukpa-weku
 7 le mli le; *ni ameyanoame amebadamō teñ, ni
 amebiamē ake: Mē hewale alo mē gbei amli nyefe
 ene ye?
- 8 Keke ni Petro ní éyi obō ke Mumō kroñkroñ le
 keame ake: Nye mañ le nō lumei ke Israel onukpai!
 9 *Kedši akewō nye sane ūmene-gbi ne nō ye edšūrō
 ní afe neke gbomo helatše ne ake namo mli ahere
 10 eyiwala ne ye le, *bēle ahā nyefē ke Israel mañ
 mū le fē aná ale ake, Iesu Kristo Nazarenyo le, ní
 nyeseñ, ní Nyoñmo étele ši ke-dše gbohī ateu le gbei
 11 le amli, no noññ mli ní monē damō nyehie ni ehe étā
 ne! *Monē dši “te le ní” nye ní nyedši “tšū tfa-
 12 loi le gbe ehe guō, ní tšō koñte ne.” *Ni
 yiwalaheremō be mrokro mli; edšake
 gbei kroko hū be ūwei šiši ní año-hā ye
 gbomei ateu ní dša ake ahere woyiwala
 ye mli.
- 13 Ši beni amēna Petro ke Iohane ekā le ni ameyo se
 ake gbomei ní ekaseko wolo ke humii dšiamē le,
 amēhie feame yā, ni amesá ameyoame ake ameke Iesu
 14 enyie. *Ši beni amēna gbomo ní atšále le keame
 15 damō ši le, amebe noko ní ameakē ameši no. *Ši

2) 23,8. Mat. 22,23. 4) 2,47-- 6) Luk. 3,2. 7) Mat. 21,23. 8) Mat. 10,19..
 10) 2,24; 3,15. 11) Lal. 118,22. Mat. 21,42. 12) Mat. 1,21. 14) 3,8..

- amefáame ake amédse gwabọ le mli amédse kpo, ni
 16 amete adšina ye ameten * amekē : Meni wófe gbo-
 mei ne? ši ake amefe okadi ní ale le ye fañu ye mei
 fē ní yo Ierusalem le ahie moñ, ni wonyèn wotšo.
 17 *Ši kēle, beni afe ní ekahehe tūtu ko doñu ye mañ le
 mli hewọ le, nyehāa wowa amēhe gbeyē koni amē-
 kawie ye neke gbei ne amlí amēntšō mokomoko doñu.
 18 *Ni amētšéame ke-ba, ni amewoame kitā ake amē-
 katši tā ni amekatsō nii ye Iesu gbei amlí kwrā doñu.
 19 *Ši Petro ke Iohane here nọ ni amekéame ake : Ke
 edša gbe ye Nyoñmo hie ake abonye toi fē Nyoñmo
 20 le, nyekodsoa! *Edšake wọ le wonyèn ake dša wọ-
 21 wie nii ní wona ke nii ní wonu le. *Ši amē le, beni
 amesá amewo amēhe gbeyē le, amēumē amēhe,
 edšake amēnaa bọni amēafe ní amēapiame ye mañ
 le hewo, edšakeši amēfē amewo Nyoñmo hie nyam
 22 ye noni afe le hewo; *edšake gbomo ní afe tšámọ
 okadi ne ye emli le eye afe afii nyoñmai-edfe lo nō.
 23 Ši beni aumē amēhe le, amēba amēdientšē amēmei
 le añō, ni amēdšadše nibii fē ní osofonukpai le ke
 24 onukpai le kēame le. *Ši amē le, beni amēnu no
 le, amēke dfeñmọ kome hole amēgbēi anọ amēhā
 Nyoñmo ni amekē : Owura, bo ní odši Nyoñmo ní
 fe ñwei ke šikpoñ ke ñšo ke nii fia ní yo amēmli le,
 25 *bo moni otšō wotšē Dawid, otšulo le, nā okē :
 “Mēba dšēñmādsi feọ hō, ni mādši hū
 26 dfēọ yakanii? *Šikpoñ nọ mañtšēmei le
 te ši damọ ši, ni lumei le hū anā bakpe ši
 amēño-ši Nuntšọ le ke moni efole mū le!”
 27 *Leleñ, amēbabua amēhe nā ye mā neñ amēši otšulo
 kroñkroñ Iesu, moni ofole mū le, Herode ke Pontio
 28 Pilato ke dšēñmādsi ke Israel mādši hū, *koni

16) Ioh. 11, 47. 17) 5, 28. 19) 5, 29. 23) 1, 13. 25) Lal. 2, 1..

27) Luk. 23, 12. 28) 2, 23.

amefe nii abo ni onine ke oyintō le éto momo ake
 29 áfe le. *Ni agbene hū, Nuntšo, kwemo amehe gbe-
 yewoi le anō, ni ohā otšūdši le ke ekāfemo fē awie
 30 owiemo le, *ake-ni ošia onine ni atšátšā mei, ni afe
 okadii ke nākpēnii ye otšūlo krońkroń Iesu gbēi le
 31 ahewo! *Ni beni amesole le, heni amenā ebakpe ši
 ye le hoso, ni amefē ameyimo ke Mumō krońkroń,
 ni ameke ekāfemo wie Nyońmo wiemo le.

32 Ši mei ni heo yeo le ayibo ni fá le hie tšui kome
 ke susuma kome, ni ameteń mokomeflo tete tšéé enii
 ni eyo le eko ake ledientše enō, ši moń amefe fē
 33 ekome amehā amehe. *Ni hewale kpeteńkple bofoi
 le ke-ye Nuntšo Iesu šitē le he odase le, ni dromo
 34 kpeteńkple ye amefē ameno. *Edšake mokomoko
 be ameteń ni ehiale tete; edšake mei abo ni dši ši-
 kpódši alo šiai atšemei le hō, ni ameke nii ni ahō le
 35 ayinii le ba *amebafie bofoi le anādsi anā, ni adšai
 ahāa mofemo boni ehiale le.

36 Ši Iose, moni bofoi le wole Barnaba (noni ke atšō
 šiši le dši : Mišedšemōbi) le, ni dši Lewinyo Kipri-
 37 nyo ye eweku le nā le, *ye šikpoń ko, ni ehō, ni
 eno šika le ni eke-bafie bofoi le anādsi anā.

5. Ši nū ko ni atšéole Anania ke ehā Safira hō ši-
 2 kpoń, *ni eto yinii le eko ye se, ni ehā hū le mli, ni
 3 eke fá ko ba ni eke-bafie bofoi le anādsi anā. *Ši
 Petro kē : Anania, meba Satana yi otšuiń obō, ni
 omale otšō Mumō krońkroń le, ni oto šikpoń le yinii
 4 le fá ko? *Aso beni eyo le, dšee onō ni? ni beni
 ohō hū le, dšee ohegbe mli eyo? Meba mo ni oto
 neke sane ne ye otšui mli? Dšee gbomei omale otšō

9) Ef.6,19. 31) 2,2; 10,26. 32) 1,14; 2,44. 33) 2,24; 2,47. 34) 2,45.

5.—2) 4,37. 3) Ioh.13,2.

- 5 ne, ši Nyonmo moñ! *Ši beni Anania nu neke wie-
 moi ne, egbe ši, ni egbo. Ni gbeyē kpeteñkple mō
 6 mei fē ní nu nii ne. *Ši oblahi lẹ te ši, ni amesāle,
 ni amewóle ke-dše kpo ni ameyafule.
- 7 Ni ebaba mli ake, beni fe se afe ñmletfai ete le,
 8 eua hū ní lee noni afe lẹ ba mli. *Ši Petro herele
 no ekē : Kēmomi : ani boni nyehō šikpoñ lẹ nyehé
 9 ne, lo? Ši ekē : Hē, nekeñ. *Keke ni Petro kele
 ake : Té tēu ake nyefe ekome koni nyeka Nuntšo
 Mumo lẹ? Na, mei ní te yāfū owu lẹ anādsi lẹ damo
 10 šinā lẹ nā, ni amewóo ke-adše kpo! *Keke ni
 amrō lẹ noññ egbe ši ye enādsi anā, ni egbo. Ni
 beni oblahi lẹ ba mli amebana ake egbo lẹ, amewóle
 11 ke-dše kpo, ni ameyafule ye ewu lẹ masei. *Ni
 gbeyē kpeteñkple mō asafo lẹ fē ke mei fē ní nu
 nii ne.
- 12 Ši atšō bɔfoi lẹ anidši ano afe okadii ke ñakpeni
 pi ye mañ lẹ mli; ni amefē ameke dfeñmo kome yo
 13 Salomo ablanā lẹ no. *Ši mei ní efe lẹ atēñ moko-
 moko ekaa amehē kpetemo, ši moñ mañ lẹ buame
 14 naakpa. *Ni asá ake mei ní heo yeo lẹ, hi lẹ ke yei
 15 babao, fata Nuntšo lẹ he, *ahū po ní amehole helat-
 tšemei ke-ba blohūi amlī amebafie sāi ke sātšei ano,
 koni, ke Petro ba lẹ, esusuma tete atšō ameteñ moko
 16 no. *Ši mādši ní dfere Ierusalem hewo lẹ amlī mei
 pi tete babua amehē nā, ni amehie helatšemei ke mei
 ní mumoi ní he tšee lẹ haoame ke-ba, ni atšáame fē.
- 17 **K**eke ni osofonukpa lẹ te ši ke mei fē ní kele yo
 ní dši Sadukfoi lẹ akū lẹ, ni ameyimo ke hiedo obō,
 18 *ni ameke amenidši ñmle bɔfoi lẹ ano, ni ameyawo-
 19 ame mañ tšūñ. *Ši Nuntšo lẹ bɔfoi bagble tšū lẹ ši-
 20 nāi lẹ anā nyon, ni edšieame kpo ekē : *Nyeyaa ní

nyeyadamoa ši nyewiea neke wala ne wiemoi le fē
 21 ye solemowe le nyetsōa mañ le ! *Ši beni amenu le,
 ameyiñ lebi mañkpa amete solemowe le ameyatsō
 nii. Ši osofonukpa le ke mei ní keke yo le ba ni
 amebatsē gwabo le ke-kpe, ke Israelbii le anukpai le
 fē, ni ametsū ke-te tšū leñ koni ayadšieame ke-ba.
 22 *Ši beni oblafoi le ba dšei le, amēnaa-ame ye tšū leñ,
 23 ni amekū amese amebadšadše *amekē : Tšū le
 wona ake aná kpēññ, ni sraloi le hū damo šināi le
 anā moñ ; ši beni wogble le, wōnaa moko ye mli.
 24 *Ši beni osofo le ke solemowe le asafoiatše le ke oso-
 fonukpai le nu neke wiemoi ne, ameyiñ feame koši-
 25 koši ye amehewo, ake té ene afe tēñ ? *Ši moko ba
 bagbaame ake : Na, hū ní nyeño-wo tšun le damo ši
 ye solemowe le mitsō mañ le nii.

26 Keke ní asafoiatše le ke oblafoi le yñ amete ni
 ameyakplaame ke-ba, dšee hewale nā, edšake amese
 27 mañ le gbeyē, ní akatšiaame tei. *Ni amēnoame
 ke-ba amebadamo gwabo le teñ ; ni osofonukpa le
 28 biamē *ekē : Aso dšee kitā wōwonye ake : nyeka-
 tsōa nii ye neke gbei ne ano le ? ni na, nyewo Ieru-
 salem obō ke nyetsōmo le, ni nyentao ake nyeke
 29 neke gbomo ne lá le aba wōno ! *Ši Petro ke bofoi le
 here no ni amekē : Dša ake aboo Nyoñmo toi
 30 moñ fē gbomei. *Wotšemei a-Nyoñmo le te Iesu
 ši, mo noññ ní nyeseñle ye tšo no ni nyekpātā ehie
 31 le ; *mone Nyoñmo ke eninedšūrō le wo lumo ke
 walaherelo, koni eño tšuitšakemo ke ešaiřa ehā Is-
 32 rael. *Ni wo le wōdši edasefoi ye neke sādši ne
 ahe, ši Mumō kroñkroñ le hū, moni Nyoñmo hā mei
 ní boole toi le ni.

21) 4,18. Mat.27,25. 29) 4,19. Dan.6,10.. 30) 2,24; 3,15. 31) 2,33.36.
 2) 2,32. Luk.24,48. Ioh.15,26..

33 Ši beni amenu lɛ, eflɔ amɛtšuaian, ni ameto ameyiñ
 34 ake ameyagbeame. *Ši Farisifonyo ko ní atšéŋle
 Gamaliel, mlatsšòlɔ ní awoŋlɛ yɛ mañ lɛ fê mli lɛ,
 te ši yɛ gwabɔ lɛ teñ, ni efǎ ake ake bɔfoi lɛ ádše
 35 kpo fió, *ni ekɛame ake : Tšiɛmei Israelbii, nyehie
 ahia nyehie nɔ yɛ neke gbomei ne ahewɔ, boni nye-
 36 keame aye ahã. *Edšake dāni neke gbii ne ba ne
 Teuda te ši ni ekɛ ake moko dšile, ni hii abɔ afe
 ohai-edfe ke amehɛ kpetɛ ehe ; ši agbele, ni mei abɔ
 37 ní bole toi lɛ gblagbla mli ni amɛladše. *Mone sɛ lɛ
 Iuda, Galileanyo lɛ, te ši yɛ ñmǎle-ke-kanemɔ gbii
 lɛ anɔ, ni egbla asafo babao efie esɛ ; lɛ hũ ehie
 38 kpātã, ni mei fê ní bole toi lɛ hũ gbɛ fã. *Ni agbene
 hũ mĩkɛnye ake : Nyedšea neke gbomei anɔ ni
 nyeñmea amehɛ ; edšakeši kedši neke yintɔ ne alo
 39 neke nitšumɔ ne dše gbomei amlɛ lɛ, ebaŋite ; *ši ke
 edše Nyoñmo mli lɛ, nyenyèñ nyefite ; koni akana-
 40 nye ake mei ní ke Nyoñmo hũ wuɔ ! *Ni amɛbole
 toi ; ni amɛtšé bɔfoi lɛ ke-ba, ni ameyiame, ni amɛ-
 fǎame ake amekawie yɛ Iesu gbɛi lɛ anɔ, ni amɛñmɛ
 41 amehɛ. *Agbene menɛmei lɛ, mĩšɛ moñ amɛke-dše
 gwabɔ lɛ hie ke-te, akeši egbɛi lɛ ahewɔ ni abuame
 42 ake amesa ní abɔame ahora lɛ. *Ni befèbe lɛ
 ameyɛ solemowe ke šia lɛ, amɛfòò Iesu Kristo he
 sanekpakpa lɛ dšadšemɔ-ke-tšòmɔ.

6. Ši no gbii lɛ amlɛ, beni kaselɔi lɛ ayi fãa ke-yaã
 nɔ lɛ, hũhũhũwiemɔ ko te ši yɛ Hellenifoi lɛ atɛñ
 yɛ Hebrifoi lɛ ahewɔ, akeši hie dše amɛkulafoyei lɛ
 2 anɔ yɛ dā-sòmɔ lɛ mli. *Ši mei nyoñma-ke-enyɔ
 lɛ tšé kaselɔi lɛ ayifalɛ lɛ ke-ba, ni amɛkɛ : Esaa ake

33) 2,37 ; 7,54. 34) 22,3. 38) Mat.15,13. 39) 9,5. 40) 22,19.

41) Mat.5,10.12. 1Pet.4,13.

6.—1) 4,35.

wo le wošio Nyoŋmo wiemo le ni woyasōmoŋ okplōi
 3 ahe. *Nohewole, anyemimei, nyetaoa nyeteŋ hū
 kpawo ni yo gbei kpakpa ni ameyimo obō ke Mumō
 kroŋkroŋ ke nā nyekwea, koni woŋoame woto neke
 4 nitšumō ni hīa ne no; *ši wo le woŋhie solemō le ke
 5 wiemo le he sōomō le mli. *Ni wiemo le sa ameyi-
 fale mū le fē hīe; ni amefāmo Stefano, gbomo ko ni
 eyi obō ke hemō-ke-yeli ke Mumō kroŋkroŋ le, ke
 Filipino ke Prokoro ke Nikanora ke Timon ke Par-
 mena ke Iudafoi-ahfatalo Nikolao ni dše Antiokia le,
 6 *ni amēke menemei damō bofoi le ahīe; ni amesole
 amēke amenidši ŋmle ameno.
 7 Ni Nyoŋmo wiemo le fere, ni kaseloj le ayibo le
 yafā babao dientše ye Ierusalem; ni osofoi le amlj
 asafo yū tete boŋ hemō-ke-yeli le toi.

8 Ši Stefano, moni eyi obō ke hemō-ke-yeli ke he-
 wale le, fe nākpeni ke okadii wudši ye maŋ le mli.
 9 *Keke le mei ni dše kpēhe ni atšeo ake Libertinomei
 ke Kirēnefoi ke Aleksandrifoi le anō le ke mei ni dše
 Kilikia ke Asia le ateŋ meikomei te ši amēke Stefano
 10 dše ŋwane, *ni amenyēē amekū nā ke mumō ni
 11 eke-wieŋ le nā. *Keke ni amēke hīi komei wo mli,
 mei ni kē ake: Wōnu ake ewie musubo-wiemōi eši
 12 Mose ke Nyoŋmo. *Ni ameta maŋ le ke onukpai le
 ke woloŋmāloj le amlj, ni ameba eno amebamōle, ni
 13 amekplale ke-ba gwabo le hīe. *Ni amēke amale-
 odasefoi badamō ši, mei ni kē: Neke gbomo ne efōō
 14 he-kroŋkroŋ le ke mla le he wiemo; *edšake wōnu
 ake ekē ake: Iesu Nazarenjo le afite bie ne, ni ee-
 15 tšake gbenāi ni Mose ŋo-hāwo le. *Ni mei le fē ni
 trá gwabo le mli le kwe eno gā, ni amena ehie tamo
 Nyoŋmo bofo ko hīe.

3) 1Tim.3,7.. 5) 8,5. 6) 1,24; 13,3. 7) 12,24; 13,49; 19,20. (Ies.55,11.)
 7) 2,47; 19,20. 10) Luk.21,15. 11) Mat.26,60... 13) Ier.26,11.

7. Si osofonukpa le kē : Ani nii ne ye mli nakai, lo ?
 2 *Ši le le ekē : Anyemimei ke atāmei, nyeboa toi !
 Anunnyam Nyõnmo le dšie ehe kpo etšõ wõtše
 Abraham, beni eyõ Mesopotamia lolo, dāni ehe ši ye
 3 Haran le, *ni ekēle ake : “Dšie ošikpoñ le nõ
 ke oweku leñ ke-ba šikpoñ ní matšõo le
 4 nõ.” *Keke ni edše Kaldeabii le ašikpoñ le nõ, ni
 ebahe ši ye Haran. Ni dšei hũ, beni etše gbo se le,
 efãle ke-ba neke šikpoñ ne ní nyeyo nõ ñmene-
 5 ñmene ne nõ; *ni ehãale noyelihe ko, dšee boni
 ake nane maa nõ tete, ni ewole ši ake eeño-hãle ake
 6 ešihemohe, ke esesi le efata ehe, tše ebe bi po. *Ši
 boni Nyõnmo kele wie ne : “Esešibii le ato gboi
 ye šikpoñ ní dšee amenõ le nõ, ni ameaye
 amenõ nyõdši ni ameawaame yi afii ohai-
 7 edfe; *ni nakai dšeuñmañ hũ ni ameasõmo
 le, mi le (Nyõnmo kē) makodšo, ni no se le
 ameadše kpo,” “ni ameabasõmomi ye bie
 8 ne.” *Ni eño ketiafõ he kpãñmo le ehãle; ni nakai
 efõ Isak hũ, ni efole ketia gbĩ ní dši gbĩ kpãnyo le
 nõ; ni Isak fõ Iakob, ni Iakob fõ blematšemei
 nyõnma-ke-enyo le.
 9 Ni blematšemei le ño hiẽkõ amehõ Iosef ke-te
 Misri; ni Nyõnmo kele ye, ni edšiele ye emanehũlũi
 10 fiã mli, ni ehã ehie ba nyam, ni ehãle ñã ye Farao,
 Misri mañtše le, hie, ní ewole lumo ye Misri ke le-
 11 dientše ewe le fe nõ. *Ši hõmo ba Misri ke Kanaan
 šikpoñ le fe nõ, ke amane kpeteũkple, ni wõtšemei le
 12 náá nii ameje. *Ši beni Iakob nu ake ñmã ye Misri
 13 le, etšũ wõtšemei le ke-te tšutšu. *Ni noni dši ši
 enyo le Iosef hã enyemimei le yole, ni Farao hũ bale

7.— 2) 1Mos.11,31; 15,7. 3) 1Mos.12,1. 4) 1Mos.12,5; 15,7.

5) 1Mos.12,7. 6) 1Mos.15,13. 2Mos.12,40. 8) 1Mos.17,10.

9) 1Mos.37,28; 39,1. 10) 1Mos.41,40... 12) 1Mos.42,1. 13) 1Mos.45,4

- 14 Iosef weku le. *Ši Iosef tšū ayakpe Iakob ke eweku
le fē, susumai nyoñmai-kpawo-ke-enumo, ke-ba.
- 15 *Ši Iakob yiñ ete Misri, ni le ke wotšemei le dše
16 dšen ye dšei; *ni akeame ba Sikem, ni atoame ye
fūhe ní Abraham hé ke šika dšra ye Sikem tše He-
mor bii le adeñ le mli.
- 17 Ši beni šiwō le ní Nyoñmo kā he kitā ehā Abra-
ham le be le éše étā le, mañ le da, ni ameyi fá ye
18 Misri šikpoñ le no, *ke-yaši beyino ní “mañtše
19 kroko ní léé Iosef le te ši;” *le le eke wo-
dšaku le ye nā mli, ni efe wotšemei le efoñ, koni
amešere amebii abifabii amefie, ní akahere ameyi
20 wala ni amefofoi. *No be le mli nonñ afó Mose, ni
ehe ye feo ye Nyoñmo hiē, ni alēle ye etše we le
21 nyōdsi etē. *Ni beni ašēle afō le, Farao biyō le
22 yadšiele, ni elēle efe ledientše ebi. *Ni ake Misri nā
fē tšō Mose, ši ehe wa ye ewiemoi ke enitšumoi
23 amli. *Ni beni eye afii nyoñmai-edfe le, eba etšui
24 mli ake eyaná ledientše enyemimei Israelbii le. *Ni
beni ena ake afe moko efoñ le, efá ehe, ni eto moni
25 afele efoñ le he owele ni egbe Misrinyo le. *Ši esu-
suo ake enyemimei le ayo se ake Nyoñmo atšó enine
no ahāame yiwalaheremo; ši ame le, ameyoo se.
- 26 *Ni dšetšerenō le ebaninaame beni amēno le, ni
ewie amehie ni ekpātāame ake: “Tšiemēi, nye le
nyemimei dšinye; meba nyefeo nyehe efoñ ne?”
- 27 *Ši moni fe enanyo efoñ le tšire eyi se ni ekē:
28 “Namo woō lumo lo saneyelilo ye wōno? *Ani okē
ake ogbemi, tamō boni ogbe Misrinyo le nye le, lo?”
- 29 *Ši Mose dšo foi ye neke wiemo ne hewo, ni eyato
gbō ye Midian šikpoñ le no, heni efó bihiñ enyo ye le.

(14) 1Mos.45,9... (15) 1Mos.46,1...; 49,33. (16) 1Mos.23,16.. Ios.24,32.

(17) 2Mos.1,7. (19) 2Mos.1,22. (20) 2Mos.2,2. Heb.11,23. (21) 2Mos.2,10.

(23) 2Mos.2,11... (29) 2Mos.2,15.

- 30 Ni beni afii nyoñmai-edfɛ eho lɛ, Nuntšɔ lɛ bɔfo
 badšie ehe kpo etšòlɛ yɛ ñmeitšo lalilɛi lɛ mli yɛ
 31 Sinai goñ lɛ ña lɛ nɔ. *Ši beni Mose na lɛ, ehie fele
 yā yɛ niinā lɛ hewɔ; ni beni etšio ebeñkeɔ ní ekwe
 32 lɛ, Nuntšɔ lɛ gbē ba bakɛlɛ akɛ: *“Midši otšɛ-
 mei lɛ a-Nyoñmo lɛ, Abraham kɛ Isak kɛ
 Iakob Nyoñmo lɛ.” Ši Mose he kpokpo ni ekaa
 33 eyakweɛ. *Ši Nuntšɔ lɛ kɛlɛ akɛ: “Dšiemɔ oto-
 kotai lɛ yɛ onane, edšakɛ heni odamɔ lɛ
 34 šikpoñ kroñkroñ ni.” *“Nā mina mimañ ní
 yɔ Misri lɛ amanehülū lɛ, ni amentšoidomɔ
 lɛ hū minu; ni mikpleke ši miba amedšie-
 mɔ; ni agbene lɛ ba ní matšūo Misri.”
- 35 Nakai Mose lɛ noññ ní amɛkwa amɛkɛ: “Namo
 woó lumo lo saneyelilɔ yɛ wonɔ” lɛ, lɛ noññ Nyoñmo
 tšū ni ewolɛ lumo kɛ kpólɔ yɛ bɔfo ní dšie ehe kpo
 36 etšòlɛ yɛ ñmeitšo leñ lɛ deñ. *Lɛ hū ekplaame kɛ-
 dšɛ kpo, ni efe nākpenii kɛ okadii yɛ Misri šikpoñ lɛ
 nɔ kɛ ñšɔ-tšuru lɛ mli kɛ ña lɛ nɔ afii nyoñmai-edfɛ
 37 soññ. *Lɛ noññ dši Mose ní kɛ Israelbi lɛ akɛ:
 “Gbalɔ ko ši Nuntšɔ, nye-Nyoñmo lɛ, ate
 ahānye kɛ-adšɛ nyenyemime lɛ ateñ ta-
 38 momi, lɛ toi nyeboa” lɛ. *Lɛ noññ dši moni yɔ
 asafo lɛ mli yɛ ña lɛ nɔ, ni eyɔ bɔfo lɛ ní kɛlɛ wie yɛ
 Sinai goñ lɛ nɔ kɛ wotšɛmei lɛ ateñ, ni ehé wala wie-
 39 moi lɛ ní eke-hāwɔ lɛ, *mo toi hū ní wotšɛmei lɛ
 ekplēē bō, ši moñ amətšire eyi sɛ, ni amətšòmɔ amɛ-
 40 tšuiiañ kɛ-kū sɛ kɛ-te Misri ekoñ; *ni amɛkɛ Aaron
 akɛ: “Femɔ nyoñmoi ní anyie wɔhīe ohāwɔ, edšakɛ
 neke Mose ne ní kplawɔ kɛ-dšɛ Misri šikpoñ lɛ nɔ
 41 lɛ, wólée noni efele.” *Ni amɛfe tšinabi yɛ no gbñ

30) 2Mos.3,2 5Mos.33,16. 32) 2Mos.3,6. 33) 2Mos.3,5. 35) 2Mos.2,14.
 36) 2Mos.7,10...; 14,21. 37) 5Mos.18,15.. 38) 2Mos.19,3. 40) 2Mos.32,1.

- lɛ amlɪ, nɪ ameyasā afole amehā amagā lɛ, nɪ amená tšuidšürö ye amedientšɛ amedeñ nitsumoi lɛ amlɪ.
- 42 *Ši Nyoñmo tšö ehe nɪ eñoame ehā ake amédšá ñwei asafo lɛ, take boni ánmā ye gbaloi lɛ awolo lɛ mli ake : “Ani nyešā koloi ke niyeni afole nyehāmi afii nyoñmai-edse lɛ ye ña lɛ nɔ, nye Israel we lɛ ?
- 43 *Moñ nyewo Molok bũ lɛ ke nyenyonmo Remfan lɛ ñulami lɛ, anagaī ní nyešö ní nyedšáame lɛ ; nɪ mañonye nom ke-ate Babilon se.”
- 44 Odase lɛ bũ lɛ hĩ wotšemei lɛ ateu ye ña lɛ nɔ, take boni moni ke Mose wie lɛ to lɛ ake eyafele ye
- 45 nō ní ena lɛ nā lɛ ; *ní wotšemei lɛ, beni amenine šɛ nɔ lɛ, amehie ke-ba mli, ke Iošua, beni ameño dšeñmādši lɛ anoyeli lɛ, nɪ Nyoñmo fie nomei ye wotšemei lɛ ahie, ke-baši Dawid gbii lɛ anɔ lɛ ;
- 46 *moni hie ba nyam ye Nyoñmo hie, nɪ ekpa fai ake
- 47 ená bũ šihilehe ko ehā Iakob Nyoñmo lɛ. *Ši Salomo mā tšü tete hāle. *Kēle Nweinyo lɛ, dšee nii ní nidši ake-fe lɛ amlɪ nɪ ehio, take boni gbalɔ lɛ hũ
- 49 kē lɛ ake : * “Nwei lɛ, misei dšile, ši šikpoñ lɛ, minanešiši māñōú : Mē tšü mo ní nyeamā nyehāmi, Nuntšɔ lɛ kē, — alo mē dši
- 50 mihedšomɔ-he lɛ ? *Aso dšee minine fe nibii ne fē ? ”
- 51 Nye kuəkūoloi ke tšuiiañ ke toiañ fōloi ! nye lɛ, — dāne nyekūo Mumɔ kroñkroñ lɛ nā ; boni nyetšemei
- 52 lɛ fe lɛ, nakai nye hũ nyefeɔ. *Gbaloi lɛ ateu namo nɪ nyetšemei lɛ wakole yi dā ? nɪ amegbe mei ní gba sá ye dšalɔ lɛ bā lɛ hewo lɛ, mo hũ ní agbene nye
- 53 nyetšomɔ esegbetšölɔi ke awuiyelɔi, *nye ní nyená mla lɛ ye bɔfoi anitšumɔ lɛ nā nɪ nyeyeko nɔ lɛ !....

42) Ier.19,13. Am.5,25.. 44) 2Mos.25,40; 26,30. 45) Ios.3,14.

46) 2Sam.7,2. Lal.132,5. 47) 1Man.6,1. 48) Ies.66,1. 51) 2Mos.32,9.

52) 2Kron.36,16. Mat.23,31. 53) 2Mos.20,1.. Gal.3,19. Heb.2,2.

54 Ši beni amenu neke nii ne, etšuro ametsuiian, ni
 55 amekpe amenyanyodši ašiši amefie eno. *Ši le le,
 noni eyi obō ke Mumō kroñkrou le, ekwe ūwei gā,
 ni ena Nyoŋmo anumnyam le ke Iesu ní edamo
 56 Nyoŋmo ninedšūrō no le, *ni ekē : Na, mīna ūweii
 ní éngle, ke gbomobi le ní edamo Nyoŋmo ninedšūrō
 57 no. *Ši ameblo ke gbē wale ni ametsimo ametoi,
 58 ni amekpe dfeñmo kome tšē foi ke-ba eno, *ni amet-
 tšire eyi se ke-dše mā leñ, ni ametfiale tei. Ni oda-
 sefoi le ŋo amemamai le amefie oblanyo ko ní atšéole
 59 Saulo le nādši anā, *ni ametfia Stefano tei; ši le le
 efā Iesu ni ekē : Nuntšo Iesu, heremo mimu-
 60 mo le! *Ni ekula ši, ni ebo ke gbē wale ake :
 Nuntšo, kāŋo neke eša ne oñme amenō! Ni
 beni ekē enē le, etšō mli ewo.

8. Ši Saulo hū ná egbē le he tšui. — Ši no gbī le no
 noññ le yiwale tiumo kpetenkple ba asafo ní yo Ieru-
 salem le no; ni amefē amegbe amefā Iudea ke Sa-
 maria niian, dša bofoi le keke. *Ši hīi komei ní šeo
 2 Nyoŋmo gbeyē le sā Stefano ameto, ni amefe yāra
 3 kpetenkple amehāle. *Ši Saulo le, eye seke ke-
 kpātā asafo le hīe, eboteo šiai amlī ekomekome ni
 egblaā hīi ke yei eñoame ewo tšui.

4 Agbene le mei ní gbē fā le kpa ši, ni amedšadše
 5 sanekpakpa le wiemo le ametšō mei. *Ši Filipo le
 ba Samaria mañ ko no, ní edšadše Kristo etšōame.
 6 *Ni mei babao ke dfeñmo kome bo nii ní Filipo wieo
 le toi, edšake amenu ni amena okadii ní efe le.
 7 *Edšake mei pī ní yo mumoi ní he tšee le amlī mu-
 moi le blo ke gbē wale ni amedše amemli, ni atšā

54) 5,33. 57) 22,20. 58) Lal.31,6. Luk.23,46. 59) Luk.23,34.

8.— 1) 7,57; 11,19. 2) Mat.14,12. 3) 9,1... 22,4. 4) 11,19. 5) 6,5.
 7) Mar.16,17.

- 8 mei ní ekūmō le ke obubuafoi pī hū. *Ni mīšē ba-
 bao ba nakai mā leñ.
- 9 Ši nū ko ní atšéole Simon ye mā leñ momosa ní
 eyeo nkōnyā ni ehāa Samaria dšēnmañ le anā kpeo
 10 amēhe, ekēo akē gbomo agbo dšile; *ni le le, mei
 bibii ke mei wudši le fē bole toi amekē: Mone dši
 11 Nyoñmo hewale ní atšéo kpetenkple le! *Ši amē-
 bole toi, edšakeši dšeeumō bēbe edše eke ekōnyayeli
 12 le hā amēnā kpe amēhe. *Ši beni amēhé Filipino ní
 dšadše Nyoñmo mañtšeyeli le ke Iesu Kristo gbei le
 he sanekpakpa le etšōame le amēye le, hīi ke yei hā
 13 abaptisiamē. *Keke ni Simon dieñtše hū hé ye, ni
 abaptisile, ni ekpete Filipino he, ni beni ena okadii ke
 hewalenitšumoi wudši ní afe le, enā kpe ehe.
- 14 Ši beni bofoi le ní yo Ierusalem le nu akē Samaria
 ehe Nyoñmo wiemo le, amētšū Petro ke Iohane ke-
 15 te amēñō. *Ni amē le, amēba dšei amēbasole ye
 amēhewo, beni afe ní amēnā Mumō kroñkroñ le.
 16 *Edšake enáko eyi amēteñ mokomoko no, ši bap-
 timō keke abaptisiamē awo Nuntšo Iesu gbei amlí.
 17 *Keke ni amēke amēnidši ñmle amēno, ni amēnā
 18 Mumō kroñkroñ. *Ši beni Simon na akē bofoi le
 anidši ke noñmlemō le akē-hāa Mumō kroñkroñ le,
 19 eke šika ba ebahāame *ekē: Nyehāami hū neke
 hewale ne, koni mofēmo ní mīke minidši añmle eno
 20 le aná Mumō kroñkroñ. *Ši Petro kēle akē: Ošika
 le keo fē hīe ákpātā, akē osusuo akē, Nyoñmo nō-
 21 kēñō le, šika akē-heo! *Obē gbenā lo se ko ye neke
 sane ne mli; edšake otšui edšaa ye Nyoñmo hīe.
 22 *Nohewole agbene tšakemo otšui ke-dše oniifōdšia-
 nii ne amlí, ni okpa Nyoñmo fai, akē aleenō año
 23 otšuiñ dšēñmō le afao, lo. *Edšake mina akē koliko
 24 dšomō le ke kōtōmpo kpā le mli oyo ne. *Ši Simon

here nō ni ekē : Nyedientšē nyekpaä Nuntšō le fai nyehāami, koni nibii ní nyewie ne eko akaba mino !

25 Agbene amē le, beni amēye odase ni amēwie Nuntšō le wiemo le amētšōame le, amekū amese ke-ba Ierusalem, ni amēšadše sanekpakpa le amētšō ye Samariabii le akrowai le pī amlī.

26 Ši Nuntšō le bofo ko ke Filipino wie ni ekē : Te ši ní oya ninedšūrōgbe ke-ya tempoñ ní dšē Ierusalem
27 ke-yaä Gaza ní efe amañfō le nō. *Ni ete ši ni eyiñ ete. Ni na, nū modiñ ko, osai ní dši meididši amañnye Kandake le gbomo agbo ní yō edfetri le
28 fē nō le, ye dšēi, eba Ierusalem koni ebasole, *ni agbene ekū ese etá efili mli ni, ēkane gbalō Iesaia
29 le. *Ši Mumō le kē Filipino akē : Ya ní oya-
30 kpete neke fili ne he. *Ši beni Filipino hie foi ke-yaä le, eyanu akē ēkane gbalō Iesaia le, ni
31 ebile akē : Ani ōna noni okane le nā, lo? *Ši le le ekē : Té afe tēñ ní manyēñ, akē dša moko tšōmi gbe
32 dā? Ni ekpa Filipino fai akē éba ní ekele abatá ši. *Ši ñmāle le heni ekane le dši ne : “Akplale
take tōgwanteñ ke-te ní ayagbele, ni tamō tōgwanteñbi feo diō ye ehētšōikulō le hie
33 le, nakai nonñ egblee enā. *Ehešibā le mli le adšie ekodšomō le ke-te; ši eying
le, namo agba he sane? edšakeši año ewala le ke-dšē šikpoñ le nō.”

34 Ši osai le here Filipino nō ni ekē : Mikpao fai : namo hewō ní gbalō le wie le enē? ledientšē ehe alo mo-
35 kroko he? *Ši Filipino gble enā ni eboi ke-dšē neke ñmāle ne nō, ni edšadše Iesu he sanekpakpa le etšōle.
36 *Ši beni amenyie gbe le nō le, amese nu ko he, ni edše osai le nā ekē : Na, nu; meni tšiñmi baptisimo
37 gbe? *(Ši Filipino kē : Ke ohe oye ke otšuiñ fē le,

oye hegbe. Ni chere no ekē : Mihe miye ake
 38 Nyoimo bi dši Iesu Kristo le.) *Ni efā ake fili le
 áwa, ni ameyi enyo le fē, Filipo ke osai le, yimo ši
 39 ke-te nu le mli, ni ebaptisile. *Ši beni amedše kpo
 ke-dše nu le mli le, Nuntšo Mumo le ša Filipo ke-te;
 ni osai le enaale doin, edšake eyi egbe le no ke
 40 nyámō. *Ši Filipo le, anale ye Azoto; ni eyafo mli
 ni edšadše sanekpakpa le etsō ye mādši le fē mli ke-
 yaši beyino ní eba Kaisarea.

(9,1—22. kw. 22,3—21; 26,9—18.)

9. Ši Saulo le, ekā he emu hegbeyewō ke gbē ēfie
 Nuntšo le kaselo le anō lolo, ni eyin ke-te osofonu-
 2 kpa le nō, *ni ebile wodši eke-yahā Damasko kpē-
 hei le, beni afe ní kedši ena meikomei ní yo neke
 gbefān ne, hīi dšio, yei dšio, ni efimōame ni ekpla-
 3 ame ke-ba IJerusalem. *Si beni enyie gbē le no ni
 eyabēnke Damasko le, trukā le la kpe ke-dše ūwei
 4 ke-babolele, *ni egbe šikpoñ, ni enu gbē ko mīkēle
 5 ake : Saul, Saul, meba otioqmi? *Ni ekē : Bo na-
 moñ, Nuntšo? Ši Nuntšo le kē : Midši Iesu, moni
 oke jiwale le tiuq le! (Ewa hāo, ake ošio akploḡai
 6 ntia! *Ni eke hekpokpomō ke hedšōmō kē ake :
 Nuntšo, meni otaoq ake mafe? Ni Nuntšo le kēle
 ake :) Te ši ní oya mā leñ, ni aatsōo noni dša ake ofe.
 7 *Ši hīi ní kele nyie le damō ši mui, amemīnu gbē le
 8 moñ, ši amēnaa mokomoko. *Ši Saulo te ši : ši
 beni egble ehīnmeii le, enaa mokomoko; ni amemō
 9 enine mli, ni ameyawale Damasko. *Ni gbū etē
 sqñ enaa nii, ni eyee noko ni enuu noko hū.
 10 Ši kaselo ko ye Damasko ní atšēḡle Anania; ni le
 Nuntšo le kē ye niinā mli ake : Anania! Ši ekē :
 11 Nami, Nuntšo! *Ši Nuntšo le kēle ake : Te ši ní

39) 1Man.18,12. 40) 21,8..

9.— 1) 8,3. 3) 1Kor.15,8. 5) 5,39. 11) 21,39.

oya blohū ní atšéó Trômō lɛ mli, ni oya Iuda we lɛ
 oyabi moko ní atšéólɛ Saulo ní dšɛ Tarso lɛ ši;
 12 edšakɛ na, ēsole, *ni ena nū ko yɛ niinā mli ní
 atšéólɛ Anania mība enō ni ekɛ enine mīnɛmɛ enɔ,
 13 beni afe ní éna nii ekoñ. *Ši Anania here nɔ ní ekɛ:
 Nuntšɔ, minu yɛ mei pī anā yɛ neke nū ne hewɔ,
 bɔni eno efoñ babao efe omeikronkroī ní yɔ Ierusa-
 14 lem lɛ; *ni biɛ hū tete éná hegbe ke-dšɛ osofonu-
 kpai lɛ adɛñ akɛ ebafimɔ mei fē ní tšéó ogbei lɛ anɔ
 15 lɛ. *Ši Nuntšɔ lɛ kɛlɛ akɛ: Ya, edšakɛ nō ní afā
 ahāmi dši monɛ, koni ehie migbei lɛ yɛ dšɛnmād̄ši
 16 kɛ mañtšɛmei kɛ Israelbii lɛ hū ahie. *Edšakɛ mi
 lɛ matšōlɛ nii abɔ ní eena yɛ migbei lɛ ahewɔ.

17 Kɛkɛ ni Anania yin ete ni eyabote šia lɛ, ni eke
 enidši fie enɔ ekɛ: Anyemi Saul! Nuntšɔ lɛ étšūmi
 kɛ-ba, Iesu, moni dšie ehe kpo etšoo beni obaā yɛ
 gbɛ lɛ nɔ lɛ, bɔni afe ní ona nii ekoñ ní oyi obō kɛ
 18 Mumɔ kronkron! *Ni amrō lɛ nokomei dšɛ ehinmɛii
 lɛ anɔ fie ši take lōtotoi, ni ena nii trukā, ni ete ši ni
 19 abaptisilɛ; *ni eye nii, ni ehe wale.

Ši ekɛ kaselɔi ní yɔ Damasko lɛ hī ši gbii komei;
 20 *ni amrō lɛ ešie Iesu yɛ kpɛhei lɛ akɛ lɛ dši Nyoñmo
 21 bi lɛ. *Ši mei fē ní nu lɛ nā kpe amɛhe, ni amɛkɛ:
 Aso dšee monɛ dši moni kpātā mei ní tšéó neke gbei
 ne anɔ lɛ ahie yɛ Ierusalem, ni biɛ hū tete eba yɛ no
 noññ hewɔ, koni efimɔame ekpla kɛ-ya osofonukpai
 22 lɛ anō lɛ? *Ši Saulo lɛ, efere ni enā hewalɛ, ni ehā
 Iudafoi ní yɔ Damasko lɛ ahe dšō amɛhe, edšakɛ emā
 nɔ mi akɛ monɛ dši Kristo lɛ.

23 Ši beni gbii kplauñ ého lɛ, Iudafoi lɛ te eyi nɔ
 24 adšina koni amɛgbele. *Ši Saulo bale amɛkawō lɛ.
 Ši amɛsá amɛbuɔ mañ agboi lɛ anā dā fane kɛ nyōñ,

14) 1Kor.1,2. 15) 25,13...; 27,24. Rom.1,5. 16) 23... 2Kor.11,23...
 20) Gal.1,23. 21) 1,14; 8,1; 26,10. 22) 17,3; 18,28.

25 beni afe ní ameyagbele. * Ši kaseloī le ñole nyōñ
amewo kafu mli ke-tšō gbogbo le nō ke-yile ši ke-te.

26 Ši beni Saulo ba Ierusalem le, eka kaseloī le ahe
kpetemō ; ni amefē amēšele gbeyē amēhee ameyee
27 ake kaselo dšile. * Ši Barnaba ñole ke-te bofoi le
año, ni eyagbaame boni ena Nuntšo le ye gbe le nō,
ni ake ekele wie, ke boni Damasko le efe ekā ye Iesu
28 gbei le amlī. * Ni ekeame mība mli ke mīdše kpo
ye Ierusalem, ni efe ekā ye Nuntšo Iesu gbei le amlī.
29 * Ni eke Hellenifoi le wie ni ekeame dše ñwane hū ;
30 ši amē le ametaole amegbe. * Ši noni nyemimeī le
ná le ene le, ameyawale Kaisarea, ni amedšiele gbe
ke-te Tarso.

31 Agbene le asafo le ní yō Iudea ke Galilea ke Sa-
maria fē le ná hedšole, ni amāle ši šiññ, ni enyieo
Nuntšo le gbeyēšemo le mli, ni eke Mumō kroñkroñ
mīšedšemo le fereō.

32 Ši ebaba mli ake, beni Petro kpa amefē ameteñ
33 le, eba meikroñkroñ ní yō Lidda le hū año. * Ni dšei
ebana nū ko ye ní atšéole Ainea ní afii kpānyo soññ
34 ni ekā esā nō ekūmō le. * Ni Petro kēle ake : Ainea,
Iesu Kristo le mīšáo ; te ši ni bodientše osā osā le !
35 Ni amrō le ete ši. * Ni mei fē ní yō Lidda ke Saron
le nale, ni amētšómō amēhe ke-ba Nuntšo le ñō.

36 Ši Iopa le yō kaselo ko ye dšei ní atšéole Tabita,
noni ke atšō šiši le dši 'Yō' le ; le le eyi obō ke ni-
37 tšumoi kpakpai ke niidšudši ní efe. * Ši ebaba mli
ye nakai gbii le anō ake ehe baye ni egbo. Ni amē-
38 dšu ehe, ni amēkele yañme ñweitsū ko mli. * Ši ake
noni Lidda beñke Iopa ni kaseloī le nu ake Petro ye
dšei hewo le, amētšū hī enyo ke-te enō ameyakpale

25) 2Kor.11,32.. 26) Gal.1,17... 27) 20. 30) 11,25. Gal.1,21.

34) Mat.9,6. Ioh.5,8.

39 fai akẹ ekaño-šašao ši, ši éba ameh̄n̄o. *Ši Petro te ši
 ni ekẹame ba. Ni beni eba le, amekẹle te ñweitsū
 leñ, ni yei okulafoi le fē badamọdamọ emasei mifofoi
 ke-mits̄ōle flakai ke atadei ní Yọ le fe, be mli ní akẹ-
 40 ame yo lolo le. *Ni Petro fie amefē ke-d̄se kpo, ni
 ekula ši esole, ni etšō ehe ke-te gbonyo le ñō ekē:
 Tabita, te ši! Ši le le egble eh̄n̄meii, ni beni ena
 41 Petro le, eho etá ši. *Ši eta edē, ni etele ši; ni etšé
 meikronkroi le ke okulafoi le ke-ba, ni ekẹle damọ
 42 ameh̄ie h̄iekālo. *Ši ale enẹ ye Iopa fē, ni mei pī he
 43 Nuntšọ le nọ ameye. *Ni ebaba mli akẹ eh̄ ši gbī
 kplaññ ye Iopa ye Simon wolokpolọ ko ñō.

10. Ši nū ko ye Kaisarea ní atšéle Kornelio ní d̄ši
 2 asafo ní atšéle Italianō le mli-bii-oha-atšẹ; *edšaa
 Nyoñmo ni ešele gbeyē, le ke ewe le fē, ni efe
 edšūrō pī eh̄aa mañ le, ni ekpaā Nyoñmo fai d̄a;
 3 *afe fane ñml̄t̄f̄a ní d̄ši neh̄u le nọ le ena ye ninā
 mli faññ akẹ Nyoñmo bofo ko ba enō bakẹle akẹ:
 4 Kornelio! *Ši ekwele ḡa ni eše gbeyē ekē: Meni,
 Nuntšọ? Ni ekẹle akẹ: Osọlemqi le ke odšūrōfemqi
 5 le éba ñwei ni abakai ye Nyoñmo h̄ie. *Ni agbene
 le t̄sū mei ke-ya Iopa ayatsé Simon moni atšéle
 6 Petro hū le ke-ba; *eto Simon wolokpolọ ko ní šia
 yo ñšo le nā le ñō gbọ; (le ebak̄o noni d̄ša akẹ ofe).
 7 *Ši beni bofo ní kele wie le yin̄ ete le, etšé ewebii le
 aten̄ mei enyo ke asrafonyo ní šeq Nyoñmo gbeyē ní
 8 d̄ši mei ní sōmoole le aten̄ mokome le, *ni egbaame
 nibii ne fē, ni etšūame Iopa.
 9 Ši d̄setšerenq le, beni menemei nyie gbẹ le nọ ni
 amebabeñke mañ le, Petro te solemọ ye t̄suyiteñ afe
 10 fane ñml̄t̄f̄a ní d̄ši ekpa le nọ. *Ši h̄omọ ye le naa-

40) Mar. 5, 41. 43) 10, 6.

10.— 1) Mat. 8, 5. 6) 9, 43.

kpa, ni ētao noko eye. Ši beni amefe klalo le, hedšō
 11 mōle, *ni ena ūwei ní égle, ni nō ko yi ši ke-ba
 eno ní tamō mama kpeteũkple, ni aũmō ekodši edfe
 12 kpo, ni aũme he afō šikpoũ ; *ni šikpoũ le nō koloi
 nādši-edfedfe-tšemei ke ūankoloi ke wamōnii ke
 13 ūwei lofōdši srotoi le fē ye mli. *Ni gbē ko ba enō
 14 akē : Petro, te ši, gbe ni oye ! *Ši Petro kē : Da-
 bida, Nuntšō ! edšakēši miyeko yakanoko lo noko ní
 15 he tsee dā. *Ni gbē le sá kēle noni dši ši enyo akē :
 Nii ní Nyoũmo etšũ he le, bo le kābu akē yakanō !
 16 *Ši afe ene ši etē ; ni awó nō le ke-te ūwei ekoũ.

Ši agbene beni Petro dšeo ūwane ye emli noni dši
 niinā ní ena le šiši le, na, hīi le ní Kornelio tšũ le
 mĩnbibi Simon we le gbē, ni amedamō agbo le nā
 18 *amebo ni amebi akē : Simon moni atšēole Petro hũ
 19 le eto gbō ye biē, lo ? *Ši beni Petro dšeo niinā le
 20 he le, Mumō le kēle akē : Na, hīi etē mĩtaoō ; *ši
 nohewole te ši ni okpleke ši okeame aya, ni okadše
 21 ūwane ko, edšakēši mi mĩtsũame. *Kēke ni Petro
 kpleke ši, ni eyakē hīi [ní Kornelio tšũ enō] le akē :
 Na, midši moni nyetao le ; meni dši sane nō hewo
 22 ní nyéba biē ne ? *Si amekē : Asrafoi-oha-atše Kor-
 nelio, gbomo dšalo moni šeo Nyoũmo gbeyē ni eyo
 gbēi kpakpa ye Iudafoi le adšēnmaũ mũ le fē mli hũ
 le, le ni ūweibofo kroũkroũ ko fále akē etšũ abatšéo
 23 ke-ba ewe le, koni énu wiemoi komei ye onā. *Kēke
 ni etšéame ke-ba mli ebaseame gbō.

Ši dšetšerenō le Petro keame yĩũ ke-te, ni nyemi-
 24 mei ní yo Iopa le atēi meikomei yafata ehe. *Ni no
 se dšetšerenō le ameba Kaisarea. Ši Kornelio mĩ-
 kweame gbē, ni etšé ewekumei ke enanemei dšũdši
 25 ke-kpe. *Ši beni Petro babote mli le, Kornelio kēle
 26 bakpe, ni eho egbe ši ye enādši anā edšále. *Ši

11) 11,5. 14) Hes.4,14. 3Mos.11,7.13.23. 15) Mat.15,11.

26) 14,15. Kpods.19,10.

- Petro wó eno, ni ekē : Te ši, midientše hū gbomo
 27 dšimi. *Ni noni ekele gba sane le, ebote mli, ni
 28 eyana mei pī ní ébabua amehe nā. *Ni ekēame
 akē : Nyedientše nyele boni Iudanyo be hegbe ake
 eke moko ní dši mañ kroko no nyo boŋ alo ebaā enō;
 ni mi hū, Nyonmo tšōmi ake mikatšé mokomoko
 29 yaka-gbomo lo moni he tsee. *Nohewo hū ní beni
 atšū abakpemi le, mitsee nā ní miba ne. Ni agbene
 mibinye akē : Mē sane hewo ní nyébakpemi ne?
 30 *Ni Kornelio kē akē : Gbīi edfe ne ní mīhī ūmā ke-
 baši neke ūmletfā ne no, ni ūmletfā ní dši nehū le no
 le mīnsle ye miwe; ni na, nū ko damo mihie ke
 31 atade kañkañ, *ni ekē : Kornelio, abo osolemo le
 32 toi, ni odšūrōfemoi le hū akai ye Nyonmo hie. *Ni
 agbene tšū mei ke-ya Iopa, ní ayakpe Simon moni
 atšéle Petro hū le ke-ba, éto gbō ye Simon wolo-
 kpolo ko we ní kā ūšo le nā, moni, kedši eba le, eba-
 33 wie etšō. *Nohewole amrō pe ni mitsū onō, ni bo
 le ofe dšogbā ní óba ne. Nohewole agbene wofē
 woye bie ye Nyonmo hie, koni wobo nibii fē ní
 Nyonmo ékēo éto le atoi.
- 34 Keke ni Petro gble enā ni ekē : Asonokwa ni
 miyo ne akē, dsee mo hieankwelo dši
 35 Nyonmo; *ši mon dšēñmañ-fē-mañ mli le
 moni šeole gbeyē ni etšuo dšale he nii le,
 36 le dši moni eno. *Wiemo le ní Nyonmo tšū
 ayakē Israelbii ní adšadše hedšole sanekpakpa ye
 Iesu Kristo, moni dši mei fē a-Nuntšo le, hewo atšō
 37 mei le, *nyedientše nyele, — sane le ní ba Iudea le
 fē ni edše šiši ke-dše Galilea, ye baptisimo ní Iohane
 38 šie le se le, — *Iesu ní dše Nazaret le, boni Nyonmo
 no Mumo kroñkroñ ke hewale efole, ní ekpaā ši efeo

34) 1Sam.16,7. Rom.2,11. 35) Ioh.10,16. 36) Mat.28,18. 37) Mat.4,12.
 38) Ies.61,1.

edšūrō ni etšāa mei fē ní abonsam nyē amiēnō le,
 39 edšake Nyoūmo keḷe ye. *Ni wō dši nibii fē ní efe
 ye Iudafoi ašikpoñ le nō ke Ierusalem le he odase-
 40 foi; mo hū ní ameseñle ye tšo nō amegbele le. *Le
 nonñ Nyoūmo tele ši gbī ní dši gbī etē le, ni ehā edše
 41 kpo faññ *eño ehe etšō, dsee mañ mū le fē, ši moñ
 edasefoi ní Nyoūmo édšie éto momo le, ní dši wō ní
 wōkele ye nii ni wōkele nu nii beni ete ši ke-dše
 42 gbohī ateñ le se le. *Ni ewowo kitā ake wóšie wō-
 tšō mañ le ni woye odase ake le dši moni Nyoūmo
 43 éfā éto hīekāloī ke gbohī akodšolo le. *Le ehe odase
 ní gbalōi le fē yeo, ake mofēmo ní heo enō yeo le
 aná ehe ešai fā ye egbei le ahewo.

44 Beni Petro wieo neke wiemōi ne lolo le, Mumō
 45 kroñkroñ le yi mei le fē ní nu wiemō le nō. *Ni
 heyeliloī ní dše ketiafō le mli ní ke Petro éba le aná
 kpe amehe ake dšeiñmādšiabii le anō hū año Mumō
 46 kroñkroñ le nōkēnō le ašie; *edšake amenu ake
 amemīwie lilei srotōi ni amemīwo Nyoūmo babao.
 47 Keke ni Petro here nō ake: *Ani moko anyē nu nā
 atši, koni akabaptisi menemei ní améná Mumō kroñ-
 48 kroñ le take wō nonñ le? *Ni efā ake abaptisiamē
 ye Nuntšō le gbei le amlī. Keke ni amēbale ake éhi
 ši gbīi komei.

11. Ši bofoi le ke nyemimei le ní yo Iudea le fē nu
 ake dšeiñmādšiabii le hū éño Nyoūmo wiemō le.
 2 *Ni beni Petro ba Ierusalem le, mei ní dše ketiafō le
 3 mli le keḷe tā nā *amekē: Ote hīi fōloī ateñ ni oke-
 4 amē yaye nii! *Ši Petro dše šiši ni egbaame sane

39) 1,8,22; 2,22,32. 40) 2,24.-- 41) Ioh.14,22; 15,27. 42) 17,31.

43) Ies.35,5.. Ier.31,34. Hes.34,16. Dan.9,24. 45) Ies.60,5.

46) 2,4. Mar.16,17. 48) Ioh.4,40.

11.— 2) 10,45. 3) Gal.2,12. 4) 10,10...

5 le fē ekomekome ekē : *Miye Iopa mā leñ mīsole,
ni hedšō mōmi ni mīna nii akē nō ko dšē ūwei, take
mama kpeteñkple ko ke ekodši edfe, yi ši ke-ba
6 miñō, *ni mikwe mli gā ni miyo se, ni mina šikpoñ
koloī nādši-edfedfe-tšemei le ke ūankoloī le ke wa-
7 monii le ke ūwei lofōdši le ye mli. *Ši minu gbē ko
8 hū mīkēmi akē : Petro, te ši, gbe ní oye ! *Ši mikē
akē : Dabida, Nuntšō, edšakē yakanoko alo noko ní
9 he tšee eyako midāñ dā. *Ši gbē ní dšē ūwei le
heremi nō noni dši ši enyo le akē : Nii ní Nyoñmo
10 étšū he le, bo le kābu akē yakanō ! *Ši afe ene ši
11 etē, ni agbla fē ke-te ūwei ekoñ. *Ni na, amrō le
noññ hīi etē badamo šia heni miyo le nā, mei ní
12 atšūame ke-dšē Kaisarea ke-ba miñō. *Ši Mumō le
kēmi akē mikēame áya, ni mikadše ūwane ko ; ni
nyemimeī ekpa ne hū kēmi te ; ni woyabote nū le
13 we le. *Ni edšadše etšōwō boni ena bofo le ye ewe
le damō ši mīkēle akē : Tšū mei ke-ya Iopa ní oya-
14 kpe Simon, moni atšēole Petro hū le, ke-ba, *moni
keo abawie wiemoi ní ahere okē owe le fē yiwala ye
15 mli le. *Ši beni miboī wiemo le, Mumō kroñkroñ le
16 yi amēno, take boni eyi wonoññ wono tšutšu le. *Si
mikai Nuntšō le wiemo le, boni ekē : Iohane baptisi
ke nu moñ, ši nye le aabaptisinye ye Mumō kroñ-
17 kroñ mli le. *Agbene ke Nyoñmo éhāame nakai
nōkēnō le noññ ní ehā wō ní wōheo Nuntšō Iesu
Kristo le nō woye le hū le : mi le, namo dšimi ní
18 manyē Nyoñmo nā matši ? *Ši beni amēnu enemei
le, amēbu amēnā, ni amēwo Nyoñmo hie nyam
amekē : Bēle dšēñmādši le tete Nyoñmo éhā tšuiñ-
tšakemo ní akē-ahere ameyiwala le.

19 Ši agbene le mei ní gbe fā ye yiwale-tiumō ní ba
ye Stefano hewo le fo mli ke-baši Foinike ke Kipro

ke Antiokia, ši amewiee wiemo lɛ amɛtšōō moko-
 20 moko ake dša Iudafoi lɛ keke. *Ši amɛteñ meiko-
 mei lɛ, Kipromei ke Kirēnemei dšiamɛ, ni menɛmei
 ba Antiokia amɛbawie amɛtšō Hellafoi lɛ hū, amɛ-
 21 dšadše Nuntšɔ Iesu sanekpakpa lɛ amɛtšōamɛ. *Ni
 Nuntšɔ lɛ nine lɛ keame ye, ni mei babao hé ye, ni
 22 amɛtšōmɔ amɛhe ke-ba Nuntšɔ lɛ nō. *Ši amɛhe
 wiemo ba asafo ní yɔ Ierusalem lɛ toiañ, ni amɛtšū
 23 Barnaba, koni efo mli ke-yaši Antiokia. *No ba dšei
 ni ebana Nyoñmo dromɔ lɛ, emī šɛ, ni ewie etšō
 amɛfɛ ake amɛke tšuiñ-yiñtō akpetɛ Nuntšɔ lɛ he.
 24 *Ši nū kpakpa dšile ní eyi obō ke Mumɔ kroñkroñ
 ke hemo-ke-yeli. Ni año asafo babao afata Nuntšɔ lɛ
 25 he. *Ši Barnaba yiñ ete Tarso eyatao Saulo ekoñ,
 26 ni beni enalɛ lɛ, ekele ba Antiokia. *Ni ebaba mli
 ake amɛke asafo lɛ hī ši afi nākpɔ, ni amɛtšō mei
 babao anii, ni Antiokia tšutšu lɛ awo kaseloj lɛ agbeñ
 ake Kristofoi ye.

27 Ši neke gbī ne amlɛ lɛ gbalɔj komei dšɛ Ierusalem
 28 ba Antiokia. *Ši amɛteñ moko ní atšɛlɛ Agabo lɛ
 te ši, ni eke Mumɔ lɛ kadi ake hōmɔ kpeteñkple
 baba dšɛñ mū lɛ fɛ nɔ, noni ba hū ye Kaisare Klau-
 29 dio yinɔ lɛ. *Ši kaseloj lɛ ateñ mofɛmo, boni eyɔ
 hewalɛ lɛ, kpe mli ake amɛtšū noko ke-yahā nyemi-
 30 mei lɛ ní yɔ Iudea lɛ amɛke-sōmɔamɛ. *Ni amɛfɛ
 nakai, ni amɛño-mādše onukpai lɛ ke-tšō Barnaba ke
 Saulo deñ.

12. Nakai be lɛ mli noññ lɛ mañtšɛ Herode šia enidši
 2 koni eke asafo lɛ teñ meikomei aye sane foñ. *Ši
 egbe Iohane nyemi Iakobo lɛ ye klante nā.

(21) 2,47. (23) 13,43; 14,22. (24) 6,5; 2,47; 5,14. (25) 9,30.

(26) Gal.2,11. (27) 13,1; 15,32. (28) 21,10. (29) Gal.2,10. (30) 12,25.

12.— 1) 4,3. 2) Mat.20,23.

- 3 Ni beni ena akẹ esa Iudafoi ɛ ahie ɛ, ekā he eno
 4 Petro hū. Ši akpiti-gbii ɛ ni. *Ni beni emō emli
 ɛ, ewole tšun, ni ekele hā asrafoi edfedfe kūi edfe,
 koni amesrale; ni esusu akẹ Hehō ɛ se ɛ edšiele
 5 etšō mañ ɛ. *Agbene Petro ɛ, atole ye tšun moñ;
 ši asafō ɛ hie solemo mli ye Nyoñmo hie amehale
 ahū.
- 6 Ši beni Herode kẹ ebadšiele etšō ɛ, nakai nyō leñ
 ɛ Petro mīwọ asrafoi enyo ten, ni awole kosoñkosoñ
 enyo, ni buloi hū damo šinā ɛ nā mibu tšū ɛ he.
 7 *Ni na, Nuntšo ɛ bofo ko badamo emasei, ni la kpe
 ye tšū leñ; ši egba Petro masei mā ewō 'eno ekẹ:
 Te ši mrāmra! Ni ekosoñkosoñ ɛ kplo ye enidši ahe.
 8 *Ši bofo ɛ kẹle akẹ: Miamo ohe ni ofi otokotai ɛ!
 Ši efe nakai. Ni ekẹle akẹ: Nō obo ɛ oke ohe ni
 9 onyie mise! *Ni edše kpo eyanyie ese, ni elée akẹ
 noni bofo ɛ feo ɛ ye mli, ši efele akẹ ena niinā ko.
- 10 *Ši beni ameho kleñkleñ bū ɛ kẹ noni dši enyo ɛ
 ateñ ɛ, amese dade agbo ɛ ni yaā mā leñ ɛ he, ni
 ledientše egble ehe ehāame, ni amedše kpo amefo
 blohū kome mli, ni amrō ɛ bofo ɛ kpale ye ese.
- 11 *Ni Petro hie tšerele ekẹ: Agbene mile kredē akẹ
 Nuntšo ɛ etšū ebfofo ɛ kẹ-ba, ni ebadšiemli ye Herode
 deñ kẹ Iudafoi ɛ amañ ɛ gbekwemo ɛ fē mli. *Ni
 12 beni eyose ɛ, eba Iohane ni atšegle Marko hū ɛ nye
 Maria ɛ we ɛ, heni mei pī anā ebakpe ši ye ni ame-
 13 sole ɛ. *Ši beni Petro ši agbo ɛ šinā ɛ, oblayō ko
 14 ni atšegle Hrode ɛ ba toibō; *ni beni eyo Petro
 gbē ɛ, miše soññ nā ɛ egblee agbo ɛ, ši edšo foi
 15 ebote mli eyakẹ akẹ Petro damo agbo ɛ nā. *Ši
 ame ɛ amekēle akẹ: Oye seke! Ši ɛ ɛ emā no mi
 16 akẹ yeñ nakai. Keke ni amekē: Ebofoñ. *Ši Petro

7) 5,19. 12) 25; 13,5.13; 15,37.39. Kol.4,10. 2Tim.4,11. Film.24. 1Pet.5,13.
 15) Luk.24,37.

- kā he miši; ni beni amegble le, amenale, ni amenā
 17 kpe amehe. * Ši efōame nine ake améfe diō, ni egba-
 ame boni fe ní Nuntšo le edšiele ye tšū len le; ni ekē:
 Nyeyaa ní nyeyadšadšea neke nibii ne nyetšōa Ia-
 kobo ke nyemimele le! Ni edše dšei ete he kroko.
 18 * Ši beni dše tšere le, dšee haomo fio ba asrafoi le
 19 amli ye noni efe Petro le hewo po. * Ši Herode le,
 beni etaoole ni enaale le, ekodšo buloi le ni efā ake
 akeame aya. Ni edše Iudea ete Kaisarea ni eyahi
 dšei.
 20 Ši esusu ta he ye Tirofoi ke Sidonifoi le ahewo;
 ši amekke dfeimo kome ba enō, ni amelaka mañtše le
 piafonyo Blasto le amekpa hedšole he fai, edšake
 amešikpon le náa niyenii ke-dšeo mañtše le nō le
 21 mli. * Ši gbī ko ní ato no le Herode wo mañtše-
 22 atade, ni etá kodšomosei le no, ni ewie amenā. * Ši
 akwašon le here no bo kē: Nyoimo gbēñ, ni dšee
 23 gbomo nōñ! * Ši amrō pe le Nuntšo le bofo tfafe nō,
 edšake eke anumnyam le hāa Nyoimo hewo le, ni
 gōgōmii ye, ni edše dšēñ.
 24.25 Ši Nyoimo wiemo le fere ni ete hiegbē. * Ši Bar-
 naba ke Saulo kū amese ke-dše Ierusalem beni ame-
 gbe sōomo le nā le, ni ameño Iohane moni atšéole
 Marko hū le amefata amehe ke-ba.

13. Ši asafo le ní yo Antiokia le mli le, gbaloi ke tšōloi
 komei ye dšei, ní dši Barnaba ke Simeon, moni atšé-
 ole Niger le, ke Kirēnenyo Lukio le, ke Manahen,
 2 moni alēle ke tetrarke Herode le, ke Saulo le. * Ši
 beni amedšáa Nuntšo le ni amehio nmā le, Mumo
 kronkron le kē: Nyefāa Barnaba ke Saulo agbene

18) 5,22. 20) 1Man.5,9.11. Hes.27,17. 22) Hes.28,2. 23) Dan.5,20.
 24) 6,7. Ies.55,11. 25) 11,29..; 12,12.--

13.— 1) 11,27; 21,10. 2) 9,15.

nyehāami ke-hā nitšumo ní mitsšéame ye hewo le!

3 *Keke ni amehi nmā ni amesole, ni ameke amenidši
nmle amenō ni amewoame gbe.

4 Agbene menemei le, noni Mumo krońkroń le etsū-
ame ke-dše kpo le, ameyin amete Seleukia, ni dšei
5 amebote lele mli amefā ke-te Kipro. *Ni beni
ameba Salami le, amedšadše Nyonmo wiemo le ye
Iudafoi le akpēhei le. Ši améná Iohane hū akē sōolo.

6 *Ši beni amefo nšokpo le fē mli ke-ba Pafō le, amēna
nū nkōnyāyelō ke amalegbalo ko, Iudanyo ní atšéole

7 Baryesu le, *moni ke amralo Sergio Paulo le ní dši
dfeńmogbomo ko yo le. Monē tšé Barnaba ke Saulo

8 ke-ba, ni etao akē ebo Nyonmo wiemo le toi. *Ši
Elima nkōnyāyelō le (ši nakai atšōo egbei le šiši le)

9 kū amēnā, ni etao akē etšō amralo le ke-dše hemo-
ke-yeli le mli. *Ši Saulo moni atšéole Paulo hū le,

10 ní eyi obō ke Mumo krońkroń le, kwēle gā *ekē :
O abonsambi ní oyi obō ke šišiumo fē ke musu fē,

11 akōdōmo? *ni agbene na, Nuntšo le nine le ye
onō, ni oofila ní onan hūlū ke-yaši be ko nō! Ši

12 amrō le pe afua ke duń nyō enō, ni ēlila ši etao mei
ní amō enine mli ke-yadšiele gbe. *Keke ni amralo

le, beni ena noni afē le, ehé eye, ni ehe dšō ehe ye
Nuntšo le tšōmo le hewo.

13 Ši beni Paulomei fā ke-dše Pafō le, amēba Perge
ye Pamfilia; ši Iohane le, ekpale ye amese, ni ekū

14 ese ke-te Ierusalem ekoń. *Ši amē le amedše Perge
ni amefo mli ke-ba Antiokia ye Pisidia; ni amete

15 kpēhe le ye hedšomogbi le nō, ni ameyatrá ši. *Ni
beni akane mla le ke gbaloi le se le, kpēhe le mli

onukpai le tšū amēńō amēbakē : Tšiemei ke anyemi-

mei, kɛ nyetɛn moko yɛ wiemo-kɛ-tšõmo ko ní eya-
wie etšõ mañ lɛ, nyekɛa!

- 16 Kɛkɛ ni Paulo te ši edamo ši, ni efõ enine ekɛ :
Tšiɛmei Israel-hĩ kɛ nye mei ní nyešeo Nyoũmo
17 gbeyɛ, nyeboa toi! *Nɛkɛ mañ Israel nɛ Nyoũmo
lɛ hala wotšɛmei lɛ, ni ewó mañ lɛ nɔ yɛ gbotõ yɛ
Misri šikpoñ lɛ nɔ lɛ mli, ni ekɛ nine ní éwó nɔ lɛ
18 dšieame kɛ-dšɛ dšei. *Ni afe afii nyoũmai-edfɛ lɛ
ehiame ni elɛame yɛ ña lɛ nɔ, ni efã dšɛnmãdši
19 kpawo yɛ Kanaan šikpoñ lɛ nɔ, ni edša amɛšikpoñ
20 lɛ mli abisa nã ehãame, ní amɛye nɔ. *Ni no sɛ afe
afii ohai-edfɛ-kɛ-nyoũmai-enumo lɛ ehãame kodšoloj
21 kɛ-baši gbalɔ Samuel nɔ. *Ni edšɛ no be lɛ mli ni
amɛbi mañtšɛ, ni Nyoũmo ño Kis bi Saul, nũ ko ní
dšɛ Benyamin akutšo lɛ mli, ehãame afii nyoũmai-
22 edfɛ. *Ni beni efãlɛ kɛ-te lɛ, ete Dawid ši ewo amɛ-
mañtšɛ, mo he ní eye odase ni ekɛ : “Miná Dawid,
Iesai bilɛ, nũ ko ní yɔ mitšui nã, moni afe
23 misuomõnãni lɛ fɛ.” *Mone nonũ seši lɛ mli ni
Nyoũmo yɛ šiwõ nɔ edšie Iesu eyafe Israel yiwala-
24 herelɔ, *beni Iohane tšõ ebã lɛ hie ešie tšuitsakemo
25 baptisimo etšõ Israel mañ mũ lɛ fɛ eto lɛ. *Ši beni
Iohane gbe egbenyiemɔ lɛ nã lɛ, ekɛ : Namo nye-
susuɔ akɛ midši? Dšeemi dšilɛ; ši na, ebã yɛ mise,
moni misaa akɛ mifeneɔ etokotai lɛ yɛ enãdši ahe lɛ.”
26 Tšiɛmei kɛ anyemimei, Abraham sešibii kɛ nyetɛn
mei ní šeo Nyoũmo gbeyɛ! nye atšũ nɛkɛ yiwala-
27 heremɔ nɛ wiemo lɛ akɛ-bahã. *Edšakɛ mei ní hĩɔ
Ierusalem lɛ kɛ amɛnukpai lɛ, akɛ noni amɛlɛe mone
kɛ gbalɔj lɛ agbɛi ní akaneɔ hedšomogbi-fɛ-hedšomɔ-

16) 43. 17) Ies.1,2. 2Mos.12,37.41. 18) 2Mos.16,35. 4Mos.14,34. 5Mos.1,31.

19) 5Mos.7,1. Ios.14,2. 20) Kods.2,16; 3,9. 21) 1Sam.10,21.

22) 1Sam.16,12..; 13,14. 23) Ies.11,1. 24) Mat.3,1.

25) Ioh.1,20.27. Mar.1,7. Luk.3,16. 26) 46; 3,26. Rom.1,16.

27) 3,17. Ioh.16,3.

gbī nọ le, amēke amēkodšomọ nonn̄ hā nomei ba mli,
 28 *ni tše amēnaa gbēle sane ko ye emli, kēle amēba
 29 Pilato ake ēgbele. *Ši beni amēgbe nibii fē ní ánmā
 ye ehewọ le nā le, amēđšiele ye tšo le he, ni amēkele
 30 ūme sañ mli. *Ši Nyoŋmo le etele ši ke-dše gbohī
 31 atēñ; *ni edšie.ehe kpo gbī pī etšō mei ní kele dše
 Galilea ba Ierusalem le, mei nonn̄ ní dši edasefoi le
 32 hā mañ le. *Ni wọ le wọđsadše ši ní ewo wotšemei le
 33 he sanekpakpa le wotšōnye, *ake nonn̄ Nyoŋmo
 ehā éba mli kwa ehāwọ ní wọđši amēbii le, ake noni
 ete Iesu ši le, take bọ hū ní ánmā ye lala enyo le mli
 34 ake: “Mibi dšio, mi le ūmene mifọo” le. *Ši
 ake noni etele ši ke-dše gbohī atēñ ní ekūñ ese ke-
 yañ fitemọ le mli doñ le hewọ le ekē neke: “Mañ o
 Dawid dromonii ní māmọ ši šinñ le mahā-
 35 nye.” *Nohewọ hū ní ekē ye hekroko ake: “O hāñ
 moni owo ehie nyam le ana fitemọ” le.
 36 *Edšakeši Dawid le, beni esōmọ Nyoŋmo yintō le ye
 ledientše eyino le, etšō mli ewo, ni aňole afata etše-
 37 mei le ahe, ni ena fitemọ. *Ši moni Nyoŋmo tele ši
 38 le, enaa fitemọ. *Nohewọle nyenāa nyelea, tšiemei
 ke anyemimei, ake monē nonn̄ ake-dšadše ešaiřa
 atšōonye le; ni nibii fē mli ní anyēñ ye Mose mla le
 39 mli abunye bem ke-dše le, *monē mli ni mofēmo
 40 ní heọ yeọ le, abuo le bem ye. *Nohewọle nyekwea
 ní ahia, koni akaba nyenọ boni awie ye gbaloi le aml
 41 ake: *“Nyekwea, nye heguogbeloi, ni nye-
 hie afeanye yā, ni nyeladšea! Ši mi matšu
 nitšumọ ko ye nyegbī le aml le, nitšumọ
 ko ní ke moko gbanye tete le, ní nyehēñ
 nyeyēñ” le.

28) Mat 27,22. 29) Mat.27,59. 30) 2,24.- 31) 1,3. 32) 23.

33) Lal.2,7. 34) Ies.55,3. 35) 2,27. Lal.16,10. 36) 2,29...

38) Luk.24,47. 39) Rom.10,4. 40) Hab.1,5.

- 42 Ši beni amēdše Iudafoi akpēhe le, dšēnmādšianbii
le kpaame fai ake amēdšadše neke wiemoi ne ame-
43 tšōame ye hedšomogbi le teñ. *Ši beni mei ní yo
kpēhe le ékpá le, Iudafoi ke Iudafoiahefataloi ní šeo
Nyoimo gbeyē le atēñ mei pī nyie Paulo ke Barnaba
se, mei ní wie tšōame ni amewie amēnā ake amē-
kpete Nyoimo dromo le he.
- 44 Ši hedšomogbi ní nyie se le no le fe fio ní mañ mū
le fē ababua amēhe nā amēbabo Nyoimo wiemo le
45 toi. *Ši beni Iudafoi le na asafoi le, ameyimo obōbō
ke awunāyeli, ni amewie amēkū nii ní Paulo wieo
46 le anā ke nākūomo ke musubowiemō. *Ši Paulo ke
Barnaba wie ekā nā amēkē: Nye ehia tšutšu
ake awie Nyoimo wiemo le atšō; ši edšake
nyetši ke-dšē nyehe nyefō se ni nyebuu
nyehē ake nyesa nāno wala le hewo le, na,
wotšōmo wōhe ke-yaā dšēnmādši le aňō.
- 47 *Edšake nakai Nuntšo le wowo kitā ake:
“Miñoō mito dšēnmādši le ala, koni otšō
yiwalaheremo ke-yaši šikpoñ nāgbē le.”
- 48 *Ši beni dšēnmādšianbii le nu enē le, amēmī še, ni
amewo Nyoimo wiemo le hie nyam, ni amēhé
49 ameye, mei abo ní adšie ato nāno wala le. *Ni
Nuntšo le wiemo le dšidše ye dšēmei niañ fē.
- 50 Ši Iudafoi le tratra yei ní šeo Nyoimo gbeyē ní
awoame le ke mā leñ kleñkleñmei le amlī, ni amēte
yiwale-tiumo ši ye Paulo ke Barnaba no, ni amēfie-
51 amē ke-dšē amēklotiai le. *Ši amē le amēkpokpo
amēnādši aši mlu amēfie amēno, ni ameyiñ ke-te
52 Ikonio. *Ši kaseloj le yimo obōbō ke miše ke Mumō
kronkron.

43) 11,23.- 45) 50; 14,2.19; 17,5.13. 46) 1,8; 3,26. Mat.10,6. (Luk.7,30.)
47) Ies.49,6. (Luk.2,32.) 48) Rom.8,29. 51) 18,6. Mat.10,14.

14. **Ni** ebaba mli akę, beni ameyo Ikonio le, ameyi
 enyo le fę amęte Iudafoi le akpęhe le ni ameyawie
 amętsōame dientse, ni Iudafoi le ke Hellafoi le atęn
 2 mei babao hę ye. *Ši Iudafoi toigboloi le tra dšen-
 mādšiańbii le asusumai le amli, ni amęhā amętsake
 3 efoń ye nyemimei le ano. *Agbene le amętsę
 naakpa ye dseńi ni amęwie ekā nā ye Nuntšo le no
 moń, ni le hū eye edromo wiemo le he odase ni ehā
 4 afe okadii ke nākpenii pi ke-tšo amęnidši ano. *Ši
 mā leń fále le mli gbla, meikomei ke Iudafoi le yo, ni
 5 meikomei hū ke bofoi le. *Ši beni dšenmańbii ke
 Iudafoi le ke amęnukpai le te ši mife hō ni amęba-
 6 feame nisenianii ni amętsiaame tei le, *amębale, ni
 amędšo foi ke-te Likaonia mādši le amli, Listra ke
 7 Derbe ke dseńei niiań le, *ni dseńi hū amędšadše
 sanekpakpa le amętsō.

8 **Ni** nū ko ye Listra ni enyęę enādši ano edamo, ši
 etā ši ni edši obubuafo ke-dseńe enye musūń bębe ni
 9 enyieko dā. *Mone boo Paulo wiemo toi. Ni beni
 ekwele gā ni ena akę eye hemo-ke-yeli akę ahere
 10 eyiwala le, *ekę gbę wale kęle akę : Te ši odamo
 11 onādši le ano trōmō ! Ni etū ni enyie. *Ši mei asa-
 foi le, beni amęna noni Paulo efe le, amęwó amęgbę
 no ye Likaonia wiemo le mli amękę : Nyoińmoi le
 efe amęhe tamō gbomei ke-yimo ši ke-ba wońō !
 12 *Ni amętsę Barnaba akę Dio, ke Paulo hū Herme,
 13 edsake eye otšame. *Ši Dio ni yo amęmā leń agbo
 le nā le osofo le ke tšinahii ke nyānyārań ba agboi le
 14 anā, ni ekę asafoi le tao afole ašā. *Ši beni bofoi
 Barnaba ke Paulo le nu ene le, amęgbla amętadei ni
 amędše kpo amęša foi amęyabote asafo le mli amę-
 15 blo *amękę : Tšiemei, meba ni nyefeo nii ne ? Wo

14.— 2) 13,45. 3) 19,11. Heb.2,4. 5) 19. 2Tim.3,11. 7) 11,19..
 3) 3,2. 9) Mat.9,28. 10) 3,6. 11) 28,6. 15) 10,26.

hū gbomei ádesāi ní tamonye nonū d̄šiwɔ ní wɔmī-
 d̄šad̄še sanekpakpa wɔmītsōnye, koni nyekū nyese
 ke-d̄še neke yakani n̄ ahe ke-ba Nyoñmo h̄iekālo
 lɛ n̄o, mo nonū ní fe úwei ke šikpoñ ke úšɔ ke nii fē
 16 ní yɔ amemli; *mo nonū ní blemabii lɛ ayinoi ní
 ého lɛ mli lɛ ehā d̄šenmād̄ši lɛ fē nyieɔ amēdientšɛ
 17 amegbei lɛ anɔ, *tšɛbele efōo ledientšɛ ehe odase-
 yeli, ši moñ efeɔ edšūrō ni úwei edšɛɔ enɛɔ ehāawɔ,
 ke afii ní baā nii pī hū, eke-woɔ wɔtsuii obōbō ke
 18 ñmā ke mīšɛ lɛ. *Ni neke wiemoi n̄ ekpakpa
 amekɛ-fe ní amētšī asafo lɛ afolesā ke amehāmɔ lɛ nā.
 19 Ši Iudafoi komei d̄šɛ Antiokia ke Ikonio ba d̄šɛi
 balaka asafoi lɛ, ni amētšīa Paulo tɛi, ni amegblalɛ
 20 ke-d̄še mā leñ amesusuɔ ake égbo. *Ši beni kaselo
 lɛ bɔlelɛ ke-kpe lɛ, ete ši ni ete mā leñ.

Ni d̄šetšerenɔ lɛ eke Barnaba yiñ ke-te Derbe.
 21 *Ni beni amēd̄šad̄še sanekpakpa lɛ amētšō māñ lɛ ni
 amēno mei pī amēfe kaselo lɛ, amekū amɛšɛ ke-te
 22 Listra ke Ikonio ke Antiokia, *amēsá amewo kase-
 lo lɛ asusumai lɛ ahewalɛ, ni amewie amētšōame,
 akɛ amehī hemɔ-ke-yeli lɛ mli, ke bɔni edša ake
 amanehūlūi pī amlī wɔtsōɔ wɔboteɔ Nyoñmo mañ-
 23 tšeyeli lɛ mli. *Ni amēfāmɔ onukpai ameto asafo-
 fē-asafo nɔ, ni amekɛ sɔlemɔ ke ñmāhile tuame
 24 amewo Nuntšɔ mo nɔ ní amehé ameye lɛ deñ. *Ni
 25 amefo Pisidia mli ameba Pamfilia. *Ni beni amē-
 d̄šad̄še wiemo lɛ amētšō ye Perge lɛ, amēno-fie nɔ
 26 ke-ba Atalia. *Ni d̄šɛi amebote lele mli ye, ni amefā
 ke-ba Antiokia, heni atuame awo Nyoñmo dromɔ lɛ
 27 mli ke-hā nitšumɔ ní amegbe nā n̄ lɛ. *Ši beni
 ameba d̄šɛi ni amebabua asafo lɛ nā lɛ, amegbaame

16) 17,30. Lal.147,20. 17) Lal.147,8. Ier.5,24. 19) 2Kor.11,25. 2Tim.3,11.
 22) 11,23. 1Tes.3,3. 2Tim.3,12. 23) 13,3. 26) 13,1.
 27) 15,4. 1Kor.16,9

bɔbɔ ní Nyoŋmo kɛame ɛfe fē, kɛ bɔni ɛgble hemɔ-
 28 kɛ-yeli šinā ehā dšēnmād̄si lɛ. * Ni amehi dšei gbii
 kplani yɛ kaselɔi lɛ aŋō.

15. Ni meikomei ní dšɛ Iudea ba lɛ batsō nyemime
 lɛ akɛ: Kɛd̄si nyeflɔɔ nyehe ketia yɛ Mose gbɛnā lɛ
 2 nā lɛ, anyēn nyeyiwala ahere. * Agbenɛ beni Paulo
 kɛ Barnaba kɛame tā nā ni amekame dšɛ ŋwane ní
 dšee bibio lɛ, amɛto akɛ Paulo kɛ Barnaba kɛ amɛtɛn
 meikrokomei hū áya bɔfoi lɛ kɛ onukpai lɛ ní yɔ Ie-
 3 rusalem lɛ aŋō yɛ neke ŋwanedšɛ ne hewɔ. * Agbenɛ
 amɛ moŋ, beni asafo lɛ ebadšieame gbɛ lɛ, amɛtšó
 Foinike kɛ Samaria amemigba dšēnmād̄si lɛ ahe-
 tšómɔ lɛ ni amekɛ-hā nyemime lɛ fē ná mišɛ kpe-
 4 tɛnkple. * Ši beni amɛba Ierusalem lɛ, asafo lɛ kɛ
 bɔfoi lɛ kɛ onukpai lɛ hereame hieme, ni amɛgba ni-
 5 bii abɔ ní Nyoŋmo kɛame ɛfe lɛ. * Ši meikomei ní
 dšɛ Farisifoi lɛ akū leŋ ní hé ye lɛ te ši amekɛ akɛ:
 Edša akɛ aflɔame ketia ni awoame kitā akɛ améye
 Mose mla lɛ nɔ.

6 Ši bɔfoi lɛ kɛ onukpai lɛ babua amɛhe nā koni
 7 amekwe neke sane ne. * Ši beni adšɛ ŋwane babao
 lɛ, Petro te ši damɔ ši, ni ekɛame akɛ: Tšiemɛi kɛ
 anyemime, nyedientšɛ nyele akɛ dšeeŋmɔ bɛbe
 Nyoŋmo hala womli akɛ minā ni dšēnmād̄si lɛ ánu
 8 sanekpakpa wiemɔ lɛ yɛ, ni amehé ameye. * Ni
 Nyoŋmo ní dšɛ tšuiiannilelɔ lɛ yeame odase ke-
 mihāame Mumɔ kronkron lɛ, takɛ bɔni ehawɔ nonū
 9 lɛ, * ni ekpaa niian yɛ wɔkɛame tɛn, beni ekɛ hemɔ-
 10 kɛ-yeli lɛ tšū amɛtšuii ahe lɛ. * Nohewɔlɛ agbenɛ
 mɛba nyekaā Nyoŋmo ní nyeke kontšɔ ní wɔtšɛmei
 lɛ kɛ wɔfɛ wɔnyēē wɔwó lɛ atfa kaselɔi lɛ akoŋ?

15.— 1) Gal.5,2. **2)** 11,30. Gal.2,1. **4)** 14,27. **7)** 11,15.
8) 10,44. (11,15.) **9)** 10,34. **10)** Gal.3,10; 5,1.

11 *Ši moñ Nuntšo Iesu Kristo dromo lẹ wọheo
wọyeo ake ańo-here woyiwala, take ame
12 hũ amenō lẹ. *Keke ni ameyi fále lẹ fē bu amenā
amebo Barnaba ke Paulo ní gbaame okadii ke nākpe-
ni abo ní Nyońmo fe ye dšeńmādši lẹ amlí ke-tšó
amenō lẹ atoi.

13 Ši beni amebu amenā se lẹ, Iakobo here no ni ekē:
14 Tšiemei ke anyemime, nyeboami toi. *Simeon egba
boni tšutšu lẹ ní Nyońmo kwe mli ní eńo mań ke-
15 dše dšeńmādši lẹ amlí ehā egbei lẹ. *Ni gbaloi lẹ
awiemoi lẹ hũ ke ene yeo egbo pepēpe, boni ańmā
16 ake: *“Nii ne ase lẹ makū mise ke-aba, ni
masá-mamā Dawid bū ní ekūmo lẹ, ni ekoi
lẹ hũ matfa ekoń, ni masá matele ši trō-
17 mō; *beni afe ní mei ní efe ye gbomei lẹ
amlí lẹ atao Nuntšo lẹ segbē, ke dšeńmā-
dši lẹ fē hũ ní atšé migbei lẹ ye amenō lẹ.
18 Nuntšo ní feo enemei fē lẹ kē.” *Nyońmo lẹ
19 enitšumoi lẹ fē ke-dše dšeń šišidšē lẹ. *Nohewole
mi lẹ mikpe mli ake akagba mei ní kũ amese ke-dše
20 dšeńmādši lẹ amlí ke-ba Nyońmo nõ lẹ anā tsō; *ši
moñ ańmāame ake amétšere amehe ke-dše wodši ani-
hĩni lẹ ke adfamańbō lẹ ke nii ní ašōtō lẹ ke lá lẹ
21 he. *Edšake Mose dše blema bēbe ye mei ní šięole
ye mań-fē-mań, ni akaneole ye kpēhei lẹ ye hedšo-
mogbi-fē-hedšomogbi lẹ no.

22 Keke ni esa bofoi lẹ ke onukpai lẹ ke asafo mū lẹ
fē hie ake amefāmo hĩ komei ye amedientšē ameteń,
ní atšūame ke Paulo ke Barnaba ke-ya Antiokia;
mei ní dši Iuda moni atšéole Barsaba hũ lẹ, ke Sila,
23 nyemime lẹ atēń kleńkleńmei lẹ. *Ni ameńmā wolo
amewo amedeń ake: Bofoi lẹ ke onukpai lẹ ke nye-

11) Gal.2,16. Ef.2,4—10. 13) 21,18. Gal.1,19. Mat.13,55. 14) 10,44.

16) Amos 9,11. 20) 1Mos.9,4. 3Mos.3,17. 21) 13,15.

mimei lẹ mībi nyemimei ní dṣe dṣeñmādši lẹ amli ye
 24 Antiokia kẹ Siria kẹ Kilikia lẹ dṣogbāñ. *Ake noni
 wonu ake woteñ meikomei yin ameba amebahaonye
 kẹ wiemoi komei, ni amekẹ nyesusumai lẹ te šonñ
 amekẹ ake nyéflo nyehe ketia ni nyéye Mose mla lẹ
 25 nọ, ní wówokoame kitā ko lẹ, hewo lẹ *esa wōhīe
 ake, ní woná dfeñmọ kome lẹ, wofāmọ mei ní wọkẹ-
 26 fata Barnaba kẹ Paulo ní wosumoo lẹ ní dṣi gbomei
 ní eno amesusumai amefie ši ye wọ-Nuntsọ Iesu
 27 Kristo gbei ahewo lẹ he wotšū nyeñō. *Agbene wot-
 tšū Iuda kẹ Sila, ni amedientšẹ amekẹ amēnā wiemo
 28 hū adśadše neke nibii ne nonñ amētšōnye. *Edśake
 esa Mumọ kroñkroñ lẹ kẹ wọ hū wōhīe ake, wọkẹ
 dśatšu ko akafō nyenọ donñ, ake dśa nibii ní ehīa
 29 ne nonñ: *ake nyetšere nyehe kẹ-dṣe loi ní agbe
 ahā wodši kẹ lá kẹ nii ní ašōtō kẹ adfamañbō he;
 enemei lẹ, kẹdši nyedšie nyehe kẹ-dṣe mli lẹ, nyeafe
 dṣogbāñ. Nyeñia ši dṣogbā!

30 Agbene amẹ lẹ, beni awoame gbẹ lẹ, ameba Antio-
 kia, ni amebabua ameyibo lẹ nā amedšie wolo lẹ
 31 amehā. *Ši beni amekane lẹ, amemī šẹ amehẹ ye
 32 mīšedšemọ lẹ hewo. *Ši Iuda kẹ Sila lẹ, ake noni
 amedientšẹ hū gbalọi dšiamẹ lẹ, amekẹ wiemo babao
 33 šedše nyemimei lẹ amī ni amewoame hewale. *Ši
 beni ametše fio ye dṣei lẹ, nyemimei lẹ woame gbẹ
 34 ye hedšole mli kẹ-te bofoi lẹ añō. *Ši esa Sila hīe
 ake ehī dṣei.

35 Ši Paulo kẹ Barnaba hī Antiokia amedśadše Nun-
 tšo lẹ wiemo lẹ sanekpakpa lẹ amētšōame, ni mei-
 krokomei pī fe nakai hū.

36 Ši gbii komei ase lẹ Paulo kẹ Barnaba ake: Hā
 wokū wose ekoñ ní woyasra wonyemimei lẹ ye mañ-

fē-mań ni wōđsadše Nuntšo le wiemo le ye no le
 37 wōkwę boni ameyo. *Ši Barnaba hie ye no ake
 ameāno Iohane ni atšęole Marko le amęfata amęhe.
 38 *Ši Paulo le, esusu ake esaa ake ameāno mo ni
 ekpale ye amese ye Pamfilia ni ekeame eyaa nitšumo
 39 le amęfata amęhe ne. *Nohewole efe bē āhū po ni
 amęšere amęmli, ni Barnaba no Marko efata ehe ni
 40 ebote lele mli efā ke-te Kipro. *Ši Paulo le, efā Sila
 efata ehe, ni beni nyemimei le tule amęwo Nyonmo
 41 dromo le mli le, eyin ete. *Ši etšo Siria ke Kilikia
 mli eyawo asafoi le ahewale.¶

16. **K**eke ni eba Derbe ke Listra. Ni na, kaselo ko ye
 dšei, moni atšęole Timoteo, Iudayo ko ni he ye le bi,
 2 ši etše le Hellanyo ni. *Ni nyemimei le ni yo Listra
 3 ke Ikonio le tā ehe sane kpakpa. *Le Paulo tao
 ake ekele aya, ni enole efole ketia ye Iudafoi ni yo
 dšemei niaan le ahewo; edšake amęfē amęle etše ake
 4 Hellanyon. *Ši beni amękpa mādši le amli le, amę-
 hāame akpoi le ni bofoi le ke onukpai le ni yo Ieru-
 5 salem le ewo le, koni amęye no. *Agbene le asafoi
 le ahe wa ye hemo-ke-yeli mli, ni ameyibo le fere
 dāne.

6 **Š**i beni amęfo mli ke-tšo Frigia ke Galatia šikpon
 le, Mumo krońkroń le guame ake amękawie wiemo
 7 le amęšō ye Asia; *ni amęba Misia niaan, ni amęka
 ake amęate Bitinia, ši Iesu Mumo le hāāame gbe.
 8 *Kekę ni amęho Misia he amęba Troia.
 9 Ni Paulo na niinamo nyō leń, ake nū Makedoniano
 ko damo ši nkpalę fai ekę: Ba Makedonia ni obaye
 10 obuawo! *Ši beni ena niinamo le, amrō le nonń pe
 le wontao Makedonia woya, edšake woná wole kređe

36) 1Tes.3,5. 37) 12,12.25.-- 38) 13,13. 40) 22.32.34.

16.— 1) 17,14.. 19,22. 2) 6,3. 3) 2Tim.1,5. 4) 15,20—29. 6) 18,23.

ake Nuntšo le etséwo ke-nya dšei, koni wōšadše
 11 sanekpakpa le wōtšōame. *Nohewole wōbote lele
 mli ní wofā ke-dše Troia le wote Samotrākē tōn, ni
 12 dšetšerenō le wōba Neapoli; *ni wōdše dšei wote
 Filipi ní dši dšemei niañ kleñkleñ mañ ye Make-
 donia ní dši šihemohe ko le. Ši dšemei mā leñ wōhi
 gbīi komei.

13 Ni hedšomogbi le nō le wōdše mā leñ ke-te fā nā,
 heni afōō solemō ye le, ni wōtrā šī wōke yei ní buaā
 14 amehe nā ye dšei le wie. *Ni yō ko ní atšéole Lidia
 ní dši kōdšanhōlo ní dše Tiatira mā leñ ní šeo
 Nyoñmo gbeyē le hū nu; ni Nuntšo le gble etsui,
 15 koni ebo nii ní Paulo wie le toi. *Ši beni abaptisile
 ke ewe le, ekpawō fai ekē: Kēdši nyebu ake mihé
 Nuntšo le miye le, nyebaā miwe le, ní nyebahia dšei.
 Ni enyē wōnō (ke šihile le).

16 Ši ebaba mli ake, beni wōyiñ ke-te solemō le, tšū-
 loyō ko ní yō klamo mumō ko kewō kpe, ni le le
 17 ehāa enuntšomei le náa nii pī ye eklamō le se. *Le
 le enyie Paulo kewō se ēblo ekē: Neke gbomei ne,
 Nyoñmo ní yō ūwei šoññ le tšūdsi dšiamē, ni ame-
 18 dšadšeō walaheremō gbē amētšōowō. *Ši neke efeo
 gbīi babao. Ši edō Paulo tšō, ni etšō ehe ni ekē
 mumō le ake: Mifāo ye Iesu Kristo gbēi aņō, ní odše
 emli! Ni edše kpo neke ūmletfā ne nō noññ.

19 Ši beni enuntšomei le na ake amēsenámō nōhie-
 kāmō le édše kpo le, amēmōmō Paulo ke Sila ni
 20 amēgblaame ke-te dšā nō ye lumei le ahie; *ni
 amēkeame te asafo-atšemei le aņō amēkē: Neke
 gbomei ne ní Iudafoi dšiamē le tratraā wōmā leñ,
 21 *ni amēdšadšeō gbēnānii ní wōbē hegbe ake wōhe-
 22 reō lo wōyeō nō, edšake Romafoi dšiwō. *Ni mañ-

14) Ioh.6,44. 16) 19,24. 17) Mar.1,24... 18) Mar.16,17.

20) 17,6. 1Man.18,17. 22) 2Kor.11,25. Fil.1,30. 1Tes.2,2.

bii asafō le tetē ši woame ke-baboleame ke-kpe, ni
 lumei le tšere ametadei ye amehewo, ni amefā ake
 23 ayiame kpāi. *Ni beni ametfiaame kpāi pī le, ame-
 woame tšuh, ni amewo gboklefoi le akwelo le kitā
 24 ake étoame fefefe; *ni ehre neke kitā ne no, ni
 ewoame setšuh, ni ebō amenādsi apāi.

25 Ši nyōn ten le Paulo ke Sila mīsole ni amela
 26 Nyōnmo yidšiemō; ši gboklefoi le boame toi. *Ši
 trukā le šikpoñhosomō babao ba, ni ebatšire tšū leñ
 šišii le, ni amrō pe le šināi le fē mīgblegblei ni amefē
 27 amekpāi le mīkplōkplō hū. *Ši beni gboklefoi a-
 kwelo le hele ši ke-dše ewo leñ ni ena ake agblegble
 tšū leñ šināi le fē anā le, egbla eklante ni dšikule
 eyagbe edšeñ nā, edšake esusu ake gboklefoi le édšo
 28 foi. *Ši Paulo bo ke gbē wale ekē: Kāfe ohe noko
 29 foñ ko, edšake wofē woye biē. *Keke ni ebi la ke-
 ba, ni ehie foi ke-ba mli, ni eke hekpokpomō ho egbe
 30 Paulo ke Sila hie, *ni ekeame dše kpo ekē: Nun-
 31 tšomei, té mafē tēñ ní maná yiwalaheremoñ? *Ši
 amekē: Hemō Nuntšō Iesu Kristo le no
 32 oye, ni ahere oke owe le fē yiwala! *Ni
 amewie Nuntšō le wiemō amētšōle ke mei fē ní yo
 33 ewe le. *Ni eñoame nakai nyō leñ ñmletfā le mli
 noññ, ni efō amekpāi le anā ehāame, ni abaptisile ke
 34 ewebii le fē amrō le noññ; *ni ekeame te ewe le,
 eñmeame okplō, ni emli flile ke ewe le fē ake ehé
 Nyōnmo éye.

35 Ši beni dše tšere le, asafōatšemei le tšū tšotfaloi
 le ke-bakē: Nēmē nakai gbomei le agbe ni améya!
 36 *Ši gboklefoiakwelo le dšadše neke wiemōi ne etšō
 Paulo ake: Lumei le étšū ake ánmē nyehe, nohe-
 37 wole agbene nyedšea kpo ni nyeyabaä dšogbā! *Ši
 Paulo kēame ake: Ameyiwō faññ ní abukowō fō,

wɔ ní Romafoi dšiwɔ hũ ɛ, ni amewowɔ tšuh̄ nɛ :
 ni agbenɛ ɛ dudšian̄ amɛfiɛwɔ, lo? Dabida, ši bā
 moñ amɛdientšɛ amɛba ní amɛbawawɔ kɛ-dšɛ kpo!
 38 *Ši tšotfalɔi ɛ dšadšɛ nɛkɛ wiemoi nɛ amɛtšɔ asafo-
 atšɛmei ɛ; ni amɛšɛ gbeyɛ beni amɛnu akɛ Romafoi
 39 dšiamɛ ɛ. *Ni amɛba amɛbakpaame fai, ni amɛ-
 waame kɛ-dšɛ kpo, ni amɛbaame akɛ amɛdšɛ mǎ
 40 ɛh̄. *Ši beni amɛdšɛ tšũ ɛh̄ ɛ, amɛbote Lidia we
 ɛ. Ni beni amɛna nyemimei ɛ, amɛšɛdšɛ amɛm̄, ni
 amɛyih̄ amɛtɛ.

17. Agbenɛ beni amɛfo Amfipoli kɛ Apolonia mli ɛ,
 2 amɛba Tesalonika, heni Iudafoi akpɛhɛ ɛ yɔ ɛ. *Ni
 Paulo ɛ, bɔni efoɔ femɔ ɛ, ete amɛh̄ɔ, ni hedšomɔ-
 3 gbiī etɛ soñh̄ ɛ ekeame yiyi yɛ ñmǎɛi ɛ ahe, *ni
 egbleɔ nǎ etšɔɔame fañh̄ akɛ dša akɛ Kristo ɛ ana
 amanehũlũ ni ete ši kɛ-dšɛ gboghiī atɛh̄, ni akɛ nɛkɛ
 Iesu nɛ, ní midšadšɛɔ mitšɔɔnyɛ nɛ, dšɛ Kristo ɛ.
 4 *Ni amɛtɛh̄ meikomei kplɛ ni amɛfata Paulo kɛ Sila
 he, kɛ Hellafoi ní šɛɔ Nyonmo gbeyɛ ɛ atɛh̄ mei
 babao, kɛ yɛi onukpai ɛ hũ dšɛɛ fio ko.
 5 Ši Iudafoi ní ekplɛɛ ɛ bayɛ awuh̄ǎ, ni amɛyaino
 niiahɛtšialɔi ɛ atɛh̄ hiī fɔdšɛi komei amɛfata amɛhɛ,
 ni amɛfɛ asafo yũ ko, ni amɛkɛ-wo mǎ ɛh̄ h̄rih̄ri;
 ni amɛdamɔdamoɔ Iason we ɛ he kɛ-kpɛ amɛntao
 6 akɛ amɛdšieame amɛh̄ǎ akwašɔñ ɛ. *Ši beni amɛ-
 naame ɛ, amɛkpla Iason kɛ nyemimei komei kɛ-te
 mǎ ɛh̄ onukpai ɛ ah̄ɛ amɛblo akɛ : Menɛmei ní taǎ
 7 dšɛh̄ mũ ɛ fɛ mli nɛ eba biɛ nɛ hũ, *ni Iason ekpla-
 amɛ eto ewe; ni menɛmei fɛ tɔɔ Kaisare akpɔi ɛ
 anɔ, amɛkɛ akɛ mokroko ní dšɛ Iesu ko yɛɔ mantšɛ.

40) 14.

17.— 1) 1Tes.2,2. 3) Luk.24,27.45. Bof.9,22.- 5) 13,45. 6) 16,20.
 7) Luk.23,2.

- 8 *Ši amɛhao mañ-asafɔ lɛ kɛ mañ-onukpai lɛ hũ ní
 9 nuɔ enɛ lɛ. *Ni beni amɛhé awoba yɛ Iason kɛ mei-
 krokomei adɛñ lɛ, amɛñmɛ amɛhe.
- 10 Ši amrɔ lɛ nyemimei lɛ dšie Paulo kɛ Sila gbe
 nyɔñ kɛ-te Beroia. Ni beni amɛba dšei lɛ, amɛya-
 11 bote Iudafoi lɛ akpɛhe lɛ. *Ši menɛmei yɛ dšɛñ
 kpakpa fɛ mei ní yɔ Tesalonika lɛ, ši amɛ lɛ amɛhere
 wiemɔ lɛ tšuidšürɔ soññ nǎ, ni dǎ amɛkpaä ñmǎlei lɛ
 12 amli amɛkweɔ akɛ nibii nɛ yɛ mli nakai, lo. *He-
 wɔlɛ amɛteñ mei pī hé ye, ni Hellayi ní yɔ gbei lɛ
 13 kɛ hũ hũ dšee mei fio ko moñ. *Ši beni Iudafoi ní
 dšɛ Tesalonika lɛ nu he akɛ Beroia hũ Paulo eyadša-
 dšɛ Nyɔñmo wiemɔ lɛ etšɔ lɛ, amɛba dšei hũ ni amɛ-
 14 bata asafɔi lɛ amli. *Ši nolɛ amrɔ lɛ nyemimei lɛ
 dšie Paulo gbe ní eya eyatšɔ ñšɔ hie; ši Sila kɛ Ti-
 15 moteo hī dšemei. *Ši mei ní yawa Paulo lɛ kele te
 Atene tɔ; ni noni ešɛamɛ akɛ Sila kɛ Timoteo ába
 enɔ oyá mli bofɛbɔ ní amɛnyɛ lɛ, amɛdšɛ dšei amɛño-
 fie nɔ.
- 16 Ši beni Paulo kweɔame gbe yɛ Atene lɛ, emumɔ
 mli wo la yɛ emli, beni ena mañ lɛ ní emli eyi obɔ
 17 kɛ amagái soññ lɛ. *Agbene lɛ eke Iudafoi ní yɔ
 kpɛhe lɛ kɛ mei ní šɛɔ Nyɔñmo gbeyɛ lɛ kɛ mei ní
 18 kele kpeɔ dǎne yɛ dšǎ lɛ nɔ lɛ yiyi moñ; *ši Epi-
 kuromei kɛ Stoamei nilelɔi lɛ atɛñ meikomei kele tǎ
 nǎ; ni meikomei kɛ: Meni nǎfütšɛ nɛ bakɛ po? mei-
 komei hũ kɛ: Etamɔ moni dšadšɛɔ mañšɛ wɔdši
 etšɔɔ; edšake edšadšɛ Iesu kɛ šitɛ lɛ sanekpakpa lɛ
 19 etšɔame. *Ni amɛñolɛ kɛ-te Areopago (kodšomɔhe)
 lɛ, ni amɛkɛ: Ani wɔnyɛ wɔle nɔ tšòmɔ hɛ ní owieɔ
 20 he nɛ? *Edšake oke mañšɛ-nibii eba wotoiian;
 21 hewɔlɛ wɔmɔtao wɔle nii ní dši enɛmei. *Ši Atene-

bii le fē ke gboi ní hīo dšemei le, amēnāá noko-
noko he dekā po, akē dša noko hē ko he sanegbā lo
toibō keke.

- 22 Ši Paulo damo Areopago te leu ni ekē : Tšiemei
Atēnebii, nibii fiā mīke-yoo akē nyesōmoo wōđši pe-
23 pēpe. *Edšake beni mihoō ni mikwe nyedšāmonii
le, mina afolešālate ko hū ní aumā no akē : Nyoūmo
ní aléko nōn. Nohewole moni nyelée ni nyedšāale
24 kē le, le noñn ní mi midšadšeō mitsōonye le. *Nyoñ-
mo ní fe dše leu ke emli nibii fiā le, le uoñn ní dši ūwei
ke šikpoñ nuntšo le, ehii solemotšui ní akē nidši fe le
25 amli, *ni asañ dšee gbomei anidši ni akē-dšāale,
akē moni moko hīaāle, edšakeši le moñ ehoō wala
26 ke mumo ke nii fiā ehāa mei fē; *ni lá kome mli
efe gbomei adšaku fē ke-dše, ní amēhī šikpoñ le hīe
fē, ni ekpe yinōi ní eto momo le ke amēšihilehei le
27 ahūsūi le amli, *koni ametao Nuntšo le segbe, akē
aleenō amēahahāla ši ni amēanale, lo; tšebelē eke
28 woteñ mofēmo teñ dšekeē. *Edšake emli
noñn wōhīe kāmō ni wōtšio wōhe ni woyō
ye; take boni nyeteñ lalatšemei komei hū ékē le
29 akē : “Edšake le noñn eweku hū dšiwō!” *Nohe-
wōle Nyoūmo weku ní dšiwō hewō le edšaa akē
wosusuō akē Nyoūmo su le tamō šika lo dšetei lo te
30 ní dši gbomo nā ke dfeñmō nā nitšumō. *Nohewole,
bei ní alée le Nyoūmo ekū ehīe efō no moñ, ši agbene
le ēwo gbomei fē ní yo hefēhe le kitā akē amētšake
31 amētšui, *edšakeši eto gbī ko, no no ní eke nū ní
eto le akodšo dšeñ mū le fē ye dšale nā, akē-ni eke
hemō-ke-yeli eto mofēmo hīe, edšake etele ši ke-dše
gbohīi atēñ le.

24) 7,48. 25) Lal.50,8.. 26) 5Mos.32,8. 29) 1Mos.1,27. Ies.40,18...
30) 14,16. Luk.24,47. 31) Rom.10,14.

32 Ši beni amenu gbohīašitē he le, meikomei ye ehe
 feo, ni meikomei hū kē : Woosa wooboō toi ekoñ ye
 33 ene hewo. *Boni fe ní Paulo yin ke-dše ameteñ dši
 34 no. *Ši hīi komei kpete ehe ni amehé ameje; mei
 ateñ ní Dionisio Aeropagonyo le hū yo, ke yō ko ní
 atšéole Damari le, ke meikrokomei ní fata amehē.

18. Ši nii ne ase le Paulo dše Atēne ni eyin ete Ko-
 2 rinto. *Ni ena ludanyo ko ní atšéole Akwila ní afóle
 ye Ponto ní edše Italia eba etšeko, ke enā Priskilla
 (edšake Kaisare Klaudio le éfā Iudafoi le fē ake amé-
 3 dše Roma améya), ni ete amēnō; *ni ake-ní ekele
 nitšumō kome hewo le ekeame hī ši, ni etšu nii; ši
 4 amēnitšumō dši būfemō. *Ši dā hedšomogbi le nō
 le ewieq etšōq ye kpēhe le, ni etšōo Iudafoi ke Hel-
 lafoi ayiian.

5 Ši beni Sila ke Timoteo edše Makedonia eba le, wie-
 mo le nyē Paulo nō ni eye odase vevēve etšō Iudafoi
 6 le ake Iesu dši Kristo le. *Ši ake-ní amekūo nā ni
 amewieq amēboō musu hewo le, ekpokpo etadei le
 amli ni ekēame ake : Nyelá abua nyeyiteañ ! mi le
 mihe tše, ke-dše be ne nō ke-yaā ne mate dšēnmā-
 7 dšiabii le añō. *Ni edše dšei ni ete moko ní atšéole
 Titio Iusto ní dšáa Nyoñmo le we ní kpete kpēhe le.
 8 *Ši kpēhe leñ onukpa Krispo le ke ewe mū le fē hé
 Nuntšō le ye, ni Korintofoi le ateñ mei pī hū, beni
 9 amenu le, amehé ameje, ni abaptisiamē. *Ši Nun-
 tšō le tšó niinamō mli nyōñ ni ekē Paulo ake : Kāše
 10 gbeyē, ši moñ wiemo, ni okabu onā : *edšakeši
 midientšē mikeo ye, ni mokomoko tuaño
 ní efeo noko foñ ko; edšakeši miye mañ

18.— 2) Rom.16,9. 3) 20,94. 1Kor.4,12. 5) 17,14.. 6) 13,51; 20,26.
 9) 29,11. 1Kor.2,3. 10) Ier.1,8.18.. Ioh.10,16.

11 babao ye mā neñ. *Ši ehī dšei afi kome ke nyō-
dši ekpa etšō Nyōnmo wiemo le ye ameten.

12 Ši beni Gallio yeo lumo ye Akaia le, Iudafoi le ke
dfeñmo kome te ši ye Paulo no, ni amekplale ke-ba

13 kodšomosei le hie *amekē : Mone tšōo mei le ayiian

14 ní amedšá Nyōnmo ke-ši mla le! *Ši beni Paulo
bagble enā pe le, Gallio ke Iudafoi le ake : Agbene

15 kōtōmpōsane lo niifōdšianitšumo ko ni kule, Iudafoi,
edša gbē ake mabonye toi moñ; *ši keđši wiemo lo

16 gbeii komei lo nyemla le he nibimoñ le, nyedientše
nyekwea no; edšake neke nii ne mi le misumo ake

17 mikodšo. *Ni efiame ke-dše kodšomosei le hie.

17 *Keke ni Hellafoi le fē no kpēhe leñ onukpa Sostene
le, ni ameyile ye kodšomosei le hie, ni nibii ne eko
he edo Gallio.

18 Ši Paulo hī dšei gbīi kplaññ lolo, ni no se le eše
nyemimei le, ni ebote lele mli ke-nya Siria; ni

19 Priskilla ke Akwila kele te; ni eše eyi ye Keñ-
krea, edšake ewo ši. *Ši eba Efeso, ni ešiamē ye

20 dšemei. Ši ledientše le ete kpēhe le, ni eke Iuda-
foi le yayiyi. *Ši beni amekpalē fai ake étše ye

21 ameñō fio le, ekplēē; *ši moñ ešeamē ekē : Befēbe
ní afe le dša ake maye gbīdšūrō ní baba le ye Ieru-

22 salem; ši keđši Nyōnmo mīsumo le, makū mise
maba nyeñō ekoñ. Ni efā ke-dše Efeso. *Ni beni

23 ebakpleke ke-ba Kaisarea ni ekwo ke-te [Jerusalem]
ni eyañá asafo le, eyiñ ete Antiokia. *Ni ehī dšei

24 fio, ni no se le eyi mli ekoñ ni eyakpa ši gbēdšiano
ye Galatia šikpoñ le no ke Frigia eyawo kaselo le
fē hewale.

24 Ši Iudanyo ko ní atšéole Apollo ní afóle ye Alek-
sandria ní dši nū nātšelo ní ehe wa hū ye umālei le

14) 25,13—19. 15) Ioh.18,31. 18) 21,24. 4Mos.6,9,18.

21) 1Kor.4,19. Iak.4,15. 22) 21,15. 24) 1Kor.3,6.

25 amlɛ lɛ ba Efeso. *Mone lɛ, atšōlɛ Nuntšɔ lɛ gbɛ lɛ,
 ni ehɛ dɔ yɛ mumɔ lɛ mli ni ewieɔ Nuntšɔ lɛ he nɪ
 26 etšōɔ fitšofitšo, tšɛ Iohane baptisimo lɛ kɛkɛ ele. *Ni
 lɛ lɛ eboi ekānāwiemo yɛ kpɛhe lɛ. Ši beni Akwila
 kɛ Priskilla nu ehe lɛ, amɛnole kɛ-ba amɛnō, ni amɛ-
 27 tšōlɛ Nyoŋmo gbɛ lɛ fitšofitšo fɛ tšutšu lɛ. *Ši beni
 esusu akɛ eefon kɛ-ya Akaiia lɛ, nyemimeɪ lɛ ŋmā
 wolo amɛno-wo kaseloɪ lɛ aŋā akɛ amɛherele hieme.
 Ni beni eba dšɛi lɛ, ehɪ hā mei nɪ étšō dromɔ lɛ nɔ
 28 éhé éye lɛ babao. *Edšakɛ hewalɛ nā ekā Iudafoi
 lɛ ahɛ ni ekɛ ŋmālei lɛ tšōame faŋn akɛ Iesu dši
 Kristo lɛ.

19. Ši ebaba mli akɛ, beni Apollo yɔ Korinto lɛ, Paulo
 kpa gōdši lɛ aniiān ni eba Efeso. Ni noni ená kase-
 2 loɪ komeɪ lɛ, *ebiamɛ akɛ: Ani beni nyehé nyeye
 lɛ nyená Mumɔ kroŋkroŋ, lo? Ši amɛkɛlɛ akɛ:
 3 Mumɔ kroŋkroŋ ko yɛ dšɪŋ wɔnuko tete. *Ni ekɛ-
 amɛ akɛ: Mɛ mli ni abaptisinye awo mɔ? Ši amɛkɛ:
 4 Iohane baptisimo lɛn. *Ši Paulo kɛ: Iohane lɛ, eke
 tšuitsakemo baptisimo baptisi, ši ekɛ maŋ lɛ akɛ,
 moni baā yɛ esɛ lɛ moŋ ni améhé enɔ améye, lɛ dši
 5 Kristo Iesu lɛ. *Ši beni amɛnu enɛ lɛ, amɛhā abap-
 6 tisiame awo Nuntšɔ Iesu gbɛi amlɛ; *ni beni Paulo
 ŋo enidši enmlɛ amɛno lɛ, Mumɔ kroŋkroŋ lɛ ba
 7 amɛno, ni amɛkɛ lileiɪ wie ni amɛgba. *Ši hɪ lɛ fɛ
 ayibɔ bafe nyoŋma-kɛ-enyɔ.
 8 Ši beni cte kpɛhe lɛ, ewie ekā nā nyōdši etɛ soŋn
 etšōame ni emā Nyoŋmo maŋtseyeli lɛ he nɪ lɛ anɔ
 9 mi. *Ši beni meikomeɪ atoiɪ wa ni amɛboo toi ni
 amɛwie gbɛ lɛ he efoŋ yɛ asafo lɛ hiɛ lɛ, edšɛ amɛnō

25) 19,3. 28) 9,22; 17,3.

19.—2) 10,44. 4) Mat.3,11. 6) 8,17; 10,44.46. 8) 14,3.

9) 2Tim.1,15. Bof.9,2.

ni edšie kaseloɪ ɛ hū yɛ amɛtɛn, ni ewieɔ dā yɛ
 10 moko ní atšéolɛ Tirano ɛ kasemɔhe ɛ. *Ši enɛ ká
 nɔ áhū afii enyɔ sɔnɔn po, ni mei ɛ fɛ ní yɔ Asia ɛ,
 Iudafoi ɛ Hellafoi ɛ fɛ, nu Nuntšɔ Iesu wiemɔ ɛ
 11 he. *Ni Nyoimɔ tšó Paulo nidši anɔ etšú hewalɛni-
 12 tšumɔi hū ní ekaa, *áhū po ni anɔɔ ehewolo nɔ du-
 kui ɛ fɔklei tete ahaä mei ní he waaame ɛ anɔ, ni
 amɛhelai ɛ taa ni mumɔi fɔdsi ɛ hū dšeo kpo.

13 Ši Iudafoi kobɔfoi ní dši okomfoi ɛ atɛn meikomei
 hū ka ní amɛfā Nuntšɔ Iesu gbɛi ɛ amɛfie mei ní yɔ
 mumɔi fɔdsi ɛ anɔ amɛkɛ : Minanye Iesu ní Paulo
 14 šieɔ ɛ! *Ši Iudanyo ɔsɔfonukpa Skewa ɛ bihū
 15 kpawo dši mei ní feɔ nɛkɛ ɛ atɛn meikomei. *Ši
 mumɔ foɔn ɛ here nɔ ni ekɛame ake : Iesu ɛ, milele,
 16 ni Paulo hū, miyole; ši nye ɛ, namei dšinye? *Ni
 gbomo ní mumɔ foɔn ɛ yɔ emli ɛ tu gbɛ amɛnɔ ni
 ekū amɛnɔ, ní amɛkɛ amɛhe yayai ɛ pilamɔi dšo
 foi ɛ-dšɛ nakai šia ɛ.

17 Ni Iudafoi ɛ Hellafoi fɛ ní yɔ Efeso ɛ bale enɛ,
 ni gbeyɛ yi amɛfɛ amɛnɔ, ni awó Nuntšɔ Iesu gbɛi
 18 ɛ anɔ naakpa. *Ni mei ní éhé éye ɛ atɛn mei pi
 hū ba ni amɛbadšadše amenifemɔnii ɛ faɔn amɛtšɔ.
 19 *Ši mei ní yeɔ nkɔnyāi hū ɛ atɛn mei babao ba ni
 amɛkɛ wodši ɛ babua ši ni amɛšā yɛ mei fɛ hie; ni
 amɛbu amɛdšra nā, ni amɛna dɛtɛi kukudši akpei-
 20 nyoimai-enumɔ. *Nɔ hewalɛ nā ní Nuntšɔ ɛ wie-
 mɔ ɛ da ni eye nɔ dši no.

21 Ši beni agbe nii nɛ anā ɛ, Paulo to eyiɔ yɛ mumɔ
 ɛ mli ake eyatšó Makedonia ɛ Akaia ni eno-fie nɔ
 ɛ-ya Ierusalem ekɛ : Kɛ mišɛ dšɛi ɛ, bɛlɛ dša ake
 22 mayakwɛ Roma hū. *Ši beni etšú mei ní sɔmoɔlɛ

11) 14,3. 12) 5,15. 13) Luk 9,49. 17) 5,5,11. 20) 6,7.-- 21) 23,11.
 22) 17,14. Rom.16,23. 2Tim.4,20.

le atēn mei enyo, Timoteo ke Erasto, Makedonia le,
ledientše ehī Asia be fio.

- 23 Ši no be le mli noññ le mliā ní dšee fio ko bate ši
24 ye gbē le hewo. *Edšake dfeteiñālo ko ní atšēole
Demetrio le naā Artemi dfetei-solemoťsui le; ni eke-
25 hāa nakai nālōi le náa se ní dšee fio ko; *ni etšéame
ke mei ní yo nakai nibii le ahe nitšumo hū le ke-
bakpe ekē: Tšiemei! nyele ake neke nā ne wōke-
26 náa wōnii pī le, *ni nyesá nyemīna ni nyemīnu ake,
dšee Efeso keke, ši moñ fe fio ní aše Asia fē ní neke
Paulo ne tšōo asafo babao yiñ ni ekpaleoame ekēo
27 ake: Nii ní nidši ake-fe le dšee nyoñmoi ni! *Ši
dšee ake wogbefāññō ne keke ní naā nō ke šē ní
abašēle afō le, ši moñ nyoñmoyō kpeteñkple Artemi
le solemowe le hū bū ababule yaka, ni enumnyam
dale le ní Asia ke dšēñ mū le fē hū dšāa le babutu!
28 Ši beni amēnu enē le, amēnli wo la pam, ni amē-
29 blo amēkē: Kpeteñkple dši Efesofoi Artemi le! *Ni
mañ mū le fē fe hō; ni amēke dfeñmo kome tšē ke-
te nikwemōhe le, ni amēmōmo Paulo nanemei-gbe-
nyielōi Makedoniabii Gaio ke Aristarko le hū amē-
30 kplaame ke-te. *Ši beni Paulo susu ake eyabote
31 akwašōñ le mli le, kaselōi le hāale gbē; *ši Asia
lumei le atēn meikomei hū ní dši Paulo šientšemei le
tšū enō abawole nā, ake ekaño ehe ehā ke-nya ni-
32 kwemōhe le. *Agbene le meikomei mblo neke, mei-
komei hū mblo neke; edšake asafo le efe gidigidi,
33 ni mei kpotō léé nōhewo ní amēbakpe tete. *Ši
amegbla Aleksandro ke-dše asafo le teñ, edšake Iu-
datoi le miťšire eyi se ke-mba hiegbē. Ši Aleksandro
fō enine etao ake ebadšieo enā ye akwašōñ le hie.
34 *Ši noni amēyo se ake Iudanyo dšile hewo le, gbē

kome dšę amęfę amenā ni amęblę afe nmlętfai enyo
soññ akę : Kpeteñkple dši Efesofoi Artemi le !

- 35 Ši mañwoloñmālę le kpātā asafo le ekę : Tšiemei
Efesofoi ! Nę gbomo po ní lęe akę Efesofoi le amañ
le dši Artemi kpeteñkple le ke amagā ní dšę Dio ñō
36 le wulomo ? *Agbene le akę noni akūū nii ne anā
hewę le, edša akę nyefeę diō, ni nyekafe noko gidi-
37 gidi ko. *Edšakę nyekę hii ne eba bię ne, ni amę-
dšee solemowe nii adšuloi alo nyenyoñmoyō le mu-
38 suboļoi. *Ni agbene hū, kędši Demetrio alo enane-
mei ñālęi le ke moko ye sane ko le, aye kodšomogbii,
39 ni amralęi hū ye ; nyehāa amęłłfłoa amęhe nā. *Ši
kędši nyebi sādši krokomei ahe noko le, mla nā asafo
40 le mli aye agbe nā ye. *Edšakę wōna amane tete,
akę kulę aflę wōnā ye atūatšemę hewę ye ñmene
sane ne he, ni mokomoko be sane ko ní wōnyę wọke-
adšie wōnā ye hōfemę ne hewę. Ni beni ekę enę le,
edšie asafo le gbę.

20. Ši beni gidigidifemę le se efo le, Paulo tšę kaselęi
le ke-bakpe, ni ešęame, ni eyiñ ke-miya Makedonia.
2 *Ni beni eho ye dšęmei niiañ ni ekę wiemę babao
3 woame nā le, eba Hella. *Ni etšę ye dšęi nyōdši
etę ; ni akę noni Iudafoi le wolę ká beni eyafā ke-ya
Siria le hewę le, eto eyiñ akę ekū ese ke-yatšō Ma-
4 kedonia ekoñ. *Ši Beroianyọ Sopatre (Pirho bi le),
ke Tesalonikabii Aristarko ke Sekundo, ke Derbenyo
Gaio, ke Timoteo, ke Asiabii Tihiko ke Trofimo le
5 kele te Asia. *Menęmei tšō hie, ni amęyamewę ye
6 Troia. *Ši wę le wofā ke-dšę Filipi ye akpiti gbii
le ase, ni woba amęuō ye Troia gbī ní dši gbī enumę
le, ni dšęi wōhī gbii kpawo.

20. — 4) 17,10; 19,29. Ef.6,21. Kol.4,7. 2Tim.4,12. Bof.21,29. 2Tim.4,20.
5) 16,8.

7 Ši otši mli kleńkleń gbī lɛ nɔ lɛ, beni kaseloi lɛ
 babua amɛhe nā koni amɛkūmɔ abolo lɛ, Paulo ní
 bayiń dšetšerenɔ lɛ wie tšōamɛ, ni ekā wiemɔ lɛ he
 8 kɛ-yaši nyōnteń. *Ši hai pī yɛ ńweitsū leń heni
 9 amɛbua amɛhe nā kɛ-kpe yɛ lɛ. *Ši oblanyo ko ní
 atšéglɛ Eutiko lɛ tá samfle lɛ nā, ni wɔ ní tši lólɛ,
 edšakɛ Paulo wiemɔ lɛ sɛ dšekɛ, ni eke wɔ lɛ sońń
 kpa kɛ-dšɛ nsodoi etɛ lɛ nɔ ebagbe ši, ni ayawólɛ ní
 10 égbɔ. *Ši Paulo kpleke ši, ni eyagbe enɔ, ni elólɛ
 atū ekɛ: Nyekafea hō, edšakɛ esusuma yɛ emli.
 11 *Kɛkɛ ni ekwɔ kɛ-ba ekoń, ni ebakūmɔ abolo lɛ, ni
 esa enā, ni ekā he ewie āhū kɛ-yaši dšetšeremɔ, ni
 12 nakai eke-yiń. *Ši amɛkɛ gbekɛ lɛ ba ní ehie kā,
 ni amɛmī šɛ amɛhe ní dšee fio ko.

13 Ši wɔ lɛ wɔtšó hie kɛ-te lɛlɛ mli, ni wɔfā kɛ-te
 Asso ní wɔyańo Paulo yɛ dšɛi, edšakɛ nakai eto, akɛ-
 14 ní lɛ lɛ ebanyie enane nɔ lɛ. *Ši beni ebafata wɔhe
 15 yɛ Asso lɛ, wɔńolɛ kɛ-ba Mitilène. *Ni wɔfā yɛ
 dšɛi, ni dšetšerenɔ lɛ wɔba Kio ńelɛnɔ. Ši dšetšere-
 renɔ ekoń lɛ wɔbašɛ Samo, ni wɔhī Trogilio, ni enɔ
 16 dšetšerenɔ lɛ wɔba Milɛto. *Edšakɛ Paulo ekpɛ
 mli akɛ eho Efeso he, beni afe ní ekatšɛ yɛ Asia;
 edšakɛ ēye oyai, ní kɛ enyɛ lɛ, ní eyaye Pentekoste
 gbī lɛ (lo gbī ní dši gbī nyońmai-enumɔ lɛ) yɛ Ieru-
 salem.

17 Ši edšɛ Milɛto etsū Efeso eyakpe asafo lɛ onukpai
 18 lɛ kɛ-ba. *Ši beni amɛba enō lɛ, ekɛamɛ akɛ: Nye-
 dientšɛ nyele, kɛ-dšɛ kleńkleń gbī nɔ ní miba Asia
 19 ne lɛ, bɔni mikɛnye yɔ be fɛ mli, *ní mikɛ hešibā-
 dfeńmɔ fɛ kɛ yafonui pī kɛ kai ni ba minɔ yɛ Iudafoi
 20 akawōi lɛ amli lɛ sōmɔ Nuntšɔ lɛ; *bɔni mišiuu nii
 ní hī hā mo lɛ amli noko nɔ, ni midšadše mitšōnye

7) 1Kor.16,2. Bof.2,42.46. 10) 1Man.17,21. 16) 18,21; 21,4.12.

18) 18,19; 19,10.

- 21 ye faññ ke šia-fē-šia le; *ní miye tsuitšakemo ke Nyoñmo hāmo ke wọ-Nuntšo Iesu Kristo nọ hemo-ke-yeli le he odase mitšō Iudafoi ke Hellafoi fē le.
- 22 *Ni agbene le, na, efimi ye mumo mli hewo le miya
- 23 Ierusalem, ni milée nii ní aba mino ye dšei, *ake dša noni Mumo kroñkroñ le yeo odase faññ ye mañ-fē-mañ nọ ekēo ake kpai ke amanehulūi meomi le.
- 24 *Ši kēle enemei ekomeflo he edoomi, ni misusuma le tete dšra po mibuu mihāa midientše mihe, beni afe ní mike miše agbe migbenyiemo le ke sōomo ní miná ye Nuntšo Iesu deñ ake miye Nyoñmo dromo sane-
- 25 kpakpa le he odase faññ le nā. *Ni agbene le, na, mile ake, nyefē ní mitšō nyeteñ mišie Nyoñmo mañ-
- 26 tšeyeli le, nyenañ mihie doññ. *Nohewole miye odase mitšōnye ñmene gbī ne nọ, ake mihe tše ye
- 27 mei fē alá le he; *edšake misiuu noko nọ ake mi-
- 28 dšadšee Nyoñmo yintō le fē mitšōnye. *Nohewole nyekwea nyedientše nyehe nọ ke toikū le fē, nō mli ní Mumo kroñkroñ le éwonye nọ kweloi ye, koni nyelē Nyoñmo asafo le ní
- 29 eke ledientše elá hé le. *Edšake mi le mile enē, ake, ke mite le, kládsi fuloi abote nyeteñ, ni amē-
- 30 bañ toikū le yi; *ni hīi ní wieo nibii ní edšaa ate ši ke-adše nyedientše nyeteñ ní amēkpla kaseloi le
- 31 amēfie amēse. *Nohewole nyesraā, ni nyekaia ake afii etē soññ mike yāfonui efōō nyeteñ mofēmo ko-
- 32 kōbō nyōñ ke fāne. *Ni agbene le, anyemimei, mī-tunye mīwo Nyoñmo ke edromo wiemo le deñ, le moni eyo hewale ní eke-amānye ni eke wofaseni le
- 33 ahānye ye mei le fē ní atšū amēhe le ateñ. *Mihie
- 34 ekōō nyeteñ moko dšetei lo šika lo atade nọ; *nye-

22) 18,21; 19,21. 23) 9,16; 21,4,11. 24) 21,13. 26) 18,6.

28) 1Tim.3,1; 4,16. 1Pet.5,2. 29) Mat.7,15. 30) 1Ioh.2,19. 31) Heb.13,17.

32) 26,18. 33) Mat.10,8. 1Kor.9,12. 1Sam.12,3. 34) 18,3. 1Kor.4,12. 1Tes.2,9.

dientše nyele ake, nii ni ehiami ke mei ni kemi yo
 35 le, neke nidši ne tšu he nii. *Fè mike-tšõnye ake
 nakai sa ake atšu nii ni ake-here mei ni egbodšo, ni
 akai Nuntšo Iesu wiemoi le, ake ledientše ekè : Hãmo
 dši dšõmo mon fè hemõ.

36 Ni beni ewie nii ne, ekula ši ni eke amefè sole.
 37 *Ši yãfo babao ba ameteñ, ni amegbegbe Paulo kue
 38 nõ, ni amęšõšo enã; *ni noni doame titri dši wiemo
 ni ekè ake amenañ ehie doññ le. Keke ni amęya-
 wale ke-te lele len.

21. Agbene ebamli ake, beni woķeamę teñ ęgbla le,
 wofã tẽ ke-ba Kõ, ni dšetšerenõ le woķe-ba Hrodo,
 2 ni dšei wodše wõba Patara. *Ni beni woyana lele
 ko ni yaã Foinike le, wobote mli ni woķe-fie nõ;
 3 *ši beni Kipro tua wõhie le, wošile wõho ebekugbe
 ni wõba Siria, ni wobakpleke ye Tiro; edšake dše-
 mei abadšie lele mli nii le ye.

4 Ni beni wõbana kaseloj le, wõhi dšei gbii kpawo;
 ni amę le ametšõ mumõ le nõ amekę Paulo ake ekaya
 5 Ierusalem. *Ši ebaba mli ake, beni woye gbii le tã
 le, wõno-fie nõ, ni amefè ke yei ke bii le dšiewõ gbe
 ke-dše mã len; ni wokula ši ye nõšo le nã ni wõsole.

6 *Ni beni wošęše wõhe le, wobote lele mli; ši amę le
 7 amekũ amęse ke-te amewe le. *Ši wõ le wodše
 Tiro wõba Ptolemai ni woķe-gbe nõšõn-nyiemõ le nã.
 Ni wõnã nyemimej le, ni woķeamę hi ši gbĩ kome.

8 Ši dšetšerenõ le wõ Paulomej le woyin ke-te Kai-
 sarea, ni woyabote sanekpakpadšadšelo Filipino ni dši
 mei kpawo le ateñ mokome le we, ni woķe le hi ši.
 9.10 *Ši eye biyei oblayei edfe ni gbaã. *Ši beni wõhi
 ši gbii kplaññ ye dšei le, gbalõ ko ni atšeo le Agabo

36) 21,5. 38) 25.

21.—4) 11.. 20,23 5) 20,36. 8) 8,40. 9) 2,17. Joel 3,1. 10) 11,28.

- 11 le dse Iudea ba; * ni beni eba wono le, ekọ Paulo
 hefino le ni eke-fi ledientse enidshi ke enādsi ekẹ:
 Boni Mumọ krońkroń le kẹ ne: Nū, mo nō ní dsi he-
 fino ne le, Iudafoi le afile neke ye Ierusalem, ni amẹ-
 12 ańole amẹawo dseńmādsiańbii le adeń. * Ši beni
 wonu ene le, wọke dsemeibii le fẹ kpa le fai ake
 13 ekaya Ierusalem le. * Ši Paulo here no ake: Meni
 nyefeo ní nyefoo ní nyekūmoo mitsui ne? Edsake
 mi le, dsee fi keke, ši moń gbẹle hū ye Ierusalem
 14 misa mihe mihā ye Nuntšo Iesu gbei le ahewo. * Ši
 ake-ni ehāa eyiń atšo hewo le wofe dińń wọke: A'fe
 Nuntšo le suomonāni le!
- 15 Ši no gbii le ase le wofimo wonii, ni woyiń ke-te
 16 Ierusalem. * Ši kaselo ní dse Kaisarea le aten mei-
 komei kewo ba, ni amẹnowo ke-ba kaselo momo ko,
 Kiprinyo Mnason, mo ńo ní wobato le, ńo.
- 17 Ši beni wose Ierusalem le, nyemime le herewo
 18 hieme. * Ši dsetsereno le Paulo kewo te Iakobo ńo;
 19 ni onukupai le fẹ hū ye dsei. * Ni beni enáme le,
 egba nibii ní Nyońmo fe ke-tšo esoomo le no ye dseń-
 20 mādshi le amlí le ekomekome. * Ši beni amenu le,
 amewo Nyońmo hie nyam, ni amekẹle ake: Anyemi,
 okwe Iudafoi akpei-nyońmai abo ní ehé éye le; ni
 21 amefẹ, mla le he hiedoloi dsiamẹ. * Ši abatfaame
 adafi ye ohe, ake otšo Iudafoi ní yo dseńmādshi le
 amlí le fẹ ake amékwa Mose, ni okẹ ake amekaflo
 amebii le ketia, ni amesá amekanyie gbenai le ase.
- 22 * Agbene le, té afe tén? Befẹbe ní afe le edša ake
 ameyi fále le nā abakpe; edsake ameanu ake óba.
- 23 * Nohewole femo noni wokẹoo ne: Woye hii edfe ní
 24 šiwo ká ameno; * ńoame ní okẹ amefẹ ayatsū

11) 20,23. 12) Mat.16,22. 13) 20,24. 14) 15,13. (Gal.1,19)

19) Luk.10,17. Bof.14,27; 15,3.4.12,14; 20,24. 20) 15,1.

21) 16,3. Rom.10,4. 24) 18,18.

nyehe, ni owo noni ahāa le ohāame, koni ameše
ameyi, ni mei le fē ale ake, noni atfaame adafi ye
ohewo le beñ, ši moñ ake bodientše tete obaä odšen
25 ye mla le nā, ni oyeo no. *Ši dšēnmādšianbii ní éhé
éye le ahewo le wōdientše wōnmā ni wokpe mli ake
amekaye neke nibii ne eko no, ake dša amehe ni
amésra ke-dše wōdši afolei ke lá ke nii ní ašōtō ke
26 adfamañbō he keke. *Keke ni Paulo ño hī le, ni
dšētšereno le, beni eke amefē tšū amehe le, ekeame
bote solemowe le, ni eyadšadše hetšūmo gbī le anā-
gbē le etšō fanñ ke-yaši beyino ní ašā afole ye ame-
teñ mofemo hewo.

27 Ši beni efe fio ní agbe gbī kpawo le nā le, Iudafoi
ní dše Asia le nale ye solemowe le, ni ameta asafo le
28 fē mli, ni ameño amenidši amefie eno; *ni amēblo
ake: Tšiemei Israelfoi, nyefataä wöhe! Monē dši
gbomo le ní hefēhe ní ewieo etšōo mei fē eño-šio mañ
ne ke mla le ke biē ne; ni esá eke Hellafoi eba solemowe
29 le ni eke-bule biē hekronkron ne! *Edšakeši
tšutšu le amenale ke Trofimo ní dše Efeso le ye mā
leñ hewo le amesusu ake le Paulo ke-ba solemowe
30 le. *Ni mañ mū le fē fe hō, ni mañbii le ša foi ke-
babua amehe nā; ni amemō Paulo amēglale ke-dše
solemowe le ke-dše kpo, ni amrō le ańámō šināi le.
31 Ši beni ametao ameyagbele le, atfa asrafoi akpe
asafo le atšenukpa le adafi ake Ierusalem mū le fē efe
32 hō. *Ni amrō pe eño asrafoi ke asafoiatšemei ni
ekeame kpleke ši ke-ša foi ke-ba ameteñ. Ši beni
amēna asafoiatšenukpa le ke asrafoi le, amefō Paulo
33 yī. *Keke ni asafoiatšenukpa le tši beñke ni emō
emli, ni efā ake, ake kosoñkosōi enyo awole, ni ebi
34 moni dšile ke noni efe. *Ši asafo le teñ meikomei

25) 15,20,29. 26) 4Mos 6,13.. 27) 24,18 28) 6,13.. Hes.44,7.

29) 20,4. 2Tim.4,20. 33) 20,23.

mblo neke ni meikomei hū mblo ekroko. Ši ake
 noni enyēē anōkwale ena ye hōfemo le hewo le, efā
 35 ake akele aya mō te leū. *Ši beni eba atrakpei le
 anō le, eba mli ake asrafoi le wōle ye mei yū le afīmo
 36 hewo, *edšake mañ le asafokū le nyie se miblo
 ake: Akele aya!

37 Ši beni ake Paulo babote mō te leū le, ebi asafoia-
 tšenukpa le ake: Miye hegbe ake mikeo wieo noko,
 38 lo? Ekē: Ole Hella wiemo? *Bēle dšee bo dši
 Misrinyo ní nyese ni eta mei amlī ni ekpla hīi awui-
 yeloī le akpei-edfe le efie ese ke-te ņa le nō le, lo?
 39 *Ši Paulo kē: Mi le Iudanyo moñ ní dše Tarso, Kili-
 kia mañ ko ní yo gbei le mli nyo dšimi; ši mīkpaō
 fai, hāmi gbē ní mawie matšō mañ le.

40 Ši beni ehāle gbē le, Paulo damo atrakpei le anō,
 ni efō mañ le nine, ši beni dšei dšo krānānā le, ewie
 ye Hebrīwīemo le mli ekē:

22. Tšiemei, anyemimei ke atāmei! Nyeboa minā ní
 2 mibadšie matšōnye agbene ne toi! *Ši beni amēnu
 ake Hebrīwīemo ekeame wieo le, amefe diññ fē tšu-
 tšu le. Ni ekē:

(3—21. kw. 9,1—22; 26,9—18.)

3 Mi le Iudanyo dšimi, ni afōmi ye Tarso ye Kilikia
 moñ, ši alemi ye mā neñ, ni Gamaliel nādši anā atšo-
 semi ye, ye wotšemei amla le mli wale nā, ni mitšō
 Nyoñmo he hiedolo, take bo noññ ní nyefē nyeyo
 4 ūmene ne; *ni miwa neke gbē ne yi ke-yaši gbēle
 mli, mifīmo hīi ke yei fē miño-hā ní awoame tšūiañ,
 5 *bōni osofonukpa le tete ke onukpai le fē yeomi
 odase le; mei hū ní hāmi wodši ní kule mike-yahā
 nyemimei ní yo Damasko le, ní mayafīmo mei ní yo
 dšei le hū ke-ba Ierusalem, koni agblaame toi le.

36) 22,22. Luk.23,18. 39) 9,11.

22.— 1) 7,2; 13,26. 2) 21,40. 3) 5,34. 4) 8,3.

6 Ši ebaba mli ake, beni minyie gbe le no ni miba-
 beinke Damasko afe lane yino le, trukā le la babao
 7 dše ŋwei kpe ke-babolemi; *ni migbe ši ni minu
 gbē ko ní kēmi ake: Saul, Saul, meba onyie mise ke
 8 yiwale ne? *Ši mi le mihere no ake: Bo namon,
 Nuntšo? Ni ekēmi ake: Midši Iesu, Nazarenyo le,
 9 moni bo onyie ese le! *Ši mei ní kēmi nyie le na la
 le mon, ni amēše gbeyē, ši moni kēmi wieo le gbē le
 10 amenuu. *Ši mikē: Meni mafe, Nuntšo? Ši Nun-
 tšo le kēmi ake: Te ši ni oya Damasko, ni dšei aa-
 11 tšoo nibii fē ni ato ake ofele. *Ši beni minaa nii
 donn ye no la le anumnyam le hewo le, mei ní fata
 mihe le mō minine mli ameyawami Damasko.

12 Ši nu ko ye ní atšéole Anania ní ešeo Nyoŋmo
 gbeyē ye mla le nā, ni Iudafoi le fē ní yo dšei le taa
 13 ehe sane kpakpa. *Le eba minō, ni ebadamo mima-
 sešei ekēmi ake; Anyemi Saul, na nii! Ni no ŋmletfā
 14 le no noŋn minale. *Ni ekē: Wotšemei a-Nyoŋmo
 le éhalaō éto momo, koni ole esuomōnānii le, ni ona
 15 dšalo le, ni onu gbē ko ye enā; *ake oofe edasefo-
 nyo koni oye nii fiā ní ona ní onu le ahe odase otšō
 16 gbomei fē. *Ni agbene meba olilaā ši? Te ši ni ohā
 abaptisio, ni afo ohe ešai le afie ahāo, ni otšē Nuntšo
 le gbei ano!

17 Ši ebaba mli ake, beni mikū mise ke-ba Ierusalem
 18 ekoŋ ni mīsole ye solemowe le, mihe dšō mihe, *ni
 minale ní ekēmi ake: Femo kpa ní odše Ierusalem
 oyá mli, edšakeši amēheŋ odase ní oyeo ye mihe le.
 19 *Ni mi le mikē: Nuntšo, amedientše ame le ake mi
 noŋn sá le miwoo mei ní heo ono yeo le tšun, ni mi-
 20 yioame ye kpēhe-fē-kpēhe mli; *ni beni afie odase-
 fonyo Stefano le lá ši le, mi hū midamo dšei, ni miná
 egbēle le he tšui, ni mibu mei ní gbele le mamai le

21 ahe. *Ni ekēmi akę : Ya, edšakę mi matsšuo dšei-
mādši le ní yọ šonũ le aũõ ! —

22 Ši amębole toi ke-baši neke wiemo ne no, ni ame-
hole amęgbęi anọ amękę : Akę neke gbomo ne ádše
23 šikpoũ le no, edšakę esaa akę ehie akā ! *Ši beni
amębloõ ni amęploõ amęhe atadei ni amęgbeọ mlu
24 amęfāa kōyo mli le, *asafoiatšenukpa le fá akę
akęle áya mō te len, ni ekę akę áno kplebii atao eyi-
tšon, koni ená ele no sane hewo ní amęblo amęwole
25 neke ne. *Ši beni afile ní abayile le, Paulo kę asa-
foatšę ní damo ši le akę : Nyeye hegbe akę nyeyio
26 Romanyo ko ní abukole fo le kplebii, lo ? *Ši beni
asafoatšę le nu ene le, ete asafoiatšenukpa le nõ ni
eyakęle akę : Meni obafe ne ? edšakę neke gbomo ne
27 Romanyon ! *Ši asafoiatšenukpa le ba ni ebakęle
akę : Kemomi, ani Romanyo dšio, lo ? Ši ekę : Hę.
28 *Ni asafoiatšenukpa le here no akę : Mi le mikię
dfetri kpetenkle hé neke maunyoyeli ne. Ši Paulo
29 kę : Ši mi le, afomi neke tete. *Kęke ni amrõ pe le
mei ní yatao eyitšon le edše emasei ; ni asafoiatšę-
nukpa le hũ še gbeyę, beni eyo se akę Romanyo
dšile le, akę-ni efile hũ hewo le.

30 Ši dšetšerenọ le, edšakę etao akę ele anokwale nõ
hewo ní Iudafoi le floõ enā hewo le, efenele ke-dše
ekpai le amlı, ni efā akę osofonukpai le ke amędšina
le fę aba, ni ekę Paulo kpleke ši, ni ekęle damo
ameten.

23. Ši Paulo kwe gwabo le hie ke-kpe ni ekę : Tšie-
mei ke anyemime! Mi le, henilę kpakpa fę mikię-
2 ba midšei mihā Nyoũmo ke-baši nmene gbı ne. *Ši
osofonukpa Anania le fá mei ní damo emasei le akę

21) 9,15; 13,2. 22) 21,36. 25) 16,37; 23,27.

23.— 1) 22,1; 24,16.

- 3 ágba enābu mā. *Keke ni Paulo kele ake: Mā hū
 Nyońmo agbao, bo gbogbo ní aša he! Aso bo otá ši
 okodšomi ye mla le nā, ni okū mla le no ofá ake
 4 ágbami mā? *Ši mei ní damo emasei le ke: E!
 5 Nyońmo osofonukpa le odsėjo ne? *Ni Paulo ke:
 Milée, anyemimei, ake osofonukpa ni; edsake ánmā
 6 ake: “Kāwie oman onukpa he efoń.” *Ši ake-ní
 Paulo le ake amefā kome le Sadukifoi ni, ni amefā
 le hū Farisifoiń le, ebo ye gwabo le teń ake: Tšie-
 mei ke anyemimei! Mi le Farisifonyo dšimi ke
 Farisifoi abi hū; gbohĩašitē ke nohiekāmo hewo
 7 ni akodšoomi ne! *Ši beni ewie neke le, Farisifoi
 le ke Sadukifoi le fe hō, ni asafokū le mli gbla.
 8 *Edšakeši Sadukifoi le ke ake šitē ko be ni asań
 ńweibofo ke mumo ko hū be; ši Farisifoi le ke
 9 ake enyo le fē yeń. *Ši blomo kple ba, ni wolońmā-
 loi le ní yo Farisifoi le agbefāń le tetē ši ni amebē
 amekē: Wonaa noko foń ko ye neke gbomo ne mli;
 ši kedši mumo ko lo ńweibofo ko kele ewie dšin
 (nyekahāa woke Nyońmo nńōa)!
- 10 Ši beni afe hō babao le, asafiatšenukpa le še gbeyē
 ake ekole ameatsere Paulo mli hewo le, efā ta le ake
 amekpleke ši ni ameyašole ye ameteń, ni amekle
 aba mō te leń.
- 11 Ši eno nyōń le Nuntšo le badamo emasei ni ekē:
 Ná tšui, Paulo, edsake take boni oye mihe odase ye
 Ierusalem le, nakai nonń edša ake oye odase ye
 Roma hū.
- 12 Ši beni dše tšere le, Iudafoi le atēń meikomei fi
 ekome, ni amekē kitakāmo amekpāń amekē ake ame-
 yee nii ni amesá amenuu nii ke-yaši beyino ní ame-
 13 agbe Paulo. *Ši mei ní ekpāń ni amekāmo neke kitā

3) Mat 23,27. 5) 2Mos.22,28. 6) 22,3; 26,5. 8) 4,2. Mat.22,23.

9) 25,25; 5,39. 11) 18,9; 27,24; 19,21.

- 14 ne fè nyonmai-edfe. *Ni ameba osofonukpai ke onu-
kpai le auo amekē: Woke kitakamo ekpan ake, wo-
saa wona nokonoko ke-yaši beyino ni wogbe Paulo
- 15 le. *Nohewole agbene nye le nyetšia ta nyetsoa
asafoiatšenukpa le ke gwabo le fe, koni (wo le) ekele
akpleke ši ke-ba nyeuo, take bele nyeke-ntao esane
le na kredē ko; ši wo le, dani eetši ebeukenye le,
16 wosa wöhe ni wogbele. *Ši beni Paulo nyemiyō bi
le nu neke kawō ne he le, eyiu ke-ba mō te leu eba-
17 tfa Paulo adafi. *Ši Paulo tšē asafoatšemei le ateu
moko ke-ba euō, ni ekē: Nō neke oblanyo ne ni
okele aya asafoiatšenukpa le uō, edšake eye sane ko
18 ni eyatfale adafi. *Keke ni enole ni ekele te asafoia-
tšenukpa le uō ni ayakē: Gboklefonyo Paulo le tšēmi
ke-ba euō, ni ekpami fai ake mike neke oblanyo ne
19 aba ouō, edšake eye sane ko ni ekeo bawie. *Ši asa-
foiatšenukpa le mō enine mli, ni ekele te afā, ni eya-
bile ake: Meni dši noni oyo ni obatsami adafi le?
- 20 *Ši ekē: Iudafoi le efe ekome ake amebio, ni wō ni
oke Paulo akpleke ši ke-ba gwabo le mli, take bele
21 amebabi esane le šiši kredē ko. *Nohewole bo le,
kãkplēame; edšake ameteu mei fe nyonmai-edfe mi-
wole kã, ameke kitakamo ekpan ake ameyee nii ni
amesã amenuu nii ke-yaši beyino ni amegbele; ni
agbene le amesã amehē, ni amemikwe ošiwō le gbe.
- 22 *Keke ni asafoiatšenukpa le wo oblanyo le gbe, ni
ewole kitã ake: Kãkē mokomoko ake otši nii ne
atã otšomi.
- 23 Ni etšē asafoatšemei le ateu mei enyo ke-ba euō,
ni ekē: Nyesã asrafoi ohai-enyo ni ameya Kaisarea,
ke okponoiatšemei nyonmai-kpawo ke akploiatšemei
24 ohai-enyo hū, ye nyon umletfa ni dši etē le no; *ni
ekē ake, ake koloi hū adamoa ši koni ake Paulo le
25 batã no, ni akele ayahã lumo Felike le fefefe. *Ni

26 eimā wolo ní ekē ye mli akē: **“Klaudio Lisia mbi*
 27 *lumo dšūrō Felike le dšogbā! *Neke nū ne, Iudafoi*
le mōle ní kule ameyagbele; ši beni miyose akē Ro-
 28 *manyō dšile le, mīke ta le te miyašōle. *Ši akē-ni*
mitao male sane nō hewo ní ameflo enā le, mīkele
 29 *ba amegwabo le mli, *ni mina akē aflō enā ye amē-*
mīla le he ūwanedšē-sādsi komei ahewo, ši nāflomō
 30 *ko ní sa gbēle lo kpāi be ehe. *Si beni atfami adafi*
akē Iudafoi le bawo nū le ká le, amrō pe mīššū akē
akele aba onō, ni mifá enāflōloī le hū akē amēba ohīe
amēbadšadše nii ní ameyo ye ehewo le. Ahī ahāo!”

31 Agbene le asrafoi le ūo Paulo take boni afāame le,
 32 ni aményie nyō leñ amēkele ba Antipatri; *ši dšē-
 33 tšerenō le amehā okpoñiatšemei le kele te, ni amē
 34 le amekū amēse ke-ba mō leñ ekoñ. *Ni nomei le,
 35 beni amēše Kaisarea ni amēke wolo le yahā lumo le,
 36 amēke Paulo hū damo ehīe. *Ni beni lumo le kane
 ni ebi hū akē nē noyelihe ni edše ni eyo akē edše
 37 Kilikia le, *ekē: Beni onāflōloī le hū eba biē le,
 no maboō toi dšogbāñ. Ni efá akē áuole áto Herode
 mō leñ.

24. Ši no se gbīi enumo le osofonukpa Anania le ke
 onukpai le ke otšame ko ní atšéole Tertullo le ba
 2 dšei, ni amēbapue ye lumo le hīe amēši Paulo. *Ši
 beni atšéle ke-ba le, Tertullo boī enāflomō ekē:
 3 *Akē-ni woná hedšole babao ke-tšó onō, Felike
 dšūrō, ni asañ afe edšudši babao hū ahā neke mañ
 ne ke-tšó onokwemō le no dā ye hefēhe hewo le,
 4 enemei fē wōke šidā fiā hereo; *ši beni afe ní-mi-
 katši onā tūtu ko le, mīkpao fai akē obowo toi fio ye
 5 bodientše omlihīle nā. *Edšake wōna nū ne akē

27) 21,33; 22,25. 28) 22,30. 29) 18,14.. 30) 24,8. 34) 22,3.

24.— 5) 17,6.

moko ní tšèneo mo, ni etaä Iudafoi lɛ fê ní yɔ šikpon
 mū lɛ fê nɔ lɛ mli, kɛ mo ní dši Nazaremei lɛ akū lɛ
 6 mli onukpa, *mo hū ní ka solemowe lɛ bulemo, ni
 womōlɛ (ní wɔtaolɛ wɔkodšo yɛ wɔdientšɛ womla lɛ
 7 nā. *Ši asafoiatsšenukpa Lisia ba ní ebašōlɛ yɛ wɔ-
 8 deñ yɛ hewalɛ babao nā, ni ekele te, *eyafā enā-
 floloɪ lɛ akɛ améba oñō), mo hū ní kɛdši obi enā sane
 9 lɛ, onyē okɛ ale nii fiā nōhewo ní wɔflo enā lɛ. *Ši
 Iudafoi lɛ hū kplē amekē akɛ nibii nɛ yɛ mli nakai.
 10 Ši Paulo lɛ, beni lumo lɛ fōlɛ nine akɛ éwie lɛ,
 ehère nɔ ni ekē: Akɛ-ní mile akɛ afii pī odšɛ ofe
 neke mañ nɛ nɔ kodšolo hewo lɛ, miná tšuidšūrō ní
 11 mikɛ-adšie minā, *edšake onyē oyo akɛ gbīi nyoñ-
 ma-ke-enyo keke nɛ ní mite Ierusalem akɛ miyasole.
 12 *Ni asañ amɛnakomi dā, yɛ solemowe lɛ dšio, alo yɛ
 kpēhei lɛ dšio, alo mā leñ dšio, akɛ miwie mitšō
 13 moko alo mibú mei lɛ, *ní amesá amɛnyēñ nibii nō
 14 hewo ní amɛfloō minā agbene lɛ nɔ mí amemā. *Ši
 enɛ mīdšadše mītsōo akɛ, gbɛ ní amɛtšéo akɛ fākū
 lɛ nɔ noññ ní mīdšāa wɔtšemei lɛ a-Nyoñmo lɛ yɛ,
 miheo nibii fê ní ánmā yɛ mla lɛ kɛ gbalɪ lɛ amlɪ lɛ
 15 miyeo, *ni miye hīenokāmɔ yɛ Nyoñmo nɔ, noni
 menɛmei dientšɛ hū kweo gbɛ lɛ, ákɛ gboghīašitē ní
 16 dši dšalɪ lɛ kɛ mei ní edšaa lɛ anō lɛ aba. *Ši enɛ
 mli mi lɛ mibōō mōdeñ yɛ, akɛ maná he-
 nilē ní nā tōñ yɛ Nyoñmo kɛ gbomei lɛ
 17 ahīe yɛ nibii fê mli. *Ši afii pī se lɛ miba ni
 18 mikɛ edšūrōnii abahā mimañ lɛ ni mašā afole; *no-
 mei amlɪ ni amɛnami akɛ atšū mihe yɛ solemowe lɛ,
 19 ši asafɔ ko lo hōfemɔ bɛ he. *Ši Iudafoi komei ní
 dšɛ Asia lɛ yɛ, mei ní dša akɛ amɛ lɛ amɛba biɛ ni
 amɛbaflo minā yɛ ohīe, ké ameyɛ mihe sane ko lɛ.

6) 21,28. 8) 23,30. 11) 21,17. 14) 5. 15) Dan.12,2. Ioh.5,28..
 16) 23,1. 17) 11,29; 21,26. Gal.2,10. 18) 21,27.

- 20 *Alo menemei dientše ne, kedši amena noko ni edšaa
 ye mimli beni midamo gwabo le hie le, amékē ;
 21 *ake dša neke gbē kome ni beni midamo ameteu ni
 miblo ake : “Gbohīašitē hewo ni mi le nyekodšoomi
 imene ne” le keke.
- 22 Ši beni Felike nu nii ne, etšiamē eto, edšake ele
 neke gbe ne he nibii le kredē, ni ekē : Kedši asafoia-
 23 tšenukpa Lisia ba le, makwe nyesādši le amlī. *Ni
 efā asafoatše le ake éno Paulo éto, ni éhale hedšole
 ni ekatši mei ni dši enō le anā ni amesōmole lo
 ameba enō.
- 24 Ši gbūi komei ase le Felike ke enā Drusilla ni dši
 Iudayō le ba, ehā ayatšē Paulo ke-ba, ni ebabole toi
 25 ye Kristo no hemo-ke-yeli le hewo. *Ši beni eyiyio
 ye dšale ke henokwemo ke kodšomo ni baba le he
 le, Felike še gbeyē pam, ni ehere no ekē : Agbene
 26 ya fēdā ; ši ke minā mihe dekā le, matšēo ekoñ. *Ši
 asan ehie kā no ake Paulo ahale šika ni eimē ehe,
 nobewo hū ni etšēole kpitiokpitio ni ekele bagbañ
 sane le.
- 27 Ši beni še afii enyo le, Porkio Festo ba baye Fe-
 like nādšiañ ; ni Felike sumo ake efe noni sa Iudafoi
 le ahie hewo le eši Paulo ye ese ye kpā mli.

25. Agbene beni Festo ba lumoyelihe le se gbūi etē pe
 2 le, edše Kaisarea ni eyiñ ete Ierusalem. *Keke ni
 osofonukpai le ke Iudafoi amlī onukpai le bapue ye
 3 ehie amebaflo Paulo nā, ni amekpale fai *amebi ake
 ehā amehie aba nyam aši Paulo, ni etšū ayañole ke-ba
 Ierusalem ; edšake amewo ká koni amegbele ye gbe
 4 le no. *Keke ni Festo here no ake, ake Paulo ato ye
 5 Kaisarea, ši ledientše hū etšēñ ni ebaya dšei. *He-

21) 23,6 ; 26,6 ; 28,20. 22) 23,26. 23) 27,3 ; 28,16.

25.—2) 24,1. 3) 23,15.

- wọle ekē : Mei ní yọ hewale ye nyeteñ le, amekemi aya dšemei, ní ke noko ye nū ne he le, ní ameflo enā.
- 6 Ši beni etše ye ameteñ afe gbīi kpānyo lo nyoñma le, eyiñ ete Kaisarea, ni dšetsšerenọ le eyatá kodšo-
- 7 mosei le nọ, ni efá ake, ake Paulo ába. *Ši beni eba dšei le, Iudafoi ní edše Ierusalem eba le badamọ ehe-
- 8 wọ ke-kpe, ni ameke nāflomọi ní he dšra pī bafō Paulo nọ, nū ní amenyēē ametsō faññ; *edšake edšie enā ekē : Mifeko eša ko mišiko Iudafoi amla le
- 9 lo solemowe le lo Kaisare le. *Ši ake-ní Festo tao ake esa Iudafoi le ahie hewọ le, ehere Paulo nọ ekē : Osumọ ake oya Ierusalem ní miyakodšoö ye dšei ye
- 10 neke nibii ne ahewọ, lo? *Ši Paulo kē : Kaisare kodšomosei le hie midamọ ne, heni dša ake akodšomi ye le ; Iudafoi le, mifekoame noko ní edšaa gbe, take
- 11 bñni bo hū ole kredē le. *Nohewọle, ke miye fọ ni mife noko ní sa gbele le, mikāmāā gbēle moñ; ši ke nii ní menemei le floö minā le amlí nokonoko be mli le, moko nyēñ enomi ekeame. Mike misane le ihā
- 12 Kaisare yeli. *Keke ni Festo ke adšina le hala mli, ni ehere nọ ake : Kaisare okē osane le ehā yeli, Kaisare noññ ñö oote.
- 13 Ši beni gbīi komei ho le, mañtše Agrípa ke Ber-
- 14 nīkē ba Kaisarea ní amebañá Festo. *Ši beni ametsē ye dšei gbīi kplaññ le, Festo dšadše Paulo sane le etšō mañtše le ni ekē : Nū ko ye bie ní Felike ši ye
- 15 se ye kpā mli, *mo he ní beni miyọ Ierusalem le osofonukpai le ke Iudafoi anukpai le pue ye mihie
- 16 ke nāflomọ ni amekpa fai ake abule fọ; *mei ní mito he mihā ake, edšee Romafoi agbenā ake aňoö gbomo ko akèö hiekpātāmọ, ake dša mo ní aflọ enā le ke mei ní flo enā le ékpe hie ke hie, ní ená hegbe
- 17 ní edšie enā ye nāflomọ le hewọ fēdā. *Nohewọle

beni amenā bakpe ši ye bię le, miño-šašaoo ši, ši dše-
 tšerenō le miyatá kodšomosei le nō, ni mifá ake áno
 18 nū le ke-ba. *Ši beni enāflołoi badamo ši le, ameke
 sādši ní misusu le ateñ ekomeflo baa ebafloł enā,
 19 *ši amehie amedientše amenyoñmo-dšámō he ñwa-
 nedšē-sādši ke Iesu ko ní egbo ní Paulo mā nō mí
 20 ake ehie kā le nō le amešile. *Ši edšake mi le milée
 boni mafe ye neke sane ne ñwanedšē le he hewō le,
 mibile ake esumo ake eya Ierusalem ní ayakodšole
 21 ye dšei ye nibii ne ahewō, lo. *Ši ake noni Paulo
 édšō ake átole ahā Augusto ateñyeli le hewō le, mifá
 ake átole ke-yaši beyiño ní mahā akele aya Kaisare
 22 űō. *Keke ni Agripa kē Festo ake : Kule mi hū
 mīsumō ake mabo gbomo le toi. Ni ekē : Wó le
 oobole toi.

23 Agbene dšetšerenō le, beni Agripa ke Bernike ke
 wulamō babao ba ni ameke asafoiatšenukpai ke mā
 leñ gbomei agboi le babote toibōhe le, año Paulo ke-
 24 ba ye Festo fāmō nā. *Ni Festo kē : Mañtše Agripa,
 ke mei fē ní fata wōhe ye bię ne! nyemīna monē mo
 hewō ní Iudafoi asafokū le fē bami ye Ierusalem ke
 bię hū ni ameblō amewomi, ake edšaa ake eyi aná
 25 wala doññ le. *Ši mi le, beni miyo ake efeko noko
 ní sa gbéle le, ní ledientše hū etu esane le ewo Au-
 26 gusto deñ le, mikpe mli ake mahā akele aya. *Ši
 mibe noko kređē ko ní kule mañmā mahā nuntšō le,
 nohewō hū ni mikele ba nyehie ne, ši titri le bo mañ-
 tše Agripa oñō, beni afe ní keđši aná atao mli le,
 27 maná noko mañmā. *Ši efeomi ake ebe šiši ake
 año gboklefonyo ahāa ke-yaä ní asañ atšōō enāflołomō-
 sādši le.

- 26.** Ši Agripa kē Paulo akē : Anmeo gbɛ akē owie ohā
 ohe. Kɛkɛ ni Paulo šia enine ni edšie enā ekē :
- 2 Nibii fē ní Iudafoi floō minā yɛ he lɛ hewo, mañtšɛ
 Agripa, mitsui ényō mimli akē mibādšie minā ñmene
 3 yɛ ohie, *titri lɛ edšakɛ ole Iudafoi lɛ agbenānii lɛ
 kɛ ñwanedšesādši lɛ fē dšogbā; nohewolɛ mīkpao fai
 4 akɛ okɛ tšuišitō abomi toi. *Mišihilɛ kɛ-dšɛ mibla-
 hīañ, boni mihī mimañ lɛ mli yɛ Ierusalem mihā tšu-
 5 tšu lɛ, Iudafoi lɛ fē lɛ, *ni kɛdši ameasumō akɛ
 ameyɛ he odase lɛ, amɛlemi sá kɛ-dšɛ šišidšɛ lɛ, akɛ
 miba midšɛñ yɛ wɔdšámō lɛ mli kū ní nā wa fè fè lɛ
 6 nā, akɛ Farisifonyo. *Ni agbene lɛ midamō ši ni
 ākodšomi yɛ ši ní Nyoñmo ewo wɔtšɛmei lɛ nohie-
 7 kāmō hewo, *nō nō ní wɔkutšɛi nyoñmakeenyō lɛ
 kɛ nyōñ kɛ fane dšámō ní nā wa lɛ hīe ká akɛ amɛ-
 nine ašɛ he lɛ; nɛkɛ hīenokāmō hewo, mañtšɛ Agripa,
 8 Iudafoi floō minā nɛ ! *Té tēñ mō ni nyebuɔ ene akɛ
 noko ní anyēñ ahe aye, akɛ Nyoñmo teɔ gboghīi aši ?
 (9—18. kw. 9,1—22; 22,3—21.)
- 9 Agbene mi lɛ, efe midientšɛ hū akɛ dša akɛ mafe
 10 nii pī maño-ši Iesu Nazarenyo lɛ gbɛi lɛ moñ; *ni
 misá mife nakai hū yɛ Ierusalem, ni miwo meikroñ-
 kroñ lɛ atēñ mei pī tšuiñ, boni miná hegbɛ yɛ osofo-
 nukpai lɛ adɛñ lɛ, ni kɛ agbeamɛ lɛ, miñoɔ minā mi-
 11 woɔ mli, *ni kpitiokpitio miwaame yi yɛ kpēhe-
 fē-kpēhe, ni miño-nyē amɛnɔ akɛ amébo musu, ni
 miye sɛkɛ tūtu yɛ amehewo, ni mitiuame kɛ-yaši
 12 mañsɛ-mādši lɛ amlɛ tete. *Enɛmei amlɛ hū ní mifā
 gbɛ ni mikɛ hegbɛ kɛ gbeñmē ní miná yɛ osofonu-
 13 kpai lɛ añō lɛ yin kɛ-nya Damasko lɛ, *ni fane finti
 lɛ, mañtšɛ, beni miyō gbɛ te lɛñ lɛ, mina la ní dšɛ
 ñwei ní fè hūlū kpɛmō kpɛ kɛ-bolemi kɛ mei ní kɛmi

- 14 nyie le. *Ni beni wofē wogbegbē ši le, minu gbē ko
 ní kēmi wie yē Hebrī wiemō le mli ekē : Saul, Saul!
 mēba okē yiwale tiuomi? ewa hāo akē ošig akplogai
 15 ntia! *Ši mi le mikē : Bo namoñ, Nuntšō? Ši Nun-
 16 tšō le kē : Midši Iesu moni otuo le! *Ši te ši ni
 odamō onādsi anō; edšake enē hewō ní midšie mihe
 kpo mitsōo ne, akē mafāo mato nibii ní ona kē nii ní
 madšie mihe matsōo yē hewō le ahe sōolo kē odase-
 17 fonyo. *Ni midšieo kē-dšē mā le mli kē dšēnmādsi
 18 le ní mi mitsūo agbene kē-yaā amēñō le amlī, *koni
 ogble amēhiñmēii, ni amētšōmō amēhe kē-
 dšē duñ mli kē-ba la hie, ni kē-dšē abon-
 sam hewale le mli kē-ba Nyoñmo ñō, ni
 amēná amēhe ešai fā kē noyelinii yē mei
 ní akē minō hemō-kē-yeli éfeame kroñ-
 kroñ le amlī.
- 19 Nohewōle, mañtšē Agripa, migboo neke ñweikpo-
 20 dšiemō le anō toi; *ši mon midšadše mitsō mei ní
 yō Damasko le tšutšu, kē mei ní yō Ierusalem kē
 Iudea šikpoñ le nō fē, kē dšēnmādsi le hū, akē amē-
 tsake amētšuiiañ ni amētšōmō amēhe kē-ba Nyoñmo
 21 ñō ni amētšu nii ní sa tšuitsakemō. *Enēmei ahewō
 ni Iudafoi mōmi yē solemowe le ni amēka mihiekpā-
 22 tāmō le. *Hewōle Nyoñmo wamō ní miná le ni
 mīkē damō ši kē-baši ñmene gbī ne nō ne, ni miyeo
 odase mitsōo mo bibio kē mo wulu, ni miwiee noko-
 noko akē dša nii ní gbaloi le kē Mose hū éwie akē
 23 ebaba le, *boni Kristo le bana amanehūlū,
 boni etšō kleñkleñmo yē gbohīašitē le mli,
 ni edšadše la etšō mañ le kē dšēnmādsi le.
- 24 Ši beni Paulo dšie enā neke le, Festo kē gbē wale
 kē : Seke oyeo ne, Paulo! woloñkasemō babao ehā

18) Ies.42,6. Bof.20,32,47. 19) Gal.1,16. 20) 9,20,28. 21) 21,30.
 22) Luk.24,44. 23) 1Kor.15,20,23.

25 oyeo seke ne! *Ši lɛ lɛ ekē: Miyeko seke, Festo
 dšūrō, ši moñ anokwale ke hiešikāmo wiemo mi-
 26 gbleo minā miwieo ne; *edšake mañtše lɛ ní mi-
 wieo ekā nā mitsōole ne le sādši ne amlí; edšake
 ake nibii ne eko tēole dši mikpaa ši; edšake dsee flo
 27 mli afe ene ye. *Nto oheo gbaloi lɛ oyeo, mañtše
 28 Agripa? Mile ake oheo oyeo! *Ši Agripa kē Paulo
 29 ake: fe fio ni otšó miyiñ ní matsó Kristofonyo. *Ši
 Paulo kē: Miná ye Nyoñmo gbefāñ ni kule, fe fio
 dšio, fe pī dšio, ake dsee bo keke, ši moñ mei fē ní
 boñmi toi ñmene lɛ hū atšómō nakai mei take boni
 mi hū miyo ne, dša neke gboklei ne keke!
 30 Ni beni ewie nii ne lɛ, mañtše lɛ ke lumo lɛ ke
 31 Bernike ke mei ní keame trá ši lɛ te ši, *ni amete
 afā ni amewie amekēkē amehe ake: Nū ne tšuko nii
 32 ní sa gběle lo kpāi lɛ. *Ši Agripa kē Festo ake: Nū
 ne enáko eño esane lɛ ehā Kaisare yeli dšikule, anyē
 ehe añmē momo.

27. Ši beni akpe mli ake wofā ke-ya Italia ye lele mli
 lɛ, amedšie Paulo ke gboklefoi krokomei hū amewo
 asafoatše ní atšéole Iulio ní dše Augusto asafo lɛ mli
 2 lɛ deñ. *Ši beni wobote Adramitio lele ko mli ni
 woke anyie Asia niañ lɛ, wofā ke-fie no, ni Make-
 doniano Aristarko ní dše Tesalonika lɛ fata wofe.
 3 *Ni dšetšereno lɛ wadamō Sidon, ni noni Iulio hie
 Paulo ke mlihile hewo lɛ, enmele gbe ake éya ešien-
 4 tšemei lɛ aňō ni eyadšo ehe. *Ni wofā ye dšemei
 ni wonyie Kipro šišigbe, edšake koyoí lɛ mikpewo.
 5 *Ni beni wofa Kilikia ke Pamfilia űšo leñ lɛ, woba-
 damō Mira ye Likia.
 6 Ni dšemei lɛ asafoatše lɛ na Aleksandria lele ko ní
 7 efā ke-nya Italia, ni enowo ewo mli. *Ši gbū pī wo-

26) Ioh.18,20. 32) 25,11.; 28,19.

27.— 1) 25,12. 2) 19,29; 20,4. 3) 24,23; 28,16.

nyie bleō ni ekpakpa wofe fēdā ní wōba Knido ñe-
 leno, edšake kōyo eñmeewo gbe hewo le, wotšō Kreta
 8 šišigbe ke-ba Salmone hie; *ni ekpakpa wosá wofe
 fēdā ní wofon ye he ke-ba heko ní atšéo ake Lēdšia-
 tōhei-fefedši ní beñke Lasea mañ le.

9 Ši agbene beni be pī éfite ni leleñnyiemō hū edšra,
 edšake buadayelibe ého momo hewo le, Paulo woame
 10 ñā *ekē: Tšiemei, mina ake amane ke niladšemō
 babao ní dsee lele mli nii le ke lele le keke, ši moñ
 wodientše wōwala hū, leleñnyiemō ne ke-bagbe nā.

11 *Ši asafotše le heo kudotše le ke leletše le eyeo fē nii
 12 ní Paulo wieo le. *Ši ake-ní lēdšiatōhe le kãā ši dšo-
 gbā boni anyē aye fēibe le ye dšemei hewo le, ame-
 ten mei pī wo ñā ake áfā ye dšemei akwe ake anyē
 aše Foinike ní dši Kreta lēdšiatōhe ní kã ke-yaä ni-
 nedšürō-anai ke abeku-anai le, koni aye fēibe le ye
 13 dšei. *Ši beni ninedšürōgbē kōyo tfa šrākē le, efe-
 ame ake amēnine eše ameyintō le no, ni amefā ke-
 14 šrā Kreta he tūntū. *Ši etšee keke le ahumkōyo ní
 15 atšéo ake Euroklidon le te ši bakpeame. *Ši beni
 emō lele le ni enyēē kōyo le ekpe le, wōhā ekplañ.

16 *Ni beni wōša foi ye ñšokpo fio ko ní atšéole Klaudia
 le šišigbe le, wofe ekpakpa fēdā ní wōnyē wōmōmō
 17 bonto le mli, *ni amewó amēke yeli-ke-buamonii fe
 ni amefifi lele le šiši, ni noni amēše gbeyē ake aleenō
 amēagbe Sirti (šia futufutu) le mli le, amēkpa abala
 18 le, ni akplañame neke. *Ni noni ahum le kplañwo
 basabasa naakpa le, dšetšerenō le amefā lele le mli
 19 nii le eko amēfie. *Ni gbī ní dši gbī etē le wōke wō-
 20 dientše wōnidši dšie lele he nibii le wōfie. *Ši ake
 noni hūlū lo ñulamii komei puee gbī pī ni asañ dsee
 ahum fio tfaä ke-kpeowo le hewo le, agbene walahe-
 remō ñhiekāmō fē éladšewo.

- 21 Ši beni ahī ūmā āhū le, keke le Paulo te ši edamō
ameteñ ekē: Tšiemei, kulē edša moñ ake abomi toi
ní akafā ye Kreta ke-baná neke amane ke niladšemo
22 ne. *Ni agbene hū mīwonye nā ake nyenā tšui-
dšūrō; edšake nyeteñ moko susuma eladšeñ, dša lele
23 le keke. *Edšake nyō neñ le Nyōñmo mo nō ní mi-
dši ke mo hū ní misōmoo le bofo badamō mimasei
24 *ni ekē: Kāše gbeyē, Paulo! Kaisare hīe kē dša ake
akeo adamō; ni na, Nyōñmo éuo mei fē ní keo nyie
25 lele le mli le ékeo. *Hewo le nyenāa tšuidšūrō, tšie-
mei, edšake miheo Nyōñmo miyeo ake bofēbo ní
26 akēmi le, nakai aba mli. *Ši kēle dša ake woyāša
ñšokpo ko no.
- 27 Ši beni nyōñ ní dši nyōñma-ke-edfe le še ní wo-
kplaño ke-yaä ke-baä ye Adria ñšo le mli afe nyōñ-
28 teñ le, leleñbii le susu ake amebeñke šikpoñ ko, *ni
amefō susumokpā, ni amēna abasañ nyōñmai-enyo; ni
beni amete amehīe fio le, amefō ekoñ, ni amēnā aba-
29 sai nyōñma-ke-enumo. *Keke ni amēše gbeyē ake
aleenō wogbe tesai aņ, ni amēume sekei edfe ke-
30 dše lele le segbē, amēke-mīme dšetšeremo. *Ši beni
leleñbii le taoo adšo foi ke-dše lele le mli, ni amēšiu
bonto le amewo ñšoñ ke lakpatō ake amebanme sekei
31 ke-dše lele yitšogbe le, *Paulo kē asafotšē le ke
asrafoi le ake: Dša menemei hī lele le mli, ke-dšee
32 nakai le, anyēñ nyeyiwala ahere. *Keke ni asrafoi
le flo bonto le he tañkpei le, ni amēhā eyagbe ñšoñ.
- 33 Ši ke-yaši beyino ní dše batšere le Paulo kpa amefē
fai ake amēye nii ekē: Ñmenē dši gbī nyōñma-ke-
edfe ní nyemeo ke ñmāhile soñú ni nyeyeko noko-
34 noko. *Nohewole mīkpanye fai ní nyēye ñmā;
edšake ene hī hā nyeyiwalaheremo, edšake nyeteñ

35 moko yitšoi kome edšeñ eyiteñ enyōñ ši. *Ši beni
ekē nii ne, ekō abolo, ni eda Nyoñmo ši ye amefē
36 amehie, ni ekūmō mli eboi yeli. *Keke ni amefē
37 amená tsuidšūrō, ni amē hū ameye nii. *Ši wofē ní
woyo lele leñ le dši susumai ohai-enyo ke nyoñmai-
38 kpawo ke ekpa. *Ši beni ametro ke ñmā le, amefe
lele le flefle ni amešere ñmā le amefie ñšōñ.

39 Ši beni dše tšere le amelée šikpoñ le, ši ameyo ble
ko ní yo šia-ñšōnā ko, no no ametaoō ake, ke ameā-
40 nyē le, amegbla lele le ke-ya. *Ni ameflo sekei le
ameñme he amewo ñšōñ, ni amefene kudō le he kpaí
le hū, ni ameši teñabalā le ke-kpe kōyo ní tfaā le, ni
41 ametsó eyi amehā ñšōnāgbe. *Ši ake-ni ameyagbe
ñšoi enyo le kpēhe hewo le, amekē lele le ša ši; ni
eyitšo le tšeke ši ni efe šinñ, ši esegbe le, ñšokei le
anāwale le dfarale.

42 Ši asrafoi le ayintō dši ake amēagbe gboklefoi le,
43 koni ameteñ moko akasere ke-nya ní edšo foi. *Ši
asafoatše le ntao ake ehre Paulo yiwala hewo le etši
ameyintō le gbe, ni efā ake mei ní nyēō amesereō le
tšutšu áno amehē ágbe ñšō leñ, ni ameya šikpoñ;
44 *ši mei ní efe le atēñ meikomei abumō ñmoñmodši
ano, ni meikomei hū abumō lele koi le ano. Ni neke
eba mli ake amefē amēše šikpoñ fefefe.

28. Ni beni woyi éná wala le fēdā ni wōbale ake Me-
2 lita dši ñšokpo le gbei. *Ši dšemei mañsebii le, dšee
edšūrō fio amefewo le; edšake amēšere la ni amē-
here wofē-tfem atū ye nyoñmo-nemō babao ke fei le
hewo.

3 Ši beni Paulo bua lai ñmeñmlebii anā ké ni eke-fō
la le mli le, šinō ko dše la grigri le mli ni ekpete

35) Ioh.6,11. 1Tim.4,4. 41) 2Kor.11,25. 44) 22.24.25.

28.— 2) 2Kor.11,27.

- 4 enine he. *Ši beni mañsebii le na kolo le kpete
 enine he le, amekéké amehhe aké : Befèbe ní fe le,
 neke gbomo ne awuyelo ni, moni oweletó le e-
 ñmeele gbé ní ená wala, tše ahere eyiwala ke-dše
 5 ñšo leñ mon! *Ši le le ehoso kolo le ewo la le
 6 mli, ni eyeele awui ko. *Ši amé le amekwele gbe
 aké eefú lo eegbe ši egbo trukā. Ši beni amekwele
 gbé ahū ni amena aké noko sroto ko efeele le,
 ametsake ameyiian ni ameké aké nyoñmo ko dšile.
 7 Ši dšemei nii leañ le, moni dši ñšokpo le no onu-
 kpa ní atšéole Publio le ye šikpoú ko; le eherewo
 hieme ni eke tšuidšürō fewo gbó gbī etē soññ.
 8 *Ši ebaba mli aké fulu ke musūnhela mīye Publio tše
 ni ekā ši; ni Paulo te eñō, ni esole eno enidši efie
 9 eno ni etsále. *Agbene beni afe ene le, meikrokomei
 hū ní he yeo ye ñšokpo leñ le ba, ni abatšá amehelai
 10 le. *Ni amesá ameké wō babao wowo, ni beni woñ-
 fie no le, amehāwo nibii ní ehāwo.
- 11 Ši nyōdši etē se le woyabote Aleksandria lele ko
 ní eye feibe le ye ñšokpo le nā ní ekadimō dši Dio-
 12 kurioi (alo hādši) le mli, ni wofā ke-te. *Ni beni
 13 woyadamō Sirakusa le, wōhī dšei gbī etē. *Ni wo-
 dše dšei ke-bole ši ni woke-ba Hregio; ni dšetsereño
 le, beni ñšongbe-kōyo le batfa le, woyiñ, ni gbī ní dši
 14 gbī enyo le wōba Puteoli. *Dšemei wōna nyemime
 ye; ni amekpawo fai aké wokeame ahī ši gbī kpawo.
 15 Ni nakai wōba Roma. *Ni dšemei hū, beni nyemi-
 mei le nu wōhe le, amedše kpo amekewo bakpe ye
 Apiiforo ke Tretaberna; menemei le, beni Paulo na-
 amé le, eda Nyoñmo ši ni ená tšui.
- 16 Ni beni wōbaše Roma le, asafoatše le dšie gbokle-
 foi le ehā asafoiatše-nukpa le; ši Paulo le, añmele
 gbé aké ekome ehī ši ke asrafonyo ni buo ehe.

Ši ebaba mli ake gbii etē se le Paulo tšé Iudafoi le anukpai ní yò le ke-kpe ; ši beni amēnā ébakpe ši le, ekēame ake : Tšiemēi ke anyemimeī, mi le mifeko noko mišiko mañ le lo wotšemeī le agbenānii le, kēle añomi ye Ierusalem awo Romafoi le adeñ ye kpā mli. *Ni ame le, beni ameye misane le, amesumo ake aumē mihe, edšake gbēle sane ko be mihe kwra. *Ši ake-ni Iudafoi le wieo šiò le, efimi ake maño misane le mahā Kaisare yeli, ši dšee ake miye noko ni mīke-baflò mimañ le nā. *Agbene neke sane ne hewo mitšēnye ke-ba, koni mananye ní mikēnye awie ; edšake Israel hienokāmo le hewo ni miwo neke kosoñkosō ne. *Ši amekēle ake : Wò le wò-nāko wodši komei ke-dšeko Iudea ye ohewo, asañ nyemimeī le ní ba biē le atēñ moko etšòko lo ewieko ohe noko foñ ko. *Ši wosusuò ake esa ake wòbo nii ní odfeò le atoi ; edšakeši neke kũ ne hewo le wòle moñ ake hefēhe awieò ašiolē. *Ši beni ametole gbī ko le, ameteñ mei pī ba eñò ye etòhe le, ni edšadše Nyommo mañtšeyeli le etšòame, ni eye he odase faññ, ni edše Mose mla le ke gbaloi le amlī etšò ameyiñ ye Iesu hewo ke-dšē lebi ke-baši gbeke. *Ni meikomei bo nii ní awieò le atoi, ši meikomei hũ hee yee. *Ši noni amegbē efee ekome le, amegba amemli ke-te, beni Paulo wie wiemo kome ne : Odšogbāñ ní Mumò kroñkroñ le wie ye gbalò Iesaia le nā etšò wotšemeī le, *ake : “Ya mañ ne ñò ni oyakē : Nu nyeanu, ni nyenañ nā, ni na nyeana, ni nyelen. *Edšake mañ ne tšui ékplim, ni ametoiī wa ke ninumo, ni amemīa amehiñmeīi, koni gbīkogbīko le amekana ke amehiñmeīi ni amēke ametoiī akanu, ni

1828,1. 19) 25,11.. 20) 26,6.. 22) 24,14. Luk.2,34.

23) Ies.6,9.. Mat.13,14.

ameke ametšui akana nā, ni amekpale ni
 28 mitsšáame.” *Nohewole nyenáa nyelea ake,
 dšeñmāđši le aňō atšū Nyoňmo walahere-
 29 mo le, ni ame le ameabo toi hū. *Ni beni
 ewie nii ne le, Iudafoi le yin amete, ni amedšedše
 ĩwane babao ye ameten.

30 Ši Paulo hi ši afi nakploi enyo ye ledientše etōhe
 31 ni emā le, ni ehereo mei fē ni baā eňō le, *ni ešieo
 Nyoňmo mañtšeyeli le, ni edšadšeo Nuntšo Iesu
 Kristo he nii le etšōoame ke ekā fē, ni mokomoko
 etšĩle gbe.

28) 13,38.46. 31) 23.

ROMAFOI AWOLO

NÍ BOFO PAULO MADŠEAME LE.

1. Paulo, Iesu Kristo tšulo ke bofo ní atšéle ní adšiele
2 ato Nyońmo sanekpakpa *ní ewo ši eto ye egbaloi
3 le anā ye ńmālei krońkroi amlí le, *ye ebi le hewo,
4 moni dše Dawid seši mli ye helo gbefan le, *moni
adšiele atšō ake Nyońmo bi ye hewale mli, ye he-
tšemo Mumō gbefan ke-dše gbohii ašite mli le, moni
5 dši Iesu Kristo wo-Nuntšo le; *moni wōke-ná dro-
mo ke bōfonitšumo hā hemo-ke-yeli toibō ye dšeń-
6 mādši le fē mli, ye egbei ahewo le; *mei amlí ní
7 nye hū nyedši Iesu Kristo mei ní atšé le: — *ke-
yahā mei ní yo Roma le fē ní Nyońmo sumoō ní dši
meikrońkroi ní atšé le: dromo ahānye ke hedšole
ke-dše wotše Nyońmo le ke Nuntšo Iesu Kristo le nō!
8 Kleńkleń le mīda mi-Nyońmo le ši ye Iesu Kristo
mli ye nyefē nyehewo, ake agba nyehemo-ke-yeli le
9 he sane ye dšeń mū le fē mli. *Edšake midasefo-
nyo dši Nyońmo, moni misōmoō ye mimumo le mli
ye ebi le sanekpakpa le mli le, ake mifōko nye kaimo,
10 *ní mikpaā fai dā ye misolemoi le amlí, ake aleenō
gbikole manā gbē kpakpa ko ye Nyońmo suomō nā,
11 koni maba nyenō. *Edšake mīfe ake mananye, koni
mike mumō dromokēnií le eko ahānye, ní ańo-wonye
12 hewale, *ši no dši, koni asedše mikenye hū mī ye

I.— 1) Bof.9,15; 13,2. Gal.1,15. 2) 16,25.. Tit.1,2.
3) 9,5. 2Sam.7,12. Mat.22,42.. 4) Bof.13,33.
5) Bof.9,15. Rom.15,18; 16,26. Gal.2,7,9. 7) 1Kor.1,2,3. 2Kor.1,2. Ef.1,2.--
8) 1Kor.1,4.-- Rom.16,19. 1Tes.1,8. 9) 2Kor.1,23. Fil.1,8. 1Tes.2,5. Ef.1,16.
10) 15,23,32. 1Tes.3,10. Bof.19,21. 11) Bof.28,31. 12) 15,32. 2Pet.1,1.

- nyeteñ, ye hemo-ke-yeli ní yo nyekemi fē mli leñ.
- 13 *Ši misumo ake nyekale, anyemimej, ake kpitio-
kpitio mito miyih ake maba nyeñō (ní atši minā ke-
baši be ne), koni maná yibii komei ye nye hū nyeteñ,
take boni miná ye dšeñmādši krokomei le amlī le.
- 14 *Hellafoi ke mañsebii, ñāleloj ke mei ní lēe noko le
15 fē anyomōtše dšimi. *Nakai ni migbefaññō ní mi-
dfēo he dši ake, nye hū ní nyeyo Roma le, madšadše
16 sanekpakpa le matsōnye. *Edšake mihie gboo
Kristo sanekpakpa le he, edšake Nyoñmo
hewale ni, ní año-hereo mofēmo ní heo yeo
le yiwala, Iudanyo le tšutšu ke Hellanyo hū.
- 17 *Edšake no mli adšieo Nyoñmo dšale kpo
ye, ke-dšeo hemo-ke-yeli mli ke-yaä he-
mo-ke-yeli mli, take boni añmā ake: “Ši dšalo
le adše hemo-ke-yeli mli aná wala.”
- 18 **E**dšake adšieo Nyoñmo mlifū kpo ke-dšeo ñwei ke-
baä gbomei ní tšio aņkwale le gbe ye kōdōñfemo
19 mli le amusubō ke kōdōñfemo fē no, *edšake Nyoñ-
mo he nii ní ale le ye faññ ye amemli, edšake Nyoñ-
20 mo etšōame faññ. *Edšake enii ní anaa le ní dši
enāño-hewale ke nyoñmoyeli le fē le, dšeñbō mli bēbe
adšeo ayoseo ni anaä faññ ye enii ní efe le ahe, koni
21 amekaná nādšiemō ko, *edšake beni ameje Nyoñmo
le, amewoo ehie nyam ake Nyoñmo, ni amēdaale
ši hū le, ši moñ amētšōmō yaka ye amesusumoj le
22 amlī, ni amētšui ní yoo se le wo duñ. *Amēfā ake
23 ñāloj dšiamē, ši amētšōmō bului, *ni amēke Nyoñmo
ní fitee le anumnyam tšake gbomo ní fiteo le subañ
henō alo lofōdši alo nādšiedfedfetšemei alo wamo-

13) Bof.19,21. 16) Lal.119,46. Bof.13,46. 1Kor.1,18,24; 15,2.

17) 3,21.. Hab.2,4. Gal.3,11. Heb.10,38. 19) Bof.14,15.. 17,25,27.

20) Lal.19,2. Heb.11,3. 21) Ef.4,17.. 22) Ier.10,14. 1Kor.1,20.

23) 5Mos.4,15—19.

24 nibii anō. *Nohewo hū ní Nyoñmo ñoame ye ame-
 tšuiian sedii le amlí ehā nibii ní he tsee le, ní amegbe
 amedientše amegbomotšei le ahewo ye amedientše
 25 amehe, *ame ní amekē Nyoñmo anokwale le etsake
 amale le, ni amedšá ni amesōmō bonō le fē bolō le,
 26 moni adšōōle ke-yašio nāñoi anō le. Amen. *Ene
 hewo ni Nyoñmo ñoame ehā hiegbedšianii ahiedōi
 le; edšakeši ameyei le tete ūo nifemō ní afoō femō le
 27 amētšake nifemō ní afoō femō; *ni nakai noññ hū
 amehii le fō yō he nifemō ní afoō femō le, ni amešā
 ye amekono fon le mli amedi amedientše amehe se,
 ni hii ke hii tšuo hiegbedšianii, ni amená ametōmō
 28 le nyómowō ní dša le ye amedientše amehe. *Ni
 take boni amebuu akē esa akē amehieo Nyoñmo ye
 amenilē le mli le, Nyoñmo hū ñoame ehā dfēñmō ní
 29 esaa le, ní amefe nibii ní esaa; *mei ní ameyimō
 obōbō ke kōdōñfemō, adfamanbō, efoñfemō, hiedšomō,
 niifōdšianii; ameyimō to ke nyē, awuyeli, bei, apasa,
 30 dšeu fon; *ablebiwieloi, meiahewieloi, Nyoñmo-
 nyeloi, niseniianiifeloi, hetšōloi, fāloi, musumei, foloi-
 31 anō-toigboloi, *mei ní be dfēñmō kpakpa, apamkū-
 loi, mei ní nokonoko edoqame, kōtōmpofoi, yiwaloi
 32 ni; *ame ní ame le Nyoñmo dšalenii kredē, akē mei
 ní tšuo neke nii ne sa gbēle, ní kēle dsee femō keke
 amefeo enemei, ši moñ amenáa mei ní tšuo neke nii
 ne ahe tšui hū le.

2. Nohewole, onyēñ odšie onā, ō gbomo, mofēmo ní
 okodšoo le; edšake nō mli ní okodšoo mokroko ye
 le, oke-buo bodientše ohe fo, edšake bo ní okodšoo
 2 le otšuo nakai nibii le noññ. *Ši wole akē Nyoñmo
 atēñbū nyie anokwale nā eši mei ní tšuo nakai nii le.

24) Bof.14,16. 25) Rom.9,5. 27) 3Mos.18,22; 20,13. 1Kor.6,9.

2.— 1) Mat.7,2. Ioh.8,7.

- 3 *Ši bo gbomo ní okodšoo mei ní tšuo neke nii ne ni ofeo nakai noññ le, ani osusuo ake bo oodšo Nyoñmo
- 4 atebũ le nã foi? *Alo ogbeo emlihile ke hešimẽ ke tšuišitõ ni fá le he guo, ni olée ake Nyoñmo mli-
- 5 hile waão ke-yaã tšuitsakemoñ? *Ši oke otšuiñwale ke otšui ní tšakeko le tiaã mlifũ ohãa bodientšẽ ohe
- otoo mlifũ ke Nyoñmo dšalekodšomõ kpodšiemõ gbi
- 6 le. *Ši le le eewo mofẽmo nyomõ boni enitšumõ le
- 7 sa le: *mei moñ ní amẽke nitšumõ kpakpa he tšui-
- 8 šiimẽ taoõ anumnyam ke wõ ke dāšihile ní fiteñ le,
- 9 aahãame nãno wala; *ši mei hũ ní sumoõ bei ni amẽboõ anõkwale le toi, ši amẽboõ kõdõñfemõ moñ toi
- 10 le, aawoame mlila ke mlifũ. *Amanehũlũ ke tšuiñã
- 11 aba gbomo ní tšuo niifõdšianii le susuma-fẽ-susuma
- le nõ, Iudanyo nõ le nõ titri, ši Hellanyo nõ le nõ hũ;
- 12 *ši anumnyam ke wõ ke hedšole aahã mofẽmo ní tšuo niikpakpai le, Iudanyo titri, ši Hellanyo hũ.
- 13 Edšake hieiañkwemõ ko be Nyoñmo ñõ.
- 14 *Edšake mei abo ní be mla ní amefe eša le, amea-
- 15 ladše hũ ní amebẽ mla; ni mei abo ní tšõ mla mli
- 16 amefe eša le, ake mla noññ akodšoame; *edšake
- dšee mei ní nuõ mla le dši dšaloĩ ye Nyoñmo hie, ši
- mei ní yeõ mla le nõ le moñ aabuame ake dšaloĩ.
- 17 *Edšake, ke dšeñmãdši ní mla be amedẽñ le dše
- amefomõ mli amefe mla le nii le, amẽ ní amebẽ mla
- 18 le amedši mla hã amedientšẽ amehẽ; *amẽ ní amẽ-
- 19 tšõõ ake ánmã mla le nitšumõ le ye ametšuii amlĩ, ni
- amehenilẽ hũ yeõ odase, ni amesusumõ le flofloõ
- amehe nã lo amedšiedšieõ amehẽ nã ye ameteñ,
- 20 *ye gbĩ nõ ní Nyoñmo atšõ Iesu Kristo nõ akodšo
- gbomei atẽmonii le ye misanekpakpa le nã.

4) 3,25; 9,22. Ef.1,7,18; 2,4,7; 3,16. 1Pet.3,20. 2Pet.3,15.9. Ies.30,18. Lal.50,21.
 6) Abei.12,14; 24,12. Ier.17,10; 32,19. Mat.16,27. 2Kor.5,10. Ioh.5,29.
 8) 2Tes.1,8. 9) 1,16; 3,9. 11) 5Mos.10,17. Bof.10,34. Gal.2,6. 1Pet.1,17.
 13) Mat.7,21. 1Ioh.3,7. 14) Bof.10,35. 15) 1,32. 16) Dsads.12,14.

17 Ši keḍsi bo le atšeo Iudanyo, ni ohie kā mla le no,
 18 ni ofāa ofōo Nyoŋmo no, *ni ole suomōnānii le, ni
 okpaā nibii srotōi le amlī, edšake adše mla leŋ atšōo
 19 hewo, *ni ohie kā bodientše ohe no ake filāfoi agbe-
 20 tšolo dšio ke mei nī yo duŋ mli le ala, *ke mei nī
 be dfēnmō le atšoselo ke abifabii atšolo, moni yo nilē
 21 ke anokwale nī yo mla le mli le asubaŋ le: *bēle
 agbene bo otšōo meikrokomei, ši bodientše ohe le
 22 otšōō; bo le ošieo ake akadšu, ši odšuo; *bo oke
 ake akabō adfamaŋ, ši oboō adfamaŋ; bo ohio
 23 wōdši, ši ohaā solemōwenii; *bo moni ofāa ye
 mla le he le, oke mla le notōmō le gbeo Nyoŋmo he-
 24 guo! *Edšake “nyehewo le awieo musubō-
 wiemoi ašio Nyoŋmo gbei le ye dšeēmā-
 dši le atēŋ,” take boni aŋmā le.

25 Edšake kule ketiafō hī moŋ, keḍsi otšuo mla le nii
 le; ši keḍsi mla notōlo dšio le, oketiafō le étšō fō
 26 momo. *Agbene keḍsi fō le yeo mla le dšalenii le
 27 anō le, ani dšee efō le aabu ake ketiafō? *Ni ko-
 dšomō ni fōmoŋ fō le nī gbeo mla le nā le akodšo bo
 nī otšō ŋmāle-okadi ke ketiafō no ofe mlatōlo le!

28 Edšake dšee moni dši ye faŋŋ le dši Iudanyo, ni
 29 dšee noni dši ye faŋŋ ye helo mli le dši ketiafō; *ši
 moŋ moni dši ye tēmō mli le, le dši Iudanyo, ni tšuiŋ
 ketiafō le, mumō mli eyo, dšee ŋmāle-okadi mli, no
 yidšiemō le dšee gbomei aŋō, ši Nyoŋmo ŋō moŋ
 edšeo.

3. Agbene meni dši Iudanyo nō nī eke-fē ke-teke no
 2 mō? alo mē se ketiafō yo? *Efā ye gbefēgbe no.

19) Mat.15,14. 21) Lal.50,16.. Mat.23,3.. 24) Ies.52,5. Hes.36,20..

25) Ier.4,4; 9,25.. 26) 1Kor.7,19. Gal.5,6. 28) Ioh.8,39.

29) 5Mos.10,16; 30,6. Fil.3,3. Kol.2,11.

3.— 2) 9,4. 5Mos.4,7.. Lal.147,19..

Edšakeši kleinkleñ le ake atu Nyoñmo kēmoj le awo
 3 amedēñ. *Edšake meni? ke meikomei hee yee le:
 ani amehemo-ke-yeli ní amehē ameyee le afe Nyoñ-
 4 mo hemo-ke-yeli le yaka? *Dabida! ši Nyoñmo afe
 anokwafō, ši gbomo-fē-gbomo le amaleloñ, take boni
 áñmā le ake: “Beni afe ní oye bem ye owie-
 moi le amlī, ni oye kōnim ye okodšomō le
 5 mli.” *Ši kedši wokōdōñfemō le dšie Nyoñmo dšale
 ši etsō le, té wobakē tēñ? Aso Nyoñmo edšaa, ake
 noni eke mlifū baā le? (Minwie boni gbomo wieo.)
 6 *Dabida! Edšake běle té afe tēñ ní Nyoñmo akodšo
 7 dše leñ? *Edšake ke Nyoñmo anokwale le fá ke-
 teke nō ye mimalemō le mli ke-yahā enumnyam le,
 8 meba mō ní akā he akodšoomi ake ešafelo? *Ni dšee
 tamō boni awieo wōhe musubōwiemō ni meikomei
 kē ye wōhe ake wokē ake: ‘Wófe niifōdšiani le,
 koni niikpakpai le aba’ le? — mei atēñbū ní dša
 kwrā le.

9 **Bēle** meni? wōhī fē meikrokomei, lo? Dšee na-
 kai kwrā! edšake wōflo Iudafoi ke Hellafoi fē nā
 10 woto, ake amefē ameyē eša šiši; *take boni áñmā
 le ake: “Dšalo ko be, ekomeflo tete be,
 11 *mokomoko be ní yoo se, mokomoko be ní
 12 tao Nyoñmo segbe; *amefē ametšómō
 afā, amēblublu amēhīi amēhāā noko; mo-
 komoko be ní feo ekpakpa, mokomeflo be.”
 13 *“Gbonyobu ní agble nā dši ameseñ le;
 amelileii amēke-šišiuo,” “šikpāi anā ebō
 14 ye amēñabui le ašiši,” *amēdañ éyi obō
 15 ke lōmō ke dšōmō; *amēñādšī le ye oya-
 16 yāya hū ke lášifiemō: *hīekpātāmō ke
 17 aṵwēhō ye amēgbei le anō; *ni hedšole

3) 9,6; 11,29. 2Tim.2,13. 4) Lal.51,6. 6) 1Mos.18,25. 8) 6,1.. 9) 1,18...; 2.
 10) Lal.14,3; 53,4. 13) Lal.5,10; 140,4. 14) Lal.10,7. 15) Ies.59,7..

18 gbe amelée.” *Nyońmo gbeyēšemō ko be
 19 amehińmeiań.” *Ši wole ake, nibii abo ní mla
 le kēo le, meini yo mla le mli le ewieo etšōo, koni
 atši nābu-fē-nābu nā, ni dseń mū le fē aye fo ye
 20 Nyońmo hie, *nohewo ni adseń mla nitšumo mli
 abuń helo-ko-helo-ko bem ye ehie le; edšake mla no
 ni eša he nilē tšōo ke-baā.

21 Ši agbene le aši mla adšie Nyońmo dšale le kpo
 22 fańń, ni ehe odase mla le ke gbaloi le yeo; *ši
 Nyońmo dšale ní tšōo Iesu Kristo no hemō-ke-yeli
 mli ke-baā mei fē ní heo yeo le mli ke mei fē no le
 23 ni. *Edšake sroto ko be: edšake mei fē éfe
 24 eša, ni amebe Nyońmo anumnyam le, *ni
 ake edromo le buame bem yaka ke-tšōo
 25 kpōmo ní yo Iesu Kristo mli le no, *moni
 Nyońmo dšiele eto kpātāmonō ke-tšō hemō-ke-yeli
 le no ye elá le mli, koni edšie edšale le etšō, ye noni
 eńmē ešafemoi le ní afe sá le he ye Nyońmo tšui-
 26 šińmē le mli le hewo; *ní edšie edšale le etšō ye
 benebe le mli, koni efe dšalo ni ebu moni dše Iesu
 no hemō-ke-yeli mli le hū bem.

27 Agbene nēgbē fā le yo? Adšiele ke-dše mli. Mē
 mla no atšō? nitšumoĩ anō no, lo? Dabi, ši ke-tšō
 28 hemō-ke-yeli mla mon no. *Nohewole wosusuo
 ake ańoo hemō-ke-yeli abuo gbomo bem
 29 ni ašio mla nitšumoĩ. *Alo Iudafoi anō keke ní
 Nyońmo dši? ani dšee dšeńmādši anō hū? Hē,
 30 dšeńmādši anō hū šiń! *Edšákeši Nyońmo kome
 ni, moni abu ketiafō bem ke-adše hemō-ke-yeli mli,
 ni esá eebu fō bem ke-atšō hemō-ke-yeli le no le.

18) Lal.36,2. 19) 2,12. Gal.3,22. 20) Gal.2,16. Lal.143,2. Rom.5,13. 7,7.
 21) Bof.10,43. 22) 1,17. Gal.2,16. 23) 9; 10,12. Gal.3,22. 28. 24) Ef.2,8.
 25) 3Mos.16,12—15. Heb.4,16. 27) 1Kor.1,29.31. 28) Gal.2,16..
 29) 10,12. 30) 4,11. Ef.4,6.

31 *Běle mla le, wonyie hemo-ke-yeli no womihā efe yaka, lo? Dabida, ši woke-māa mla no mi moñ.

4. Běle meni wokē mo, ake wotše Abraham éná ye
 2 helo gbefañ? *Edšake ke adše nitšumoi amlí ní abu
 Abraham bem le, eye noko ní efā efō no, ši kēle dšee
 3 ye Nyoñmo hie. *Edšake meni ñmāle le kēo? “Ši
 Abraham hé Nyoñmo eye, ní abu no dšale
 4 ahāle.” *Ši moni tšuo nii le, abuu enyomowō ye
 5 dromo nā, ši moñ gbenā. *Ši moni tšuu nii, ši eheo
 moni buo moko ní dšáko Nyoñmo le bem le no eyeo
 6 le, abuo ehemo-ke-yeli le ake dšale ahāale. *Take
 boni Dawid hū dšōō gbomo ní Nyoñmo šio nitšumoi
 7 buo dšale ehāale le, ekē: *“A’ dšō mei ní año
 amemlatōmoi le afaame, ní atšimo amehe
 8 ešai le aňo le; *ádšō nū ní Nuntšo le ebuu
 9 ehe eša le ehāale le!” *Agbene neke dšomō ne,
 ketiafō le keke aňo-dšōō alo fō le hū? Edšake wokēo
 ake abu hemo-ke-yeli le ake dšale ahā Abraham.
 10 *Agbene té abule tēñ? beni eyo ketiafō mli lo fō
 11 mli? Dšee ketiafō mli, ši ye fō mli moñ. *Ni ke-
 tiafō okadi le, enine še no ake nāsoomo ní aňo-šo
 hemo-ke-yeli ní ehe eye ye fō mli bēbe le dšale le nā,
 ní efe mei fē ní heo yeo ye fō mli le atše, ní abu dšale
 12 le ahāame hū; *ni efe ketiafō tše hū ehā mei ní
 dšee ketiafō mli keke amedše, ši moñ amenyieo wo-
 tše Abraham hemo-ke-yeli ní ehe eye ye fō mli bēbe
 le nādšian hū le.

13 Edšake dšee mla mli ní ši ní awo Abraham lo eseši
 le ake eye dšeñ no le tšó ke-ba; ši moñ etšó hemo-
 14 ke-yeli dšale mli ke-ba. *Edšake ke mla leñ bí le
 dši niyeloi le, běle hemo-ke-yeli le éfe eflo, ní šiwo

31) 8,4. Mat.5,17...

4.—3) 1Mos.15,6. Gal.3,6. 4) 11,6. Mat.20,7.14. 7) Lal.32,1...

11) 1Mos.17,10.. 12) Mat.3,9. 13) 1Mos.18,18. 14) Gal.3,18.

15 le hū efe yaka. *Edšake mla le tšuo mlifū nii;
 16 edšake heni mla be le, notōmō hū be. *Nohewole
 hemō-ke-yeli mli edšē, koni efe dromō nā, ní šiwō le
 amā ši šinū ahā eseši le fē, dšee mei ní dšē mla mli
 le keke, ši moñ mei ní dšē Abraham hemō-ke-yeli
 17 mli hū; ši le dši wofē wotšē; *take boni ánmā le
 ake: “Miñoō mife dšēnmādši pī atšē,” ye
 Nyoñmo moni éhé éye le hīe, mo hū ní tšieo gboghī
 le ahīe, ni etšēo nibii ní be le take nibii ní yō le.
 18 *Ni heni kule hīenōkāmō ko be le, ehīe kā nō kē ni
 ehe eye, koni etšō dšēnmādši pī atšē, take boni akēle
 19 ake: “Nakai oseši le atamō.” *Ni egbōdšoo ye
 hemō-ke-yeli le mli, ni edfēññ ledientšē egbomotšo
 ní égbo momo, ake-ní éye afe afii oha le, ke Sara fo-
 20 mohe gbēle le nō; *ši egbūgbāa ye Nyoñmo šiwō
 le mli take noni ehee eyee, ši moñ ehe wa ye hemō-
 21 ke-yeli le mli, ni ewo Nyoñmo hīe nyam, *ni eye
 hewale ye nō kredē, ake, noni éwo ši le, eenyē efe
 22 hū. *Nohewō hū ni abu no dšale ahāle le.

23 Ši dšee chewō keke ní ánmā, ake abu ahāle,
 24 *ši moñ wō mei ní ababu ahāwō le hū hewō, wō mei
 ní wōhé moni ete wō-Nuntšō Iesu ši ke-dšē gboghī
 25 atēñ le nō woye le; *ši añole ahā ye wotōmōi
 le ahewō, ni atele ši ekoñ ye wōbembū le
 hewō.

5. Agbene, ake noni abuwō bem ke-dšē
 hemō-ke-yeli mli hewō le, woye hedšole
 ye Nyoñmo hīe ye wō-Nuntšō Iesu Kristo
 2 hewō, *mo nō ní wotšō ní wōke hemō-ke-yeli le
 éná gbe hū ke-ba dromō ní wōdamō mli ne mli, ni

15) 3,20; 5,13.20; 7,8.10. 17) 1Mos.17,5. 18) 1Mos.15,5. 19) 1Mos.17,17.

20) Heb.11,7.11. 21) 1Mos.18,14. 22) 3. 23) 15,4.

25) Ies.53,4.. 1Kor.15,3.17.

5.— 1) Ies.53,5. 2) Ef.3,12. Heb.4,16.

- wofāa wofōo Nyoŋmo anumnyam le nŋhiekāmo nŋ
 3 le. *Ši dsee enē keke, ši moŋ wofāa ye amanehūlūi
 le amlī hū, edšake wole ake amanehūlū le tšuo
 4 tšuišīnmē, *ši tšuišīnmē le hū tšuo nākā
 5 (mli nilē); ši nākā le tšuo nŋhiekāmo, *ši
 nŋhiekāmo le egbee mo hīe; edšake ake Mumō
 kroŋkroŋ ní aŋo-hāwo le fose Nyoŋmo suomō le wo
 wotšuii amlī.
- 6 Edšake Kristo tete, beni wogbede bēbe ni egbo ye
 7 be ní sa mli ehā mei ní dšaa Nyoŋmo le. *Edšake
 ebawa dāni dšalo ko nadšian tete moko agbo ye;
 edšake mokpakpa nādšian le, ekole moko āka ní
 8 eegbo. *Ši Nyoŋmo dšieo ledientšē esuomō ní eke-
 sumowō le ši etšōo, ake beni ešafeloī dšiwō bēbe ni
 9 Kristo bagbo ye wonādšian. *Enyie noŋŋ kē agbene,
 beni abuwō bem ye elá le mli le, aatšō enŋ ahere woyi-
 10 wala ke-adšē mlifū le mli! *Edšakeši ke be mli ní
 wodši henyeloī ni ake Nyoŋmo bi le gbēle le bakpātā
 wōke Nyoŋmo teŋ le, enyie noŋŋ agbene, beni wō-
 kele teŋ ékpātā le, ni ahere woyiwala ye ewala le
 11 mli! *Ši dsee enē keke, womifā wōnfō Nyoŋmo nŋ
 hū ye wō-Nuntšō Iesu Kristo le hewō, mo hewō hū
 ní agbene wóná kpātāmō le.
- 12 **E**nehewōle, take bōni gbomo kome nŋ ni eša le tšō
 ke-ba dše leŋ, ni eša le nŋ gbēle le tšō ke-ba, ni neke
 ní gbēle le tšō mli ke-ba gbomei fē nŋ ake-ní amefē
 13 amefe eša hewō le: — *edšake ke-baši mla le yinŋ
 14 le eša ye dšeŋ; ši eša le, kedši mla be le, abuu; *ši
 kēle gbēle le ye maŋtšē ke-dšē Adam yinŋ ke-baši
 Mose yinŋ ye mei ní efee eša ní tamō Adam ní dši
 15 moni baba le he okadi le notōmō le aŋo hū: — *ši
 moŋ dsee bōni šigbemō le yo le, nakai dromō kēnō

3) 1Pet.3,14. Iak.1,2. 5) Heb.6,18.. 8) Ioh.3,16... 9) 1,18; 2,8. 10) 8,7.
 12) 6,23. 1Mos.2,17; 3,19. 13) 4,15. 14) 1Kor.15,21.. 45.55.

le hū yō : edšake, ke mokome le šigbemō le hewō ní
 mei pī le gboi le, enyie noññ ni Nyoñmo dromō le ke
 nōkē le ní yō gbomo kome ní dši Iesu Kristo le
 dromō le mli le fá ke-teke nō babao hā mei pī le fē
 16 no! *Ni dšee bōni etšō mokome ní fe eša le nō le
 nōkēnō le yō : edšake ateñbū le moñ le, edše mokome
 mli etšōō fōbū; ši dromō kēnō le dšē šigbemōi pī
 17 amlī etšōō bembū. *Edšake ke mokome le šigbemō
 le ni gbēle le ke-ye mañtše ye mokome hewō le :
 babao ní mei ní éná dšale le dromō ke nōkē fále ke
 nōtekemō le aye mañtše ye wala mli ye Iesu Kristo
 18 kome hewō fē no! *Nohewōle agbene, take bōni
 etšō mokome šigbemō nō eba gbomei fē nō
 ní abuame fō le, nakai noññ kē etšō mo-
 kome dšale nō eba gbomei fē nō ní akē
 19 wala bembū buame bem. *Edšake take bōni
 atšō gbomo kome le toigbēle le nō año mei pī le
 adamō ši akē ešafelōi le, nakai noññ kē aatšō mokome
 le toibō le nō aañō mei pī le hū adamō ši akē dšaloī.
 20 Ši mla hō mli ke-ba, koni šigbemō le áfá ke-teke
 nō : ši heni eša le fá ye le, dromō le fá ke-teke nō
 21 babao; *koni bō noññ ní eša le ye mañtše ye gbēle
 le mli le, nakai noññ dromō le atšō dšale nō aye
 mañtše hū ke-ya nāñō wala mli ye Iesu Kristo, wō-
 Nuntšo le, hewō.

6. Bēle té wōbakē tēñ? Aso wōhī eša le mli, koni
 2 dromō le áfá? *Dabida! Wō ní wōgboi wōhā eša
 le, té afe tēñ ní wōhīe akāmō ye emli lolo?
 3 Alo nyelée akē wōteñ mei abō ní abaptisiwō awo
 Kristo Iesu mli le, egbēle le mli ni abaptisiwō awo?
 4 *Nohewōle afūwō kele fē ye baptisimō ke gbēle le

18) 1Kor.15,22. 19) Ies.53,11. 20) 4,15; 7,8.13. Gal.3,19. 21) 6,23.

6.— 1) 3,5—8. 3) Gal.3,27. Kol.2,12. 4) 1Pet.3,21.

- mli wō lē mli, koni take boni ate Kristo ši ke-dše gbohii atēn yē tše lē anumnyam lē hewo lē, nakai nonn kē wō hū wonyie yē wala ehēfemō lē mli.
- 5 *Edšake kedši ateowō kele fē yē egbēle lē henō lē mli lē, bēle aateowō kele fē moñ yē ešitē lē nō lē mli
- 6 hū ši; *ake noni wole enē, ake aseñ wogbomo momo lē afata ehe, koni eša gbomotšo lē hie akpātā ni
- 7 wōkasōmō eša lē doññ lē. *Edšake moni gbo lē, abule bem ke-dše eša lē mli. *Ši ke wōke Kristo
- 8 gboi lē, wōheo woyeo ake wōkele aná wala hū, *ake noni wole ake Kristo lē ní atele ši ke-dše gbohii
- 9 atēn lē egboñ doññ; gbēle lē yeñ enō nuntšo doññ.
- 10 *Edšake ní egbo lē, eša lē egbo ehā šikome pe: ši ní enáa wala lē, enáa wala ehāa Nyoñmo. *Nakai nye
- 11 hū nyebuaä nyehe ake gbohii hā eša lē moñ, ši ake hiekālōi hā Nyoñmo yē Iesu Kristo wō-Nuntšo lē mli.
- 12 Nohewole nyekahāa eša lē miye mañtše yē nyegbomotšo ní bagbo lē mli, ní nyebile toi yē esedinii
- 13 lē amlī; *ni nyesá nyekañoa nyeheni lē nyefea nii ní edšaa gbē lē atawunii lē nyehāa eša lē; ši moñ nyeñoa nyedientše nyehe nyedamōa ši nyehāa
- 14 Nyoñmo ake me ní éná wala ke-dše gbohii atēn lē, ni nyeke nyeheni afea dšale tawunii nyehāa Nyoñmo. *Edšake eša yeñ nyeno nuntšo, edšake nyebē mla šiši, ši dromō moñ šiši nyeyo.
- 15 Bēle té tēñ? Aso wōfe eša ake-ni wōbē mla šiši ni
- 16 dromō moñ šiši woyō lē? Dabida! *Nyelée ake, moni nyeke nyehe yadamoq ši nyehāa, ake tšūdši ní nyebile toi lē, tšūdši dšinye hā lē nonn ní nyebile toi lē, eša nō ní ke-yaä gbēle mli dšio, alo toibō nō

5) Fil.3,10. 6) Gal.5,24. 9) Kpods.1,18. 10) Heb.9,26...

11) 2Kor.5,15. 1Pet.2,24. 12) 1Mos.4,7. 13) 12,1. 14) 1Ioh.3,6.

15) 5,17,21. 16) Ioh.8,34.-

17 ní ke-yaä dšale mli dšio? *Ši áno šidā áhā Nyoŋmo,
 ake sá le moŋ nyedši eša tšüdši, ši agbene nyedše
 nyetsuii fiā mli nyebo tšomō henō ní aŋonye ahā le
 18 toi! *Ši noni akpōnye ye eša le deŋ ni nyeye
 19 nyehē le, nyetšomō dšale le he tšüdši. *Bōni gbomei
 wieō miwieō ne ye nyehelo le gbedemō le hewō:
 edšake take bōni nyeŋo nyeheni le nyefe nyānemō
 le ke mlatōmō le atšüdši ke-yahā mlatōmō le, nakai
 noŋŋ kē agbene nyeke nyeheni le afea dšale le
 20 tšüdši ke-hāa hetšumō. *Edšake beni nyedši eša le
 21 tšüdši le, nyeye nyehē ke-dšē dšale leŋ. *Bēle mē
 yibii nyeyō ye no be le mli? Yibii ní nyehē egboi
 22 ye hē agbene; edšake nomei anāgbē dši gbēle. *Ši
 agbene le, ní akpōnye ye eša deŋ ni nyetšomō Nyoŋ-
 mo tšüdši le, nyewo nyeyibii nyehāa hetšumō; š
 23 nāgbē le nyeye nāŋo wala. *Edšake eša he nyo-
 mōwō le gbeleŋ; ši Nyoŋmo dromō-kēnō
 le nāŋo walaŋ ye Kristo Iesu, wō-Nuntšo
 le, mli.

7. Alo nyelée, anyemimei, (edšake mei ní le mla mīke
 wieō) ake mla le yeō gbomo le nō nuntšo ye ewalabe
 2 mū le mli? *Edšake nū nā le, mla etfētfēle ke
 ewu ní hie kā le; ši keđši ewu le gbo le, eke ewu
 3 mla le be sane ko doŋŋ. *Bēle agbene keđši ewu le
 ye lolo ni etšō mokroko nā le, atšēle yō gblāŋkūolo;
 ši keđši ewu le gbo le, eyeō ehe ke-dšēō mla le mli,
 ni ke etšō nū kroko nā le, edšec yō gblāŋkūolo doŋŋ.
 4 *Nakai noŋŋ kē, minyemimei, nye hū, Kristo gbo-
 motšo le ake-gbenye ahā mla le, ní nyetšomō mo-
 kroko, moni atele ši ke-dšē gbohii atēŋ le nō, koni
 5 wōwo yibii wōhā Nyoŋmo. *Edšake beni wōyo

18) Ioh. 8,32. 19) 3,5. 21) Hes. 16,61.63. Rom. 8,6. 22) 1Pet. 1,9.
 23) 5,12.21.

helo le mli le, ešai le ahe hiedonii le ní tšóo mla le
 no le anā wa ye wohenii le amlí ní wọke-wo yibii
 6 wohā gběle le; *ši agbene wọke mla le be sane ko,
 edšake wogboi wohā noni hie womli le, beni afe ní
 wosomo ye mumo ehéfemo, ni dsee ye umāle-okadi
 momo le mli.

7 Běle té wookē tēn? Aso mla le ešan? Dabida!
 ši moñ, dsee mla le hewon kūle milée eša; edšake
 sedí le hū milée kūle, ake dša ní mla le kē ake:
 8 “Kādi nii ase!” le. *Ši eša le ná hegbe ke-tšó
 kitā le no, ni etšu sedinii fē ye mimli; edšake, ke
 9 mla be le, eša hū egbo. *Ši mi le mihī ši ni mibe
 mla peñ; ši beni kitā le ba le, eša le hie tšē ekoñ;
 10 *ši mi le migbo, ni ana ake kitā le ní aho-hāmi ye
 11 wala hewo le, no noññ etšu gběle ehāmi. *Edšake
 eša le, noni ená hegbe ke-tšó kitā le no le, ešišiumi
 12 ni eke no noññ gbemi. *Hewole mla le ye kroñkroñ,
 13 ni kitā le ye kroñkroñ ni edša ni ehī moñ. *Běle
 nōkpakpa le etšó gbele ehāmi, lo? Dabida! ši eša le
 moñ, koni epue ake eša, eke nōkpakpa le noññ tšu
 gběle ye mimli, koni eša le atšó kitā le no aša ke-teke
 14 no. *Edšake wole ake mla le mumo nōñ; ši mi le
 helonyo dšimi, ni ahōmi awo eša le šiši.

15 Edšake noni mitsuo le milée: edšake noni misu-
 moo le, dsee no mitsuo, ši noni minyeo moñ le, no
 16 mifeo. *Ši ke noni misumo le no noññ mifeo le,
 17 mikplēo mla le ake ehī. *Běle agbene dsee mi mi-
 tšuo no doññ, ši moñ eša ní hio mimli le tšuo.
 18 *Edšake mile ake mimli, no dši mihelō le mli le,
 ekpakpa ehī ši ye dšei; edšake suomō le kā mihe,
 19 ši niikpakpai anitšumo le ni mináá. *Edšake dsee

6) 8,1... 6,2.4. Gal.2,19. 2Kor.3,6. 7) 3,20. 2Mos.20,17. 8) 11; 4,15; 5,13.

10) Iak.1,15. 3Mos.18,5. 11) Heb.3,13. 12) 1Tim.1,8. 13) 5,20.

14) 18. Ioh.3,6. (1Man.21,20.25.) 16) 12. 18) 1Mos.6,5; 8,21.

- noni misumoo ní dši ekpakpa le mifeo; ši moñ noni
 20 misumoo ní dši efoñ le, no nonñ mitsuo. *Ši ke noni
 mi le misumoo le no nonñ mifeo le, běle dsee mi mi-
 21 tšuo no doññ, ši moñ eša ní hñ mimli le tšuo. *Běle
 minaã mla le ake mi ní misumoo ake mafe noni hi
 22 le, efoñ le ye mihe. *Edšake mimí šeo Nyoñmo mla
 23 le he ye mimligbomo le gbefañ; *ši mina mla kroko
 ye miheni le amlí ní ke midfěnmō mla le wuo ta ni
 eñoomi nom ehāa eša mla le ni yo miheni le amlí le.
 24 *Gbomo ní nii yo mōbo dšimi; namo ašō-
 mi ke-adše neke gběle ne gbomotšo le
 mli?
- 25 Mida Nyoñmo ši ye Iesu Kristo, wō-Nun-
 tšo le, mli. Běle agbene mi nonñ mīke midfěnmō
 le sōmoo Nyoñmo mla moñ, ši mīke mihelō sōmoo
 eša mla.

- 8.** Nohewole agbene fōbū-ko fōbū-ko be hā mei ní yo
 Kristo Iesu mli (mei ní enyiee helō le nā, ši moñ
 2 mumo le nā amenyieo) le. *Edšake wala ní yo
 Kristo Iesu mli le mumo le mla le ekpōmi ye eša ke
 3 gběle le mla le deñ. *Edšake noni mla le nyěñ afe
 le, ake-ní efe gbedē ye helō le hewo le, Nyoñmo tšū
 ledientše ebi le ye su ní tamō eša helō le mli, ni ye
 4 eša hewo hū, ni ebu eša le fō ye helō le mli, *koni
 agbe mla le dšale le nā ye womli, wō mei ní wonyiee
 5 helo nā, ši moñ mumo nā le. *Edšake mei ní yo
 helo nā le, helo le nii le ahe ni amedfēo; ši mei ní yo
 6 mumo nā le dfēo mumo le nii le ahe. *Edšake helo
 le dfeñmō le, gběleñ, ši mumo le dfeñmō le, wala ke
 7 hedšole ni. *Edšake helo le dfeñmō le dši Nyoñmo

23) Gal.5,17. 25) 1Kor 15,57.

8.— 1) 31... Gal.5,16.25. 2) 3,27. 3) Bof.13,38.. 15,10. Heb.2,17.
 6) 6,21. 7) Iak.4,4.

- nyē; edšakē ebaa ehe ši ehāā Nyoūmo mla lē, ni esá
 8 enyēn tete; *ši mei ní yō helo mli lē nyēē Nyoūmo
 hīe amesa.
- 9 Ši nye lē nyebe helo mli, ši nyeye mumō mli moū,
 kedši yē neke ake Nyoūmo Mumō hīō nyemli lē.
 Ši ke moko be Kristo Mumō lē, bēlē lē lē dsee enō
 dšile.
- 10 Ši ke Kristo yē nyemli lē, gbomotšo lē moū égbo
 yē eša hewō; ši mumō lē, wala ni, yē dšale hewō.
- 11 *Ši kedši moni te Iesu ši ke-dšē gbohīi atēn lē Mumō
 lē hīō nyemli lē, moni te Kristo ši ke-dšē gbohīi atēn
 lē ahā nyegbomotšei ní bagbo lē hū ayi aná wala yē
 Emumō ní hīō nyemli lē hewō.
- 12 **N**ohewōlē agbene, anyemime, nyodšiatšemei dši-
 wō, ši dsee helo lē ni wōhīe nyomō ní wōhī ši yē
 13 helo nā. *Edšakē ke nyehīō ši yē helo nā lē, nyea-
 gboi; ši ke nyeke mumō gbeō helo lē nitšumōi lē,
 14 nyehīe akāmō. *Edšakē mei abō ni Nyoūmo
 Mumō lē kplaāame lē, amēdši Nyoūmo bii.
- 15 *Edšakē nyenáá nyoūyeli mumō ní nyesá nyeše
 gbeyē lē, ši moū nyená biayeli mumō, mo mli ní
 16 wōbloō ake: Abba, atā! lē. *Lē Mumō lē dientšē
 ke wōmumō lē yeō odase ake Nyoūmo bii dšiwō.
- 17 *Ši ke bii lē, niayelōi hū, Nyoūmo niayelōi moū, ši
 Kristo nanemei niayelōi, kedši yē neke lē, ake wō-
 kele naā amanehūlū hū lē, koni awo wōkele hīe
 nyam hū.
- 18 **E**dšakē misusuō ake imenē be ne mli amanehūlūi
 lē esaa anumnyam ní wó se ní abadšie kpo atšō yē
 19 wōmli lē. *Edšakē bonii lē agbekwemō lē meō
 20 Nyoūmo bihīi lē akpodšiemō lē. *Edšakē yakaya-

9) 1Kor.3,16. 1Ioh.3,24. 12) 6,7,18. 13) Gal.5,24; 6,8. Ef.4,22.

14) Gal.5,18. 15) 2Tim.1,7. Gal.4,5.. 16) 2Kor.1,22.

17) Gal.4,7. Kpods.21,7. Bof.14,22. 18) 2Kor.4,17. 19) Kol.3,4.

20) Dsads.1,2. 1Mos.3,17; 5,29.

kanifemō le aba bonii le aši ahā, dsee amedientše
 amesuomō nā, ši moñ ye moni baame ši le hewo, ye
 21 nohiekāmō nō; *ake bonii le dientše hū aye amehe
 ke-adše hiekpātāmō le nyonyeli le mli ke-ate Nyon-
 22 mo bii le anumnyam heyeli le mli. *Edšake wole
 ake bonii le fē kewo domoo ntšoi ni ameke-kōmoo
 23 ke-baši nmenenemene. *Ši dsee ame keke, ši moñ
 wodientše hū, wo mei ní woyo Mumō le kleñkleñii
 le, wodientše hū wodomoo ntšoi ye womli, ni wokweo
 24 biayeli ní dši wogbomotšo kpōmō le gbe. *Edšake
 nohiekāmō le ahere woyiwala ahā. Ši nohiekāmō
 ní anaā le, edšee nohiekāmō: edšake noni moko naā
 25 le, meba ní ehie kaa nō hū mō? *Ši ke noni wonaa
 le nō wohie kā le, běle woke tšuišimē kweole gbe.

26 Ši nakai noññ kē Mumō le hū hereo wogbedemoi
 le; edšake noni wošole boni dša le wolée; ši moñ
 Mumō le dientše ke ntšoidomoi ní anyēñ akē le da-
 27 moq mli hāawo. *Ši moni taoq tšuii amlī nii le le
 noni dši Mumō le dfēñmō le, ake boni sa Nyoomo
 le edamoq mli ehāa meikronkroi.

28 Ši wole ake, mei ní sumoo Nyoomo le,
 nibii fiā yeo buaāame hū ní ahī ahāame,
 29 mei ní atšéame ye yintō nā le. *Edšake mei ní ele
 eto le, edšieame eto ní améfe ebi le subañ le henoi ní
 kele aye egbo le, ní éfe kromobi ye nyemimeī pi
 30 amlī; *ši mei ní edšie eto le, amē noññ hū ní
 etšéame, ni mei ní etšéame le, amē noññ ebuame
 bem hū; ši mei ní ebuame bem le, amē noññ ewo
 amehie nyam hū.

31 Běle té wookē tēñ ye nii ne ahewo? Ke Nyon-
 32 mo ye hāwo le, namo ate ši ašiwō? *Mo

21) 2Pet.3,13. 23) 2Kor.5,2. 24) 2Kor.5,7. 25) 2Kor.4,18.

28) Ef.1,11; 3,11. 29) Kol.1,18. Heb.1,6. 31) Lal.118,6.

32) Ioh.3,16. Rom.5,8.

nouñú ní kāmāā ledientšę ebi le, ši moñ
 eñole ehā ye wofē wonādšiañ le: té aafe
 tēñ ní eñon nibii fiā efatañ ehe ekeñwōñ?
 33 *Namo afo Nyoñmo halamōbii anā? Nyoñmo dši
 34 moni buo bem. *Namo dši moni buo fo le? Kristo
 dši moni egbo, ši noni fē no le, moni atele ši hū, moni
 yo Nyoñmo ninedšūrō no hū, ni esá edamō mli ehāa-
 35 wō le. *Namo agbla wōke Kristo suomō le teñ?
 Aso amanehūlū alo tšuífā alo yiwale alo hōmō alo
 36 yayaiañnyiemō alo gbeyēwō alo klante? *Take
 boni ánmā ake: “Ohewō le agbeowō āhū dšē-
 namō; abuwō ake tōi ní ayagbeamē le.”
 37 *Ši kēle enemei fiā mli le woyeō kōnim āhū ye moni
 38 esumowō le hewō. *Edšake miye hewale ye
 no, ake gbēle dšio wala dšio, ñweibōfoi
 dšio noyeloi dšio hewalei dšio, nii ní yo
 39 ne dšio, nii ní baba le dšio, *ñwei dšio
 šiši dšio, alo nii ní abo le amlí nokroko
 dšio, amenyēñ amegbla wōke Nyoñmo suo-
 mō ní yo Kristo Iesu wō-Nuntšō le mli
 le teñ.

9. Anokwale miwieō ye Kristo mli, mimalee, bo nouñ
 uñ mihenilē hū yeō odase ye Mumō kroñkroñ mli ehāa-
 2 mi le, *ake miye ñkomō babao ni mitsui yeō dā:
 3 *edšake miná ní midientšę mife musu tete ke-dšę
 Kristo masei ye minyemimei ní dši miwekumei ye
 4 helo gbefāñ le anādšiañ, *mei po ní dši Israelbii le,
 mei anii ní dši biayeli le ke anumnyam le ke kpāñ-
 5 moi le ke mlahāmō le ke dšámō le ke šiwōi le, *mei
 anō ní dši tšemei le, mei amlí hū ní Kristo tete dšę

34) 1. 1Ioh.2,1. Heb.7,25. 36) Lal.44,23. 2Kor.4,11.

9.—3) 2Mos.32,32. 4) 2Mos.4,22. 5Mos.7,6.

5) Mat.1,1—23. Luk.3,23... Ioh.1,1.

ye helo gbefān le: le moni dsi nii fiā nọ Nyońmo ní adşoọ le ke-yaşio nānọ le! Amen.

- 6 Si dşee nakai, ake Nyońmo wiemo le egbe ši.
Edşake dşee mei fē ní dşę Israel le nonń dşi Israel;
7 *ni asań dşee Abraham seşi ní amędşi hewo le amęfē
amedşi bii hū; ši moń “ye Isak mli aatşę seşi
8 ahāo!” *no dşi ake, dşee helo le bii le nonń dşi
Nyońmo bii, ši şiwō le bii le moń ní abuoame ake
9 seşi. *Edşake şiwō wiemo le dşi enę: “Ke şe
neke bele nọ le, maba ni Sara abaná binū.”
10 *Şi dşee enę keke, ši moń Rebeka hū, eńo hę ke-dşę
11 Isak, wotşę kome le, nō: *edşake enáko efó bii le
ní amęsá amęşuko nōkpakpa ko alo nōfoń ko po,
12 koni Nyońmo yintō ní yo halamo nā le áhı ši, *ni
dşee nitşumoi le anli, ši moń moni tşęo mo le mli ni
edşę le, akęle ake: “Ni onukpa le asōmo gbeke
13 le;” *take boni ánmā ake: “Iakob le, misu-
mole, ši Esau le, minyele” le.
14 Bęle té wookę tēń? Aso nii ní edşaa gbe ye
15 Nyońmo nō? Dabida! *Edşake akę Mose ake:
“Mo nonń ní minale mọbo le, manale mọ-
bo, ni mo nonń hewo ní mimusūń tşóomi
16 ye le, mimusūń atşómi ye ehewo.” *Nohe-
wole agbene dşee moni sumoọ le alo moni hıeo foi le
sane; ši Nyońmo ní naā mọbo le moń sane ni.
17 *Edşake imāle le kę Farao ake: “Ene nonń
hewo ní miteo ši, koni madşie mihewale
kpo ye omli matsō, ní agba migbei le he
18 sane ye şikpoń le nọ fē.” *Bęle nohewole
monı esumoọ le, enaāle mọbo; ni monı esumoọ hū
le, ewadşęo etşui.

6) 4Mos.23,19. Rom.2,28. (Ioh.8,39.) 7) 1Mos.21,12. 8) Gal.4,23.
9) 1Mos.18,10. 10) 1Mos.25,21. 12) 1Mos.25,23. 13) Mal.1,2..
14) 5Mos.32,4. 15) 2Mos.33,19. 16) Ef.2,8. 17) 2Mos.9,16; 14,4,17.

19 Ši agbene obakēmi akē: Bēle mēba ní kēle enáa
 wōhe sane ko? Edšakē eyintō le, namo anyē nā
 20 akū? *Ši bēle moñ, ō gbomo, bo le namo dšio ní
 oke Nyonmo kaneō? Aso kēmō šōnō le akē ešōlo le
 21 akē: Mēba ofemi neke? *Alo gbešōlo le be hewale
 ye sū le nō, akē eño no sū ní akpoto le nouñ eko ešō
 22 wōnō, ni eño eko hū ešō nō ní awon? *Ši ke Nyon-
 mo mīsumō akē eedšie emlifū le kpo ni ehā ale ehe
 ní wa le, ni eke dfeimō ní se tšeō babao le hie mlifū
 23 nii ní asā áto ladšemō le? *ni asañ koni ehā ale
 enumnyam fále le ye mōbonale nii ní asā ato anum-
 24 nyam le anō le, meni? *Ši nakai etšewō hū, dšee
 Iudafoi amlī le keke, ši moñ dšēnmādši amlī hū;
 25 *bō hū ní ekē ye Hosea mli akē: “Matšé moni
 dšee mimañ le akē mimañ, ke moni asu-
 26 mōole le akē moni asumoole;” *“ni ebaba
 mli akē, heni akēame ye akē: Dšee mimañ
 dšinye le, dšei nouñ ni aatšéame akē
 27 Nyonmo hiekālo le bii le ye.” *Ši Iesaia bo
 ye Israel hewō akē: “Ke Israelbii le ayibō afe
 tamō űšōnā šia le, noni efe le yiwala aa-
 28 here. *Edšakē eegbe sane nā ni efole
 kuku ye dšale mli, edšakē sane ní afo ku-
 29 ku le Nuntšō le aye ye šikpoñ le nō.” *Ni
 take boni Iesaia ekē eto momo le akē: “Efe akē
 tai a-Nuntšō le efeē seši ko ehāawō kule,
 wōtamō Sodoma pe, ni wōtšómō tamō Ge-
 mōra!”

30 Bēle té wookē tēh? Akē dšēnmādši amlī bii ní
 enyiee dšale se le ná dšale, ši dšale ní dšē hemo-ke-
 31 yeli mli leñ; *ši Israel le, noni enyie dšale mla se
 32 le, enine šēē dšale mla nō. *Mēhewō ni? Edšakē

20) Ies.45,9. 22) 2,4. 23) Ef.1,3—12. Kol.1,27. Rom.8,29. 25) Hos.2,23.
 26) Hos.1,10. 27) Ies.10,22.. Rom.11,5. 29) Ies.1,9. 30) 10,20. 31) 10,2..

dsee hemo-ke-yeli mli, ši moñ take mla nitsumoi le
 amli ni ametao ke-dše; edšake ametere temote le,
 33 *take boni ánmā ake: “Na, mike temote ko ke
 pampitesa ko mīmā ši ye Sion, ni mofemo
 ní heo eno yeo le hie gboñ” le.

10. Anyemimei, miná ye mitsui mli ni mīkpa Nyoimo
 2 fai hū mīhā Israel ake aahere ameyi wala; *edšake
 miyeo amehē odase ake amehie doö amehāa Nyoim-
 3 mo, ši dsee nilē nā. *Edšake noni amelée Nyoimo
 dšale le ni ametao amedientše amedšale le amemā ši
 hewo le, amebaa amehē ši amehāa Nyoimo dšale le.
 4 *Edšake mla nāgbē le Kristo ni, ni le dši
 dšale hā mofemo ní heo yeo le.
 5 Edšake Mose ñmā ye dšale ní dše mla le mli le
 hewo ake: “Gbomo ní feo enemei le yi aná
 6 wala ye mli.” *Ši boni dšale ní dše hemo-ke-yeli
 mli le kēo ne: “Kāwie ye otšui mli ake: Na-
 mo akwo ke-ate ñwei?” no dši, koni ake Kristo
 7 aba šiši; *alo: “Namo akpleke ši ke-ate šiši-
 bu leñ?” no dši, koni ake Kristo adše gbohī atēñ
 8 aba. *Ši moñ meni ekēo? “Beñkemō wiemō le
 ebeñkeo ye oda mli ke otšui mli hū;” no
 9 noññ dši hemo-ke-yeli le wiemō ní wošieo le. *Ši
 kedši ogba mli ye odañ ake Iesu dši Nuntšo le, ni
 ohé oye ye otšui mli ake Nyoimo tele ši ke-dše gbo-
 10 hī atēñ le, aahere oyiwala. *Edšake tšui ake-heo
 ayeo ke-šeo dšale he, ši dañ hū ake-gbañ
 11 mli ke-šeo yiwalaheremō he. *Edšake ñmāle
 le kēo ake: “Mofemo ní heo eno yeo le, ehie

33) Ies.8,14; 28,16. 1Pet.2,6... Mat.21,42...

10.— 3) 9,31.. **4)** Mat.5,17. Gal.3,24.. Heb.8,13. Ioh.3,18.

5) 3Mos.18,5. **6)** 5Mos.30,12.. **3)** 5Mos.30,14. **9)** Bof.2,36. 2Kor.4,5.

11) Ies.28,16.

- 12 gboñ.” *Edšake ludanyo ke Hellanyo teñ le sroto
ko be: edšake no Nuntšo le noññ dši amefè amenò,
ni niatšë hũ dšile hã mei fë ní boo tšéole le.
- 12 * “Edšake mofëmo ní ätsé Nuntšo le gbei le
14 ano le, aahere eyiwala.” *Agbene té afe tēñ ní
ameatsé moni amehce ameyee le? ši té afe tēñ ní
ameahe moni amenuko ehe le ameayeñ? ní asañ té
15 afe tēñ ní ameanu ní šielo ko be le? *Ši té afe tēñ
ní ameašie, ake dša atšūame dā? take boni ánmã le
ake: “Kwe boni sanekpakpa-gbaloi le ní
šieo hedšole le, sanekpakpa-gbaloi le ní
šieo niikpakpai le anādšile yo feo hãa po!”
- 16 Ši kēle dšee mei fë bo sanekpakpa le toi; edšake
Iesaia kēo ake: “Nuntšo, namo hé wosane le
17 eye?” *Bēle hemō-ke-yeli le dšeo sane toibō le
mli, ni sane toibō le hũ tšōo Nyoñmo wiemo le no
18 ke-baä. *Ši bēle mikēo ake: Aso amenuu? Leleñ
moñ ake “šikpoñ mũ le fë no amegbemō le
dšidše ke-te, ni dše leñ nãgbēhei le amē-
19 wiemoi le éšë.” *Ši bēle mikēo ake: Aso Israel
lée? Kleñkleñmo Mose kēo ake: “Mi le mahã
nyeaye awuñã ye noni dšee mañ ko hewo;
mañ ko ní leko noko hewo ní mawonye
20 mlifũ.” *Ši Iesaia fe ekã ni ekē: “Mihã mei ní
taoomi le nami, ni midšie mihe kpo mitšō
21 mei ní biko miši.” *Ši Israel le, ekēame ake:
“Dã dšenamo ní mišia minidši mihã mañ
ní boo toi ní amētšeo sane nã le.”

11. Bēle agbene mikē: Aso Nyoñmo éfie emañ le?
Dabida! edšake mi hũ Israelnyo dšimi ní midše

12) 1,16; 3,29.. Bof.10,34.. 15,9. 13) Ioel 3,5. Bof.2,21. 15) Ies.52,7.
16) Ies.53,1. 17) Ioh.17,20. 18) Lal.19,5. 19) 5Mos.32,21. 20) Ies.65,1.
21) Ies.65,2.

II.— 1) Ier.31,37. Fil.3,4...

- 2 Abraham seši ke Benjamin akutšo le mli. * Dsee fiemo Nyoŋmo fie emai ní ele eto momo le. Alo nyelée noni ímále le kē ye Elia yino le? beni edamo
- 3 Nyoŋmo hie ni eflo Israel nā ekē: * “Nuntšo, ogbaloi le, amegbeame, ni ofolešálatei le, amebutu, ni mi le, aši mikome, ni ametaoo
- 4 misusuma le segbe!” * Ši moŋ meni Nyoŋmo hetō kēle? “Miši hīi akpei-kpawo ní kulako amēnakutšo ši amehāko Baal mihā mihe.”
- 5 * Nohewole nakai noŋŋ ímene-be-ne mli hū eko efe
- 6 ye dromo halamo nā. * Ši kedši dromo hewoŋ le béle edšee nitšumoí amlí doŋŋ; edšakeši nolē kule dromo dsee dromo doŋŋ; ši ke edše nitšumoí amlí le, edsee dromo doŋŋ; edšakeši nolē kule nitšumo
- 7 le edsee nitšumo doŋŋ. * Béle té tēn? Noni Israel tao segbe le, le le enine šee no; ši halamonō le
- 8 nine še no, ši mei ní efe le, awadseame, * take boni ánmā ake: “Nyoŋmo éhāame wō-mumo ko,” “hīimeii ní ameke-naa nii, ke toií ní ameke-nuu nii ke-baši ímene-gbī-ne no”
- 9 le. * Ni Dawid kēo ake: “Hā ní amekplō le atšō yā ke tšōne ke nātšō ke nādšiaŋtō
- 10 ahāame; * hā ní amehīimeii áwo duŋ, ní amekana nii, ni ohā amekotose ádo dā!”
- 11 **Béle mīkē:** Aso amētēre koni amegbe ši? Dabida! ši moŋ aŋo amēšigbemo le ahā dšēnmādši le
- 12 ayiwalaheremo, koni aŋo-hā ameye awuŋā. * Ši ke amēšigbemo le etšō dšēn nífále, ni ameladšemo le hū etšō dšēnmādši anifále le, enyie noŋŋ ameyifále le atšō?
- 13 Edšake nye ní nyedši dšēnmādšiaŋbii le, mīkēnye ake: Gbīabō moŋ ní mi midši dšēnmādši le abofō le

3,4) 1Man.19,10.14.18. 5) 9,27. 6) 5Mos.9,4.. 7) 9,31; 10,3.

8) 1es.6,10; 29,10. 9) Lal.69,23.. 11) Bof.13,46. Rom.10,19.

13) 1Kor.9,22. 1Tim.4,16.

- 14 mawo misoomo le hie nyam, *ake aleenō mike-ahā
 mihelo le aye awuñā, ni mahere ameten meikomei
 15 ayiwala, lo. *Edšake ke amešeremo-ke-šifiemo le
 dši dšen kpātāmo le, meni dši amēheremo le, ake dša
 16 wala ní dšē gbohīi amlī? *Ši ke kaka le dši kroñ-
 kroñ le, běle má le fē hū ni; ni ke šišifā le dši kroñ-
 kroñ le, běle nidši le hū ni.
- 17 Ši ke nidši le atēn ekomei le akplokplo he, ni bo
 ní odši nañmūtšo le, atēoō yē amēnādšiañ ni óná mū-
 18 tšo le šišifā le ke emlinu le eko le, *kāfā oši nidši
 le; ši keđši ofā ošiamē le, běle dšee bo ohieo šišifā
 19 le, ši šišifā le moñ hieo bo. *Agbene kulē obakē
 akē: Akplokplo nidši le koni añomi moñ atēo awo
 20 mli. *Odšogbañ! akē noni amēhee ameyee hewo
 ní akplokploame moñ; ši bo le, hemo-ke-yeli oño-
 21 damo ši: kāwó ohe no, ši še gbeyē moñ, *edšake,
 ke Nyoñmo ebaa nidši ní dši tšo le dientšē fobii le
 22 ayi le, ekole bo hū ebañ oyi! *Nohewole kwemo
 Nyoñmo mlihile ke emliwale le fē! meí ní egbe ši
 año le, mliwale, ši bo ono le, mlihile, ke-dši ohī emli-
 hile le mli le; keđšee nakai le, bo hū aafōo ašē afō.
- 23 *Ní asañ nomei le, keđši amēhīi he ní amēhee amey-
 yee le mli le, aañoame aateo yē mli; edšake Nyoñmo
 24 nyēo akē etēoame ewoo mli ekoñ. *Edšake, ke
 bo le, aflōo yē tšo ní dši nañmūtšo yē efomō le nā le
 he ni añoō atēo yē mūtšo kpakpa mli, noni afoō femo
 le, enyie noññ ni menemei ní dši efobii le, aateoame
 awo amēdientšē amēmūtšo le mli moñ?
- 25 **Edšake** misumoo akē nyelen neke tēmosane ne,
 anyemimeí, koni nyekadfeñ nyehe no tūtu ko, akē:
 wadšemō año wadše Israel fā le ke-yaši beyino ní

17) Ef.2,11... 19.. Ier.11,16. 18) Ioh.4,22. 19) Bof.13,46.

22) Ioh.15,2,4. Heb.3,14. 23) 2Kor.3,16. 25) Luk.21,24. Ioh.10,16.

26 dšēnmādšī le ayifále le aba mli, *ni nakai ní aahere
 Israel fē yiwala, take boni ánmā le akē: “Dšielo
 le adšē Sion aba ni ebakpa musú ke-adšē
 27 Iakob he; *ni ene dši mikeame teñ kpān-
 mō le, beni madšie amehe ešai le ke-ate
 28 le.” *Moñ ye sanekpakpa le nā le henyeloi dšiamē
 ye nyehewo; ši ye halamo le nā le asumogamē ye
 29 tšēmei le ahewo. *Edšake Nyoñmo dromonii le ke
 30 etšémō le hewo le efaa ehe. *Edšake take bo noññ
 ní nye hū, sá le ni nyeboo Nyoñmo toi, ši agbene
 ni ananye mōbo ye menemei atoigbēle le hewo le,
 31 *nakai noññ kē nomei hū amētoi gbo ye nyemōbo-
 32 nale le hewo, koni amē hū anaamē mōbo le. *Edšake
 Nyoñmo eñámō mei fē ayi se ye toigbēle
 mli, koni ena amēfē mōbo.
 33 Ō, boni Nyoñmo nifále ke nā ke nilē mli
 kwō hā ne! Boni anyēē ekodšomō sādšī le ašiši
 34 ana, ni egbēi le ase hū anyēē anyie! *Edšake “namo
 le Nuntšo le dfeñmō le, alo namo etšō eñā-
 35 wolō?” *Alo “namo ehāle noko dā, ni kule
 36 aatole nādšiañ?” *Edšake emli nii fiā dšeo, ni
 emli noññ amētšōo ke-hiō ši, ni emli noññ ameyāā:
 le noññ áhā anumnyam ke-ate nāñoi! Amen.

12. Nohewole, mīkpanye fai, anyemimei, ye Nyoñmo
 mlitšōlei le ahewo, akē nyeño nyegbomotšei le nye-
 damō ši akē afole ní hie kā ní he tše ní esa Nyoñmo
 2 hie le ní efe nyedšámō ní yō seyomō nā; *ni nye-
 dšēnbā akatamō yinō ne dšēnbā, ši moñ nyekē nye-
 dfeñmō ehēfemō le atšakea nyehe, koni nyéka nii ní

26) 2Kor.3,16. Mat.23,39. Ies.27,9; 59,20. Lal.14,7. 27) Ier.31,31—34.

32) Gal.3,22. 1Tim.2,4. 33) 9,23; 10,12. Ies.45,15.

34) Hiob15,8. Ies.40,13. Ier.23,18. 1Kor.2,16. 35) Hiob41,2. 36) Heb.2,10.

12.— 1) 6,13.16.19. 1Pet.2,5. 2) Ef.4,23; 5,10.17.

dši Nyoŋmo suomonānii kpakpai ní sa ehie dšogba ní hī ke-wula ši le nyekwe.

- 3 Edšake mike dromo ní aŋo-hāmi le mikē nyeteŋ mofēmo ake, ekadfeŋ ledientše ehe no tūtu fē noni dša ake adfēo le; ši mon edfeŋ dfeumō ní sa, mofēmo le take boni Nyoŋmo ésusu hemo-ke-yeli susumō éhāle le. *Edšake take bō noŋú ní gbomotšo kome he le woye henii pī, ši henii le fē tšuu nitšumō
- 4 kome noŋú le, *nakai noŋú woyi pī ne wodši gbomotšo kome ye Kristo mli; ši woteŋ mofēmo le ena-
- 5 nemei ananyo-henō dšile; *ši woye dromokēnii
- 6 srotōi srotōi ye dromo ní aŋo-hāwō le nā: *kedši
- 7 gbalē le, hā ni ehī hemo-ke-yeli le susumō le nā: kedši sōomōŋ le, ye sōomō le noŋú mli; ke moko
- 8 dšadšeō nii tšōo mei le, ye nitšōmō le mli; *kedši
- moko wieō tšōo mei le, ye wiemo-ke-tšōmō le mli; moni ŋoō nii hāa mei le, éhā kroŋú; moni yeō onukpa le, ébō modeŋ; moni naā mōbō le, éfe ke tšuidšūrō.
- 9 Suomō le akafe apasa. Nyehīa efoŋ kwrā; nyekpētea ekpakpa he; *nyeke tšuihenō suomō le adōa nyemimei le ahe; mofēmo ke wō atšó enanyo hie.
- 10 *Nyemodeŋbō le nā akabaā ši; nyemumō le he adōa
- 11 la; nyesōmōa Nuntšō le. *Nohīekāmō mli le nyenyáa; amanehūlū mli le nyemīaā nyehīe; solemō mli nyehīea. *Meikroŋkroī le ahīa
- 12 le ahīanye hū; gbōfemō se nyenyiea. *Nyedšōa mei
- 13 ní waānye yi le, nyedšōa ni nyekalomōa. *Nyekemei ní nyáa le anyáa, ni nyeke mei ní fóo
- 14 le afóa. *Nyedfēa nōkome ye nyehewō; nyeka-

3) 1Kor.12,11. Ef.4,7. 4.5) 1Kor.12,12.27. Ef.4,25. 6) 1Kor.12,4.

7) 1Pet.4,10.. 8) Mat.6,3. 2Kor.8,2. 9,7,13. 9) 1Tim.1,5.

10) Fil.2,3. 1Pet.2,17. 11) Kpods.3,15. Ef.5,16. 12) 1Tes.5,17. Luk.18,1.

13) 1Pet.4,9. Heb.13,2. 14) Mat.5,44. 1Kor.4,12. Bof.7,59. 15) Lal.35,13.

dfēa nii wudši, ši moñ nyeke hešibaloi le abaã nyehe
 17 ši. Nyekafea ñaleloi ye nyedientše nyehie. *Nye-
 kañoa efoñ nyetoa moko efoñ nãdšiañ; nyedfēa noni
 18 yə feo nọ nyetoa ye gbomei fē hie. *Ke anyè mli
 aba ye nyegbefañ le, nyeke gbomei fē hia ši ye he-
 19 dšole mli; *ni nyekatoa nyedientše nyehe owele,
 nye mei ní misumoo, ši moñ nyeñmea mlifū le gbe;
 edšake áumã ake: “Minõ dši oweletə, mi mato
 20 nãdšiañ, Nuntšə le kē” le. *Nohewole, ke-
 dši hōmə ye ohenyelə le, hãle nii eye; ke-
 dši kumai yele le, hãle noko enu; edšake
 ke ofe nakai le, oobua ñai ke la nã oofie
 21 eyitèñ. *Kãhã efoñ miye onọ kōnim, ši moñ oke
 ekpakpa aye efoñ nọ kōnim.

13. Susuma-fē-susuma ába ehe ši áhã hegbei
 ní yeə nọ le. Edšake hegbe ko be, ake dša
 noni dšə Nyoñmo ñõ; ši nii ní yə le, Nyoñ-
 2 mo esã eto. *Beni afe ní mofēmo ní kũə hegbe le
 nã le, Nyoñmo gbəđšianotə le ni ete ši eši; ši mei ní
 teə ši nakai le áná kodšomə ahã amedientše amehē.
 3 *Edšake lumei le dšee nitšumoi kpakpai ahe gbeyē
 dšiamə, ši moñ nitšumoi fōdši anõ. Ši kedši osumoo
 hegbe le gbeyēšemə le, femə ekpakpa, ni ooná yi-
 4 dšiemə ye edeñ; *edšake Nyoñmo sōolə dšile ye
 ohewə, koni ahī ahão. Ši kedši ofe noni dši efoñ le,
 še gbeyē! edšake dšee yaka ehieə tši le; edšake
 Nyoñmo sōolə dšile ke moni ke mlifū toə moni tšuo
 5 niifōdšianii le nọ owele; *hewolə ehia ake wobaã
 wəhe ši, dšee mlifū le hewə keke, ši moñ henilē

16) 15,5. 1Kor.1,10. Fil.2,2; 3,16;4,2. 1Pet.3,8. 17) Ies.5,21. 1Tes.5,15...
 18) Mar.9,50. Heb.12,14. 19) 3Mos.19,18. Mat.5,39. 5Mos.32,35. Heb.10,30.
 20) Abei 25,21.. Mat.5,44.

13.— 1) Tit.3,1. 1Pet.2,13.. Ioh.19,11. Abei 8,15. 4) Lal.82,6.

- 6 hewo hū. *Edšake no hewo ni nyetšuo onia hū le; edšake Nyoñmo mañnitšuloi dšiamę, ni neke nii ne noññ no ameyeo.
- 7 Nohewole nyewoa mei fę nyenyodši le: Mo gbe-fañ ní dši onia le, nyetšua onia; mo nō ní dši ntō le, ntō; mo nō ní dši gbeyęšemō le, gbeyęšemō; mo nō
- 8 ní dši wō le, wō. *Nyekahiea mokomoko nyomō ko, dša suomō ní nyeke asumō nyehe le; edšake
- 9 moni sumo mokroko le, eye mla no pe; *edšake noni akę akę: “Kābo adfamañ! kągbe gbo-mo! kādšu! kāye amale odase! ohie akakō noko no!” ni ke kitā kroko hū ye le, fę ho neke wiemō ne mli ní dši: “Suomō onanyo take boni
- 10 osumo bodientše ohe le!” *Suomō le efe enanyo efoñ ko, hewole mla le noyeli pe dši suomō le.
- 11 Ni enę hū, noni wole be le akę agbene ñmletfā ni woķe-ate ši ke-adše wo mli le eše; edšakę agbene walaheremō le ebeñķewo fę tšutšu beni wohe wo ye
- 12 le. *Nyōñ le eho etā, ši dšetšeremō ebeñķę; nohewole nyehāa wōdšiea duñ mli nitšumo le wōšiea, ni
- 13 wówo la le tawunii le! *Wóba wōdšeñ fefe take boni sa fāne le, dsee ye fufemō ke dātō mli; dsee adfamañbō ke nyenyentšibō mli, dsee bei ke awuñā-
- 14 yeli mli; *ši moñ nyewoa Nuntšo Iesu Kristo, ni nyekahāa helo le nođfeñmō le ntšó helo le sedii le!

14. Ši moni egbede ye hemō-ke-yeli mli le nyehereale 2 atū; ši nyekabua susumo atēñ. *Moko ye hemō-

7) Mat.22,21. 8) Gal.5,14. 1Tim.1,5. 9) 3Mos.19,18.

10) Mat.22,40. 1Kor.13,4. 11) Ef.5,14. 1Tes.5,6. 12) 1Ioh.2,8. Ef.5,11.

13) Luk.21,34. Ef.5,18. 14) Gal.3,27.

14.— 1) 15,1. 1Kor.8,9.11; 9,22. 2) 1Mos.1,29; 9,3.

ke-yeli ní eke yeo nii fē; ši moni egbede le, fie keke
 3 eyeo. *Moni yeo le akagbe moni yee le he guo, ni
 moni yee le akakodšo moni yeo le; edšake Nyoñmo
 4 éhole. *Bo le, namo dšio ní okodšo mokroko wenū?
 Ledientše enuntšo le edamoo ši lo egbeo ši ehāa; ši
 akele adamo ši, edšake Nyoñmo nyēo ekele damoo
 5 ši. *Moko buo gbī fē gbī, ši moko hū buo gbī-fē-
 gbī: hā ní mofēmo aná hewale ye ledientše edfeñmo
 6 le mli. *Moni buo gbī le, Nuntšo le ebuo ehāa; ni
 moni ebuo gbī le, Nuntšo le hū ebuo ehāa. Moni yeo
 nii le, Nuntšo le eyeo ehāa, edšake edaā Nyoñmo ši;
 ni moni yee nii le, Nuntšo le eyee nii ehāa, ni edaā
 7 Nyoñmo ši hū. *Edšake woteñ moko yi náa
 wala ehāa ledientše ehe, ni moko gboo hū
 8 ehāa ledientše ehe; *edšake kedši woyi ná
 wala le, Nuntšo le woyi náa wala wohāa; ni kedši
 wogboi hū le, Nuntšo le wogboio wohāa. Nohewole
 woyi ná wala dšio, wogboi dšio, Nuntšo
 9 le nō dšiwō. *Edšake nohewo ni Kristo gbo ni
 ete ši ni ehie kā ekoñ, koni efe gboghī ke hiekālōi fē
 10 Nuntšo. *Ši bo le, meba okodšo onyemi? Alo bo
 hū, meba ogbeo onyemi he guo? Edšake ake wofē
 11 adamo Kristo kodšomosei le hie. *Edšake áumā
 ake: “Nuntšo le kē: Ake noni mi mihie kā
 ne, nakutšo-fē-nakutšo akotomi, ni lilei-
 12 fē-lilei adšadše atšō Nyoñmo.” *Bēle nohe-
 wole woteñ mofēmo ábu ledientše ehewo akontā
 ahā Nyoñmo.

13 Nohewole wokakodšo wöhe donū; ši ene moñ
 nyekodšoa, ake moko akato temonō ko lo tšōne ko
 14 ehā enyemi. *Mile ni misá miye hewale ye no ye

3) Kol.2,16. 4) Mat.7,1. Iak.4,11.. 5) Gal.4,10. 8) Gal.2,20. 1Tes.5,10.
 9) 2Tim.4,1. 1Pet.4,5. 10) Bof.17,31. Mat.25,31.. 2Kor.5,10.
 11) Ies.45,23. Fil.2,10. 12) Gal.6,5. 14) Mat.15,11. Bof.10,15. Tit.1,15.

- Nuntšo Iesu mli, ake, nokonoko be ní dši bulemo
 noko ye ledientše ehewo, ake dša moni buo noko
 15 ake bulemōnō ni le, le etšoō bulemōnō ehāa; *ši ke
 ūmā hewo ni onyemi le yeo ūkomo le, běle obaa
 odšeñ ye suomo nā doññ; oke oñmā le akafite mone
 ní Kristo gbo hāle le!
- 16 Nohewole nyekahāa awiea nyenōkpakpa le he
 17 efōñ! *Edšake Nyoñmo mañtšeyeli le dšee
 niyeli ke numo, ši moñ dšale ke hedšole
 18 ke miše ye Mumo kroñkroñ mli; *edšake
 moni sōmoo Kristo ye enemei amli le, Nyoñmo náa
 19 ehe tšuidšūrō ni esa ye gbomei ahie hū. *Nohewole
 agbene nychāa wotua hedšole nibii ke nibii ní wo-
 20 ke-amāmā wöhe moñ! *Kāfite Nyoñmo nitšumo ye
 ūmā hewo! Nibii fē he tše moñ ne, ši kēle edši efōñ
 21 hā gbomo ní yeo eke-too pampi le. *Ehī ake oyee
 lo ni osá onuu wein lo noko ní ato onyemi pampi lo
 22 atšō enā lo egbedeo ye mli le. *Bo le oye hemo-ke-
 yeli? oke-to ohā bodientše ohe ye Nyoñmo hie;
 ádsō moni ekodšo ledientše ehe ye noni ebuo ake
 23 esa le mli! *Ši moni dšeo ūwane le, kedši eye le,
 abule fō; akeši edšee hemo-ke-yeli mli; ši nofēno
 ní dšee hemo-ke-yeli mli le, eša dši no.

- 15.** Ši dša ake wo ní wonyēo le wohieo mei ní nyēē le
 2 agbōdšomoi le, ni wokasa wodientše wohie. *Woteñ
 mofēmo asa enanyo hie, koni ahī ahāle ní año-māle,
 3 *edšake Kristo tete esaa ledientše ehie, ši moñ take
 boni áñmā le “ohorabolo le ahoraboi le égbe
 4 mino” le. *Edšake nibii abo ní áñmā ato momo le,

15) 1Kor.8,11... 16) Tit.2,5. 17) Luk.17,20. 19) 12,18; 15,2. 20) 14.

21) 1Kor.8,13. 23) Tit.1,15.

15.— 1) 14,1. 1Kor.13,7. 2) 1Kor.9,19; 10,24,33. 3) Lal.69,10.

4) 4,23.. 1Kor.10,6,11.

wodientše wohe nitsōmō hewo ní áúmā ato le, koni
woke ñmālei le atšuišimē le ke mišedšemō le aná
5 nohiekāmō le. *Ši tšuišimē ke mišedšemō Nyoimō
mo le ahānye dfeimō kome ye nyeteñ ye Kristo
6 Iesu nā; *koni nyekē dfeimō kome ke nābu kome
áwo Nyoimō ke wo-Nuntšo Iesu Kristo tše le hie
nyam.

7 Nohewole nyehereherea nyehē, take boni Kristo
8 eherenye ke-ba Nyoimō anumnyam mli le. *Ši
mikē akē Iesu Kristo tšō sōolo ehā ketiafō le ye
Nyoimō anokwale hewo, koni ekē-mā ši ní awo tše-
9 mei le anō mi; *ši dšeimādši le awo Nyoimō hie
nyam ye mōbonale hewo, take boni áúmā le akē:
“Enehewole madšie oyi ye dšeimādši amlí,
10 ni ogbei le hū mala mahā.” *Ni esá ekē: “Nye
dšeimādši, nyekē emañ le mli aflianye!”
11 *Ni asañ: “Nyedšiea Nuntšo le yi, nye
dšeimādši fē, ni nyewoa enō, nye mādši
12 fē!” *Ni asañ Iesaia kē akē: “Iesai šišifā le
aba, mo hū ní ate ši koni eye dšeimādši
anō; le enō dšeimādši año amehie amēafō.”
13 *Ši nohiekāmō Nyoimō le ke hemō-ke-yeli mli miše
ke hedšole fē awonye obōbōbō, koni nyená nohie-
kāmō ní ateke nō ye Mumō kroñkroñ hewale mli.

14 Ši midientše hū miye hewale ye nō ye nyehewo,
akē nyedientše tete nyeyimō obōbōbō ke mlihile; ni
nilē fē eyimonye tó, ni nyeye hewale ní nyēke-wieo
15 nyetsōo nyehē hū. *Ši, anyemimeí, mīkē ekā pī
ñmlā sādši ne ekomei mihānye, koni masá maño-
kainye ekon ye dromō ní Nyoimō éno-hāmi le hewo;

5) 2Kor.1,3. Rom.12,16. Fil.3,16. 8) Mat.15,24. Bof.3,25; 13,32.

9) 11,30. Lal.18,50. 10) 5Mos.32,43. Lal.67,5. 11) Lal.117,1.

12) Ies.11,10. Kpods.5,5; 22,16. 13) 14,17. 15) 1,5; 12,3.

16 *ní maño-tšó Iesu Kristo sōolo mahā dšēnmādši le,
 ní mitšu Nyoŋmo sanekpakpa le he osofonitšumō le,
 koni dšēnmādši le atšōmō afole ní ūō enā dšogbā ní
 17 atšu he ye Mumō kroŋkroŋ mli. *Nohewole miye
 18 fānii ye Kristo Iesu mli ye Nyoŋmo gbefāñ; *edšake
 mikañ noko miwieñ ake dša noni Kristo tšó minō tšu
 hā dšēnmādši atoibō, ye wiemo ke nitšumō mli,
 19 *ye okadii ke nākpenii ahewale mli, ye Nyoŋmo
 Mumō hewale mli: boni fe ní midše Ierusalem mibole
 ši ahū ke-yaši Iliriko ni migbe Kristo sanekpakpa le
 20 nā. *Ši nakai mibō mōdeñ titri ake, heni anáko atši
 Kristo gbēi le tā ye le, madšadše sanekpakpa le ma-
 21 tšō ye dšei, koni mikatfa mokroko šišitō nō; *ši
 moñ boni ánmā ake: “Mei ní adšadšeko ehe
 sane ko atšōkoame le, ameana, ni meini
 nuko le, ameanu šiši.”

22 **E**nehewō hū ni atšimi gbē kpitiokpitio ní mibako
 23 nyeñō le. *Ši agbene noni mibe gbē ye biē niañ ne
 doññ, ni misá midše afii pī mītao ake mibaā nyeñō
 24 le hewō le, *befēbe ní madom ke-ya Spania le,
 maba nyeñō; edšake mihie kā nō, ake, ke matšō
 dšei gbē le, mabakwe nyehie, koni, kedši miná mīše
 fio ye nyeñō tfem le, nyeyadšiemii gbē ke-ya dšei.
 25 *Ši agbene le mifā gbē ke-nya Ierusalem dā, ni ma-
 26 yasōmō kroŋkroŋbii le. *Edšake Makedonia ke
 Akaia ná tšuidšūrō ake ameatsū onia ko ameyahā
 kroŋkroŋbii ní yō Ierusalem le atēñ ohiafoi le.
 27 *Edšake amená he tšuidšūrō; asañ amehie nomei
 anyomō: edšake ke dšēnmādši le éná amē-mumōñ-
 niikpakpai le eko le, běle edša ake amē hū amēke

16) 11,13. Fil.2,17. 18) 2Kor.3,5. Rom.1,5; 16,26. 19) Mar.16,17.

20) 2Kor.10,15.. 21) Ies.52,15. 22) 1,13. 1Tes.2,18. 23) 1,10..

24) 1Kor.16,6. 25) Bof.18,21; 19,21; 20,22; 24,17.

26) 1Kor.16,1. 2Kor.8,1... 9,2.12. 27) 9,4; 11,17. 1Kor.9,11.

28 helo-niikpakpai asōmōame. *Agbene, ke miná mi-
gbe enē nā ni misōo neke yibii ne anā mihāame le,
29 matsō nyeñō ke-ya Spania. *Ši mile ake, keđši
maba le, Kristo sanekpakpa le dšōmō fále le mli ni
maba ye.

30 Ši mīkpanye fai, anyemime, ye wō-Nuntšo Iesu
Kristo hewo ke mumo le suomō le hewo, ní nyep-
nyefata mihe ye nyesolemoí ní nyesoleo nyehāami
31 ye Nyoñmo hie le amlí, *koni adšiemí ye toigboloi
ní yo Iudea le adeñ, ní misōomō ní miyasōmō ye Ie-
32 rusalem le asa meikroñkroí le ahie dšogbāñ; *koni
mike miše aba nyeñō ye Nyoñmo suomō nā, ni mi-
33 kenye adšo mihe ekoñ. *Ši hedšole Nyoñmo le ke
nyefē ahī ší! Amen.

16. Ši mīdšie wonyemiyō Foibe le ní dši asafo ní ye
2 Kenkrea le sōolo le yi mahānye, *koni nyehercle
miše nā ye Nuntšo le mli, bōni sa meikroñkroí le, ni
nyefata ehe ye nitšumō-fē-nitšumō ni nyehe hiaāle
ye mli leñ; edšake ledientše hū, edši mei pī ke mi-
3 dientše hū hefatalo. *Nyeñáa Priska ke Akwila,
mei ní dši minanemei-nitšuloí ye Kristo Iesu mli,
4 *ni ameño amedientše amekuei amefie ší ye misu-
suma hewo, ni dšee mi keke midāāame ší, ší moñ
5 dšeñmādši le amlí asafo le fē hū le. *Nyeñáa asafo
le ní yo amewe le hū. Nyeñáa Epaineto moni misu-
6 moō ní dši Asia kleñkleñmo hā Kristo le. *Nyeñáa
7 Maria ní gba ehe nā pī ehāwo le. *Nyeñáa Andro-
niko ke Iunia, miwekumei ní afimō afata mihe le, ní
ameyo gbei ye bofoi le atēñ ni amētšō mihie ye

29) 1,11. 30) 2Kor.1,11. Ef.6,19. Fil.1,27. Kol.4,12. 2Tes.3,1.

33) 16,20. 2Kor.13,11. 1Tes.5,23. 2Tes.3,16. Heb.13,20.

16.— 3) Bof.18,2.26. 1Kor.16,19. 2Tim.4,19. 5) 1Kor.16,15.19.

7) 2Kor.8,23.

8 Kristo mli le. *Nyeńáa Amplia moni misumoꝝ ye
 9 Nuntšo le mli le. *Nyeńáa Urbano ní dši wɔnanyo-
 nitsulo ye Kristo mli le, ke Staki moni misumoꝝ le.
 10 *Nyeńáa Apelle moni sa ye Kristo mli le. Nyeńáa
 11 mei ní dše Aristobulo webii le ateu le. *Nyeńáa mi-
 wekunyo Herodion le. Nyeńáa mei ní dše Narkisso
 12 webii le ateu ni ameyo Nuntšo le mli le. *Nyeńáa
 Trifaina ke Trifosa ní boõ modeń ye Nuntšo le mli le.
 Nyeńáa Persi moni asumoꝝ le, moni bo modeń naa-
 13 kpa ye Nuntšo le mli le. *Nyeńáa Rufo moni aba-
 14 lala ye Nuntšo le mli le, ke mikelē fē nye le. *Nye-
 ńáa Asinkrito, Flegon, Herma, Patroba, Herme ke
 15 nyemimei ní keame yo le. *Nyeńáa Filologo ke
 Iulia, Nerea ke enyemiyō le, ke Olimpa ke meikroń-
 16 kroĩ le ní keame yo le fē. *Nyeke nāšomō krońkroń
 ańáńáa nyehe. Kristo asafoi le fē mibinye.

17 Ši mĩkpanye fai, anyemimei, koni nyesra mei ní
 hāa mligblamoĩ le ke pampitō le baā amešio tšōmō ní
 18 nyekase le, ni nyetši nyehe ke-dše amēńō. *Edšake
 mei ní yo neke le, amēšomō wō-Nuntšo Iesu Kristo,
 ši moń amēdientše amemusũ; ni amēke mlihilewie-
 moĩ ke nāđokomōĩ lakaā mei ní lée efoń le atšui.
 19 *Edšake nye nyetoibō le éše mei le fē atoiiań; no-
 hewole mimĩ šeo ye nyehewo; ši mĩsumo ake nye-
 tšōmō ńālōi nyehā ekpakpa le moń, ši meikroĩ hā
 20 efoń le. *Ši hedšole Nyońmo le anā Satana no kwrā
 ke-ba nyenane ši mrā mli! Wō-Nuntšo Iesu Kristo
 dromō le kenye ahĩ ši!

21 Minanyo-nitsulo Timoteo ke miwekumei Lukio ke
 22 Iason ke Sosipatre mibinye. *Mi Tertio hū ní mi-
 23 ńmā neke wolo ne, mibinye ye Nuntšo le mli. *Gaio

13) Mar.15,21. 16) 1Kor16,20.-- 17) Mat.7,15.. Tit.3,10.

18) Fil.3,19. Hea.13,18. Kol.2,4. 19) 1,8. 1Kor.14,20. 20) 15,33.

21) Eof.16,1.. Fil.2,19.

moni dši mike asafō le fē šiatšē le mibinye. Erasto
moni dši mañ-šika-kweḷo le, ke wonyemi Kwarto le
24 mibinye. *Wo-Nuntšo Iesu Kristo dromo le kenye
fē ahī šī! Amen.

25 Ši moni anyē amāmonye šinū ye misanekpakpa
le ke Iesu Kristo šiemo le nā, ye tēmosane ní abu
26 nō ke-dšē nāno yinoi le kpodšiemō, *ši eye faññ
agbene, ni atšō gbaloi aumālei anō ye Nāno-Nyoimo
kitā nā atši tā atšō dšēnmādši le fē ní amebo hemo-
27 ke-yeli toi le nā le, *le moni edši Nyoimo nālo
kome le, áwo ehie nyam ye Iesu Kristo mli ke-yaši
nāno! Amen.

(Adše Korinto aumā amādše Romafoi ke-tšō Foibe
moni dši Kenkrea asafō le sōolo le nō.)

KORINTOBII A-KLEŃKLEŃ WOLO

NÍ BOFO PAULO MÁDŠEAME LE.

1. Paulo, Iesu Kristo bofo ní atšéle ye Nyoimo suo-
2 mo nā le, ke wonyemi Sostene *(ñmāa) ke-yahā
Nyoimo asafō ní yo Korinto le, mei ní atšū amehe
ye Kristo Iesu mli ní dši meikroukroī ní atšéame ke
mei fē ní tšēo wo-Nuntšo Iesu Kristo gbei le anō ye
3 hefēhe, amekewo fē nō, le: *Dromo ahānye ke
hedšole ke-dšē Nyoimo ní dši wotšē le ke Nuntšo
Iesu Kristo le ñō.

23) 1Kor.1,14. Bof.19,22. 25) Ef.1,9; 3,5,9.

26) 2Tim.1,10. 1Mos.21,33. Rom.1,5; 15,18. 27) 1Tim.1,17. Iud.25.

1.— 1) 2Kor.1,1; 8,5. Bof.18,17. 2) 6,11. Bof.9,14. 3) Rom.1,7.--

- 4 **M**ida mi-Nyoŋmo le ši dāne ye nyegbefaŋ, ye
 Nyoŋmo dromo ni aŋo-hānye ye Kristo Iesu mli le
 5 hewo, *ake emli noŋŋ atšo afenye nii fē tšemei,
 6 wiemo-fē-wiemo ke nilē-fē-nilē nō, *take bo noŋŋ
 7 ni awadše Kristo odase le ye nyemli *ni dromoni-
 kēnii ko ehiaanye ni nyekweo wo-Nuntšo Iesu Kristo
 8 kpodšiemo le gbe le, *mo noŋŋ ni awadšenye ke-
 ate nāgbē ni nyehe akaba sane ko ye wo-Nuntšo Iesu
 9 Kristo gbī le nō. *Anokwafo dši Nyoŋmo, moni tšē-
 nye ke-ba ebi Iesu Kristo, wo-Nuntšo le, nanyobō le
 mli le.
- 10 **Š**i mikpanye fai, anyemimei, ye wo-Nuntšo Iesu
 Kristo gbei le mli, ni nyewie wiemo kome ni aka-
 gblagbla nyemli, ši moŋ nyefē nyeyitšōŋ ke nye-
 11 dfeŋmo asā afe ekome. *Ši Kloe mei le batfami
 adafi ye nyehewo, minyemimei, ake bēi ye nyeteŋ.
 12 *Noni mikēo ne dši ake nyeteŋ mofēmo kēo ake :
 Mi le, Paulo nō dšimi! Ši mi le, Apollo nō dšimi!
 Ši mi le, Kefa nō dšimi! Ši mi le, Kristo nō dšimi!
 13 *Ani ágbla Kristo mli? Ani Paulo ni aseŋ ahānye
 14 le, alo Paulo gbei amlī ni abaptisinye awo? *Mida
 Nyoŋmo ši ake mibaptisii nyeteŋ moko, ake dša
 15 Krispo ke Gaio, *koni moko akakē ake mibaptisi mei
 16 miwo midientše migbei amlī. *Ši mibaptisi Stefana
 we le hū : no se ne, mibaptisi moko mifata he dšiniŋ,
 17 milée. *Ši Kristo tšūūmi ake mibabaptisi, ši moŋ
 ake mibadšadše sanekpakpa le, ni dšee ye nilē-
 wiemoi amlī tete, koni Kristo seŋmōtšo le akafe eflo.
 18 Ši seŋmōtšo le he wiemo le dši kwašia-
 wiemo hā mei ni hie kpātāa le moŋ; ši wo

4) Ef.1,15.. Fil.1,3.-- 5) 2Kor.8,7. Fil.1,9. 7) Tit.2,13.

8) Fil.1,6.10. Kol.1,22. 1Tes.3,13; 5,23. Iud.24. 9) 1Tes.5,24. 2Tes.3,3.

10) Rom.12,16. Fil.2,2.. 12) 3,4. Bof.18,24. Ioh.1,42.

14) Bof.18,8. Rom.16,23. 16) 16,15,17.

17) Ioh.4,2. Mat.28,19. 1Kor.2,1.4.13. 18) 2Kor.2,15; 4,3. Rom.1,16.

ní ahereo woyiwala le, Nyoñmo hewale ni
 19 hawo. *Ši ánmā ake: “Mafite nāloī añā, ni ši-
 20 šinaloī ašišinā hū maše mafō.” *Nēgbe nālo
 yo? nē woloñmālo yo? nē dše neñ nātalō yo? Ani
 21 Nyoñmo eñoko dše leñ nā le efeko kwašiasane? *Ši
 ake-ní dše le tšóó Nyoñmo nā le mli ní eke eñā le ale
 Nyoñmo hewo le, esa Nyoñmo hie ake eke šiemo
 kwašiasane le hereo mei ní heo yeo le ayiwala;
 22 *edšakeši Iudafoi le, okadii ametao, ni Hellamei hū,
 23 nā ši amēbio, *ši wo le wošieo Kristo ní aseñle le,
 moni tšó pampi ehā Iudafoi ke kwašiasane ehā dšeñ-
 24 mādši le, *ši mei ní atšéame ke-ba le fē, Iudafoi
 dšio, Hellamei dšio, wošieo Kristo, Nyoñmo hewale
 25 ke Nyoñmo nā le, wotšōame. *Edšake Nyoñmo
 kwašianō le dši nā fē gbomei, ni Nyoñmo gbodšō-
 monō le wa fē gbomei.

26 Ši, anyemimeī, nyekwea nyetsémo le, ake dšee
 helo nā nāloī pī, dšee hewaloī pī, dšee abladeī pī,
 27 *ši mon dše neñ kwašianii le ni Nyoñmo ehala, koni
 egbe nāloī le ahie; ni dše neñ gbodšōmonii le hū ni
 28 Nyoñmo ehala, koni egbe nii ní wa le ahie; *ni dše
 neñ nii ní abuu ke nii ní agbe he guo le ni Nyoñmo
 ehala, ke nibii ní dšee nokonoko tete, koni ehā nibii
 29 ní dši noko le afe yaka; *beni afe ní helo-ko-helo-
 30 ko akafā ye ehie. *Ši leđientše emli edše ni nyeyo
 Kristo Iesu mli, moni tšó nā ní dše Nyoñmo
 nō ke dšale ke hetšūmo ke kpōmo ehawo;
 31 *koni boni ánmā le “moni fāa le, Nuntšo le no
 efā efō.”

19) Ies.29,14. 20) Hiob 12,17.20.24. Ies.33,18. 21) Mat.11,25.
 22) Mat.12,38. Ioh.4,48. Bof.17,18.32. 23) Rom.9,32. 1Kor.2,14.
 24) 18. Rom.1,16. Kol.2,3 26) Mat.11,25. Ioh.7,48. Iak.2,1—5.
 29) Rom.3,27. Ef.2,9. 30) 6,11. Ier.23,5.. 2Kor.5,21. Ioh.17,19.
 31) Ies.65,16. Ier.9,23.. 2Kor.10,17.

2. **Ni** mi hū, beni miba nyeñō le, anyemimei, dsee
 wiemo lo nilē tūtu mīkē-ba ni mibadšadše Nyoñmo
 2 odase le mitšōnye; *ši misusuu miyiñ akē male
 noko ye nyeteñ, akē dša Iesu Kristo, kē moni aseñle
 3 le. *Ni mi hū, gbōdšomō kē gbeyēšemō kē hekpo-
 4 kpomō pī mli ni mikenye yō; *ni miwiemo hū kē
 misanešiemō le, dsee gbomei aña yiñtšomō wiemoi
 amlī, ši moñ mumō kē hewale tšomō mli ni eyo,
 5 *koni nyehemo-kē-yeli le akamā gbomei aña mli, ši
 moñ Nyoñmo hewale mli emā.
 6 Ši wowieo ñā kē ye mei ní hī kē-wula ši le atēñ,
 ši dsee dše neñ ñā alo dše neñ onukpai ní hoō yaā le
 7 anō; *ši moñ wowieo Nyoñmo ñā ní yō tēmosane
 mli ní año-tē le ní Nyoñmo sā eto dāni adše dšeñ šiši
 8 le hā wōnumnyam, *ní dše neñ onukpai le atēñ
 moko lée le; ši amená ame le kule, amenán ameseñ
 9 moni dši anumnyam Nuntšo le, *ši moñ boni añmā
 le, “nii ní hīñmei enako ní toi hū nuko ní
 ebako gbomo tšuiñ dā ní Nyoñmo sā eto
 10 mei ní sumoole le.” *Ši wō le, Nyoñmo kē
 Emumō le edšie kpo etšōwō; ši Mumō le taoō
 11 nii fē mli, Nyoñmo nii ní kwōō le amlī tete. *Ši
 gbomei atēñ namo le gbomo mli nii, akē dša gbomo
 mumō ní yō emli le? Nakai noññ kē Nyoñmo mli
 nii le hū mokomoko lée, akē dša Nyoñmo Mumō le.
 12 *Ši wō le, dsee dše neñ mumō le wōná, ši moñ Mumō
 ní dše Nyoñmo mli le, koni wōná wōle nii ní Nyoñmo
 13 édrowō le: *nii ní wowieo hū, dsee gbomo ñā ka-
 semō-wiemoi le amlī, ši ye wiemoi ní Mumō le etšō
 14 le amlī ní wōkē mumō-nii ato mumō-nii ahe. *Ši
 susumañ-gbomo le hee Nyoñmo Mumō le nii le;

2.— 1) 1,17. 2) Gal.6,14. 3) Bof.18,9.12. 2Kor.10,1. Gal.4,13.

4) 1,17... 5) Ef.1,17.19. 1Tes.1,5. 7) Rom.16,25. 8) Luk.23,34. Iak.2,1.

9) Ies.64,4. 10) Mat.11,25.27; 13,11. 13) 1,4; 1,17. 14) 1,23. Ioh.8,47.

edšake efeole ake kwašianiin, ni enyēn ele, edšake
 15 mumo ake kodšo. *Ši mumon-gbomo le kodšo
 16 nii fiā moñ, ši le le, mokomoko ekoasoole. *Edšake
 “namo le Nuntšo le yiñ, ní ehā ele nā le?”
 Ši wo le wohie Kristo yiñ.

- 3.** Ni mi le, anyemime, minyēē mawie matsōnye
 take atšō mumon-gbomei le, ši moñ take boni atšō
 2 helo-gbomei, tamō abifabii ye Kristo mli. *Fufō mi-
 hānye nyenu, ni dsee ñmā, edšake nyenyēko. Ši
 3 asañ agbene hū tete nyenyēē lolo, *edšake helomei
 dšinye lolo. Ši gbū abo ní awuñayeli ke bei ke mli-
 gblamoi yo nyeten lolo le, ani dsee helomei dšinye
 4 ni nyenyieo gbomei anā lolo? *Edšake beni moko
 kē: Paulo nō dšimi! ni moko hū kē ake: Apollo nō
 5 dšimi! le: ani nyedsee gbomei (helomei)? *Agbene
 namo dši Paulo? namo dši Apollo hū? Sooloñ, mei
 anō ní nyetšō ní nyehe nyeye le, ni mofēmo hū boni
 6 Nuntšo le eno-hāle le. *Mi le, miteo; Apollo fie nō
 7 nu; ši Nyoñmo moñ ni hā efere. *Bēle agbene dsee
 moni teo le dši noko, ni dsee moni fie nō nu le hū, ši
 8 moñ moni hā efere, ní dši Nyoñmo le. *Ši moni teo
 le ke moni fie nō nu le fē ekomeñ; ši mofēmo anā
 ledientše enyomowō, take boni ledientše enitšumo
 9 yo hā le. *Edšake Nyoñmo hefataloi-nitšuloi dšiwō;
 Nyoñmo hūmo, Nyoñmo tšumā dšinye.
 10 Nyoñmo dromō le ní aho-hāmi le nā ni mito tšū
 šiši tamō tšutfalo ñālo ko, ši mokroko tfaā nō. Ši hā
 11 mofēmo akwe ní ahī boni etfaā nō ehāa le. *Edšake
 šiši kroko moko nyēn ato fē noní ato mo-

15) 1Ioh.2,20; 4,1. 16) Rom.11,34. Ies.40,13.

3.— 1) Ioh.16,12. 2) 1Pet.2,2. Heb.5,12.. 3) 1,10.. 11,18. 4) 1,12.
 5) Bof.18,24. 6) Bof.18,4.11. 3) 4,5. 9) Mat.13,3... Ef.2,20. 10) 15,10.
 11) 1Pet.2,4...

12 mo ní d̄ši Iesu Kristo lẹ; *ši kẹ moko mā
 nẹkẹ šišitō nẹ nọ, ni emā šika, d̄fetei, tei ní d̄sra wa,
 13 t̄sei, d̄fei lo ntō lẹ: *mofēmo nitšumọ lẹ, aana fañù;
 edšakẹ gbī lẹ adšiele kpo, edšakẹ la mli eedše kpo
 yẹ, ni mofēmo nitšumọ lẹ, bofēbo ní eyọ hāa lẹ, la lẹ
 14 aka. *Kẹ moko nitšumọ ní etfa nọ lẹ ahī ši lẹ, eená
 15 nyomowō; *ši kẹ moko nitšumọ ašā lẹ, eeladše no;
 ši lẹdientšẹ lẹ, aahere eyiwala, ši kẹlẹ take moko ní
 tšóo la mli.!

16 Ani nyelée akẹ Nyoñmo tšū d̄šinye ni Nyoñmo
 17 Mumọ lẹ hīọ nyemli? *Kẹ moko fite Nyoñmo tšū
 lẹ, fitemo Nyoñmo afitele; edšakẹ Nyoñmo tšū lẹ yẹ
 18 kronkron; no d̄šinye. *Nyeteñ mokomoko akašišiu
 lẹdientšẹ ehe. Moni susuọ akẹ ñālọ d̄šile yẹ nyeteñ
 19 yẹ d̄še neñ lẹ, hā ní efe kwašia, koni etšó ñālọ. *Ši
 d̄še neñ ñā lẹ d̄ši kwašiasane yẹ Nyoñmo ñō. Ši
 ánmā akẹ: “Emōọ ñālọi lẹ yẹ amedientšẹ
 20 amẹñā foñ lẹ mli.” *Ni asañ: “Nuntšọ lẹ le
 ñālọi adfeñmọi lẹ, akẹ yakani d̄šiamẹ.”
 21 *Nohewọlẹ mokomoko akafā mfō gbomei anọ. Ši
 22 nii fē lẹ, nyenōñ. *Paulo d̄šio, Apollo d̄šio, Kefa
 d̄šio, d̄še leñ d̄šio, wala d̄šio, gbēle d̄šio, nii ní yọ nẹ
 23 d̄šio, nii ní baba lẹ d̄šio: fē lẹ, nyenōñ; *ši nye lẹ,
 Kristo nō d̄šinye; ši Kristo lẹ, Nyoñmo nōñ.

4. Bọbọ ní gbomo ábuwọ nẹ, akẹ Kristo sōlọi kẹ se-
 2 mei ní yọ Nyoñmo tēmōsād̄ši lẹ anọ. *Ši noni efe
 lẹ, ataoọ yẹ semei lẹ amli, koni anaame akẹ anọ-
 3 kwafo d̄ši ameteñ mofēmo. *Ši mi lẹ, noko bibio
 po d̄ši hāmi akẹ nyekodšooomi alo akodšooomi yẹ gbo-
 mei agbī ko nọ; ši midientšẹ mihe tete lẹ mikodšoo;

13) 4,5. 16) 6,19. 2Kor.6,16. 18) Kpoda.3,17.. 19) Hiob 5,12..

20) Lal.94,11. 23) 11,3.

4.— 1) Kol.1,25. Tit.1,7. 2) Luk.12,42.

- 4 *edšakeši milée noko ye midientše mihe moñ: ši
 kēle dšee enē mli ni abumi bem ye; ši moni kodšomi
 5 le dši Nuntšo le. *Nohewole nyekakodšoa noko
 dāni še be le, ke-yaši beyinq ní Nuntšo le aba, moni
 ke dūdšiañnibii ní año-tē le tete aba la hīe, ni eedšie
 tšuiiañ-adšinai le aši le; ní no le yidšiemō le aše
 mofēmo deñ ke-adše Nyoñmo ñō.
- 6 Ši neke nibii ne, anyemimei, miwie miño-to mike
 Apollo he ye nyehewo, koni nyekase ye womli ake
 moko akadfeñ fē noni ánmā le, koni nyeteñ moko
 7 akafū ye moko hewo nši enanyo. *Ši namo ekpa mli
 eñoō? Ni asañ meni oyo ní dšee ná oná? Ši kedši ná
 oná hū le, meba ofāa take moko ní dšee ná ená le?
 8 *Nyetro momo, nyená nii momo, nyešiwō ni nyeyeo
 mañtše! ni kule nyená nyeye mañtše leleñ, koni wō
 9 hū wokenye aye! *Edšake efeomi ake Nyoñmo eño
 wō ní dši bofoi le efe sekpeloi ní tamō mei ní año-hā
 gbēle; ake wofe nokwemonō wōhā dše leñ ke ñwei-
 10 bofoi ke gbomei. *Wō le, kwašiai dšiwō ye Kristo
 hewo, ši nye le, ñaleloi dšinye ye Kristo mli; wō le,
 wōdši gbōdšoloi, ši nye le, nyedši hewaloi; nye,
 11 nyedši nyámgbomei, ši wō le, wōbē wō. *Ke-baši
 ñmletfā ne noññ nō le hōmō ke kumai yeowō, ni
 wonyieo yayai, ni agblagblaawō maī, ni wōbē hilehe
 12 kredē ko, *ni wōgbaā wōhe nā ke nitšumō ní wōke
 wōdientše wōnidši tšuo le; beni adšewō le, wōndšō;
 beni awaawō yi le, wōhīe mli; beni afiteo wōgbei
 13 le, wōñkpa fai; *wōtamō dše leñ tumunonii, mei fē
 abēmōnii ke-baši be ne.
- 14 Dšee nyehiegbēlewō hewo ni miñmā nii ne, ši
 moñ, take mibii ní misumō le, miwie mišōnye.

4) Lal.143,2. 5) 3,8. 6) Rom.12,3. 7) Rom.12,6. 8) Kpods.3,17.21.

9) Rom.8,36. Heb.10,33. 10) 3,18. 11) 2Kor.11,23—27.

12) Bof.18,3; 20,34. 1Kor.9,15. 1Tes.2,9. 2Tes.3,8. Mat.5,44. Rom.12,14.
 Lal.109,28. 14) 2Kor.6,13.

15 *Edšakeši kedši nyeye gbekebii-akwelo akpei-nyoñ-
 ma ye Kristo mli tete le, kele nyebe tšemei babao;
 edšake Kristo Iesu mli mitšó ni mike sanekpakpa le
 16 fonye. *Nohewole mikpanye fai ake nyekaseami.
 17 *Nohewo hū ni mitšū Timoteo ní dši mibi anokwafó
 ní misumole ye Nuntšo le mli le ke-ba nyeñó, ní
 ebakainye migbèi ní yo Kristo mli le, boni miwiewe
 18 mitšóo ye asafo-fè-asafo mli, ye hefèhe le. *Ši mei-
 19 komei fūo ye mihewo ake mibañ nyeñó po; *ši oyá
 mli maba nyeñó, ke Nuntšo le misumo le, ni mabale
 20 mei ní fūo le ahewale le, ši dsee amewiemo. *Edša-
 keši dsee wiemo mli ni Nyoñmo mantšeyeli
 21 le yo, ši hewale mli moñ. *Té nyetaoq tēn?
 mihie tšo mli ke-ba nyeñó, alo suomo ke kpofemo
 mumo mli?

5. Anuo ye nyehewo kwa, ake aboö adfamañ ye nye-
 teñ, adfamañbó ní be dšeñmādši le amlí tete, ake
 2 moko wewo etšé nā le! *Ni nye le, nyefū, ni nyeyee
 ñkomo moñ, koni adšie moni tšu neke nii ne ye nye-
 3 teñ afó? *Edšake mi ní mibe nyeñó ye gbomotšo
 leñ tete, ši miye ye mumo le mli le, mikodšo moni
 tšu neke nii ne momo, take noni miye nyeñó, ni miki
 4 *ake wotšó wo-Nuntšo Iesu Kristo gbei amlí, ni ke
 nyeke mimumo le fē nā bakpe ši ke wo-Nuntšo Iesu
 5 Kristo hewale le, *woño moné woha Satana, koni
 akpātā ehelo le hie, ní ahere mumo le yiwala ye
 Nuntšo Iesu gbi le no.
 6 Nyefā le be feo! Nyelée ake māša bibio šaā má
 7 fē? *Nohewole nyedšiea māša momo le nyefōa,

15) Gal.4,19. Film.10. 16) 11,1. Fil.2,17. 1Tes.1,6. 2Tes.3,7,9. Heb.13,7.
 19) Bof.18,21. Iak.4,15. 20) 2,4. Luk.17,20.

5.— 1) 3Mos.18,7. 3) Kol.2,5. 4) Mat.16,19; 18,18. 2Kor.10,8; 13,10.
 5) 1Tim.1,20. 6) Gal.5,9. 7) Ies.53,7. 1Pet.1,19.

koni nyefe mā hē, take boni akpiti dšinye le; edša-
keši wōhehō le hū agbe ye wōnādšiañ, no dši Kristo
8 le. *Nohewole nyehāa woyea (hehō-)afi hū, dsee
māša momo le mli, ni asañ dsee efoñ lo nōfoñfemō
māša le mli, ši moñ ye aņokwale akpitiñ ní yō ñmī-
ñmi le mli!

9 Miñmānye ye wolo le mli ake nyeke adfamañboloi
10 akafutu; *dsee dse neñ adfamañboloi lo hiedsoloi lo
amimyeloi lo wōndšaloi ahe kwrā ni miwie ne,
11 edšake no ni kule dša ake nyedše dse leñ; *ši
agbene miñmānye ake nyekeame-akafutu: kedši
moko ní atšéole nyemi le dši adfamañboloi lo hie-
dsoloi lo wōndšaloi lo mei-adšelo lo datoloi lo amim-
12 yeloi le, le le nyekele-akayea nii tete. *Ši mei ní
yō se le, me mikeame kodšomō hūñ? Ani dsee mei
13 ní yō mli le, nyekodšo, *ši mei ní yō se le, Nyon-
mo akodšoame? Nyedšiea mofon le ye nyedientše
nyeten nyefōa!

6. Nto kā hū nyeten moko ní ke enanyo yō sane ko
le kaā ní eya ekele ayakodšo ye mei ní edšaa gbe le
2 ahie, ni dsee meikronkroi le ahie? *Ani nyelée ake
meikronkroi le akodšo dse le? Ni ke nye ni akenye
akodšo dse leñ le, aso nyesaa sādši bibii akodšomō?
3 *Ani nyelée ake ñweibofoi tete wōkodšo? ši mba-
4 sroo dse neñ nibii! *Agbene dse neñ nibii, kedši
nyeye eko kodšomō le, nole mei ní abuuame noko
ye asafo le mli le, nomei noññ nyeke-tráa ši (ní ame-
5 kodšo)? *Nyhiegbēlewō hewo miwieo ene ne;
aso be ní dši ne leñ, ake ñaloi komeflo be nyeten,
6 alo mokome ní anyē enyemime le atēñ akodšo? *Ši
moñ nyemi ke nyemi yaā kodšomō, ni ene ye mei ní

8) 2Mos.12,3.15.19. 9) Mat.18,17. 2Tes.3,6.14.

11) 9. 2Tes.3,6. Tit.3,10. 2Ioh.10. 12) Mark.4,11. 13) 5Mos.13,5.

6.—2) Dan.7,22. Kpods.2,26; 3,21; 20,4. 5) 4,14; 15,34; 11,31; 14,29.

- 7 hee yee le ahie po? *Ene agbene nyegbe si momo, ake sadši-akodšomoi mon ye nyeten. Meba nyehaa ayenye amim mon? meba nyehaa asišiuo, ni ene mei
- 8 *Ši nye mon nyeyeo amim ni nyešišiuo, ni ene mei
- 9 ni dši nyemimeitete! *Ani nyelée ake amimyeliloi nan Nyoimo mantšeyeli le aye? Nyekahaa alakaanye! Adfamañboli lo woñdšaloi lo gblänkuloi lo mei ni ke amedientše amehelo feo yakayakanii lo hii
- 10 ni ke amehelo feo yakayakanii, *lo dšuloi lo hiedšoloi lo datoloi lo mei-adšelo lo amimyeliloi nan Nyoimo
- 11 mantšeyeli le aye kwrā. *Ni neke nyeten meikomei yo sá; ši kele adšu nyehe, ši asá atšū nyehe, ši abunye bem hū ye Nuntšo Iesu gbei ke wo-Nyoimo Mumo le mli.
- 12 Nibii fē hegbe miyo ne, ši kele dsee nibii fē hio haa mo; nibii fē hegbe miyo ne, ši asañ dseemi ni
- 13 mahā noko aye mino. *Nmā ye hā musū, ni musū hū ye hā nmā; ši Nyoimo le, no ke enemei fē eesere eefie ši; ši gbomotšo le, dsee adfamañbō ni ake-haa, ši Nuntšo le mon, ni Nuntšo le hū akele-haa gbomotšo le;
- 14 *ši Nyoimo le, boni ete Nuntšo le ši ke-dše gbohii aten le, nakai wo hū, eetewo ši ye ehewale nā.
- 15 *Ani nyelée ake nyegbomotšei le, Kristo henii dšiamē? běle maño Kristo henii le mafe adfamañ henii, lo? Dabida! *Alo nyelée ake moni ke ehe yakpeteo adfamañ he le, ekele-feo gbomotšo kome? Edšake ekē ake “ameyi enyo le fē afe helo kome.”
- 17 *Ši moni ke ehe yakpeteo Nuntšo le he le, ekele-feo
- 18 mumo kome. *Nyedšoa adfamañbō nā foi! Eša-fē-ēša ni gbomo feo le, dsee egbomotšo le mli ni eyo; ši moni boñ adfamañ le, efeo eša ešio ledientše egbo-

7) Mat.5,39... 1Tes.5,15. 1Pet.3,9. 10) Gal.5,19... Ef.5,5. Kpods.22,15.
 11) Tit.3,3... 12) 10,23. 13) 1Tes.4,3... 14) 15,15.20. 15) 12,27.
 16) 1Mos.2,24. 17) Ioh.17,21... Ef.4,4; 5,30.

19 motšo. *Ani nyelée ake nyegbomotšo le dši Mumo
kronkron ní yō nyemli le solemotšu, ni le le Nyoŋmo
nō nyenále ke-dše, ni nyedšee nyedientše nyenō,
20 lo? *Ši ake dšra hénye. Nohewole nyewoa
Nyoŋmo hie nyám ye nyegbomotšo ke nye-
mumō le ní dši Nyoŋmo nō le mli.

7. **A**gbene nii ní nyeŋmā nyebahāmi le ahewo le:
2 Ehī hā nū ake ekata yō he; *ši adfamañbōi ahewo
le hā nū-fē-nū awe ledientše eñā, ni yō-fē-yō agbā
3 ledientše ewu. *Agbene hā ní wu afe eñā edšūrō ní
4 sale, ni nā hū afe ewu nakai noññ. *Nā le be hewale
ye ledientše egbomotšo nō, ši moñ ewu le yō; nakai
noññ kē wu le be hewale ye ledientše egbomotšo nō,
5 ši eñā le yō. *Nyeke nyehe akakāmāa nyehe, ake
dša nyeyi enyo le fē nyekplē dā, ke-yaši be ko, koni
nyená dekā ní nyeke-ye buada ní nyesole; ni nyefe
ekome ekoñ, koni Satana akatšō nyenā ye nyehie ní
6 kãā ši hewo. *Ši ene miwieo ye nāwō nā, ni dšee
7 kitā nā. *Ši mīsumō ake gbomei fē ahī ši take bōni
mi hū miyo ne; ši běle mofēmo ye ledientše edromo-
kēni ke-dše Nyoŋmo deñ, moko neke, ni moko hū
ekroko.

8 Ši mīkē ošidšafoi ke okulafoi ake: Ehī hāame ke-
9 dši amehī ši take bōni mi hū miyo ne le. *Ši ke
amehīe kãā ši le, hā amebote gblā mli; edšake gblā
hī fē šā.

10 Ši mei ní ebote gblā mli le, mi, ni dšee mi tete, ši
Nuntšo le moñ woame kitā ake, nā akadše ewu he;
11 *ši kedši edše ehe tete le, ehī ši nakai, ni ekagbā, alo
eke ewu le teñ ákpātā; ni wu hū akaši eñā.

19) 3,16.- 20) 7,23. 1Pet.1,18.. Fil.1,20.

7.— 7) Mat.19,12. 9) 1Tim.5,14. 10) 12.25.40. Mat.5,32; 19,6.

- 12 Ši mei ní efē le, mi, ni dsee Nuntšo le, mikē : Ke-
 dši nyemi ko ye nã ko ní hee yee, ni kēle ekplē akē
 13 ekele ahī ši le, ekašile; *ni yō ko hū ní yō wu ko
 ní hee yee, ni kēle ekplē akē ekele ahī ši le, ekašile.
 14 *Ši atšū nū ní hee yee le he ye nã ne mli, ni atšū yō
 hū ní hee yee le he ye wu ne mli; edšakē dsee na-
 kai dšikule, nyebii le hū he ye mūdši; ši agbene le
 15 amehe etše. *Ši ke moni hee yee le mĩtši ehe ke-
 ũya le, hã ní etši ehe ke-ya; ayee nyeminū lo nye-
 miyō nyōn ye neke sãdši ne amlī. Ši hedšole mli ni
 16 Nyoŕmo étšewo ye. *Edšakēši, yō, ani ole akē oba-
 here owu le yiwala? Alo nū, ani ole akē obahere
 17 onã le yiwala, lo? *Akē dša mofēmo boni Nyoŕmo
 édša mli chãle, mofēmo boni Nuntšo le étšele ehã le,
 nakai ényie. Ni nakai mito hū ye asafoi le fē mli.
 18 *Ke afo moko ketia ni atšéle le, ekamūa; fō mli ni
 19 átšé moko ye dšihñ, ekafo ketia. *Ketiafō dsee
 noko, ni fō hū dsee noko, ši Nyoŕmo kitã le anoyeli
 20 moñ dši noko. *Mofēmo tšémō ní aũo-tšéle le, ene
 21 mli noññ ehī ši ye. *Tšũlo dšio ni atšéo dšihñ, kãhã
 mĩdō; ši moñ ke onyē oheyelo hū otšó le, tšu he nii
 22 moñ. *Ši moni atšéle ye Nuntšo le mli ní edši tšũlo
 le dši Nuntšo le odehe; nakai noññ kē moni atšéle
 23 ní edši odehe le dši Kristo tšũlo. *Dšra akē-hénye;
 24 nyekatsōmōa gbomei atšūdši. *Mofēmo le, nō mli
 ní atšéle ye le, anyemimeī, no mli noññ ehī ye
 Nyoŕmo ũō.
 25 Ši oblahī ke oblayei le, mibe Nuntšo le kitã ko ye
 amehewo, ši noni misusuō mikēō ne, take moni
 26 Nuntšo le énale mōbō ní eke-ye anokwa le. *Agbene
 noni misusuō akē hī dši : amrō-amrō hedšramō ne

14) Rom. 11, 16. 15) Rom. 14, 19. 16) 1Pet. 3, 1. 17) 20, 24.

19) Gal. 5, 6; 6, 15. 20) 17, 24. 22) Ef. 6, 6. Film. 16. 23) 6, 20. 24) 17, 20.

25) 6. 10. 12. 40. 1Tim. 1, 13. 16. 2Kor. 4, 1. 26) 29; 10, 11.

- 27 hewo le ehī hā gbomo ake ehī šī nakai. * Afio akpete
yō he dšīññ, kātao fenemo; afeneo ye yō he hū dšīññ,
28 kātao nā. * Ši kedši owe yō hū dšīññ, ofeko eša; ni
kedši oblayō hū gbā dšīññ, efeko eša; šī amanehūlū
ye helo gbefāñ ni menemei aana; šī mi le, mība
29 nyeyi. * Ši ene le mīkē, anyemimei, ake be le ye
kpitio; noni efe dši ake, mei ní yō nāmei tete le afe
tamō mei ní be eko, ni mei ní fōo le hū afe tamō mei
30 ní foko, * ni mei ní nyāa hū afe tamō mei ní nyāko,
31 ni mei ní heo le atamō mei ní dsee nōtšemei, * ni
mei ní tšuo dše ne he nii le afe tamō mei ní tšuko he
32 nii: edšakeši dše neñ subañ le hoō yaā. * Ši mīsumo
ake nyekanā haomō: moni eweē yō le, ehaoē ehe ye
Nuntšo le nii ahewo, boni efe ní esa Nuntšo le hīe;
33 * šī moni ewe yō le, ehaoē ehe ye dše leñ nii ahewo,
34 boni efe ní esa eñā hīe. * Esōro yōgbāyō hū, esōro
oblayō ní lée nū: moni egbāko le haoē ehe ye Nun-
tšo le nii ahewo, koni efe kroñkroñ ye gbomotšo ke
mumō fē gbefāñ; šī moni egbā le haoē ehe ye dše
35 leñ nii ahewo, boni efe ní esa ewu hīe. * Ši ene le
mīkē mīhā nyedientše nyesenāmō, dsee ake mīke
kpā awonye, šī moñ feo nā, koni nyesōmō Nuntšo le,
36 boni noko etšīñnye gbē. * Ši ke moko susu ake ebe
feo ye eblayō le hewo ake esale gblā tšō ni dša ake
efe nakai le, boni esumoō le éfe, efee eša; hā ní ame-
37 gbā. * Ši moni damō šī šīññ ye etšui mli, ni noko-
noko fīile, šī eye hewale ye ledientše esumoō le no,
ni ekpe mli neke ye ledientše etšui mli ake eeto
38 ledientše eblayō le, efeo dšogbā. * Bēle moni noole
hāa gblā le, feo dšogbā; šī moni kele hāa gblā le, feo
dšogbā fē no.
- 39 Yō le, ake mla efile gbīiabo ní ewu le hīe kā le;
šī kedši ewu le egbo le, ehīe ehe ake egbā moni esu-

29) Rom.13,11. Luk.14,26. 31) 1Ioh.2,15... 33) Luk.14,20. Ef.5,29.

39) Rom.7,2.

40 moḡ, ši dša akẹ afe ye Nuntšo le mli keke. *Ši ke-
dši ehī ši nakai le, adšōle fē no, ye midfeñmḡ le nā;
ši efeḡmi akẹ mi hū miye Nyoñmo Mumḡ le eko.

8. Agbene afolei ní ašāa ahāa amagāi le ahewḡ le
wole akẹ wofē woye nilē. Nilē le efūḡ mo; ši suo-
2 mḡ le māa mo. *Ši ke efeḡ moko akẹ ele noko le,
3 eleko noko bōni dša akẹ aleḡ le; *ši ke moko mī-
4 sumḡ Nyoñmo le, le Nyoñmo le. *Agbene ñmā ní
dši amagāi-afolei le, wole ye he akẹ amagā dsee noko
ye dše neñ, ni akẹ nyoñmo-ko-nyoñmo-ko hū be, akẹ
5 dša mokome keke. *Edšake kedši mei ní atšēḡame
nyoñmoi hū ye, ní ñwei dšio, šikpoñ le nḡ dšio ní
ameyo, take bḡ noññ ní nyoñmoi pī ke nuntšomei pī
6 yo tete le: *kēle wḡ le, Nyoñmo kome ní dši
tšē le woyḡ, mo mli ní nii fē dšē ni wḡ le
woyḡ wḡhāale, ke Nuntšo kome hū ní dši
Iesu Kristo le, mo mli ní nii fē tšō ke-ba
7 ni wḡ hū wḡtšō emli le. *Ši kēle dsee mei fē
mli ni nilē yo; ši meikomei ye ke-baši ñmeneñmene
ní amekẹ amagā henilē yeḡ akẹ amagāi-afolešānii, ni
amehenilē le, akẹ noni egbede hewḡ le, abuleole.
8 *Ši ñmā le, edšieewḡ etšōḡ Nyoñmo; asañ hū dsee
yé ní woyeḡ le wḡke-fēḡ meikrokomei, ni asañ dsee
9 yé ní woyee le wḡke-gbeḡ ši. *Ši nyekwea ní ahā
koni nyehegbe ne akabatšō pampi ñhā gbedelḡ le.
10 *Edšake kedši moko na bḡ ní oyḡ nilē le ní òkpasa
ši ye amagātšu leñ oye nii le, aso dsee mā amā moni
egbede le henilē le koni eye amagāi-afolešānii le?
11 *ni neke ni nyemi gbedelḡ le ní Kristo gbo ye le hū
12 ehewḡ le hie akpātā ye onilē le hewḡ. *Ši kedši

40) 6.25; 4.9.

S.— 1) Bof.15,20.29. 2) Gal.6,3. 3) Gal.4,9. 4) 10,19.

6) 12,5. Kol.1,16. 7) 10,27. 8) Rom.14,6.17. 9) Rom.14,1. Gal.5,13.

11) Rom.14,15.

nyefeo eša neke nyešio nyemimei le ni nyewuleo
amehenilē ní waa le, nole Kristo nyefeo eša nyešio.
13 *Nohewole, ke nmā tšò minyemi tšōne le, kule miyeñ
lō donū ke-ate nāno, koni mikatsō minyemi tšōne ko.

9. **A**ni dsee mihe hielō dšimi? Ani dsee bofo dšimi?
Ani dsee Iesu Kristo, wō-Nuntšō le, mína? Dsee mi-
2 nitšumo ni nye nyedši ye Nuntšō le mli, lo? *Ké
midsee bofo mihā meikrokomei le, nye le midši mi-
hānye; edšake mibofonitšumo le nāsoomo dšinye ye
3 Nuntšō le mli. *Mihefāmo ní miño-fāa mihe ye mei
4 ní kaāmi le ahie dši ene. *Aso wōbe hegbe ní wō-
5 ke-yeo nii ní wōke-nyo nii? *Aso wōbe hegbe ake
wōhieo nyemiyō ní dši wōnā ke-nyieo, take bofoi
krokomei hū ke Nuntšō le nyemimei le ke Kefa?
6 *Alo bēle mīke Barnaba keke wōbe hegbe ake wō-
7 tšuu nii, lo? *Namo ebō ledientšē ehe apā ke-te ta
peñ? Namo feo weintrom, ni eyee eyibii le eko?
alo namo leō koloikutū, ni eyee kutū le fufo le eko?
8 *Aso gbomo nā keke ni miwieo nii ne? ani dsee mla
9 le tete kēo nakai? *Edšake Mose mla le mli ánmā
ye ake: “Kātšimo tšina ní gbleo able le
10 nābu le.” Ani tšinaí ahe sane mīdo Nyoñmo, *ni
dsee wōhewo kwra ní ewieo ne? Edšake wōhewo
noññ ni ánmā ake edša ake, moni hūo le, hienokāmo
no ehūo ye, ni moni gbleo able hū hie akā no ake
11 eeye ehienokāmonii le eko. *Ke wō le wōdūo mumo-
nii le wōhānye le, ani noko wulu dši, ake wōkpaā
12 nyehelonii le, lo? *Asañ ke meikrokomei ye hegbe
ne ye nyeno le, ani dsee wō moñ woyō fēame po?

13) Rom. 14, 21. 13.

9.— 1) 15, 8. Bof. 26, 16; 22, 14. 17. 2) 2Kor. 3, 2.. 4) Luk. 10, 8.

5) Ioh. 1, 42. 9) 5Mos. 25, 4. 1Tim. 5, 18. 11) Rom. 15, 27.

12) Bof. 18, 3; 20, 34. 2Kor. 11, 7...; 12, 13.

Ši kêlê wofee neke hegbe ne he nitšumo, ši wokplêo
 nii fê mli moñ, koni wokatši Kristo sanekpakpa le
 13 gbê. *Ani nyelée ake mei ní tšuo solemowe le nii
 le, solemowe nii le eko noññ ameyeo? ake mei ní
 sômoo ye afoleşálate le he le, afoleşálate le no nii
 14 noññ eko amenáa? *Nakai noññ kê Nuntšo le wo
 kitâ ehâ mei ní dšadšeo sanekpakpa le ake améye
 15 sanekpakpa le he nii; *ši mi le, mifeko neke nii ne
 ekomesflo he noko. Ši miñmââ nii ne koni áfe neke
 ahâmi; edšake ehî hâmi kule ake magbo moñ, fê
 16 noni moko afe mifâ le eflo. *Edšake kęđši midšadše
 sanekpakpa le dšiññ, edšee fâ ko ehâami; edšake fi
 efimi ni aňo-fô mino, edšake ao mi, kęđši midšadšee
 17 sanekpakpa le! *Edšakeši ke suomo nâ ní mitšu
 ene le, miye nyomowô, ši kęđšee suomo nâ tete le,
 18 semoyeli le atu awo miden kê. *Agbene meni dši
 minyomowô mo? No dši, koni mi ní midšadšeo sa-
 nekpakpa le, madšadše yaka ní mihee noko ye Kristo
 sanekpakpa le hewo, ní mikafe mihegbe ní yo sane-
 kpakpa le mli le he yakanii.

19 Edšake mi ní mihie mihe ni midšee mokomoko nô
 le, mike mihe éfe mei fê atšulo, koni minine aše ame-
 20 teñ mei babao no. *Iudafoi le, mitšó tamo Iudanyo
 mihâ, koni minine aše Iudafoi aňo; mei ní yo mla
 šiši le, mitšó tamo moko ní yo mla šiši hû mihâ, tše
 midientše mibe mla šiši, koni minine aše mei ní yo
 21 mla šiši le aňo; *mei ní be mla le, mitšó tamo moko
 ní be mla mihâ, tše midšee moko ní be Nyoñmo mla,
 ši miye Kristo mla le mli moñ, koni minine aše mei
 22 ní be mla le aňo. *Mitsó tamo gbedelo mihâ gbede-
 loi le, koni minine aše gbedelo le aňo; mei fê hû

13) 4Mos.18,8,31. 5Mos.18,1... 14) Luk.10,7. 15) Bof.18,3. 16) Ier.20,9.
 17) 4,1. 18) 8,9. 19) 10,33. Mat.20,26.. 20) Bof.16,3; 18,18; 21,20-26.
 21) Gal.2,3. 22) 2Kor.11,29. Rom.11,14.

mitsō nofēno mihā, koni befēbe ní afe le mike-
 here
 23 meikomei ayiwala. *Ši enē mifeo ye sanekpakpa le
 hewo, koni mi hū maná emlinii le eko.

24 Ani nyelée ake mei ní dāa foi le, amefē amedāa
 moñ, ši mokome keke náa emli nō ní dšra wa le ?
 25 Nyedāa foi nakai, koni nyenine aše no ! *Ši mofēmo
 hū ní šio akañ ke nōmo le, ehie kaa ši ye nibii fē
 mli. Agbene nomei feo nakai moñ, koni amená ake-
 26 kre ní fiteo, ši wo le, koni woná nō ní fitee. *Nohe-
 wole agbene mi le midāa neke, dšee boni ebe faññ
 27 ye mihie; minōo neke, boni dšee kōyo mitfiaä; *ši
 moñ migblaä midientše migbomotšo le maī ní mi-
 yeole nyōñ, koni noni mišieo mitsōo meikrokomei
 le, midientše mikafe gbomo ko ní ašele afō.

10. Edšake misumo ake edše nyehie, anyemime,
 ake wotšemei le fē hī atatu le šiši, ni amefē amefo
 2 nšo leñ, *ni abaptisi amefē awo Mose mli ye atatu
 3 le ke nšo le mli, *ni amefē ameye no mumo niyenii
 4 le noññ, *ni amefē amenu no mumo numo le noññ;
 edšake amenu nii ke-dše mumo teša ní keame nyie
 5 le mli, ni teša ne dši Kristo le; *ši kēle ameteñ mei
 pī po he tšui Nyoñmo náá; edšakeši atfiaame ši ye
 ña le no.

6 Ši neke nibii ne etšōmo okadii ehāwo, koni woka-
 tsōmo nibii fōdši asediloj, take boni nomei di se le.
 7 *Asañ nyekatšōmoa amagādšáloj, take ameteñ mei-
 komei le, tamō boni áñmā ake: “Mañ le ho trá ši
 ke niyeli ke dānumo, ni amete ši amefe”
 8 le. *Ni wosá wokabo adfamañ, tamō boni ameteñ

24) 2Tim.4,7. 25) 2Tim.2,4.. 1Pet.5,4. 27) Rom.8,13; 13,14.

10.— 1) 2Mos.13,21; 14,22. 3) 2Mos.16,4.15... 4) 2Mos.17,6...

5) 4Mos.14,23.30. Heb.3,11.17. 6) 4Mos.11,4.34. 7) 2Mos.32,6.

8) 4Mos.25,1.9.

meikomei bō, ní gbī kome nō lẹ mei akpẹi-nyoñmai-
 9 enyo-ke-etē nyōnyōi lẹ. *Ni asañ wọkatsō Kristo
 nā, tamō bōni ameteñ meikomei hū tšō enā ní onufui
 10 kpātā amehie lẹ. *Ni nyesá nyekawiea hūhūhū,
 tamō bōni ameteñ meikomei hū wie hūhūhū ní fitelọ
 11 lẹ kpātā amehie lẹ. *Ši enemei fē año-fe nomei ato
 okadii, ši ánmā ní año-bowo kọko, wọ mei ní dše leñ
 12 nāgbēi lẹ éšẹ wọnọ étā lẹ; *beni afe ní moni susu
 akẹ edamọ ši lẹ akwẹ ehe ní ahī koni ekagbe ši.
 13 *Nātsō ko efekonye, akẹ dša gbomo nō keke; ši
 anọkwafo dši Nyoñmo, moni hāñ atšō nye-
 nā fè bōni nyeanyē lẹ, ši moñ eke nātsō lẹ
 nonñ afe emlidšē hū, bōni nyeanyē nyehie
 nyemīa.

14 *Nohewọlẹ, nye mei ní misumoonye, nyedšoa ama-
 15 gādšámọ lẹ nā foi! *Mei ní le nā lẹ miki-wieọ nẹ:
 16 Nyedientšẹ nyekodšoa noni mikẹọ lẹ: *Dšomọ
 kpulu lẹ ní wọdšọọ lẹ, ani dšee Kristo lá lẹ nanyobō
 lẹ ni? Abolo ní wọkūmoọ lẹ, ani dšee Kristo gbo-
 17 motšo lẹ nanyobō lẹ ni? *Edšakẹ abolo kome [dši],
 ní woyii pī lẹ gbomotšo kome dšiwọ, edšakẹ wofē
 18 woyeọ abolo kome lẹ eko. *Nyekwea helo nā Israel
 lẹ: ani mei ní yeọ afoleşānii lẹ, dšee afoleşālate lẹ
 19 amekẹ-ye nanyobō? *Agbene meni mikẹọ mọ?
 Akẹ amagā dši noko, alo akẹ amagā-afole dši noko,
 20 lo? *(Dabi,) ši moñ mīkẹ akẹ afole ní wọndšálo
 amādši lẹ šāa lẹ, daimonioi lẹ amēšāa amehāa, ni
 dšee Nyoñmo; ši misumoọ akẹ nyekẹ daimonioi lẹ
 21 boọ nanyo. *Nyenyēñ Nuntšọ lẹ kpulu lẹ ke dai-
 monioi akpulu lẹ nyenu; nyenyēñ Nuntšọ lẹ okplō

9) 4Mos.21,5. 10) 4Mos.14,2.36. Heb.3,11.17. 11) Rom.15,4. 1Pet.4,7.
 13) 2Pet.2,9. 14) 1Ioh.5,21. 16) Mat.26,27. Bof.2,42.
 17) Rom.12,5. 1Kor.12,12.13.27. 18) 3Mos.7,6.15. 19) 8,4.
 20) 3Mos.17,7. 5Mos.32,17. Lal.106,37. Kpods.9,20. 21) 2Kor.6,15.

22 le nō nii ke daimonioi anō le nō nii nyeye. *Alo wowo Nuntšō le mli la, lo? ani wōhe wa fēle?

23 Miye nibii fē hegbe, ši dsee nibii fē hī; miye nibii

24 fē hegbe, ši dsee nibii fē māa mo hū. *Moko akatao ledientše enō, ši moñ mofēmo atao noni dši enanyo

25 nō. *Nofēno ní ahōo ye lo-dšā nō le, nyeyea; nye-

26 kabia nii ye he, ye henilē le hewo; *edšake “Nuntšō le nō dši šikpoñ le ke emlinii le hū.”

27 *Ši ke mei ní hee yee le atēñ moko kpenye okplō he ni nyemīsumo ake nyeate hū le, nofēno ni ake-amā

nyehīe le, nyeyea ni nyekabia ši, ye henilē le hewo.

28 *Ši keđši moko kēnye ake: ‘Ene dši amagā-afole’ le, nyekayea ye no gbomo ní tfa adafi le ke henilē le

29 hewo. *Ši henilē ní mitši tā ne, edsee bodientše onō, ši mokroko le nō moñ; edšake mēhewo ni henilē

30 kroko akodšo mihehīemo le? *Ke mi le, šidā mīke-

31 ši ye hewo le ahe? *Nohewole, ke nii nyeyeo dšio, nii nyenuo dšio, alo nokroko ní nyefe-

32 feo dšio, nyefea fē nyehāa Nyoñmo anum-

33 ke Hellamei ke Nyoñmo asafo le fē; *take bō noññ ní mi hū mīke nibii fē saā mei fē hīe, ni mitaoo noni

hīo hāa midientše, ši noni hīo hāa mei pī moñ, koni ahere ameyiwala le.

11. Nyekaseami, take bōni mi hū mikaseo Kristo le.

2 Ši mīdšie nyeyi, anyemime, akeši nibii fē mli nyekaiomi ye, ni bōbō ní mīke-hānye le, nyeyeo nii

3 ní mīke-hānye le anō. *Ši mīsumo ake nyele ake

23) 6,12; 8,9. 24) 33. Rom.15,2. Fil.2,4,21. 25) 1Tim.4,4. Rom.14,2...

26) Lal.24,1. 27) Luk.10,7.. 28) 8,7. 30) 1Tim.4,4. 31) Kol.3,17.

32) Rom.14,13. 33) 9,20...

11.— 1) 4,16. Fil.3,17. 3) 1Mos.3,16. Ef.5,23. 1Kor.3,23; 15,27..

nū-fē-nū yitšo dši Kristo, ši yō-fē-yō hū yitšo dši nū,
 4 ši Kristo yitšo dši Nyoñmo. *Nū-fē-nū ní soleo alo
 gbaä ní noko yo eyitšo hewo le, egbeo eyitšo he guo.
 5 *Ši yō-fē-yō ní soleo alo gbaä ní ehaa eyitšo he le,
 egbeo eyitšo he guo hū; edšake etamo noni eše eyi
 6 noni pe. *Edšake ke yō le ehaa ehe le, hā ní eku
 eyi hū; ši ke efele hiegbēle ake eku eyi lo eše eyi
 7 le, hā ní eha ehe. *Edšake nū le, esaa ake ehaä eyi
 no moñ, edšake Nyoñmo subañ ke anumnyam dšile;
 8 ši yō le dši nū anumnyam. *Edšake nū dšee yō mli,
 9 ši moñ yō dšee nū mli. *Ni asañ aboo nū ye yō
 10 hewo; ši moñ abo yō ye nū hewo. *Nohewole esa
 ake yō aná hewale ye eyiteñ ye ñweibofoi le ahewo.
 11 *Tšebele nū akaši yō, ni yō hū akaši nū, ye Nuntšo
 12 le mli; *edšake take boni yō dšee nū mli le, nakai
 noni kē nū hū tšó yō mli ke-ba; ši nii fē dšee Nyoñ-
 13 mo mli. *Nyedientše nyemli nyekodšoa ye: ani
 eye feo ake yō ko ní ehaa ehe le asole ahā Nyoñmo?
 14 *Alo dšee fomosu dientše tšoonye ake, nū le, kedši
 15 edše yitšoi kakadādši le, edšee wō ehāle, *ši yō
 le, kedši edše yitšoi kakadādši le, edši anumnyam
 ehāle, lo? edšakeši ake yitšoi ehāle ye hehanō nā-
 16 dšiañ. *Ši kedši efe moko feo ake eebé le, wo le
 wofoo neke femo, ni Nyoñmo asafoi le hū efoo femo.
 17 Ši ene ní miwoonye he kitā ne midšiee nyeyi, ake
 dšee boni hio, ši moñ boni fiteo, nyenā bakpeo ši nye-
 18 hāa. *Edšake noni dši kleñkleñnō le, ke nyenā ba-
 kpe ši ye asafō le mli moñ le, minuo ake mligblamoj
 19 ye nyeteñ, ni miheo ekomei miyeo; *edšake edša
 ake mlikpamoj aba nyeteñ, koni mei ní sa le, adšie-
 ame ši fañ ye nyemli.

4) 12,10; 14,1. 7) 1Mos.1,27... 8) 1Mos.2,21—23. 9) 1Mos.2,18.
 11) Gal.3,28. 17) 22. 18) 1,10... 3,3. 19) 1Ioh.2,19. 5Mos.13,3.

20 Agbene, ké nyenā bakpe ši ye hekome le, edsee
 21 Nuntšo niyenii le yeli; *edšake mofēmo noo ledient-
 tše eniyenii eyeo dā, ni moko le hōmo miyele, ši mo-
 22 kroko mīto dā. *Aso nyebe šiai ní nyeaye nii ni
 nyeanu ye mli? Alo Nyoimo asafu le he guo nye-
 gbeo, ni nyewo mei ní be noko le hiegbēle? Meni
 makēnye? Ani midšie nyeyi? Ene le, midšiee
 nyeyi ye mli.

23 Edšake midientše miná ke-dše Nuntšo le deñ, ni
 no noññ miño-hānye, ake Nuntšo Iesu le, no
 nyō leñ noññ ní atšō esegbe le, ekō abolo,
 24 *ni eda ši, ni ekūmo mli, ni ekē: Nyehea,
 nyeyea: ene dši migbomotšo ní akūmo ye
 nyehewo; ene nyefea ní nyeño-kaimi.
 25 *Nakai noññ ewó kpulu le hū ye niyenii
 ase, ni ekē: Neke kpulu ne dši kpāñmo hē
 le ye milá le mli; ene nyefea, šiiabō ní
 26 nyeanu le, ní nyeño-kaimi. *Ši šiiabō ní nye-
 yeo neke abolo ne ni nyenuo neke kpulu ne hū le,
 nyedšadšeo Nuntšo le gbēle le nyetsōo ke-yaši be-
 27 yino ní eeba. *Nohewole, mofēmo ní yeo neke abolo
 ne ni enuo Nuntšo le kpulu le boni esaa le, etō Nun-
 28 tšo le gbomotšo le ke elá le no. *Ši gbomo áka le-
 dientše ehe dā ni eye abolo ne eko ni enu kpulu ne
 29 eko; *edšake moni yeo ni enuo boni esaa le, ko-
 dšomo moñ eyeo ni enuo ehāa ehe, edšake ebua
 30 Nuntšo le gbomotšo le. *Nohewo hū ní nyeteñ mei
 pī he yeo ni amehe waaame, ni mei babao hū ewo
 31 ne. *Edšake wōke wōdientše wōhe kodšoō dšikule,
 32 akodšoowo. *Ši noni akodšoowo dši ake Nuntšo le
 tšoşowo, koni akakodšowo ke dše neñ fē abuwō fo.
 33 Nohewole, minyemimei, ke nyenā bakpe ši nye-

22) Iak.2,5. 23) Mat.26,26. Mar.14,22. Luk.22,19. 26) Mat.26,29.64.

27) 10,21. Heb.6,6. 28) Mat.26,22. 2Kor.13,5. 30) 15,20. 32) Heb.12,5.

34 baye nii ɓe, nyememea nyehe; *ši ke hōmō mīye moko ɓe, hā ní eye nii ye šia, koni nyekakpe nyehā kodšomō.

Ši nii ní efe ɓe, ke miba ɓe, matole gbędšiano.

12. Ši mumō he nibii ɓe, anyemime, misumōo ake
2 nyelée he noko. *Nyele ake dšeñmādšianbii dšinye

sá ɓe, ni amagaī mumui ɓe aňō hū, boni akplanye ɓe,

3 nyeyiñ nyete. *Nohewole mihā nyele ake, moko ní wieo ye Nyoñmo Mumō mli ɓe, ekēē ake Iesu dši musu; ni moko nyēñ ekē ake Iesu dši Nuntšo hū, ake dša Mumō kroñkroñ mli.

4 Ši dromokēnii srōtoi ye, ši no Mumō ɓe

5 noññ; *ni sōomonitšumōi srōtoi hū ye, ní

6 no Nuntšo ɓe noññ; *ni nii ní atšuo srōtoi hū ye, ši no Nyoñmole noññ dši moni tšuo

7 nibii fē ye mei fē mli. *Ši mofēmo ɓe, ake Mumō ɓe kpodšiemō ɓe hāale koni ahī ahā mei.

8 *Edšake mokome ɓe, atšō Mumō ɓe mli ahāle nā-wiemō; ši mokroko ɓe, ake nilē-wiemō hāle ye neke

9 Mumō ne noññ nā; *moko ɓe, ahāle hemo-ke-yeli ye no Mumō ɓe noññ mli, ni mokroko hū ahāle tšámō

10 dromokēnii ye no Mumō ɓe noññ mli, *moko ɓe he-walenii ní etšuo, mokroko ɓe gbaɓe, moko hū mumōi

ateñ yomō, moko hū wiemōi ahenii srōtoi, ni mokroko hū wiemōi anādšiemō. *Ši neke nibii ne fē, no Mumō

11 kome ɓe noññ tšuo, ni edšaā mli ehāa mofēmo ekro-ekro, boni esumōo.

12 Edšake take bo noññ ní gbomotšo ɓe ekome dši ni henii pī eyo, ši gbomotšo kome ɓe henii fē ní ameyi fá pī ɓe dši gbomotšo kome keke ɓe: nakai

12.— 1) 14,1; 10,1. 2) Lal.115,5. Hab.2,18.. 3) Mar.9,39. 1Ioh.4,2.. 4) Rom.12,6. Ef.4,4. 5) 28. Ef.4,11. 7) 14,26. 10) 14,5. Bof.2,4. 11) 7,7. Rom.12,3.6. Ef.4,7. 12) 27; 10,17.

- 13 noin̄n̄ kē Kristo d̄ši. *Edšake Mum̄o kome mli hū atšó abaptisi wofē awo gbomotšo kome mli, Iudafoi d̄šiw̄o d̄šio, Hellamei d̄šiw̄o d̄šio, nyōd̄ši d̄šio, hehīe-
 loi d̄šio; ni wofē, Mum̄o kome ake-hāw̄o ní wonu.
- 14 *Edšake gbomotšo lē hū edšee henō kome, ši moñ
 15 ameyi pī ni. *Ked̄ši nane kē: Ake-ní midšee nine hew̄o lē, midšee gbomotšo lē eko lē: ani enēhew̄ole
 16 edšee gbomotšo lē eko? *Ni ked̄ši toi hū kē: Ake noni midšee hīnmei hew̄o lē, midšee gbomotšo lē eko
 17 lē: ani enēhew̄ole edšee gbomotšo lē eko? *Ke gbomotšo mū lē fē lē hīnmei ni lē, nēgbe num̄o
 18 lē yō? Ke num̄o soñn̄ lē, nēgbe fū lē yō? *Ši agbene Nyon̄mo to henii lē, ameteñ nofēno ekro, ye
 19 gbomotšo he, boni esumoō. *Ši ke amefē amēd̄ši
 20 henō kome lē, nēgbe gbomotšo lē yō? *Ši agbene
 21 lē henii pī d̄ši moñ, ši gbomotšo komeñ. *Ši hīnmei nyēñ ekē nine ake: Mibe ohe nitšum̄o; ni asañ yitšo
 22 nyēñ ekē nād̄ši ake: Mibe nyehe nitšum̄o. *Ši moñ no gbomotšo lē henii ní efeow̄o ake amēhe waa kwrā
 23 po lē, amēhīaaw̄o titri; *ni nii ní efeow̄o ake amē-
 d̄ši gbomotšo henii ní be nyam kwrā lē, nomei ahīe w̄ow̄o
 24 nyam titri, ni wohenii ní be feo moñ lē, nomei yō feo
 25 titri; *ši wohenii ní yō feo momo lē ehīaa no. Ši moñ
 26 Nyon̄mo efutu gbomotšo lē eto gbedšian̄o, ni noni ehīa
 27 lē, lē eke wō ehāle titri; *koni akagbla gbomotšo lē mli,
 ši moñ henii lē adfeñ amēhe n̄o nakai noin̄n̄ pē.
 *Ni ked̄ši henō kome naā nō lē, henii fē kele naā nō;
 ni ked̄ši henō kome hīe baā nyam hū lē, henii fē kele
 27 naā mišē. *Ši nye lē, Kristo gbomotšo d̄šinye, ke henii ye
 mokomekome gbefāñ.

13) Gal.3,28. 14) 20. 18) 28. Ioh.15,16. Kol.2,19. 20) 12.14.

27) Rom.12,5. Ef.1,23; 4,12; 5,30.

- 28 Ni meikomei moñ Nyoñmo ño tšutšu ewo asafo le
 mli bofoi, noni dši enyo le, gbaloi, noni dši etē le,
 tšōloi, no se le, hewalei, enę se le, tšámoi adromokē-
 29 nii, hefatamoi, noyeli, wiemoi ahenii srotoi. *Ani
 mei fē dši bofoi? ani mei fē dši gbaloi? ani mei fē
 30 dši tšōloi? ani mei fē dši hewale-nitsuloi? *ani mei
 fē ye tšámoi adromokēnii? ani mei fē wieo wiemoi
 srotoi? ani mei fē tšōo šiši?
 31 Ši nyehie adodoa dromokēnii ní hī titri le ahe. Ni
 misá matsōnye gbę ní hī fē fē.

- 13.** Kędši mikię gbomei alileii wie ke ñweibofoi anō,
 ši mibe suomō le, kulę mitšō ayawa ní gbęo lo ñmęle
 2 ní dšidšęo. *Ni kędši miye gbale, ni minaä tēmōnii
 fē nā, ni mile nii fē, ni kędši miye hemō-ke-yeli fē
 hū, boni manyē gōdši matsire, ši mibe suomō le, dši-
 3 kulę midšee noko. *Ni kędši miño minii fē mikuma
 mei, ni kędši miño migbomotšo mihā ní ašāmi, ši
 mibe suomō le, dšikulę mináá se ko.
 4 Suomō le dfeñmō se tšęo, emli hī; suomō le yee
 5 awuñā; suomō le efāā, efūū, *efee nii ní esaa, edii
 ledientšę enii ase, emli woo la, ebuu efoñ he akontā,
 6 *enyáá nii ní edšaa gbę le ahewo, ši enyáa ke ano-
 7 kwale le; *nii fē mli ehieo, nii fē ehęo eyeo, nii fē
 no ehie kaa, nii fē etoę etšui ši ehāa.
 8 Suomō le se efoo gbikogbiko. Ši kędši gbalei le,
 aafō se; kędši wiemoi le, ameafō; kędši nilē le, aafō
 9 se. *Edšake fā-ke-fā ni wole nii, ni fā-ke-fā hū ni
 10 wogbaä. *Ši beni noni hī ke-wula ši le ba le, nolę
 11 noni dši fā-ke-fā le se aafō. *Beni midši abifao le,
 miwie tamō abifao, midfeñ nii ano tamō abifao, mi-

28) 5. Ef.4,11.. 31) 14,1.

13.— 2) Mat.7,22; 17,20. 3) Mat.6,1. Ioh.15,13. 1Ioh.3,17.

5) 10,24. Fil.2,4.21. 7) 9,12. Abei 10,12. Rom.15,1.

susu tamō abifao; ši beni mitšō nū lē, mišerē abifa-
 12 biianii lē mišie se. *Edšake be ne lē wōnaä ke-tšōo
 afefe mli ye duñwiemo mli, ši no mli lē, hie ke hie;
 be ne lē mile fā-ke-fā, ši no mli lē, maná male take
 13 boni aná alemi lē. *Ši agbene hemō-ke-yeli,
 hienokāmo, suomō, neke nii etē ne hio ši;
 ši noni fē nii ne fē dši suomō lē.

14. Nyedia suomō lē se. Ši nyehie adōa ye Mumō nii
 2 lē ahe, ši noni dši titri lē, koni nyegba. *Edšake
 moni wieō ke lilei sroto ko lē, dšee gbomei ni ewieō
 etšōo, ši Nyoñmo moñ; edšake mokomoko nuu, ši
 3 mumō mli ewieō tēmošādši ye. *Ši moni gbaä lē,
 gbomei ewieō etšōo ní eño-māame, ni ewie etšōame,
 4 ni ešedše amemī. *Moni wieō ke lilei sroto ko lē,
 ledientše ehe emāa; ši moni gbaä lē, asafo emāa.
 5 *Ši mīsumō ní nyefē nyewie ke lileii srotoi; ši mī-
 sumō fē no moñ koni nyegba; edšake moni gbaä lē
 efē moni wieō ke lileii srotoi, dša etšō šiši hū, koni
 6 asafo lē aná nii ní año-māale. *Ši agbene, anyemi-
 mei, keđši miba nyenō ni mbawie ke lileii srotoi lē,
 mē hī ehī hānye, ke-dšee kpodšiemō alo nilē alo
 gbaļe alo tšōmō ni mike-wieō mitšōonye hū lē?
 7 *Take boni nii ní be susuma ní gbeō lē, ble dšio,
 sañku dšio, keđši egbee gbemo srotosroto lē, té afe
 8 tēñ ní ale noni akpā lo noni atfa lē? *Edšakeši ke-
 dši tetremantre egbee gbemo faññ lē, namo asā ehe
 9 ato ta? *Nakai noññ kē nye hū ye lilei gbefañ:
 keđši nyeke-hāā gbē ní šiši yo faññ lē, té afe tēñ ní
 ale noni awieō lē? Edšake nyetamō mei ní wieō
 10 ametšōo kōyo. *Take gbēi neke lē, emli srotoi pī
 11 ye dše neñ, ni ekomeflo be ní egbee: *nohewole

12) 2Kor.5,7. 13) 1Tes.1,3. 1Ioh.4,16.

14.— 1) 12.10.31. 5) 4Mos.11,29. 1Kor.12,10. 6) 12,8. 8) 4Mos.10,9.

- agbene kedši milée gbē le hewale le, matsō mokpoñ
 ko mahā moni wieo le, ni moni wieo le hū atšō mo-
 12 kpoñ ye mihīe. *Nakai noññ kē nye le, edsake nye-
 hīe doo ye mumoi ahe hewo le, asafō le mā le nye-
 13 taoa koni nyeteke no nyehā. *Nohewole moni wieo
 ke lilei sroto ko le, hā ní esole koni etsō šiši hū.
 14 *Edsake kedši misoleo ke lilei sroto dšinn, mimumo
 15 le soleo mon, ši midfēnmō le ewoo yibii. *Agbene
 meni? Mike mumo asole, ši mike dfēnmō hū asole;
 mala lala ke mumo, ši mala lala ke dfēnmō hū.
 16 *Edsake ke odšoo ke mumo le, té afe tēn ní moni
 damo ši ye moko ní ekaseko (noko) le nādšian le akē
 Amen aši ošidā le no, ake-ní elée noni okēo le?
 17 *Edsake bo le, odaā ši dšogbā mon, ši kēle moko le,
 18 amāale. *Mīda mi-Nyoñmo le ši ake mifē nyefē ye
 19 lileii srotoi awiemō le mli mon; *ši kēle, asafō le
 mli le, mīsumo ake mike midfēnmō wieo wiemoi
 enumo, koni maño-tšō meikrokomei hū mon, fē noni
 mawie wiemoi akpei-nyoñma ye lilei sroto mli.
 20 Anyemimei, nyekafea gbekebii ye yitšon gbefāñ,
 ši mon efoñ le gbefāñ le nyefea abifabii; ši yitšon
 21 gbefāñ le, nyefea mei ní hī ke-wula ši. *Mla le mli
 ánmā ye ake: “Lileii srotoi ke nābui srotoi
 hū amlī ni mike neke mañ ne awie ye, ni
 22 nakai hū amēboñmi toi, Nuntšo kē.” *No-
 hewole lileii srotoi dši okadi ní dšee mei ní heo yeo,
 ši mon meini hee yee le anō; ši gbale le, dšee meini
 23 hee yee le, ši mon meini heo yeo le anō. *Nohe-
 wole agbene kedši asafō mū le fē nā bakpe ši ye he-
 kome, ni mei le fē ke lileii srotoi wieo, ši mei ní lée
 alo mei ní hee yee le atēñ meikomei ba mli hū le,
 24 ani amēkēñ ake nyemiye seke? *Ši kedši mei le

12) 1-4. Rom.14,19. 13) 2,5; 12,10. 15) Ef.5,19. Kol.3,16.

20) Rom.16,19. Ef.4,14. Fil.3,12,15. 21) 5Mog.28,49. Ies.28,11..

fē gbaā, ni moko ní hee yee alo eléé lẹ ba mli lẹ, mei
 25 lẹ fē akāle, mei lẹ fē akodsole, *adšie etšuiñ tē-
 monii akpo faññ, ni neke eke ehie abu ši ni eedšá
 Nyoñmo, ni edšadše etšō ake Nyoñmo yẹ nyeteñ
 lẹlẹñ.

26 Agbene meni, anyemimei? Beni nyenā bakpeo
 ši lẹ, nyeteñ moko yẹ lala ko, moko hū yẹ tšōmọ ko,
 moko yẹ lilei sroto ko, moko yẹ kpodšiemọ ko, moko
 yẹ šišitsōmọ ko: nyehāa afea nii fē ahāa mā lẹ.

27 *Kedši moko wieo lilei sroto lẹ, dā lẹ, mei enyo lo,
 ke afe lẹ, mei etē pe awie, mokomekome, ni mokome
 28 hū átšō šiši; *ši kedši šišitsōlo ko hū be lẹ, hā ní
 efe diō yẹ asafo lẹ mli, ši ewie ehā ledientše ehe ke
 29 Nyoñmo hū. *Ši gbaloi lẹ, mei enyo lo etē awie, ni
 30 mei ní efe lẹ akodšo. *Ši kedši adšie noko kpo atšō
 31 moko ní tá ši lẹ, tšutšumo lẹ áfe diō. *Edšake ke
 afe mokomekome lẹ, nyefē nyeanyē nyegba, koni
 32 mei fē akase nii, ni awie atšō mei fē. *Ni gbaloi
 33 amumoi lẹ baā amēhe ši amēhāa gbaloi lẹ; *edšake
 Nyoñmo lẹ, edšee sakasakafemọ ši hedšole Nyoñmo
 moñ; take boni eyo yẹ hetšeloi asafoi lẹ fē mli lẹ.

34 Nyeyei lẹ áfe diō yẹ asafoi lẹ amlí, edšakeši
 añmēeamē gbe ní amēwie, ši moñ amēba amēhe ši,
 35 take boni mla lẹ hū kēo lẹ. *Ši ke amesumọ ake
 amēakase noko lẹ, amēbi amēdientše amēwumei lẹ
 yẹ šia. Edšake eyē hiēgbēle hā yei ake amēawie
 36 yẹ asafo mli. *Alo nye mli ni Nyoñmo wiemọ dšē?
 Alo nyeñō keke ni eba, lo?

37 Ke efeo moko ake gbalọ alo mumogbomo dšile lẹ,
 hā ní ená ele noni miñmānye lẹ, ake Nuntšo lẹ kitai
 38 dši; *ši ke moko lée noko lẹ, hā ní ekale.

24) Ioh.16,8. 26) 11,18,20; 12,8... Ef.4,12. 29) 1Tes.5,21. Bof.17,11.

34) 1Tim.2,12. 1Kor.11,3. Ef.5,22. Tit.2,5. 1Mos.3,16. 37) 1Ioh.4,6.

39 Nohewole, anyemimei, nyehie adoa ye gbaḷe hewo,
40 ni lileii srotoi ke wiemo le hu nyekatsia na. *A'fe
nii fe boni yo feo ke gbenāgbenā.

15. Ši, anyemimei, miha nyele sanekpakpa le, noni
midšadše mitšōnye le, noni nyehé hu, nō mli hu ní
2 nyedamo, *nō mli hu ní atšō ahere nyeyiwala le,
bofēbo ní midšadše mitšōnye, ke nyemōmo mli le,
3 — ake dša nyehie nyeye yakatsfa le. *Edšake nii ní
dši tšutšunii le amlí noko ní miño-hānye ní mi hu
miná le dši, ake Kristo gbo ye wōhe ešai le ahewo
4 ye imālei le anā, *ni ake afule, ni ake atele ši ekoñ
5 ye gbī ní dši gbī etē le nō ye imālei le anā; *ni
ake edšie ehe kpo etšō Kefa, no se le mei nyoñma-
6 ke-enyo le. *No se le edšie ehe kpo etšō afe nye-
mimei ohai-enumo lo nō šikome, mei ní ameteñ mei
7 pī ye ke-baši imene, ši meikomei hu éwo. *No se
8 le edšie ehe kpo etšō Iakobo, no se le bofoi le fe. *Ši
amefē amese le edšie ehe kpo etšō mi hu ní mitamo
9 moko ní akpatu afule le. *Edšake mi le midši bibio
fē fe ye bofoi le atēñ, ní misaa tete ake atšéomi bofo
10 hu, edšake miwa Nyoñmo asafo le yi. *Ši Nyoñmo
dromo mike-dši noni midši ne, ni edromo le ní edromi
le efee yaka; ši moñ noni teke amefē amēñ le nō ní
mitšu; ši dsee mi tete, ši moñ Nyoñmo dromo ní
11 kemi yo le. *Nohewole agbene, miñ o, amēñ o, na-
kai wōšieo, ni nakai nyehie nyeye hu.

12 Ši ke ašie Kristo ake atele ši ke-dše gbohī atēñ le,
té tēñ ní nyeteñ meikomei kēo ake gbohiašitē ko be
13 le? *Ši ke gbohiašitē beñ le, běle Kristo hu ateele
14 ši. *Ši ke atee Kristo ši le, běle yaka wōšiemosane

40) 33. Rom.13,13. Kol.2,5.

15.— 3) Ies.53,8.. 4) Lal.16,10. Hos.6,2. 5) Luk.24,34. Mar.16,14.
7) Luk.24,50. 8) 9,1. 9) Ef.3,8. 10) 3,6.10. 2Kor.11,5.23; 12,11.

- 15 le efe, ni yaka nyehemo-ke-yeli le hũ efe; *ni asá anawo hũ ake wodši Nyoŋmo amale-odasefoi, edšake woye odase woši Nyoŋmo ake ete Kristo le ši, moni dšikule etekole ši, kedši běle yeŋ ake gbohĩ etee ši
- 16 le. *Edšake ke atee gbohĩ aši le, běle Kristo hũ ate-
- 17 kole ši. *Ši asaŋ ke Kristo le atekole ši le, nyehemo-ke-yeli hũ efe eflo, nyekāmo nyehe ešai le amlí
- 18 lolo; *běle mei ní ewo ye Kristo mli le hũ eladše.
- 19 *Ke neke wala ne mli keke ni wohie kāmoo Kristo no ye le, wonii yo mobo fē gbomei fē nō po.
- 20 Ši agbene ate Kristo ši ke-dše gbohĩ atē, efe kleñ-
- 21 kleñmo ye mei ní ewo le atē. *Edšakeši gbomo mli ni gbēle tšō ke-ba hewo ni gbomo mli hũ ni šitē
- 22 tšō ke-ba le. *Edšakeši take boni Adam mli ni mei fē gboio ye le, nakai noññ kē Kristo mli ni amefē
- 23 ameaná wala ye. *Ši mofēmo ye ledientše egbedšiano: kleñkleñmo Kristo, no se le mei ní dši Kristo
- 24 nō, beni eba le; *no se le nāgbē le, beni eño mañtšeyeli le ehā Nyoŋmo ke tše le, beni efo noyeli fē
- 25 ke hegbe fē ke hewale fē se. *Edšake edša ake eyeo mañtše “ke-yaši beyino ní eño henye-
- 26 loi le fē eefie enādši ašiši le.” *Nāgbē henye lo ní afo ese le dši gbēle. *Edšake “nibii fē-
- 27 kwa eño-to enādšiaši.” Ši beni ekē ake aňo nibii fē áto ešiši le, běle eye faññ ake aši moni noo
- 28 nibii fē eto no šiši le. *Ši beni aňo fē ato ešiši le, nolē bi le ledientše hũ aňo ehe ato moni eño fē eto ešiši le šiši, koni Nyoŋmo afe nibii fē ye mei fē mli.
- 29 Edšake, mei ní hāa abaptisiqame ye gbohĩ anādšiaň le, meni amefeo? Ké gbohĩ etēñ ši kwrā le, meba

15) Bof.1,22; 3,15. 16) Rom.8,11. 17) 14. 20) Bof.26,23. Kol.1,18.

21) 1Mos.3,19. Rom.5,12,18. 22) Rom.5,21.

23) 20. 1Tes.4,14,16. 2Tes.2,8. Kpods.20,5. 24) Dan.2,44. 25) Mat.22,44.

26) Kpods.20,14; 21,4. 27) Lal.8,7.

mọ ni amehāa abaptisiọame ye gbohī anādšiañ ?
 30.31 *Meba wọ hū wonaā amanẹ dā ñmletfā le? *Dā
 dšetšeremọ le migboọ, mina nyefā ní miyọ ye Kristo
 32 Iesu, wọ-Nuntšọ le, mli le! *Ke gbomo gbefāñ ni
 mike koloì awuiyelọi wu ye, ye Efeso le, kule mē
 sẹnámọ miyọ? Ke gbohī etee ši le: “Nyhāa wọyea
 33 nii ni wọnu daì, edšake wọ le, wọbagboi!” *Nye-
 kahāa ašišiunye! “Dšenbā ní hī po le, sane-
 34 gbai fōdši mífite.” *Nyhie atšēa boni dša le,
 ni nyekafea eša; edšake nyeteñ meikomei lée noko-
 noko ye Nyoñmo hewọ. Mike enẹ mike-wonye hie-
 gbẹle.
 35 Ši, ekole moko akẹ: Té gbohī ate ši tēñ? ni asañ
 36 mē gbomotšo amẹke-aba? *Bo ní olée noko! Bo-
 37 dientšẹ noni odūọ le, enañ wala, dša egbo fēdā, *ni
 noni odūọ le hū, edšee gbomotšo ní babale ni odūọ,
 ši moñ kuli flo ko, ñmā dšio alo nii ní efe le eko dšio;
 38 *ši Nyoñmo le, ehāale gbomotšo ko boni esumoọ, ni
 wui le amlì nofēno, eke no dientšẹ gbomotšo nonñ
 39 hāale. *Dšee helo fē dši helo kome, ši moñ esoro
 gbomei ahelo, ni esoro koloì ahelo, esoro nuñloì anō,
 40 esoro lofōdši anō hū. *Ni ñwei gbomotšei ye, ni
 šikpoñ nọ gbomotšei hū ye; ši kẹle ñwei nii anum-
 41 nyam ekoro, ni šikpoñ nọ nii anō hū ekoro. *Esoro
 hūlū anumnyam, ni esoro nyoñtšere anumnyam hū,
 ni esoro ñulami anumnyam; edšake ñulami kome fē
 42 ñulami kroko anumnyam. *Nakai nonñ hū dši
 gbohīašitē le: Adūọ ye fitemọ mli: ateo ši ye
 43 hile ní fitee mli; *adūọ ye noni bẹ wọ
 mli: ateo ši ye anumnyam mli; adūọ ye
 gbedēfemọ mli: ateo ši ye hewale mli;

30) Rom.8,36. 31) 2Kor.4,10.. 32) Ies.22,13. 33) Ef.5,6.

34) Rom.13,11. Ef.5,14. 1Tes.5,6. 1Kor.6,5. 36) Ioh.12,24. 38) 1Mos.1,11.

43) Fil.3,20..

- 44 *adūo susuma gbomotšo: ateo mumo gbomotšo ši. Ke susuma gbomotšo ye le, mumo gbomotšo hū ye. *Nakai ánmā hū ake: “Kleńkleń gbomo Adam le tšó wala susuma,” nāgbē
- 45 Adam le tšó mumo ní hāa mo yi náa wala. *Ši moń, dsee kleńkleńō le dši mumōnō, ši susumanō
- 46 le moń, no se le mumōnō le. *Kleńkleń gbomo le ní dše šikpoń nō le, šikpońō dši; gbomo ní dši enyo le,
- 47 Nuntšo ní dše ūwei le dši. *Take bōni moni dši šikpońō le yo hāa le, nakai nońń mei ní dši šikpoń-nii hū yo; ni take bōni moni dši ūweinō le yo hāa
- 48 le, nakai nońń mei ní dši ūweini le hū yo; *ni tamō bōni wohie moni dši šikpońō le subań le, woohie moni dši ūweinō le subań le hū.
- 49 Ši ene mikē, anyemimej, ake helo ke lá nyēń Nyońmo maintseyeli le nō ameye, ni asań fitemo hū
- 50 yeń hile ní fitee le nō. *Na, tēmosane mińo-kēonye ne: Dsee wofē wobawo moń, ši wofē, abatsakewo,
- 51 *trukā, hĩnmeitsā, beni akpā nāgbē tēremantre le; edsake aakpā tēremantre, ni aate gbohī aši ní amefiteń dońń, ni wo le, aatsakewo. *Edsake dša ake
- 52 neke fitemōnō ne awo hile ní fitee le, ni neke gbēlenō ne awo hile ní gboo le. *Ši beni neke fitemōnō
- 53 ne ewo hile ní fitee le ni neke gbēlenō ne ewo hile ní gboo le, nolē wiemo ní ánmā ake: “Amī gbēle ye kōnim mli!” “Nēgbē, bo gbēle, ogaī le yo? nēgbē, bo gbohīadše, okōnim yo?” le
- 54 aba mli. *Ši gbēle gaī dši eša; ši eša hewale dši mla le. *Ši Nyońmole, ańo šidā ahāle, moni
- 55 tšó wo-Nuntšo Iesu Kristo mli ni eke kōnim le hāwo le!

45) 1Mos.2,7. Rom.5,14; 8,2. 2Kor.3,17. Rom.8,29.

50) 6,13. Mat.16,17. Ioh.1,13. 51) 1Tes.4,15. 52) Mat.24,31. 1Tes.4,16.

52) 2Kor.5,4. 55) Ies.25,8. Hos.13,14. 56) Rom.3,20; 4,15; 6,14; 7,13.

58 Nohewole, minyemimei ní misumoo, nyefia ši ní akatšianye, ni nyetekea no ye Nuntšo le nitšumo le mli dāne, edšake nyele ake nyemodenbō le efee yaka ye Nuntšo le mli.

16. Ši onia ní wotšu woyahā hetšeloi le hewo le, take boni mito mihā Galatia asafoi le, nakai nye hū nyefea.

2 *Dā otši mli klenkleungbī le no le, nyeteñ mofēmo atia noko ato, ni ébua nā bofēbo ní efere le, koni

3 mikaba fēdā ni atšu onia. *Ši kedši miše dšei le, mei ní nyebuame ake amesa ye wodši amli le, no-
mei noññ matsū ní amēke nyedrom le aya Ierusa-

4 lem. *Ši kedši esa ake mi hū maya le, amekemi

5 aya. *Ši maba nyeñō beni mitšō Makedonia dā le;

6 edšake Makedonia kē matsō maba. *Ši nyeñō le ekole mahi fio, ni ekole maye fēbē le hū ye dšei,
koni nye nyedšiemī gbē ye hefēhe ní miyaā le.

7 *Edšakeši misumoo ake minaānye agbene ye gbeteñ keke,
edšake mihie kā no ake, kedši Nuntšo le hāmi

8 hegbe le, matše fio ye nyeñō. *Ši mahi ši ye Efeso

9 ke-yaši Pentekoste-gbī le no. *Edšake šinā kpeten-
kple nā agble ahāmi, ni nitšumo pī ye, ni mei ní kūo
nā hū le ayi fá.

10 Ši kedši Timoteo ba nyeñō le, nyekwea koni ekaše
gbeyē ní ehī nyeteñ; edšake Nuntšo le nitšumo noññ

11 etšuo take mi hū. *Hewole moko akagbe ehe guo;
ši nyedšieale gbē ye hedšole mli koni eba miñō;
edšake mīmele ke nyemimeī le.

12 Ši wonyemi Apollo le hewo le, mikpale fai babao
ní eba nyeñō ke nyemimeī le; ni ekplēē kwrā ake
eba agbene, ši eeba beni ená ehe dekā le.

58) Kol.1,23. 2Kron.15,7.

16.— 1) Bof.11,29. 2Kor.8&9. Gal.2,10. 2) Bof.20,7. 5) Bof.19,21.

6) Rom.15,24. 7) Bof.18,21. 8) Bof.19,1.10.

9) 2Kor.2,12. Kol.4,3. Kpod.3,8. Bof.14,27. 10) Fil.2,20. 11) 6. 12) 1,12.

- 13 Nyebua, nyedamoa ši šiññ ye hemō-ke-
yeli le mli, nyefea hīī, ni nyehe awaā!
14 *Nyenibii fē afe ye suomō mli!
15 Ši mīkpanye fai, anyemimeī, nyele Stefana we le,
ake no dši Akaia kleñkleññō, ni ameño amehe ameto
16 meikroñkroī le asōomō: *koni nye hū nyeke nyehe
ato menemeī ašiši, ke mofemo ní kewo tšuo nii ni
17 ebōō mōdeñ le hū šiši. *Ši miná miše ye Stefana ke
Fortunato ke Akaiko bā le hewo, ake noni nyekemi
18 be le, menemeī eto nādšiañ. *Edšake amehā mimu-
mō ke nyenō edšo ehe. Nohewole nyeyoa neke mei.
19 Asia asafoi le mībinye. Akwila ke Priskilla ke
asafō ní yo amewe le mībinye babao ye Nuntšo le
20 mli. *Wonyemimeī le fē mībinye. Nyeñánáa nyehe
ke nāšomō kroñkroñ.
21,22 Mi, Paulo, minine nā bimō ne. *Ke moko edoo
Nuntšo Iesu Kristo he le, hā ní efe musu! Maran-ata
23 (Nuntšo le mība)! *Nuntšo Iesu Kristo dromō le
24 kenye ahī ši! *Misuomō le kenye, fē ye, ye Kristo
Iesu mli. Amen.

(Klenklen wolo ní anmā ke-yahā Korintomeī le,
ní aňo-mādše ke-dše Filipi ke-tšo Stefana ke Fortunato
ke Akaiko ke Timoteo no.)

KORINTOBII

A WOLO NÍ DŠI ENYO

NÍ BOFO PAULO MĀDŠEAME LE.

1. Paulo, Iesu Kristo bofo ye Nyonmo suomō nā, ke
wonyemi Timoteo le (ñmā) ke-yahā Nyonmo asafō

13) 15,34.1. Ef.3,16; 6,10. 15) 1,16. Rom.16,5. 16) Fil.2,29.. 18) 1Tes.5,12.
19) Bof.18,2.18.26. Rom.16,3.5. 20) Rom.16,16. 2Kor.13,12. 1Pet.5,14.
21) Kol.4,18. 2Tes.3,17. 22) Gal.1,8. 23) Rom.16,24.

I.— 1) 1Kor.1,1.

2 ní yò Korinto lẹ̀ kẹ̀ hetšeloì lẹ̀ fẹ̀ ní yò Akaia mù lẹ̀ fẹ̀ lẹ̀: *Dromọ̀ ahānye kẹ̀ hedšọlẹ̀ kẹ̀-dšẹ̀ Nyońmo, wọtšẹ̀ lẹ̀, kẹ̀ Nuntšọ̀ Iesu Kristo ñò.

3 **A'**dšọ̀ Nyońmo kẹ̀ wọ-Nuntšọ̀ Iesu Kristo tšẹ̀ lẹ̀, moni dši musũntšọ̀lei lẹ̀ atšẹ̀ kẹ̀ mišedšemo fẹ̀ Nyoń-
4 mo lẹ̀, *moni šedšeo wọmì yẹ̀ wọmanehùlù lẹ̀ fẹ̀ nọ̀, koni wọ̀ hù wọnyẹ̀ wọšedšẹ̀ mei ní naã amane-
hùlù lẹ̀ fẹ̀ amì yẹ̀ mišedšemo ní Nyońmo ño-šedšeo
5 wọdientšẹ̀ wọmì lẹ̀ hewọ̀; *edšakè takè bọni Kristo amanei lẹ̀ tekeo nọ̀ ebaã wọno lẹ̀, nakai nońń kẹ̀
6 Kristo hewọ̀ ni wọmišedšemo lẹ̀ hù fáa kẹ̀-tekeo nọ̀. *Ši kedši wọnaã amanehùlù lẹ̀, nyemišedšemo kẹ̀
7 walaheremo hewọ̀ ni; ni kedši ašedšeo wọmì hù lẹ̀, nyemišedšemo ní nā waã yẹ̀ nakai amanei ní wọ̀ hù
8 wọnaã lẹ̀ amlì tšuišitò lẹ̀ mli lẹ̀ hewọ̀ ni. *Ni wọhiewo-
nọkāmọ̀ lẹ̀ emā ši šińń yẹ̀ nyehewọ̀, edšakè wọle
9 akè, bọni nyekẹ̀-naã amanei lẹ̀ amlì eko lẹ̀, nakai nońń kẹ̀ nyekẹ̀-náa mišedšemo lẹ̀ hù mli eko.

8 Edšakè wọsumọo akè nyelée noko, anyemimeì, yẹ̀ wọmanehùlù ní ninawọ̀ yẹ̀ Asia lẹ̀ hewọ̀, akè awo
wọhe dšramọ̀ tšò, fẹ̀ wọhewale po, bọbọ̀ ní wọtšui fá
9 akè wọnán wala tete; *ši moń wọ̀ lẹ̀ wọkpè mli momo yẹ̀ wọdientšẹ̀ wọmli akè wọbagboì, koni wọ-
kańo wọhiewo wọfò wọdientšẹ̀ wọno, ši moń wọno-fò
10 Nyońmo ní teo gbohì aši lẹ̀ nọ̀; *mo hù ní edšiewo kẹ̀-dšẹ̀ nakai gbẹ̀le kọme mli, ni edšiewo wọ̀ lolo lẹ̀,
11 mo nọ̀ hù ní wọhiewo ekā akè eedšiewo kwra, *akè noni nye hù nyekẹ̀ nyefaikpamọ̀ lẹ̀ fataã wọhe, koni
meì pì ada ši yẹ̀ wọgbefāń yẹ̀ dromokēnii ní akwè meì pì ahiewo ańo-kewo lẹ̀ hewọ̀ lẹ̀.

12 Ši wọfā lẹ̀ ne: wọhenilẹ̀ odase ní eyeo, akè Nyońmo krońńfemọ̀ kẹ̀ ñmĩńmifemọ̀ mli, dšee helo ñā leń,

2) Rom.1,7.-- 3) Rom.15,5. 5) Lal.34,20; 94,19. 6) 4,15,17. 7) 2Tes.1,4,7.
8) Bof.19,23. 1Kor.15,32; 16,9. 10) 2Tim.3,11; 4,17.. 11) Rom.15,30.
12) 2,17; 11,3. Mat.10,16. Heb.13,18. 1Kor.1,17; 2,4,13; 5,8.

- ši moñ Nyoñmo dromo mli ni woba wõdšeh̄n̄ ye dše
 13 neñ, ši noni dši titri le, ye nyehie. *Edšake dšee
 nibii krokomei wõnmāa wõhāanye, ake dša nii ní
 nyekaneõ hū ni asañ nii ní nyenāa nyeleõ, ni boni
 mihie kã nõ le, nii ní nyenaná nyeale ke-yaši nāgbē
 14 le hū, *take bõ noññ ní nyená nyelewo hū fā-ke-fā,
 ake nyefānõ dšiwõ, take boni nye hū nyedši wõnõ
 ye Nuntšõ Iesu gbī le nõ le.
- 15 Ni neke hie-ke-nofõ ne miño-to miyiñ ake maba
 16 nyeñõ sá le, koni nyená dromõ ní dši enyo le, *ni
 matsõ nyeñõ ke-ya Makedonia, ni asañ makū mise
 ke-dšẽ Makedonia maba nyeñõ ekoñ, koni nyedšiem
 17 gbe ke-ya Iudea. *Agbene ní mito miyiñ nakai le,
 ani yiñflefle mife-fe? Alo noni mito miyiñ le, mito
 miyiñ ye helo nã, koni miñõ le hē afe hē, ni dabi afe
 18 dabi? *Ši anõkwafo dši Nyoñmo, ake wõwiemõ ní
 19 wõwie wõtšõnye le edšee hē ke dabi šikome. *Edša-
 ke Nyoñmo bi Iesu Kristo, moni wošie ye nyeteñ le
 (wo ní dši mi ke Silvano ke Timoteo le), le le efee hē
 20 ke dabi, ši moñ efe hē ye emli: *ši Nyoñmo ši-
 wõi abõ ní yo ne, emli hē le yo ni emli
 noññ amen le yo, koni awo Nyoñmo hie
 21 nyam ye wõmli. *Ši moni fiwoõ ke nyefē se ye
 22 Kristo mli ni efowo mū le dši Nyoñmo, *mo noññ
 ní esõ wõnã, ni eke Mumõ le kleñkleññõ ehãwo ye
 wõtšuii amli le hū.
- 23 Ši mi le, mĩtsé Nyoñmo ke-ba ní ebaye odase ye
 misusuma le nõ, ake nyeyibãmõ hewõ ni minãko
 24 maba Korinto le: *dšee ake woyeõ nyehemo-ke-
 yeli nõ nuntšõ hewõ, ši moñ nyemĩšẽ hefatalõ nitšu-

14) 5,12. Fil.2,16. 17) Mat.5,37. 18) 2,17. 1Kor.1,9,18.

19) 1Tess.1,1. 2Tess.1,1. 1Pet.5,12. Bof.15,34.40. 20) Kpods.3,14.

21) 1Ioh.2,27. 22) 5,5. Rom.8,16.23. Ef.1,13.. 4,30.

23) 11,31. Rom.1,9; 9,1. 24) 4,5. 1Pet.5,3.

- lõi dšiwõ, edšake hemõ-ke-yeli mli nyedamõ ši ye.
2. Ši mikpe mli nakai ye midientše mimli, ní mike ñkõ-
 2 moyeli akaba nyeñõ ekon. *Edšake ke mi mihã
 nyeye ñkomõ le, namo hũ dši moni hãa mimli sliõmi,
 3 ake dša mo nouñ ní mihã eye ñkomõ le? *Ni mi-
 ñmã ene nouñ mihãnye, koni, ke miba le, mikaye
 ñkomõ ye mei ní edša ake minyãa amehẽ le ahewõ,
 edšake mihie kã nyefẽ nyenõ, ake midientše mi-
 4 nyámõ dši nyefẽ nyenõ hũ. *Ši mitšuiñ amane-
 hũlũ ke fimõ babao mli miñmãnye ke-dšẽ, ke-tšõ yã-
 fonui babao hũ mli, dšee ake año-hã nyeye ñkomõ,
 ši moñ ake nyele misuomõ le, boni mike-sumoõnye
 titri le.
- 5 Ši ke moko ehã aye ñkomõ le, dšee mi ni ehã miye
 ñkomõ, ši fã-ke-fã (koni minã akawa tũtu le) ehã
 6 nyefẽ nyeye ñkomõ. *Mone le, neke hiekãmo ní
 7 mei pĩ ño-kã ehie le fá hãle, *hewõle agbene moñ
 nyeño-faãle ye no nãdšiañ, ni nyešedšea emĩ, koni
 8 ñkomõyeli ní fá tšõ le akašiu mone. *Nohewõle mĩ-
 kpanye fai ake nyehã suomõ mli awa ye enõ;
 9 *edšake enehewõ hũ ni miñmã le, koni mike-le nye-
 10 sale le, ake nyeboõ toi ye nofẽno gbefãñ, lo. *Ši
 moni nyeñoõ noko nyefaãle, le mi hũ miño-faã;
 edšakeši mi hũ, ke mike noko éfa le, moni miño-fa
 11 le, miño-fa ye nyehewõ ye Kristo hie; *koni Satana
 akayewõ amim, edšake edfeñmõ le año-tẽewõ.
- 12 Ši beni miba Troa ye Kristo sanekpakpa le hewõ
 13 ni agble šinã nã ahãmi ye Nuntšõ le mli le, *mi-
 náko hedšomõ ye mimumõ mli, ake noni minaa mi-
 nyemi Tito le hewõ le; ši moñ mišẽame miyiũ ke-ba
 Makedonia.

2.— 1) 1Kor.4,21. 2Kor.12,21. 3) 1Kor.5. 5) 1Kor.5,1. 9) 7,15; 10,6.
 10) Ef.4,32. Luk.10,16. 11) Luk.22,31. 12) Bof.20,6; 14,27. 1Kor.16,9.

14 Ši šidā ahā Nyoŋmo, ní dā ehāa wōnyāa yē Kristo
 mli, ni ehe nilē ūma hū dšeo ke-tšōo wōmli yē hefēhe
 15 lē; *ake noni Kristo ūmadšē kpakpa dšiwō hā
 Nyoŋmo yē mei ní ahereo ameyiwala lē ke mei ní
 16 ladšeo lē amlī lē; *menemei lē, wōdši gbēle ūma ní
 dšeo ke-yaā gbēle mli lē hāame, ši nomei lē wōdši
 wala ūma ní dšeo ke-yaā wala mli hāame. Ni ene-
 17 mei lē, namo saā hāa? *Edšake wōdšee tamō mei pī
 ní futuo Nyoŋmo wiemo lē, ši moŋ tamō mei ní dšē
 ūmiŋmifemo, ni dšē Nyoŋmo mli tete yē Nyoŋmo hīe
 hū ni wōwieo.

3. **Aso** wōsa wōboī wōhe yidšiemō? Alo ehīawo,
 tamō meikomei, ake wōhīeo yidšiemō-wodši kēba-
 2 hāanye alo neke wōdši ne ke-dšē nyedeŋ, lo? *Wō-
 wolo lē, nye nyedši, ni ánmā awo wōtšuii amlī ní mei
 3 fē leō ni amekaneo; *nye ní adšienye faŋŋ atšō ake
 nyedši Kristo wolo ní wōsōmō yē he, ní dšee blegi,
 ši moŋ Nyoŋmo hīekālō lē Mumō ni aŋo-ūmā, dšee
 tē tāoi aŋo hū, ši moŋ tšui helo tāoi aŋo.

4 Ši neke hīe-ke-ŋofō ne wōyō yē Kristo hewō yē
 5 Nyoŋmo gbefai: *dšee ake wōsa ke-dšē wōdientšē
 wōŋō, ake wōsusuo noko tamō bōni dšikule edšē wō-
 dientšē wōmli, ši wōsale lē dšē Nyoŋmo mli moŋ;
 6 *mo hū ní sawō ní wōsa kpāŋmō hē sōlōi tšōmō,
 dšee woloŋ-okadi nō, ši moŋ mumō nō; edšake wo-
 loŋ-okadi lē gbeō mo; ši mumō lē hāa mo yi náa
 7 wala. *Ši ke gbēle sōomō ní aŋo woloŋ-okadii akadi
 yē tēi aŋo lē hīe ba nyam bōni Israelbii lē nyēē
 Mose hīe amekwe yē ehīe nyam ní se foo lē hewō
 8 po lē: *ani mumō sōomō lē efēŋ anumnyam moŋ?

14) 1Kor.15,57. 15) 1Kor.1,18. 16) 3,5.. Luk.2,34. 17) 1,12; 4,2; 11,13.

3.—1) 5,12. 2) 1Kor.9,2. 3) Ier.31,33. 2Mos.24,12. 5) 2,16. Fil.2,13.
 6) Rom.7,6. Ioh.6,63. 7) 2Mos.34,30. 8) Gal.3,2.5.14.

- 9 *Edsake, ke fobu sōomō le dši anumnyam le, enyie
 nonñ ní dšale sōomō le fáa ke-tekeo no ye anumnyam
 10 mli? *Edsakeši noni hie yo nyam tete le, ebe nyam
 ye ene gbefañ, ye anumnyam ní fá babao tšó le hewo.
 11 *Edsake ke noni se foō le tšó anumnyam mli le,
 enyie nonñ noni hio ši le ahī anumnyam mli?
 12 Agbene noni woyō neke hienokāmō ne hewo le
 13 wofeo ekā babao, *ni wofee tamō Mose ní ke hie-
 hānō ha ehie, koni Israelbii le akakwe noni se foō le
 14 nāgbē le. *Ši moñ awadše amedfeñmōi le. Edsake
 ke-baši ñmene-gbī-ne no le no hiehānō le nonñ hio
 kpāñmō momo le kanemō le no; adšieko ši ake
 15 Kristo mli ese foō ye. *Ši moñ, ke-baši ñmene-gbī-
 ne no le, befēbe ní akaneō Mose le, nohānō kaa
 16 ametsui no; *ši beni eetšō ehe ke-aba Nuntšō le ñō
 17 le, aadšie nohānō le. *Ši Nuntšō le, Mumō le
 dšile; ši heni Nuntšō Mumō le yo le, dšei
 18 heyeli yo. *Ši wofē ní wōke hie ní adšie le kweo
 Nuntšō le anumnyam le take afefe mli le, wōntšake
 ni wōntšómō nakai subañ le nonñ ke-dše anumnyam
 mli ke-nya anumnyam mli, take bō nonñ ní edšeō
 Nuntšō ní dši Mumō le ñō le.

4. Nohewole, ake noni woyō neke sōomō ne le, take
 2 boni anawo mōbō le, wōtsui efāā, *ši moñ wogu
 hiegbedšianii ní año-tē le, ni wōbaa wōdšeiñ ye kō-
 tōmpō mli, ni wōtsakee Nyoñmo wiemō hū, ši moñ
 wōke anokwale kpodšiemō le dšieo wōhe wōtsōo
 gbomei ahenilē fē ye Nyoñmo hie.

3 Ši ke áha wosanekpakpa le no tete le, mei ní la-
 4 dšeō le keke amlí ní áha no, *mei amlí ní dše neñ
 nyoñmo le efila mei ní hee yee le adfeñmōi le ye,

9) Rom.1,17; 3,21. 13) 2Mos.34,33.35. 14) Rom.11,25. 16) Rom.11,23.26.

4.—1) 3,6. 1Kor.7,25. 2) 2,17. 1Tes.2,5. 3) 1Kor.1,18.

4) Kol.1,15. Heb.1,3..

koni Kristo, ní dši Nyoñmo subań lẹ, anumnyam sa-
 5 nekpakpa lẹ la ní tsoo lẹ akakpé nhāame. *Edsake
 dsee wọdientšẹ wọhe wọšieo, ši moń Kristo Iesu,
 ake lẹ dši Nuntšo, ši wọ lẹ, nyetšūdši dšiwọ yẹ Iesu
 6 hewọ; *ake Nyoñmo ní kẹ ake la ádsẹ duń mli
 átšo lẹ, lẹ nońń ni ehā etšo yẹ wotšuii amli hū, koni
 Nyoñmo anumnyam he nilē lẹ átšo yẹ Iesu Kristo hīe.

7 Ši wọhīeo neke dfetri ne yẹ sūni amli — koni he-
 wale babao ní fá tšo lẹ afe Nyoñmo nō ni dsee wọmli
 8 ní edše — : *hefēhe efīwọ yẹ, ši kẹlẹ wotšui esuu;
 9 wofeo yeyēye, ši kẹlẹ wofeko yeyēye tšo; *awaawọ
 yi, ši kẹlẹ akwakowọ; atfiaawọ ši, ši kẹlẹ wọladšeko;
 10 *dā wọhīeo Nuntšo Iesu gbẹle lẹ yẹ wogbomotšo lẹ
 mli, koni Iesu wala lẹ hū adše kpo yẹ wogbomotšo
 11 lẹ mli. *Edsake dāne wọ ní wọhīe kā ne, atuwọ awo
 gbẹle deń yẹ Iesu hewọ, koni Iesu wala lẹ hū adše
 kpo yẹ wọhelo ní bagbo lẹ mli.

12 Nohewọlẹ agbene gbẹle lẹ nā wa yẹ wọmli, ši wala
 13 lẹ yẹ nyemli. *Ši ake noni woyọ no hemo-ke-yeli
 mumọ lẹ nońń, take bọni ánmā ake: “Mihe miye
 hewọ ni miwie lẹ,” hewọ lẹ wọ hū wọheo woyeo,
 14 nohewọlẹ wọwieo hū; *edšake wọle ake moni te
 Nuntšo Iesu lẹ ši lẹ, eke Iesu ate wọ hū ši, ni eedšie-
 15 wọ ke nyefē eedamọ ši. *Edsake afeo fē yẹ nye-
 hewọ, koni dromọ ní fá babao lẹ atšo mei pī ašidā lẹ
 mli ateke nọ ke-yahā Nyoñmo anumnyam lẹ.

16 Nohewọ ni wotšui efāā lẹ, ši moń ke wọhegbomo
 lẹ fiteo kwrā tete lẹ, kẹlẹ wọmligbomo lẹ tšo ehe
 17 gbī-fē-gbī. *Edsake wọ-mrōmrō - amanehūlū
 ní dšraa ne tšuọ nāno anumnyam babao ní
 18 tekeo nọ ní dšra wa āhū hū ehāawọ, *ní

5) 1,24. 1Kor.9,9. 6) 1Mos.1,3. 2Kor.3,18. 7) 5,1. 8) 1,8; 6,9... 7,5.

10) 1Kor.15,31. 11) Rom.8,36. 13) Lal.116,10. 14) Rom.8,11.

15) 1,3—6. 16) 10. Ef.3,16. 17) Rom.8,17.. 18) Heb.11,1.13.

wodšee meini kwəo nii ní anaä le, ši moú
nii ní anaä le wokwəo; edšake nii ní anaä
le hīo ši be fio kəke, ši nii ní anaä le hīo
ši ke-yašio nāno.

5. Edšake wole ake, ke akū wošikpoñ le no bū-šia
ne dšihñ, woye tšui ko ní dše Nyoñmo mli, šia-ko ní
dšee nidši ake-fe, ní hīo ši ke-yaä nāno, ye ūwei le.
2 *Edšake ene mli tete wodomoo ntšoi ye, ni wofe ake
3 aho wotšū ní dše ūwei le awo wofe, *tše meini wo
4 nii hū ní amenyiee yayai ni aanawo le. *Edšake
wo ní woyo bū leñ le hū wodomoo ntšoi, ake-ni
wofe mīdšrawo hewo le, edšake wosumoo ake adšie
wohenii, ši moñ wosumoo ake awowo nii afie no,
5 koni wala le amī noni gboo le. *Ši moni sawo hā
ene nonñ dši Nyoñmo, mo hū ní hāwo Mumo le kleñ-
kleñño le.
- 6 Nohewole woye tšui dā, ni wole ake gbīabə ní
woyo gbomotšo le mli ne wodom ke-dše Nuntšo le
7 ñō, — *edšake hemə-ke-yeli mli wotšōo ke-
8 nyieo, dšee niinā mli, — *ši woye tšui, ni esa
wohīe moñ ake wodom ke-dše gbomotšo le mli, ni
9 wohī šia ye Nuntšo le ñō. *Nohewole wohīe doō
hū, šia woyo dšio, dommo hū wodom dšio, ní wosa
10 ehīe le. *Edšake dša ake wofē wopue faññ
ye Kristo kodšomosei le hīe, koni mofēmo
aná nii ní afe ye gbomotšo mli, bobo ní efe
le, ekpakpa dšio, efoñ dšio.
- 11 Nohewole, noni wole Nuntšo le he gbeyē le, gbo-
mei ayiañ wotšōo, ši Nyoñmo hīe woyo faññ ye; ši
mihīe kā no ake woye faññ ye nyehenilē le mli hū.
12 *Edšake dšee wodientše woyi wodšieo ekoñ wohāa-

5.— 1) Hiob 4,19. 2) Pet.1,13.. 2) Rom.8,23. 4) 1Kor.15,53.

5) 1,22. Rom.8,16.23. Ef.1,13.. 6) Heb.11,13. 7) 1Kor.13,12. 8) Fil.1,23.

9) Lal.39,13. 10) Bof.17,31. Rom 2,6; 14,10. 12) 3,1.

nye, ši moñ wọkẹ-mihānye gbẹ ní nyeño-fā nyefō
wọnọ, koni nyená eko yẹ mei ní fāa yẹ hie ši dsee
13 tšui gbefan̄ lẹ ahie. *Edsake, ke seke woyeọ dšinn̄,
Nyoñmo wofeọ wohāa; ke dfeñmo kpakpa wofeọ
dšinn̄, nye wofeọ wohāa.

14 -Edsake Kristo suomọ lẹ mifiwọ, ni wọkodšoọ neke,
ake, ké mokome gbo hā mei fē lẹ, bẹlẹ mei lẹ fē gboi.
15 *Ni mei fē hū, egbo ehā, koni mei ní hie kā lẹ ahie
akakā nhā amedientšẹ amehe doññ, ši moñ moni gbo
16 ni atele ši ekoñ ahāame lẹ. *Beni fe ní wọ lẹ, ke-
dšeọ ñmene nọ ke-yaā lẹ, wolée mokomoko doññ yẹ
helo nā; ni ke helo nā ni wole Kristo tete yẹ lẹ, kẹle
17 agbene lẹ woléele doññ. *Hewole, ke moko yẹ
Kristo mli lẹ, bọ hē dšile; blemanii lẹ ého
18 ete; na, nibii fē étšō ehē. *Ši nii ne fē dše
Nyoñmo mli, moni kpātā lẹ ke woteñ yẹ Iesu Kristo
19 mli, ni eke kpātāmo-sōomọ lẹ hāwọ; *ake boni
Nyoñmo yẹ Kristo mli kpātā dšeñ ke ledientšẹ eteñ
ebuu amenotōmọ lẹ ehāame, ni eke kpātāmo-wiemọ
20 lẹ wo womli lẹ. *Hewole Kristo woyeọ bofo wohāa,
take boni Nyoñmo tšōọ womli ní ewieọ etšōọ lẹ:
wọkpaā fai wohāa Kristo ake: nyehāa akpātāa nye
21 ke Nyoñmo teñ! *Edsake mo noññ ní lee eša
lẹ, wohewo lẹ enole etšō eša, koni wọ lẹ
wotšómọ Nyoñmo dšale yẹ emli.

6. Ši ake noni hefatalọi nitsulọi dšiwọ hewo lẹ wo-
wieọ wotšōonye hū, ní dsee yaka nyehé Nyoñmo
2 dromọ lẹ; *edsake ekē: “Be ní sa lẹ mito he
mihāo, ni walaheremọ gbī nọ hū miye mi-
buaọ yẹ.” Na, be ní sa dšogbāñ ne; na, walahe-

15) 1Tim.2,6. Rom.14,7.. 17) Rom.8,1.10. Kpods.21,5. 18) Rom.5,10.

19) Rom.3,24.. Kol.1,19.. 20) Ies.52,7. Ef.6,20.

21) Heb.4,15. Gal.3,13. 1Kor.1,30. Ef.1,6.7. Kol.1,14. Fil.3,9.

6.— 1) 1,24; 5,20. 1Kor.3,9. 2) Ies.49,8. Luk.4,19.21.

- 3 remo gbī ne. *Ni wosá wotoo mokomoko pampi ye
 4 nokonoko mli, koni akawie sōomo le he efoñ; *ši
 moñ, nofēno mli woke wöhe tšōo ake Nyoñmo sōoloj
 ye, ye tšuišihme babao mli, ye amanehūlai amlī, ye
 5 fimoi amlī, ye haomoi amlī, *ye yii amlī, ye gbo-
 klefoi-atšūi amlī, ye hōfemoi amlī, ye nāgbamoi amlī,
 6 ye kpešii amlī, ye buadayelii amlī, *ye hetšemo
 mli, ye nilē mli, ye dfeñmo ní se tšeo mli, ye mlihile
 mli, ye Mumo kroñkroñ mli, ye suomō ní pasaa mli,
 7 *ye anokwale wiemo mli, ye Nyoñmo hewale mli,
 ke-tšó dšale tawunii ní dši ninedšūrō nō ke ninea-
 8 beku nō le amlī, *ke-tšó anumnyam ke hiegbēle
 mli, ke-tšó hewiemo foñ ke hewiemo kpakpa mli,
 9 tamō šišiułoj, kēle anokwafoin, *tamō mei ní alée
 ke meini ale kredē, tamō meini gboio, ni
 na, wōhie kāmō, tamō mei ní agblaame
 10 toi, ni kēle agbekowo, *tamō ūkomoyeli-
 loj, ši dā womi šeo, tamō ohiafoi, ši wotša-
 keo mei pi wofegame niatšemei, tamō
 meini be noko, ni kēle woye nii fiā.
- 11 Wōnābu éngle ehānye, Korintobii, wotšui mli hū
 12 élē. *Efīnye ye womli, ši efionye ye nyedientše
 13 nyemlinii le amlī. *Ši nakai nādšiantō le noññ (tamō
 bii mikēnye wieo) nyetowo, ní nyehū nyemli alē!
- 14 Nyekagblaā kōntšo ní yee egbo ke meini hee yee
 le! Edšake mē bo dšale ke mlatōmo yo? alo mē
 15 yeli la ke duñ yo? *Ši té Kristo ke Belial aye egbo
 tēñ? alo mē gbefañ moni heo yeo ke moni hee yee
 16 yo? *Ši mē tšámō Nyoñmo solemowe ke amagāi
 yo? Edšake nye noññ nyedši Nyoñmo hiekālo so-
 lemowe, take boni Nyoñmo kē ake: “Mahi amē-
 mli, ni manyie ye amēmlī, ni matšó amē-

4) 4,2. 5) 11,23-27. 6) 1Tim.1,5; 4,12. 7) 1Kor.2,4. 9) 4,10. Lal.118,18.
 10) Fil.4,12. 13) 1Kor.4,14. 14) Ef.5,11. 16) 1Kor.3,16. 3Mos.26,12.

Nyõnmo, ni amẹ hū ameatsõmọ mañ ame-
 17 hāmi” lẹ. *Nohewọlẹ “nyedšea ameteñ, ni
 nyekẹ ameteñ agblaä, Iehowa kẹ, ni noko ni
 woo müdši lẹ nyekataä he, ni maherenye
 18 hieme,” *“ni matsõ tšẹ mahānye, ni nye
 hū nyeatsõmọ bihiĩ kẹ biyei nyehāmi,
 Iehowa, Ofe lẹ, kẹo.”

7. Agbene ake noni wóná neke šiwoi ne hewo lẹ,
 nye mei ní asumoonye, nyehāa wõtšua wohe ke-dšea
 helo kẹ mumọ fẹ he müdši mli, ni wogbe hetšemọ nā
 ye Nyõnmo gbeyēšemọ mli.

2 Nyehāawọ gbẹ ye nyemli! wofeko mokomoko
 noko ní edšaa gbẹ; wofiteko moko, woyeko moko
 3 amim. *Dšee fobu hewo miwieo enẹ; edšake mikẹ
 momo ake wõtšuii amlĩ nyeyo, ní nyekewọ agbo ni
 4 nyekewọ yi aná wala lẹ. *Babao dši ekā ní mifeo
 mihāanye, babao hū mifāa mifōo nyeno; miyi obō
 ke mišedšemọ, miyi ke-nteke nọ kẹ mišẹ ní miyo ye
 womanehulū lẹ fẹ mli lẹ.

5 Edšakeši beni woba Makedonia lẹ hū, wohelo náko
 hedšomọ kwrā; ši moñ hefēhe wónāā amane: wo-
 6 hewo lẹ nõmọi, womli lẹ gbeyēšemọi ye. *Ši Nyõn-
 mo, moni šedšeo mei ní baā amehe ši lẹ amĩ lẹ, eš-
 7 dše womĩ ye Tito bā lẹ mli; *ši dšee ebā lẹ mli
 keke, ši moñ emišedšemọ ní aňo-šedše emĩ ye nye-
 hewo lẹ hū mli, edšake egbawọ nyefē lẹ, nyeyāfo lẹ,
 nyehiedō lẹ ye mihewo, boni fe ní miná mišẹ babao
 fẹ tšutšu lẹ ne.

8 Edšake kẹ mihā edonye ye wolo lẹ mli hū dšinñ,
 mifaa mihe. Ni kẹ mifa mihe, edšake mina ake na-
 kai wolo lẹ, ni kedši ñmletfā kome nọ tete lẹ, edonye

17) Ies.48,20; 52,11. Kpoda.18,4... 18) Ier.31,1.9.33; 32,38.

7.—2) 12,17. Bof.20,33. 3) 6,11... 5) Bof.20,1... 6) 1,3.. 2,13. 8) 2,4.

- 9 le, *kēle agbene mimī eše, dsee akē do ní edonye le hewo, ši moñ akē-ní edonye koni nyetsake nyedfeñmo le hewo; edšake edonye boni sa Nyoñmo hie, koni nokonoko akaladšenye ke-dše wođen.
- 10 *Edšake dole ní sa Nyoñmo hie le tšuo dfeñmotsakemo hā walaheremo ní moko faa ehe ye hewo le; ši dše neñ dole le tšuo
- 11 gbēle. *Edšake na, neke do ní edonye boni sa Nyoñmo hie le noññ le, mē modeñbō babao etšu ehānye! moñ, hefāmō hū; moñ, tšuilawō hū; moñ, gbeyēšemō hū; moñ, fē hū; moñ, hiedō hū; moñ oweletō hū tete! nofēno mli nyeke nyehe tšowo ye,
- 12 akē nyehe tše ye neke sane ne mli. *Bēle ke miñmānye tete le, edsee moni fe nii ní edšaa gbē le, asañ hū dsee moni afele nii ní edšaa gbē le hewo, ši moñ koni nyemodeñ ní nyeboō nyehāawo le apue faññ ye nyeñō, ye Nyoñmo hie.
- 13 Nohewole ášedše womī. Ši womišedšemō le teke no babao ke miše ní woná ye Tito miše le hewo, akē
- 14 emumo le edšo ehe ke-dše nyefē nyemli le, *akē, ke mišā eko mišō nyeno ye ehie le, mihie gboo; ši moñ take bo noññ ní nibii fē ní wowie wotšōnye le yo anokwale mli le, nakai noññ kē wofā hū ní wofā
- 15 ye Tito hie le etšō anokwale, *ni emli hio hāanye babao fē tšutšu le, edšake ekaiō nyefē nyetoibō le, boni nyeke gbeyēšemō ke hekpokpomō herele hieme
- 16 le. *Mimī šeo akē nofēno mli mináa tšui ye, ye nyemli.

8. Ši, anyemimei, woñhā nyele Nyoñmo dromo ní
2 aňo-hā ye Makedonia asafoi le amli: *akē amehiā
hulū kā babao mli amemise le teke no kē, ni amehiā

10) Mat.27,3... 15) 2,9.

8.—1) Rom.15,26. 1Kor.16,1.

ní kwò po lẹ hū teke nọ ke-tšó amekroñnfemọ nifále
 3 mli; *ake hewale nā, miye odase, ke boni fẹ hewale
 4 po, ni amedientše amesumọ nā amekẹ-hā, *ni
 amekẹ faikpamọ babao bawọ ye dromọ ke sōomọ na-
 5 nyobō hewọ ke-yahā kroñkroñbii lẹ, *ni dsee take
 boni wòhìe kà nọ lẹ keke, ši moñ ameño amedientše
 amehẹ amehā Nyoñmo tšutšu kewọ hū ye Nyoñmo
 6 suomọ lẹ hewọ; *beni fe ní wọkpa Tito fai, koni
 boni eboī momo sá lẹ, nakai noññ hū egbe neke dro-
 mọ ne hū nā ye nyeteñ.
 7 Ši moñ take boni nyetekeọ nọ ye nofēno mli, ye
 hemo-ke-yeli ke wiemọ ke nilē ke modeñbō fē ke
 suomọ ní dšẹ nyemli ní eyọ wọmli lẹ mli lẹ, koni
 8 neke dromọ ne hū mli nyeteke nọ. *Dsee kitā nā
 mikē enẹ, ši moñ mei krokomei amodeñbō lẹ hewọ
 9 lẹ mika nyesumọ lẹ hū, ake efe kroññ, lo: *edšake
 nyele wọ-Nuntšọ Iesu Kristo dromọ lẹ,
 ake nyehewọ ohĩa hĩale, lẹ moni dši niia-
 tše lẹ, koni nye lẹ nyekẹ no ohĩa lẹ atšómọ
 10 niiatšemei. *Ni nā miwoonye ye enẹ mli, —
 edšake enẹ hĩ hānye ní nyeboī, dsee femọ lẹ keke, ši
 11 suomọ lẹ hū, nye se afi lẹ momo lẹ; *ši agbene
 nyegbea femọ lẹ hū nā, koni take boni nyená suomọ
 lẹ he tšui lẹ, nakai nyegbea nā hū ke-dšẹ nii ní nyeyọ
 12 lẹ mli. *Edšake, ke tšui ye he lẹ, esa hĩe hū boni mo
 13 oyọ nii, dsee boni obẹ. *Edšake dsee ní mei kroko-
 mei aná hedšomọ, ni kule nye nyena amane, ši moñ
 14 koni efe pepẹpe hewọ lẹ; *neke be ne mli lẹ nye-
 notekemọ lẹ aba nomei ahĩa lẹ nādšiañ, koni amẹnọ-
 tekemọ lẹ hū aba nyehĩa nādšiañ, boni afe pepẹpe,
 15 *take boni ánmā ake: “Moni ná pī lẹ, enáa eko
 ye se, ni moni ná fio hū lẹ, efelele eko.”

4) 9,1. Bof.11,29. 9) Mat.8,20. 12) Abei 3,28. Mar.12,43. 14) 9,12.
 15) 2Mos.16,18.

16 Ši šidā aňo-hā Nyoňmo, moni ke nyehewo mo-
 17 denbō ne noňň wo Tito tšui mli le, *ake faikpamo
 le moň le ekplē, ši ake noni ebō modeň fē no hewo
 18 le, eyiň ete nyeňō ye ledientšē esuomō nā hū. *Ši
 wotšū nyemi le wofata ehe, moni eyidšiemō ní yo
 19 sanekpakpa le mli le tšó asafoi le fē mli, *ši dšee
 enē keke, ši asafoi le fāle to hū, ní efe wonanyogbe-
 nyielō ehie neke dromō ne ní wosōmō ye he le, ke-
 yahā Nuntšo dientšē anumnyam le ke wohetsui ní
 20 woná le: *edšake wontao enē gbe wotši, ní moko
 akawie wöhe efoň ye neke nifāle ne ní wosōmō ye
 21 he le; *edšake wofdfēo nii ní yo feo le aňo
 wotoo, dšee Nuntšo le hie keke, ši moň ye
 22 gbomei ahie hū. *Ši wotšū wonyemi le hū wo-
 fata amehe, moni wokale kpitiokpitio ye nibii pī
 amlī, ni wona ake ebōō modeň, ši agbene ebō modeň
 23 fē tšutšu le, ye hie-ke-nyenofō le hewo. *Bēle Tito
 hewo le, mihefatalo ke nanyonitšulo ye nyeten dšile,
 ni wonyemimeī le hū, asafoi le abofoi ke Kristo a-
 24 numnyam dšiamē. *Hewole nyesuomō ke wofā ní
 wofāa wofōo nyenō le tšōmō le nyeňo-tšōaame ye
 asafoi le ahie.

9. Edšake sōomō ní ake-sōmōo kroňkroňbii le hewo
 2 le efā tšō hāmi moň ake maňmānye. *Edšake mile
 nyetsui ní nyenā ní mifā mifō nyenō ye he mitšō
 Makedoniamēi le, ake Akaia ésā ehe éto nyese-afi le
 momo; ni hiedō ní dšē nyemli le wo meī pī ahie la.
 3 *Ši mitšū nyemimeī le, koni wofā ní wofā wofō
 nyenō le akafe eflo ye enē ne gbefaň, koni take bōni
 4 wokē le, nyesā nyehe; *ní benī Makedoniamēi kemī
 aba le ní amēkananye ake nyesako nyehe, ní wohie

19) Gal.2,10. 23) 7,13; 12,18. Rom.16,7. 24) 7,8; 7,4,14; 9,2.

9.— 1) 8,4,20. 2) 8,19. 3) 8,24.

(koni wɔkakē akē nyehīe) bagboi yē neke fā-hīeno-
 5 kāmō ne mli. * Hewōlē mibu akē edša akē mikpaā
 nyemimeī lē fai ní amētšó mihīe ke-ba nyeñō ni
 amesā neke nyedšōmō ní awo ši momo ne dā, koni
 efe klalo neke take dšōmō ni dsee take hiedšomō.
 6 Ši ene agbene, moni leteō he dūō lē, eke heletemo
 hū akpa; ni moni dūō yē dšōmōi anō lē, dšōmōi anō
 7 noññ eekpa yē. * Mofēmo boni ekpe mli momo yē
 etsui mli, ní ekadše ñkomoyeli alo fīmō mli: edšake
 8 “tšuidšūrōnā-hālo ni Nyoñmo sumo.” * Ši
 Nyoñmo yē hewalē akē ehā dromō fē ateke nō ahā-
 nye, koni nofēno mli ke hefēhe nyená nii fē ní fá
 hānye ní nyeteke nō ke-yahā edšūrō-fē-edšūrō,
 9 *take boni ánmā akē: “Egbe efā, ehā ohīafoi
 10 lē; edšale lē hīō ši ke-yaā nānō.” * Ši moni
 ke dūmōwui keō dūlo ni eke abolo hū hāa yeli lē,
 eehānye dūmōwui lē hū ní afá, ni nyedšale lē nife-
 11 monii lē hū afere: * ní nofēno mli nyetšōmō niia-
 tšemeī yē, koni nyefe kroññ kwrā, ní akewō atšu
 12 šidā ahā Nyoñmo; * edšake neke yeli-ke-buamō ne
 he sōomō lē, dsee še keke ehāa nii ní hīāā kroñkroñ-
 bii lē šeō amēdeñ, ši moñ etekeō nō hū ke-tšōō šidāi
 13 babao mli ehāa Nyoñmo. * Edšake neke sōomō ne
 sale lē hewō amewō Nyoñmo hīe nyam yē nyetoibō
 ní nyeke dšadše Kristo sanekpakpa lē ke nyenanyobō
 14 kroññ ní nyekeame ke mei fē boō lē he; * ni ame
 hū amēke faikpamō-ke-nyehāmō feonye yē Nyoñmo
 15 dromō ní tekeō nō ní yō nyeno lē hewō. * Ši šidā
 áno-hā Nyoñmo yē enikēni ní anyēñ agba lē hewō!

10. Ši mi Paulo dientše mīwie mīššōnye yē Kristo
 mlidšole ke kpōfemō lē hewō: mi, ní hīe lē midši

6) Abei 11,24; 19,17. Gal.6,7-9. 7) 2Mos.25,2. Rom.12,8. 9) Lal.112,9.

10) Ies.55,10. Hos.10,12. 11) 1,11; 4,15. 12) 8,14.

10.— 1) Rom.12,1. 1Kor.2,3.

- humi ye nyeteñ moñ, ši beni mikenye be le, mifeo
 2 ekā mitsōonye le. *Ši mikpa fai ake, kedši mikenye
 ye le, mikafe ekā ke no hienokāmo ní misusuo ake
 maka ní mīke-tšō meikomei, mei ní susuo ake wo-
 3 tamō mei ní nyieo helo nā le. *Edšake ke helo mli
 hū wonyieo ye dšihñ, dsee helo nā hū wōwuo ta ye.
 4 *Edšake wotawunii le dsee helo nii, ši moñ hewale-
 5 nii dši hā Nyoinmo, ní aňo-kūmo mōdši le; *ake
 noni wōkūmoq susumoq le ke nofēno ní kwōō ke-woq
 ehe no ešio Nyoinmo nilē le, ni wōnoq yitšōndfeñmo
 6 le fē nom wōhāa Kristo toibō le, *ni wōsā wōhe
 woto toigbēle fē he oweleto, beni nyetoibō le ayi obō
 fēdā le.
- 7 Aso nii ní yo hie le nyekweo? Ke moko éno-fō
 ledientše ehe no noññ ake Kristo nō dšile le, hā ní
 esá edše ledientše ehe nō noññ esusu ake, take boni
 ledientše edši Kristo nō le, nakai noññ kē wo hū
 8 Kristo nō dšiwō. *Edšakeši ke mafā fē no tete mafō
 wōhegbe ní Nuntšo le ke-hāwo ake wōke-amānye ni
 dsee ake wōke-akūmōnye le no dšihñ, mihie gboñ,
 9 *koni mikafe ake moko ní woq nyehe gbeyē ye wo-
 10 dši amlī keke. *Edšake wodši le, akēo ake amēhe
 dšraā ni amēwāa moñ; ši ke eke egbomotšo le ye
 11 bie le, eye gbedē ni ewiemō he guo hū gbo. *Ene
 nakai gbomo le asusu ake, boni wōke wiemo yo ye
 wodši amlī beni wōbe le, nakai noññ kē, ke woye le,
 12 wōke nitšumo hū yo. *Edšake wōkaa ake wōbu
 wōhe wōši meikomei aňo, lo wōbu wōhe tamō meī-
 komei ní yo mei ní dšieo amēdientše ameyi le amlī;
 ši moñ amē le, noni amēke amēdientše amēhe susuo
 amēdientše amēhe ni amēke amēdientše amēhe toq
 13 amēdientše amēhe hewo le, ameyoo se. *Ši wo le,

2) 11. 4) Ef.6,13... 6) Bof.8,20. 1Kor.5,3.5. 8) 12,6; 13,10. 1Kor.5,2.4.5.
 9) 1Kor.5,9.11. 10) 1. 11) 13,2.10. 12) 3,1; 5,12. 13) Rom.12,3.

dsee nii ní asusuko le anọ wofā wofō, ši mon ye
 kpā susumọ ní Nyońmo esusu ehāwọ le nā, ní wọkẹ-
 14 še nye hū nyeńō le. *Edsake wọkpā womli tšō
 tamọ mei ní še nyeńō, — edsake wọkẹ Kristo sane-
 15 kpakpa le še nyeńō hū; *dsee nii ní asusuko nọ
 wofāa wofō ye meikpōdši anitsumọi aml; ši wohie
 kā nọ akẹ, kẹ nyehemọ-kẹ-yeli le da le, wotšomọ kpe-
 teńkplei ye nyemli ye wosusumokpā le nā, ní woteke
 16 nọ tete, *koni wofọ nyemli kẹ-ya ní woyadšadše
 sanekpakpa le, ni dsee mokpoń susumokpā le mli
 17 wofā wofō nii ní efe klalo momo le anọ ye. *“Ši
 18 moni fāa le, Nuntšọ le nọ efā efō!” *edsake
 dsee moni dšieọ ledientše eyi le, le nonń esa, ši mon
 moni Nuntšọ le dšieọ eyi le.

11. Kule nyenaā nyehāa mikwašiafemọ fio ko! Kēle
 2 nyenaā nyehāami hū ši! *Edsake miye nyehe
 awuńā mihā Nyońmo; edsake mitšẹ nyehe bā mihā
 nū kome, ní miki oblayō ní he tše adamọ ši atšō
 3 Kristo. *Ši miše gbeyē akẹ aleenō, take boni onufu
 le kẹ ekōtōmpọ le šišiu Hawa le, nakai afite nye-
 dfeńmọi le hū kẹ-dše krońńfemọ ní nyedšie nyetšō
 4 Kristo le mli. *Edsake mon, kẹ moni baā le, Iesu
 kroko ní wošiekole ešieọ, alo mumọ sroto ní nye-
 náko nyenaā, alo sanekpakpa sroto ní nyeheko le,
 kule nyena nyehā dšogbāń! —

5 Edsake misusuọ akẹ nokonoko efeemi ní miki-aše
 6 bofoi ní dra tšō le ahe. *Ši kẹ midši gbomo sroto
 tete ye wiemọ gbefāń le, kēle midsee nakai ye nilē
 gbefāń; ši mon nofēno gbefāń wopue fańń ye, ye
 7 mei fē mli, wotšōnye. *Alo bēle eša mife, beni miba

15) Rom.15,20. 17) Ier.9,23.. 1Kor.1,31. 18) 1Kor.4,5.

11.— 2) Ef.5,26.. 3) 1Mos.3,4.13. Kol.2,4.8.18. 2Kor.1,12. 4) Gal.1,6.8.
 5) 12,11. 1Kor.15,10. Gal.2,6.9. 6) 1Kor.2,1.2.13. Ef.3,4. 7) 1Kor.9,12.18.

- mihe ši ní áwó nyenọ le, ake-ní yaka midšadše
 8 Nyońmo sanekpakpa le mitsõnye le? *Asafoi kro-
 komei miha ní mihe nyomowõ, ní miki-sõmõnye!
 9 *Ni beni mikẽnye yọ ni ehiami tete le, mihaoo mo-
 komoko, edšake nii ní hiami le, nyemimei ní dšę Ma-
 kedonia ba le hã šę mideń, ni nofeno gbęfań mikwe
 mihe, ni masa makwe mihe ní ahi, koni mikagba
 10 nyenã. *No dši Kristo anokwale ye mimli, ake neke
 11 fã ne gbe akatsimi ye Akaia niań le. *Mehewo?
 ake noni misumõnye le hewoń? Nyońmo le no!
 12 *Ši noni mifeo le, mafe hũ, koni miki-fo hegbe le se
 mahã mei ní taoo hegbe, ní nii ní amefãa amefõo no
 13 le amli anaame ye, take boni anaawo hũ le. *Edšake
 neke mei ne dši amalebofoi, lakamo-nitsuloi ní tša-
 14 keo amehhe ametsõmoo Kristo bofoi. *Ni enę be nã-
 kpe tete; edšake Satana dientše tšakeo ehe etsõo la
 15 bofo; *bële edšee noko kpetenkple ko, ke esõoloi le
 hũ tšakeo amehhe ametsõmoo tamọ dšale sõoloi; mei
 ní amenãgbę le asa amenitsumoi le!
 16 Mísá mikę : Moko akabumi kwašia, ši kedšee na-
 kai le, bële nyeńoami ake kwašia tete, koni mi hũ
 17 mawo fã fio ko. *Noni miwieo ne, miwiewe ye Nun-
 tšo le nã, ši moń tamọ kwašia, ye neke fã nohiękãmo
 18 ne mli. *Ake noni mei pi fãa ye helo nã hewo le,
 19 mi hũ mafã. *Edšake hieme nyehereo mei ní be
 yitšoń le, ake noni nyehie yitšo kpakpa hewo le;
 20 *edšake nyetoo tšui ši, ke moko yeonye nyõdši, ke
 moko yeonye, ke moko mõonye, ke moko woọ ehe
 21 no tšó, ke moko gbaã nyehie mã le! *Hięgbęle nã
 mikęo nakai, tamọ noni wo le wofe gbedę tšó? Ši nõ
 22 — mi hũ mifeo ekã yeń : *Hebrifoi dšiamę, lo? Mi

8) Fil.4,10,15. 9) 12,13. 1Kor.9,12; 16,17. 10) 1Kor.9,15. 12) 1Kor.9,12.
 13) 2,17. Fil.3,2. 15) Kpods.2,9. 16) 12,6. 18) 10,13; 12,9. 22) Fil.3,5.

hū [eko dšimi]! Israelbii ni? Mi hū [eko dšimi]!
 23 Abraham sešín? Mi hū [eko dšimi]! *Kristo sōo-
 loī dšiamē, lo? — tamō moni yitšon kāale miwiewo: —
 mifē no! yē nitšumōi ní fē lē amlī, yē yii ní fá tšó lē
 amlī, yē tšuwōi ní fē lē amlī, yē gbēlei amlī kpitiō-
 24 kpitiō; *Iudafoi adeñ miná kpāi nyoñmai-edfē-edfē
 25 ní fē ekome, toi enumō; *šii-etē ayimi kē tšei, ši-
 kome atliami tēi, šii-etē mike lēlē šaša ši, dšenamō
 26 kē dšetšeremō miye yē bu kwōñkwōñ lēñ; *mifā
 gbē kpitiōkpitiō, mina nō yē fāi anō, mina nō yē
 odšotfalōi adeñ, mina nō yē midšakubii adeñ, mina
 nō yē dšēñmādši lē adeñ, mina nō yē mañ, mina nō
 yē ñanō, mina nō yē ñšo hie, mina nō yē amale-nye-
 27 mimei lē atēñ; *yē nāgbamō kē nitšumō mli, yē
 kpešii mli kpitiōkpitiō, yē hōmō kē kumai mli, yē
 buadayelii mli kpitiōkpitiō, yē feī kē yayaiañnyiemō
 28 mli; *soro nibii ní yō sē; ni asañ mihaomō ní mináa
 dā kē asafoi lē fē ayibamō!
 29 Namo gbedeō, ni mifeñ gbedē? Namo nā atšō, ni
 30 dšee mi noññ mišāa? *Kē dša akē afā kē lē, mi-
 31 gbedemō nii anō mafā mafō. *Nyoñmo kē wō-
 Nuntšō Iesu Kristo tšē, moni adšōōlē kē-yašio nāno
 32 lē, le akē mimalee! *Damasko lē, mañtšē Areta
 33 lumō lē sra Damaskobii amā lēñ etaomi emō, *ni
 akemi tšō samflē mli yē akpakai mli kē-kpleke ši yē
 gbogbo hewō, ni midšo foi kē-dšē edēñ.

12. Fā moñ ehii hāami lēlēñ; edšakē mbawie niina-
 2 mōi kē Nuntšō lē kpodšiemōi lē ahe. *Mile gbomo
 ko ní yō Kristo mli, nyese afii nyoñma-kē-edfē lē;
 eyē gbomotšo mli dšinn, milée, edše gbomotšo mli hū

23) 1Kor.15,10. 24) 5Mos.25,3. 25) Bof.16,22... 14,19... 26) Bof.27,2...

27) 6,5. 28) Bof.20,18.. 29) 1Kor.9,22. 30) 12,5.

31) 1,23. Rom.1,25; 9,5. 33) Bof.9,24.. Ios.2,15.

- dšihh, milée; Nyoñmo le; ši aša neke gbomo ne ke-
 3 te ñwei ní dši etē le. * Ni mile neke gbomo ne,— eye
 gbomotšo mli dšio, eke gbomotšo le be dšio, milée,
 4 Nyoñmo le,— * ake ašale ke-te Paradeiso ní enu wie-
 moi ní anyēñ awie ní gbomo ko be hegbe ní etši tā.
 5 * No mafā mahā, ši midientše mihe ni mifāñ mihāñ,
 6 ake dša ye migbedēfemōi le anō. * Edšake kedši
 mītao mafā le, midšee kwašia, edšake anōkwale ma-
 wie; ši mikū mihie mīfie nō, koni moko akasusu
 mihe fē bōni enami alo noni ekole enu ke-dše minā le.
 7 Ni koni mīke kpodšiemōi ní dra naakpa le akawō
 mihe nō tūtu ko hewō le, ahāmi ñmei awo mihelo
 leñ, (ní dši) Satana bōfo, koni egblami maī, ní mika-
 8 wō mihe nō tūtu ko. * Ene hewō mikpa Nuntšo le
 9 fai šii-etē sōññ, koni edše minō; * ni ekēmi ake:
 Midromō le fá hāo, edšake mihewale le,
 agbeō nā ye gbedēfemō mli. Nohewōle misu-
 moō titri ake mafā mafō migbedēfemōi le anō moñ,
 10 koni Kristo hewale le abu mihe. * Nohewōle mimi
 šeo ye gbedēfemōi amlī, ye niseniianii amlī, ye hao-
 moi amlī, ye yiwalei amlī, ye fimōi amlī, ye Kristo
 hewō le; edšake beni mife gbedē le, nolē miye
 hewale.
 11 Mitsō kwašia ke fā ne; nye nyenyē minō neke.
 Edšake mi le, sa ake nye moñ nyedšieō miyi kule;
 edšake nokonoko efeemi ní mīke-aše bōfoi ní dra tšō
 12 le ahe, tše midšee noko tete hū. * Bōfo okadii le moñ
 afe ye nyeten ye tšuišitō fē mli, ye okadii ke nākpe-
 13 nii ke hewale-nitšumōi amlī. * Edšake mē dši nō ní
 nyeke-kpe asafoi ní efe le ase, ake dša nō ní midien-
 tše migbaa nyenā keke le? Nyeñoa neke noko ní
 edšaa gbē le nyefaāmi!

12.— 5) 11,30. 6) 10,8; 11,16. 7) Hiob 2,6. 8) Mat.26,44.
 10) Fil.4,13. 11) 11,1.6.5. 13) 11,9.7. 1Kor.9,12.

- 14 Na, enẹ d̄ši šii-etẹ ní misá mihe kẹ-baá nyenò, ní migbañ nyenā; edšakẹ mitaoo nyeni lẹ, ši moñ nye-dientšẹ. Edšakẹ dsee bii ní dša akẹ ametiaā nii amehāa fọlọi lẹ, ši moñ fọlọi lẹ ní dša akẹ ametiaā amehāa bii lẹ. *Ši mi lẹ misumọ fẹ noko akẹ mafite nii ní asañ hū afitemi kwra ahā nyesusumai lẹ, tšẹbele
- 15 noni misumooṅye babao lẹ, asumooṅmi fio kẹkẹ. *Ši áfẹ nakai (akẹ) mi lẹ migbaa nyenā; ši akẹ-ní mihie
- 16 tẹ hewọ lẹ mimōnye yẹ ñā mli, lo? *Aso mitšò mei ní mitšūọ nyenò lẹ eko nọ miyenye amim, lo?
- 17 *Miwie mitšò Tito ní mitšū nyemi lẹ mifata ehe; aso Tito pọ yenye amim? Aní dsee no mumọ lẹ nonñ wọkẹ-nyie? dsee no nādši lẹ amlí nonñ?
- 18 Nyesá nyesusuọ akẹ wọhe nā wọdšieọ wọtšōṅnye, lo? Nyoñmo hie wọwieọ yẹ, yẹ Kristo mli, ši nii fiā,
- 19 nye mei ní asumoo, wọwieọ kẹ-hāa nyemā. *Edšakẹ miše gbeyē akẹ aleenò, kẹ miba lẹ, minaṅnye bōni misumoo, ní mi hū nyenañmi bōni nyesumoo; akẹ kulẹ bei, awuñayelii, mlilai, blómọi, hewiemọi, hū-hūhūwiemọi ní ańo-woo toiañ, hefūmọi, sakasakafemọi yẹ;
- 20 *ní beni miba lẹ, mi-Nyoñmo lẹ abami ši ekoñ yẹ nyehewọ, ní maye ñkomo mahā mei ní efe eša sá lẹ ní ametsakee ametsui lẹ ateñ mei pí, yẹ mūdšini kẹ adfamañ kẹ nyeñnyeñfi ní amẹbọ lẹ hewọ.

13. Šii-etẹ ní miba nyenò nẹ. “Odasefoi enyo kẹ 2 etẹ nā lẹ sane-fẹ-sane adamọ.” *Mikẹ sá lẹ, ní misá mikẹ mító, take bōni beni mikenye yo, noni d̄ši šii-enyo lẹ, kẹ agbene hū, beni mikenye bẹ lẹ, mí-umā mikẹ mei ní efe eša sá lẹ kẹ mei ní efe lẹ fẹ, akẹ,

3 kẹ miba ekoñ lẹ, mibañ yi; *akẹ noni nyetaoọ akẹ nyená nyele Kristo ní wieọ yẹ mimli ní kẹ ehe etsōo-

14) 13,1. 15) 1,6. Fil.2,17. 16) 11,9. 2Tes.3,8. 17) 7,2.

18) 7,6; 8,6.16.18. 20) 10,2. 1Kor.4,6.21. 21) 2,1...; 13,2. Gal.5,19.

13.— 1) 12,14. 5Mos.19,15. Ioh.8,17.. 2) 10,2,6; 12,21; 1,23. 3) 2,10. Mat.10,20.

- nye ake egbede, ši moñ ehe waä ye nyemli le sale.
- 4 *Edšake ke aseñle hū ye gbedemo hewo le, kēle ehie kā ye Nyonmo hewale hewo; edšake wo hū wogbede ye emli; ši wokēle hie akā ye Nyonmo hewale hewo wootšōnye.
- 5 Nyekaä nyedientše nyehe nyekwea ake nyeye hemo-ke-yeli mli, lo; nyekwea nyedientše nyehe ni ahia: alo nyelée nyedientše nyehe ake Iesu Kristo
- 6 ye nyemli? dša nyedši mei ni esaa kwrā! *Ši mi-hie kā no ake nyeale ake, wo le wodšee mei ni esaa.
- 7 *Ši miba Nyonmo koni nyekafe noko foñ ko kwrā, dšee koni wo le wofe tamō mei ni sa hewon, ši moñ koni nye le nyefe ekpakpa, ni wo le wofe tamō mei
- 8 ni esaa le. *Edšakeši wonyēñ noko wofe woši anokwale le, ši moñ ke-hā anokwale le. *Edšake wonāa miše, ke wofe gbedē, ni nye moñ nyeye hewale le; ši enē he fai hū wokpaä, nodši nyehesamō-ke-tō le.
- 10 *Nohewo hū ni miñmā enē beni mikenye be le, koni ke miba nyeñō le, ni minā akawa, ye hegbe ni Nuntšo le ehāmi ye mā [alo samō] ni dšee fitemo hewo le nā.
- 11 Noni efē le, anyemime, nyemī ašea, nyesāā nyehe nyetoa, nyehāa ašedšea nyemī, nō kome nyedfēna, nyehā ši ye hedšole mli, ni suomō ke hedšole Nyonmo le kenye ahī ši.
- 12 Nyeñāāa nyehe ke nāšomō kroñkroñ. Meikroñkroñ le fē mibinye.
- 13 Nuntšo Iesu Kristo dromō le ke Nyonmo suomō le ke Mumō kroñkroñ nanyobō le ke nyefē ahī ši! Amen.

(Wolo ni dši enyo ni añmā ke-yahā Korintomei ne,
año-mādše ke-dše Filipoi ni yo Makedonia le
ke-tšō Tito ke Luka no.)

4) Fil.2,7. 5) 1Kor.11,28. Rom.8,9. Gal.2,20. 4,19. 10) 2,3; 10,2,11.8.
11) Fil.2,18; 3,1; 4,4. Rom.15,33. 12) Rom.16,16. 1Kor.16,20.

GALATIAMEI AWOLO

NÍ PAULO MĀDŠEAME LE.

1. Paulo ní dši bofo ní dsee gbomei ańō edše ní dsee
 gbomo hū nō etšō, ši moń Iesu Kristo ke tše Nyońmo
 2 ní tele ši ke-dše gboghī ateń le nō etšō le, *ke nye-
 mimei le fē ní kemí yō le, imāa ke-yahāa Galatia
 3 asafoi le: *Dromō ańo-hānye ke hedšole ní dše tše
 Nyońmo le ke wō-Nuntšō Iesu Kristo ńō le ahānye;
 4 *mo hū ní ńo ledientše ehe ehā ye wōhe ešai le ahe-
 wō, kōni edšiewō ke-dše dšēń foń ní yō ne mli, ye
 5 Nyońmo ke wōtše le suomō le nā, *mo nō ní dši
 anumnyam le ke-dše nāńoi ke-yašio nāńoi le! Amen.
 6 Mihie mfemi yā ake amrō ne nońń ní nyetšio
 nyehe ke-dšeō moni tšēnye ye Kristo dromō mli le
 7 ńō ke-yaā sanekpakpa kroko mli le; *ni kēle ekro-
 ko be, ake dša meikomei ní yō ní haońnye, ni ame-
 taoō ake amētšō Kristo sanekpakpa le hie amebu ši
 8 le. *Ši moń keđši wō, alo bofo ní dše ńwei tete, dša-
 dše sanekpakpa ko tšōnye, ye noni wōđšadše wōtšō-
 9 nye ne se le, hā éye musú! *Take bōni wōkē sá le,
 misá mikē agbene hū: Ke moko dšadše sanekpakpa
 ko tšōnye ye noni nyehé le se le, hā éye musú!
 10 *Edšake be ne le, gbomei ahie gbē mitaoō alo Nyoń-
 mo hie gbē? alo mītao gbomei ahie masa? Edšake,
 ké mikā he mīsa gbomei ahie lolo le, dsee
 Kristo tšūlo dšimi.
 11 Ši mīhā nyele, anyemimei, ake sanekpakpa ní mi-
 12 dšadše le, edšeē gbomo nā; *edšake mi tete, dsee
 gbomo deń mihé ke-dše lo atšōmi ye, ši moń Iesu
 Kristo kpodšiemō ańo-tšōmi.

1.— 1) 11.12. 3) Rom.1,7.-- 4) 2,20. 1Tim.2,6. Tit.2,14. 1Ioh.5,19. 6) 5,8.
 7) Bof.15,1.24. 8) 1Kor.16,22. 10) 1Tes.2,4. 11) 1Kor.15,1.3. 12) Ef.3,3.

- 13 Edšake nyenu midientše misá-dšeñbā ye Iudafoi
 asane leñ le he, ake babao dientše miwa Nyoñmo
 14 asafo le yi ni mikpātā ehie, *ni mite mihie ye Iuda-
 foi asane le mli fē mitipei pī ye midšakubii atēñ, ni
 mihie badō naakpa ye sādši ní dšē mitšemei le adēñ
 15 ní aňo-hāwō le ahewō le. *Ši beni esa Nyoñmo ní
 fāmi ke-dšē minye musūñ bēbe ni eke edromō le tšé-
 16 mi ke-ba le hie, *ní edšie ledientše ebi le kpo ye
 mimli, koni midšadše ehe sanekpakpa le mitšō ye
 dšeñmādši le atēñ le : amrō le mike helo ke lá halaa
 17 mli, *ni misá miyaa Ierusalem hū ye mei ní dši
 bofoi dāni mitšō nakai le aňō, ši moñ miyiñ ke-te
 Arabia, ni misá mikū mise ke-ba Damasko ekoñ.
- 18 Keke le no se afii etē le, mite Ierusalem ni mike
 Petro yagba sane, ni mihī eňō gbii nyoñma-ke-enu-
 19 mō; *ši bofoi le atēñ mokroko ni minaa, ake dša
 20 Iakobo, Nuntšō le nyemi le. *Ši nii ní miñmāanye
 ne, na, Nyoñmo hie mikēō ye, akeši mimalee.
- 21,22 No se le miba Siria ke Kilikia niañ. *Ši miyō ne,
 alée mihie ye Iudea asafoi ní yō Kristo mli le atēñ;
 23 *ši moñ amēnuō keke ake, moni wawō yi sá le,
 agbene le edšadšeō hemō-ke-yeli ní sá ni ekpātā hie
 24 le he sanekpakpa le etšōō ne, *ni amēwo Nyoñmo
 hie nyam ye mihewō.
- 2.** Keke le no se afii nyoñma-ke-edfe soññ le misá
 mite Ierusalem, ni Barnaba kemi te, ni miño Tito hū
 2 mifata wōhe. *Ši mite ye kpodšiemō ko nā, ni mike
 sanekpakpa ní mišieō ye dšeñmādši le atēñ le yañme
 amehie, ši titri le mei ní abuōame le ahie, beni afe ní
 3 mifoi ní mihieō alo mihie le akafe yaka. *Ši kēle,
 Tito tete ní kemi yō ní edši Hellanyo le, anyēē eno

13) Bof.26,4. 9... 15) Rom.1,1. Ier.1,5. 16) Mat.16,17. Gal.2,7.

18) Bof.9,26. 19) Mat.13,55. 21) Bof.9,30.

2.— 1) Bof.15,2. 2) 1,12; 2,6.9. 4,11. Fil.2,16. 3) Bof.16,3.

- 4 ake éfo ehe ketia, *edšakeši amale-nyemimei komei éba mli aʷerefiān, ni amedšu ši ke-ba amebasra wòhè ní woye ye Kristo Iesu mli le, koni ameyewo nyòdši;
- 5 *ši amē le, dšee ñmletfā kome tete wòke toibō ñmē-ame gbe, koni sanekpakpa le anokwale le áhī ši šiññ áhānye. *Ši mei ní abuame ake amedši noko le, —
- 6 bofēbo ní ameyo sá le, edšee mihe sane ko, Nyonmo kwēē gbomo hīe ehālaa, — edšake mi le, mei ní abu-
- 7 amē le, amefataa he noko amehāāmi; *ši moñ, beni amēna ake atu fō sanekpakpa le awo midēñ,
- 8 take boni atu ketiafō nō awo Petro deñ, *edšake moni tšu nii ye Petro mli koni eye bofosane ye ketiafō leñ le, le noññ etsu nii ye mi hū mimli ye dšēñ-
- 9 mādši le atēñ le, *ni beni ameyo dromo ní año-hāmi le, Iakobo ke Kefa ke Iohane ní abuame ake akula-
- 10 ameya ketiafō le mli; *ši ohīafoi keke ni amēke koni wókai, no noññ he mōdeñ mibō ake mafe.
- 11 Ši beni Petro ba Antiokia le, mikelē damo ši hīe ke
- 12 hīe ni mikū enā, edšake aflō enā. *Edšake dāni meikomei dšē Iakobo nō ba le, eke dšēñmādšiañbii le yeo nii; ši beni amēba le, etši ehe ni egbla ehe ši,
- 13 edšake eše mei ní dšē ketiafō leñ le gbeyē. *Ni Iudafoi ní efē le hū kele fe osato, koni agbla Barnaba tete abafata amesato le he. *Ši beni mina ake amē-
- 14 nyiee trōmō ye sanekpakpa le anokwale le nā le, mikē Petro ye amefē amehie ake : Ke bo ní odši Iudanyo le ohīo ši ye dšēñmādši agbenā le nā, ni dšee tamō Iudanyo le : té fe tēñ ní onyēo dšēñmādšiañbii
- 15 le anō ake amehī ši ye Iudafoi agbenā le nā? *Wō ní afōwō Iudafoi ní wòdšee ešafeloi ní dšē dšēñmādši

4) Bof.15,1,24. 5) 3,1. 6) Bof.10,34. 7) Bof.9,15; 13,46; 15,12. 9) Ioh.1,42. 10) Bof.11,30; 12,25; 24,17. 12) Bof.10,28; 11,3. 14) 1Tim.5,20.

- 16 lẹ amlí lẹ, *ši wọlẹ akẹ abuu gbomo bem kẹ-dṣee mla nitṣumọi amlí, akẹ dṣa atṣó Iesu Kristo nọ hemọ-ke-yeli lẹ nọ kẹkẹ: hewọlẹ wọ hù wọhẹ Kristo Iesu nọ wọye, koni abuwọ bem kẹ-dṣe Kristo hemọ-ke-yeli mli, ni dṣee mla nitṣumọi amlí; akẹ noni abuu helo-ko-helo-ko bem kẹ-dṣe mla nitṣumọi amlí lẹ.
- 17 *Ši agbene, ké wọ ní wọtao akẹ abuwọ bem ye Kristo mli lẹ anawọ akẹ wọdientṣe wọdṣi eṣafelọi lolo lẹ, bẹlẹ Kristo dṣi eṣa sọlọ, lo? Dabida!
- 18 *Edṣake kẹ nii ní mikũmọ lẹ noni mimaa ekoñ lẹ, 19 bẹlẹ mitṣo midientṣe mihe akẹ nọtọlọ dṣimi. *Edṣake mi lẹ mitṣo mla nọ migbo mihā mla, koni mihie akā 20 ahā Nyoũmo. *Aseñmi kẹ Kristo; ši dṣee mi mihie kā doññ, ši Kristo ni hie kā ye mli; ši noni mihie kā ye helo mli agbene lẹ, hemọ-ke-yeli ní dṣi Nyoũmo bile, moni sumọmi ni eño ledientṣe ehe ehā ye mihe- 21 wọ lẹ nō lẹ mli mihie kāa ye. *Mikwaa Nyoũmo dromọ lẹ; edṣake, ké mla nọ ni dṣale tṣoo kẹ-baā lẹ, bẹlẹ Kristo lẹ, yaka egbo.

3. **O** Galatiamei ní bẹ yitṣoñ! namo kpenye ayẹ akẹ nyekabo ankwale lẹ toi? mei ahie ní atēn Iesu 2 Kristo ye, akẹ-ní aseñle ye nyeteñ po lẹ! *Ene kẹkẹ mitao makase ye nyenā: mla nitṣumọi amlí nyenā Mumọ lẹ kẹ-dṣe, alo hemọ-ke-yeli toibō leñ?
- 3 *Aso nyebe yitṣoñ neke? Ní nyeke mumọ boi lẹ, 4 agbene helo nyeke-agbe nā, lo? *Nō babao ní nyena ne, yaka nyena, lo? kẹ yaka hù poñ lẹ!
- 5 Bẹlẹ moni kẹ Mumọ lẹ keonye ni etṣuo hewalenii ye nyemli lẹ, mla nitṣumọi amlí alo hemọ-ke-yeli

16) Bof. 15, 10. Rom. 3, 20, 28; 4, 5; 11, 6. Ef. 2, 8. 19) Rom. 6, 2, 6, 11, 14; 7, 6; 14, 7.

20) Joh. 17, 23. 2 Kor. 5, 15, 17; 13, 5. Gal. 1, 4. -- 21) 3, 18, 21; 5, 4.

3.— 1) 2, 14; 5, 7. 5) Rom. 10, 8.

6 toibō mli efeḡ ke-dṣeḡ? *Takeḡ boni “Abraham
 he Nyoũmo eye, ni abu eneḡ dṣaleḡ ahāleḡ” le.
 7 *Bēle nyenaä nyelea ko akeḡ mei ní dṣeḡ hemo-ke-
 8 yeli mli le, nomei nonũ dṣi Abraham bii. *Ši akeḡ
 noni ñmāleḡ le na momo akeḡ hemo-ke-yeli mli Nyoũ-
 mo abu dṣeñmādṣi le abem ke-adṣeḡ hewoḡ le, edṣadṣe
 sanekpakpa le etšō Abraham eto akeḡ: “O mli aa-
 9 dṣō dṣeñmādṣi le fē ye!” *Bēle mei ní dṣeḡ
 hemo-ke-yeli mli le, adṣōoameḡ ke Abraham ní he ye
 10 le. *Edṣakeḡ mei abo ní dṣeḡ mla nitsumoḡi amli le,
 lōmo ṣiṣi ameyo; edṣakeḡ ánmā akeḡ: “Alomḡ mo-
 fēmo ní ehĩñ ṣi ye nii fē ní ánmā ye mla le
 11 wololeñ le mli ní efe le.” *Ši akeḡ-ni mla mli
 le abuu moko bem ye Nyoũmo hie le, eye faññ,
 edṣakeḡ “dṣalḡ le, hemo-ke-yeli mli eyi aná
 12 wala ke-adṣeḡ”; *ši mla le, dṣee hemo-ke-yeli
 mli edṣeḡ, ši moñ “moni feḡ nii neḡ yi aná wala
 13 ye mli.” *Kristo kpōwoḡ ke-dṣeḡ mla le lō-
 moḡ le mli, akeḡ noni etšō lōmoḡ ehāwoḡ le,
 edṣakeḡ ánmā akeḡ: “Alomḡ mofēmo ní tṣotṣoro
 14 tṣo noḡ” le; *koni dṣeñmādṣi le anḡ Abraham dṣō-
 moḡ le aba ye Kristo Iesu mli, ní woḡeḡ hemo-ke-yeli
 le aná Mumḡ le ṣiwō le.
 15 Anyemimei, mīwieleḡ gbomeiañ: Gbomo ṣamañṣeo-
 kpāñmoḡ tete, keḡṣi awadṣe le, moko kwañ, ni asañ
 16 moko fatañ he noko. *Ši Abraham le, awie ṣiwōi le
 ahāleḡ ke eseṣi le. Ekēē akeḡ: “ke eseṣibii le,” takeḡ
 mei pī anō, ši moñ takeḡ mokome nō le, akeḡ “ke o-
 17 seṣi le,” moni dṣi Kristo le. *Ši eneḡ kēmḡ he miyoḡ:
 Kpāñmoḡ ní Nyoũmo ewadṣe eto ye Kristo noḡ le, mla
 ní awo no seḡ afii ohaí-edfe-ke-nyoũmai-etē le, ekwaa

6) 1Mos.15,6. 8) 1Mos.12,3. 9) Rom.4,16. 10) 5Mos.27,26. Iak.2,10.
 11) Hab.2,4. Rom.1,17. 12) 8Mos.18,5. 13) Rom.8,3. 2Kor.5,21. 5Mos.21,23.
 14) 8. 15) Heb.9,17. 16) 1Mos.22,18. 17) 2Mos.12,40. (Bof.7,6.)

- 18 no, ní efo šiwō le se. *Edšake ke mla mli ni gbošiniyeli le dše le, edšeñ šiwō le mli doññ; ši Abraham le, šiwō nọ Nyoñmo tšó eño-kèle.
- 19 Agbene mẽ dši mla le mo? Notōmoì le ahewo año-fata he, ke-baši beyinọ ní seši ní awo ši ahā le aba; ni atšó ñweibofoi anọ awo, ye mlidamọlo deñ.
- 20 *Ši mlidamọlo le, edsee mokome nō, ši Nyoñmo le, 21 mokome dšile. *Agbene mla le, ani ešio Nyoñmo šiwōi le? Dabida! Edšake ahā mla ko ní yo he-wale boni eke ahā wala dšikule, běle mla noññ mli 22 ni dšale le dše leleñ. *Ši moñ ñmāle le ná nii fiā yi ye eša šiši, koni šiwō le adše Iesu Kristo hemọ-ke-yeli mli ahā mei ní heọ yeọ le. *Ši dāni hemọ-ke-yeli le ba le, atowọ ye mla šiši, ni aná woyi ato 23 hemọ-ke-yeli ní abadšie kpo le. *Běle mla le etšó wotšoselo ke-te Kristo ñō, koni hemọ-ke-yeli mli abuwọ bem ye. *Ši noni hemọ-ke-yeli le ba le, wọbe tšoselo šiši doññ.
- 24 Edšake nyefē le Nyoñmo bii dšinye ye Kristo Iesu mli ke-tšó hemọ-ke-yeli le nọ; 25 *edšake nye mei abọ ní abaptisinye awo Kristo mli le, nyewo Kristo. *Dšee Iudanyo alo Hellanyo doññ; dšee nyōñ alo hehielo doññ; dšee nū alo yō doññ: edšake nyefē, mokome dšinye ye Kristo Iesu mli.
- 26 *Ši ke nye le nyedši Kristo nō le, běle Abraham seši dšinye, ke šiwō nā gbošiniyeloi hū.
4. Ši mīkē ake, gbiiabo ní gbošiniyelọ dši abifao le, sroto ko be eke tšulọ ko teñ, tšẹ le dši nii fiā nuntšo 2 le; *ši moñ eye lelọi ke semei ašiši ke-yaši beyinọ 3 ní tšẹ le eto le. *Nakai noññ kē wọ hū, beni wọdši

19) Rom.5,20. Bof.7,38.53. 21) Rom.8,2... 22) Rom.3,9.19; 11,32. 23) 4,3. 24) Rom.10,4. 26) Ioh.1,12. Rom.8,14-17. 27) Rom.6,3; 13,14. 28) Rom.10,12. 1Kor.12,13. 29) 7. Rom.9,7.

4.—3) 3,23; 5,1. Kol.2,20.

abifabii le, woyō dse neñ šišidšēnibii anyōnyeli le
 4 šiši. *Ši beni be fále le eše le, Nyoñmo tšū
 ledientše ebi le ke-ba, yō ko bafóle, eba
 5 mla šiši; *koni ebakpō meini yō mla šiši
 6 le, ní woná biyeli hegbe le. *Ši ake noni bii
 dšinye hewo le, Nyoñmo tšū ebi Mumo le ke-ba nye-
 7 tšuii amlí, moni boo ake: "Abba, atā!" le. *Bēle
 odsee tšulo doññ, ši moñ, bi dšio; ši ke bi le, bēle
 Nyoñmo wofase hū ye Kristo hewo.

8 Ši no be le mli moñ, beni nyelée Nyoñmo le, nyefe
 mei ní dsee nyoñmoi ke-dše amešišidšē le anyōdši;
 9 *ši agbene, ní nyeleo Nyoñmo, alo moñ, ní Nyoñmo
 elenye le: té fe tēn ní nyetšō nyehe ekoñ ke-te ohia
 šišidšēnibii ní gbedeo le aňō, ní nyesá nyetaoo ake
 10 nyefe amenyōdši ekoñ ke-dše šišidšē leñ? *Nye-
 11 buo gbii ke nyōdši ke bei ke afii fitšofitšo. *Miše
 gbeyē mihānye, ake aleenō yakatfā migba mihe nā
 mihānye le.

12 Nyetamoami, edšake mi hū mitamonye, anyemi-
 mei, míkpanye fai. Noko ní edšaa gbē le nyefekomi;
 13 *ši nyele ake helo gbedēmō hewo midšadše sane-
 14 kpakpa le mitšōnye tšutšu le, *ni nyenātšō ní aňo-
 tšō nyenā ye mihelo mli le, nyegbee he guo ni nye-
 kwaa hū; ši moñ tamō Nyoñmo bofo nyeheremi
 15 hīeme, tamō Kristo Iesu dientše. *Agbene mē dši
 nyehedšole ní nyeyo le? Edšake miyeo nyehe
 odase ake, anyē afe dšikule, nyefāmo nyehiñmeii
 16 tete nyeño-hāmi! *Aso nyehenyelo mitšō, ake mi-
 17 wieo anokwale mitšōonye hewo ne? *Ameboo
 nyehe modeñ kpakpa ko; ši moñ ametaoo ake ame-
 ñaa nyeyi se, ní nyebo ame moñ amehe modeñ.

4) Ef.1,10. 5) 3,13. 6) Rom.8,15. 7) 3,29. Rom.8,16... 10) Rom.14,5.
 11) 2Ioh.8. 12) 2Kor.2,5. 13) 1Kor.2,3. 14) 2Sam.14,17; 19,28. Mal.2,7.
 16) Am.5,10. 17) 1,7. Bof.20,30. Rom.10,2. 2Kor.11,2.

- 18 *Ši ke nyebō mōdeū ye noni yō feo he dā, ši dšee
 19 beni mikenye yō le keke le, no hī. *Mibii bibii ní
 mikōmoō ke nyefomō ekoñ ke-yaši beyinō ní ašō
 20 Kristo subañ ye nyemli le: *ši miná ní miye nye-
 masei agbene ní matsake migbē, edšake miyiñ feomi
 košikoši ye nyehewo!
- 21 Nyekēami, nye mei ní nyetaoō ake nyehi mla šiši
 22 le, ake nyenuu mla le, lo? *Edšake ánmā ake Abra-
 ham ye bii enyo, mokome le, eke tšūloyō le fōle, ni
 23 mokome hū, eke odehe le fōle. *Ši agbene le, moni
 eke tšūloyō le fō le, afole ye helo nā; ši moni eke
 24 odehe le fō le, šiwō le nō atšō afole. *Nekē nii ne
 aňo-buo abe: Enemei dši kpāñmōi enyo le: ekome
 le dšē Sinai goñ le nō, ni nyōnyeli mli efoō ewoo: no
 25 dši Hagar; *edšake [Hagar le dši] Sina goñ le ye
 Arabia; ši eke ňmeneme Ierusalem le tšáa nō, edšake
 26 eke ebii le dši nyōdši; *ši ňwei Ierusalem le dši
 27 odehe le, mo noññ ní dši (wofē) wonye le. *Edšake
 ánmā ake: “La nyámolala, bo ní ofe kene ní
 ofoō; tfa nyámolala ni oblo ke miše, bo ní
 okōmoō; ake moni be moko le bii le efá fē
 28 moni yō wu le po!” *Ši nye le, anyemimei,
 29 Isak nā nyedši šiwō bii le ye. *Ši běle take boni
 no be le mli hū moni afole ye helo nā le waā moni
 yō mumo nā le yi le, nakai noññ kē agbene hū.
 30 *Ši mē moñ ni ňmāle le kē? “fiemo tšūloyō le
 ke ebile; edšake tšūloyō le bi le ke odehe
 le bi le akaye gbošinii!”
- 31 Běle, anyemimei, wōdšee tšūloyō bii, ši moñ odehe
 le bii.

19) 1Kor.4,15. 21) 9; 3,23. 22) 1Mos.16,15; 21,2... 23) Rom.9,7...
 24) 5,1. Rom.8,15. 26) Heb.12,22. 27) Ies.54,1. 28) 23. Rom.9,7...
 30) 1Mos.21,10.12. 31) 26; 3,29.

5. Nohewoḷe odeheyeli ní Kristo ehā woye ḷe mli
nyedamoa, ni nyekahāa aboanye nyōnyeli apā ḷe
2 ekoñ. *Na, mi Paulo ne, miye nye kēmō he, ake,
kedši nyeflo nyehe ketia ḷe, Kristo he be senámō ko
3 hānye. *Ši misá miye odase mihā gbomo-fē-gbomo
ní foḷ ehe ketia ḷe, ake ehie nyōmō ake eye mla mū
4 ḷe fē nō. *Nyekē Kristo be sane kwrā, nye mei ní mla
mli abuonye bem ye ḷe; dromō ḷe mli nyegbe ši ke-dše.
5 *Edšake wō ḷe, mumō woḷe-meḷ dšale nōhiekāmō
6 ḷe ke-dšeḷ hemō-ke-yeli mli. *Edšake Kristo Iesu
mli ḷe, dsee ketiafō ni nyēo noko efeḷ, ni dsee fō hū,
ši moñ hemō-ke-yeli ní tšōḷ suomō nō etšuo nii ḷe.
7 Nyeša foi dšogbā; namo po ni tšinye gbē ní nye-
8 kabo anokwale ḷe toi? *Yiñtšómō ne, dsee moni
9 tšénye ḷe mli edše. *Māša bibio ḷe, má mū ḷe
10 fē ešaä. *Mi ḷe miño mihie mifō nyenḷ ye Nuntšō
ḷe mli, ake nyedfēññ nokroko nō; ši moni haoonye
11 ḷe, mofēmo ní dši ḷe, eetēre ekodšomō. *Ši mi ḷe,
anyemime, ke ketiafō ḷe ni mišieḷ lolo ḷe, meba moñ
ni awaāmi yi lolo? no kulē afo señmōtšo ḷe he nātšō
12 ḷe se. *Ō kulē aná aflo mei ní traā nyemli ḷe hū afie!
13 Edšake nye ḷe, heyeli mli atšénye ke-ba, anyemi-
mei; ši no keke: heyeli ḷe akatšō hegbe nhā helo ḷe;
ši moñ nyetšōa suomō mli nyesōmōsōmōa nyehe.
14 *Edšake mla mū ḷe fē ḷe, wiemō kome mli eyiḷ obō
ye, ye enē mli ake: “Sumō onanyo take boni
15 osumōḷ bodientšē ohe” ḷe. *Ši ke nyekōmō-
kōmōḷ nyehe ni nyeyeyeḷ nyehe ḷe, nyekakwea ní
nyefitefitea nyehe!
16 Ši mikē: Mumō nyekē-nyiea, ni nyegbeñ helo sedī
17 nā kwrā. *Edšake helo ḷe diḷ nii ase ešio mumō ḷe,

5.— 1) 4,5,31. Bof.15,10,19. 3) Iak.2,10. 6) 6,15. 1Kor.7,19. Iak.2,18.
8) 1,6. 9) 1Kor.5,6. 10) 1,7. 2Kor.11,15. 11) 1Kor.1,23. 12) Lal.12,4.
13) 1Pet.2,16. 14) 3Mos.19,18. Rom.13,8... 16) 25. 17) Rom.7,15,23.

ni mumo le hũ diq nii ase ešiq helo le; ši enemei ke
 anehe yee, koni nyekafe nii moñ ní nyesumoo le.
 18.19 *Ši ke mumo kplaanye le, nyebe mla šiši. *Ši faññ
 helo le nitšumoi le dšeo kpo, nii ní dši
 gblāfitemo, adfamañbō, mūdšinitšumo,
 20 nyeñnyeñtfibō, *wōñdšámō, sũ, nye, bei,
 awuñāyeli, mlilawōi, blomoi, atuātšemoi,
 21 mligblamoi, hiekoī, awuyeli, *dātōi, fu-
 femo ke nii ní tamō enemei le, nii ní mī-
 kēnye mīto, take bōni mikēnye mito sá
 le, ake meini yeo neke nii ne le, ameyeñ
 22 Nyonmo mañtšeyeli le. *Ši mumo le yibii
 le dši suomō, mīše, hedšole, tšuišitō, mli-
 hile, edšūrōfemo, hemo-ke-yeli, mlidšole,
 23.24 hiešikāmō; *enemei ne mla ko eguu. *Ši mei
 ní dši Kristo nō le, ameseñ helo le ke hiedonii ke
 sedii le fē.

25 Ké wōhīe kā ye mumo le mli le, nyehāa wōnyiea
 26 ye mumo le mli hũ. *Wōhīe akakō yakayaka-
 anumnyam nō ní wōwowo wōhe mlila ni wōhe
 ntšētšē wōhe!

6. Anyemime, keđši anina moko hũ ye notōmō ko
 mli le, nye ní nyedši mumo-gbomei le nyesāā neke
 mo ne ekoñ ye mlidšole mumo le mli; ni osra bo-
 2 dientše ohe, koni akatsō bo hũ onā. *Nyedšatsui le
 nyehereherea nyehe nyetērea, ni nakai nyeagbe
 3 Kristo mla le nā. *Edšake ke efeo moko ake noko
 4 dšile ni edšee noko le, ledientše ehe ešišiuo. *Ši
 mofēmo le, ledientše enitšumo moñ éka ékwe ake
 esa, lo, ni nolē eená noko ye ledientše emli keke

19) 1Kor.6,9. 21) Luk.21,34. 1Kor.6,10. Ef.5,5. Kpods.22,15. 22) Ef.5,9.
 23) 1Tim.1,9. 24) 6,14. Rom.6,6. Kol.3,5. 25) 16. Rom.8,4. 26) Fil.2,3.

6.— 1) Mat.18,15. Jak.5,19. 2) Rom.14,1. 4) 1Kor.4,5.; 11,28. 2Kor.13,5.

- 5 ní eefā efō nō, ni dsee mokroko nō le nō. *Edšake mofēmo atēre ledientšē edšatšu le.
- 6 Ši moni ake wiemo le tšōgle le áhā moni tšōgle le
7 kele aye nibii kpakpai fē pe. *Nyekadūa gbē: Nyoimo le, aliile yaka. Edšake nō pe ní
8 gbomo dūo le, no noññ eekpa hū; *edšake moni dūo nii ye ledientšē ehelo le mli le, ehelo le mli eekpa fitemo ke-adšē; ši moni dūo nii ye mumo le mli le, mumo le mli hū
9 eekpa nāñ wala ke-adšē. *Ši noni wofeo ekpakpa le, nyekahāa mītoawo, edšake ledientšē ebe ní sa mli wobakpa hū, keđši wonidšiañ edsee wui le.
- 10 *Bēle ake noni woyō dekā hewo le, nyehāa wofea mei fē edšūrō, ši titri le mei ní dši hemo-ke-yeli le webii le.
- 11 Nyekwea niñmā agboi ní mike midientšē minine
12 ñmā mihānye! *Mei abo ní taoō ake amehie aba nyam ye helo mli le, ame amenyēo nyeno ní aflonye ketia, beni afe keke ní ake Kristo señmotšo le akawaame yi. *Edšake mei ní aflōame ketia le dientšē tete yee mla le nō; ši moñ ametaoō ake aflonye ketia,
13 koni amefā amefō nyehelo hō le. *Ši mi le, akaba mli ake mafā mafō noko nō ake dša wō-Nuntšo Iesu Kristo señmotšo le nō, no noññ mli ní atšō aseñ dseñ
14 ahāmi, ni mi hū aseñmi ahā dše le. *Edšake Kristo Iesu mli le, ketiafō dsee noko, ni asañ fō hū dsee
15 noko, ši moñ bō hē keke dši noko. *Ni mei abo ní neke susumokpā ne nā amenyieo ye le, hedšole ke mōbonale aba ameke Nyoimo Israel le fē nō!

5) 2Kor.5,10. 6) 1Kor.9,14. 8) Rom.8,13. 9) 2Tes.3,13. 10) 2Pet.1,7.
12) 5,11. Fil.3,18. 13) Bof.15,10. 14) Ier.9,24. 1Kor.1,31; 2,2. Rom.6,6.
15) 5,6. Ioh.3,7; 15,14. 1Kor.7,19. 2Kor.5,17. 16) Lal.125,5; 128,6.

- 17 Noni efe le hewo le moko akagba minā doññ; edšake mi le, Nuntšo Iesu pilamo-okadii mihie ye migbomotšo le mli.
- 18 Wo-Nuntšo Iesu Kristo dromo le ke nyemumo le ahī ši, anyemime! Amen.

(Anmā amādše Galatiamei le ke-dše [Roma] Efeso.†)

EFESOBII AWOLO

NÍ PAULO MĀDŠEAME LE.

1. Paulo, Iesu Kristo bofo ye Nyoñmo suomō nā le ñmāa ke-yahāa meikroñkroñ ní yo Efeso ke heyeliloñ
- 2 ye Kristo Iesu mli le: *Dromo ke hedšole ahānye ke-dše Nyoñmo wotše le ke Nuntšo Iesu Kristo ñō!
- 3 A'dšō Nyoñmo ke wo-Nuntšo Iesu Kristo tše le, moni ke mumoñ dšōmo le fē dšōwo
- 4 ye ñweiniiañ ye Kristo mli, *take bo noññ ní ehalawo ye le noññ emli dāni ato dšēñ šiši, koni
- 5 wofe kroñkroñ ní wofe akaba kpa ko ye ehie, *ni suomō mli edšiewo ye eto ebiiyeli le ke-tšō Iesu Kristo no ehā ehe, take boni esa ehie ye esuomō le
- 6 nā; *koni año-dšie edromo anumnyam le yi, nō
- 7 mli ní edrowo ye moní asumō le mli le, *mo mli noññ ní woyō kpōmō le ye elá le hewo, noni dši no-
- 8 tōmōi afā le ye edromo fále le nā, *noni eteke no
- 9 ehāwo ye nā ke ñālē fē mli le, *ake-ní ehā wole ledientše esuomō leñ tēmosane le ye ledientše ehie-
- 10 sale le nā, noni eto eyiñ ye emli *ehā bei le ayino

17) 2Kor.1,5; 4,10. 2Kor.11,23... 18) 2Tim.4,22. Film.25. †? Bof.19,10.

1.—2) Rom.1,7. 1Kor.1,1... 3) 2,6. 4) Ioh.15,16. Rom.8,29. Ef.5,27.
5) Ioh.1,12... 6) Mat.3,17. 7) Kol.1,14. Ef.2,7,18; 3,8,16. Heb.9,12.
9) 3,4,5,9. Rom.16,25. 10) Gal.4,4. Kol.1,20.

11 le gbedšianotō, koni aňo nibii fē ato yitšo kome šiši
 ye Kristo le mli, nii ní yō űwei ke nii ní yō šikpoň
 12 le nō le fē, ye emli, *mo nonň mli ní woye gbošinii
 hū, ake noni adšiewo ato ye moni tšuo nibii fiā le
 13 yintō nā, boni sa ledientše esuomō űawō le hie le,
 *koni wofe enumnyam yidšiemō, wō mei ní sá ní
 14 wohie kā Kristo nō, *mo nō ní nye hū, beni nyenu
 anokwale le wiemō le ní dši nyeyiwalaheremō le
 sanekpakpa le, nyehie kā, mo mli ní beni nyehe
 nyeye le hū aso nyenā ye ke šiwō le Mumō kroň-
 15 kroň le, *moni dši wogbošinii le akleňkleňnō le,
 koni aňo-kpō emei ní dši ledientše enii le, ní adšie
 enumnyam le yi.

15 Enehewole mi hū, beni minu nyehemō-ke-yeli ní
 nyeyō ye Nuntšo Iesu mli ke nyesuomō ní nyekē-
 16 sumō meikroňkroň le fē he le, *mifōō nyehe šidā,
 17 ni mikaionye ye misolemōi le amli, *koni wō-Nun-
 tšo Iesu Kristo Nyoňmo ní dši anumnyam tše le ahā-
 18 nye nā ke kpodšiemō mumō ye enilē le mli, *ní
 nyetšui hiňmeii aňo atše, koni nyenā nyele noni dši
 etšémō le nohiekāmō le, ke noni dši egbošinii anum-
 19 nyam fále le ye meikroňkroň le amli, *ke noni dši
 ehewale le dale ní tekeo nō babao hāawō ní wöheo
 20 woyeo le ye enyēmō mliwale nitšumō le nā, *noni
 etšu ye Kristo mli etele ši ke-dše gbohī ateň, ni ekele
 21 tá ledientše eninedšūrō nō ye űweiniiaň, *ye onu-
 kpayeli ke hegbe ke hewale ke nuntšoyeli fē ke
 gbei-fē-gbei ní awo dšee benebe ne mli keke, ši be
 22 ní baba le mli hū le aňo, *ni eňo nibii fiā eto enā-
 dšiaši, ni le nonň eňole ewo nibii fē nō yitšo ehā

11) Bof.26,18. Kol.1,12. Rom.8,28. 13) 4,30. 14) 2Kor.1,22; 5,5.

15) Kol.1,4. 16) Rom.1,8. 17) Rom.6,4. 18) 2Kor.4,4. 20) Lal.110,1.

21) Kol.2,10. 22) 4,15; 5,23. Lal.8,7. Mat.28,18. Kol.1,18.

23 asafo le *ní dši egbomotšo le ke moni yiḡ nibii fē ye mei fē mli le yimo le.

2. Nye hū ní nyedši gbohī ye notōmōi le ke ešai le
 2 amlī, *nii ní nyenyie ye mli sá le ye neke dše neñ be le nā, ye kōyōñ-hegbe le lumo le, mumo ní agbene etšuo enii ye toigbēle bii amlī le lumo le nā le, —
 3 *nomei amlī wofē hū woba wodšeñ ye sá le ye wō-helo sedii le amlī, ni wofe helo le ke dfeñmōi le asuomōnānii le, ni wodši mlifū bii ye wofomōsu le nā,
 4 take mei ní efe le hū : — *kēle Nyoñmo, moni dši ni-atše ye emōbonale gbefañ le, etšó ledientše esuomō
 5 babao ní eke-sumowō le no *ni wō ní wodši gbohī ye notōmōi amlī le, etšie wōke Kristo noññ hie, —
 6 dromō año-here nyeyiwala! — *ni ete wōkele ši, ni eno wōkele fē etá ñweiniiañ ye Kristo Iesu mli,
 7 *koni bei ní baba le amlī le edšie ledientše edromō fále ní tekeḡ no le kpo ye mlihīle ní etšōwō le mli ye
 8 Kristo Iesu mli. *Edšake dromō año-here nyeyiwala ke-tšó hemō-ke-yeli no, ni ene le, dšee nyemli edše, Nyoñmo nōkēñō ni,
 9 *dšee nitšumōi amlī edše, koni moko
 10 akafā. *Edšake le noññ enifemōnii dšiwō, abowō ye Kristo Iesu mli ahā nitšumōi kpakpai atšumō ní Nyoñmo ésā eto koni wōnyie ye mli.

11 Nohewōle nyekaia ake nye ní sá le nyedši dšeñ-mādšiamlibii ye helo mli ní mei ní atšéḡame ketiafō
 12 ní ake nidši fe ye helo mli le tšéonye fō le, *ake boni nyeyo no be le mli le ní nyebe Kristo, ni nyedši meikpōdši ye Israel mañyeli le mli ke gbōi ye šiwō-kpāñmōi le agbefañ le, noko no hiekāmō ko hū

23) 4,12,16,10. Rom.12,5. 1Kor.12,27.

2.— 1) Kol.2,13. 2) 5,8. Tit.3,3. Ef.6,12. Ioh.12,31. 3) Kol.3,7.
 5) Luk.15,24,32. 6) Rom.8,10. 2Kor.4,14. Fil.3,20. 7) 1,7. 8) Gal.2,16,--
 9) 1Kor.1,29. 10) Tit.2,14. Heb.13,21. 11) 2; 5,8. 12) Rom.9,4.

13 nyebe, ni nyebe Nyoŋmo tete ye dŋe neŋ le. *Ši
 agbene, Kristo Iesu mli le, nye ní sá ní nyeyo šoŋŋ
 14 le, nyebenke ye Kristo lá le mli. *Edŋake le dŋi
 wohedŋole le, moni ŋo woyi enyo le efe ekome, ni
 15 ekūmō teŋ gbogbo afabaŋ ní dŋi nye le, *ní leđien-
 tŋe ehelo le mli efo kitaī amla le ní ato ye akpoi aml
 le se ye, koni eŋo ameyi enyo le fē eboame gbomo
 16 hē kome ye leđientŋe emli efe hedŋole, *ní ekpātā
 ameyi enyo le fē ameke Nyoŋmo teŋ ye gbomotŋo
 kome mli ke-tŋō seŋmotŋo le nō, egbe nye le ye le-
 17 dientŋe emli. *Ni eba ebadŋadŋe hedŋole sanekpa-
 kpa le etŋō nye ní nyeyo šoŋŋ le ke mei ní ebeŋke le
 18 hū, *edŋake emli woyi enyo le fē woyō gbe ye, ye
 mumō kome mli, ke-yaā tŋe le ŋō.

19 Bēle agbene nyedŋee gbōi ke meikpōdŋi
 doŋŋ, ŋi moŋ nyedŋi meikroŋkroī le ana-
 20 nemei-maŋbii ke Nyoŋmo webii, *ní aŋo-
 mā bofoi le ke gbalōi le aŋiŋitō le, ní
 21 ekoŋte dŋi Iesu Kristo le nō, *mo mli ní atŋe
 tŋū ní amā le fē awo, ni eda efe solemotŋū kroŋkroŋ
 22 ye Nuntŋo le mli, *mo mli ní amāmonye hū afata
 he afe Nyoŋmo ŋihilehe ye mumō mli le.

3. Nohewole mi, Paulo, ní midŋi Kristo Iesu gbokle-
 2 fonyo hānye ní nyedŋi dŋeŋmādŋiamlibii le, — *ke-
 dŋi nyenu Nyoŋmo dromō ní aŋo-hāmi ye nyehewo
 3 le gbedŋianotō le he, *ake kpodŋiemō nā ehā mile
 tēmōsane le ye, take bōni miŋmānye fiofio momo le,
 4 *no mli ní, kedŋi nyekane le, ní nyeanyē nyeyo mi-
 5 ŋiŋinā ye Kristo tēmōsane le mli; *noni yinōi kro-
 komei aml ahāā gbomeiabii le ale ye, bōni agbene

14) Ies.9,6. Gal.3,28. 15) Kol.2,14. 2Kor.5,17. 17) Ies.57,19. Sak.9,10.

18) 3,12.- 19) 3,6. Heb.12,22.. 20) Mat.16,18. Ies.28,16.

22) 1Pet.2,5. Heb.3,6.

3.— 1) Bof.21,33. Fil.1,7,13. 2Tim.1,8; 2,9.. **3—5)** 1,9.. **4)** Kol.4,3.

adšie kpo atšō ebofoi ke gbaloi kroñkroi le ye mumo
 6 mli, *ake dšeñmādšiamlibii le afe ešiwō nanemei-
 wofasei ke nanyo-gbomotšo ke nanemei-yeloī ye
 7 Kristo mli, ye sanekpakpa le, *nō sōolo ní midši ye
 Nyoñmo dromō nikēni ní año-hāmi ye ehewale ni-
 8 tšumō le nā le, hewo : — *mi ní midši bibio fē hetše-
 loī le fē le, año neke dromō ne ahā, ake dšeñmādši
 le amli le midsadše Kristo fále ní anyēñ šiši ana le
 9 he sanekpakpa le mitsō, *ni mītēdše mei fē hie ní
 ame le noni dši tēmōsane ní año-tē ye Nyoñmo moni
 ke Iesu Kristo bō nii fē le mli le gbēdšianotō le,
 10 *koni agbene atšō asafō le nō ahā onukpai ke mei ní
 yo hegbe ye ñweiniian le ale Nyoñmo nā srotosrōto
 11 ní fá babao le, *ye nāñ-yiñ ní eto ye Kristo Iesu,
 12 wō-Nuntšo le, mli le nā, *mo mli hū ní woyō ekā
 ke hegbe ye hie-ke-ñofō mli ke-tšō ehemō-ke-yeli
 nō le.

13 Nohewole mīkpa fai koni nyekahā mītōnye ye mi-
 manei ní mina ye nyehewo le amli, edšake nyenum-
 nyam ni.

14 Eñhewo ní midroō minakutšei mihāa wō-Nuntšo
 15 Iesu Kristo tše, *mo mli ní atšēo tšeyeli-fē-tšeyeli
 16 ní yo ñweii ke šikpoñ nō le ke-dšeo le, *koni ye
 leđientše enumnyam fále nā le ehā nyetšō leđientše
 Emumo le nō nyeke hewale afe kpintiñ ye nyemli-
 17 gbomo le gbefañ, *ní Kristo ke hemō-ke-yeli le ahī
 ši ye nyetšuii amli, ní suomō mli nyešišifaī amōmō
 18 ši, ní nyemāmō ši šiññ ye, *koni nyená hewale, ní
 nyeke meikroñkroi le fē amōmō mli ale noni dši lemō
 19 ke kele ke mlikwole ke ñokwole le, *ni nyele Kristo

6) 1,13; 2,13.18.19. 8) 1Kor.15,9.. Rom.1,5. Gal.1,16. Ef.1,7.

9) 4. 1,9. Rom.16,25. Kol.1,16. 10) 1Pet.1,12. Rom.11,33. 11) 1,11.

12) Ioh.14,6.- Rom.5,2. Heb.4,16. 13) Kol.1,24. 16) 1,7; 2,7; 6,10.

17) Ioh.14,23. Kol.2,7. 18) Rom.8,39; 11,33. 19) 1,23. Kol.2,2,9..

suomō ní fē nilē babao lē, koni nyeyimō obōbō kē-ya
Nyoñmo yimō lē fē mli.

- 20 Ši moni nyēō babao efeō fē fē hū ní wōkpaā he fai
lo woyoo, yē ehewale ní tšuo nii yē womli lē nā lē,
21 *lē año anumnyam ahā yē asafo ní yō Kristo Iesu
mli leñ kē-yaši nāñoi anāñō yinōi lē fē! Amen.

4. Nohewōlē agbene mi ní midši gboklefonyo yē
Nuntšō lē mli lē, mīkpanye fai akē nyenyie boni sa
2 tšémō ní año-tšénye lē, *yē hešibādfeñmō kē mlidšōlē
fē mli, ní nyekē dfeñmō ní se tšēō ahiehīe nyehe yē
3 suomō mli, *ni nyebō mōdeñ ní nyeto mumō eko-
4 mefemō lē yē hedšōlē kpā lē mli; *akē gbomotšō
kome kē mumō kome, take bō moññ ní
atšénye hū yē nyetšémō nō hīekāmō kome
5 lē mli lē: *Nuntšō kome, hemō-kē-yeli
6 kome, baptisimō kome, *Nyoñmo kē mei
fē atšē kome ní yō wōfē wōñō ni etšōō
wōfē wōmli ni eyō wōfē wōmli lē.

- 7 Ši woteñ mofēmo, año dromō lē ahā yē Kristo ni-
8 kēnii asusumō lē nā. *Nohewōlē ekē: “Ekwo kē-
te ñwei, ni eño nomñōnii anom, ni ekē ni-
9 hāmōnii hā gbomei lē.” *Ši nō ní ekwo lē dši
mē, akē dša akē ekpleke ši hū tšutšu kē-te šikpoñ lē
10 šišiniian lē? *Moni kpleke ši lē, lē noññ hū dši
moni kwō kē-te ñweii fē ayiteñ lē, koni ewo nii fiā
11 obōbō. *Ni lē noññ ehā meikomei tšómō bōfoi, ni
meikomei gbaloi, meikomei hū sanekpakpadšadšeloi,
12 ni meikomei hū nōkweloi kē tšōlōi, *koni año-sā
hetšeloi lē ahā sōomō nitšumō kē Kristo gbomotšō lē
13 tfā; *kē-yaši beyinō ní wōnine ašē Nyoñmo bi lē

4.—1) Kol.1,10. 2) Kol.3,12. 4) Rom.12,5. 5) 1Kor.8,4.6. 6) 1Kor.12,6.
7) Rom.12,3. 1Kor.12,11. 8) Lal.68,19. Kol.2,15. 9) Ioh.3,13. 10) Bof.2,23.
11) Bof.21,8. 1Kor.12,28. 12) 1,23. Rom.12,5. 1Pet.2,5.

- hemq-ke-yeli ke nilē ekomefemo lē nō ní wofe nū
 14 mū ye Kristo daļē mū lē susumo nā; *koni wokafe
 abifabii ní tšōmō kōyo-fē-kōyo hosoqame, ni akplaā-
 ame ke-yaā ke-baā ye gbomei ašišinyiemō lē mli, ye
 15 kōtōmpō ní yo šišiumō ūātšoī lē mli lē; *ši moñ
 wofe anokwafoi ye suomō mli, ní wofere ye nibii fē
 16 gbēfañ ye lē yitšo lē noññ ní dši Kristo lē he; *mo
 mli ní gbomotšo mū lē fē šimošimoq ehe nō ní ewa-
 waā ehe etšōq hefatamō talq-fē-talq lē nō ye henō-fē-
 henō nitšumō susumo lē nā, ni ehāa gbomotšo lē daā,
 ní emā ledientšē ehe ye suomō mli.
- 17 Nohewolē enē mikēo ni miyeo he odase ye Nuntšo
 lē mli, akē nyekanyie tamō bōni dšēñmādšianbii kro-
 komei lē hū nyieo ye ameyaka-dšēñmō lē mli lē doññ,
 18 *edšakē amēdšēñmō mli éwo duñ, ni meikpōdši dši-
 amē ye Nyoñmo wala gbēfañ, ye noni amēbe nilē ye
 19 amēmli ni amētšuii hū éwa hewo lē; *nokonoko
 edoqame doññ hewo lē amēño amēhe amēhā nyeñ-
 nyeñtšibō, ní ameyatšu mūdšiniī fiā ye hiedšomō mli.
- 20 21 Ši nye lē, dšee nakai nyekase Kristo lē, *ke dši
 nakai akē nyenu ehe, ni emli hū atšōnye ye, take
 22 bōni dši anokwale ye Iesu mli, *akē nyešē tšutšu
 dšēñbā lē nā gbomo momo ní efite ye šišiumō sedii
 23 lē anā lē nyefō, *ni nyesá nyekē nyedšēñmō mumō
 24 lē atšōmō ehē, *ni nyewo gbomo hē ní abo
 ye Nyoñmo nā ye anokwa dšale ke hetše-
 mō mli lē.
- 25 Nohewolē nyešēa amale nyefōa ní “nyeteñ mo-
 fēmo ke enanyo awie anokwale,” edšakē wo-
 dientšē wofe henii dšiwō.

14) 1Kor.14,20. Heb.5,13; 13,9. 15) 1,22; 5,23. Kol.1,18. 16) Kol.2,19.
 17) Rom.1,21. 18) 2,12. 22) Rom.8,13. Kol.3,9. Gal.6,8. 23) Rom.12,2.
 24) 1Mos.1,26. 25) Sak.8,16. Kol.3,9. Rom.12,5.

26 “Nyemli afūa, ni nyekafea eša;” hūlū
 27 akanyō nyemlila lē nō, *ni asaŋ nyekahā abonsam
 28 lē hegbe. *Dšulo lē akadšu doŋŋ, ši moŋ ebō mođen
 ní eke enidši atšu niikpakpai, koni ená noko ni eke-
 29 hā moni ehā lē. *Wiemō-ša ko wiemō-ša ko akadše
 nyenā kwrā; ši moŋ wiemō ní hī hā mā ní hīāā mo
 30 lē, koni aŋo-wo mei ní nuō lē ahīe nyam. *Ni nye-
 kafea Nyoŋmo Mumō kronkron lē nidonii, mo mli ní
 asoŋye nā yē ato kpōmō gbī lē.

31 Mlidšomō ke mlila ke mlifū ke blomō ke musubō
 32 fē se áfo yē nyeten, ke efoŋ-fē-efoŋ. *Ši nyemli
 ahīa ahāa nyehe, nyemusūŋ atšōanye yē nyehe,
 nyeŋo-fafaā nyehe, take bō noŋŋ ní Nyoŋmo ŋo-fanye
 yē Kristo mli lē.

5. Nohewōlē nyefea Nyoŋmo kaseloī, tamō bii ní
 2 asumoō, *ni nyenyiea yē suomō mli, take bōni
 Kristo hū sumowō ni eŋo ledientšē ehe ehā yē wō-
 hewō ake afole ní agbe aŋo-hā Nyoŋmo ní edše
 ŋma kpakpa lē.

3 Ši adfamaŋbō ke mūdšinitšumō fē alo hiedšomō lē
 akatši tā tete yē nyeten, take bōni esa meikronkroī,
 4 *ke hiegbedšianitšumō ke yakayakawiemō ke feo-
 5 yeli hū ní esaa lē; ši moŋ šidā. *Edšake enē nyenā
 nyele ake, adfamaŋbolō-fē-adfamaŋbolō alo mūdšini-
 tšulo alo hiedšolo ní dši wōndšalo yee gbefāŋnii yē
 Kristo ke Nyoŋmo maŋtšeyeli lē mli.

6 Moko ke wiemōi fodši akašišiunye; edšake nakai
 nii lē ahewō ni Nyoŋmo mlifū baā toigbēlebii lē aŋo
 7.8 lē. *Hewōlē nyekafea amēnanemei yēŋ. *Edšake
 sá lē nyedši duŋ, ši agbene lē la yē Nuntšō lē mli;

26) Lal.4,5. Iak.1,19.. 27) 1Pet.5,9. 28) 1Tes.4,11. 29) 5,4. Kol.3,8.16.; 4,6.
 30) Ies.7,13; 63,10. Ef.1,13.. 31) Kol.3,8. 32) Mat.6,14; 18,27. Kol.3,12.13.

5.— 1) Mat.5,48. 2) Gal.2,20. Heb.9,14; 10,10. 3) Kol.3,5. 4) 4,29.
 5) 1Kor.6,9.. 6) Mat.24,4. Kol.3,6. 2Tes.2,3. 8) 2,11. 1Pet.2,9.

- 9 bēle nyenyiea tamō labii. *Edšake la yibii le ye
 10 mlihile ke dšale ke anokwale fē mli. *Nyekaä noni
 11 feo Nuntšo le feo nyekwea; *ni nyeke duñ nitsu-
 moi le ní woo yibii le akaboa, ši moñ nyekääame
 12 hū. *Edšake nii ní amedšuo ši amefeo le ye hie-
 13 gbēle akē akēo tete. *Ši nii fē ní akāa le, la le aňo-
 dšieo ši faññ; edšake nofēno ní adšie ši faññ le dši
 14 la. *Nohewole ekē: “Ohie atšē, bo moni owoo le,
 ni ote ši ke-dšē gbohī ateñ, ni Kristo atšo ye onō!”
 15 Nohewole nyekwea boni afe ní nyeke hietēdšemo
 16 anyie, dsee tamō mei ní be nā, ši tamō nālōi, *mei
 ní tšuo amedekā le he nii, edšake gbīi ne gbīi fōdši
 17 ni. *Nohewole nyekafea mei ní be yitšoñ le, ši moñ
 18 nyeyoa nii ní dši Nuntšo le suomonānii le ase. *Ni
 nyekatroa dā, nō mli ní sakasakafemo yo le, ši moñ
 19 nyeyimoa ke mumo le: *nyeke nyehe awiewiea
 ye sañkutfāi ke yidšiemō-lalai ke mumoñ-lalai amlī,
 nyelaä ni nyetfiaä sañku ye nyetsuii amlī nyehāa
 20 Nuntšo le, *nyedaä Nyoñmo ke tše le ši dā ye nii
 21 fiā hewo ye wo-Nuntšo Iesu Kristo gbēi amlī, *ni
 nyebabaä nyehe ši nyehāa nyehe ye Kristo gbeyē-
 šemo mli.
- 22 Nye yei, nyedientše nyewumei le nyebaä nyehe
 ši nyehāa, tamō boni nyefeo nyehāa Nuntšo le,
 23 *edšake wu le dši nā le yitšo, take boni Kristo hū dši
 asafo le yitšo le, ni le dši egbomotšo yiwalaherelo le.
 24 *Ši kēle take boni asafo le baä ehe ši ehāa Kristo le,
 nakai noññ yei le hū afe ahā amedientše amewumei
 le ye nofēno mli.

9) Luk.16,8. Ioh.12,36. Gal.5,22. 10) 17. Rom.12,2. 12) Rom.1,24.
 13) Ioh.3,20. 14) Ies.60,1. Rom.13,11. 15) Mat.10,16. Kol.4,5. Iak.3,13.
 16) Rom.12,11. 17) 10. 18) Luk.21,34. 19) Kol.3,16. Lal.33,2.
 20) 1Tes.5,18. 21) 1Pet.5,5.
 22) 1Mos.3,16. 1Kor.14,34. Kol.3,18. Tit.2,5. 1Pet.3,1. 23) 1Kor.11,3.

25 Nye wumei, nyesumōa nyedientšē nyeñāmei,
take bōni Kristo hū sumō asafō lē ni eño lēdientšē
26 ehe ehā yē ehewō, *koni efele krońkroń, etšū ehe
27 ke nu ke hedšū lē, yē wiemō mli, *koni lē lē eñole
edamō ši ehā lēdientšē ehe ake anumnyam asafō ní
he be heńmamō ko alo hiekūamō ko alo nakai noko,
ši moń koni ehe afe krońkroń ní kpa ko akahī ehe lē.
28 *Nakai sa ake wumei hū asumō amēdientšē amēñā-
mei, tamō amēdientšē amēgbomotšei. Moni sumō
29 eñā lē, lēdientšē ehe esumō. *Edšake moko enyeko
lēdientšē ehelo dā, ši moń elele ni ehiele dōdōdō,
30 take bōni Nuntšō lē hieō asafō lē; *edšake egbo-
31 motšō henii ní dšē ehelo ke ewui amlī dšiwō. *“Ene-
hewole nu aši etšē ke enye, ni eekpete
eñā he, ni ameyi enyō lē fē amēatšōmō
32 helo kome.” *Neke tēmōsane lē edši kpeteńkple!
33 ši mi lē miwieō ke-toō Kristo ke asafō lē he. *Tše-
bele nye hū nyeteń mofēmo asumō lēdientšē eñā
nakai, tamō lēdientšē ehe; ši ñā lē, koni lē hū eše
ewu lē.

6. Nye bii, nyeboa nyefōlōi lē atoi yē Nuntšō lē mli;
2 edšake ene dša. *“Wo otšē ke onye,” no dši
3 kleńkleń kitā ní hie šiwō ake: *“koni ahī ahāo,
ni otšē yē šikpoń lē no.”

4 Ni nye tšēmei, nyekawoa nyebii amlifū tūtu, ši
nyeleaame yē Nuntšō lē tšosemō ke ñāwō lē mli moń.

5 Nye tšūdši, nyeboa nye-helo-nā-nuntšōmei lē
atoi ke gbeyēšemō ke hekpokpomō yē nyetšuii
akrońńfemō lē mli, take bōni nyefēō Kristo lē;

6 *dšee ke hińmei anō sōomō tamō mei ní saā gbomei

25) Kol.3,19. 1Pet.3,7. 26) Joh.15,3; 17,17. Tit.3,5. 27) Lal.45,14. 2Kor.11,2.
30) 1,23. Rom.12,5. 1Kor.6,15; 12,27. 31) 1Mos.2,24. Mat.19,5..

6.— 1) Kol.3,20. 2) 2Mos.20,12.

4) Kol.3,21. 5Mos.6,7.20. Lal.78,4. Abei 19,18. 5) Kol.3,22. Tit.2,9.. 1Pet.2,18.

ahie le, ši tamõ Kristo tšũdši ní feõ Nyoũmo suomõ-
7 nãni le ke-dšẽ amesusuma mli ke tšuidšũrõ, *ní
8 sõmoõ Nuntšõ le, ni dšee gbomei, *ní leõ ake nõ
edšũrõ noĩnĩ ní mofẽmo feõ le, no noĩnĩ nyomõ aa-
wolẽ ye Nuntšõ le nõ, tšũlo dšile dšio, odehe dšile dšio.

9 Ni nye nuntšõmei, nii ne pe nyefea nyehãame
ni nyefõa hegbeyẽwõ le, ake-ni nyele ake nyekame
fẽ nuntšõ hũ ye, ye ñweii le, ni hieiankwemõ ko be
ye eñõ le.

10 Noni efe le, minyemimei, nyehe awaã ye Nun-
11 tšõ le ke ehewale nyẽmõ le mli. *Nyewoa
Nyoũmo tawunõ mũ le fẽ, koni nyenyẽ ši nyedamõ
12 nyeši abonsam ñãtšõi le. *Edšake dšee lá ke helo
wõke-nã nõmõ le, ši moĩ wõke onukpayeli ke hegbei
ke dšee neĩn lumei ní yõ benebe duĩ le mli le, ke mu-
13 moi fõdši asafo ní yõ ñweiniĩan le. *Nohewole nye-
mõa Nyoũmo tawunõ mũ le fẽ mli, koni nyenyẽ gbĩ
foĩ le nã nyekpe, ni beni nyegbe fẽ nã le ní nyewo
14 šidamõ. *Bẽle nyedamõa ši, ni nyekẽ anõkwale afia
15 nyehe, ni nyewoa dšale dama le, *ni nyekẽ hedšõle
16 sanekpakpa le he sãmõ-ke-tõ afia nyenãdšiaši; *fẽ
no le nyemõa hemõ-ke-yeli tšẽn le mli, nõ
ní nyekẽ-anyẽ mofõn le gaĩmlibii ní tšõõ
17 le fẽ nyeagbe le; *ni walaheremõ dadefai
le hũ nyebua, ke mumõ klante le ní dši
18 Nyoũmo wiemõ le; *ni nyekẽ solemõ ke fai-
kpamõ fẽ asolea dã ye mumõ mli, ni ene noĩnĩ hewõ
nyesraã, ni nyekãa he dã nyekpaã fai nyehãa kroũ-
19 kroũbii le fẽ *ke mi hũ, koni, ke migble midan le,
año wiemõ ahãmi, ni mafe ekã mahã ale sanekpakpa

8) 2Kor.5,10. 9) Kol.4,1. Bof.10,34. 10) 1Kor.16,13. 1Ioh.2,14.

11) 2Kor.10,4. 12) Mat.16,17. Ioh.12,31; 14,30. Ef.2,2.

14) Luk.12,35. 1Pet.1,13. 1Tes.5,8. 16) 1Pet.5,9. 1Ioh.5,4. 17) 1Tes.5,8.

19) Rom.15,30. Kol.4,3. 2Tes.3,1. Bof.4,29.

20 leñ tēmosane le, *nō hewo ní miyeo bofo ye kō-
sōnkōsō mli, koni mafe ekā ye mli, bōni dša ake
miwieo le.

21 Ši beni afe ní nye hū nyele bōni miyo ke nü ní
mitsuo le, wonyemi Tihiko ní asumō le, moni dši
sōolo anokwafo ye Nuntšo le mli le, ahā nyele fiā;
22 *edšake mitšüle nyeñō ye enē noññ hewo, koni nyele
wohe sādši le, ni etše nyetsuii enme nyemli.

23 Hedšole ahā nyemimele le, ke suomo hū ke hemo-
ke-yeli ní dše Nyoñmo tše le ke Nuntšo Iesu Kristo
24 le ñō! *Dromo ke mei fē ní sumo wō-Nuntšo Iesu
Kristo ke-wulaā ši le ahī ši! Amen.

(Añmā ayahā Efesobii le ke-dše Roma ke-tšō Tihiko no.)

FILIPIBII AWOLO

NÍ PAULO MĀDŠEAME LE.

1. Paulo ke Timoteo, Iesu Kristo tšüdši le, ñmāa ke-
yahāa Kristo Iesu mli meikronkroī ní yo Filipi le ke
2 nokweloi ke sooloi le fē: *Dromo ke hedšole ní
dše Nyoñmo wotše le ke Nuntšo Iesu Kristo ñō le
ahānye!

3 Midaā mi-Nyoñmo le ši befēbe ní mikaionye,
4 *ye mi-dā-faikpamoi fē ní mikpaā mihāanye fē le
5 mli, ni mīke mīše kpaā fai, *ye nyenanyobō ní yo
sanekpakpa le mli ke-dše kleñkleñ gbī le no ke-baši
6 be ne le hewo; *ni miño mihīe mifō enē noññ
no, ake moni boī nitšumo kpakpa ye nye-

20) 2Kor.5,20. Bof.28,20.31. 21) Kol.4,7. Bof.20,4. 2Tim.4,12.

1.— 1) 1Kor.1,2. 1Tim.3,1.8. 2) Rom.1,7.-- 3) Rom.1,8. 1Kor.1,4.--
6) 2,13. Ioh.6,29. 1Kor.1,6-8.

- mli le, le noññ eegbe nā ke-yaši Iesu
 7 Kristo gbī le nọ; *take bōni edša hāmi ake mi-
 dfēo enē ye nyefē nyehewo, ake-ní mihieonye ye
 mitsui mli, ye mikpāi ke sanekpakpa le hefāmō ke
 wadšemō le fē mli, ní nyefē nyedši minanemei-
 8 niyeloi ye dromō le mli le. *Edšake midasefo dši
 Nyoñmo, bōni mifeo nyefē ye Iesu Kristo mlinii le
 amli le.
- 9 Ni enehewo misoleo, koni nyesuomō le aya nọ
 lolo, ni eteke nọ fē tšutsu le ye nilē ke seyomō fē
 10 gbefañ, *ní nyeka nii ní hī titri le nyekwe, koni
 nyefe mei kroī ní nātšō ko akahī nyemli ke-yaši
 11 Kristo gbī le nọ; *ni nyeyimō obōbō ke dšale yibii
 ní nyewo ye Iesu Kristo mli, hā Nyoñmo anumnyam
 ke yidšiemō le.
- 12 Ši mīsumō ake nyeleo, anyemimei, ake mihe sādši
 13 le batšō sanekpakpa le feremō moñ, *āhū bōni mi-
 kpāi le dše ši faññ ye Kristo mli ye Pretorio (Kaisare
 14 asrafoi amōñ) fē ke mei fē ní efē le amli, *ni nye-
 mimei ní yo Nuntšo le mli le ateñ mei babao etšō mi-
 kpāi le anọ ená hewale ní amefe ekā babao fē tšutsu
 le ni amēke-wie wiemō le ní gbeyēšemō beñ. *
- 15 Meikomei le, hetšēmō ke bei hewo hū ni amēšieo
 Kristo moñ; ši meikomei hū ye hīesale ní hī hewo.
 16 *Menemei moñ dše suomō mli, edšake ame le ake
 17 sanekpakpa le hefāmō hewo ni mikā bię; *ši nomei
 dšeo hebeifemō mli dšadšeo Kristo tšōo, dšee kroññ,
 ši amēsusuo ake amēke amanehülū afata mikpāi le
 18 ahe moñ. *Bele meni mō? kēle, befēbe ní afe le,
 lakpa hewo dšio, anokwale hewo dšio, Kristo kē
 adšadšeo atšōo; ni enehewo mimī šeo. Ni mimī asá
 19 ašē hū; *edšake mile ake enē atšō walaheremō ahā-

7) Ef.3,1; 4,1. 8) Rom.1,9.- 9) Ef.1,8. 10) Rom.12,2. 1Tes.5,23. 11) Ef.5,9.
 12) 2Tim.2,9. 13) 4,22. 14) Ef.3,13. 17) 7. 18) 2,17.. 19) 2Kor.1,11.

mi ye nyefaikpamō ke Iesu Kristo Mumō le nineñ-
 20 wō le hewō, *ye migbekwemō ke nohiēkāmō le
 nā, akē agben̄ mihie ye nokonoko mli, ši moñ, boni
 afeō dā le, nakai agbene hū akē ekā fē afe Kristo
 kpeten̄kple ye migbomotšo mli, ye wala mli dšio,
 gbēle mli dšio.

21 Edšake miwala dši Kristo, ni gbēle dši
 22 misenāmō. *Ši ke helo mli wala ne noññ hāa mi-
 nitšumō awo yibii le dšin̄ñ, milēe noni makō ye mli;
 23 *ši mihe hīāmi ye nū enyō ne teñ: fē mifeō ní
 madše mli ni mikē Kristo ayahī ši, edšake
 24 enē hī āhū babao; *ši helo mli šihile le ehīa fē no
 25 ye nyehewō. *Ni akē noni miño mihie mifō enē nō
 hewō le mile akē mahī ši, ni mikenye fē ahī ši, ní
 año-fere nyehemō-ke-yeli, ni nyemī ašē ye mli;
 26 *koni nyefā le ateke nō ye Kristo Iesu mli, ye mi-
 hewō, akē-ni mikenye bakpe ekoñ hewō le.

27 Bēle nyeyea nyemañsane le boni sa Kristo sane-
 kpakpa le keke, koni, ke miba mibananye dšio, mi-
 kenye be dšio, manu nyehe akē nyedamō ši ye
 mumō kome mli, ni nyekē susuma kome mikedī sa-
 28 nekpakpa le hemō-ke-yeli le he nyemifata he, *ní
 nyekahēle ši ye nokonoko ní dšē nyehenyelōi le añō
 le mli, noni amē le, edši fitemō tšōmō ehāame, ši nye
 le, walaheremō tšōmō ni hānye, ni enē dšē Nyoñmo
 29 deñ, *akē nye le adronye ye Kristo hewō, dšee enō
 hemō-ke-yeli keke, ši moñ akē nyena ehewō nō hū
 30 le: *edšake nakai plemō le noññ nyeyō, noni nyena
 ye mimli ni agbene nyenuō ye mihe hū le.

2. Nohewōle ke Kristo mli wiemō-ke-tšōmō ko ye,
 ke suomō mišedšemō ko ye, ke mumō nanyobō ko
 2 ye, ke musuntšōle ke mōbonale ko ye le, *nyewoa

20) 1Pet.4,16. 21) Gal.2,20. 22) Rom.1,13. 23) 1Man.19,4. 2Kor.5,8.

26) 2Kor.1,14; 5,12. 27) Ef.4,1. Kol.1,10. 1Tes.2,12. 30) Bof.16,22..

- mimīše le obō, koni nyedfēn nokome, nyehie suomo
 3 kome, susuma kome, dfēnmō kome, * ni nyekadfēa
 noko ye hebeifemō lo anumnyam flo ko nā, ši moñ
 hešibādfeñmō nyekē-bubu nyenanemei fē nyedientše
 4 nyehe; * dšee nyedientše nyenii anō ni nyeten mo-
 fēmo akwe, ši moñ meikrokomei anii anō hū.
- 5 Noni Kristo Iesu hū dfēn le, no nonñ
 6 nyedfēa ye nyemli, *moni Nyoñmo su leñ
 ní eyō le, ebuule nihā akē eke Nyoñmo
 7 yeō egbō le; *ši moñ edšie ledientše ehe
 efie ši, eño tšūlo su efō enō, etšō tamō
 gbomei, ni edšeñbā gbefañ hū analē take
 8 gbomo; *eba ehe ši etšō toibolo ke-te
 gbēle mli, ke-te señmotšo nō gbēle mli
 9 tete. *Enehewō hū ní Nyoñmō wó enō go-
 dšō, ni edrole gbēi ní yō gbēi-fē-gbēi nō,
 10 *koni Iesu gbēi le mli ni meiní yō úweii
 ke meiní yō šikpoñ le nō ke meiní yō ši-
 kpoñ le šiši le anakutšo-fē-nakutšo akula
 11 ši ye, *ni lilei-fē-lilei agba mli kpō akē
 Nuntšo dši Iesu Kristo hā tše Nyoñmo le
 anumnyam.
- 12 Bēle, nye mei ní misumō, take boni dāne nyebo
 toi, dšee tamō beni mikenye yō le keke, ši moñ
 agbene titri, beni mibe nyeñō hū le: nyekē gbe-
 yēšemō ke hekpokpomō atšua nyedientše
 13 nyeyiwalaheremō le henii; *edšake Nyoñ-
 mo dši moni tšuo suomō ke nitšumō mli-
 wale le fē ye nyemli ye ehiesale le hewō.
 14 *Nyefea nii fē nyešia hūhūwiemoi ke ūwanedšē

2.—2) 1,27; 3,16; 4,2. 3) Gal.5,26. Rom.12,10. 4) 1Kor.10,24.33; 13,5.
 6) Ioh.1,1,2; 5,18; 10,33; 17,5. 1Mos.3,5. 7) Ies.53,3. 2Kor.8,9. Heb.2,14.17.
 8) Heb.12,2; 5,8. 9) Bof.2,33. Ef.1,21. Heb.1,3.
 10) Ies.45,23. Ioh.5,23. Kpods.5,13. 12) 1Pet.1,17. 13) Ioh.15,5. 2Kor.3,5.
 14) 1Pet.4,9.

15 se; *koni nyehe akahī famo, ni nyefe mei kroī,
 Nyoñmo bii ní he be kpa ko ye ying kōdōñ ní tšómō-
 tšómōo le teñ, mei amlī ní nyetsoo ye tamō kanei ye
 16 dše neñ; *ní nyehie wala wiemo le mli, koni etšó
 fā ehāmi ye Kristo gbī le no, ake dšee eflo mihie foi
 17 ni dšee eflo hū mibō modeñ. *Ši moñ, ke añomi hū
 ašie ši, beni mišā nyehemo-ke-yeli afole ní miye he
 meiasōolo le, miye tšuidšūrō ni mīdšūro nyefē hū;
 18 *nakai noññ kē nye hū nyenāa tšuidšūrō ni nye-
 dšūroami hū.

19 Ši mihie kā no ye Nuntšo Iesu mli, ake etšeñ ní
 matsū Timoteo nyeñō, koni mi hū madšo mihe ye
 20 noni minuo nyehe sādši le mli. *Edšake mibe moko
 ní ke misusuma le yeo egbo ní nyehe sādši ahe dole
 21 kroññ tamole; *edšake amefē le, amedientše ame-
 22 nii ametao, ni dšee Kristo Iesu nii. *Ši esale le
 nyele, ake tamō bi ke etše ekemi sōmō ehā sanekpa-
 23 kpa le. *Agbene le le moñ mihie kā no ake matsū
 amrō pe ní maná male boni misane le yo hāa le.
 24 *Ši miño mihie mifō Nuntšo le no, ake mi hū,
 etšeñ ní maba.

25 Kēle mibu ake ehā ake wonyemi Epafrodito ní
 dši minanyo-nitšulo ke tabilo ke nyebofo ke mihā
 26 le he sōolo hū le, matsūle nyeñō, *ake-ní eyo nyefē
 27 nyehe fē, ni ehao, edšake nyenu ake ehe ye. *Ši
 ehe ye leleñ ni ebeñke gbēle tā, ši kēle Nyoñmo
 énale mōbo, ni dšee le keke, ši moñ mi hū, koni mi-
 28 kaye ñkomo mīto ñkomo no. *Nohewo titri mibō
 modeñ mitsūle le, koni, ke nyenale le, ní nyesá
 29 nyená miše ni mi hū mikaye ñkomo tūtu. *Nohe-
 wole nyehereale atū ye Nuntšo le mli, ke miše fē,

15) 1,10. Mat.5,14. Ef.5,8. 16) 2Kor.1,14. 1Tes.2,19. Ies.49,4. Gal.2,2.
 17) 2Tim.4,6. Fil.1,18. 18) 3,1. 2Kor.13,11. 19) 1Tes.3,2. 20) 1Kor.16,10.
 21) 1Kor.10,24. 2Tim.4,10.16. 24) 1,25. 25) 4,18. 29) 1Kor.16,16.

30 ni nyebua neke gbomei ake wō-gbomei; *edšake Kristo nitšumo le hewo le ebeñke gbēle kwra, ni ešē esusuma efō, koni eke-gbe noni feye ye sōomo ni ake-sōmomi le mli le nā.

3. Noni efe le, minyemimei, nyemī ašea ye Nuntšo le mli! Ke miāmanye neke nii ne noññ le, etoomi, ši nye le ehāa nyefio ši.

2 Nyekwea gbei le, nyekwea nitšuloi fōdši le, nye-
3 kwea nāfo le! *Edšake wo moñ wōdši ketiafō le, wo mei ni wōke mumo sōomo Nyoñmo, ni wōfaa wōfōo Kristo Iesu no, ni dšee helo no wōñoo wōhīe
4 wōfōo le; *tšēbele mi hū miye helo mli noko tete ni [kule manyē] mīke mīhīe mafō no. Ke efeo mokroko ake enā nō no ni eno ehīe efō ye helo mli le,
5 mi le mifē: *gbī ni dši gbī kpānyo le afomi ketia, midšē Israel mā leñ ke Benyamin akutšo leñ, Hebri-
6 fonyo hū, *hīedō nā le asafo le yiwalo, ni mla mli dšale le nā le moko ni be famo ko dšimi.

7 Ši kēle nii abo ni dši senāmo hāmi ne, nomei noññ
8 mibu ladšemō ye Kristo hewo. *Ši agbene hū tete misāa mibuō fē ake ladšemō ye Kristo Iesu, minuntšo le, he nilē ni fē fē le hewo, mo hewo hū ni nii ne fē eladšemi, ni mibuōame ake tumunonii, koni Kristo
9 moñ maná, *ni anami ye emli, ake mibe midientše midšale ni dšē mla mli le, ši moñ Kristo hemo-ke-yeli hewo dšale ni dšē Nyoñmo mli ba hemo-ke-yeli
10 no le miyo, *ni malele ke ešitē le hewale le ke emanehūlūi ananyobō le, ni matamole ye egbēle le
11 gbefañ; *ake aleenō mašē gbōhīašitē le he, lo.

3.— 1) 2,18; 4,4. 2) Kpods.22,15. 3) 5Mos.30,6. Rom.2,29. Gal.6,14.
4) 2Kor.11,18,22. 5) Bof.26,5. 6) Gal.1,13.. 7) Mat.13,44. 8) Rom.3,21..
10) Rom.6,3-5; 8,17. Gal.6,17.

- 12 Dsee ake minine eše no momo alo mihī ke-wula ši
 momo, ši mītiu ake minine aše no hū, gbīabo ní
 13 Kristo Iesu nine eše mi hū mino le. *Anyemimei,
 mi le, midientše mihe mibuu ake minine eše no, ši
 nokome ne, nii ní yo se le ano mihie mīkpa
 mon, ši nii ní yo hie le asegbē mīkpā mi-
 14 mli mītao, *ni oti mitiuo ke-yaše Nyoŋ-
 mo tsémo ní dše ūwei ye Kristo Iesu mli
 15 le he dšra le no. *Nohewole mei abo ní hī ke-
 wula ši ye woteŋ, nyehāa wodfēa ene; ni ke noko ní
 nyedfēo ekroko le, no hū kpo Nyoŋmo adšie atšōnye.
 16 *Tšēbele noni wonina momo le, no susumokpā nonn
 nā nyehāa wonyiea, no nonn wodfēa !
 17 Minanemei-kaselqi nyefea, anyemimei, ni nyekwea
 meini nyieo nakai le ano, boni wotoonye okadi le.
 18 *Edsake mei pī nyieo, mei ní mitsōnye kpitiokpitio
 ní agbene hū mike yāfo mīkē, ake Kristo seŋmotšo
 19 le henyeloi ni, *mei anāgbē ní dši fitemo, ní ame-
 nyoŋmo dši amemusū le, ni amenumnyam le ye ame-
 hiegbedšianii amlī, mei ní dfēo šikpoŋŋonūi le ahe
 20 keke le. *Edsake wo le womaŋyeli le ye ūweii,
 heni wokweo walaherelo gbe ke-dšeo,
 21 Nuntšo Iesu Kristo le, *moni atšake wöhe-
 šibā-gbomotšo le koni etamo enumnyam-
 gbomotšo le su, ye ehewale-nitšumo ní eke-
 nyēo enoŋ nibii fē etoŋ ešiši hū le nā.

4. Bele, minyemimei ní misumoŋ ní mifeo, mimīše
 ke mikekre, nyedamoŋa ši nakai ye Nuntšo le mli, nye
 mei ní misumoŋ !

12) 1Tim.6,12. Bof.9,6. 14) 1Kor.9,24. 1Tim.6,12. Heb.3,1. 15) 1Kor.2,6.
 16) 2,2. Gal.6,16. 17) 1Kor.11,1. 18) 1Kor.1,23. Gal.6,12. 19) Rom.16,18.
 20) Ef.2,6. Kol.3,1. Heb.11,16; 12,22; 13,14. 1Kor.1,7. 1Tes.1,10. Tit.2,13.
 21) 1Kor.15,43.49.53. Kol.3,4. Ef.1,19.

4.— 1) 1,8.27; 2,16.-- 1Kor.16,13. 1Tes.3,8. 2Tes.2,15.

- 2 Ewodia fai mīkpa, ni Sintika hū fai mīkpa, ní ame-
 3 dfeñ nokome ye Nuntšö le mli. *Hē, mība bo hū,
 minanyo-sōolo kroññ, ake ohere yei ne ní kemi ple
 sanekpakpa le he, ke Klemente hū ke minanemei-
 nitsuloi krokomei ní amegbei yo walawolo le mli le.
- 4 Nyemī ašea ye Nuntšö le mli dā! misá
 5 mīkē: Nyemī ašea! *Nyemlidšöle le nye-
 hāa gbomei fē alea! Nuntšö le ebeñke.
- 6 *Nyekahaoa ye nokonoko he, ši mon solemo
 ke faikpamo fē mli le nyeke šidā atšia
 7 nyetutomoi le atā ye Nyoñmo hie; *ni
 Nyoñmo hedšöle ní fē dfeñmo fē le ato
 nyetšuii ke nyedfeñmonii le ye Kristo
 Iesu mli!
- 8 Noni efe le, anyemime, nii abo ní dši anokwa, nii
 ní sa wō, nii ní dša, nii ní he tše, nii ní adoö he, nii
 ní he wiemo yo feo le fē, ke nūfemo ko ye, ke yidšie-
 9 mo ko hū ye le, neke nii ne ahe nyesusua! *Nii hū
 ní nyekase ni nyehere ni nyenu ni nyena ye mihe
 le, enemei noññ nyetšua, ni hedšöle Nyoñmo le ke-
 nye ahī ši.
- 10 Ši miná miše babao ye Nuntšö le mli, ake agbene
 nyená nyefroke ekoñ ní nyeke-dfēo mino, nō no ní
 11 nyedfeñ hū, ši nyenáá dekā. *Dšee ake ohia nā mi-
 wieo ne; edšake mi le mikase nii ní miyo le ahe
 12 miše. *Mile mihe šibā, ni misá mile notekemo hū;
 mihe ehomo ye nofēno ke nii fē mli: tole dšio, hō-
 13 moyeli dšio, notekemo o, ohia o. *Nii fē minyēo
 mifeo ye moni wadšeomi ní dši Kristo le
 14 mli. *Ši kēle odšogbā nyefe, ake-ní nyefata mihe
 ye mimane le mli le.

3) Luk.10,20. Kpodš.3,5; 13,8; 17,8; 21,27. 4) 3,1. 2Kor.13,11.

5) 1Pet.4,7. 6) Mat.6,25.31. 1Pet.5,7. Lal.145,18. 7) Ioh.14,27. Kol.3,15.

8) 3,1. Rom.12,17. 9) 2Kor.13,11. 1Tes.5,23. 11) 1Tim.6,6. Abei 15,16; 16,8.

12) 1Kor.4,11. 2Kor.6,10; 11,27. 13) Ies.33,24; 40,29-31. 2Kor.12,10.

15 Ši nye Filipibii dientše hū nyele ake, sanekpakpa
le šišidšē leñ, beni miyiñ ke-dše Makedonia le, asafo
ko be ní kemi bō nanyo ye hāmō ke hemō akontā
16 gbefañ, *dša nye keke; edšake Tesalonika hū nye-
17 mādšemi nii ní hiami le šikome ke šii enyo. *Dšee
ake mitaoñ nihāmōñii; ši moñ mitaoñ yibii ní fá hā
18 nyekontā le. *Ši miná fē, ni eteke no: miyi obō ke
nii ní miná ye Epafrodito deñ, ní dše nyeñō le, ní dši
ñmadšē kpakpa ke afole ke ñomō ní sa Nyoñmo
hie le.

19 Ši mi-Nyoñmo le ahā nyehīa le fē ayi obō ye le-
dientše eniiafále le nā ye anumnyam mli, ye Kristo
20 Iesu mli. *Ši Nyoñmo ke wotše le, áño anumnyam
le ahā ke-yaši nāñoi anāñoi le. Amen.

21 Nyeñáa hetšelo-fē-hetšelo ye Kristo Iesu mli.
22 Nyemimei ní kemi yo le mibinye. *Hetšeloñ le fē,
ši titri le mei ní dše Kaisare we le, mibinye.

23 Wō-Nuntšo Iesu Kristo dromō le ke nyefē ahī ši!
Amen.

(Ánmā ayahā Filipibii le ke-dše Roma ke-tšō
Epafrodito no.)

KOLOSEBII AWOLO

NÍ PAULO MĀDŠEAME LE.

1. Paulo, Iesu Kristo bofo ye Nyoñmo suomō nā, ke
2 Timoteo, nyemi le, *ñmāa ke-yahāa hetšeloñ ní yo
Kolose ke nyemimei ní heo yeo ye Kristo mli le:
Dromō ke hedšole áhānye ke-dše Nyoñmo, wotše le,
ke Nuntšo Iesu Kristo le ñō.

15) 2Kor.11,9. 17) 1Kor.9,11. 2Kor.9,6.12. 18) 2,25. Heb.13,16.

19) 2Kor.9,8. 20) 2Tim.4,18. 21) 1Kor.16,20. 22) 2Kor.13,12.

1.— 1) 2Kor.1,1. Fil.1,1. 2) Rom.1,7. Ef.1,1.

3 **W**odaä wọ-Nyoñmo ke Nuntšo Iesu Kristo tše le
 4 ši dāne, beni wosoleo wōhāanye le, *ake-ni wonu
 nyehemo-ke-yeli ni yo Kristo Iesu mli le, ke nyesuo-
 5 mo ni nyeke-sumo hetšelo le fē le, *ye nohiekāmo
 ni aňo-fō ši ahānye ye űweii le hewo, noni nyenu dā
 6 ye sanekpakpa le anokwale wiemo le mli, *noni še
 nyenō take bọ nonū ni eyo dšen mū le fē mli hū, ni
 ewoo yibii ni efere le, take boni ewoo ye nye hū
 nyeten ke-dše gbī nọ ni nyenu ni nyená nyele Nyoñ-
 7 mo dromo le ye anokwale mli; *take boni nyekase
 hū ye Epaфра moni dši wōnanyo-tšūlo ni wosumo le
 8 nō, moni dši Kristo anokwa-sōolo hānye le, *mo hū
 ni tfawo nyesuomō ni yo mumo mli le he adafi le.
 9 Enehewole wọ hū, ké-dše gbī nọ ni wōnu le, wọ-
 fōko solemo ke faikpamo ke nye hāmo, koni nyeyimo
 obōbō ke esuomōnāni le ahe nilē ye mumo nā ke
 10 šišinā fē mli; *koni nyenyie boni sa Nuntšo le hie
 ni enō enā kwrā, ni nyewo yibii ye nitšumokpakpa-
 11 fē-nitšumokpakpa mli, *ni nyefere ye Nyoñmo he
 nilē le mli, ni hewale fē hū aňo-wadšenye ye enum-
 nyam-nyemo le nā ke-yahā tšuišimē ke dšēmō ni
 12 se tše le fē ke miše; *ni nyeda tše le ši, moni
 sawo ni wosa kroňkroňbii awofasenyeli mlidša le ye
 13 la mli, *moni dšiewo ke-dše duň le hegbe le mli, ni
 14 ekewo to esuomō-bi le mantšeyeli le mli, *mo mli
 ni woyo kpōmo le ye elá le hewo, noni dši wōhe ešai
 15 fā le; *mo nouň ni dši Nyoñmo ni anaa le
 16 subaň, bonō-fē-bonō mli kromobile. *Edša-
 ke emli abo nii fiā ye, nii ni yo űweii ke
 nii ni yo šikpoň le nọ, nii ni anaä ke nii ni

3) Rom.1,8. 1Kor.1,4. 4) Ef.1,15. 5) 1Pet.1,3. 2Kor.6,7. 7) 4,12. Film.23.

9) Ef.1,15. 10) Ef.4,1. Fil.1,27. 11) 1Kor.1,5. Ef.3,16; 4,2.

12) 2Kor.3,6. Bof.26,18. Ef.1,11. 13) 2,15. 1Tes.1,10; 2,12.

14) Ef.1,7. Bof.20,28. 15) 2Kor.4,4. Heb.1,3. 16) Ioh.1,3,10.

- anaa, mañtšęšeīī dšio, nuntšoyelii dšio, onukpayelii dšio, hegbei dšio, nii le fē le, eno atšō abo, ni le hū abo ahā. *Ni le noññ eyo dāni nii fiā yo, ni nii fiā le, emli noññ emāmō ši 17 ye. *Ni le noññ dši asafo gbomotšo le yitšo, moni dši šišidšę, kromobi hū ní dšę gbohī atęñ, koni le efe 18 klenklenmo ye nii fiā mli. *Edšake emli esa (Nyoñmo) hie ake yimo le fē ahī ši ye; *ni etšō le noññ eno ekspātā nii fiā ke le teñ kwrā, ake noni eseñmōtšo 19 lá le mli le etšō le noññ eno efe hedšole ekspātā nii fiā, nii ní yo šikpoñ no ke nii ní yo ūweii le fē.
- 21 Nye hū mei ní sá ní nyedši meikpōdši ke henyeloj 22 ye nyedfeñmo ke nitšumoñ fōdši le amlī, *agbene le, eke ehelo gbomotšo le tšō gbęle mli eño-kpātānye, ní ekenye adamō ši ake meikronkroī ní he be kpa 23 ko, ní afoñ nyenā ye ledientšę ehie; *ke edši nakai, ake nyeke hemo-ke-yeli ahī ši šiññ ye nyešišidšę le no, ni nyetšiñ nyehe ke-dšęñ sanekpakpa ní nyenu ní ašię atšō nii ní abo le fē ní yo ūwei šiši le ní mi Paulo mitšō ehe sōolo le nohiekāmō le no le.
- 24 Agbene mimī šęo ye nōnai ní minaā mihāanye le amlī, ni mihāa nii ní fe ye Kristo amanei le amlī le yimo obōbō ye mihelo leñ hā egbomotšo ní dši esafo 25 le, *nō sōolo ní mitšō ye Nyoñmo we-noyeli le ní año-hāmi ye nyegbefañ le nā, ake mihā Nyoñmo 26 wiemo le aba mli; *noni dši tēmōsane ní año-tē ke-dšę nāñoi le ke yinoi le aņo, ši agbene le adšie 27 kpo atšō emeikronkroī le, *mei ní Nyoñmo tao ake ehā ame le noni dši neke tēmōsane ne anumnyam fále le ye dšęñmādši le amlī le, ní dši Kristo ye nyemli,

17) Abei 8,25. 18) Ef.1,22; 4,15. Bof.26,23. 1Kor.15,20. Kpods.1,5.

19) 2,9. Ioh.1,16. 20) Ef.1,10. 1Ioh.2,2. 21) Rom.5,10. Ef.2,2,12; 4,18.

22) Ef.1,4; 2,14-16; 5,27. 23) 1Kor.15,58. Mar.16,15. Rom.10,18.

24) 2Kor.7,4. Ef.3,13. 2Tim.2,10. 26) Rom.16,25. Ef.3,9. 27) 1Tim.1,1.

28 anumnyam le nōhiekāmo le; *moni wōdšadšeḡ wō-
tšō le, ni wōwoḡ gbomo-fē-gbomo nā, ni wōtšōḡ
gbomo-fē-gbomo ye nā-fē-nā mli, koni wōke gbomo-
fē-gbomo adamo ši ní ehī ke-wula ši ye Kristo Iesu
29 mli, *no he hū ní miboḡ mōdeñ ni mipleḡ ye hewale-
nitšumo ní atšūḡ ye mimli ye hewale mli le nā.

2. Edšake mītao ake nyeleḡ nō plemḡ babao ní mi-
pleḡ nyeke mei ní yo Laodikea ke mei abḡ ní enako
2 mihie ye helo mli le ahe, *koni amētšé amētšuii
ameñme amemli, ni amefe ekome ye suomḡ mli ame-
mōmō šišinamo ní yo hewale ye nḡ le fále le fē mli,
ní amēke-ná Nyonmo ke tšē le ke Kristo tēmōsane
3 le ameḡ, *mo mli ní año nā ke nilē dfetrii
4 le fē atē ye le. *Ši enē mīkē, koni moko akaši-
5 šiunye ye lakamowiemḡ ko mli. *Edšake ke helo
gbefañ ni mikenye be dšinh, kēle mumḡ gbefañ le
mikenye ye, ni mimī šēḡ, ni minaä nyegbedšianotō
ke nyehemḡ-ke-yeli ní nyeheḡ Kristo nḡ nyeyēḡ le
šifimḡ le.

6 Agbene take boni nyehere Kristo Iesu, Nuntšḡ le,
7 atū le, nyenyiea ye emli, *ní nyešišifai amōmḡ ši,
ni amāmonye ye enḡ, ni nyefi ši ye hemḡ-ke-yeli le
mli, take bḡ nonñ ní atšōnye le, ni nyeteke nḡ ke
8 šidā ye no mli. *Nyekwea nyehe ní ahia, koni mo-
komoko akañonye nom ye dšēñnilē ke yakašišiumḡ
le mli, ye gbomei ablemasādši le anā, ye dšē neñ ši-
9 šidšēñibii ni dšēe Kristo le anā. *Edšakeši emli
ui nyonmoyeli yimḡ le fē hiḡ ye gbomotšḡ
10 su mli; *ni nyeyimḡ ye emli, moni dši onukpayeli
11 ke hegbe fē yitšḡ le, *mo mli ní aflonye ketia hū

28) 22. Bof.20,20.31. Mat.5,48. Heb.5,14. Ef.5,27. 29) Ef.1,19; 3,7.20.

2.— 1) Fil.1,30. 2) Ioh.17,3. 3) 1Kor.1,24.30. 4) Rom.16,18.

5) 1Kor.5,3; 14,40. 7) Ef.3,17; 2,22. Kol.3,15. 1Tes.5,18. 8) 4.18.20.22.

9) 1,19. Ioh.1,14.16 10) 1,28; 4,12. Ef.1,21; 3,19. Mat.28,18.

11) 5Mos.10,16; 30,6. Rom.2,29; 6,6. Fil.3,3. 1Pet.3,21.

ye, ke ketiafō ní dsee nidši aňo-fe, ši moň noni yo
 helo ešai agbomotšo le dšiemō le mli, ye Kristo ke-
 12 tiafō le mli le; *edšake afūnye afata ehe ye bapti-
 simō le mli, mo mli hū ní aňo-tenye ši ye, ye Nyon-
 mo ní tele ši ke-dšę gbohī aten le hewale-nitšumō le
 13 nō hemo-ke-yeli le nā. *Ni nye ní nyedši gbohī ye
 nyenotōmōi le ke nyehelo fō le mli le, ehānye wala
 14 efata no he, ní eke nyenotōmōi le fē kēnye, *ní egbe
 umāle ní ake nine eňmā ešiwō, ní akpoi le yo mli le,
 noni mā ši šiwō le, ni no nonň edšie ye ten ke-te, ní
 15 ekāla ekpete seňmotšo le he; *ni edšie onukpayelii
 le ke hegbei le ahe nii, ni eboame ahora faňň, ni enyá
 ye amēnō ye ledientše emli le.

16 Nohewole nyekahāa moko mīkodšoanye ye niyeli
 lo ninumō lo gbīdšūrō lo nyōň hē lo hedšomogbīi
 17 agbēfaň, *edšake nii ne dši nibii ní baba le asusuma
 18 ní ameto keke, ši gbomotšo le dši Kristo nō. *Nye-
 kahāa moko mīkpaleanye ke-ndšęa nāgbēňō ní dšra
 wa le he, boni etaoō, ye hešibādfeňmō ke űweibofoi
 adšámō le mli le, noni eboteō nii ní enako le mli, ni
 19 yaka efūō ehe ke ehelo le yiňsusumō, *ni ehīee
 yitšo le mli, no mli nonň ní gbomotšo le fē, noni
 etšōō taloi ke kpāi le aňo enāa enii, ni ehiehieō ehe
 ke-dšęō, ni eňo-daā Nyonmo dale le.

20 Nohewole, ke nyeke Kristo ná gbo nyehā dšę neň
 šišidšēnii le, meba mō ní nyetamō mei ní hīe kāmō
 21 ye dšęň, ni nyehāa awoonye akpoi lolo, ake: *Kāmō
 22 mli, ni kāsa onā, ni kāta he tete! le? *(nii fē po ní
 ake henitšumō keke afite le!) ní yo gbomei akitaí ke
 23 tšōmōi le anā le, *nii ní yo nā he wiemō ko ye ame-
 dientše amesuumō-nā-dšámō ke hešibādfeňmō ke

12) Rom.6,4. Kol.3,1. 13) Ef.2,1.5. Luk.7,42. 14) Ef.2,15. 15) 1,13.

16) Rom.14,2... 17) Heb.8,5. 18) 23. 19) Ef.4,15.. 20) Gal.4,3,9; 5,1.

22) Ies.29,13. Mat.15,9. 23) Rom.13,14. 1Tim.4,3.

gbomotšo yi ní amēbaa le mli le moñ, dšee wō ko mli, ní año-hā helo le atō.

3. Nohewole, ke atenye ši afata Kristo he le, nii ní yō ñwei le nyetaoa, heni Kristo yō ni etá Nyoñmo
2 ninedšūrō nō le; *nii ní yō ñwei le ahe nye-
3 dfēa, dšee nii ní yō šikpoñ le nō le. *Edša-
ke nyegboi, ni año nyewala le ke Kristo
4 atē ye Nyoñmo mli. *Beni Kristo moni dši
wōwala le apue le, nolē nye hū nyekele
apue ye anumnyam mli.

5 Nohewole nyegbea nyeheni ní yō šikpoñ le nō le:
adfañbō, mūdšinitšumo, mlila, sēdī foñ, ke hiedšo-
6 mō ní dši wōñdšámō le, *nii ahewō ní Nyoñmo
7 mlifū baā toigbēle bii le añō le, *mei amlī ní nye
8 hū nyenyie sá, beni nyehie kāmō ye mli le. *Ši
agbene le nye hū nyeñoa neke nii ne fē nyešereā
nyeñea, nii ní dši mlifū, grimō, niifōdšiani, musu-
bōwiemo, hiegbedši-awiemō le, ke-dšea nyedañ.
9 *Nyekamalea nyešia nyehe, ní nyedšie gbomo momo
10 le ke enitšumōi le, *ni nyewo mo hē ní tšōō ehē
ekoñ ke-yaā nilē mli ye moni bōle le subañ le nā;
11 *heni Hellanyo ke Iudanyo, ketiafō ke fō, kosenyō,
Skitenyo, nyōñ, odehe ko be doññ, ši moñ Kristo dši
nii fiā ye mei fē mli le.

12 Nohewole, akē noni Nyoñmo halamōbii, meikroñ-
kroī ke suomomei dšinye ne le, nyewoa mōbonale
mlinii, mlilhile, hešibādfeñmō, mlidšole, dfeñmō ní se
13 tšeo, *ní nyehereherea nyehe ni nyeke-fafaā nyehe,
kedši moko ke moko ye sane ko le, takē boni Kristo

3.— 1) 2,12. Rom.6,5. 2) Mat.6,33. 3) Rom.6,2.

4) Fil.1,21. Rom.8,17. 1Kor.15,43. 5) Rom.6,6; 8,13. Gal.5,24. Ef.5,3.

6) Ef.5,6. 7) Rom.6,19. 1Pet.4,3. 8) Ef.4,29.31. 1Pet.2,1. 9) Ef.4,22.25.

10) Ef.4,24. 1Mos.1,27. 11) Rom.10,12. 1Kor.7,21. Gal.3,28. 12) 1Pet.2,9.

13) Mat.6,14. Ef.4,2.32.

14 hū ño-fanye lẹ, nakai nye hū nyefea; *ši enemei fē
 nọ lẹ nyewoa suomọ lẹ ní dši hile-ke-šiwulamọ fimo-
 15 kpā lẹ. *Ni Nyoñmo hedšọlẹ lẹ aye yitšo yẹ nye-
 tšuii amlí, nō he hū ní atšénye ke-ba yẹ gbomotšo
 kome mli lẹ, ni nyelea šidā.

16 Kristo wiemọ lẹ áhī ši yẹ nyemli babao,
 ní ñā-fē-ñā mli ni nyetšötšōa nyehe ni
 nyewiea nyetšōa nyehe yẹ sañkutfāi ke
 yidšiemọlalai ke mumọñ-lalai amlí, ní šidā
 mli ni nyelaä yẹ nyetšuii amlí nyehāa
 17 Nyoñmo; *ni nofēno ní nyeafe yẹ wiemọ lo ni-
 tšumọ gbefañ lẹ, nyefea fē yẹ Iesu Kristo gbei amlí,
 ni nyetšōa enọ nyedaä Nyoñmo ke tšẹ lẹ ši.

18 Nye yei, nyeke nyehe atoa nyedientšẹ nyewu-
 mei ašiši, take bōni sa yẹ Nuntšọ lẹ mli lẹ.

19 Nye wumei, nyesumọa nyeñāmei, ni nyemli aka-
 dšoa yẹ amẹnọ.

20 Nye bii, nyeboa nyefọlọi atoi yẹ nibii fē gbefañ;
 edšake no sa Nuntšọ lẹ hie dšogbāñ.

21 Nye tšẹmei, nyekawoa nyebii amlí la, koni ame-
 tšui akafā.

22 Nye tšūdši, nyeboa helo nā nuntšọmei lẹ atoi
 yẹ nibii fē gbefañ, dšee hiesōomọ mli, take mei ní sa
 gbomei ahie keke, ši mon yẹ tšuiiaúkrọññfemọ mli

23 ake mei ní šeo Nyoñmo gbeyē. *Ni nofēno ní nye-
 feọ lẹ, susuma mli nyetšua ke-dšea, take bōni atšuo

24 ahāa Nuntšọ lẹ ni dšee gbomei, *ni nyelea ake
 Nuntšọ lẹ deñ nyenine ašẹ wofasenii lẹ anādšiantō lẹ

25 nọ yẹ; edšake Nuntšọ Kristo lẹ nyesōmoọ. *Ši
 moni tšuo nii ní edšaa gbẹ lẹ aná noni edšaa gbẹ lẹ
 he nyomowō, ni hieiañkwemọ ko beñ.

14) Rom.13,8.10. 15) Fil.4,7. Kol.2,7.. 16) Ef.5,19. 17) 1Kor.10,31.

18) Ef.5,22.-- 19) Ef.5,25.28.33; 4,31. 1Pet.3,7. 20) Ef.6,1. 21) Ef.6,4.

22) Ef.6,5... 24) 1Kor.7,22. 25) Bof.10,34. Rom.2,11.

4. Nye nuntšomei, nyeñoa noni dša gbe ke noni feo pe nyehāa nyetsūdši le, ni nyelea ake nye hū nyeye nuntšo ye ŋweii.
- 2 Sōlemo le he nyekāa, ni nyešia kpe ye mli ke šidā;
- 3 *ni nyesá nyesolea nyehāa wo hū, koni Nyoŋmo agble wiemo le šinā ahāwo ní woķe-wie Kristo tēmo-
- 4 sane le, nō hewo ní awomi kpā hū le, *koni madšie
- 5 no ši faññ bōni dša ake mawie le. *Nā mli nye-nyiea ye, ye mei ní yo se le ahie, ní nyekpō dekā le.
- 6 *Nyewiemo le he aba nyam dā, ni awole ŋō, ní nyele bōni sa ake nyehāa mofēmo hetō.
- 7 **Mi**he sādši le fē, Tihiko ahā nyeale, moni dši suomō-nyemi ke anōkwa-sōolo ke nanyo-tšūlo ye Nun-
- 8 tšo le mli le, *mo hū ní mitsū nyeñō ye enē noññ hewo, koni male nyehe sādši le, ni etšē nyetsui eñme
- 9 nyemli, *ni miño Onesimo ní dši anōkwa ke suomō nyemi ní dšē nyeteñ le mifata ehe; nii fē ní yo bie le amēahā nyeale.
- 10 Aristarko, minanyo-nom le, ke Marko ní dši Barnaba nyemibi, mo hewo ní nyenā wodši le (kedši eba
- 11 nyeñō le, nyehereale hieme!), *ke Iesu ní atšēole Iusto le, mei ní dšē ketiafō mli le, mibinye. Menē-
- 12 mei keķe dši minanemei-nitsuloi hā Nyoŋmo mañ-tšeyeli le, mei ní etšōmō tšuiwō ehāmi le. *Epafra ní dšē nyemli ní dši Kristo tšūlo ní dāne epleo nyehe ye esolemoi amlī koni nyedamo ši ni nyehi ke-wula ši ni nyeyimō obōbō ye Nyoŋmo suomōñānii fē mli le
- 13 mibinye. *Edšake miye odase mihāle, ake ehie doķ babao ye nye ke mei ní yo Laodikea ke mei ní yo

4.— 1) 3Mos.25,43.53. Ef.6,9. — 2) Luk.18,1. 1Tes.5,17. Rom.12,12.

3) Rom.15,30. Ef.6,19. 2Tes.3,1. 1Kor.16,9. Ef.3,4.

5) Ef.5,15. 1Kor.5,12. 1Tes.4,12. 6) Ef.4,29. Mar.9,50. 1Pet.3,15.

7) Bof.20,4. 8) Ef.6,22. Kol.2,2. 9) Film.10.

10) Bof.19,29; 20,4; 27,2; 12,12.25; 15,37. 2Tim.4,11. Film.24. 12) 1,7.

- 14 Hierapoli le ahewo. *Luka, tšofätše le, moni asumoo le, ke Dema mibinye.
- 15 Wombi nyemimei ni yo Laodikea le, ke Nimfa ke
16 asafo ni yo ewe le. *Ni ke akane neke wolo ne ye
nyenö le, nyehaa akanea ye Laodikea asafo le mli
17 hü, ni ameha nye hü nyekane Laodikea nö le. *Ni
nyekäa Arkipo ake: Kwemo söomo ni še odeñ ye
Nuntšo le mli le, koni ogbe nä kwrä!
- 18 Mibimo ni mi Paulo miimä ke midientše minine
ne. Nyekaia mikpäi le! Dromo le kenye ahä ši!
Amen.

(Anmä ake-yahä Kolosebii le, ke-dše Roma, ke-tšö
Tihiko ke Onesimo no.)

TESALONIKAMEI

A-KLEÑKLEÑ WOLO

NÍ PAULO MÄDŠEAME LE.

1. Paulo ke Silwano ke Timoteo imäa ke-yahä Te-
salonikamei asafo ni yo Nyoñmo, tše le, ke Nuntšo
Iesu Kristo mli le: Dromo ke hedšole ni dše Nyoñ-
mo, wotše le, ke Nuntšo Iesu Kristo nö le ahanye!
- 2 Wodaä Nyoñmo ši dä ye nyefē nyehewo, noni
3 wokaionye ye wosolemo le aml, ni wofoko, *ni
wöhie yo nyehemo-ke-yeli nitšumo le ke nyesuomö
modenbö le ke nyehiekä ni kä wo-Nuntšo Iesu Kristo
no le mlihiemo le no ye Nyoñmo ke wotše le hie.
- 4 *Edšake, anyemimei ni Nyoñmo sumoo, wole nyé-
5 halamo le, *ake wosanekpakpa le ba nyenö dšee

14) 2Tim. 4,10. Film. 24. 16) 1Tes. 5,27. 17) Film. 2. 18) 1Kor. 16,21. 2Tes. 3,17.

1.— 1) Bof. 16,19; 17,1.10. 2Kor. 1,19. 2Tes. 1,1. Rom. 1,7.

2) 2,13. Rom. 1,8. 1Kor. 1,4. 3) 1Kor. 13,13. 4) Kol. 3,12. 5) 1Kor. 2,5.

ye wiemo mli keke, ši mon ye hewale mli ke Mumo
 kroinkroin mli ke nomima babao mli, take boni nyele,
 6 boni woyō ye nyeten ye nyehewō le. *Ni nye le,
 nyetsōmo wokaseloi ke Nuntšo le nō hū, noni nyeño
 wiemo le ye amane babao mli ke Mumō kroinkroin
 7 miše; *boni afe ni nyetsōmo okadii nyehā mei fē
 8 ní he ye ye Makedonia ke Akaia le. *Edšake nyeñō
 Nuntšo le wiemo le dšē ní egbe efā, dšee ye Make-
 donia ke Akaia keke, ši mon hefēhe nyehé ní nyeheo
 Nyoñmo nō nyeyeo le edšidše ye, ní ehāawō noko
 9 kēmō tete. *Edšake amēdientše amēdšadšeo wōhe-
 sane amētšōo nō gbē ní wōná ye nyeten ke boni
 nyetsō nyehe ke-dšē amagāi ahe ke-ba Nyoñmo ñō,
 10 ní nyesōmō anōkwa Nyoñmo hiekālo le, *ni nyeme
 ebi le ke-dšē ñwei, moni etele ši ke-dšē gbōhī atēñ,
 Iesu, moni dšiewō ke-dšē mlifū ní baba le mli le.

2. Nyedientše hū, anyemimei, nyele gbē ní wōná ye
 2 nyeten le, akē efēe yaka, *ši mon, tšē wōna nō dā,
 ni afewō niseniianii hū ye Filipi, boni nyele le, kēle
 wōná ekā ye wō-Nyoñmo le mli, ní wōke-wie Nyoñ-
 mo sanekpakpa le wōtšōnye ye plemō babao mli.
 3 *Edšake wōmišēdšemō le, dšee šišiumō ni asañ dšee
 4 mūdšinitšumō ni dšee kōtōmpō hū mli ni edšeo, *ši
 mon take boni Nyoñmo ekawō ní wōsa akē atu sa-
 nekpakpa le awo wōdeñ le, nakai wōwieo hū, dšee
 akē mei ní sa gbomei ahie, ši mon mei ní sa Nyoñmo
 5 ní kaā wōtšuii le hie le. *Edšake wōsá wōwieko
 nādōkōmōwiemo ko peñ, take boni nyele le, ni wō-
 toko hiedšomō lakpa hū, Nyoñmo dši odasefonyo,
 6 *asañ hū wōtao gbomei ahienyam, nyenōō, alo mei-

6) 1Kor.4,16. 7) 4,10. 8) Rom.1,8. 2Tes.1,4. 9) 1Kor.12,2. Bof.14,15.

10) 4,16. Bof.1,11. 1Kor.1,7. Fil.3,20. Tit.2,13. Mat.3,7. Rom.5,9. 1Tes.5,9.

2.—1) 1,5,9. 2) Bof.16,22; 17,5. 4) 1Tim.1,11. Gal.1,10.

5) Bof.20,33. Rom.1,9. 6) Ioh.5,41,44; 12,43.

- 7 krokomei anōō, *tše woye hewale ake wöhe dšra waä ake Kristo bofoi le; ši moñ womli dšo ye nyeteñ, take boni biialelo hieo ledientše ebii dödödo le.
- 8 *Nakai wofeonye, ni woná tšuidšürö po, ake dšee Nyoñmo sanekpakpa le keke wöno-hānye, ši moñ wödientše wosusumai hū, ake-ni nyetsōmo wosuo-momei le. *Edšake nyehie ye no, anyemimei, boni wobö modeñ ni wogba wöhe nā le; edšake nyöñ ke fane wotšuo nii, koni wokatsi nhā nyeteñ moko, wöšie Nyoñmo sanekpakpa le wotsōnye. *Nyedientše nyedši odasefoi ke Nyoñmo hū, bö kronkron ni dša ni kpa ko be he ni woyö wöhā nye ni nyeheo nyeyeo le, *take bö noññ ni nyele ake nyeteñ mofēmö le, take boni tše feo ehāa ebii le, nakai wowie wotsōnye ni wöšedše nyemi *ni woye odase, ni nyenyie boni sa Nyoñmo moni tšénye ke-ba ledientše emanšeyeli ke enumnyam le mli le hie le.
- 13 Enehewö ni wö hū wodaä Nyoñmo ši ni woföö, ake noni nyená Nyoñmo wiemo ni nyenu ye wonā le, nyehé, dšee ake gbomei awiemo le, ši moñ, take boni edši hū leleñ le, ake Nyoñmo wiemo, mo hū ni tšuo hewalenii ye nye ni nyeheo nyeyeo le mli le.
- 14 *Edšake nye le, anyemimei, nyetsōmo Nyoñmo asaföi ni yo Iudea le akaselöi ye Kristo Iesu mli, edšake amanei ni nyena ye nyedientše nyemañbii le adeñ le, no noññ amē hū amēna ye Iudafoi le adeñ, *mei ni gbe Nuntšo Iesu le ke amedientše amegbalöi le hū, ni amēwaä wö hū woyi, ni amēsaa Nyoñmo hie, ni amēteö ši amēwoö gbomei fē le, *mei ni tšiwöwö gbē hū ni wokawie wotsō dšēñmādši le koni ahere ameyiwala le, ni amēke-wo amēhe ešai le oböbö dā le; ši mlifū le ninaame ke-te nägbē.

7) 1Kor.9,12. 9) 1Kor.4,12.- 10) 3,13; 5,23. 1Tim.3,2. 12) Ef.4,1. Fil.1,27. 13) 1,5. Gal.1,11. 15) Bof.2,23; 3,15; 7,52. 16) Mat.23,32. Bof.13,45; 17,13.

17 Ši wō lē, anyemimei, akē-ní wōbē nyeteñ doññ ni
 wōfe tamō awisai yē ñmletfā be ko mli yē hīe ši dsee
 tšui mli hewō lē, wōbō mōdeñ babao moñ kē fē ba-
 18 bao, akē wōna nyehīe ekoñ. *Hewōlē wōtao akē
 wōba nyeñō, mi Paulo lē, šikome kē ši enyo fē; ši
 19 Satana tšiwō gbē. *Edšakē namo dši wōhienōkāmō
 lo wōmišē lo wōfā akekre lē, ani dsee nye hū, yē
 wō-Nuntšō Iesu Kristo hīe, yē ebābe lē mli lē?
 20 *Edšakē nye nyedši wōnumnyam kē wōmišē.

3. Nohewō hū ní wōnyēē doññ lē, wōkplē akē aši
 2 wōkome yē Atene lē, *ni wōtšū Timoteo, wōnyemi
 kē Nyoñmo sōolo kē wōnanyo-nitšulo yē Kristo sa-
 nekpakpa lē mli lē, ní ebawonye hewale, ni etšé nye-
 tšui eñmē nyemli yē nyehemō-kē-yeli lē hewō lē,
 3 *koni mokomoko akatši ehe yē neke amanei ne
 amlī. Edšakē nyedientšē nyele akē enē kē he ši wō-
 4 kāmō lē; *edšakē beni wōkenye yō hū lē, wōkēnye
 wōto akē wōbana amane, takē bō noññ ní eba mli ni
 5 nyele lē. *Enehewō ní mi hū, noni minyēē doññ lē,
 mitšū ní mike-le nyehemō-kē-yeli lē, akē aleenō kalō
 lē ekanye ní wōmōdeñbō lē afe yaka, lo?

6 Ši agbene lē, noni Timoteo dšē nyeñō ba wōñō, ni
 ebadšadše nyehemō-kē-yeli lē kē nyesuomō lē kē
 kaimō kpakpa ní nyeke-kaiowō dā ni nyefeō akē
 nyeanawō takē bōni wō hū wōfeonye lē he sane-
 7 kpakpa etšōwō lē, *hewō lē wōmī ešē, anyemimei,
 yē nyehewō, yē wōmane kē fimō lē fē sē, yē nye-
 8 hemō-kē-yeli lē hewō; *edšakē agbene wōhieī kā-
 mō, kēdši nye lē nyedamoō ši yē Nuntšō lē mli lē.
 9 *Edšakē mē šidā wōnyē wōño-hā Nyoñmo ekoñ yē
 nyegbefañ yē mišē fē ní wōmī šēō yē nyehewō yē

17) Rom.1,11.13. 18) Rom.15,22. 19) Fil.2,16; 4,1.

3.— 1) Bof.17,14. 2) Fil.2,19. 3) Ef.3,13. 2Tim.3,12. Bof.14,22.

5) Fil.2,16. 6) 1,1.3. Bof.18,5. 7) 2,2. 2Kor.1,4; 7,6. 8) Fil.4,1. 9) 2,19.

10 wō-Nyoñmo le hie le mli? *noni nyōñ ke fane po wōkpaā fai āhū, ní wōna nyehie ni wōsā nii ní feo nyehemo-ke-yeli le woto le.

11 Ši Nyoñmo ke wotše le dientše ke wō-Nuntšo Iesu
 12 Kristo le adšadše wogbe le ke-ba nyeñō! *ši nye le, Nuntšo le awonye obōbō, ni ehā nyeteke nō ke suomō ní nyekē-sumoō nyehē ke mei fē le, take boni
 13 wō hū woyō wōhāanye le; *koni awadše nyetsuii ní amehe akahī famō ko ye kroñkroñfemō mli, ye Nyoñmo ke wotše le hie, ye wō-Nuntšo Iesu Kristo ke emekroñkroñ le abābe le mli.

4. **A**gbene noni efe le, anyemimei, wombanye ni wōñkpanye fai ye Nuntšo Iesu mli, take boni nyenā ke-dše wodeñ boni edša ake nyenyie ni nyesa Nyoñmo hie, ke boni nyenyieo hū le, koni nyeteke nō fē tšu-tšu le. *Edšake nyele nō kitaī ní wowonye ye Nuntšo Iesu mli le.

3 Edšake enē dši Nyoñmo suomōnānō, nyehetšemō le, ní nyetši nyehē nā ke-dše adfamañbō
 4 mli, *ní nyeten mofēmo ale ledientše enō le hiemo
 5 ye hetšemō ke wō mli, *dšee akonō hiedō mli, take boni dšēñmādšiamlibii le hū ní lée Nyoñmo le feo le;
 6 *koni moko akaye enyemi amim ní ehie ndšo eno ye sane mli, edšakeši enemei fē ahe oweletolo dši Nuntšo le, take boni wōkēnye woto ni woyenyē
 7 odase le. *Edšake Nyoñmo tšééwō ke-baa mūdšini-tšumō he, ši moñ hetšemō mli. *Hewole agbene, moni kwāa le, dšee gbomo ko ni ekwāa, ši Nyoñmo moñ, mo hū ní ño Emumō kroñkroñ le ewo nyemli le.
 9 Ši nyemimeiahedole hewo le ehāanye ake aumā-

10) Rom.1,10. 12) 4,1.9.10. 2Pet.1,7. 13) 5,23. 1Kor.1,8. 2Tes.2,17. Fil.1,10.

4.—1) 2Tes.3,12. Ef.4,1. 3) Rom.12,2. Ef.5,17. 4) 1Kor.6,13.15. 5) Ef.2,12;4,18.

6) 1Kor.6,1.8. 7) 2Tim.1,9. 8) Luk.10,16. 9) Ioh.13,34. Jer.31,33..

nye; edšake nyedientše le, Nyoŋmo etšōnye ake
 10 nyesumōsumō nyehe; *edšake nyefeō no hū nye-
 hāa nyemimei fē ní yō Makedonia mū le fē le. Ši
 wōmīkpanye fai, anyemimei, ake nyeteke nō fē tšu-
 11 tšu le; *ni nyebō mōdeñ koni nyefe diō ni nyefe
 nyedientše nyenii ni nyeke nyedientše nyenidši atšu
 12 nii, bōni wōwonye kitā le, *koni nyenyie bōni yō
 feō ye mei ní yō se le ahīe, ní nokonoko akahīanye.
 13 Ši wōsumōō ake nyelēe mei ní éwō le ahe sane,
 anyemimei, koni nyekaye ŋkōmō tamō mei ní efe le,
 14 mei ní bē nohīekāmō ko le. *Edšakeši ke wōheō
 wōyeō ake Iesu gbo ni ete ši le, bēle nakai noññ
 Nyoŋmo aňo mei ní éwō le ke-atšō Iesu nō eekplaa-
 15 me ke le noññ ke-aba. *Edšake wōmīkenye enē ye
 Nuntšō le wiemō ko mli, ake wō ní wōhīei kāmōō ni
 wōfeō ke-yaā Nuntšō le bābe le mli le, wōtšōñ mei
 16 ní éwō le ahīe; *edšake le Nuntšō le dientše ke
 ošebō ke ŋweibōfonukpa gbē ke Nyoŋmo tetremantre
 ādše ŋwei akpleke ši, ni gbohī ní yō Kristo mli le
 17 āte ši tšutšu, *no se le wō mei ní wōhīei kāmō ni
 efe le, aaša wōkeame fē ye atatui amlī ke-ate Nun-
 tšō le kpēmō ye kōyō mli, ni nakai wōke Nuntšō le
 18 ahī ši dā. *Nohewōle nyeke neke wiemōi ne atšēa
 nyetšuii aňmea nyemli.

5. Ši bei le ke yinōi le ahewō le, anyemimei, ehīaa-
 2 nye ake aňmānye. *Edšake nyedientše nyele kredē
 ake Nuntšō le gbī le, tamō dšulō baā nyōñ le, nakai
 3 ebaba. *Edšake beni ameakē ake: Hedšōle ye ni

10) 1,7; 4,1. 11) Ef.4,28. 2Tes.3,8.12. 12) Kol.4,5. 13) 1Kor.15,20. Ef.2,12.
 14) Rom.14,9. 1Kor.15,3.4.13.18. 15) 1Kor.15,23.51.. 16) 1Kor.15,23.52.
 17) Bof.1,9. Kpods.11,12. Ioh.12,26; 17,24.

5.— 1) Mat.24,3.36. 2) Mat.24,42... Luk.12,39. 2Pet.3,10. Kpods.3,3; 16,15.
 3) Ier.6,14; 8,11. Mat.24,39. Luk.21,34..

wofe fefefe! le, nole trukā ni hiekpātāmō atuaame,
tamō kōmō tuaā yō ní musū eda le, ni amedšōn nā
foi kwrā.

- 4 Ši nye le, anyemimei, nyebe duñ mli, koni gbī le
5 aninanye hū take dšulo. *Edšake nyefē, la-bii dši-
6 nye ke fane-bii: wōdšee nyōñ alo duñ nii. *Bēle
nohewole nyekahāa wōmīwoa tamō mei ní efe le hū
7 le, ši wōšia kpe ni wōhieī akāmōa ši! *Edšake mei
ní wōō le, nyōñ amewōō, ni mei ní troō dā le, nyōñ
8 hū ametroō; *ši wō le, noni wōdši fane-bii le, nye-
hāa wōhieī akāmōa ši, ni wōwoa hemō-ke-yeli ke
9 suomō dama le, ni wōbumōa dadefai ní dši walahe-
remō nohiekāmō le. *Edšake Nyoñmo etoowō ehāā
10 mlifū, ši moñ ehā walaheremō-nāmō ye wō-Nuntšo
11 Iesu Kristo le hewō, *moni gbo ehāwō, koni kpe
wōšio dšio, wō wōwoō dšio, wōkele fē hie akāmō.
12 *Hewole nyetšēa nyetšui nyeñmea nyemli, ni mo
amā enanyo, take bō nonñ ní nyefe le.
13 Ši wōmbanye, anyemimei, ake nyele mei ní tšuo
nii ye nyeteñ ni ameyeo nyenō onukpai ye Nun-
14 tšo le mli ni amewieō amētšōnye le, *ni nye-
buaame naakpa dientše ye suomō mli, ye amēni-
tšumō le hewō. Nyeħia ši ye hedšole mli ye nyeteñ.
15 Ši wōmkpanye fai, anyemimei, nyewiea nyetšōa
mei ní be gbēdšianō le; nyešedšea mei ní tšui fāa le
amī; nyeherea mei ní feō gbēdē le; nyedfeñmō se
16 atšea ahāa mei fē! *Nyekwea ní ahia koni moko
akaño efoñ mīto efoñ nādšiañ, ši moñ dāne nyetia
17 ekpakpa se nyehāa nyehe ke mei fē. *Nyenāa miše
18 dā, *nyesolea ni nyekafōa, *nyedaā ši ye nofēno

4.5) Rom.13,12. Ef.5,8,9. Luk.16,8. 6) 1Pet.5,8. 8) Rom.13,12. Ef.6,14,17.-
9) Rom.9,22. 10) 4,14. Rom.14,8. 2Kor.5,15. 11) Iud.20. 12) 1Kor.16,18.
14) 2Tes.3,15. 15) Abei 20,22. Rom.12,17. 1Pet.3,9. 16) Fil.4,4. Luk.10,20.
17) Luk.18,1. Rom.12,12. Kol.4,2. 18) Ef.5,20. Kol.2,7; 3,15; 4,2.

mli: edšake no dši Nyoŋmo suomonānii ye Kristo
 19 Iesu mli ye nyegbefaŋ. *Nyekagbea Mumo le,
 20,21 *nyekagbea gbalei le heguo. *Ši nyekaä nii fiä
 22 nyekwea, ni noni hi le nyetoa. *Efoŋ su fe he nye-
 tšia nyehe ke-dšea.

23 Ši hedšole Nyoŋmo le dientše átšū nye-
 he emū kwrā, ní áto nyemumo ke nyesu-
 suma ke nyegbomotšo mü le fe ní famo ko
 akahī he ye wo-Nuntšo Iesu Kristo bābe
 24 leŋ. *Anokwafo dši moni tšéonye le, moni
 afe hū le.

25,26 Anyemimei, nyesolea nyehāawo! *Nyeŋāa nye-
 27 mimei le fe ke nāšomō kronkron! *Mikānye Nun-
 tšo le kitā ake nyéhā akane neke wolo ne ahā nye-
 mimei kronkroī le fe!

28 Wo-Nuntšo Iesu Kristo dromo le kenye ahī ši!
 Amen.

(Aimā kleŋkleŋnō ne amādše Tesalonikamei le,
 ke-dše Atene.)

TESALONIKAMEI

AWOLO NÍ DŠI ENYO

NÍ PAULO MĀDŠEAMĒ LE.

1. Paulo ke Silwano ke Timoteo ŋmāa ke-yahāa Te-
 salonikamei asafo ní yo Nyoŋmo, wotše le, ke Nun-
 2 tšo Iesu Kristo mli le: *Dromo ke hedšole ní dše

19) 1Kor.14,30.39. 20) 1Kor.14,1. 21) Rom.2,18. 1Kor.14,29. 1Ioh.4,1.

23) Rom.15,33. 1Tes.3,13.- 24) 1Kor.1,9; 10,13. 2Tes.3,3. 2Tim.2,13.

25) Kol.4,3. 26) Rom.16,16.-- 28) Rom.16,20.24. Fil.4,23.

1.— 1) 1Tes.1,1. 2) Rom.1,7.--

Nyoñmo, wotšę le, ke Nuntšo Iesu Kristo ñō le ahānye!

- 3 **E**sa hāwō ake wōdaä Nyoñmo ši dā ye nyehewō boni sa, anyemimei, edšake nyehemo-ke-yeli le daä naakpa, ni nyefē nyeteñ mofēmo suomō ní nyeke sumō
 4 moō nyehe le fáa ke-yaä nō hū, *bōbō ní wōdientše tete wōfāa wōfōō nyenō ye Nyoñmo asafoi le amlī, ye nyetsuišīnme ke nyehemo-ke-yeli ní nyeyō ye nyeyiwalei ke nyemanei ní nyemīa nyehīe ye mli leñ le
 5 hewō, *nii ní dši Nyoñmo kodšomō ní dša gbę le he okadi ní anaä faññ, koni asānye ní nyesa Nyoñmo
 6 mañtšeyeli ní nyenaä hewō nō le, *kedši nakai ake edša ye Nyoñmo hīe ake eke amane ato mei ní wo-
 7 nye amane mli le anādšiañ, *ni nye ní nyenaä amane le, eehā nyekewō fē hedšomō, beni aadšie Nuntšo
 8 Iesu kpo ke-adše ñwei ke ehewale bōfoi le, *moni ke lalilei atō owele ye mei ní lée Nyoñmo ke mei ní boō wō-Nuntšo Iesu Kristo sanekpakpa le toi le aņō,
 9 *mei ní anā nyomowō ní dši nāņō hīekpātāmō ke-adše Nuntšo le hīe ke ehewale anumnyam le he,
 10 *beni eeba ni ehīe ababa nyam ye emeikronkroī le amlī le, ni mei anā akpe amehe ye ehewō, ye mei ní he enō ye le fē mli, edšake ahé wōdase ní wōye wōtšōnye le aye, ye no gbī le nō le.
- 11 Eñehewō hū ni wōsoleō dā wōhāanye, koni wō-Nyoñmo le asānye ní nyesa tšémō le, ní ehā mlihīle hīesale le fē ke hemo-ke-yeli nitsšumō le ayi obō ye
 12 hewale mli *beni afe ní awo wō-Nuntšo Iesu Kristo gbęi le ahīe nyam ye nyemli, ni nyehīe hū aba nyam ye emli, ye wō-Nyoñmo le ke Nuntšo Iesu Kristo dromō le nā.

3) 2,13. 1Tes.1,2.- 4) 2Kor.7,4.14. 5) Fil.1,28. Luk.21,36. 6) Kpods.18,6.
 7) Mat.25,31. 1Tes.4,16. 1Pet.4,13. 8) Rom.2,8. 9) Ies.2,10.19. 10) Kol.3,4.
 11) 1Tes.1,2,3; 2,12. Ef.4,1. 12) 1Pet.1,7; 4,11.16.

2. Ši woŋkpanye fai, anyemimei, ye wo-Nuntšo Iesu
 2 Kristo bā ke woŋābuamō ye eñō le hewō: *koni
 akatširenye oyá ke-dšē dfeimō le he, ni asaŋ aka-
 haonye hū ye mumō ko alo wiemō ko alo wolo ko
 hū ní akē akē edšē woŋō le nā, akē aleenō Kristo gbī
 3 le ešē ši etā. *Nyekahāa moko nšišiuanye ye noko
 gbefāŋ; edšake dša akē kwamō le aba fēdā, ni aa-
 4 dšie eša-gbomo le ní dši fitemō-bi le *ní ate ši awo
 ehe nō aši nofēno ní atšéō nyoŋmo lo nyoŋmodšámō
 le āhū ní ledientšē eetá Nyoŋmo we le akē nyoŋmo
 ko ni eetšō che akē le dši Nyoŋmo le kpo dā.
- 5 Nyekaii akē, beni mikēnye yo lolo le, mikēnye
 6 neke nii ne, lo? *Ni agbene le, noni tšīō no gbe
 le, nyele, koni adšiele kpo ye ledientšē eyino le.
 7 *Edšake mlakwamō tēmosane le mītsu nii momo;
 mo keke ní tšīō gbe agbene le, dša akē adšiele ye te
 8 leñ dā. *Ni no koni aadšie mlakwalō le kpo, moni
 Nuntšo Iesu ke edaŋ-mumō le āgbe, ni eke ebā leñ
 9 puemō le adšie ke-ate le; *mo hū ní ebā le aba mli
 ye Satana nitšumō ní mli wa le nā ye amale hewale ke
 10 okadii ke nākpenii fē mli, *ye nii ní edšaa gbe aši-
 šiumō fē mli ye mei ní ladšēō le ateñ le, ye hé ní
 amehee anōkwale suomō le ní aŋo-here ameyiwala
 11 le hewō le. *Ni enehewole Nyoŋmo atšū šišiumō
 ní mli wa ke-aba amēñō, ní ameāhe amale le amēaye,
 12 *koni akodšo mei fē ní hee anōkwale le ameyee, ši
 amēná nii ní edšaa gbe moñ ahe tšui le.
- 13 Ši wo le, sa akē wodaā Nyoŋmo ši dā ye nyehe-
 wo, anyemimei ní Nuntšo le sumō, akē Nyoŋmo
 halanye ke-dšē šišidšē le eto walaheremō ye mumō

2.—1) 1Tes.4,14... 3) Mat.24,4.23. 1Tim.4,1. 1Ioh.2,18; 4,3. 4) Dan.11,36.
 7) Bof.20,29. 8) Jes.11,4. Kpods.19,15.20. 9) Mat.24,24. Kpods.13,11-13.
 10) 2Kor.2,15; 4,3. 11) Rom.1,24. 2Tim.4,4. 12) Rom.1,32; 2,8. Hes.20,24..
 13) 1,3. Ef.1,4. 1Tes.1,4. 1Pet.1,2.

14 hetšemō ke anōkwale hemō-ke-yeli mli, *no mli ní etšó wosanehpakpa le nō etšénye ke-ba koni nyená wō-Nuntšō Iesu Kristo anumnyam le.

15 Bēle nohewole, anyemimei, nyedamōa ši, ni nye-hīea nii ní wōtšōnye ye wiemō mli dšio lo wolo mli dšio le amlī.

16 Ši le wō-Nuntšō Iesu Kristo dientšē ke Nyoñmo ke wōtšē ní sumōwō ní eke nānō mīšēdšemō ke nō-
17 hīekāmō kpakpa hāwō ye dromō mli le, *le noññ eetsē nyetšuii eñmē nyemli, ni eewadšenye ye wiemō ke nitšumō kpakpa fē mli.

3. Noni efe le, nyesolea nyehāawō, anyemimei, koni Nuntšō le wiemō le ahīe foi ke-ya nō, ni awo ehie
2 nyam, take bōni eyō ye nyenō hū le; *ní adšiewō ye lahōgbomei ke meifōdši le adeñ; edšake dšee mei
3 fē he sane dši hemō-ke-yeli le. *Ši anōkwafo dši Nuntšō le, moni āwadšenye, ni eesranye ke-adšē mo-
fon le deñ le.

4 Ši wōhīe kā nyenō ye Nuntšō le mli ake, nii ní wō-
5 fāfāanye le, nyefeō ni nyeafe hū. *Ši Nuntšō le ádšadšē nyetšuii ke-ya Nyoñmo suomō ke Kristo tšui-
šiuñmē le mli!

6 Ši wōfāanye, anyemimei, ye wō-Nuntšō Iesu Kristo
gbei amlī, ake nyeke nyemi-fē-nyemi ní enyiee gbe-
dšiangō ye nii ní wōtu wōwo edeñ le anā le agbla mli.
7 *Edšake nyedientšē nyele bōni edša ake nyekaseō-
8 wō; edšake wōfee wōhe sakasaka ye nyeteñ, *ní wōsá wōyee moko abolo yaka, ši moñ wōbō mōdeñ
ni wōgba wōhē nā nyōñ ke fane ni wōtšu nii, koni
9 wōkafe dšatšu ñhā nyeteñ moko; *dšee ake wōbe

15) 3,6. 1Kor.11,2; 16,13. 16) Ioh.3,16. 1Ioh.4,10. 1Pet.1,3. 17) 1Tes.3,13.

3.— 1) Rom.15,20. Kol.4,3.- 3) Ioh.17,15. 1Kor.1,9; 10,13. 1Tes.5,24.

4) 2Kor.7,16. Gal.5,10. 6) Mat.18,17. Rom.16,17. 1Kor.5,9,11. Tit.3,10. 2Ioh.10.

7) 1Kor.4,16. 1Tes.1,6. 8) 1Kor.4,12.- 9) Mat.10,10. 1Kor.9,12; 4,16.

- nakai hegbe, ši moñ, koni woño wohe wotonye okadi
 10 ní nyekasewo. *Edšake beni wokenye yo le hū,
 wowonye kitā ake, ke moko sumoo ake etšuo nii le,
 11 ekaye nii hū. *Edšake wouuo ake meikomei enyiee
 gbędšiano ye nyeten, ni ametšuu nii, ši moñ yaka-
 12 yakanii ametšuo. *Neke mei ne womiwoame kitā ni
 womitšō wo-Nuntšo Iesu Kristo no wönwie wöntšōa-
 me ake ametšu nii diō ní ameye amedientše amebolo.
 13 *Ši nye le, anyemimei, nyekahāa edšüröfemö mīto-
 14 tonye. *Ši ke moko boo wöwiemö ní yo wolo le mli
 toi le, le le nyekadiale, ni nyekele akafutua, koni ehie
 15 agbo; *ni nyekabuale ake henyelo, ši moñ nyewiea
 nyetšöale take nyemi.
 16 Ši le hedšöle Nuntšo le dientše ahanye hedšöle dā
 ye nofēno gbefañ! Nuntšo le ke nyefē ahī ši!
 17 **Mibimö** ke mi Paulo minine nā ne, noni dši okadi
 18 ye miwolo-fē-wolo mli le; boni miñmāa ne. *Wo-
 Nuntšo Iesu Kristo dromö le ke nyefē ahī ši! Amen.

(Wolo ní dši enyo ní aňmā amādše Tesalonikamei le,
 aňmā ke-dše Atene.)

TIMOTEO KLEŇKLEŇ WOLO

NÍ PAULO MĀDŠELE LE.

1. **Paulo**, Iesu Kristo bofo ye Nyoňmo, woyiwalahe-
 relo, ke Nuntšo Iesu Kristo, wöhienokāmö le, kitā
 2 nā, *ke-yahā Timoteo, mibi kroňñ ye hemö-ke-yeli
 mli: Dromö, möbonale, hedšöle ke-dše Nyoňmo,
 wotše, ke Iesu Kristo, wo-Nuntšo le, ñö (ahāo)!

10) 1Mos.3,19. 12) 1Tes.4,11. 13) Gal.6,9. 14) 6.-- 16) Rom.15,33.--
 17) 1Kor.16,21. 18) 2Tim.4,22.

1.— 1) 2,3; 4,10. Tit.2,10.. Kol.1,27. 2) Tit.1,4. 2Tim.1,2. 2Ioh.3.

3 **T**ake bōni mikpao fai ake ohī šī ye Efeso, beni
 miyiñ mite Makedonia le, koni ofāfā meikomei ní
 4 amekatsō nibii krokomei *ni amesá amekadfeñ ade-
 saí ke weku-akontai ní be nāgbē le aņo, edšake ni
 ne ye úwanedšē fē Nyoñmo tšumā ní yo hemo-ke-
 5 yeli mli le... *Ši kitā le nāgbē dši suomo ní dšē tšui
 ní mli tše ke henilē kpakpa ke hemo-ke-yeli ní apasa
 6 ko be mli le mli, *nii ní meikomei ho he, ni ame-
 7 kpale ke-te yakawiemo he, *noni ametaoq mlatšō-
 loj ametšōmo le, ameyoo noni amewieq lo nii ní
 8 amemāa no aduatšo le. *Ši woje ake mla le hī hā
 9 moni tšu he nii bōni sa mla le, *ni ele ene, ake
 dšalo le, mla kāā šī hāale, šī mlakwaloj ke toigboloj,
 mei ní dšáá Nyoñmo ke ešafeloj, mei ní hīe be nyam
 10 ke buleloj, tšegbeloj ke nyegbeloj, awuyeloj, *adfa-
 mañboloj, mei ní ke hīi woq, gbomodšuloj, amaleloj,
 kitakūoloj, ke nofēno ní ke tšōmo ní tšāa mo le yee
 11 le moñ aņo-hā, *ye Nyoñmo ní adšole le anumnyam
 sanekpakpa ní atu awo mideñ le nā.
 12 Ni mīda Kristo Iesu wo-Nuntšo ní womi hewale le
 ši, ake ebumi aņokwafo ní eñomi ewo sōomō le mli,
 13 *mi ní tšutšu le midši musubolo ke yiwalō ke nise-
 niianiifelō; ši kēle anami moqo, akeši lē ní milée
 14 hewo ni mife, ye hé ní mihee miyee mli. *Ši wo-
 Nuntšo dromō ke hemo-ke-yeli ke suomō ní yo Kristo
 15 Iesu mli le fá ahū ke-teke no. *Edši aņokwa-
 wiemō ní sa ake aņoq kwra, ake Kristo
 Iesu ba dšē neñ eba ešafeloj ayiwalahere-
 16 mō, mei atēñ ní mi midši kleñkleñmo; *ši
 kēle ene hewo ni anami moqo, koni mimli
 tšutšu ni Iesu Kristo atšō edfeñmō ní se

3) Bof. 20,1. 4) 4,7. 5) Rom. 12,9...; 13,10. 6) 6,4,20. 7) Rom. 2,17... 8) Rom. 7,12.
 10) 6,3. 2Tim. 1,13; 4,3. Tit. 1,9; 2,1.8. 11) 6,15. 1Tes. 2,4.
 12) Bof. 9,15. 1Kor. 15,9... Gal. 1,13... 13) 1Kor. 7,25. 15) 4,9. Mat. 18,11.-

- tšeo le fē ye, ní aňo-to okadi ahā meini bahe eno ameye, ní amená nāno wala le.
- 17 *Ši nāno amantše le, moni fiteň, moni anaa, moni dši Nyoňmo [ňālō] kome le, ahāle wō ke anumnyam ke-yaši nāno anāno le! Amen. —
- 18 Bēle neke kitā ne mituo miwo oden, mibi Timoteo, ye gbaļei ní agba sá afie ono le anā, koni owu
- 19 tawu kpakpa le ye mli, *ni ohie hemo-ke-yeli ke henilē kpakpa, noni meikomei tsire amefie ní ameňo
- 20 hemo-ke-yeli le ameša ši le: *mei ateň ní Himeneo ke Aleksandro yo, mei ní mitu miwo Satana den, koni ágbla ametoi ní amekawie musubowiemoi doňň le.

- 2.** Agbene miwie mitsō ake nibii fē hie le áfe fai-kpamoi, solemoi, mlidāmoi, šidāi, ahā gbomei fē,
- 2 *ahā mantšemei ke mei fē ní yeo onukpai le, koni wōhi ši diō ye hedšole mli, ye Nyoňmo dšámō ke
- 3 sale fē mli. *Edšake ene hi ni eňo woyiwalaherelo
- 4 Nyoňmo le nā, *moni taoo gbomei fē yiwala ehere, koni ameba anokwale he nilē mli le.
- 5 Edšake Nyoňmo kome yo, ke Nyoňmo ke gbomei atendamolo kome hū ní dši gbomo
- 6 Kristo Iesu le, *moni ňo ehe ehā ake kpō-moňō ye mei fē nādšiaň, ní dši odase ní
- 7 aye ye ledientše ebe mli le, *nō he ní aňomi ato šielō ke bofo (anokwale miwieo ye Kristo mli, mimalee!), dšeňmādši atšolo ye hemo-ke-yeli ke anokwale mli.

17) 6,16. Rom.16,27. 18) 4,14; 6,12. Iud.3. 19) 3,9; 6,10,21.

20) 2Tim.2,17; 4,14. 1Kor.5,5.

2.— 1) Fil.4,6. 2) Esra 6,10. 3) 1,1; 4,10. 4) Hes.18,23. 2Pet.3,9.
 5) Ioh.17,3. Rom.3,29.; 8,34. Heb.9,15; 12,24. 6) Gal.1,4; 2,20; 4,4. Tit.2,14.
 7) 1,11. Bof.9,15; 13,2; 22,14.. 2Tim.1,11. Gal.2,7.. Rom.9,1.

- 8 Běle mītao akę hīi asole ye hefēhe ní amęhole nidši
 ní he tše le anọ ní mlifū lo úwanedšē akaba mli.
- 9 *Nakai noňň yei hū, akę amėwula amęhe ke bo ní
 sa amędšeň, ke hie ní gboọ nō ke dfeňmọ ní sa, dsee
 ye yigbō lo šika lo adiagbai lo atade ní dšra wa mli,
- 10 *ši moň, noni sa yei ní dšadšeọ Nyoňmo dšámọ ame-
 tšōọ le, ye nitšumọi kpakpai amlí.
- 11.12 Yō afe diō ní ekase nii ye toibō fē mli; *ši mihāā
 yō hegbe akę etšō nii alo eye nū nọ, ši moň efe diō.
- 13.14 *Edšake Adam tšutšu ašō, no se le Hawa. *Ni aši-
 šiuu Adam, ši yō le, ašišiule ni ebote notōmọ mli.
- 15 *Ši aahere eyiwala ke-atšō biiafomọ nọ, keđši amęhī
 ši ye hemọ-ke-yeli ke suomọ ke hetšemọ ke dfeňmọ
 hū ní sa mli le.
- 3.** Anokwa wiemọ ne: ke moko di nokwe-
 mọ-nitšumọ se le, etao nitšumọ kpakpa.
- 2 *Agbene dša akę nokwelo le ahī ši bōni anán ehe
 sane ko atā, yō kome wu, hiešikālo, moni yo dfeňmọ
 ní sa, moni baā edšeň dšogbā, gbofelo, moni le nitšō-
 mọ, *dsee dānulọ, dsee moyilo, (dsee hiedšolo), ši
 moň moni he dšo, moni bee, moni hie ekōō šika nọ,
- 4 *moni yeọ ledientše ewe nọ onukpa dšogbā, moni yo
 5 bii toiboloį ke nii ní sa fē, *(ši ke moko lée bōni
 eeye ledientše ewe nọ onukpa ehā le, té afe tēň ní
 6 eedfēň Nyoňmo asafo le noň? *Asaň hū dsee moni
 bote Nyoňmo sane le mli etšeko, koni ekafū ehe ní
 7 egbe abonsam kodšomọ mli. *Ši dša akę mei ní yo
 se le hū aye ehe odase kpakpa, koni ekagbe dšemo
 ke abonsam tšōne mli.
- 8 Sōoloi hū nakai noňň, amefe bōni sa, dsee lilei-
 9 nta-tšemei, dsee dā pī nuloi, dsee hiedšoloi, *ši mei

8) Iak.1,6; 4.8. 9) 1Pet.3,3-5. 10) 5,10. 11) Ef.5,22.
 12) 1Kor.14,34. 1Mos.3,16. 13) 1Mos.1,27; 2,7.22. 14) 1Mos.3,6. 2Kor.11,3.
 3.—1) Bof.20,28. 2) Tit.1,6... 4) 1Sam.2,12.
 7) 5,10. 1Kor.5,12.. 2Tim.2,26. 8) Fil.1,1. Bof.6,3... 9) 1,19.

- ní hīeō hemo-ke-yeli le tēmōsane le ye henilē ní hī
 10 tše mli. *Ši menemei hū ákaame akwe fēdā, ak
 amesa, lo; no se le, ke sane ko be amehe le, amēsōme
 11 Ye i le hū nakai noññ; amefe bōni sa, dsee meia
 hewieloi, ši amehie akā ši, amefe anokwafoi ye n
 fiā mli.
- 12 Sōoloi afe yō kome-kome wumei, mei ní ye
 amebii ke amedientše amewei anō onukpai dšogbā
 13 *Edšake mei ní sōmoō dšogbā le, amenáa atrakpa
 kpakpa amehāa amehe, ke ekā babao ye hemo-ke
 yeli ní yō Kristo Iesu mli leñ.
- 14 **M**īmāo nii ne, ni mihie kā nō ake etšeñ ní maba
 15 oñō; *ši kedši mitše kē le, koni oná ole bōni dše
 ake oba odšeñ ye Nyoñmo we, ní dši Nyoñmo hie-
 kālō le asafō, anokwale le akulaših ke šišidšē leñ.
 16 *Ni noko ní adšadše faññ ake kpeteñkpleñ
 dši Nyoñmo-dšámō tēmōsane le: “Adšie
 Nyoñmo ši faññ ye helo mli, abule bem ye
 mumō mli, epue ehā bōfoi, ašiele ye dšeñ-
 mādši atēñ, ahe enō aye ye dšeñ, anole
 ke-te ñwei ye anumnyam mli.
4. **Š**i Mumō le kēō faññ ake, nāgbē gbii le anō le
 meikomei ákwa hemo-ke-yeli le, ni amēke amehe
 akpete šišiumō mumōi ke daimonioi atšōmōi ahe,
 2 *ye amaleloi asato mli, mei ní ašāšā amedientše ame-
 3 henilē he, *ni amētšio yōwe gbē, ni amekēō ake
 áhī ñmā ní Nyoñmo bō koni mei ní heō yeō ni ame
 4 anokwale le ke šidā aye le. *Edšake noni Nyoñmo
 bō le fē hī, ni aúwāa nokonoko ní ake šidā yeō le,
 5 *edšake ake Nyoñmo wiemō ke solemō tšūō he.

11) Tit.2,3. 12) 2.4.5. 13) Mat.25,21. 1Ioh.3,21. 15) 2Tim.2,20. Ef.2,19...
 16) Ioh.1,14; 16,10; 17,5. Rom.1,4. Mar.16,19. 1Pet.1,12; 3,18,22.

4.— 1) 2Tim.3,1. 2Pet.3,3. Iud.18. 1Ioh.2,18. 3) 1Mos.9,3. 1Kor.10,30...
 4) 1Mos.1,31. Bof.10,15. Tit.1,15.

6 Kēdši oke neke nii ne to nyemimeile le ahie le, ootšó
 Iesu Kristo sōolo kpakpa, moni ke hemo-ke-yeli ke
 7 tšōmo kpakpa ní onyie se le wiemoi le leo ehe. * Ši
 yaka yeimedši adesai le gu. Ši bō Nyoñmo-
 8 dšámō he mōdeñ. *Edšake gbomotšo he
 mōdeñbō he senámō le, fio kekeñ, ši Nyoñ-
 mo-dšámō he ye senámō ye nii fiā mli, ni
 eye wala ní yō agbene ne ke noni baba le
 9 he šiwō. *Anokwa wiemo ní sa ake aňo kwrā ni!
 10 *Enehewō hū ni wotšuo nii ni wohāa adšewō,
 edšake wōno wohie wofō Nyoñmo hiekālo le nō,
 moni dši gbomei fē ayiwalaherelo, titri le mei ní heo
 11 yeo le anō. *Fā nii ne ni otšō.

12 Moko akagbe oblahiāñ heguo, ši moñ oke ohe ato
 okadi ohā mei ní heo yeo le, ye wiemo mli, ye dšēnbā
 mli, ye suomō mli, ye mumō mli, ye hemo-ke-yeli
 13 mli, ye hetšemō mli. *Ke-yaši beyino ní maba le hī
 14 kanemo ke nāwō ke nitsōmō he. *Kākwa omli
 dromō-nōkēnō ní ake gbalē ke onukpai le anidši-ke-
 15 nofiemo le hāo le. *Nii ne ahe odfeñ, enemei amli
 16 ohī, koni oferemo afe faññ ye nii fē mli. *Ohie ahī
 ohe nō ke tšōmō le nō, hī ši ye nii ne amli; edšake
 kedši ofe ene le, oohere bodientše ke mei ní boo to
 le fē yiwala.

5. Onukpa ko yi ni okafā, ši moñ owie otšōle ake
 2 tše; oblahī hū ake nyemihī; *yei onukpai
 ake nyemei; oblayei hū ake nyemiyei ye hetše-
 mo fē mli.

4 Wo yei okulafoi ní dši okulafoi leleñ le. *Ši
 ke yō okulafō ko ye bii lo nabii le, běle tšutšu le

2Tim.1,5; 3,14. 7) 1,4; 6,20. 2Tim.2,16.23; 4,4. Tit.1,14; 3,9. 8) 6,6.
 1,15. 10) 1,1. Ef.5,23. 12) Tit.2,15. 14) 5,22. 2Tim.1,6. Bof.6,6; 8,17.
 5) Rom.11,14.

5.— 1) 3Mos.19,32. 2) 22; 4,12. 3) 5,16. 4) 2,3. Mar.7,10-13. Ef.6,2.

- amekase boni ameadsá Nyoñmo ye amedientse
 amewe, ni ameto amefoloji le anadsian pepepe;
 5 edsave ene ye feo ni eno Nyoñmo na. *Si moni dsi
 yo okulafo lelen ni efe ekome-to le noo ehie efoo
 Nyoñmo no ni ehio faikpamoi ke solemoi ahe nyon
 6 ke fane. *Si moni boo ahofi le, egbo beni ehie ka
 7 lolo le. *Ni nii ne ofaame, koni akaná amehé sane
 8 atá. *Si ke moko lee ledientse emei ni titri le ledien-
 tse ewebii anokwemo le, ekpa ye hemo-ke-yeli le se,
 ni etsó mofon fe moni hee yee.
- 9 Akaño okulafoyó ní náko aye afii nyoñmai-ekpa, si
 10 moni efe wu kome ná, *moni atáa ehe sane kpakpa
 ake etšu niidsúdsi: ke ele bii le, ke efe mei agbo le,
 ke efó meikronkroi anádsi ahe, ke efata mei ní na
 amane le ahe, ke etiu nitsumokpakpa-fe-nitsumok-
 kpakpa se le.
- 11 Si oblayei okulafoi le, kwaame; edsave beni ameho
 12 la amesi Kristo le, ametaoo gblá, *ni ameye ko-
 dšomó ake amese kleñkleñ hemo-ke-yeli le amefo.
 13 *Ni amesá amekaseo hedšofemo, amekpaá si ye šiai;
 si dsee hedšoloji keke ametsšomoo, si amewiewieo mei
 14 ahe hū, ni amedšeo ší amewieo nii ní edšaa. *He-
 wole misumo ake oblayei (okulafoi) le agbá, ni amefo
 bii, ni ameye amewe no, ni ameke sane ko akahá he-
 15 tšelo le ní eke-dšé mei; *edsave meikomei etsó
 amehé momo ameyanyie Satana se.
- 16 Si ke nū lo yo ní heo yeo ye yei okulafoi le, ékwe-
 amé, ní akawa nhá asafo le, koni akwe okulafoi ní
 dsi okulafoi lelen le.
- 17 Onukpai ní yeo no dšogbá le, esa ake abo wó he
 awoame, titri le mei ní boo wiemo ke tšomó he mo-
 18 den le. *Edsave imále le keo ake: “Kátsi tšina

5) Luk. 2, 37. 6) 11. Rom. 8, 13. 7) 14; 4, 11. 8) Gal. 6, 10. 2 Tim. 3, 5. 10) Heb. 13, 2-
 14) 1 Kor. 7, 9. 15) 1, 6. 17) Rom. 12, 8; 15, 27. 18) 5 Mos. 25, 4. 1 Kor. 9, 9. Luk. 10, 7.

19 ní gbleḡ able nābu”; ke: “Nitšulo nyomḡ-
 20 wō sale.” *Ke aflo onukpa ko nā le, kāhere nḡ
 21 ake dša ye odasefoi enyḡ lo etē nā. *Mei ní feḡ eša
 le, okāame ye mei fē hie, koni mei ní efe le hū aše
 gbeyē.

21 Miye odase mihāo ye Nyoñmo ke Nuntšo Iesu
 Kristo ke ehalamḡ bofoi le ahie, koni oye nii ne anḡ
 ní okakodšo dā, ni osá okafe noko ye mlikpamḡ nā.
 22 *Kāño onidši ofie moko nḡ oyá, ni osá okaño ohe
 ofutu meikrokomei ahe ešai amlí. Kwemḡ ohe ní ohe
 23 atše. *Kānu nu sḡññ, ši nu wein fio ye omusū ke
 24 ohelai ní yeḡo kpitiokpitio le ahewḡ. *Meikomei
 ahe ešai dšeo kpo tšutšu ni amenyieḡ amehie keame
 yaā kodšomḡ mli, ši meikomei anō hū nyieḡ amese.
 25 *Nakai noññ kē nitšumḡi dšūdši hū dšeo kpo tšutšu,
 ni nii ní sro le hū anyēñ ake-tē.

6. Tšūdši abḡ ní yḡ apā šiši le ábu amedientše ame-
 nuntšomei le ake mei ní wō fē saame, koni akabḡ
 2 Nyoñmo gbei le ke tšomḡ le musu. *Ši mei ní yḡ
 nuntšomei ní heḡ yeḡ le, akagbe amehhe guḡ, ake-ní
 nyemimei dšiamḡ hewḡ le, ši amesḡmḡame titri moñ,
 edšake mei ní ná edšūrḡfemḡ le mli nii le dši heyel-
 liḡi ke suomḡmei. Nii ne owie otšḡame.

3 **K**e moko tšḡo ekroko ni ekplēē wḡ-Nuntšo Iesu
 Kristo wiemḡi ní tšāa mo le ke nyoñmo-dšámḡ nā
 4 tšomḡ le, *efū ehe, ni eyoo noko se, ši moñ ehe
 mīye ke nwanedšēi ke wiemḡiatawūi ní hiekō, bei,
 5 musubḡi, meiahesusumḡi fōdši dše mli le, *ní dši
 yakayakablomḡi ní gbomei ní amedfenmḡi efite ni ašḡ
 anḡkwale le ye amedēñ ní amesusuḡ ake nyoñmo-
 dšámḡ dši ninámḡ le hieḡ mli le. Tši ohe ke-dše
 neke gbomei ahe.

(19) 5Mos.19,15.2Kor.13,1. 20) Ef.5,12. Gal.2,14. 22) 4,14. 24.25) Gal.5,19.22.

6.—1) Ef.6,5. Tit.2,9. 2) Film.16. 3) 1,3.10. Gal.1,6-9. 2Tim.1,13.-

- 6 Ši leleñ, ninámō kpeteñkple dši nyoñmo-
dšámō, kedši moko mī še enii ahe le.
- 7 *Edšake wōke nokonoko baa dše neñ, běle
eye faññ ake wonyēñ wōke noko aya hū.
- 8 *Ši ke woye ñmā ke hehānii le, běle nii
9 ne afá ahāwō. *Ši meini taoñ nii pī aná le gbeo
kā ke tšōne ke buluiasedii babao ní fiteo mo ní ke
gbomei gbeo hiekpātāmō ke ladšemō mli le amlī.
- 10 *Edšake nibii fōdši fē šišifā dši šikasuomō ní mei-
komei di se ni amēdū gbē ke-dše hemō-ke-yeli le
mli, ni amēke pīmōi babao egbulō amēhe le.
- 11 Ši, ō Nyoñmo gbomo, bo le dšo nibii ne anā foi, ši
nyiemō dšale, Nyoñmo-dšámō, hemō-ke-yeli, suomō,
12 tšuišimē ke mlidšōle se. *Plemō hemō-ke-yeli he
plemō fefeō le, mō nāñō wala le mli, nō he hū ní atšéo
ke-ba ni odšadše dšadšemō fefeō ye odasefoi babao
hie le.
- 13 Mīwoō kitā ye Nyoñmo ní hāa nibii fiā wala le ke
Kristo Iesu moni ye dšadšemō fefeō le he odase ye
14 Pontio Pilato yinō le hie, *ake oye kitā le ñō, ní
heñmamō ko alo sanetāmō ko akahī he ke-yaši wō-
15 Nuntšō Iesu Kristo puemō leñ, *noni hewale-ñoyelo
kome ní adšōle, mañtšemei amañtše ke nuntšōmei
16 anuntšō le atšō ye ledientše eyinōi le, *mo hū ní
le kome eyō nāñōšihile ní gbēle be mli, ni ehīo la ní
anyēñ abeñke mli le, moni gbomo-ko gbomo-ko enako
dā, ni enyēñ enale hū le, mo nō ní dši nāñōwō ke
ñoyeli le. Amen.
- 17 Niiatšemei ní yō dše neñ be ne mli le, woame
kitā ní amēkadfeñ nii ní dra tšō, ni amēkaño amēhie
hū amēfō nifále ní be fefēfe le ñō, ši moñ Nyoñmo

6) 4,8. Fil.4,11.. Heb.13,5. 7) Hiob.1,21. Dsads.5,14.- 8) Abei 30,8.

9) Abei 23,4; 28,22. 10) Ef.5,5. 11) 2Tim.2,22. 12) 1Kor.9,25.. 2Tim.4,7.

13) Ioh.18,36; 19,11. 15) 1,11,17. Kpods.17,14; 19,16. 5Mos.10,17.

16) 2Mos.33,20. Ioh.1,18. 17) Lal.62,11. Luk.12,20.

hiekālo le no, mo hū ní noo nibii fē babao ehāawo
 18 yeli le, *ní amefe edšūrō, ni ametšōmo nīatšemei
 ye edšūrōfemoi agbefań, amesumo nihāmo, amenine
 19 akpo, *amebo dfetri amehā amehe, ní afe šišitō
 fefeo ahā be ní baba le, koni amemō anokwa wala
 le mli.

20 O Timoteo, nii ní atu awo odeń le sramo, ni okwa
 yakasanegbā ní buleo mo ke ūwanedšēhetō ní dši
 21 nilē ní yo amale-gbei le anō le, *noni meikomei
 wo šī ni ameńo-tō ye hemo-ke-yeli le he le. Dromo
 le keo ahī ši! Amen.

(Anmā kleńkleńnō ne ayahā Timoteo ke-dše Laodikea
 ní dši Frigia Pakatiana mańwulu le.)

TIMOTEO WOLO NÍ DŠI ENYO

NÍ PAULO MĀDŠELE LE.

1. Paulo, Iesu Kristo bofo ke-tšó Nyońmo suomō no
 2 ke wala ní yo Kristo Iesu mli le šiwō, nā le, *ke-
 yahā Timoteo, misuomobi le: Dromo, mōbonale,
 hedšole ní dše tše Nyońmo le ke Kristo Iesu, wo-
 Nuntšo le, nō (ahāo)!

3 Mīda Nyońmo moni midšāa ke-dše miblemafoloj
 le anō ye henilē ní mli tše mli le ši, boni mihēo
 okaimo le mli dā, ye mifaikpamoj le amlī nyōń ke
 4 fane, *ni mifeo ake manao, ke mikai ohēyāfonui
 5 le, koni mayi obō ke mīše; *edšake mihē ye ohemo-
 ke-yeli ní apasa be mli le no; noni tšutšu eyo ona

19) Mat.6,20. 20) 2Tim.1,14. 1Tim.4,7. 21) 1,6. 2Tim.2,18.

1.—1) 1Kor.1,1. 2) 1Tim.1,2. 3) Bof.23,1; 24,16. Fil.3,5. Rom.1,8.
 5) Bof.16,1.

Loise ke onye Eunike mli, ní miyọ hewale ye no ake eye bo hū omli le.

- 6 Nohewole mikaio ake ote Nyoimo dromonōkēnō ní minidši-ke-nofiemọ nā eyọ omli le ši ošere ekoñ,
 7 *edšake Nyoimo hāawọ gbeyēšemọ mumọ, ši moñ hewale ke suomọ ke dfeñmọ ní sa le mumọ eño-hāwọ.
 8 Nohewole ohie akagbo wọ-Nuntšọ le odase le alo mi ní midši egboklefonyo le he, ši moñ oke sanekpa-
 9 kpa le ahie amane mli ye Nyoimo hewale nā; *mo hū ní ehere woyiwala ní eke tšémọ kroñkroñ tšéwọ, dsee wonitšumọi anā, ši moñ ye ledientšẹ eyintō ke dromọ nā, noni eño-hāwọ ye Kristo Iesu mli, dāni
 10 abọ dše neñ be le, *ní agbene le adšie ši faññ ke-tšó wawalaherelo Iesu Kristo — ní fo gbẹle se ni edšie wala ke nānošihile kpo etšōwọ ye sanekpakpa leñ,
 11 *no he ní añomi ato ní mitšó šielọ ke bofo ke dšēñ-mādši le atšolo le — puemọ le mli le.
 12 No sane moññ hewọ amanei hū minaä ne, ši kẹle mihie gboo; edšake mile moni mihe miye le, ni miye hewale ye no ake eenyē nii ní eto ehāmi le ahe ebu
 13 ke-ate no gbī le no hū. *Hiemọ tšámọ-wiemọi ní onu ye minā le akadi le mli ye hemọ-ke-yeli ke suomọ ní yọ Kristo Iesu mli le mli; *niikpakpai ní atu awo odeñ le ahe obu ye Mumọ kroñkroñ ní hīọ woli le hewale nā!
 15 Ole ene ake mei fē ní yọ Asia le kū amese amēšimi, mei ateñ ní Figelo ke Hermogene hū yọ le.
 16 *Nuntšọ le ana Onesiforo we le mọbo, edšake kpitio-kpitio ehāmi tšui, ni ehie gboo mikosoñkosō le he;
 17 *ši moñ beni eba Roma le etaomi fitšofitšo ni enami.
 18 *Nuntšọ le ahā ená mọbonale ye Nuntšọ le hie ye

6) 1Tes 5,19. 1Tim.4,14. 7) Rom.8,15. 8) Rom.1,16. Kol.1,24. 2Tim.2,3; 4,5.
 9) Tit.3,5.- 10) Rom.16,25. (Ies.25,8. Hos.13,14.) 1Kor.15,55.57. Heb.2,14.
 11) 1Tim.2,7.- 13) 1Tim.1,10; 6,3. Tit.2,1. 14) 12. 1Tim.6,20. 15) 4,16.

nakai gbī lẹ nọ! Ni babao boni esōmomi yẹ Efeso hū lẹ, ole pepẹpe.

2. Agbenẹ bo, mibi, ohe áwa yẹ dromọ ní yọ Kristo
 2 Iesu mli leń; *ni nii ní onu yẹ minā yẹ odasefoi pī
 ahie lẹ, no nońń otu owo gbomei anọkwafoi, mei ní
 yọ hewale ní amẹke-atšō meikrokomei hū lẹ, adeń.
 3 Bẹlẹ bo lẹ, miamọ ohie yẹ amane mli, take Iesu
 4 Kristo tabilo kpakpa ko. *Moko be ní wuọ ta ní eke
 ehe lalaā niyeli sādši amlí, koni esa moni fāle ke-te
 5 ta leń lẹ hie. *Ši kedši moko kedi hū lẹ,
 afińle kōnimyeli-akekre lẹ, ake dša ekedi
 6 mla nā dā. *Okwafonyo ní tšuọ nii lẹ, edša ake lẹ
 tšutšu eeye šikpońnibanii lẹ eko. Yōmọ noni mikẹ
 7 lẹ! *Edšake Nuntšo lẹ ahāo nii fē šišinamọ.
 8 Ohie ahī Iesu Kristo ní te ši ke-dšẹ gbohī aten lẹ
 ní dšẹ Dawid sešin lẹ nọ, yẹ misanekpakpa lẹ nā,
 9 *no mli hū ní mimiaā mihie yẹ, yẹ amane mli, ke-
 yaši kpāi amlí tete, tamọ niifōdši-anitšulo; ši kẹle
 10 Nyońmo wiemọ lẹ, awoo no kpā. *Enehewọ ni mi-
 hieọ nibii fē mli yẹ mei ní ahalaame lẹ ahewọ, koni
 amẹ hū amenine ašẹ walaheremọ ní yọ Kristo Iesu
 11 mli lẹ ke nānọ anumnyam nọ lẹ. *Anọkwa wiemọ
 12 ne: edšake ke wọke-gbo lẹ, wọke-aná wala; *ke
 (wona amane ni) wọhie mli lẹ, wọke-aye mańtšẹ hū;
 13 ke wọkpa yẹ esẹ lẹ, lẹ hū eekpa yẹ wose; *ke wofee
 anọkwafoi lẹ, lẹ lẹ eehi ši anọkwafo, enyēń ekpa yẹ
 ledientšẹ ehe se.
 14 Neke nii ne okaiame, ni oye odase yẹ Nuntšo lẹ
 hie otšōame, koni akawu wiemọi ahe ta, ní ehī hāā
 15 nokonoko, ši ebutuọ mei ní nuọ lẹ moń lẹ. *Bo mo-
 deń, koni okẹ ohe ní aka adamọ Nyońmo hie, ake

2.—3) 1,8; 4,5. 4) 1Kor.9,25. 5) 4,8. 8) 1Kor.15,4.20. 2Sam.7,12.
 9) Ef.3,1.13. Fil.2,17; 1,12... 10) Kol.1,24. 11) 2Kor.4,11. 12) Mat.10,33.
 13) Rom.3,3. 4Mos.23,19. 14) 1Tim.6,4. Tit.3,9. 15) 1Tim.4,6. Tit.2,7..

- nitsulo ní hie gboo, moni dšaa anokwale wiemo le
 16 mli pepēpe. *Ši bulemo-yakasanegbā le, tši ohe ke-
 dše mli; edšake babao ameate hie ye musubo mli,
 17 *ni amewiemo aye tamō hela foñ ko ke-akpe: mei
 18 atēn ní Himeneo ke Fileto yō le, *mei ní tō ye an-
 kwale le he, ni amekēo ake šitē le eho ete momo, ni
 amebutuo meikomei ahemo-ke-yeli le.
 19 Tšebele Nyoñmo šišitō-te ní wa le mā ši
 šinñ, ni eye neke nāsomō ne: “Nuntšo le
 le ledientše emei le,” ke: “Hā ní mofemo
 ní tšio Kristo gbēi le atā le adše nii ní
 20 edšaa gbē le ahe!” *Ši šia wulu ko mli le, dšee
 šikani ke dfeteinii keke yō dšei, ši moñ tšonii ke
 sūnii hū, ni ekomei le wōnii dši, ši ekomei hū be wō.
 21 *Agbene kedši moko tšū ehe ke-dše neke nii ne aml
 le, etšō nō ní awo, ní atšū ehe kroññ, ni ehī hā šia-
 tše le dšogbā, ni asā ahā nitšumo-kpakpa-fē-nitšumo-
 kpakpa le.
 22 Ši oblahiañ sedii le hū, dšo nā foi: ši moñ oke mei
 ní tšeo Nuntšo le ke-dše tšui ní mli tše mli le atiu
 23 dšale, hemo-ke-yeli, suomo, hedšole. *Ši kwašiai
 añwanedšēi ní aňo-kasee noko le gū, edšake ole ake
 24 ameke bei baā; *ši Nuntšo le tšulo le, edšaa ake
 ebeo, ši moñ enli adšo ahā mei fē, moni le nitšōmo,
 25 moni to, etšui ši hā efoñ, *moni ke mlidšole wieg
 tšōo mei ní kūo enā, ake aleenō Nyoñmo ahāame
 26 tšuiñšakemo ní ameale anokwale, *ni amehie atšē
 ke-adše abonsam tšōne leñ, lo; ake ní ešame koni
 amefe esuomñanii le.

3. Ši ná ene ole ake nāgbē-gbii le anō le dšramo-bei
 2 aba. *Edšake gbomei atšōmo amedientše amehedo-

16) 1Tim.4,7; 6,20. Tit.1,14; 3,9. 17) 1Tim.1,20. 19) Mat.7,23. Ioh.10,14,27.

22) 1Tim.6,11. Heb.12,14. 23) 1Tim.1,4; 4,7; 6,4. 24) Tit.1,7,9; 3,2.

3.— 1) 4,3. 1Tim.4,1.- 2) Rom.1,29-31.

- 1 ļoi, šikahedoloi, fālōi, hewoloi, musuboloi, foloi ano
 2 toigboloi, trumui, mei ní hie be nyam, *mei ní no-
 konoko edoame, apamkūoloi, meiahewieloi, fuloi,
 3 hiedoloi, mei ní sumoo ekpakpa, *segbetsōloi, yiwa-
 4 loi, hefūloi, mei ní doo nii-ke-nōmō he fē Nyoūmo he,
 5 *mei ní yō nyoūmo-dšámō su, ši emli hewale le se
 amekpaā ye le; tši ohe ke-dše neke gbomei ahe.
 6 Edšake menemei amli meikomei dše, mei ní dšuo
 ši boteo šiai ni ameñoo yeibii ní amehe ešai bua
 7 ameno ní akonoī srōtoi kplaāame *ní kaseo nii dā
 ši kēlē amenyēē ameše anokwale he nilē he le anom
 8 le. *Ši take boni Iane ke Iambre kū Mose nā le,
 nakai nonn kē neke mei ne kūo anokwale le nā;
 gbomei ní yitšon efite, mei ní dšee meikomei ye
 9 hemo-ke-yeli le gbefañ ni. *Ši ameyañ amehie tūtu
 ko; edšake amekwašiafemō le ādše kpo faññ ahā
 mei fē, take boni nomei anō le hū dše kpo le.
 10 Ši bo le, onyie mitšōmō, midšeñbā, miyiñtō, mihe-
 mo-ke-yeli, midšeñmō ní se tšeo, misuomō, mitšui-
 11 šiñme, *miyiwalei, mimanei ní mina ye Antiokia
 ke Ikonía ke Listra le ase, nō yiwalei abo ní mihie
 12 mli, ni Nuntšo le dšiemī ke-dše fē mli le. *Ši mei
 fē hū ní taoō akē ameahī ši ye nyoūmo-
 dšámō nā ye Kristo Iesu mli le, aawaame
 13 yi. *Ši gbomei fōdši ke ablatoloi ate amehie ke-ate
 efōñ mli; lakaloi ní alakaame ni.
 14 Ši bo le, hī ši ye nii ní okase ní oyo hewale ye no
 15 le amli, edšake ole mo nā ní okase ye, *ni edšake
 ogbekebiiaši ole ñmālei kroñkroi le ke-dše, ní ame-
 nyē amehā ole nā ní hī hā walaheremō ke-tšó hemo-
 16 ke-yeli ní yō Kristo Iesu mli le no. *Ñmāle-fē-

4) Fil.3,19. 5) Mat.7,15.21. Tit.1,16. 6) Mat.23,14. Tit.1,11. 8) 1Mos.7,11.22.
 11) Bof.13,50; 14,2.19.22. Lal.34,20. 12) Mat.16,24. Bof.14,22. 14) 2,2.
 15) Ioh.5,39. 16) 2Pet.1,19-21. Rom.15,4.

ñmāle ní dše Nyoñmo Mumo leù le hī hā
 tšōmō ke hīekāmō ke ehē-sāmō ke tšose-
 17 mō ní yō dšale mli le, *koni Nyoñmo gbo-
 mo le afe klalo, ni asāle ato nitšumō-kpa-
 kpa-fē-nitšumō-kpakpa pepēpe.

4. **Mi** le miye odase mihāo ye Nyoñmo ke Nuntšo
 Iesu Kristo ní baba ní ebakodšo hīekāloī ke gbohī ye
 2 epuemō ke emantšeyeli le nā le hīe : *Šiemō wiemō
 le, damō nō, dekā ye dšio, dekā be dšio, kā hīe, wo
 gbeyē, bō kōkō ye dfeñmō ní se tšeo ke nitšōmō fē
 3 mli. *Edšake be ko aba, beni amēhīeñ tšámō-tšōmō
 le mli doññ, ši moñ amēdientše amēkonoi le anā
 amēabua tšōloī anā amewo amēdientše amēhe ye,
 4 edšake amētoīiāñ mīflēame ; *ni amēatsšōmō amē-
 toīi ke-adše anōkwale le he, ni amēakpale ke-ate
 5 adesāi ahe. *Ši bo le, ohīe akā ši ye nii fē mli, mīa-
 mō ohīe ye amanei amli, tšu sanekpakpadšadšelo
 nitšumō le, gbe osōomō le nā kwrā !

6 Edšake mi le, āfiemi ši āke momo, ni mifenemō be
 7 le eše ši etā. *Plemō ní dši plemō fefeō le,
 miple ; damō foi le, midšo migbe nā ; mihīe
 8 hemō-ke-yeli le mli mito ; *noni efe le :
 dšale akekere le kā ši hāmi, noni Nuntšo le
 ní dši dšale kodšolo le ahāmi ye no gbī le
 nō le, ši dšee mikome keke, ši mei fē hū
 ní sumō epuemō le.

9.10 **Bō** modēñ ní oba miñō oyá mli. *Edšake Dema
 ešimi akē noni esumō ñmenēmē dše neñ hewō le, ni

17) 1Tim.6,11. 2Tim.2,21. Tit.1,16 ; 3,1. Heb.13,21.

4.— 1) 2,14. Mat.25,31. Ioh.5,27. Bof.10,42. 2Kor.5,10. 1Pet.4,5. Rom.14,9.
 2) Bof.20,20,31. Tit.1,9,11. 3) 1Tim.1,10,13 ; 4,1 ; 6,3. 4) 1Tim.4,7. 2Tes.2,11.
 5) 1,8 ; 2,3. Bof.21,8. 6) Fil.1,23 ; 2,17. 7) 1Kor.9,25. 1Tim.6,12. Fil.3,14.
 8) 2,5. 1Pet.5,4. Iak.1,12. Kpods.2,10 ; 3,11. 9) 21 ; 1,4. 10) Kol.4,14.

eyin ete Tesalonika; Kreske ete Galatia, Tito ete
 11 Dalmatia; *Luka keke kemi yo. Marko le, nõle ni
 12 okele aba, edšake ehĩ hĩmi ye sõomõ le hewõ. *Ti-
 13 hiko le, mitsũle Efeso. *Kotoku le ní miši ye Troia
 ye Karpo nõ le, oke-ba, ke wodši le hũ, ši titri le
 14 koloi-ahe nõmã-wodši le. *Aleksandro, sõlo le, femi
 efõn babao: Nuntšõ le atole nãdšian ye enitšumõ le
 15 anã! *Le le bo hũ kwẽ ohe nõ dšogbãn ye ehewõ,
 edšake ekũ wõwiewõ le anã babao po.

16 Mikleklele nãdšiemõ le mli le mokomoko kemi
 damõõ ši, ši mon amefẽ amేశĩmi; akabu ene afõ
 17 ameno. *Ši Nuntšõ le damõ mimasei ni ewomi he-
 wale, koni atšõ minõ amã šiemo le nõ mi, ni dšeñ-
 18 mãdši le fẽ anu; ni adšiemĩ ye dšata le dañ. *Ni
 dšiemõ hũ Nuntšõ le adšiemĩ ke-adšẽ niifõdšianii fẽ
 mli, ni eehere miyiwala ke-ate enwei-mahtšeyeli le
 mli: mo nõ hũ ní dšĩ anumnyam le ke-ate nãnoĩ anã-
 noĩ le. Amen.

19 Mibi Priska ke Akwila ke Onesiforo we le.
 20 *Erasto hĩ Korinto; ši Trofimo le, mišile ye Mileto
 21 ni ehe miye. *Bo mõdeñ ní oba dãni fẽibe le aba.
 Eubulo ke Pude ke Lino ke Klaudia ke nyemimeĩ le
 fẽ mibio.

22 Nuntšõ Iesu Kristo ke omumõ le ahĩ ši! Dromõ
 kenye ahĩ ši! Amen.

(Wolo ní dšĩ enyõ ní anmã amãdšẽ Timoteo ní dšĩ
 Efeso asafo le kleklele nõkwelo ní ato le, ake-dšẽ Roma,
 beni ake Paulo damõ Kaisare Nero hie noni dšĩ ši enyõ le.)

11) Bof.15,37. Kol.4,10.14. Film.24. 12) Bof.20,4. Ef.6,21. Kol.4,7. Tit.3,12.
 14) 1Tim.1,20. 2Sam.3,39. Lal.28,4. 16) 1,15. Ioh.16,32. 17) Bof.23,11; 27,23.
 18) Rom.9,5; 16,27. Gal.1,5. 1Tim.6,16. 19) Bof.18,2. Rom.16,3. 2Tim.1,16.
 20) Bof.19,22; 20,4; 21,29. 21) 9. 22) Gal.6,18.-

TITO WOLO

NÍ PAULO MĀDŠELE LE.

1. Paulo, Nyoŋmo tšūlo, ke Iesu Kristo bofo hū ye
 Nyoŋmo halamoŋmei ahemo-ke-yeli ke Nyoŋmo-
 2 dšámō nā anokwale he nilē le nā, * ye nānōwala nō
 hiekāmō le nō, nō wala ní Nyoŋmo ní malee le wo ši
 3 ehā dāni abo dšēñ bei le, * ši ledientšē ebeyinō le
 edšie ewiemō le ši etšō ye šiemo ní atu awo midēñ
 4 ye wōwalaherele Nyoŋmo kitā nā le mli le: * ke-
 yahā Tito, mibi kroññ ye woyi enyo le fē wōhemō-
 ke-yeli nā le: Dromō, mōbōnale, hedšole ní dšē
 Nyoŋmo, tšē le, ke Nuntšō Iesu Kristo, wōwalahe-
 relō le, nō!
- 5 Eñehewō mišio ye Kreta, koni oto nii ní efe le
 gbēdšiano pe, ni ofāmō onukpai oto ye mañ-fē-
 6 mañ, take bōni mikēo mito le: * ke moko ye ní nā-
 flomō ko be ehe, ni edši nā kome wu, ní yo bii ní heo
 yeo ní awiee amehe ake nyeñnyeñtšiboloi lo toigbo-
 7 loi dšiamē le. * Edšake dša ake nōkwelō le nāflo-
 mō ko akahī ehe, ake-ní Nyoŋmo we semo dšile
 hewō le; dšee tšuinānifelō, dšee mlifūlo, dšee dānulo,
 8 dšee moyilo, dšee kpekpele, * ši moñ gbōfelō, moni
 sumoō ekpakpa, moni dšēñmō kā ši, dšalo, moni hie
 9 yo nyam, moni hie kā ši, * moni hieo tšōmō le nā
 wiemo ní fi ši šiññ le mli, koni enyē ewie etšō mei
 ye nitšōmō ní tšāa mo le mli, ni mei ní kūo wiemo
 nā le hū, ekā ameñie.
- 10 Edšake mei pī ye ní dši yakayakawieloi ke lakaloi,
 ní baa amehe ši ameñhāa moko, titri le mei ní dšē ke-
 11 tiafō leñ le; * mei ní edša ake atši amēñā; mei ní

I.— 1) 1Tim.3,16; 6,3. 3) Rom.16,25. Ef.1,9. 1Tim.1,11. 4) 1Tim.1,2.
 6) 1Tim.3,2... 1Pet.5,3. 7) 1Kor.4,1. 2Tim.2,24. 9) 1Tim.1,10. 11) 2Tim.3,6.

butuo šiai mūdši fē, noni amētšōo nii ní edšaa, ye
 12 hiegbēle senámō hewō le. *Amēteñ moko ní dši
 amēdientšē amēgbalo le kē ake: “Kretamei maleo
 13 dā; koloi fōdši ni, hedšō-musūi ni.” *Neke odase
 ne anokwan! Nohewole kā amēhīe vevēve, koni
 14 amēhe awa ye hemō-ke-yeli le mli, *ni amēkafe toi
 amēhā Iudafoi adesāi le ke gbomei ní kpaleo ke-dšeo
 anokwale le mli le akitai le.

15 Nii fē he tše hā mei ní he tše le; ši mei ní woo
 mūdši ke mei ní hee yee le, nokonoko be ní he tše
 hāamē, ši mūdši moñ ameyitšōñ ke amēhenilē fē ewo.
 16 *Amēdšadšeo ake amēle Nyoñmo, ši amēnitšumoi le
 amēke-kpaā ye ese, ni amēdši gbomei ní ahīo, ke
 toigboloj, mei ní esaa nitšumō-kpakpa ko kwrā po.

2. Ši bo le, wiemō nii ní sa tšámō-tšōmō le. *Hīme-
 2 dši le, ake amēhīe akā ši, amēsa wō, amēdfeñmō akā
 ši, amēhī dšogbāñ ye hemō-ke-yeli le ke suomō le ke
 3 tšuišīñme le gbēfañ. *Yeimedši hū nakai noññ,
 ake amēba amēdšēñ bōni sa meikroñkroī le; amēka-
 wiewie mei ahe, amēkatsšōmō dā babao nyōdši, amēle
 4 tšōmō fēfēo le, *koni amētšō oblayei le ní amē-
 dfeñmō akā ši, amēdō amēdientšē amēwumei ahe,
 5 amēdō amēbii ahe, *amēhīe akā ši, amēhe atše,
 amēba amēwe yi dšogbāñ, amēmli ahī, amēba amēhe
 ši amēhā amēdientšē amēwumei, koni akabo Nyoñmo
 wiemō le musu.

6 Oblahī le nakai noññ kē, wiemō otšōame koni
 7 amēdfeñmō akā ši; *ni nii fē gbēfañ le, ñō bodien-
 tšē ohe otoame nitšumoi kpakpai akadi; nitšōmō mli
 8 le otšō sane ní fitee, nii ní sa wō, *wiemō ní yo

13) 2Tim.4,2. 14) 1Tim.4,7.- 15) Mat.15,11. Rom.14,20. 16) 2Tim.3,5.

2.— 1) 1,9. 1Tim.1,10; 6,3. 2Tim.1,13. 2) 1,13. 1Tim.5,1.. 3) 1Tim.2,9; 3,11.

5) Ef.5,22. 7) 1Tim.4,12. 1Pet.5,3. 8) 1Tim.6,3; 5,14. 1Pet.2,12,15; 3,16.

dšogbān, ní anyēn atā he sane, koni moni kūo nā le hie agbo, edšake ebe wohe nōša ko kēmo.

9 Tšūđši le, ake améba amehe ši amehā amedientše amenuntšomei le, amesa amehie ye nibii fē mli,
10 amekabuabuaame, *amekašra nii, ši moñ ameke anokwayeli kpakpa fē atšōame, koni amewula wōwalaherelo Nyoñmo tšōmo le ye nibii fē mli.

11 Edšake Nyoñmo dromo ní ake-hereo gbo-
12 mei fē yiwala le epue, *ni etšoseowō koni wōkwa musubō ke dše neñ akonoi le, ni wōhī ši ye dše neñ ye dfeñmo kpakpa nā,
13 bōni dša ni esa Nyoñmo-dšámole, *ni wōkwe Nyoñmo kpeteñkple le ke wōwalaherelo Iesu Kristo anumnyam dšōmo-nōhiekāmo ke epuemo le gbe; *moni eño ledientše ehe ehā ye wōnādšiañ, koni ekpōwo ke-dše mlakwamo le fē mli, ni etšūwohe efe ledientše emañ kroññ ní hie doo ye nitšumoi ní hi le ahe.

15 Nii ne owie, ni owoame he nā, ni oke-kā amehie ke kitāwō fē. Moko akagbe ohe guo.

3. Kaimoame ní améba amehe ši amehā onukpai ke noyeloi le, amēboame toi, amefe klalo amehā nitšumō-kpakpa-fē-nitšumō-kpakpa, *amekahie moko, amekabe; ši moñ amefe kpō, ni ameke mlidšole atšō
2 gbomei fē. *Edšake sá le wō hū wohe kwašiai, toigboloi, gbēdūloi, mei ní sōmo akonoi ke nii-ke-ñōmo sroti pī, ni wōba wōdšēñ ye niifōđšianii ke hiekō
4 mli, wohe fe tañ, ni wōnyenyē wohe. *Ši beni wō-

9) Ef.6,5. 1Tim.6,1. 1Pet.2,18. 10) 1,3; 3,4. 11) 3,4. 1Ioh.4,9. 12) Ef.1,4.

13) 1Kor.1,7. Fil.3,20. 14) Gal.1,4; 2,20. 1Tim.2,6. Ef.2,10. Heb.13,21.

15) 1Tim.5,20; 4,12.

3.—1) Rom.13,1. 1Pet.2,13.- Ef.2,10. 2Tim.3,17. 2) Gal.6,1. Ef.4,2. Fil.4,5.

3) 1Kor.6,11. Ef.2,2; 4,17; 5,8. 4) 1,3; 2,11. 1Ioh.4,9.

walaherelo Nyoŋmo mlihile ke gbomeiahedole le pue
 5 le, *nole, dsee nitšumoi ni yo dšale mli ni kule wo
 wofe amlī, ši moñ ledientše emobonale nā
 ehēre woyiwala ye, ake noni ekewo tšō
 ehēfomō hedšū ke Mumō kroñkroñ ehēfe-
 6 mō mli le, *mo hū ni efose efie wōnō ba-
 bao ke-tšō Iesu Kristo, wōwalaherelo le,
 7 nō, *koni, boni abuwō bem ye le noññ
 edromō hewō le, wotšōmō wofasei hū ye
 nānōwala nōhiekāmō le nā.

8 Anōkwa wiemo ne; ni neke nii ne anō mí mitaō
 ake omā, koni mei ni ehe Nyoŋmo nō eye le adfeñ
 nō, ni amēbō nitšumoi ni hī le ahe mōdeñ. Nakai
 9 nii le dši nii ni yo feo ni ehī hā gbomei le. *Ši kwa-
 šiai-anwanedšei ke weku-šišitšōmōi ke bei ke mla he
 nōmōi le, tši ohe ke-dše mli, edšake ehī hāā noko
 10 ni edsee fēi. *Gbomo ko ni ke mligblamō baā le,
 11 ke obole kōkō ši kome ke ši enyo le, kwale; *ake-
 ni ole ake moko ni yo nakai le, egbale afā ni efeo
 eša, ni eke-abu ledientše ehe fō le.

12 Beni matšū Artema alo Tihiko ke-aba onō le, bō
 mōdeñ ni oba miñō ye Nikopoli: edšake dšemei mi-
 13 kpe mli ake maye fēibe le ye. *Bō mōdeñ owo Zena,
 mlatšōlo le, ke Apollo gbe dšogbañ ni nokonoko aka-
 14 feame. *Ši hā ni wōdientše womei le hū akase ni-
 tšumoi ni hī le ahe mōdeñbō, kedši efī lo ehia moko
 15 le, koni amēkafe mei ni woo yibii. *Mei ni kemi yo
 le fē mībio. Wombi mei ni sumoqwo ye hemō-ke-
 yeli mli le. Dromō le ke nyefē ahī ši. Amen.

(Anmā ke-dše Nikopoli ni yo Makedonia le ayahā Tito ni
 dši Kreta asafo le kleñkleñ nokwelo ni ato le.)

5) Ef.2,8,9. 2Tim.1,9. Ioh.3,5. Ef.5,26. 6) Joel 3,1. 8) 14. 9) 1Tim.1,4; 4,7.
 10) Rom.16,17. 2Ioh.10. Mat.18,15. 11) 2Tes.3,6. 1Tim.6,4. 12) 2Tim.4,12.
 13) Bof.18,24. 1Kor.1,12. 14) 8. Ef.4,28. 1Tim.6,18. Mat.7,19.

FILEMON WOLO

NÍ PAULO MĀDŠELE LE.

1. Paulo, Kristo Iesu gboklẹfonyo, ke nyemi Timoteo
 le ke-yahā Filemon, wosuḡo ke wɔnanyo-nitsulọ le,
 2 *ke nyemiyō Apia, ke Arkipo ní dši wɔnanyo-tabilo
 3 le, ke owe asafo le fē: *Dromo ke hedšole ní dše
 wotše Nyoŋmo le ke Nuntšo Iesu Kristo ñō le
 ahānye!
- 4 Midaä mi-Nyoŋmo le ši dā ní mikaiḡo ye misole-
 5 moi amlı, *ake-ni minuḡ osuomḡ le ke hemo-ke-
 yeli le ní ohie ye Nuntšo Iesu ke meikroŋkroī le fē
 6 he le; *beni afe ní ohemo-ke-yeli nanyobō le mli
 awa ye ekpakpa-fē-ekpakpa ní yo wɔmli le nilē le
 7 mli, ye Kristo Iesu gbefaŋ. *Edsake wɔnā miše ba-
 bao ke mišedšemḡ ye osuomḡ le hewḡ, ake-ni ohā
 meikroŋkroī le amlinii le ahe edšo le, anyemi!
- 8 Hewḡle, tše miye ekā babao ye Kristo mli ní mike-
 9 awoō kitā ye noni sa le hewḡ, *kēle suomḡ hewḡ le
 moŋ mikpao fai; bɔni mi nūmo Paulo miyḡ ne, ši
 asaŋ agbene ní midši Iesu Kristo gboklẹfonyo hū le;
 10 *mikpao fai ye mibi ní mifḡ ye mikpāi le amlı ní dši
 11 Onesimo le hewḡ, *moni sá le ní ehī hāao noko, ši
 agbene le mikeḡo fē ehī ehāwḡ dšogbāŋ, ní mikpalele
 12 mitšū ne. *Ši bo le ñōle, no dši, midientše mimlinii
 13 le, *moni mi le misusuḡ ake kulẹ mahā ekemi ahī
 ši, koni esōmomi ye onādšiaŋ ye sanekpakpa le kpāi
 14 le amlı; *ši misumuḡ ake madše osusumuḡ se mafe
 noko, koni onikpakpai le akatsō fimḡ nā, ši moŋ tšui-
 15 dšūrō nā. *Edsake ene hewḡ ni ekole agbla nyemli

1) 9. Ef. 3,1; 4,1; 6,20. 2) Kol. 4,17. Rom. 16,5. 3) Rom. 1,7.-- 3) Rom. 1,8.--
 5) Ef. 1,15. Kol. 1,4. 6) Tit. 3,14. Fil. 1,9. 7) 20. 2Kor. 7,4 13. 2Tim. 1,16. 9) 1.
 10) Kol. 4,9. 1Kor. 4,15. Gal. 4,19. 13) 1Kor. 16,17. Fil. 2,30. 14) 2Kor. 9,7.

- 16 fiō ko, koni dā ní onále ekoñ, * dšee ake tšūlo doññ, ší moni fè tšūlo moñ, moni dši suomonyemi le, ní dši minō titri, ši bó moñ onōñ āhū ye helo ke Nuntšō le
- 17 gbefañ fē. * Hewōle agbene, ke obuomi ake nanyo
- 18 le, nōle tamō midientše. * Ši kedši efeo noko ní edšaa
- 19 gbē alo ehīeo eko le, nolē mi obu akontā ohā. * Mi, Paulo, miñmā ke midientše minine: mi, mato nā-dšiañ! koni mikakēo ake ohīemi bodientše oyi nyo-
- 20 mō tete! * Hē, anyemi, mi le, hā maná ose ye Nun-tšō le mli! Hā mimlinii ahe adšō ye Nuntšō le mli!
- 21 * Ake noni mihīe kā otoibō le nō hewō le miñmāo, edšake mile ake oofe fē boni mikēo le tete.
- 22 Ši asañ sāmō gbotohe hū ohāmi; edšake mihīe kā nō ake atšō nyesolemoi le anō ní akemi akenye.
- 23 * Epafra, moni dši minanyonom ye Kristo Iesu mli le,
- 24 mībio, * ke Marko hū ke Aristarko ke Dema ke
- 25 Luka, mei ní dši minanemei nitšuloi le. * Wō-Nuntšō Iesu Kristo drōmō le ke omumō le ahī ši! Amen.

(Añmā ke-dše Roma ayahā Filemon ke-tšō ewenu Onesimo nō.)

HEBRIMEI AWOLO

NÍ AÑMĀ AMĀDŠEAME LE.

1. Sá le bei srotōi ke gbei srotōi mli Nyoñmo wie ye
- 2 etšō tšemei le ye gbalōi le anā, * ši neke gbii ne anāgbē nō le ekewō wie ye ebi nā, moni etole nibii fē
- 3 nō wofase, mo nō hū ní etšō efe dšēñ bei le; * mo noññ ní dši enumnyam le kpemō ke esu le henō le ni

16) 1Kor.7,22. 1Tim.6,2. 20) 7. 22) Fil.1,25; 2,24. 23) Kol.1,7; 4,12. 24) Kol.4,10.14.--

1.— 2) Lal.2,8. Ioh.1,3. Kol.1,16. 3) 2Kor.4,4. Kol.1,15. Heb.9,14.26. Mar.16,19.

eke leđientše ehewale wiemo le hieo nibii fe le, beni
 eno leđientše ehe efe wöhe esai le hetšūmo le, eho
 eyatá ši ye dale wulu le ninedšūrō no ye űweiañ,
 4 *ni babao ní eye gbei ní fe űweibofoi anō le wofase
 le, babao hū ní efēame āhū dši no.
 5 Edšake bofoi ateñ namo ní ekē peñ ake: “Mibi
 dšio; mi le, űmene noññ mifóo”? ni asañ:
 “Mi le, matsó tše mahāle, ni le hū eetšó bi
 6 ehāmi” le? *Ši beni esá eke kromobi le babote
 dše ne mli le, ekē: “Ni Nyoñmo bofoi fe adšá-
 7 le.” *Ni bofoi le moñ le, ekē ye amehewo ake:
 “Moni noo ebofoi le efeo mumoi, ni esōoloi
 8 le hū eno-feo lalileii le;” *ši bile, ekēle ake:
 “Omañtšesei le, Nyoñmo, amā ši ke-ate
 nāno nāno le”; ni “tšo ní dša dši omañtše-
 9 yeli tšo le; *osumo dšale ni onye mlakwa-
 mo; hewole, Nyoñmo, o-Nyoñmole ke mli-
 10 flimo mū le efo fē onanemei le.” *Ni “Bo,
 Nuntšo, tšutšu kleñkleñ le odše šikpoñ le
 šiši, ni onine nā nitšumo dši űweii le;
 11 *ame le, amealadše, ši bo le, ohio ši dā, ni
 12 amefē ameasu tamō atade, *ni tamō hebo
 ookotaame po, ni ameatsake; ši bole, odši
 13 boni odši le noññ, ni ofii le etāñ.” *Ši bofoi
 le ateñ namo po ni ekē ye ehewo peñ ake: “Tá mi-
 ninedšūrō no ke-yaši beyino ní maño ohe-
 14 nyeloi le mafe onādšiašiši-māñō?” *Ani
 amefē le, dšee mumoi sōoloi dšiamē ní sōomo hewo
 atšūame ye mei ní baye walaheremo le no le ahewo?

2. Nohewole edša moñ ake woba toi woha nii ní
 2 wonu le āhū, koni wokaho he beko. *Edšake ke

4) Fil. 2,9.. 5) Lal. 2,7.-2Sam. 7,14. 6) Rom. 8,29. Lal. 97,7. 7) Lal. 104,4. 8) Lal. 45,7..

10) Lal. 102,26... 12) Ies. 34,4; 51,6. 13) Lal. 110,1. 14) Lal. 34,8; 91,11.

2.— 1) 4,1,2. Abei 3,21. 2) Bof. 7,53. Gal. 3,19.

- wiemō ní awie yē bōfoi lē anā lē fī šī šīnū, ni awo
 3 mō bōni dša lē: *té wō lē wōbafē tēn wōdšo nā foi,
 kēdši nēkē walaheremō kpetēnkple nē he edōwō lē?
 Nā po ní tšutšu lē Nuntšo lē wīe etšō, ni mei ní nu lē
 4 mā nō mí amēhāwō, *ni Nyoūmo dientšē hū kē
 okadii kē nākpenii kē hewalenii srōtoi kē Mumō
 kronkron hāmō lē kē nomei ye odase eši nō, yē le-
 dientšē esuomō lē nā lē.
- 5 Edšakē dšee nweibōfoi ašiši ekē dšēn ní baba lē ní
 6 wōwīeō he lē to. *Ši moko ye odase faññ yē heko
 akē: “Meni dši gbomo ádesā ní okaiōlē?
 7 alo gbomo bi hū, ní ohīe kāa ehe? *Ohā
 efē fio kēkē ní ešē bōfoi; anumnyam kē
 wō oño-filē akekre [ni oñolē oto onidšianā-nitšu-
 8 moi lē anō]. *Nibii fē-kwa oño-to enādšiaši.”
 Edšakē, kē ekē nibii fē to enādši aši lē, nokonoko
 efēlē ní anáko año-to ešiši; ši agbene lē, wōnako
 9 wōna akē akē nibii fē eto ešiši, *ši moni “ahā efē
 fio kēkē ní ešē bōfoi” lē, wōna akē Iesu ni, moni
 gbēle amane lē hewō ní afilē anumnyam kē wō ake-
 kre lē, beni afe ní Nyoūmo dromō hewō ní esa enā
 10 gbēle ehā mofēmo lē. *Edšakē esalē, mo hewō ní
 nii fiā yō kē mo nō ní atšō ní nii fiā yō lē, moni ŋōō
 bii babao kē-baā anumnyam mli lē, akē ehā amēwa-
 laheremō tatsēnukpa lē atšō amanehūlūi amlī ahī kē-
 11 wula ši. *Edšakēši moni tšūō mei ahe lē kē mei ní
 atšūō amēhe lē fē dšē mokome mli, nō sane hewō
 12 ní ehīe gboo akē etšéame nyemimej lē, *ní ekē:
 “Madšadše ogbei lē matsō minyemimej lē;
 13 asafo tēn hū mala mahāo yē.” *Ni asañ:

3) 10,29; 12,25... 4) Mar.16,20. 1Kor.12,4.11. 6) Lal.8,5... 9) Fil.2,8..
 10) Ioh.1,3. Rom.11,36. 11) Mar.3,34.. Mat.25,40. Ioh.20,17. 12) Lal.22,23.
 13) Lal.18,3. Ies.8,17.18.

“Maño mihie mafō eno.” Ni asań: “Nami, mi ke bii ní Nyońmo eno-hāmi le.”

- 14 Agbene ake noni bii le ená lá ke helo le eko hewo le, le hū eno nii ne nonń mli eko tamọame, koni gbēle no etsō efō moni yo gbēle hewale le ní dši
- 15 abonsam le se, *ni ekpō meini ke gbēle gbeyē-
- 16 šemọ feo nyōdši ye amewala-be fē mli le. *Edšake leleń, dšee bofoi ehereo, ši mon Abraham seši ehereo;
- 17 *hewole edša ake nibii fē gbefań le etamo enyemimej le, koni etsō mōbonalo ke anokwa osofonukpa ye nii ní yo Nyońmo hie le agbefań, koni ekpātā mań le ahe
- 18 ešai le. *Edšake noni ena amanehulū ni aka ledientše le hewo le, enyēo ebuaā meini akaame le.

- 3.** Enghewole, anyemimej krońkroń ní ená ņwei tšemo le eko le, nyeyoa wođsadšemọ le bofo ke osofonukpa Kristo Iesu le; *moni yeo anokwa ehāa moni ewole le, tamọ Mose hū, ye ewe le fē le.
- 2 *Edšake le le, babao ní moni esā šia ko eto le wō fá fē šia le nō le, babao ní abule moni sa hienyam
- 3 fē Mose le dši no. *Edšake šia-fē-šia le, moko esā
- 4 eto, ši moni sā nii fiā eto le dši Nyońmo. *Ni Mose le, eye anokwa ye ešia mū le fē mli mon, ake sōolo, koni eye odase ye nibii ní aawie le ahe;
- 5 *ši Kristo le ake bi ye ledientše ešia le no; no šia ní wo wođši, ke edši nakai ake wobie nohiekāmo ekā ke fá le mli kpēńń ke-ate nāgbē le.
- 6 Hewole, take boni Mumọ krońkroń le kē le,
- 7 “ńmene, keđši nyenu egbē le, *nyekawadšea nyetšuii amlj, take boni afe ye mli-

14) 17. 2Tim.1,10... Ioh.12,31. 15) Luk.1,74. 17) 4,15. Fil.2,7. 18) 4,15; 5,2.

3.—1) 4,14... 2) 4Mos.12,7. 4) 2Kor.5,5,17... 6) Ef.2,19... 7) Lal.95,7-9.

8) 2Mos.17,7. 4Mos.20,2...

dšomō le mli, ye nātšōgbī le nō, ye ūa le
 9 nō le, *heni nyetšemei le tšò minā amē-
 kami, ni amēna minitšumōi le ye, afii
 10 nyoñmai-edfe soññ le. *Hewōle mihe tšē
 nakai yino le ni mikē: Dā amēke amētšui
 le dūō gbē. Ši amē le, amēléé migbei le:
 11 *no ni mikā kitā ye mimlifū leñ akē: Kē
 12 amēbote mihedšomō le mli, fi!” *Nyekwea
 ní ahīa, anyemimej, koni nyeteñ moko mli akahī tšui
 foñ ní hee yee ni ekpale kē-dšē Nyoñmo, hīekālo le,
 13 he, *ši moñ nyewiea nyetšōtšōa nyehē gbī-fē-gbī
 ní atšēō ūmene le, koni akē eša šišiumō le akawadše
 14 nyeteñ moko. *Edšakē Kristo hefatalōi wotšōmō,
 kē edši nakai akē wōhīe šišidšē henōfō [alo wōhe ní
 15 wōno-fōō enō] le mli kpēññ kē-yaši nāgbē le. *Beni
 akē akē: “Ūmene, kēdši nyenu egbē le, nye-
 kawadšea nyetšuii amli, takē bōni afe ye
 16 mlidšomō le mli” le, *bēle mei ní nu le ateñ
 namei amli dšō mō, akē dša mei fē ní kē Mose dšē
 17 Misri le? *Ši namei ehe tšē afii nyoñmai-edfe soññ-
 le? Dšee mei ní fe eša, ní amēgbohī le nyōnyōi ye
 18 ūa le nō le? *Ši namei anō ní ekā kitā efō ákē
 amēboteñ ehedšomō le mli le, akē dša mei ní toi gbo
 19 le kēkē? *Ni wōna akē amēnyēñ mli amēbote ye
 hé ní amēhee amēyee le hewō.

4. Nohewōle nyehāa wōšea gbeyē, akē aleenō, noni
 aši šiwō ko akē aabote ehedšomō le mli ne, efeñ akē
 2 nyeteñ moko ekpe se. *Edšakē adšadše sanekpakpa
 le atšōwō hū, takē bōni adšadše atšō nomei hū le; ši
 kēle wiemō ní nomei nu le efee senámō ko hāāame,
 akē-ní ekē hemō-kē-yeli futuu ye mei ní nuō le mli

11) 4Mos.14,23.28.35. 13) Mat.18,15. 1Tes.5,11.14. 14) 6,11. 15) 7.

17) 4Mos.14,29.36. 1Kor.10,10.

- 3 lẹ. *Edšakẹ wọ mei ní wọhe wọye lẹ wọboteọ he-
 dšomọ lẹ mli, takẹ boni ekẹ: “noni mikā kitā ye
 mimlifū lẹ mli akẹ: Kẹ amẹbote mihedšom-
 4 dšẹn šišidšẹ lẹ. *Edšakẹ boni ewie ye heko ye gbí
 ní dši gbí kpawo lẹ hẹwọ ne: “Ni Nyońmo dšọ
 ehe ye gbí ní dši gbí kpawo lẹ nọ ke-dšẹ
 5 enitšumọi lẹ fẹ mli;” *ni biẹ ne esá ekẹ: “Kẹ
 6 amẹbote mihedšomọ lẹ mli, fi!” *Agbene,
 akẹ noni efẹ akẹ meikomei abote mli, ni mei ní
 tšutšu ní adšadšẹ sanekpakpa lẹ atšö lẹ botee mli ye
 7 hé ní amẹhee ameyee hewọ lẹ, *esá eto gbí ko,
 “ńmene,” boni ekẹ ye Dawid nā, ye be babao ne
 se, takẹ boni akẹ sá lẹ, “ńmene, kẹdši nyenu
 egbẹ lẹ, nyekawadšea nyetsuii amlí!”
 8 *Edšakẹ nomei lẹ, Iošua hāamẹ hedšomọ dšikule,
 9 esá ewien ye gbí kroko hewọ dońń. *Bẹlẹ hedšom-
 10 mogbiyeli ká ši kẹ hā Nyońmo mań lẹ. *Edšakẹ
 moni bote ehedšomọ mli lẹ, ledientšẹ hū edšọ ehe
 ke-dšẹ enitšumọi lẹ amlí, takẹ boni Nyońmo dšọ ehe
 ke-dšẹ enō lẹ mli lẹ.
- 11 Nohewọlẹ nyehāa wọbọa mọdeń, koni wọbote no
 hedšomọ lẹ mli, ní moko akagbe no toigbẹle he okadi
 12 lẹ nońń mli. *Edšakẹ Nyońmo wiemọ hie ká
 ni emli wa ni enā ba fẹ klante kẹ enā nta
 fẹ, ní egbuọ eboteọ mli kẹ-yaši beyinọ ní
 egblaā susuma kẹ mumọ lẹ kẹ talọi kẹ
 wuiańfọi lẹ amlí, ni edši tšuiiań susumọi
 13 kẹ dfeńmọi lẹ akodšolọ: *ni atēē bọnō ko ye
 ehie, ši nibii fẹ he ká ni agble nā ye lẹ moni wọkẹ-
 yọ sane lẹ hīumeiiań.

4.—3) 3,11. Lal.95,11. 4) 1Mos.2,2. 7) 3,7. Lal.95,7-9. 8) 5Mos.31,7.
 10) Kpods.6,11; 14,13. 11) 3,12. 2Pet.1,10. 12) Ier.23,29. Dsads.12,11.

14 **A**gbene, ake noni woyo osofonukpa kpetenkple,
 ni efoh ke-tso uweiaa, Iesu, Nyoimo bi le ne, nye-
 15 haa womoa dsadsemole mli ni awaa. *Edsake wo-
 be osofonukpa ko ni nyen ana wogbede-
 moi le ahawo, si moko ni akale ye nibii fe
 gbefan tamowo ni kele esa-koesa-ko be
 16 ehe le woyo ne. *Hewole nyehaa woke
 eka atšia abenkea dromosei le, koni wo-
 nine ase mobonale no ni wona dromoni
 aye abuwowe ye be ni sa mli.

5. Edsake osofonukpa-fe-osofonukpa ni afawe gbo-
 mei aten le, gbomei nouu awole aha, ye nibii ni yo
 Nyoimo hie le agbefan, koni eke nikeni ke afole
 2 aba abaha ye esai ahewo, *moni nyeo enaa ehaa
 mei ni lee ni ke mei ni edu gbe le, gbiiabo ni ledien-
 3 tse hu le gbedemo ebule ehe ke-kpe le. *Ni ene
 hewo le edsa ake, boni efeo ye mau le hewo le, na-
 kai nouu efe ye ledientse ehewo hu, ni esa afole ye
 esai ahewo.

4 Ni moko enoo wo le ehaa ledientse ehe, si mou
 5 moni Nyoimo tsele, take Aaron hu le. *Nakai nouu
 Kristo hu, dese ledientse ewo ehie nyam ake-ni eye
 osofonukpa le, si mon, moni kele ake: "Mibi dso,
 6 mi le, imene mifo" le wole. *Take bo nouu
 ni eke ye hekroko hu ake: "Bo dsi osofo ke-
 yasio nango ye Melkisedek gbedsiano le
 7 na!" *Mo hu ni ehelo gbii le amlile eno faikpa-
 moi ke hesibabimoi ke bomoni na wa ke yafonui
 bo afole eha moni yo hewale ake eke-ahere eyiwala
 ke-adse gbile mli le, ni abole toi hu, edsake ebu
 8 Nyoimo; *ni tse Nyoimo bi dsile, kele ekase toibo

14) 3,1; 6,20; 7,26; 8,1; 9,11. 15) 2,17. 16) 1Ioh.3,21. Rom 3,25.

5.— 1) 2,17. 2) 4,15. 3) 3Mos.9,7; 16,6. 4) 2Mos.28,1. 5) 1,5. Lal.2,7
 6) 7,1.11... Lal.110,4. 7) Mat.26,39.42.44.53. Lal.22,2.25. 8) Fil.2,8.

9 yę amanehũlũĩ nĩ ena lę amlĩ, *ni noni ehĩ ke-wula
 Ńĩ lę, etšõ nãno walaheremo ŃĩŃĩ ehã mei fę nĩ boęę
 10 toi lę, *edšake Nyoũmo wole osofonukpa yę Melki-
 sedek gbedšiano lę nã.

11 **No** hewo nĩ woyo wiemo babao nĩ wokę, nĩ ešĩ-
 12 tšõmo hũ wa, ake-nĩ nyetoiĩ etšĩ tšõ lę; *edšake
 noni edša ake nyetšõmo tšõloĩ moň yę be lę nã lę,
 ehĩanye ekoň ake atšõnye nii nĩ dšĩ Nyoũmo wie-
 moĩ ašĩšidšę kleňkleňnii lę, ni nyetšõmo mei nĩ fufo
 13 hĩaameę, ni dšee ñmã nĩ wa. *Edšake mofęmo nĩ
 yeo fufo lę, esako dšale wiemo lę; edšake fufoõ dšile.
 14 *Šĩ mei nĩ hĩ ke-wula Ńĩ anõ dšĩ ñmã nĩ wa lę, mei nĩ
 ke dáfemo ehã amehenumõnii lę ehomõ ekpakpa ke
 efoň mlikpamo lę.

6. Nohewoę nyehãa wošĩa Kristo Ńĩšidšę wiemo lę,
 ni wofõň ke-ya hile-ke-šiwulamõ mli; ni wokato ŃĩŃĩ
 ekoň ke nitšumõĩ gbohĩ ahe tšuitšakemo ke Nyoũmo
 2 no hemõ-ke-yeli, *baptisimoĩ ahe tšõmo ke nidšĩ-
 ke-ñoľiemo, ke gbohĩ ašitę ke nãno kodšomõ he
 3 wiemo lę. *Ni ene woofe, kedšĩ Nyoũmo hãwo
 hegbe lę.

4 Edšake anyęň mei nĩ la etšo amęno peň ni amęsa
 amęnã ñwei nõkēňõ lę ni amęnã Mumõ kroňkroň lę
 5 eko *ni amęsa Nyoũmo wiemo kpakpa ke dšęũ nĩ
 6 baba leň hewaleĩ anã, *ni amęgbe Ńĩ lę, atšake afe
 ehę ekoň ahã tšuitšakemo, ake-nĩ amęseň Nyoũmo
 bi lę ekoň amęhã amęhe ni amębole ahora yę faňũ
 7 hewo lę. *Edšake Ńikpoň nĩ nuo Nyoũmo nęmo nĩ
 baã eň kpitiokpitio ni ebaã nibii nĩ hĩ hã mei nĩ hũo
 8 no hũ lę, enãa Nyoũmo dšõmo lę eko; *šĩ ke ewo
 ñmeii ke aňleňle lę, akwãa, ni ebeňke lõmo, ni enã-
 gbę lę dšĩ šã.

9) Ioh.17,1.5. 12) 1Kor.3,1-3. 13) Ef.4,14. 14) Fil.1,10. Rom.16,19.

6.—3) Bof.18,21. 4) 10,26.32. Mat.12,31. 1Ioh.5,16. 6) 10,29. 8) Ies.5,6.

9 Ši wōhie kā nyenō, wosumōmei, akē nyesādši hī
 fē no, ni efataā walaheremō lē he; tšē bō nonū nī
 10 wōkēō ne. *Edšakē Nyoūmo dšee moko nī edšaa
 nī ehie akpa nyenitšumō lē kē nyesuomō nī nyeke-
 sumō egbei lē he mōdeñbō lē nō, akē-nī nyesōmō
 11 meikroñkroi lē ni nyesōmoḡame lolo lē. *Ši wōntao
 akē nyeteñ mofēmo atšō neke mōdeñbō ne nonū,
 12 koni amā nōhiekāmō lē nō mí kē-yaši nāgbē, *koni
 nyekatsšōmō anihaofeloi, ši moñ nyefe mei nī tšōo
 hemō-ke-yeli kē dfeñmō nī se tšēo lē nō ameyeo ši-
 13 wōi lē anō lē akaseloi. *Edšakē beni Nyoūmo kē
 šiwō hā Abraham lē, akē-nī ebe moko nī fē lēdien-
 14 tšē nī ekālē kitā lē, ekā lēdientšē ehe kitā, *ekē:
 “Lēlēñ, dšōmō madšōo ni fá hū mahā oseši
 15 afá!” *Ni noni ehā edfeñmō se tšē nakai lē, enine
 16 šē šiwō lē nō. *Edšakē gbomei moñ lē, moni fēame
 lē he kitā amekāa, ni nākū-fē-nākū nāgbē dši kitā-
 17 kāmō nī māa nō aduatšō hāaame lē. *Nō hewō nī
 Nyoūmo hū, noni esumōo akē eke eyitšōnsane lē
 atšō šiwō lē yeloi lē akē etšakee kwrā lē, eke kitā
 18 mā teñ; *koni wōtšō sādši enyō nī tšakee lē nō, nū
 amli nī Nyoūmo nyēñ emale ye lē, wōnā mišēdšemo
 nī wa, nī wō nī wōba abo lē wōkē-mō nōhiekāmō nī
 19 kā wōhie lē mli; *noni wōhieo tamō wosusuma
 seke nī yō šiññ ni ewa ni ebote mli kē-te muhō lē se,
 20 *heni hietšōlo lē bote hāwō lē, moni dši Iesu, nī
 tšō Melkisedek gbēdšianō lē nā osofonukpa kē-ate
 nāno lē.

7. Edšakē neke Melkisedek ne, nī dši Salem mañtšē,
 Nyoūmo, Ofē lē, osofo, nī kē Abraham yakpe beni
 ekū ese kē-dšē mañtšemei lē atagbē leñ ni edšōle,

10) 10,32... Mal.3,14.16. Mat.10,42; 25,40. 1Tes.1,3. 11) 3,14. Fil.1,6.
 13) 1Mos.22,16.. 15) 10,36. 16) 2Mos.22,11. 18) Tit.1,2. 19) 3Mos.16,2. 20) 5,6.

7.— 1) 1Mos.14,18...

- 2 *mo hū ní Abraham hāle nii fē mlidšā nyoŋma le,
 moni tšutšu, ke atšō egbei šiši le, dši dšale maŋtše,
 ši no se le Salem maŋtše hū, ní dši hedšole maŋtše
 3 le, *moni be tše, ebe nye, ebe weku-kpā, ebe gbīi
 ašišidšē lo wala nāgbē tete, ši aŋole ato Nyoŋmo bi
 le he le, ehīo ši osofo dāne.
- 4 Ši béle nyekwea, boni mone da hā, ní Abraham ble-
 matše le tete ŋo nii ní hī fē fē le amlidšā ní dši nyoŋ-
 5 ma le ehāle le! *Ni ye mli ake Lewi bi le ateŋ mei
 ní éná osofoyeli le hū ye kitā ko ake amehé mlidšā ní
 dši nyoŋma le ye maŋ le deŋ ye mla le nā, no dši
 ye amenyemimej le adeŋ, tše amē hū amedše Abra-
 6 ham he le mli; *ši moni be wekušišitšōmo ye ameteŋ
 ne, ehé mlidšā nyoŋma le ye Abraham tete deŋ, ni
 7 moni yo šiwō le po, edšole. *Ši nākū ko be kwrā
 8 ake, moni da ní hī le, le edšōŋ noni dši bibio le. *Ni
 asaŋ bie moŋ le, gbomej ní gboio le heo mlidšāi ní
 dši nyoŋma le, ši dšemej le, moko ní aye ehe odase
 9 ake ehīe kā le heo. *Ni, ke makē nakai le, Abraham
 mli le ahé mlidšāi nyoŋma ye Lewi ní heo no le hū
 10 deŋ: *edšake eye etše he leŋ lolo, beni Melkisedek
 ke le bakpe le.
- 11 Agbene hile-ke-šiwulamō tšō Lewi osofoyeli le ŋo
 ke-ba (edšake eyino awo maŋ le mla ye) dšikule,
 meba ehīa lolo ake Melkisedek gbēdšianō le nā osofo
 kroko ate ši, ni awoole ye Aaron gbēdšianō leŋ?
 12 *Edšake ke atšake osofoyeli le, béle ehīa ake atšake
 13 mla hū. *Edšake mo he ní ekē nii ne ye le, edši
 akutšo-krokoŋ-nyo, no mli ní moko dšeko fatako
 14 afolešālate le he peŋ le; *edšake ekā ši faŋŋ ake,
 Iuda mli ní wo-Nuntšo le te ši ke-dše, no akutšo le
 15 he le Mose ewiee noko ye osofoyeli hewo. *Ni noni
 hā eyo faŋŋ kwrā fē fē le dši, osofo kroko te ši ní

5) 4Mos.18,21... 11) 18.. Gal.2,21. 14) 1Mos.49,10. Ies.11,1.

16 tamō Melkisedek, *moni awoole ye helo kitā mla
 17 nā, ši moñ wala ní fitee hewale nā le. *Edšake eyeo
 odase ake: “Bo dši osofo ke-yašio nāno ye
 Melkisedek gbedšiano le nā!”

18 Edšake šé ašé kitā ní tšó hie le afō, ake-ní egbede
 19 ní ehii hāā mei le, *edšake mla le nyēn noko nā
 egbe ní ehī ke-wula ši, ši ake nohiekāmo ní hī fè no
 20 ní woke-abeñke Nyoñmo le ba dšēn. *Ni babao ní
 ašii kitākāmo le: — edšake nomei le, aši kitākāmo
 21 awoame osofoi le moñ, *ši mone le, kitākāmo ake-
 wolē, ye moni kēle ake: “Nuntšō le kā kitā ni
 efañ ehe, ake: Bo dši osofo ke-yašio nāno
 ye Melkisedek gbedšiano le nā” le hewo le:
 22 —*babao ní kpāñmo ní Iesu damo mli le hī fè no dši no.

23 Ni ame le, ameyi pī moñ ametsōmo osofoi, ake-ní
 24 gbēle tši amešihile gbe le; *ši mone le, ake noni
 ehio ši ke-yašio nāno hewo le, eye osofoyeli le ní hoñ
 25 eyañ. *Nohewo hū le enyēo mei ní tšōo eno ke-baā
 Nyoñmo nō le ayiwala ehereo kwra, ake-ši dane ehio
 ši koni edamo mli ehāame.

26 Edšake osofonukpa ní sawo ne: moni hie
 yo nyám, ní efoñ be ehe, ní ehe be kpa ko,
 ní etše ehe ke-dšē ešafeloi le ateñ, ní awo
 27 eno ní ekwo fè ñweii le; *moni ehiañle dā,
 tamō no osofonukpai le, ake ledientše ehe ešai ahewo
 tšutšu ní ešāa afole ye, ni no se le ye mañ le nii ahe-
 wo; edšake enē efe šikome, beni eno ledientše ehe
 28 ešā afole le. *Edšake mla le, gbonei eno-woō oso-
 fonukpai ní dši mei ní feo gbedē le, ši kitā ní akā ye
 mla le se wiemo le ewo bi le ní hī ke-wula ši ke-yašio
 nāno le [osofonukpa].

17) 5,6... 21) Lal.110,4. 22) 8,6; 12,24. 25) Ioh.14,6. Rom.8,34. 1Ioh.2,1
 26) 4,14. 27) 3Mos.16,3.6.15. 28) 5,1.2.9.

- 8.** Ši nii ní wówieḡ le yitšo ne : Neke osofonukpa ne
 woyo, moni tá ši ye daḡ mañtšesei le ninedšürō
 2 no ye ñweii, *ake niikroñkroñ ke anokwa bū le
 ní Nuntšo le ši ni dsee gbomo ko le anokwelo.
 3 *Edšake osofonukpa-fē-osofonukpa le, nikēnii ke
 afolei abā-ke-hāmḡ le hewḡ ni awole ato, nohewole
 4 ehā ake mone hū náa noko ní eke-hā. *Bēle šikpoñ
 le no moñ eyḡ dšikule, dsee osofo dšile tete, gbīiabo
 ní osofoi ní mla le nā le amēke nikēnii yahāa le yo
 5 le; *mei ní ñweinii ahenḡ ke susuma keke ni ame-
 sōmoḡ, take boni awie atšō Mose, beni eyagbe bū le
 nā le, edšake ekē : “Kwemo ní ahī, koni ofe
 nibii fē ye henḡ ní atšōo ye goñ le no le
 6 nā!” *Ši agbeneḡ le enine eše osofo-nitšumo ní hī
 fē no le no, babao ní kpāñmo ní hī fē ní akpāñ ato
 7 šiwōi ní hī fē le anḡ le mlidamḡ dšile le. *Edšake
 no tšutšunō le he be famḡ ko dšikule, atao noni dši
 8 enyo le gbehe. *Edšake efaame ekē : “Na, gbīi
 mība, Nuntšo le kē, ní mike Israel we le
 9 ke Iuda we le abakpāñ kpāñmo hē, *dsee
 kpāñmo ní mike amētšemei le kpāñ gbī no
 ní mimō amenine mli ni mikeame adše
 Misri šikpoñ le no le nā, — edšake ame
 le amehīi mikpāñmo le mli, ni mi hū mi-
 10 dfeen ameno, Nuntšo le kē. *Ši enē dši
 kpāñmo le ní mike Israel we le akpāñ ye
 nakai gbīi le ase le, Nuntšo le kē : Mike
 mimlai awo amedfeñmo le mli, ni mañmā
 ye amētšui no, ni matsō Nyoñmo mahā-
 ame, ni amē hū amēatšō mañ amēahāmi.
 11 *Ni amēteñ moko akatšō emañnyo alo e-
 nyemi doññ ake : Le Nuntšo le ! Edšakeši

8.— 1) 4,14... 3) 5,1. Ef.5,2. 5) Kol.2,17. 2Mos.25,40. Bof.7,44.
 6) 7,22; 12,24. 2Kor.3,6. 8) 10,16. Ier.31,31... 9) 2Mos.19,5. 10) Ies-54,13.

amefē amealemi, ke-adše ameteñ mo-bibio
 12 no ke-yaši mo-wulu no. *Edšake mana a-
 menotōmōi le amōbo, ni amēhe ešai le hū
 mikaiñ doññ.”

13 Noni ekē ake ‘ehē’ ne, efe kleñkleññō le emomo.
 Ši emomo ke noni egbo le, efe fio ní eladše.

9. **A**gbene kleñkleññō le hū ye dšámō he dšalenii ke
 2 hekronkron ní dši dše neñ nō le. *Edšake asā bū
 ko ato, kleñkleññō le, heni kanetšo le ke okplō le ke
 tšōmō-aboloi le yō le; atšéo no ake hekronkron le.
 3 *Ši muhō ní dši enyō le se asā bū ní atšéo hekron-
 4 kron fē fē le ato ye; *noni yō šika tšofā-ke-ñmanō
 ke kpāñmō-adeka ní ake šika ha he kwrā le, nō mli
 ní šika kpulu ke mana le ke Aaron tšo ní gba afopro
 5 le ke kpāñmō-tei tetrei le yō le; *ši enō le, anum-
 nyam kerubim ní amēhaā kpātāmonō le no le yō;
 nii ní agbene wonyēñ wowie amēhe ekomekome le.
 6 *Ši beni asā neke nibii ne nakai le, osofoi le yaā
 kleñkleñ bū le mli dāne, ameyatšuo nyoñmo-dšámō
 7 nii le moñ; *ši bū ní dši enyō le, osofonukpa le
 keke yaā mli šikome dā afi le, ni ešii lá eyaa, noni
 eke-yahāa ye ledientše ke mañ le tōmōi ní amelée le
 8 ahewō: *noni Mumō kronkron le ke-tšōo ene faññ,
 ake anáko adšie niikronkron le añō gbē le, gbīabo
 9 ní kleñkleñ bū le náa šidamogbē lolo le, *noni dši
 abe ní abu ato benebe le he, nō nā ní abaā abahāa
 nikēni ke afōlei ní nyēñ amegbe moni dšāa le nā ní
 10 ehī ke-wula ši ye henilē gbefāñ le, *ní yō niyeni ke
 numōnii ke baptisimōi srōtoi ní dši helo dšalenii
 amlī keke, ní añmē afō ši ke-yaši dšadšemō yinō le.

12) 10,17. Rom.11,27. 13) Rom.10,4. 2Kor.5,17.

9.—2) 2Mos.25,23,31. 3) 2Mos.26,33. 4) 2Mos.16,33. 4Mos.17,10.
 5) 2Mos.25,18; 26,34. 6) 4Mos.18,3.. 7) 3Mos.16,2... 8) 10,19. 10) 3Mos.11,2.

- 11 Ši Kristo le, noni eba ebaye niikpakpai ni baba le
 asofonukpa le, etšó bũ ní da ni hĩ ke-wula ši fè no, ní
 dsee nidši aňo-fe, no dši ake dsee dše neň bonii amlí
 12 edše le mli, *ni asan hũ, dsee tókpakpoi lo tšinabii
 alá, ši moň ledientše elá le eke-bote heikronkroi le
 13 amlí šikome nyoňlo, ená nāňo kpōmō le. *Edšake
 ke tšinai ke tokpakpoi alá ke tšinayō lamlu ní agbeo
 afāa le hāa mei ní ebule amehe le feo kronkron ní
 14 amehe tseo ye helo gbefan le: *enyie noňň ni
 Kristo, moni tšō nāňo mumo no ni eňo ehe
 ní be kpa ko ehā Nyoňmo le lá le atšũ wo-
 henilē le he ke-adše nitšumoi gbohĩ amlí,
 koni wosōmō Nyoňmo ní hie kã le?
- 15 Ni ene noňň hewo ni edši kpāňmō hē mlidamolo,
 boni afe ní, noni agbe moko aňo-kpātā kleňkleň
 kpāňmō le no tōmōi le, mei ní atšéame le aná nāňo
 wofaseni le ašiwō le.
- 16 Edšake heni šamaňseo yo le, ehĩa ake moni wo le
 17 agbo dā, *edšake šamaňseo le, gbohĩ aňo emli waā
 ye, ake-ni emli be hewale ko, beni mo ní wo le hie
 18 kã lolo le. *Hewo ni kleňkleňnō le hũ, ašii lá awoo
 19 le. *Edšake beni Mose ewie kitā-fē-kitā ye mla le
 nā etšō maň mū le fē le, eňo tšinabii ke tókpakpoi le
 alá le ke nu ke tōgwanteňhetšoi tšuru ke hisopo, ni
 20 eke-fā wolo le dientše ke maň mū le fē no, *ekē:
 “Na, kpāňmō le ní Nyoňmo wonye he kitā
 21 le lá le ne!” *Ši bũ le hũ ke dšámō he nii le fē,
 22 eke lá le fā no nakai noňň. *Ni se fio ní lá aňo-tšūo
 nii fē he ye mla le nā; ni ke afiee lá ši le, aňo-faa.
- 23 Bēle ehĩa ake, nii ní dši nweiiāňii le ahenoi ne le,
 ake nii ne tšūo he; ši nomei dientše ní dši nweiiāň-

11) 3,1; 4,14; 6,20; 7,27; 10,1. 12) Bof.20,28. 13) 3Mos.16,14. 4Mos.19,9...

14) 1Pet.1,19. 1Ioh.1,7. Kpods.1,5. 15) 12,24. 1Tim.2,5. 17) Gal.3,15.

20) 2Mos.24,6-8. 21) 3Mos.8,15,19. 22) 3Mos.17,11. Ef.1,7. 23) 8,5.

24 nii le, ake afolei ni hi fe nomei le tsuo he. *Edsake
 dsee niikronkroi ni ake nidsi fe ni dsi anokwa nii
 ahe okadii keke le amli ni Kristo bote; si mon ebote
 nwei dientse, koni agbene eyapue ye Nyommo hie
 25 ehawo. *Asan hu koni dsee kpitiokpitio eno ehe ehā,
 take boni osofonukpa le yaboteo heikronkroi le da afi
 26 ke la kroko le; *edsake kedsi nakai le, kule dsa ake
 kpitiokpitio hu ena amanehulu ke-dse dsen shidse;
 si agbene le, sikome keke adsiele fanu ye dsenbei
 anagbe leu, koni eke ledientse ehe afole le akpa esa
 27 le. *Ni gbiiabo ni ekā si ehā gbomei ake sikome
 28 amegboio, si no se le akodsoame le: *nakai nonu
 Kristo hu, noni anole ahā sikome, koni ano mei pi
 ahe esai ke-ya le, noni dsi si enyo le eesi esa ebapue
 ehā mei ni kweole gbe le ayiwalaheremo.

10. Edsake noni niikpakpai ni baba le asusuma keke
 ni mla le hie, ni dsee sadsi le asuban dientse le, eke
 da afi no afolei le nonu ni ameke-baa ni amefoo le
 nyen egbe mei ni babeukeo le ana, ni amehi ke-wula
 2 si, gbikogbiko; *akesi nole, gbiiabo ni mei ni dsaa
 le, kedsi kule sikome ni atsū amehi le, amebe amehi
 esai ahenile kwrā donu le, dsee fomō afolei le abā-
 3 ke-hamō le efō? *Si mon afolei le, kaimō ano-kaio
 4 esai da afi. *Edsake anyeu ake tsinai ke tokpakpoi
 ala adsie esai.

5 Nohewole beni ebaā dse nen le, ekē: “Afole ke
 nii ni ake-bahāa le osumoo, si gbomotšo
 6 osā ohāmi; *afolei mudsi ke esa he nii
 7 esaa ohie. *No ni mikē: Na, miba, wolo
 yitšo le mli ni anmā mihe sane ye, ni ma-
 8 bafe bo, Nyommo, osuomonānii le.” *Beni

24) 11. 1Ioh.2,1... 25) 2Mos.30,10. 26) 12; 7,27; 9,12. 1Kor.10,11. Gal.4,4.
 27) 1Mos.3,19... 28) 10,12...

10.— 1) 8,5; 7,19. Kol.2,16.. 3) 3Mos.16,21. 4) Lal.50,13. 5) Lal.40,7...

- ekē tšutšu le ake: “Afole ke nii ní ake-bahāa le ke afolei mūdši ke eša he niile osumo, ni esaa ohie hū,” nii ní mla le nā ní ake-bahāa le,
- 9 *keke le ekē: “Na, miba ní mabafe bo, Nyońmo, osuomōnānii le,” eke tšutšunō le fō
- 10 ši, ni eke noni dši enyo le ba dšen; *no suomo le mli hū ni atšū wohe ye Iesu Kristo gbomotšo le bā-ke-hāmo le hewo šikome nyońlo le.
- 11 Ni osofo-fē-osofō damo ši moń ní esōmo dā, ni eke nakai afolei le nonń aba abahā kpitiokpitio, nń ní ame sońń amenyēń ešai amedšie gbikogbiko le;
- 12 *ši le le, noni eke afole kome bahā ye ešai ahewo
- 13 ke-yaā nāno le, eyatá Nyońmo ninedšūrō no; *ni noni efe dši, emeo “ke-yaši beyino ní ańo ehe-
- 14 nyelo le afe enādšiašiši-māńō le.” *Edšake afole kome ní ahā le, eke-gbe mei ní atšū amēhe le anā ke-te nāno ní amēhī ke-wula ši.
- 15 Ši Mumō krońkroń le hū yeo odase ehāawo. Edša-
- 16 ke beni ekē tšutšu le ake: *“Ene dši kpāńmo ní makpāń mahāame ye no gbii le ase” le, Nuntšo le kē: “Mahā mimlai le aba amētšuii
- 17 ańo, ni amedfeńmōi le ańo mańmā ye, *ni amēhe ešai le ke amenotōmōi le mikaiń
- 18 dońń kwrā!” *Ši heni ańo nii ne afa ye le, ešai ahewo nii abā-ke-hāmo ko be dońń.
- 19 **A**gbene, anyemimeí, ake noni wojo ekā ní woķe-
- 20 babote heikrońkroń le amlí ye Iesu lá le mli, *no botemo ní ebule ehāwo ake gbē hē ní hie kā, ke-tšō
- 21 muho le ní dši ledientše ehelo le mli le, *ni wosá wojo osofonukpa kpeteńkple ní yo Nyońmo we le
- 22 no hewo le, *nyehāa wobaā ní woķe ańo-
kwa tšui ababeńķea ye hemo-ke-yeli ní

10) 7,27; 9,12,28. 11) 1; 9,9. 12) 10,14. 13) 2,8. Lal.110,1. 14) 12; 2,11. 15) 3,7. 16) 8,10. Ier.31,33. 19) Mat.27,51. 20) 9,3,8. 22) 4,16. Ef.5,26.

woyō hewale ye nō le mli, ke tšui hū ní
 aňo-fā nō ní ebe henilē foň ko doňň le, ke
 gbomotšo ní ake nu ní mli tše edšu he le,
 23 *ni wōhīe nōhīekāmō dšadšemō le mli ní
 wōkakpale, edšake aňokwafo dši moni
 24 ewo ši le, *ni woyōseyōsea wōhe, koni wōhīe
 25 adō suomō ke nítšumōi dšūdši ahe, *ni wōkakwa
 wōhe nābuamō, take bōni meikomei foň femō le, ši
 moň wotšétšé wōhe ke-ba, ni titri le beni nyenaä ake
 gbī le mībenke po ne!

26 Edšake ke kwa wōkwaä wōfeō eša beni woná aňo-
 kwale he nilē le se le, bēle ešai ahe afole ko efeē doňň;
 27 *ši kodšomō gbekwemō ní yō gbeyē keke, ke la-
 28 hīedō ní baye mei ní kūō nā le. *Moko ní kwa Mose
 mla le, le le, mōbonale be, ši odasefoi enyō alo etē
 29 nā le egboō; *nyomowō ní ehīi kwrā le enyie noňň
 nyesusuō mō, ake esa ake aňo-bu no gbomo le fo,
 moni nānā Nyoňmo bi le nō, ni ebu kpāňmō le lá ní
 aňo-tšū ehe le ake nihīni, ni efe dromō mumō le ni-
 30 senīianii le! *Edšake wōle moni kē: “Minō dši
 o wēletō, mi le mato nādšian! Nuntšō le kē;”
 ni asaň: “Nuntšō le akodšo ledientše emaň
 31 le.” *Nyoňmo hīekālō le deňgbemō ye gbeyē pam.
 32 Ši nyekaia kleňkleň gbī le, beni la tšo nyenō, ní
 nyemīa nyehīe ye amanehūlūi aplemō babao mli,
 33 *ni ekole ake dšemō ke amanei soňň fenye nōkwe-
 monō le, alo ní nyefe mei ní afeame nakai le anane-
 34 mei le; *edšake mei ní awoame kpāi le ahe hū mī-
 donye, ni nyenibīi ahā le nyeke mīše hīe mli, ake-ni
 nyele ake nyedientše nyeye nīi ní hī ahū ní hīō ši
 hū ye ňweīian le.

23) 4,14. 24) 13,1. 25) 3,13; 10,37. 26) 6,6. 27) Sef.1,18; 3,8.

28) 4Mos.15,30. 5Mos.17,6. 29) 2,3; 12,25. 30) 5Mos.32,35. Lal.135,14.

32) 6,4. Fil.1,29. 33) 1Kor.4,9. 34) Mat 6,20; 19,21.

35 Nohewoḷe nyekašęa nyemli ekā le nyefōa,
 36 akę eye nyomowō kpeten̄kple. *Edšake tšui-
 šitō ehiane, koni, beni nyefe Nyoŋmo suomōnānii
 37 le, nyenine ašę šiwō le nō. *Edšake “fio kęke efe
 38 ní moni baā le aba, ni etšęn̄ kwā; *ši mi-
 dšalo le, hemō-ke-yeli mli eená wala ke-
 adšę; ni ke ekpa ye mise le, misusuma nān̄
 39 ehe tšuidšūrō.” *Ši wo le, wodšee sekpalemō ke
 hiekpātāmōn̄-yā le nō, ši moñ hemō-ke-yeli ke su-
 suma heremō nō dšiwō.

11. Ši hemō-ke-yeli dši nii ní mei ahie kā nō
 2 le ašiši, sādši ní anaale anā tšōmō. *Edšake
 ene mli atā blemabii le ahe sanekpakpa ye.

3 Hemō-ke-yeli woķe-yoo akę asā dšęn̄bei le ato
 ye Nyoŋmo wiemō nā, ní akadšę nii ní pueo aml̄i
 afe noni anaā le.

4 Hemō-ke-yeli Habel ke-šā afole ní da fē Kain nō
 le ehā Nyoŋmo, no hewo hū ní aye odase ahāle akę
 dšalo dšile; edšake Nyoŋmo ye enikēnii le ahe
 odase; ni no noññ, tšę egbo le, eķe-wieo lolo.

5 Hemō-ke-yeli akę-ño Henok ke-te, koni ekana
 gbēle, ni “anaale doññ, akę-ní Nyoŋmo ñole ke-te”
 le; edšake dāni añole ke-te le, aye ehe odase akę
 6 esa Nyoŋmo hie; *ši ke hemō-ke-yeli bę le,
 anyēñ asa Nyoŋmo hie; edšake sa akę
 moni babeñke Nyoŋmo le ahe aye akę eye,
 ni edši mei ní taoo esęgbę le anyomō-
 wolō hū.

7 Hemō-ke-yeli Noa hū, beni Nyoŋmo fāle ye nii
 ní anako le ahewo le, eķe-bule, ni eķe-sā adeka ke-

35) 11,26. 36) Luk.21,19. 37) Hag.2,7. 1Pet.1,6. 38) Hab.2,4. Rom.1,17.

11.— 1) 1Kor.2,9. 2Kor.4,18; 5,7. 3) 1Mos.1,1... 4) 1Mos.4,4. Mat.23,35.
 5) 1Mos.5,24. 7) 1Mos.6,8.14. Rom.4,20; 3,22.24.

hā ewe lẹ yiwalaheremọ, no nọ hū ní etšó ni ebun dše neñ fọ, ni etšó hemọ-ke-yeli nā dšale lẹ wofase lẹ.

8 Hemọ-ke-yeli Abraham, beni atšéle lẹ, eke-bo toi ní eyiñ ke-te he ní ebaná ake ewofasenii lẹ, ni eyiñ
9 ete, tše elée heni eyaä. * Hemọ-ke-yeli eke-to gbọ ye šiwō lẹ šikpoñ lẹ nọ tamọ meikpōdši ašikpoñ nọ, ni ehe ši ye búi amlí ke Isak ke Iakob ní dši nakai
10 šiwō lẹ nonñ nanemei-wofasei lẹ; * edšake ekwe mañ ní yọ šišitōi lẹ ní mālọ ke tšalọ dši Nyoñmo lẹ
11 gbẹ. * Hemọ-ke-yeli Sara dientšẹ hū ke-ná hewale ní enó seši họ, ni lẹ ní egbo eho he āhū lẹ efó, edšake
12 ebun moni wo ši lẹ ake anokwafon. * Nohewọ hū ní adšẹ mokome ní lẹ tete egbo momo lẹ mli afọ mei ní fá babao tamọ ñwei ñulamii lo tamọ šia ní yọ ñšọ nā ní anyēñ akane lẹ.

13 Hemọ-ke-yeli nā ní menemei fē gbọi ye, tše amē-nāā nii ní awo ši lẹ, ši mon šonñ keke amekwe ye, ni amekwe-šedše amemī, ni amehere atū, ni amēñodšadše ake “gbọi ke mañšebii dšiamẹ ye šikpoñ lẹ
14 nọ” lẹ. * Edšake mei ní wieọ nakai nibii lẹ, amētšōọ faññ ake amēñfe amēdšaku lẹ. * Ni amēñie ye noni amēdše mli lẹ nọ dšikule, ameyẹ amēhe dekā ní
15 amekwe-akū amese ke-ate dšei ekoñ; * ši agbene lẹ amēdiọ noni hī fē no, ní dši ñwei nō lẹ, se. Hewole Nyoñmo hie gbọọ ake atšéle amē-Nyoñmo lẹ, edšake esā mañ ehāame.

17 Hemọ-ke-yeli Abraham ke-yafe Isak afọle, beni akale lẹ, ni eke ebi kome ba ebahā, beni ehe šiwōi lẹ
18 momo lẹ; * lẹ moni akēle ake: “Isak mli ní aatšé oseši lẹ ye” lẹ, * ni esusuọ ake gbohī amlí tete Nyoñmo ye hewale boni eke-atele ši ke-adšẹ, no mli hū ni enále ekoñ ke-dšẹ, ye abebua mli.

8) 1Mos.12,1.4... 9) 1Mos.14,13. 11) 1Mos.21,2... Luk.1,36.

12) Rom.4,19. 1Mos.15,5; 22,17. 13) 1Mos.23,4; 47,9. Lal.39,13; 119,19.

16) 2Mos.3,6. Mat.22,32. 17) 1Mos.22,1. 18) 1Mos.21,12. 19) Rom.4,17.

- 20 Hemo-ke-yeli Isak ke-dšō Iakob ke Esau ye ni
ni baba le ahewo.
- 21 Hemo-ke-yeli Iakob, beni egboo le, ke-dšō Iosef
bii le aten mofemo, ni “esole ye etšo le yiten” le.
- 22 Hemo-ke-yeli Iosef hū, beni edseo dšen le, ke-tši
Israelbii akpodšē le tā, ni ewo ledientše ewui le ahe
kitā le.
- 23 Hemo-ke-yeli Mose foloi le, beni afole le, ake-
nole atē, edšake amena ake gbeke le he ye feo, ni
24 amešee mantše le akpo le gbeyē. *Hemo-ke-yeli
Mose dientše, beni eda le, ke-kpa ake atšéle Farao
25 biyō le bi, *ši mon ehala ake eke Nyonmo man le
ana amane, fē noni eye eša he nibii-ke-ñomō be fio
26 ko le; *noni ebuo Kristo he hiegbēle ake nii babao
fē Misri dfetrii le, edšake nyomowō le mon ekweo.
27 *Hemo-ke-yeli eke-ši Misri ni ešee mantše mlifū le
gbeyē; edšake moni anaale le mli emō tamō noni
28 enaāle. *Hemo-ke-yeli eke-ye hehō le ke lá-ke-
hefiemo le, koni moni fiteo kromobii le akata amehe.
29 Hemo-ke-yeli ameke-fo nšō tšuru le tamō šikpoñ
gbin le, noni, beni Misrimeɪ le hū ka le, emīame le.
30 Hemo-ke-yeli nā Ieriko gbogboi le ke-gbegbe ši,
beni abole he gbii kpawo le.
- 31 Hemo-ke-yeli hewo Rahab, adfaman le, fitee efa-
taa mei ní hee yee le ahe, edšake ehete sraloi le he-
dšole nā hewo le.
- 32 Ni mē makē doññ? Edšake mináñ mihe dekā
boni mike-agba Gideon ke Barak, Samson ke Iefta,
33 Dawid ke Samuel hū, ke gbaloi le ahe sane: *mei

20) 1Mos.27,27... 21) 1Mos.48,15; 47,31. 22) 1Mos.50,24. 23) 2Mos.2,2.

24) 2Mos.2,11.. 25) Lal.84,11. 26) 10,35; 13,13. 27) 2Mos.2,15. Bof.7,29.

28) 2Mos.12,12.18. 29) 2Mos.14,22... 30) Ios.6,20.

31) Ios.2,1.11...; 6,17.23. Iak.2,25.

32) Kods.4,6; 6,11; 11,6.9; 13,24; 15,20. 1Sam.7,15.

33) 2Sam.2,4; 5,3; 7,11; 8,1... Kods.14,6. 1Sam.17,34. Dan.6,22.

- ní tšô hemo-ke-yeli nò ni amēple amēhīe amēye
 mañtšeyeli anò, amētšu dšale nitšumo, amēnine še
 34 ši wōi anò, amētšimo dšatai anā, * amēgbe la hewale,
 amēdšo klante nā foi, amēnā hewale ke-dše gbedemo
 mli, amēhe wa ye ta mli, amēwo meikpōdši ata le foi.
 35 * Yei ño amēgbohī ye šitē mli ekoñ. Ši meikrokomei
 hū, ake pīmo gbeame, ni amēkplēē kpōmo, koni amē-
 36 nine aše šitē ní hī fē no le nò. * Meikomei hū ná hīe-
 37 gbēle ke kplebii akā, ke kpaī ke tšunwō hū; * atfia-
 amē tei, ake akplala gbla amēmli, akaame, agbeame
 ye klante nā; amēnyie ye tōgwanteñ wodši ke tōa-
 botia wodši amli, ohīa hīaame, awaame yi, awoame
 38 amane mli; * mei ní dše neñ esaaame le, amē-
 tšomlo ye ñai anò ke gōdši anò ke bui ke šikpoñ
 fodši amli.
 39 Ni menēmei fē ne, atā amēhe sanekpakpa ye
 hemo-ke-yeli le hewo moñ, ši amēnine šeñ ši wō nū
 40 le anò, * edšake Nyoñmo ekwe noko kpakpa ko esā
 ehawo moñ, koni amēkašiwō ní amēgbe nā.

- 12.** Nohewole agbene wo hū, gbīiabō ní woyō odase-
 foi atatu babao ní boleō wōhe ne, nyehāa wōke dša-
 tšu-fē-dšatsū añmea ši, ke eša hū ní bo wōhe oyá le,
 2 ni wōke tšuišitō ada foi ní kā wōhīe le, * ake-ni
 wōkwe hemo-ke-yeli šišidšelo ke nāgbelo ní dši Iesu
 le nò le, moni kwe nyámō ní kā ehīe le ni emō señ-
 moťšo le mli, ni egbe hīegbēle le be guo, ni eke-tá ši
 3 ye Nyoñmo mañtšesei le ninedšūrō nò le. * Bēle
 nyekwea moni eño neke nākū ní ešafeļoi ño-kū enā
 babao le ehīe mli le nyetōa, koni akadše nyetšine ni
 etō nyesusumai le.

34) Dan.3,23... 35) 1Man.17,23. 2Man.4,36. 36) Ier.20; 37; 38. 1Mos.39,20.
 37) 1Man.19,10; 21,13. 2Kron.24,21. Bof.7,52,58; 12,2; 14,19. Mat.14,10.
 38) 1Sam.22-24. 1Man.18,4; 19,9. 40) 7,19,22; 8,6; 5,9.

12.— 1) Rom.6,4; 7,21. 1Kor.9,24. Heb.10,36. 2) Fil.2,6. 3) Luk.2,34.

- 4 Nyenáko nyegbe hie ke-yaši ládšē mli ye nyeke
 5 eša plemo le mli, *ni nyehie ekpa mišedšemo le no,
 noni kenye wieo boni ake bii wieo, ake: “Mibi,
 kábu Nuntšo le tšošemó le ake noko bibio,
 6 ni asan káhā ehiekámó le mítoo; *edšake
 moni Nuntšo le sumoo le, le etšoseo, ni
 eyio bi-fē-bi ní enoo le.”
- 7 Ke nyemīāā nyehie ye tšošemó mli le, béle Nyoñ-
 mo noo ehe ehāanye tamó ebii; edšake mē bi yo ni
 8 le le etše tšoseele? *Ši ke nyebe tšošemó ní mei fē
 náa le eko le, béle adfamañbii dšinye, ši dšee bii
 9 akpai. *Asan hū wohelo mli tšemei le dši wotšose-
 loj, ni wošeoame: aso dšee babao moñ ní woño
 wohe wooto mumoj atše le šiši ní wohiei akámó?
 10 *Edšake ame moñ le, gbii fio ko ametšosewo boni sa
 amehie le; ši le le, koni ahī ahāwo ni woná ekroñ-
 11 kroñfemó le eko. *Ši tšošemó-fē-tšošemó le,
 amrōmrō ne efee mo ake miše nō, ši dole
 nō moñ; ši ke fe se le, ewoo dšale yibii ní
 he dšo ehāa meini étšó eno amenā éhomo
 he le.
- 12 Hewole “nyewadšea nidši ní egbodšo ke
 13 nākutšei ní ekūmó le, *ni nyetoa nyenā-
 dši aši dšogbañ ni nyenyiea trōmō, koni
 14 otšolo akakpale, ši atšale moñ. *Hedšole nye-
 tiua ke mei fē, ke hetšemó ní moko šiñ
 15 enañ Nuntšo le; *ni nyekwea nyehe no ní ahia,
 koni moko akañmē Nyoñmō dromó le he, koni
 “šišifā-ke-dšomó ko akakwē nhaonye” ní año-bule
 16 mei pī; *koni moko akafe adfamañboló, lo bulelo
 tamó Esau, moni šikome niyeniñ anādšiañ ni eno
 17 ekromobi-gbenā ehā le. *Edšake nyele ake, beni fe

5) Hiob 5,17. Abai 9,11. 6) Kpods.3,19.- 8) Lal.73,14. 11) 2Kor.4,17.

12) Ies.35,3. 13) Lal.73,2. 14) Rom.12,18. 2Tim.2,22. 15) 5Mos.29,18.

16) 1Mos.25,33. 17) 1Mos.27,34.38.

se le hũ ní esumọ ake eye dšomọ le, akwale; edšake enáá tšuińtsakemọ he gbe, tše eke yāfonui tao segbe.

18 Edšake nyebaa goń ní ataā he ní šāa ke la, ke
19 atatu ke duń ke ahum, *ke tetremantre gbemọ, ke
wiemọ agbē ní mei ní nu le kwa koni akawie eko
20 afata he le, he; *edšake amenyēń kitā ní awo ake:
“Kedši kolo tete ta goń le he le, atfiāle tei lo nii kro-
21 komei le” mli amehie; *ni noni pue le he ye gbeyē
babao āhũ, ní Mose kē: “Miše gbeyē, ni mihe mī-
22 kpokpo!” *Ši moń, nyeba Sion goń le he, ke Nyoń-
mo hiekālo le mań ní dši űwei Ierusalem, ke űwei-
23 bofoi akpeiakpeiabo, *ke kromobii ní ańmā ameg-
gbeii ye űweii le anābuamọ ke asafo, ke kodšolo ní
dši mei fē Nyońmo le, ke dšaloi ní hī ke wula ši le
24 amumọi le, *ke kpāńmọ hē mlidamọlo Iesu, ke lá
ní ańo-fāa ní wiemọ hī fē Habel nō le, ańō.

25 Nyekwea nyehe ní ahīa, koni nyekakwa moni
wieo le; edšake, ke nomei edšoo nā foi beni amekwa
moni wie etsōame ye šikpoń le no le, enyie nonń mo
ni wo ní moni wieo ke-dšeo űwei le he wotšoo wohe
26 ke-dšeo le, ni wodšoń nā foi kwra; *le, mo gbē ní
hoso šikpoń le ye no be le mli le, ši agbene ewo ši
ekē: “Efe šikome ní mahoso, dšee šikpoń
27 le keke, ši űwei hũ” le! *Ši noni ekē: “efe
šikome” le, eke-tšōo fańń ake, nii ní ahoso le aa-
tšake tamọ nii ní afe, koni nii ní ahosoń le ahī ši.
28 *Hewole, ake noni woná mańtšeyeli ní anyēń ahoso
le, nyehāa wodaā ši, ní woke-somọ Nyońmo boni sa
29 ehie ke hieso ke gbeyēšemọ! *Edšake wo-Nyońmo
le hũ, la ní fiteo mo dšile.

18) 2Mos.19,12... 19) 2Mos.20,19. 5Mos.5,25...; 18,16. 20) 2Mos.19,12.
22) Lal.68,17. Ies.2,2. Kpods.14,1. Gal.4,26. Kpods.21,2; 7,11... 5Mos.33,2.
23) Luk.10,20. 24) 9,14; 11,4. 1Mos.4,10. 25) 2,2; 10,28... 26) Hag.2,6.
28) Ies.9,7. Dan.2,44; 7,14. Fil.2,12. 29) 5Mos.4,24; 9,3.

13. Nyemimeiahedole le ahĩ ši dā! * Gbofemo le hũ,
 2 nyehie akakpa no; edšake ene meikomei ño-fe ñwei-
 3 bofoi agbo, ni amehie be no. * Nyekaia mei ní awo-
 ame kpai le ake amenanemei dšinye, ke mei ní afeq-
 ame efoñ le hũ, ake nye hũ nyeye gbomotšo mli lolo.
 4 A'wo gblā ye nii fē mli, ni yōwe hũ akabule; ši
 adfamañbōloj ke gblāñkūolōj le, Nyonmo akodšoame.
 5 Šikasumo akaba nyedšēñbā le mli, ni nyemī ašea
 nii ní nyeyo le he; edšake ledientšē ekē: “Mišino
 6 ni misá mikwaño gbikogbiko.” * Beni afe ní
 woná tšui ní wōkē: “Nuntšo le dši mibobalo,
 ni mišēñ gbeyē; meni gbomo afemi?”
 7 Nyekaia nyetšōloj, mei ní wie Nyonmo wiemo le
 tšonye le; nyekwea amedšēñbā nāgbē le no, ni nye-
 kasea amehemo-ke-yeli le.
 8 Iesu Kristo, nye ke ñmene le le noññ ni,
 ni ke-yašio nāñoj le hũ.
 9 Nyekahāa tšōmoj srotōj ke mañsenii ñloloanye;
 edšake ehĩ ake dromō ake-awadše tšui, ši
 dšee niyenii ní ehĩ hāa mei ní feq he nitšumo le.
 10 Woye afolešālate nō he ní mei ní sōmoq ye bū le
 11 mli le be he niyeli hegbe le. * Edšake no koloi ní
 osofonukpa ñoq amelá le ke-boteq hekronkron le ye
 eša hewo le, nomei agbohĩ le “ayašāa ye nsra le se”.
 12 * Hewole Iesu hũ, koni ekē ledientšē elá le atšū mañ
 13 le he le, agbo le se ena amanehülū ye. * Nohewole
 agbene, nyehāa wōdšea kpo ke-dšea nsra leñ ke-baā
 14 eñō ni wōwoa ehiegbēle le; * edšake wōbe mañ
 ní hio ši ye bie ne, ši moñ noni baba le

13.— 1) Ioh.13,34. Rom.12,10. Ef.4,3. 1Tes.4,9. 2Pet.1,7.

2) Rom.12,13. 1Pet.4,9. 1Mos.18,3; 19,2. 3) Mat.25,36. Heb.10,34.

4) 1Kor.6,9. Gal.5,19.21. Ef.5,5. 5) 1Tim.6,6-10. Ios.1,5. 6) Lal.56,5; 118,6.

7) 17. 1Kor.4,16; 11,1. 8) 1Kor.3,11. Kpods.1,17.

9) Ef.4,14. Abei.16,2; 21,2. Rom.14,17. 10) 8,4. 11) 3Mos.16,27. 2Mos.29,14.

12) Mat.21,39. Ioh.9,22; 19,17. 13) 11,26; 12,2. 14) 11,10; 12,22. Lal.39,13.

- 15 segbę wotaoo. *Bęle eno wotšo ni woķę yidšie-
mo afole aba abahā Nyoŋmo dā; no dši nābui ni dša-
16 dšeo egbei le ayibii le. *Ši edšūrōfemo ķę nanyobō
le, nyehie akakpa no; edšake nakai afolei saā Nyoŋ-
mo hie dšogbān.
- 17 Nyeboa nyetšōloi le atoi ni nyebaā nyehe ši nye-
hāāame; edšake ame ameķuo nyesusumai le ahe
ake mei ni babu he akontā, koni ameķę miše afe nii
ne, ši dšee ntšqidōmo; edšake kuļę enę ehin hānye.
- 18 **N**yesolea nyehāawo; edšake wohie kā no aķę wo-
henilē hi, aķę-ni wotaoo wodšen fefeo woba ye nibii
19 fē mli le. *Ši kēle babao moŋ mikpaānye fai aķę
nyefe enę, koni anomi ahānye ekoŋ mrāmra.
- 20 Ši hedšole Nyoŋmo le, moni gbohī ateŋ ni edšie tōi
le akwelo kpetenkple ni dši wo-Nuntšo Iesu ye nāno
21 kpānmō lá le mli le, *le esānye ye nitšumo-kpakpa-
fē-nitšumo-kpakpa mli, ni nyefe esuomōnānii le, ni
efe noni sa ledientše ehie ye Iesu Kristo mli le ye
nyemli, mo nō ni dši anumnyam le ķę-yašio nānoi
anānoi le. Amen.
- 22 Ši mikpanye fai, anyemimej, aķę nyehie wiemo-
ķę-tšōmō ne mli, edšake wiemo kukuō ko minmā
23 mimādšenye ne. *Nyelea aķę wonyemi Timoteo le,
ānmē ehe ekoŋ, mo hū ni ķę eba mrā le, miķęle aba
mabananye le.
- 24 Wombi nyetšōloi le fē ķę meikronkroī le fē-tsem.
25 Mei ni dšę Italia le mimbinye. *Dromo le ķę nyefē
ahī ši! Amen.

(Anmā amādše Hebribii le ķę-dšę Italia ķę-tšō Timoteo no.)

15) 3Mos.7,12. Lal.50,14.23. 16) Fil.4,18. 17) 1Tes.5,12. Hes.3,18; 33,2.18.
18) 2Kor.1,12. 20) Ioh.10,12. 1Pet.2,25; 5,4. 21) 2Kor.3,5. Ef.2,10.
25) 2Tim.4,22. Tit.3,15.

IAKOBO WOLO LE.

1. Iakobo, Nyoñmo ke Nuntšo Iesu Kristo tšulo le, (ñmāa) ke-yahāa akutšei nyoñma-ke-enyo le ní egbe efā le : Misebimo.
2. **M**iše soññ nyebua, minyemimei, kedši nyegbe kái
 3 srotoi pī amlí le ; * edšake nyele ake nyehemo-ke-
 4 yeli sale le tšuo tšuišínme. * Ši nyehāa tšuišínme le
 5 agbea enitšumo nā ke-wulaā ši, koni nyehi ke-wula
 6 ši, ni nyeye emū, ni nokonoko akafenye. * Ši ke nā
 7 fe nyeteñ moko le, ekpa Nyoñmo ní hāa mei fē kroññ
 8 ni edšee moko le fai, ni aňo-hāle. * Ši hā ní ekpa fai
 9 ye hemo-ke-yeli mli, ni ekadše nokonoko he ñwane ;
 10 edšake ñwanedšelo tamō ñšoke ní kōyo tfaā ke-yaā
 11 ke-baā. * Edšake neke gbomo ne akasusu ake eená
 12 noko ye Nuntšo le deñ : * nū ke susuma-nta le emāā
 13 ši šinñ kwra ye egbei fē mli. * Ši nyemi ní dši humi
 14 le áfā ye ewō le mli, * ši niatše le áfā ye ehumi-
 femo le mli ; edšake eenālā tamō dfeian fofoi.
 * Edšake hūlū ete ši ke latšā le ni egbi dfei le, ni
 efofoi le ekpāla efie ši ni ehie feo le efite : nakai noññ
 niatše le hū hie akpātā ye eguoyeli le amlí.
12. **A**dšō nū ní ñmeo etsui ši ye kā mli,
 edšake, ke akale ní esa le, eená wala ake-
 kre le, ní Nuntšo le wo ši ehā meini su-
 mole le.
13. **K**edši aka moko le, ekakē ake : ‘Nyoñmo ño adše
 akami!’ edšake Nyoñmo le akaale ye niifōdši agbe-
 14 fañ, ši kā hū ledientše ekaa mokomoko. * Ši mofemo
 le, ledientše ekono ní gbalaale ní lakaale le kaale.

1.— 1) 1Pet.1,1. 2) Rom.5,3... 5) Abei 2,3... 6) Mar.11,24.- 8) 4,8. 9) 2,5.
 10) 1Pet.1,24.- 11) Ies.40,6.. 12) 2Tim.4,8. 13) 1Kor.10,13. 14) Rom.7,7..

- 15 *No se le akono le, ke eno ho le, eföö eša, ši eša le hū, ke agbe nā le, efoö gbële.
- 16.17 Nyekadua gbę, minyemimei ní misumoo! *Ni-hāmonii kpakpai fē ke nikēnii ní hī ke-wula ši fē le, ūwei edšęo ekplekeo ši, ke-dšęo lai le atše le, mo űō ní tšakemo ke
- 18 tšómō susuma ko bę le, űō. *Ledientše esuomō nā eke anokwale wiemo fówō, koni wofe enibōnii le amlī kleinkleñō ko.
- 19 **Bēle**, minyemimei ní misumoo, mofēmo he afe oyá
- 20 ke numō, blēō ke wiemo, blēō ke mlifū. *Edšake
- 21 nū mlifū tšuu Nyoñmo dšalenii. *Nohewole nyešea mūdšinitšumō ke efoñ notekemo fē nyefōa, ni nyeke mlidšole aherea wiemo le ní ateo ye nyemli ní yo hewale ní eke-ahere nyesusumai ayiwala le.
- 22 Ši nyetsōmōa wiemo le feloi, ni dšee nuloi keke,
- 23 ní nyeke-šišiu nyedientše nyehe. *Edšake, ke moko dši wiemo le nulō keke ni edšee felō hū le, neke gbomo ne tamō nū ko ní kweo ehie su le ye afefe mli;
- 24 edšake ekwe ehe, ni eyiñ ete, ni amrō pe ehie kpa
- 25 bō ní eyō le nō. *Ši moni ke ehie bu ši ekwe mla ní hī ke-wula ši ní dši heyeli nō le mli, ni ehī ši ye no masei, ni edšee nulō ní hie kpaā nii aņō, ši moñ nitšumō felō dšile le, le le aadšole ye enifemo le mli.
- 26 Ši ke efeo nyeteñ moko ake nyoñmodšálo dšile ni ewoo elilei manyofle ši moñ ešišiuo etšui le, neke
- 27 gbomo ne dšámō le efe yaka. *Dšámō ní he tše ní ehe bę mūdši ko ye Nyoñmo ke tše le hie dši enę, ake mo asra awusaī ke okulafoi ye amemanehülū le mli, ni eto ehe koni ekañma ehe ke-dšę dše neñ.

15) Rom.6,23; 7,10. 17) 1Ioh.1,5. Mal.3,6. 18) Ioh.1,13. 1Pet.1,23.

19) Abei 10,19; 17,20; 29,20. Dsads.5,1,2; 7,10. 20) Ef.4,26. 21) Kol.3,8.

22) Mat.7,21. Rom.2,13. 25) 2,12. Rom.8,2. Ioh.13,17. 26) Lal.34,14.

2. **M**inyemimei, dsee meiahiekwemo nyekē-hīea wo-
 Nuntšo Iesu Kristo ní dši anumnyam nuntšo le hemō-
 2 ke-yeli le. *Edšake kedši nū ko ní wo šikaga ke
 atade fefeō babote nyekpēhe le, ši ohīafo ko hū ní
 3 wo atade tañtañ babote mli, *ni nyekwe moni wo
 atade fefeō le ni nyekēle ake: Bo le tá biē ne dšog-
 gbāñ! ni ohīafo le hū, nyekēle ake: Bo le damō ši
 4 ye dšei, alo tá biē ye minādši anā! le: *ani nye-
 gbalee nyedientše nyemli, ni nyetsōmoō susumoi fō-
 dši akodšoloi, lo?
- 5 Nyeboa toi, minyemimei ní mīsumoō. Ani dsee
 Nyoñmo ni ehala ohīafoi ní yo dše neñ ní dši niatše-
 mei ye hemō-ke-yeli mli ke mañtšeyeli ní ewo ši ehā
 6 mei ní sumoole le yeloi? *ni nye le nyegbe ohīafo le
 he guō! Ani dsee niatšemei le nyēō nyeno, ni ame
 7 noññ amekplaānye ke-yaā kodšomōhei? *Dšee ame
 noññ amelomoō gbei kpakpa le ní año-wonye le?
 8 *Bēle ke nyegbe mla ní ye mañtše le ní kē ake:
 “Suomō onanyo take boni osumoō bodien-
 tše ohe le” nā ye ñmale le nā le, nyefeō dšogbāñ
 9 moñ. *Ši ke hīeñāñ nyekweō le, bēle nyeñfe eša ni
 10 mla le kāanye ake mlatōloi. *Edšake moni aye mla
 mū le fē nō tete, ši eetō ye ekome mli le, eye fē yi
 11 sō. *Edšake moni kē ake: “Kābō adfamañ!” le,
 ekē hū ake: “Kāgbe gbomo!” ši ke oboō adfa-
 12 mañ, ši ogbeō moko le, otšō mla tōlo. *Neke nye-
 wiea ni neke nyefea, tamō mei ní heyeli mla nō aba-
 13 tšō akodšoame le. *Edšake kodšomō le, mōbonale
 be mli hā moni enaa mōbo le: fā mōbonale fāa ešig
 kodšomō.

2.— 1) 1Kor.2,8. 5) 1Kor.1,26... Luk.12,21.32. 2Mos.20,6. 8) 3Mos.19,18.
 9) 5Mos.1,17; 16,19. 10) 5Mos.27,26. Mat.5,19. 11) 2Mos.20,13.. 12) 1,25-
 13) Mat.5,7; 18,30.34; 25,45..

- 14 Mē se yō mli, minyemime, kedši hemō-ke-yeli
moko kē akē eyō, ši ebē nitšumōi lē? Aso hemō-ke-
15 yeli lē anyē eyiwala ahere? *Ši kedši nyeminū alo
16 nyemiyō nyie yayai ni amēbē amēdā ūmā lē, *ši
nyeteñ moko yakēame akē: ‘Nyeyaā yē hedšole mli:
nyegbomōa nyehe, ni nyeyea nii nyetroa!’ ši nye-
hāāame nii ní hīāā gbomotšo lē: mē se yō mli?
17 *Nakai noññ kē hemō-ke-yeli lē, kedši
ebē nitšumōi lē, edši gbonyo yē ekome
18 egbēfañ. *Ši moko akē: Bo lē, hemō-ke-yeli oyō,
ni mí lē, nitšumōi miyō; tšōmōmi ohemō-ke-yeli ní
onitšumōi bē he lē, ni mi hū madšē minitšumōi lē
19 amlī matsōo mihemō-ke-yeli lē. *Bo lē oheō oyeō
akē Nyōñmo lē, mokome dšile? ofē dšogbāñ; daimo-
nioi lē hū heō yeō, ni amēhe dšōō.
- 20 Ši ōtao oná ole, ō gbomo flo, akē hemō-ke-yeli ní
21 bē nitšumōi lē dši gbonyo, lo? *Abraham, wōtšē lē,
ani dšee nitšumōi amlī abulē bem ke-dšē, benī eke
22 ebi Isak yañmē afolešālate lē nō lē, lo? *Onaā akē
hemō-ke-yeli lē ke enitšumōi lē tšuō nii, ni nitšumōi
lē amlī edšē ní ehemō-ke-yeli lē hī ke-wula ši lē;
23 *ni ūmāle lē ba mli, noni kē akē: “Ši Abraham
he Nyōñmo eye, ni abu ene dšale ahāle,”
24 ni atšēle akē Nyōñmo šientšē lē. *Nyenaā akē ni-
tšumōi amlī adšēō abuo gbomo bem, ni dšee hemō-
25 ke-yeli kēke mli. *Nakai noññ kē Rahab, adfamañ
lē, ani dšee nitšumōi amlī adšē abulē bem, benī ehere
bofoi lē atū ni edšieame gbē ke-tšō gbē kroko nō lē,
26 lo? *Edšakē takē bōni gbomotšo ní mumō bē mli
lē dši gbonyo lē, nakai noññ hemō-ke-yeli ní bē ni-
tšumōi lē hū dši gbonyo.

14) Mat.7,26. 15) Luk.3,11. 16) 1Ioh.3,17. 18) Gal.5,6. 21) 1Mos.22,9.10.12.
23) 1Mos.15,6. Rom.4,3. 2Kron.20,7. Ies.41,8. 25) Heb.11,31. 26) 17.

- 3.** Nyekatsômōa tšōlōi babao, minyemimei, ši nyele
 2 akę kodšomō kple moñ wōbaná. *Edšakę wofē wō-
 tōō babao; kę moko tōō yę wiemō mli lę, lę lę nū ní
 hī kę-wula ši dšile, ni eyę hewalę akę ewo gbomotšo
 3 mū lę fē manyofle kę-ya. *Ši kę wōkę okponōi
 amanyoflei wo amędan ní amębowō toi lę, wōkę-
 4 kplaā amęgbomotšo mū lę fē. *Na, lędši hū ní amę-
 dra āhū ní kōyōi ní wa kplaāamę lę, akudoō kę kudo
 5 bibio ko kę-yaā hefēhe ní kudotšę lę sumoō. *Nakai
 noññ lilei hū, henō bibio ni, ni efāa nii wudši ahe.
 Na, la bibio hū, nyekwęa kō bō soññ ní ehereo!
 6 *Ni lilei lę hū, la ni; nii ní edšaa gbę lę adšęñ dši
 lilei yę wohenii lę atęñ ní hāa gbomotšo mū lę fē
 ñmāa ni ešereo fōmoñ kokrolontō lę, ní adšęo gehena
 7 lę mli ašereo lę. *Edšakę koloi kę lofōdši kę nii ní
 wamoō kę nii ní yō ñšo mli lę asu-fē-su lę, adšoō he,
 8 ni gbomei kę amęsu édšo amęhe; *ši lilei lę, gbo-
 mei atęñ mokomoko nyęñ no he adšo; nōfoñ ní efle-
 9 gedše ní eyi obō kę ebō ní gbęo mo ni. *No noññ
 wōkę-dšōō Nuntšo kę Tšę lę, ni no noññ hū wōkę-
 10 lomoō gbomei ní afe yę Nyoñmo henō lę! *No dā
 lęñ noññ dšōmō kę lōmō dšęo. Ehī, minyemimei,
 11 akę nii nę afe nakai. *Aso nubu lę, hīñmei kome
 12 mli ebaā nu ñma kę dšodšomi kę-dšęo? *Aso, mi-
 nyemimei, nyēmō agbamitšo anyē mūtšo-yibii awo,
 alo weintšo awo agbami? Nakai noññ kę ñōbu ko
 nyęñ nu ñma aba.
 13 Namo dši ñālō kę šišinalō yę nyeteñ? Hā ní eke
 dšęñbā kpakpa lę atšō lędientšę enitšumoī lę yę ñā
 14 mlidšolę mli. *Ši kę nyeyę awuñā ní dšōo kę bei
 yę nyetšui mli lę, nyekafāa ni nyemalea nyešia aņ-
 15 kwale lę. *Neķę ñā nę, dšee ñwei edšę, ši moñ

3.—3) Lal.32,9. **5)** Lal.12,4,5; 57,5; 73,8,9. **6)** Mat.15,11.18.19; 12,36.
8) Lal.140,4. **9)** 1Mos.1,27. **13)** 2,18; 1,21. Ef.5,15. **14)** Ef.4,31. **15)** 1,5.17.

šikpoñ nō nō ni, susuma nō ni, daimonioi anō ui.
 16 *Edšake heni awuñāyeli ke bei yō le, dšei sakasaka ke
 17 nišanii fē yō. *Ši nā ní dšē ūwei le, tšutsu le ehe
 tše, no se le ehe dšō, ehie kā ši, ele toibō, eyi obō ke
 mōbonale ke yibii kpakpai, edšee ūwane, ebe apasa.
 18 *Ši dšale yibii le, hedšole mli adūo ye ahāa mei ní
 feq hedšolenii le.

4. **N**ēgbe tawui ke nōmōi ní yō nyeteñ le dšē? Dšee
 nyekōñoi ní wuq ta ye nyehenii le amlí le mli edšē,
 2 lo? *Nyedio nii ase, ni nyenáá; nyegbeo mei ni
 nyeyeo awuñā, ni nyenine nyēē nō ase; nyenōo ni
 nyewuq; nyebē noko ake-ni nyekpaa he fai hewō le;
 3 *nyekpaā fai hū, ni nyenáá, edšake fai foñ nyekpaā,
 koni nyefite nii le ye nyekōñoi amlí.

4 **G**blāfitelo! nyelée ake dšē ne hedole le dši Nyon-
 mo nyē, lo? Nohewole moni taoq dšē ne hedolo efe
 5 le damo ši ake Nyonmo henyelo. *Alo nyesusuq
 ake yaka ni ūmāle le kēo ake hiekō se mumo ní hio
 6 womli le dio le, lo? *Ši dromō babao ní fē moñ ni
 ehāa. Hewole ekē: “Nyonmo le, ekūo hewolo
 7 anā, ši hešibaloi edroo.” *Nohewole nyeñoa
 nyehē nyetoa Nyonmo šiši; nyetea ši nyešia
 8 abonsam le, ni eedšo nyenā foi. *Nyetsia
 nyebēñkeā Nyonmo, ni eetši eebēñkenye.
 Nyetsūa nyenidši ahe, nye ešafelo, ni nyehāa nye-
 9 tšuii ahe atšea, nye susuma-nta-tšemei! *Nyewere
 ahoa nyehē ni nyeyea ūkomō ni nyefóa; nyeñmlō le
 10 atšó ūkomoyeli, ni nyemišē hū hiešifiemō. *Nyebaā
 nyehē ši ye Nuntšo le hie, ni eewó nyenō.

11 Nyekawiewiea nyešišia nyehē, anyemime! Moni

17) 1,19,27; 2,4,9,13; 4,8. Fil. 4,5; 1,11. Rom. 12,9. 18) Ies. 32,17. Mat. 5,9. Heb. 12,11.

4.— 1) 1Pet. 2,11. 4) Luk. 6,26. Rom. 8,7. 1Ioh. 2,15. 5) Gal. 5,17.

6) Hiob 22,29. Mat. 23,12... 1Pet. 5,5. 7) Ef. 4,27; 6,12. 1Pet. 5,8..

8) Sak. 1,3. Ies. 1,16. 10) 1Pet. 5,6. 11) 1,22; 2,8. Lal. 15,3. 1Pet. 2,1.

wieo ešio nyemi alo ekodšoo enyemi le, mla ewieo
ešio ni mla ekodšo; ši ke okodšo mla le, odšee mla
12 felo, ši mla kodšolo moñ. *Mokome dši mlawolo ke
kodšolo, moni yo hewale ní eke-hereo mo yiwala ni
efiteo mo hū; ši bo le, namo dšio ni okodšo mo-
kroko le?

13 Běle agbene nye hū, nye mei ní nyekēo ake :
Ńmene lo wó wooyiñ woote neke lo neke mā leñ,
ni woyaye afi kome ye dšei, ni wooye dšra, ni woona
14 se! *Nye mei ní nyelée wó sane le! Edšake meni
dši nyewala le? Edšake edši lamō ní pueo fio ko, ši
15 ke fe se le eladšeo. *Hewole sa moñ ake nyekēo :
Kedši Nuntšo le mīsumo ni woona wala le, kule
16 woofe ene lo ene. *Ši agbene le nyefāa ye nyehe-
17 woi le amlī; neke fā ne fē le, efoñ ni. *Nohewole
moni le ekpakpafemo ni efee le, eša dši no
hāale.

5. **A**gbene, nye niatšemei hū, nyeyafóa ni nyeboa
lelele ye nyewerēhonii ní baā nyeno le ahewo!
2 *Nyeni babao le ešara, ni nyetadei le hū, omlegēi
3 éye. *Nyešika ke dfetei le edo űkanale, ni ehe űka-
nale le atšō odase ahānye, ni eeye nyehewodšian take
4 la. Nyebo dfetrii ye nāgbēgbūi amlī. *Na, nitsuloi
ní kpa nyemōdšian nii le anyomowō ní nyetše ye ši-
šiumo nā le mīblo, ni mei ní bua nyeni anā le ablomoi
5 le ebabote Sabaot Nuntšo le toiian. *Nyefe űmāhe-
gbomei ye šikpoñ le no ni nyebo awofi; nyele nye-
6 tšuii take gbē gbī ko no. *Nyebu fo, nyegbe dšalo
le; etšii nyenā.

12) Mat.7,1. Rom.2,1; 14,4,13. 13) Abei 27,1. Luk.12,20. 15) Bof.18,21.
16) 1Kor.5,6. 17) Luk.12,47. Rom 2,17..

5.— 1) Abei 11,28. Luk.6,24. 2) Mat.6,19. 4) 3Mos.19,13. 5Mos.24,14.
5) Luk.16,19.25. 6) 2,6.

- 7 Nohewoŕe nyeñmea nyetsui ši, anyemimei, ke-
yašia Nuntšo ƀe bābe ƀe. Na, hūlo ƀe kweo ſikpoñ
no nibanii ní dšra wa ƀe agbe, ni no he eñmeo etsui
ši ke-yaſio beyino ní ená agbiēnā ke gbo nemo ƀe ;
8 * bēle nye hū nyeñmea nyetsui ši ; nyewadšea nye-
tšuii ƀe, edšake Nuntšo ƀe bābe ƀe eše etā.
- 9 Nyekadōmōa ntšoi nyeſiſia nyehe, anyemimei,
koni akakodšonye ; na, kodšolo ƀe damo ſināi ƀe
10 aſe ! *Minyemimei, nyeñoa gbaloi ní wie ye Nuntšo
ƀe gbei amlī ƀe nyefea amanehūlū ke tšuiſiñme he
11 okadi. *Na, wođšōō mei ní ñmeo ametšui ši ƀe.
Nyénu Hiob tšuiſiñme ƀe he, ni nyéna Nuntšo ƀe
nāgbē ƀe ; akeſi Nuntšo ƀe mli tšōole āhū po, ni emli
dšo hū.
- 12 Ši titri ƀe, minyemimei, nyekakāa kitā, ñwei nō
dšio, ſikpoñ nō dšio, alo kitā kroko dšio ; ši nyehē
ƀe afe hē, ni dabi ƀe afe dabi, koni nyekagbe kodšo-
mo mli.
- 13 Nyeteñ moko ní naā amane ƀe ásole ; moko ní náa
14 tšuidšūrō ƀe ála lalai. *Ke moko he waale ye nyeteñ
ƀe, étšé asafo ƀe mli onukpai ƀe ke-ba eñō, ni amé-
kpale mū ye Nuntšo ƀe gbei ƀe amlī amesole ye eño,
15 *ni hemo-ke-yeli solemo ƀe ahere helatše ƀe yiwala,
ni Nuntšo ƀe atele ši, ni kedši efe ešai ƀe, aano-fale.
16 *Nyedšadšedšadšea nyenotōmōi nyetšōtšōa nyehe,
ni nyesolea nyehāhāa nyehe, ní nyehe atā ; dšalo so-
17 lemō ní mli wa ƀe nyēo nii babao efeo. *Eliā dši
gbomo ní tamowo ke nōnā, ni esole solemo ko koni
Nyoñmo akane, ni enee ye ſikpoñ ƀe no afii etē ke
18 nyōdši ekpa soññ. *Ni esá esole, ni Nyoñmo hā
ñwei ne, ni ſikpoñ ƀe ba enii.

7) Luk.21,19. Heb.10,36. 8) 1Pet.4,7. 10) Mat.5,12. 11) Hiob.1,21. Lal.103,8.
12) Mat.5,34. 13) Lal.50,15. Kol.3,16. 14) Mar.6,13. 15) Mar.16,18.
16) Lal.10,17; 34,16; 145,18. 17) 1Man.17,1. Luk.4,25. 18) 1Man.18,42.

19 Anyemimei, kẹ̀ḍṣi nyeten moko dū gbe kẹ-dṣe
 20 anokwale mli ni moko kpalele ekoṅ le, *hā ní ele
 ake, moni kpalele eṣafelọ kẹ-adṣe egbedū mli le,
 eehere susuma yiwala kẹ-adṣe gbẹle mli, ni eebu
 eṣai afále nọ.

PETRO KLENKLEN WOLO LE.

1. Petro, Iesu Kristo bofo le (ńmāa) kẹ-yahāa mei ní
 egbe efā ye Ponto, Galatia, Kapadokia, Asia kẹ Bi-
 2 tinia le amlí gbọi ní ahala, *ye Nyońmo, tṣe le, mo-
 mosánilē le nā, ye Mumọ hetsemọ mli, kẹ-hā toibọ
 kẹ Iesu Kristo lá le nọfāmọ le : Dromọ kẹ hedṣọle ní
 fá ahānye !
- 3 A'dṣọ Nyońmo kẹ wọ-Nuntṣọ Iesu Kristo tṣe le,
 moni fowọ ekoṅ ye ledientṣe emọbonale babao le nā,
 kẹ-hā wala hienokāmọ ye Iesu Kristo ṣi ní ete kẹ-
 4 dṣe gbohi aten le hewọ, *kẹ-yahā wofasenii ní fiteń
 ní he be ńmāmọnọ ní enālāa le, ní ańo-to ye ńweń
 5 le ahānye *mei ní asraā kẹ-tṣọ hemọ-kẹ-yeli nọ ye
 Nyońmo hewale mli ato walaheremọ ní ásā áto koni
 6 abadṣie kpo ye nāgbē yinọ le ; *no mli ni nyemli
 fińye, nye ní ńmeneme, kẹ edṣa le, ní nyeyeo ńkomo
 7 fio ko ye kái srotói amlí le, *koni ana nyehemọ-kẹ-
 yeli sale le ake edṣra wa ahū fẹ ṣika ní fiteọ ṣi la mli
 aka ye le, kẹ-yahā yidṣiemọ kẹ wọ kẹ anumnyam ye
 8 Iesu Kristo kpodṣiemọ le mli, *mo hū ní tṣe nyena-
 kole, ṣi nyesumọle, moni tṣe agbene nyenaale, ṣi
 nyehé enọ nyeye, hewọ ni nyemli fińye kẹ miṣe ni

19) Gal.6,1. 20) Lal.51,15. Abei 10,12. 1Pet.4,8.

1.— 1) Iak.1,1. 2) Rom.8,29. 2Pet.1,2. 3) 2Kor.1,3. Ef.1,3.
 4) 5,4. Kol.1,5,12. 5) Ioh.10,28; 17,11. 6) Rom.5,2. 2Kor.4,17. 1Pet.5,10.
 7) Abei 17,3. Mal.3,3. Kpods.3,18. 8) Ioh.20,29. 2Kor.5,7.

- 9 anyēē atši tā ní yō nyam babao lē, * ni nyenine ašē
 nyehemo-ke-yeli nāgbē ní dši nyesusumai ayiwalahe-
 10 remō lē nō. * Neke walaheremo nē segbē ni gbaloi
 ní gba yē dromō ní ba nyenō lē he lē tao, ni amēbi
 11 ši, * ni amesá amēbi yinō lē ši, beni ke boni Kristo
 Mumō ní yō amemli lē dšie tšō lē, beni eyeō amane-
 hūlūi ní aba Kristo nō ke anumnyami ní baba yē
 12 nomei ase lē ahe odase etoō lē. * Ni adšie atšōame
 ake, dšee amedientšē amēhe, ši wō ni amesōmō yē
 neke nii nē ahe, nii ní agbenē mei ní dšadše sane-
 kpakpa lē tšōnye yē Mumō krońkroń ní atšū ke-dšē
 ūwei lē mli lē dšadšeō tšōonye lē, nii hū ní ūweibōfoi
 tete feō ake amēbu ši amēkwē mli lē.
- 13 **Nohewōlē nyefia nyedfeumō hē, nyehiē akāa ši,**
 ní nyeñoa nyehiē nyefōa dromō ní ake-baā nyeñō
 14 yē Iesu Kristo kpodšiemō mli lē nō kwrā. * Tamō
 toibōbii nyeke sá beni nyelée nokonoko lē sedii lē
 15 akayea egbō ekoń; * ši moń, boni moni tšēnye lē
 dši mokrońkroń le, nye hū nyefea krońkroń yē nye-
 16 dšēnbā fē mli; * edšakeši ánmā ake: “Nyefea
 17 krońkroń, edšake krońkroń dšimi.” * Ni ke
 nyetšēō moni kwēē moko hiē ni ekodšōō yē mofēmo
 nitšumō nā lē ake nyetšē lē, nyeke gbeyēšemō abaā
 18 nyedšēń yē nyegbotō be lē mli, * edšake nyele
 ake dšee nibii ní fiteō, take dfetēi lo šika,
 ańo-kpōnye ke-dšē nyeyaka-dšēnbā ní
 nyená ke-dšē nyetšēmei lē ańō lē mli,
 19 * ši moń, ke Kristo moni tamō tōbi ní he
 be kpa lo ūmāmōnō ko lē lá ní dšra wa lē;
 20 * moni alelē sá dāni ato dšēń šiši lē moń, ši adšiele

9) Rom.6,22. 10) Dan.9,2.23.. Luk.10,24. 11) Lal.22,7. Ies.53. 12) Ef.3,10.
 13) Luk.12,35. 14) Rom.12,2.Ef.2,2...4,17.. 15) Luk.1,75. 16) 3Mos.11,44;19,2.
 17) Rom.2,11. Fil.2,12. 18) 1Kor.6,20; 7,23. 1Pet.4,3.
 19) Ies.53,7. Heb.9,14. 20) Rom.3,25; 16,25. Ef.1,4; 3,9.11. 2Tim.1,9..

21 kpo ye bei le anāgbē le nọ ye nyehewo, *nye mei
 ní nyetső eno nyeheo Nyońmo, moni tele ši ke-dše
 gbohī aten ni ewo ehie nyam le nọ nyeyeo le, beni
 afe ni nyehemo-ke-yeli ke nyehienokāmo ahī Nyoń-
 mo nọ.

22 Ni ake noni nyetsū nyesusumai ahe ye anokwale
 toibō le mli ke-tšō mumo nọ ke-yahā nyemimei ahe-
 dọle ní apasa be mli le, hewo le nyesumoa nyehe ke-
 23 dše tšui ní mli tše mli ahū, *edšake afonye ekoń,
 ni dsee wui ní fiteo, ši moni noni fitee mli nyedše ke-
 tšō Nyońmo hiekālo ke dāšihilo le wiemo le nọ.
 24 *Edšake “helo-fē-helo tamo dfei, ni enum-
 25 nyam le fē tamo dfeian fofoi. *Dfei gbio
 ni emli fofoi le kplaā; ši Nuntšo le wiemo
 le hio ši ke-yašio nāno.” Ene dši wiemo ní
 adšadše emli sanekpakpa atšonye le.

2. Nohewole nyešerea efoń fē ke kōtōmpo fē ke apa-
 2 sai ke hiekoĩ ke hewiemoi fē nyefiea ši, *ní nyefea
 wiemo le mli fufo krońń le tamo fufobii ní afo bianę,
 3 koni nyedra ye mli ke-yahā walaheremo le; *ke
 edši nakai, ake nyesa nyenā ake Nuntšo le
 4 mli hī le. *Mo nõ ní nyeba ake te ní hie kā nõ,
 ní gbomei ékwale moni, ši Nyońmo hie le áńole
 5 ní ehe dšra wa le, *ni nye hū, tamo tei ní hie
 kāmole, nyehāa ańoanye atfaā mumoń tšū afea oso-
 foyeli krońkroń, koni ańo-šā mumo afolei ní sa Nyoń-
 6 mo hie ye Iesu Kristo hewo. *Nohewo hū ni eyo
 ńmāle le mli ake: “Na, mike końte mińme ši
 ye Sion, te ní ahala ní edšra wa, ni moni
 7 heo eno yeo le hie gboń kwrā.” *Agbene
 nye ní nyeheo nyeyeo le, edšra wa ehānye; ši mei

21) Ioh.14,6... 23) Ioh.1,13; 3,5.1Ioh.3,9. Iak.1,18. 24) Ies.40,6.. Iak.1,10..

2.— 1) Ef.4,22.25. Kol.3,8... 2) Heb.5,12.. Mat.18,3. 3) Lal.34,9.

4) Lal.118,22. 5) Ef.2,21. Heb.3,6. Ies.61,6; 66,21. 1Pet.2,9. Rom.12,1.

6) Ies.28,16. Rom.9,33. 7) Mat.21,42.-

- ní boo toi le, “te ní tšutfaloi le ekwa ni kēle
 etšō konte le,” ke temote, ke nātšō te sa etšō
 8 ehāame, *edšake ametere ye wiemo le he, ake-ni
 9 ameboo no toi hewo le, ni no noññ atoame ahā. *Ši
 nye le, weku ní ahala dšinye, mañtšemei
 asofoyeli, dšenmañ kroñkroñ, mañ ní akpō
 kwrā, koni nyedšadše moni tšénye ke-dše
 duñ le mli ke-ba ledientše enākpe la le he
 10 le hīianifemoi le; *nye ní sá le “nyedšee
 mañ,” ši agbene le “Nyoñmo mañ dšinye”, ní
 “anaanye mōbō”, ši agbene “ánanye mōbō le”.
 11 **M**isuomomei, miwie mišōnye ake gboi ke mei-
 kpōdši : nyetšia nyehe ke-dšea helo sedinii le ní dši
 12 nii ní ke susuma le wuo le ahe, *ni nyedšeñ ní yo
 dšēñmādši le amlī le hū nyebaā dšogbāñ, koni nō
 mli ní amewie nyehe ake efoñfeloi ye le, nyenitšu-
 moi kpakpai le aṅ amekwe amekwe-wo Nyoñmo hie
 nyam, ye sramo-gbī le nō.
 13 Nohewole nyeke nyehe atoa gbomei agbedšianotō-
 fē-gbedšianotō le šiši, ye Nuntšo le hewo, mañtše
 14 moni yeo nō le šiši dšio, *lumei ní etsū hā efoñfeloi
 oweletō ke ekpakpafeloi ayidšiemō le ašiši dšio.
 15 *Edšake nakai dši Nyoñmo suomōñanii le, ake ekpa-
 kpafemō nyeke-atšimō gbomei ní be yitšon le akwa-
 16 šiafemō le nā, *take mei ní yeo amehe le, ni dšee
 take mei ní noo heyeli ne amefeo efoñ nohanō, ši moñ
 17 ake Nyoñmo tšūdši. *Nyewoa mei fē; nyemimei le
 nyesumoa; Nyoñmo le, nyešeale gbeyē; mañtse le
 nyewoa.
 18 **W**ebii, nyeke nyehe atoa nyenuntšomei ašiši ye
 gbeyēšemō fē mli, dšee meikpakpai ke mlihiloī keke,

8) Ies. 8,14. Rom. 9,33. 9) 2Mos. 19,6. Kpods. 1,6.-- 10) Hos. 2,23. Rom. 9,25.
 11) Lal. 39,13.- Jak. 4,1. 12) Mat. 5,16. 13) Rom. 13,1.5. Tit. 3,1. 15) 3,9.16.
 16) 1Kor. 7,23; 8,9. Gal. 5,1.13. 17) Rom. 12,10. Mat. 22,21. 18) Ef. 6,5. Tit. 2,9.

- 19 ši moñ meikōdōdši ašiši hū. *Edšake enę dši dromō, ke Nyoñmo henilē hewō ni moko hieō nidōnii
 20 amlī, ni enaā amane ní edšaa gbę lę. *Edšake ke eša nyefe ni ayinye ni nyehieō mli lę, mē anumnyam yoñ? Ši moñ ke nyefe ekpakpa ni awonye amane mli ni nyehieō mli lę, no dši dromō yę Nyoñmo hie.
- 21 Edšake enę noññ he atšęnye ke-ba, edšakeši Kristo hū na amanehūlū ehāwō eño-ši okadi etonye, koni
 22 nyenyie enanemāhei lę ase, *lę “moni efee eša, ni asañ anaa apasa yę edañ,” *moni, beni adšęlę lę, edšęę moko etoo nādšiañ, beni enaā amanehūlū lę, eñwāā moko, ši etu ewo moni kodšoō dšalę
 24 nā lę deñ; *moni “lędientšę ehie wōhe ešai lę” yę egbomotšo lę mli ke-ba (señmo-) tšo lę he, koni wō ní wogboi wōhā ešai lę wōhie akāmō wōhā dšalę lę, “mo he fa-
 25 dši ní año-tšánye lę.” *Edšake nyetamō “tōi ní eladše”, ši agbene lę nyekū nyese ke-ba nyesusumai lę alelō ke nokwelo lę ñō.
- 3.** Nakai noññ kē, yei, nyekę nyehie atoa nyedientšę nyewumei lę ašiši, koni, ke meikomei boo wiemō lę toi tete lę, atšō yei lę adšęñbā lę nō ní aši wiemō
 2 anáame kē, *ake-ni amękwę nyedšęñbā ní he tše
 3 yę gbeyēšemō mli lę. *Ni dšee yei lę ayigbō ke
 4 šikawō ke atadewō afe amęwulamō, *ši moñ amę-tšuiiañ gbomo ní año-tē lę, yę mumō ní mli dšō ní efe diō lę nii ní fiteñ lę amlī, noni dšra wa yę Nyoñmo hie lę. *Edšake nakai ni sá lę yei kroñkroñ lę hū ní hie ká Nyoñmo nō lę wula amęhe, ni amęke

20) 3,14,17; 4,14. Mat.5,10. 21) Bof.14,22. Mat.16,24. Ioh.13,15. 2Kor.12,18.
 22) Ies.53,9. Ioh.8,46. 2Kor.5,21. 23) Rom.12,19. 24) 1Ioh.3,5. Rom.6,11.
 25) Lal.119,176. Ies.53,6. Hes.34,5,23. Ioh.10,12. 1Pet.5,4.

3.— 1) Ef.5,22.- 1Kor.7,16. 3) Ies.3,18.. 1Tim.2,9. 4) Rom.2,29; 7,22.

- 6 amehe to amedientše amewumei le ašiši, * take boni Sara bo Abraham toi, ni etšele ake nuntšo tete le, mo biyei ni nyefe, ke nyefeo ekpakpa ni nyešee haomo ko gbeyē le.
- 7 Nakai noññ kē nye wumei, nyekame ahia ši ye nilē nā, ni nyekē wō awoa yō ake nō ní he waa tūtu ko, gbñabō ní wala dromō nanemei-wofasei dšiamē hū, koni akatsīmō nyesolemoī le agbe.
- 8 Ši nāgbē le, nyefē nyedfēa nōkome, nyenanaā nyehāa nyehe, nyedōa nyehe ake nyemimeī, nyemli
9 adšōa ye nyehe nō, nyedfēa hešibadfeñmō, * nyekē efoñ akatoa efoñ nādšiañ alo dšēmō ye dšēmō nādšiañ, ši moñ nyedšōa, edšake nyele ake enē hewō atšēnye ke-ba, koni nyeye dšōmō wō-
10 fasanī le. * Ši “moni taoō wala asumō ní ena gbñi kpakpailē, amō elileī mli ke-dšē efoñ he, ke enābui hū, koni ekawie apasa;
11 *ewi efoñ ni efe ekpakpa, etao hedšole ni enyie no se. *Edšake Nuntšo le hññmeī
12 ye dšalōi ano, ni etoīi nuō amēfaikpamō; ši Nuntšo le hie ye meī ní feō niifōdši ano hū.”
- 13 Ni namō hū dši moni afenye efoñ le, kedši nyedši
14 ekpakpa le kaselōi le? * Ši ke nyena amanehūlū ye dšale hewō tete le, adšōnye! “Ši amehe gbeyē
15 le nyekašea, ni nyekahaoa hū,” * ši “Nuntšo, Kristo le, nyebuale kroñkroñ” ye nyetšuii amlī; ši dā nyefea klālo ní nyeño-fāa nyehe ke-dšea mofēmo ní biñnye hienōkāmō ní yō nyemli le šiši le
16 deñ, ke mlidšole ke gbeyēšemō, * ni nyehie henilē kpakpa, koni nō mli ní amēwie nyehe ake efoñfelōi

6) 1Mos.18,12. 7) Ef.5,25. Kol.3,19. 8) Fil.3,16. 9) 1Tes.5,15.-
10) Lal.34,13. Iak.1,26. 11) Ies.1,16. Heb.12,14. 12) Lal.34,16.
14) 2,20.- 15) Ies.8,13. 16) 2,12.15. Fil.2,12.

ye le, agbe mei ní gbe nyedšeñbā kpakpa ní yo
 17 Kristo mli le heguo le ahie. *Edšake ehī moñ ake,
 ke Nyoñmo taomō le tao nakai le, nyenaā amanehulū
 ake ekpakpafeloi fè ake nyenaā ake efoñfeloi.

18 Edšake Kristo hū ná amanehulū ye ešai ahewo
 šikome, le dšalo le ye mei ní edšaa le nadšiañ, koni
 ekewo aba Nyoñmo ñò, ni agbele ye helo gbefañ moñ,
 19 ši ahāle wala ye mumo gbefañ, *mo mli hū ni beni
 eyiñ ete mumoi ní awoame tšuiñ le aňò le, eyašie
 20 ehāame, *mei ní blema le ameboo toi, beni Nyoñmo
 ñme etšui ši ni ekweame gbē āhū ye Noa gbii le aňo,
 beyino ní asā adeka kpeteñkple le ato, nō mli ní
 ahere mei fio ní dši mei kpānyo asusumai ayiwala le
 21 ke-te, ke-tšó nuñ, *noni agbene ehereo wo hū woyi-
 wala ye baptisimo ní ake no kadi le mli, noni dšee
 helo he mūdši dšiemō, ši moñ edši henilē kpakpa
 bimō hegbe ke-baā Nyoñmo ñò, ke-tšó Iesu Kristo
 22 šite le nō, *moni yo Nyoñmo ninedšürō nō, ake-ní
 ete ñwei, ni aňo ñwei bofoi ke hegbei ke hewalei
 ato ešiši le.

4. Agbene ake noni Kristo ná amanehulū ehawo ye
 helo mli hewo le, nye hū nyeke nakai yiñfiemō noññ
 awoa nyehe tawunii le, edšake moni na amane ye
 2 helo mli le, efō ešafemō, *ní dšee gbomei asedii, ši
 moñ Nyoñmo suomonānii le eye ehelo le mli be ní
 3 efe le ehā. *Edšake efá hawo ake wala-be ní eho
 momo le mli le wotšu dšeñmādši ayiñnii le, noni wo-
 nyie ye nyenyentfiboì, sediniì, datoi, femoi, fufemoi
 4 ke wondšámoi ní ahio le amlì le, *nō mli ní efeo-
 ame sane sroto ko ake nyekeame šaa foi ke-yaa neke
 sakasakafemō noñfiemō ne noññ mli, ni amewieo

18) 2,21. Rom.5,6. Heb.9,28; 10,12. 19) 4,6. 20) Mat.24,37. 1Mos.7,17.
 21) Ef.5,26. Heb.10,22. 22) Lal.110,1. Rom.8,34.38. Ef.1,20.

4.—1)3,18;2,21.24.Rom.6,2.6.7. 2)Gal.2,20. 3)Ef.2,2.4,17..Tit.3,3. 4)3,16.

- 5 musubowiemō; *mei ní abu akontā ahā moni ésā
 6 ehe éto ní ebakodšo hiekāloī ke gbohī fē le. *Edšake
 enē hewō ni adšadše sanekpakpa le atšō gbohī tete
 hū, koni akodšoame ye gbomei anā ye helo gbefān
 moñ, ši amēhīe akā ye Nyoñmo nā ye mumō gbefān.
- 7 Ši nibii fē anāgbē le ešē ši etā. Hewōle nyedfeñ-
 8 mō asaā ni nyehīe ákāa ši ahāa solemōi le. *Ši titri
 le nyesuomō ní nyeke-sumosumōo nyehe le mli awa,
 9 edšake “suomō le haā ešai afále nō”; *nye-
 10 fea nyehe gbōi ní hūhūhūwiemō akafutu mli; *bōbō
 ní mofēmo éná dromonii le, nyeke-sōmosōmōa nyehe,
 11 take Nyoñmo dromō srotōi le asemei kpakpai. *Ke
 moko ni wieō le, ewie ake Nyoñmo wiemōi; ke
 moko ni sōmō le, edšē nyēmō ní Nyoñmo droō le
 mli; koni año nii fē awo Nyoñmo hīe nyam ye Iesu
 Kristo hewō, mo nō ní dši anumnyam le ke hewale
 le ke-yašio nāñoi anāñoi le. Amen.
- 12 Suomōmei, nyekahāa latsā ní tšaānye ní año-kaā-
 nye le mīfenye sane srotō ko, take noko srotō ko ni
 13 efenye le, *ši moñ babao ní nyeke Kristo amane-
 hūlūi le boō nanyo le, nyemī ašea, koni enumnyam
 kpodšiemō le mli hū nyemī ašē ni nyemli aflinye.
 14 *Ke Kristo gbei ahewō adšéonye le, adšōnye, edšake
 anumnyam ke Nyoñmo Mumō le dšōō ehe ye nyenō.
 [Amēgbefān le awieō ehe musubowiemōi moñ, ši
 15 nyegbēfān le awoō ehīe nyam.] *Ši nyeten moko-
 moko akana amane ake awuyelo lo dšulo lo efoñfelo
 16 alo ake moko ní kweō mokroko nii ań; *ši ke
 moko naā amane ake Kristofonyo le, ehīe akagbo, ši
 17 éwo Nyoñmo hīe nyam ye neke gbefān. *Edšake

5) 2Tim.4,1. 6) 3,19. 7) 1Kor.10,11. 1Ioh.2,18. Iak.5,8. 8) Abei 10,12. Iak.5,20.
 9) Rom.12,13. Heb.13,2. 10) 1Kor.12,4; 1,7; 4,1. 11) Rom.12,7. 12) 1,6.
 13) Bof.5,41. Rom.8,17. Iak.1,2. 14) 2,20.-- 16) Ioh.21,19. Fil.1,29.
 17) Ier.25,29; 49,12. Hes.9,6.

be le eše etā, beni adše kodšomo šiši ke-adše Nyoñmo we le; ši ke wono tšutšu edše le, mē dši mei ni
 18 boo Nyoñmo sanekpakpa le toi le anāgbē mo? *ni
 “ke ekpakpa afe ní ahere dšalo le yiwala
 le, moni šee Nyoñmo gbeyē ke ešafelo le,
 19 nēgbē ameapue mon?” *Bēle mei ní naā amane
 ye Nyoñmo suomo le nā le hū atu amesusumai le awo
 le bōlo anokwafo le deñ ye ekpakpafemo mli.

5. Onukpai ní yo nyeten le mīwie mitsōame, mi ní
 dši nyenanyo-onukpa ke Kristo amanehūlūi le ahe
 odasefonyo ní dši anumnyam ní abadšie kpo le hefa-
 2 talo hū le, ake: *Nyelea Nyoñmo asafokū ní yo
 nyeten le, nyekwea no, dšee ake anyē nyeno hewo,
 ši mon ye suomo nā; asañ dšee senamo ní yo hie-
 3 gbēle hewo, ši mon tšuidšūrō nā; *asañ hū dšee
 ake mei ní yeo asafoi le ano nuntšomeiasane, ši mon
 4 mei ní too okadii amehāa asafokū le, *ni beni kwe-
 lonukpa le adšie ehe kpo le, nyenine aše anumnyam
 aekre ní nālā le no.

5 Nakai nonñ nye gbekepii, nyeke nyehe atoa
 onukpai le ašiši. Ši nyefē nyeke nyehe atotoa nyehe
 šiši nyebumoa hešibādfeñmo le, edšake “Nyoñmo
 le, ekūo hewoloi anā, ši hešibaloi edroo.”
 6 *Hewole nyebaā nyehe ši ye Nyoñmo nine ní wa le
 7 šiši, koni ewo nyeno ye be ní sa mli. *Nyeñoa
 nyehaomo fē nyefōa eno, edšake ši le edfēo
 8 nyeno. *Nyeñie akāa ši, nyešia kpe: ši nyenā-
 kūolo, abonsam le, nyie tamō dšata ní hūo mītao
 9 moni emi; *le nyedamoa ši šiññ nyešia ye hemo-

18) Abei 11,31. Luk.23,31. 19) Lal.10,14; 31,6. Bof.14,23; 20,32.

5.— 1) 2Ioh.1. Luk.24,48. Rom.8,17. 2) Ioh.21,16. Bof.20,28. 1Tim.3,2...

3) 2Kor.1,24. 1Tim.4,12. Tit.2,7. 4) 2,25. Heb.13,20. 1Kor.9,25. 2Tim.4,8.

5) Ef.5,21. Mat.23,12. Luk.1,52. Iak.4,6. 6) Hiob 22,29. Iak.4,10.

7) Mat.6,25... Fil.4,6. 8) Luk.21,36. 1Tes.5,6. 9) Ef.6,11...

ke-yeli le mli, ni nyelea ake nakai amanehulūi le noññ feo nyenyemimeí asafo ní yo dše leñ le.

- 10 Ši dromo fē Nyoñmo ní tšéwo ke-ba enāno-anumnyam le mli ye Kristo Iesu mli, beni nyena amanehulū fio ne etā le, ledientše eesānye ni eewadšenye
11 ni eewonye hewale ni eetonye šiši; *le noññ año anumnyam ke nyēmo ahā ke-ate nāñoi anāñoi le. Amen.

- 12 **Mitsō** Silwano, wonyemi anokwafo boni mibuole le no miāmānye fio ne mīke-ñwie mītšōnye, ni mīye odase mīfie no, ake ene dši Nyoñmo anokwa dromo le, noni nyedamoq mli ne.

- 13 (Asafo) ní ahala ye Babilon afata wche le ke mibi
14 Marko le mibinye. *Nyeñááa nyehe ke suomō nāšomō. Hedšole ahānye fē ní nyeyo Kristo Iesu mli le! Amen.

PETRO WOLO NÍ DŠI ENYO LE.

1. **Simeon** Petro, Iesu Kristo tšulo ke bofo le, ke-yahā mei ní nine eše hemo-ke-yeli ní dšra wa tamō wonō hū le no ye wo-Nyoñmo le ke wōwalaherelo Iesu
2 Kristo dšale le mli le: *Dromo ke hedšole afá ahānye ye Nyoñmo ke Iesu, wo-Nuntšo le, he nilē mli.
3 **Gbiabō** ní enyoñmohewale le no nii fiā ní hī hā wala ke nyoñmo-dšámō le ekewo ke-tšó moni ke enumnyam ke hīanifemō tšéwo le he nilē le mli,
4 *nii ní atšó no hū ní año šiwoi kpleikplei ní dšra wa le akewo, koni nyeke neke nii ne atšó Nyoñmo fomosu le hefataloi ní nyedšo dše neñ fitemo ní yo

10) 2Kor.4,17. 1Pet.1,6. 12) Heb.13,22. 13) Bof.12,12.25. 2Tim.4,11.

14) Rom.16,16. 1Kor.16,20.-

1.— 1) Rom.1,12. 2) 1Pet.1,2. 3) 1Pet.1,15; 2,9. 4) Ioh.1,12. Heb.12,10.

- 5 akonō mli le nā foi le: *bēle ene noññ hū hewo le
 nyeboa he modeñ fē nyefataā he, ní nyekē nyehemo-
 ke-yeli le atšōa hīianifemo; ši hīianifemo le mli
 6 hū le, nyetšōa nilē; *ši nilē mli hū le, hīešikāmo;
 ši hīešikāmo mli le, tšuišitō; ši tšuišitō mli le, nyoñ-
 7 mo-dšāmō; *ši nyoñmo-dšāmō mli le, nyemimeia-
 8 hedole; ši nyemimeiahedole mli le, suomō. *Edšake
 kedši neke nii ne ye nyemli ni efá le, ehāñ nyefe
 hedšōlo alo mei ní woo yibii ye wō-Nuntšo Iesu
 9 Kristo he nilē le gbefañ. *Edšake moni be neke nii
 ne le, le le filafō dšile, ni enaa šoññ nii, ake-ní ehīe
 10 ekpa esá he-ešai le ahetsūmō le no le. *Nohewole
 moñ, anyemimei, nyeboa modeñ ní nyewadše nye-
 tšémō ke halamō le; edšake, ke nyefe ene le, nye-
 11 tēreñ gbikogbiko. *Edšake nakai ni añmenye wō-
 Nuntšo ke walaherelo Iesu Kristo nāno-mañtšeyeli le
 mli gbē āhū le.
- 12 **Nohewole** mifōñ nođfeñmō hū, ake dā makainye
 ye neke nii ne ahewo, tšē nyele ni awadšenye ye
 13 anokwale ní yo le mli. *Ši mibuō ene, ake edša,
 gbīabō ní miyo neke bū ne mli le, ake mīke kaimō
 14 atšie nyehīe; *edšake mile ake mibū le kpamō le
 afe oyá, take boni wō-Nuntšo Iesu Kristo hū edšie
 15 kpo etšōmi le. *Ši mabō he modeñ ake befēbe ye
 midšēñdšē le se hū nyehīe ahī nii ne anō.
- 16 Edšake dšee nā mli adesāi ase wōnyie, beni wōhā
 nyele wō-Nuntšo Iesu Kristo hewale ke ebā le, ši moñ
 wōke wōhīñmeii ekwe enumnyam kpeteñkple le.
 17 *Edšake ená wō ke anumnyam ke-dšē Nyoñmo, tšē
 le, nō, beni nakai gbē le ba enō ke-dšē anumnyam
 kpeteñkple ní sa āhū le mli ake: “Mone dši mi-
 suomōbi, mo he ní midientšē mināa tšui-

5) Gal. 5, 6, 22. 6) Iak. 1, 3. 7) Gal. 6, 10. 8) Tit. 3, 14. 9) 1 Ioh. 2, 9, 11. 10) Heb. 3, 1, 14.
 12) Rom. 15, 14. 13) 2 Kor. 5, 1. 14) Ioh. 21, 18. 16) 1 Kor. 1, 17; 2, 4. 17) Mat. 17, 5.

18 dšūrō lẹ.” *Ni neke gbē ne wōdientše wonu ake
 nwei édše eba, beni wōkele yo ye goñ ní dši kroñ-
 19 kroñ lẹ nọ lẹ. *Ni woye gbale wiemo ní efi
 ši šinñ fè tšutsu lẹ, noni nyefeo dšogbāñ
 kedši nyenoo nyehie nyetoo nọ ake la ní
 tšoo ye heko ní woo duñ, ke-yaši beying
 ní dše atšere ni tolō ate ši ye nyetšuii
 20 amli lẹ; *ni nyele ene tšutsu ake ñmāle leñ gbale-
 21 fē-gbale dšee wōdientše wošišitšōmo lẹ sañe. *Edša-
 ke gbale ko bako ye gbomo suomō nā peñ, ši moñ
 Mumō kroñkroñ lẹ hie Nyoñmo gbomei kroñkroñ lẹ
 ni amewie lẹ.

(Kw. Iuda wolo.)

2. Ši amalegbaloñ hū ye mañ lẹ mli, take bo nonñ ní
 nye hū nyeten ni amaletšōloñ aba, mei komei ní ke
 hiekpātāmō mlikpamōñ aba abahō mli, ni moni kpō-
 ame lẹ ní dši Nuntšō lẹ, amekwale, ni ameke hiekpā-
 2 tāmō ní he afe oyá aba amēdientše amenō lẹ. *Ni
 mei babao anyie amenyenyentšibōñ lẹ ase, mei ahewō
 3 ní aabō anōkwale lẹ gbē lẹ he musú lẹ. *Ni hie-
 dšomō mli ameke nādokomōwiemoñ aye nyehe dšra
 ye; mei akodšomō ní ke-dše blema bēbe lẹ ese etšee,
 ni amehiekpātāmō lẹ woo lẹ.
- 4 Edšake ke Nyoñmo ebaa bofoi ní fe eša lẹ ayi, ši
 moñ eke duñ kpī kpāi fimoame ewo gbohīadše-bu
 leñ, ni enoame ehā ake atoame ahā kodšomō, —
 5 *ni esá ebaa blema dše lẹ yi, ši moñ Noa ní dši dšale
 šielō lẹ, moni gbe yi fe mo-kpanyo lẹ keke he ebū,
 ni eke nu afua lẹ ba mei ní kwa Nyoñmo lẹ adše lẹ
 6 nọ, — *ni Sodoma ke Gomora mādši lẹ hū ešā etšō
 lamlu, ni eke butumō kodšoame eke-to mei ní bakwa

19) Lal.119,105.2Kor.4,6. 20) Rom.12,7.2Tim.3,16. 21) 2Tim.3,16..Bof.28,25.

2.— 1) Mat.24,11. 1Tim.4,1.- 5) 3,6. 1Mos.7,7,8; 8,18. 6) 1Mos.19,24.-

- 7 Nyoimo le okadi, *ni dšalo Lot, moni hao ye nō-
tōloj le adšenbā ní yō nyenyentšibō mli le, ešō ye
8 mli le: *(edšake noni dšalo le na ni enu, beni ehī šī
ye ameten le, eke amemlakwamo nitšumoī le pī esu-
9 suma ní dša le dādā le:) — *nole Nuntšo le le mei
ní dša le ašōmō ye kā mli, šī mei ní edšaa le atō ke
10 pīmo ke-yaši kodšomō-gbī le nō; *šī titri le mei ní
nyieo helo se ye bulemō akono mli, ni amegbeo nun-
tšoyeli heguo le. Mei ní dši ekāloj ye amedientše
amesuomō nā le, amehe kpokpoo ake amewieo anum-
11 nyami ahe musubowiemōi le: *bobo ní bofoi tete
ní nyēmō ke hewale fē le ke musu-kodšomō baa ame-
12 bašiiame ye Nuntšo le masei le. *Šī neke gbomei
ne tamō koloi ní lée wiemō ní afōame ahā mōmō ke
fitemō ye amefomōsu nā le, amebo nii ní amelée le
mli musú, ni ameafite ye amedientše amefitemō le
13 mli hū, *ni ake-awoame nii ní edšaa gbē anyomō.
Amēbuo dā awofibō ake nii ní nō amenā; mūdšimeī
ní he yō tañ ni; amēbo awofi ye amedientše ame-
14 gbēduī le amli, ní amēkenye nyeye nii le; *ameye
hiñmeīi ke gblānkūomō obōbō, ni amefōō ešafemō;
amēlakaā susumai ní māmoko šī šīññ le; tšui ameyo,
15 noni foō hiedšomō femō; lōmō bii ni. *Noni ameši
gbē ní dša le, amedū gbē ameyanyie Bosor bi Baa-
lam, moni sumō nii ní edšaa gbē le anyomōwō le,
16 gbē le se; *šī le le akā ehie ye ledientše emlatōmō
le hewo: dšatsukolo mumui ke gbomo gbē wie, ni
etši gbalō le bulufemō le nā.
- 17 Menemei dši nubui ní mli be nu, atalui ní ahum
lo ke-yaā, mei ní ato duñ tūtüntū ahā ke-ate nāno
18 le. *Edšake noni yakayakafemō nāfūwiemōi dšeo
amenā hewo le, helo sedii amli ameke nyenyentšibō

8) Lal. 119, 158. Hes. 9, 4. 9) 1 Kor. 10, 13. Kpods. 3, 10. 12) Ier. 12, 3.

15) 4 Mos. 22, 7. Kpods. 2, 14. 16) 4 Mos. 22, 28.

lakaä mei ní dšo mei ní baä amedšen ye šišiumo mli
 19 le anā foi etšeko le: *heyeli ši amewo amehāame,
 ame ní amedientše amedši fitemo nyōdši po le;
 edšake moni moko hā éye eno le, le noññ enyōñ
 hū étšō.

20 Edšake, ke amedšo dše neñ mūdšinii le anā foi ye
 Nuntšo ke walaherelo Iesu Kristo he nilē le mli, ši
 neke nii ne noññ mli adūame ye ni aye ameno ekoñ
 21 le, “amenāgbēnii étšō efoñ fè tšutšunii le.” *Edšake
 kule ehī hāame moñ ake amenáko ame le dšale gbē
 le he nii le, fè noni ame le ni kēle ametsōmo ame he
 ke-dše kitā kroñkroñ ní atu awo amedēñ le he le.
 22 *Ši efeame boni anokwa abe le kē ne: “Gbe sáa
 tšō ehe ke-yaä ledientše ešē he, ni kploko ní adšu
 ehe le koklo šī ke-yaä ñmoto mli.”

3. Agbene, suomomei, ene dši wolo ní dši enyo soññ
 ní miñmāa mihāanye, no mli ní mīke kaimo tšieo
 2 nyedfeñmo ñmīñmi le, *ní nyekai wiemoi ní sá le
 gbaloi kroñkroñ le ewie le, ke nyebofoi akitā ní dši
 3 Nuntšo ke walaherelo le nō le; *nō tšutšu ní nyele
 ne: ake nāgbē gbii le ano le hefeoyelilo aba (ye he-
 feoyeli mli), mei ní anyie ye amedientše amesēdii le
 4 anā *ni amekē: Nēgbe ebā le he šiwō le yo?
 edšake ke-dše beyino ní tšemei le te yawowoi ne, nii
 fiā hīo ši nakai, boni yo ke-dše dšēñbō šišidšē le.
 5 *Edšake noni ametao nakai hewo le ake ene tēame
 ake ñweii ye ke-dše blema bēbe, ni šikpoñ hū, Nyon-
 mo wiemo eke-dše nu mli, ni eke-tšō nu mli ebamā ši,
 6 *nomei noññ no etšō ni nu ño no be leñ dše le ni ehie
 7 kpātā le. *Ši ñweii ke šikpoñ ní yo ne, le noññ

19) Ioh.8,34.- 20) Mat.12,45. Heb.10,26.. 21) Luk.12,47.. 22) Abei 26,11.

3.— 1) 1,13. 3) 1Tim.4,1.- 4) Ies.5,19. Hes.12,22.27. Mat.24,48.

5) 1Mos.1,2.6. Lal.24,2. Mat.24,38. 6) 2,5. 1Mos.7,21. Mat.24,39. 7) 10.

ewiemō ake-toame ahā la, ni asāā atoame ke-yašio kodšomō ke gbomei ní kwa Nyoñmo le ahiekpātāmō gbī le nō.

- 8 Ši nokome ne akadše nyehie, suomomei, ake gbī kome tamō afii akpe ye Nuntšō le hie, ni afii akpe
9 hū tamō gbī kome. *Dšee tšē Nuntšō le hā šiwō le se tšē ne, take bōni meikomei buō setšē le, ši moñ eto etšui ši ye wōnō, edšake esumōō ake meikomei aladše, ši mei fē aba tšuitsakemō mli moñ.
- 10 Ši bā Nuntšō gbī le aba tamō dšulo ye nyōñ, ni no mli le űweii le aho aya űrededē, ši dše neñ šišidšēnii ašā asere, ni šikpoñ ke nitšumōi ní yō mli le ašā.
- 11 *Agbene, ake-ní neke nii ne fiā aladše hewō le, me gbomei moñ edša ake nyeafe ye dšēnbāi kroñkroī ke
12 nyoñmo-dšámōi amlī, *koni nyekwe Nyoñmo gbī le bā gbē, ni nyebō he mōdeñ, no mli ní űweii ahere
13 ke la aladše, ni dšēñšišidšēnii hū ašā asere le! *Ši űweii hēi ke šikpoñ hē agbē wōkweō ye ešiwō le nā, nomei amlī ní dšale hīō ši ye.
- 14 Hewōle, suomomei, ake-ní nyekweō nii ne agbē ne, nyebōa nyehe mōdeñ, koni ananye ní mūdši lo
15 kpa ko bē nyehe ye ehie, ye hedšōle mli; *ni nyebua wō-Nuntšō le tšuišitō le ake walaheremō, take bō noññ ní wosuomō-nyemi Paulo le hū űmānye, ye űā
16 ní año-hāle le nā, *take bōni ewodši le fē mli hū ní ewieō ye mli ye nii ne ahewō; nomei amlī nii komei ayomō mīdšra, nū ní mei ní ekaseko noko le ke mei ní emāko ši šiññ le tōtōō, tamō űmālei ní efe le hū,
17 ke-hāa amedientšē amehiekpātāmō le. *Agbene nye le, suomomei, nyele momosa hewō le nyesraā, koni ake yakagbomei ašišiumō le akašātānye hū, ni nye-

8) Lal.90,4. 9) Hab.2,3. Hes.18,23. 1Tim.2,4.-

10) 1Tes.5,2.. 2Pet.3,7. Mat.24,29. Luk.21,33. Heb.1,11.. Kpods.20,11; 21,1.

13) Ies.65,17; 66,22. Kpods.21,1,27. 15) Rom.2,4. 17) Mar.13,5,9,33.

gbe ši ke-dše nyedientše fi ní nyefi ši šin̄n le mli;
 18 *ši nyeferea ye wə-Nuntšo ke walaherele Iesu Kristo
 dromə ke nilē le mli. Le aňo anumnyam le ahā
 agbene ke nāňo gbī le nə! Amen.

IOHANE KLEŃKLEŃ WOŁO LE.

1. Noni yə ke-dše šišidše le, noni wənu, noni wəna
 ke wəh̄imeii, noni wəkwə ni wənidši etra he ye
 2 wala wiemə le hewə le, — *ni wala le pue, ni wəna,
 ni wəyeə he odase, ni wəšadšeə nāňo wala le, noni
 3 ke tše le yə ni epue ehāwə le, wətsəonye; — *noni
 wəna ni wənu le, no wəšadšeə wətsəonye hū, koni
 nye hū nyekewə abə nanyo, ši asaň nanyobə ní dši
 4 wəňə le wəke tše le ke ebi Iesu Kristo le yə. *Ni
 nii ne wəňmāa wəhāanye, koni nyemīše le ayi obə.
 5 Ni enə dši bəfosane le ní wənu ké-dše eňə ni wəsa
 wəšadšeə wətsəonye, akə Nyoňmo le, la dšile,
 6 ni duň ko be emli kwā. *Kedši wəke akə wəkele
 mibə nanyo ni wənyie duň le mli le, wəmmale ni
 7 wəfee aňkwale le; *ši kedši la le mli wə-
 nyie, take bəni ledientše eyə la le mli le,
 bēle wəke wəhe mibə nanyo, ni Iesu
 Kristo, ebi le, lá le tšumoə wəhe ke-dšeə
 eša-fē-eša mli.
 8 Kedši wəke akə eša ko be wəhe le, wədentše
 9 wəhe wəšišiuə, ni aňkwale le be wəmli. *Kedši
 wəšadše wəhe ešai le wətsə le, aňkwafo ke dšalo
 dšile, koni ekə wəhe ešai le afawə ni etšumə wəhe

1.— 1) Ioh.1,1.14. Luk.24,39. 2) Ioh.1,4. 4) Ioh.15,11; 16,24. 5) Iak.1,17.
 6) 2,4. 7) Heb.9,14. Kpods.1,5; 7,14. 9) Abei 28,13. 1Tes.5,24.

10 ke-dše nii ní edšaa gbe fiā mli. *Kedši wokē ake wofeko eša le, bēle wōntšōle amalelo, ni ewiemō le be womli.

2. **Mibii bibii**, nii ne miñmā mihānye koni nyekafe eša. Ni ke moko fe eša dšihñ, woye hefatalo ye tše le ñō, Iesu Kristo, 2 dšalo le; *ni le dši kpātāmo ye wōhe ešai le ahewo; ši dšee wōnō le hewo keken, ši moñ dšehñ mū le fē hū nō le hewo.

3 Ni enē mli woyoo ye, ake wolele, kedši woye eki- 4 taī le anō le. *Moni kēo ake: 'Milele' ni eyee eki- 5 taī le anō le, amalelo dšile, ni le le anokwale le be emli; *ši mofēmo ní yeo ewiemō le nō le, leleñ, le emli Nyoñmo suomō le eye emū ye. Enē mli woleo 6 ye, ake woye emli. *Moni kēo ake ehio emli le, dša ake boni enyie le, le hū enyie nakai noññ.

7 Suomomei, dšee kitā hē ko miñmāa mihāanye, ši moñ kitā momo ní nyeyo ke-dše šišidšē le: kitā ní dši emomo le dši wiemo ní nyenu ke-dše šišidšē le. 8 *Asañ kitā hē miñmāa mihāanye, noni dši anokwa ye le emli ke nye hū nyemli le, edšake duñ le eho, 9 ni anokwa la le ñtšo agbene. *Moni kēo ake eye la le mli ni enyeyo ledientše enyemi le, duñ leñ eyo ke- 10 baši ñmeneñmene. *Moni sumo enyemi le, ehio la 11 le mli, ni nātšō ko be emli; *ši moni nyeyo enyemi le, duñ le mli eyo, ni duñ le mli enyieo, ni elée heni eyaā, edšake duñ le efla ehñmeñii.

12 Miñmā mihānye, bii bibii, edšake áno nyehe ešai 13 le áfanye ye egbei le hewo. *Miñmā mihānye, atā- mei, edšake nyele moni yo ke-dše šišidšē le. Miñmā mihānye, oblahii, edšake nyéye mofōñ le nō kōnim.

2.— 1) Rom. 8,34. Heb. 7,25. 2) Kol. 1,20. 5) Ioh. 14,21,23. 6) Ioh. 13,15. 7) 3,11. Ioh. 13,34. 2Ioh. 5. 8) 3,23. Rom. 13,12. 1Tes. 5,5.8. Ioh. 1,9; 8,12. 9) 3,15; 4,20. 2Pet. 1,9. 12) 1,7. 2,2. Luk. 24,47. Bof. 4,12. 13) 1,1. Mat. 13,19.

- 14 Miñmā mihānye, gbekebii, edšake nyele tše le. Miñmā mihānye, atāmei, edšake nyele moni yō ke-dše šišidšē le. Miñmā mihānye, oblahi, edšake nyehe wa, ni Nyoñmo wiemo le hiō nyemli, ni nyeye
- 15 mofōñ le nō kōnim. — *Nyekasumōa dše leñ alo nibii hū ní yō dše leñ. Kēdši moko mi-sumō dše leñ le, bēle tše le suomō le be
- 16 emli; *edšake nofēno ní yō dše leñ le, helo le sedī le ke hiñmeii le asedī le ke šihile le mli hewō le, dšee tše le mli, ši
- 17 moñ dše le mli edše; *ni dše le hoō eyaā ke emli sedī le; ši moni feō Nyoñmo suomonānii le hiō ši ke-yašio nāno.
- 18 Gbekebii, nāgbē ñmletfā ne; ni bōni nyenu ake antikristo le miba, ni agbene antikristoi pī éba, hewole wole ake nāgbē ñmletfā ne. *Woteñ amēdše amēdše kpo ke-te, ši kēle amēdsee woteñ eko, edšake amēdši woteñ eko kule amekewō ahī ši; ši moñ koni amepue ake dsee amēfē amēdši woteñ eko. *Ni nye
- 20 le, mufō nyenā ke-dše mokroñkroñ le deñ, ni nyele niñ fē. *Miñmāā mihāanye ake nyelée anokwale le hewō, ši moñ edšake nyele, ni ake amale komeflo
- 22 dšee anokwale le mli. *Namo dši amalelo, ke dsee moni kwaā ake Iesu dši Kristo le? Moni kwaā tše
- 23 le ke bi le, le dši antikristo le. *Mofēmo ní kwaā bi le, ebē tše le hū; ši moni gbaā mli etšio bi le tā le, 24 eye tše le hū. *Nohewole nye le, noni nyenu ke-dše šišidšē le, nyehāa no ahia nyemli. Kēdši noni nyenu ke-dše šišidšē le ahī nyemli le, nolē nye hū nyeahī
- 25 bi le ke tše le mli. *Ni enē dši ši ní le le ewowō le, nāno wala le.

14) Ef.6,10. 15) Mat.6,24. Rom.12,2. Iak.4,4. 16) Tit.2,12.

17) 1Kor.7,31. 1Tes.4,3. 18) 1Pet.4,7. 1Ioh.4,3. Mat.24,5.24.

19) Bof.20,30.1Kor.11,19. 20)27. 23)4,15.Ioh.5,23;15,23. 24)7.25)Ioh.17,2.

26 Nii ne minmā mihānye ye mei ní šišiuonye le
27 ahewo. *Ni nye le, mūfō ní nyená ye enō le hīo
nyemli, ni ehāanye ake moko atšōnye, ši moñ boni
emūfō le tšōnye nii fiā hewo, ni edši anokwale ni
edsee amale, ni take boni etšōnye le, nyehia emli.

28 Ni agbene, bii bibii, nyehia emli, koni, beni eepue
le, ní woná ekā ní wohie akagboi ye ehie ye ebā
le mli.

29 Kēdši nyele ake dšalo dšile le, nyelea ake mofēmo
ní feo dšale le hū afóle ke-dše emli.

3. Nyekwea suomo bo sonñ ní tše le éno-
hāwo, koni átšéwo Nyoñmo bii ni wōdši
ne! Ene hewo le dše le léewo, edšake eléle hū.

2 Suomomei, agbene le Nyoñmo bii dšiwō,
ni anáko adšie noni wōbatšōmo le ši; ši
wole ake, beni aadšie ši le, wootamole,
3 edšake wōonale boni eyo le. *Ni mofēmo ní
yo neke nohiekāmo ne ye eno le, etšūo ledientše ehe,
take boni le ehe tše le.

4 Mofēmo ní feo eša le feo mlatōmonii hū; ni eša le
5 dši mlatōmo le. *Ni nyele ake le le epue koni wōhe
6 ešai le ewó ke-ya; ni eša ko be emli. *Mofēmo ní
hīo emli le, efee eša; mofēmo ní feo eša le, enakole
ni esá elekole.

7 Bii bibii, nyekahāa moko mīšišiunye. Moni feo
dšale le, dšalo dšile, take boni le hū edši dšalo le.

8 *Moni feo eša le, edše abonsam mli; edšake šišidše
bēbe abonsam le feo eša ke-dšeo. Ene hewo
Nyoñmo bi le pue, koni efite abonsam ni-
9 tšumoi le. *Mofēmo ní afóle ke-dše Nyoñmo mli
le, efee eša, edšake ewui hīo emli, ni enyēñ eša efe,

27) 20. Ioh. 14, 26; 16, 13; 14, 17. 28) 3, 21; 4, 17; 5, 14. 29) 3, 7, 10. 3 Ioh. 11.

3. — 1) Ioh. 1, 12.; 16, 3. 2) Rom. 8, 17. Kol. 3, 4. 5) Ies. 53, 4. 1 Pet. 2, 22, 24.
6) Rom. 6, 14. 7) 2, 26, 29. 8) Ioh. 8, 44; 12, 31; 16, 11. 9) 6; 5, 18. Ioh. 3, 3.

10 edšake Nyoñmo mli afóle ke-dše. *Ene mli Nyoñmo
bii le ke abonsam bii le pueo fañ ye.

Mofemo ní efee dšale le, edšee Nyoñmo mli, ke
11 moni sumoo enyemi le hü. *Edšake ene dši bofo-
sane ní nyenu ke-dše šišidšē le, koni wosumosumo
12 wohe; *dšee take Kain dše mofon le mli ni egbe
enyemi le; ni mehewo ni egbele le? edšake le-
dientše enitsunoi le efon ni, ši enyemi le no le dša!

13 Nyehie akafeanye ya, anyemime, ke
14 dše leñ minyenyē le! *Wole ake wofon ke-
dše gbēle le mli ke-te wala le mli, edšake wosumo
nyemime le; moni sumoo (enyemi) le, ehio gbēle le
15 mli. *Mofemo ní nyeo enyemi le, gbomogbelo dšile;
ni nyele ake gbomogbelo-fē-gbomogbelo be nāno
wala ní hio emli.

16 No mli woyoo suomō le ye, ake le le, wohewo eno
ledientše esusuma le enme ši ye, ni wo hü edša ake
nyemime le ahewo wonoo wosusumai le wofeo ši
17 ye. *Ši moni yo dše neñ nii le, ni enaä ake efi
enyemi, ni emli dšoo ye eno le: té afeo tēñ ni Nyoñ-
18 mo suomō le hio ši ye emliñ? *Bii bibii, nyekahāa
wosumoa mei ye wiemo lo lilei mli keke, ši mon ye
nitšumo ke anokwale mli!

19 Ni no mli woleo ye, ake anokwale le mli wodše,
20 ni wotšé wotšuii wonme womli ye ehie, *ake,
kedši wotšuii buowo fo le, ake Nyoñmo da fē wotšui,
21 ni ele nii fia. *Suomomei, kedši wotšui ebuowo fo
22 le, wonā ekā ye Nyoñmo hie, *ni nofeno ní wobaä
le, wonāa ke-dšeo enō, edšake ekita le woyeo no, ni
23 nii ní sa ehie le wofeo. *Ni ene dši ekita le, ake
wohe ebi Iesu Kristo gbei le no woye, ni wosumo-

11) Ioh.13,34. 12) 1Mos.4,8. Mat.23,35. 13) Mat.5,11. Ioh.15,18. 17,14.
14) Ioh.5,24. 1Ioh.2,11. 15) Mat.5,21. 17) 4,20. 18) Iak.1,22; 2,15.
21) 2,28; 4,17; 5,14. Rom.5,1. Heb.4,16. 22) Mar.11,24. - 23) Ioh.6,29. Mar.12,31.

24 sumo wöhe, take boni ewowo kitā le. *Ni moni yeo ekitaī le ano le hio emli, ni le hu ehio emli; ni no mli ni wonāa woleo ye, ake ehio womli, dsi mumo ni eno-hawo le.

4. Suomomei, nyekahea mumo-fē-mumo nyeyea; ši mon nyekaā mumoi le nyekwea ake Nyoūmo mli amedše, lo; edšakeši amalegbaloī pī édše kpo ké-ba
2 dše le mli. *Ene mli nyelea Nyoūmo Mumo le ye: mumo-fē-mumo ni dšadšeo faññ ake Iesu Kristo éba
3 ye helo mli le, Nyoūmo mli edše; *ni mumo-fē-mumo ni edšadšee ake Iesu Kristo éba ye helo mli le, dšee Nyoūmo mli ni edše; ši mon ene dsi antikristo mumo le ni nyenu ye ehe ake éba le, ni agbene tete eye dše leñ momo.

4 Nye le nyedše Nyoūmo mli, bii bibii, ni nyéye ameno kōnim; edšake moni yo nyemli le da fē moni yo dše leñ le. *Ame le, dše leñ amedše, nohewo le dše leñ amedšeo amewieo, ni dše le boame toi.
6 *Wo le, Nyoūmo mli wodše; moni le Nyoūmo le, eboowo toi; moni dšee Nyoūmo mli le, eboowo toi. No mli woyoq anokwale mumo le ke šišiumo mumo le ke-dšeo.

7 Suomomei, nyehāa wosumosumoa wöhe; edšake suomo le edše Nyoūmo mli, ni mofēmo ni sumo le,
8 Nyoūmo mli adše afōle ni ele Nyoūmo. *Moni sumoo le, eléé Nyoūmo; edšake Nyoūmo le, suomo
9 dšile. *Ene mli Nyoūmo suomo le dše kpo ye wöhe, ake Nyoūmo étšū ledientše ebi kome ni afō le ke-ba dše leñ, koni wotšó
10 eno wonā wala. *Ene mli suomo le yo: dšee

24) 1,3; 4,13.15.. Ioh.14,23; 6,56. Rom.8,9.

4.—1) Mat.24,11.1 Tes.5,21. 2) 1Kor.12,3. 3) 2,18. 4) 2Man.6,16.2Kron.32,7. 5) Ioh.3,31; 15,19. 6) Ioh.8,47. 7) 3,11. 9) Ioh.3,16.-Rom.5,8. 10) 2,2.2Kor.5,19.

ake wə ni wosumə Nyoŋmo, ši moŋ ake le ni esumowə, ni etsū ebi le ake ebafe wəhe ešai le ahe kpā-tāmə.

11 Suomomei, ke Nyoŋmo sumowə neke le, edša ake
12 wə hū wosuməsumə wəhe. *Nyoŋmo le, moko ena-
kole peñ. Kedši wosuməsumə wəhe le, Nyoŋmo hīo
13 wəmlī, ni esumə le yeə emū ye wəmlī. *Ene wəke-
leə ake wəhīo emli ni le hū ehīo wəmlī, ake ledien-
14 tšə e-Mumə le eko éno hāwə. *Ni wə le wóna ni
woyeə odase ake tšə le étšū ebi le ake dšə leñ wala-
15 herelə. *Mofēmo ní dšadšəə faññ ake Iesu dši Nyoŋ-
mo bi le, le le Nyoŋmo hīo emli, ni le hū ehīo Nyoŋ-
16 mo mli. *Ni wə le wəle ni wəhé suomə le ni Nyoŋ-
mo sumowə le wəye. Nyoŋmo le, suomə dšile,
ni moni hīo suomə mli le, ehīo Nyoŋmo
mli, ni Nyoŋmo hū hīo emli.

17 Ene mli suomə le éye emū ye wəmlī, koni wóná
tšui ye kodšomə gbī le nə; edšake boni le le eyə le,
18 nakai wə hū woyə ye dšə neñ. *Gbeyēšemə be
suomə le mli, ši moŋ suomə ní eye emū le fieə gbe-
yēšemə, edšake gbeyēšemə ye pīmə; ši moni šəə
gbeyē le, enáko eye emū ye suomə le mli.

19 Wosuməle, edšake le tšutšu esumowə.
20 Kedši moko kē ake: ‘Misumə Nyoŋmo’, ni enyeə
ledientšə enyemi le, amalelə dšile. Edšake moni
suməə ledientšə enyemi ní enaəle le, Nyoŋmo ní
21 enako le, té áfe tēñ ní eenyēle esuməñ? *Ni neke
kitā ne wóná ké-dšə eñō, koni moni suməə Nyoŋmo
le asumə ledientšə enyemi le hū.

5. Mofēmo ní heə yeə ake Iesu dši Kristo le, áfəle
ké-dšə Nyoŋmo mli. Ni mofēmo ní suməə moni fəle
2 le suməə moni áfəle ké-dšə emli le hū. *Ene wəke-

11) Mat.18,33. 12) Ioh.1,18. 15) 5,5. 16) 8. 17) 2,28. - 20) 2,9. 21) Mar.12,29..

5 — 1) 4,15.. 2,22; 4,2. Ioh.1,12.. 2) 3,19.

leḡ ake wosumoḡ Nyoñmo bii le, ke wosumoḡ Nyoñ-
 3 mo ni woyeḡ ekitaĩ le aṅḡ le. *Edšake ene dši
 Nyoñmo suomoḡ le, ake woye ekitaĩ le aṅḡ; ni ekitaĩ
 4 le waa, *edšakeši nofēno ní áfóle ke-dše Nyoñmo
 mli le yeḡ dše le ṅḡ kōnim; ni neke kōnim ní yeḡ
 5 dše le ṅḡ ne dši wohemo-ke-yeli le. *Namo
 dši moni yeḡ dše le ṅḡ kōnim, ke dsee moni heḡ yeḡ
 ake Iesu dši Nyoñmo bi le?

6 Mone dši moni tšó nu le ke lá le mli ke-ba, Iesu
 Kristo le; dsee nu le mli keke, ši moñ ye nu le ke
 lá le mli; ni mumḡ le dši moni yeḡ odase le, edšake
 7 mumḡ le dši aṅkwale le. *Ši mei etē dši mei ní
 yeḡ odase [ye úwei: Tše le, wiemoḡ le, ke Mumḡ
 8 kroñkroñ le, ni mei etē ne ekomeñ. *Ni mei etē dši
 mei ní yeḡ odase ye šikpoñ le ṅḡ le]: mumḡ le, ke
 9 nu le, ke lá le, ni mei etē ne feḡ ekome. *Ke wohé
 gbomei adase le, Nyoñmo odase le da fē no; edšake
 ene dši Nyoñmo odase le, ake éye ebi le he odase.
 10 *Moni heḡ Nyoñmo bi le ṅḡ eyeḡ le, eye odase le ye
 ledientše emli; moni hee Nyoñmo eyee le, éfele
 amaleḡ, edšake ehoko odase ni Nyoñmo éye ye ebi
 11 le hewḡ le eyeko. *Ni ene dši odase le, ake Nyoñmo
 éno nāṅḡ wala éhāwḡ, ni neke wala ne ye ebi le mli.
 12 *Moni yḡ bi le, eye wala le; moni be Nyoñmo bi le,
 wala le hū ebe.

13 **Nii** ne miñmānye, nye mei ní nyeheḡ Nyoñmo bi
 le gbei aṅḡ nyeyeḡ, koni nyená nyele ake nyeye
 nāṅḡ wala, ni asañ nyehé Nyoñmo bi le gbei aṅḡ
 14 nyeye. *Ni ene dši ekā ní woná ye ehie le, ake,
 kedši woba noko ye esumoḡ le nā le, eboḡwḡ toi.
 15 *Ni kedši wole ake eboḡwḡ toi ye nofēno ní wobaā
 le hewḡ le, wole ake woye wonibimonii le ní wobale le.

3) Ioh.14,15,23. Mat.11,30. 4) Ioh.16,33. 5) 4,4.15.1Kor.15,57. 6) Ioh.19,34.
 7) Mat.28,19. 2Kor.13,13. 9) Ioh.8,17. 10) Rom.8,16. 14) 3,21. Ioh.14,13; 15,7.

- 16 Kẹ̀d̄ṣi moko na enyemi mife eša ní dsee gbẹle eša
 lẹ, eebi, ni eehāle wala, mei ní feo eša ní dsee gbẹle
 eša leñ. Gbẹle eša ko ye; dsee enẹ hewo mikẹo ake
 17 ébi. *Nii ní edšaa gbẹ fẹ d̄ṣi eša, ni eša ko ye ní
 dsee gbẹle eša.
- 18 Wole ake mofemo ní afole ké-d̄ṣe Nyoñmo mli lẹ,
 efee eša; ši moñ moni afole ké-d̄ṣe Nyoñmo mli lẹ,
 19 etoq ehe, ni mofon lẹ etaa ehe. *Wole ake wod̄ṣe
 Nyoñmo mli, ni d̄ṣeñ mū lẹ fẹ k̄a mofon lẹ mli;
 20 *ši wole ake Nyoñmo bi lẹ éba, ni éhāwo d̄fenm̄o
 koni wole anokwafo lẹ; ni woye anokwafo lẹ mli, ye
 ebi Iesu Kristo lẹ mli; monẹ d̄ṣi anokwa Nyoñ-
 21 mo lẹ ke nāno wala. *Bii bibii, nyekwea nyehe
 no ní ahī ye wod̄ṣi ahewo! [Amen.]

IOHANE

WOLO NÍ D̄ṢI ENYO LE.

- 1 Onukpa lẹ únāa ke-yahāa Awurā (Kiria) ní aha-
 lalẹ ke ebii lẹ, ní misumoṣo ye anokwale mli lẹ, ni
 dsee mikome keke, ši mei fẹ hū ní éle anokwale lẹ,
 2 *ye anokwale ní hio womli ní ekewo ahī ši ke-ate
 3 nāno lẹ hewo: *Dromo, m̄obonale ke hed̄ṣole ní d̄ṣe
 t̄ṣe Nyoñmo lẹ, ni esá ed̄ṣe Nunt̄ṣo Iesu Kristo, t̄ṣe lẹ
 bi lẹ, n̄o lẹ kenye ahī ši ye anokwale ke suom̄o mli!
 4 **M**iná m̄iṣe babao ake mína obii lẹ atēñ meikomei
 m̄inyie anokwale mli, take boni woná kitā ko ye t̄ṣe
 5 lẹ n̄o lẹ. *Ni agbene lẹ m̄ibio, Awurā, dsee ake b̄le
 m̄iñmāo kitā hē ko, ši moñ noni woye ké-d̄ṣe šiṣid̄ṣe
 6 lẹ: ake w̄osumo w̄he. *Ni enẹ d̄ṣi suom̄o lẹ, koni
 w̄onyie ye ekitaī lẹ anā; enẹ d̄ṣi kitā lẹ, take boni

16) Mat.12,31. Heb.6,4... 18) 3,9; 2,13. 2Tes.3,3. 19) Gal.1,4.

20) Ioh.1,1,4; 5,26; 11,25; 17,3. Rom.9,5.. 1Tim.3,16. 21) 1Kor.10,14.

1) 1Pet.5,1. 3Ioh.1. 2) 1Tim.1,2. 5) 1Ioh.2,7; 3,11. Mar.12,31.

- nyenu ke-dše šišidšē le, koni nyenyie ye mli.
 7 *Edšake šišiuloi pī ebote dše leñ, mei ní edšadšee
 ake Iesu Kristo éba ye helo mli le; monē dši šišiulo
 le ke antikristo le.
- 8 Nyekwea nyehe nō, koni wokladše nii ní wōke ni-
 9 tšumō ená le, ši woná nyomowō mū moñ. *Mofēmo
 ní tōō ni ehīi Kristo tšōmō le mli le, ebe Nyoñmo; mo-
 ni hīō Kristo tšōmō le mli le, le ni eyō tše le ke bi le.
- 10 *Ke moko ba nyeñō ni ehīee neke tšōmō ne le, nyeka-
 11 hereale ke-baā nyewe, ni nyekaflaäle hū; *edšake mo-
 ni flaäle le, ekele tšáa ye enitšumōi ní dši efōñ le mli.
- 12 **Miye** nibii pī ní mañmānye moñ, ši misumōō ake
 mīke wolo ke bleki ñmāa, ši moñ mihīe kā nō ake
 maba nyeñō ni mikenye abawie nābu ke nābu, koni
 13 womīše le ayi. — *Onyemiyō ní ahala le bii le mībio.

IOHANE

WOLO NÍ DŠI ETĚ LE.

- 1 Onukpa le ñmāa ke-yahāa Gaio ní asumōō le,
 moni mi hū misumōō ye aņkwale mli le.
- 2 Suōlo, nii fiā gbefañ mitaōō ní ofere ye ni ohe awa,
 3 take bōni osusuma fereō le. *Edšake miná mīše
 babao beni nyemimei komei ba ni amēbaye aņkwale
 le he odase le, bōni bo onyieō aņkwale mli le.
- 4 *Mibe mīše ní fá fē enē ake manu ake mibii le nyieō
 aņkwale mli le.
- 5 Suōlo, aņkwale ofeō noni otsuō ohāa nyemimei le
 6 ní dši gbōi tete le, *mei ní ye osuomō le he odase
 ye asafo hīe le; ni ke oodšieame gbē bōni sa Nyoñ-
 7 mo hīe le, oofe dšogbāñ. *Edšake egbei le ahewō ni

7) 1Ioh.2,18; 4,1-3. 8) Gal.4,11. 9) 1Ioh.2,22. 10) 2Tes.3,6. 12) 3Ioh.13.

1) 2Ioh.1. 3) 2Ioh.4. 6) Tit.3,13. 7) Mat.10,8. 1Ker.9,12,15.

amedše kpo, ni amehēe noko yē dšēimādšiabii lē adēñ.

8 *Nohewolē wō lē, edša akē wōhereo neke gbomei ne atū, koni wōšōmō anōkwale lē nanyonitšuloi.

9 Miimā wolo mimādše asafō lē, ši Diotrefe moni
10 sumo amenukpayeli lē hereewo. *Nohewolē, ke miba dšīññ, makai enitšumoi ní etsuo lē, boni eke wiemoi fōdši wiewieo wōhe lē, ni enemei tete hū fáá hāāle, ši mon lēdientšē ehēree nyemimei lē, ni esá etšīo mei ní sumo akē amefeo neke lē gbe, ni ešēo-ame ke-dšēo asafō lē mli.

11 Suolo, kākase efōñ, ši kasemo ekpakpa mon! Moni feo ekpakpa lē, edšē Nyoimo mli; moni feo efōñ lē,
12 enako Nyoimo lē. *Demetrio lē, mei fiā ke anōkwale lē dientšē miye ehe odase [kpakpa], ni wō hū woyeo ehe odase, ni nyele akē wōdase lē anōkwañ.

13 **M**iye nibii pī ní mañmā, ši misumo akē mike
14 bleki ke glā [alo pen] ñmāo; *ši mihie kā nō akē efe fio keke ní manao, ni wowie nābu ke nābu.
15 *Hedšolē ahāo! Wōšientšēmei lē mībio. Ná wōšientšēmei lē yē gbeii anā!

IUDA WOLO LE.

(Kw. 2 Pet. 2.)

1 Iuda, Iesu Kristo tšulo, ši Iakobo nyemi lē, ñmāa ke-yahāa mei ní atšē ní afeame kronkron yē tšē Nyoimo lē mli ní aňoame ato ahā Iesu Kristo lē.

2 *Mōbonale ke hedšole ke suomō toi abo ahānye!

3 Suomomei, akē noni mībo modeñ fē ní mañmā walaheremo ní wōfiā woyō lē he sane mahānye lē, ehe ndšrami akē mañmānye ní mike-solenye, koni nyeple hemo-ke-yeli ní adšie šikome ahā kronkronbii lē

8) Mat. 10, 14, 41. Luk. 10, 8. Heb. 13, 2. 10) Mat. 23, 13. 11) Lal. 37, 27. 1 Ioh. 3, 6, 9. 12) Ioh. 19, 35; 21, 24. 13) 2 Ioh. 12.

1) Mat. 13, 55. 3) 1 Tim. 1, 18.

- 4 he. *Edšake gbomei komei edšu ši ke-bote mli, mei ní ádsieame án̄mā blema bēbe le áhā neke atēnbū ne, fōlōi ní amēnoo wō-Nyoonmo dromō le amēboō nyenyentfi, ni amekwaā Nyoonmo ní dši n̄oyelilo kome pe le ke w̄onuntšo Iesu Kristo le.
- 5 Ši mītao ake mikaiōnye, edšake nyele enē šikome momo, ake Nuntšo le, beni edšie mañ le ke-dše Misri
- 6 le, no se le ekpātā mei ní hee yee le ahīe. *Ni bofoi hū ní etoo amēdientše amēnukpayeli le, ši moñ amēši amēdientše amēšihile le, eke nānō kpāi fī ke-to ye
- 7 duñ kpī mli ehā gbī wulu le nō kodšomō le. *Take bō-ni Sodoma ke Gomora ke mādši ní dfere amēhe le ní nakai bō noññ tamō menemei ne bō adfamañ ke nō-tekemō ni ameyiñ ke-tšō lō kroko se le, amekāmō ši
- 8 ni amēnāa nānō la nyomōwō okadi ne. *Nakai noññ hū agbene neke lalōi ne, helo moñ amēbuleo, ši nuntšoyeli he guo amegbeo, ni anumnyami hū amelomoo.
- 9 *Ši bōfonukpa Mikael le, beni eke abōnsam kodšoo ni ekele wieo ye Mose gbomotšo le hewo le, ekaa lōmō kodšomō ko ke enofō, ši moñ ekē: ‘Nuntšo le akāo!’
- 10 *Ši menemei le, nii abo ní amelée moñ le, no amelomoo, ši nii abo ní amēna nā ke-dše amēfomōsu le mli take koloi ní lée wiemō ko le, nomei amli amēfiteo amēhe ye.
- 11 *Ao amē! ake Kain gbe le nō ameyi, ni Balaam nyomōwō-šišiumō le amēke amēhe wōñ, ni Kora atuātšemō le mli amēhīe ekpātā ye!
- 12 Menemei dši mei ní woō nyesuomō niyenii le ahe mūdši, edšake amēkenye yeyeo nii ni amēhīe gboo he, amemile amēdientše amēhe, atatuī ní be nu ni kōyoi kplaāame ke-boleo ši dšiamē, tsei ní be bāi ni amewoo yibii, ši amegboi ši enyo ní afāmoame ni,
- 13 *ñšokei hū yí yō hāmāhāmā ní fēo amēdientše amēhīegbedšianii amēfīeo, ñulamii šilogoloi, mei ní asa

5) 4Mos.14,35. 1Kor.10,5. 6) Ioh.8,44. 7) 1Mos.19,24... 9) Dan.12,1. Sak.3,2.

11) 1Mos.4,8...4Mos.31,16; 16,1,31... 13) Ies.57,20.

14 duñ tütüntü le áto ahāame ke-ate nānō le. *Ši gbā
 hū Henok ní dši mokpawo ke-dšē Adam nō le gba hā
 menemei ni ekē: “Na, Nuntšō le ke ekronkronbii
 15 akpei-nyoñmanyonmai abo miba, *ni ebakodšo mei
 fiā, ni ekā amemusufoi le ye amemusunitšumoi fē ní
 ameke-ye musu, ke wiemoi ní wa le fē ní ešafeloí
 16 musufoi wie šile le hewo.” *Menemei dši hūhūhū-
 wieloí ke kroloí ní nō esaa amehie, ní nyieo ametao-
 moi fōdši ase, ní amēnābu wieo nāfū-wiemoi, ni amē-
 kweo gbomei ahientšei anō ye senāmo hewo le.

17 Ši nye, suomomei, nyekaia wiemoi ní wonuntšō
 18 Iesu Kristo bofoi le wie sá le; *ake amekēnye ake
 nāgbē be le nō le hefeoyeliloí ní nyieo ye amedientšē
 19 amekonoi fōdši le anā le aba. *Menemei dši mei
 20 ní tšeo amehē, susumagbomei ní be mumo le. *Ši
 nye suomomei, nyemāmoa nyehe ye nyehemo-ke-
 yeli kroñkroñ ní fē fē le nō ye Mumo kroñkroñ mli,
 21 ni nyesolea, *ni nyetoa nyehe ye Nyoñmo suomō
 le mli, ni nyekwea wonuntšō Iesu Kristo mōbonale
 22 le gbē, koni nyenā nānō wala. *Ni nyedšiea mli:
 23 meikomei le, nyenaāame mōbo, *ši meikomei hū,
 nyekē hegbeyēwō aherea ameyiwala, ni nyešaāame
 ke-dšēa la le mli, ni nyehia atade ní ake helo ewo
 mūdši le tete.

24 Ši le, moni yo hewale ake ehie nyemli ní nyekagbe
 ši, ní ekenye adamō enumnyam le hie ní kpa be
 25 nyehe, ye mliflimo mli, *Nyoñmo ní dši nālo kōme
 ke woyiwalaherelo ye Iesu Kristo, wo-Nuntšō le,
 hewo le, le ahā anumnyam ke agboyeli, noyeli ke
 hegbē fē agbene ni ke-yaā nānoi fē nō! Amen.

14) 1Mos.5,21. 5Mos.33,2. 15) Mat.25,31; 12,36. 16) Lal.17,10.

18) 1Tim.4,1.2Pet.3,3. 19) 1Kor.2,14. 20) Kol.1,23;2,7.1Tes.5,11. 21) 1Kor.1,7.

23) Iak.5,19.. Kpods.3,4. 24) 1Tes.5,23. Fil.1,10. 25) Rom.16,27. 1Tim.1,17.

IOHANE KPODŠIEMO

NÍ IESU KRISTO ŃO-HĀ LE.

1. Iesu Kristo kpodšiemō ní NyoŃmo Ńo-hāle, ní eke-
 tšō etšūdši nii ní dša ake aba mli oyá, ni ekadi, ni
 2 eŃo-tšū ebofo le eke-yahā etšūlo Iqhane, *moni ye
 NyoŃmo wiemo le ke Iesu Kristo odase le he odase,
 3 bofēbo ní ena le. *Adšō moni kaneō ke mei ní nuō
 gbale le wiemoi le, ke mei ní toō nibū ní aŃmā ye
 mli le; edšake be le eše etā.
- 4 Iohane Ńmāa ke-yahāa asafoi kpawo ní yō Asia
 le: Dromo ahānye, ke hedšole ke-dše moni yō ke
 moni ye ke moni baba le Ńō, ni ke-dše mumoi kpawo
 5 ní yō emantšesei le hie le Ńō, *ni ke-dše Iesu Kristo,
 moni dši odasefo anōkwafo, gbohī ateŃ kromōbi ke
 šikpoŃ le nō mantšemei le anukpa le Ńō. Le moni
 esumoōwo, ni efo wōhe ke-dše wōhe ešai le amlī ye
 6 ledientše elá le mli, — *ni efewo mantšeyeli, (ke)
 osofoi ehā NyoŃmo, etše le, — le áhā anumnyam le
 ke noyeli le ke-dše nānō ke-yaā nānō! Amen.
- 7 Na, ēba ke atatui le, ni hīŃmei-fē-hī-
 Ńmei ke “mei ní gbulole le akwele,” ni
 šikpoŃ le nō akutšei le fē awo yāra ye
 8 ehewo. Hē, amen! *Midši Alfa le ke Omega
 le, šišidšē ke nāgbē, Nuntšō NyoŃmo le kē,
 moni yō le ke moni ye le ke moni baba le,
 (moni dši) Ofe le.

1.— 1) 19; 22,6.7.16. 2) 9; 6,9. 3) 22,7.10. 4) 8.11. 2Mos.3,14.. Kpods.3,1; 5,6.
 5) 3,14. Ioh.18,37. Kpods.1,18. 1Kor.15,20. Kol.1,18. Kpods.17,14; 19,16; 7,14.
 1Ioh.1,7. Heb.9,14. 6) 5,10; 20,4.6. 1Pet.2,5.9; 4,11; 5,11. 2Mos.19,6.
 7) Sak.12,10. Ioh.19,37. Mat.24,30. 8) 11; 21,6; 22,18. Ies.41,4. Heb.13,8.

- 9 **Mi** Iohane nɛ midsi nyenyemi ke nyenanyo ye Iesu Kristo amanehulũ le ke emanɛtseyeli le ke etsuisiime mli le, miye n̄sokpo nɛ atsɛgo Patmo le mli ye Nyoũmo wiemo le hewo ke Iesu Kristo odase le hewo. *Miye mumo mli ye Nuntso le gbi le no, ni
- 10 minu gbɛ kpeteũkple ko ye mise tamɔ tetremantre
- 11 *nɛ ke ake : [Midsi Alfa le ke Omega le, kleũkleũmo le ke n̄agbɛmo le.] Noni onaã le, ñmã owo wolo mli, ni oũo-mãdse asafoi kpawo le nɛ ye Asia le, ke-ya Efeso, ke-ya Smirna, ke-ya Pergamo, ke-ya Tiatira, ke-ya Sarde, ke-ya Filadelfia, ke-ya Laodikea.
- 12 Ni mitsõ mihe koni makwe gbɛ le nɛ kemi wie le. Ni beni mitsõ mihe le, mina sikakanetsei kpawo,
- 13 *ke moko ye kanetsei kpawo le atɛn nɛ tamɔ gbomo
- 14 bi, nɛ ewo atade yũ ni eke sikakpã efi etsitsi ; *si eyitso ke eyitsoi yɛgo tamɔ tohetsoi yeũ, take suõ, ni ehtãmɛii tamɔ lalilei, *ni enãdsi tamɔ ayawa kaũkaũ nɛ edo ye flõnõ mli, ni egbɛ tamɔ nui babao gbemo ; *ni ehie ñulamii kpawo ye eninedsũrõ, ni tsi ke enã nta nɛ nã ba dse edaũ, ni ehie tamɔ hulũ nɛ tsoo ye ehewale mli le.
- 17 Ni beni minale le, migbe si ye enãdsi anã tamɔ gbonyo ; ni eke eninedsũrõ ñme mino, ni ekemi ake : Kase gbeyɛ ; midsi kleũkleũmo le ke n̄agbɛmo le
- 18 *ke hiekãle le ; ni migbo, ni na, hiekãle dsi mi ke-yaã nãnoĩ anãnoĩ, ni mihie gbɛhiadse le ke gbɛle le samfei le. *Ñmã nii nɛ ona le ke nii nɛ ye ke nii nɛ
- 19 baba ye nii nɛ ase le : *ñulamii kpawo nɛ ona ye mininedsũrõ no le temosane le, ke sika kanetsei kpawo le. Ñulamii kpawo le dsi asafoi kpawo le abofoi, ni kanetsei kpawo nɛ ona le dsi asafoi kpawo.

10) 15. 11) 8. 12) 2,1. Dan.7,19. 14) 2,18; 19,12. Dan.7,9; 10,6.
 15) 2,18. 16) 20; 2,1; 2,12,16; 19,15. Ier.49,9. 17) Dan.8,18.
 18) 2,8,10. 20) Mal.2,7.

2. **E**feso asafo le bofo le, ñmā oyahāle ake : Nii ni
 moni hīe ñulamii kpawo le ye eninedšūrō ní enyieo
 2 šikakanetšei kpawo le aten le kē ne : *Mile onitšu-
 moi le ke omodeñbō le ke otšuišimē le, ke boni
 onyēē meifōdši ohīe, ni oka mei ní kēo ake bofoi dši-
 3 amē ni amēdšee le, ni ona ake amaleloī dšiamē, *ni
 ohīeo mli, ni onmēo otšui ši, ni migbei le ahewo le
 4 obō modeñ, ni etokoō le. *Ši kēle mikeo ten ye sane
 5 ko, no dši ake oñmē o-kleñkleñ-suomo le he. *No-
 hewole kaimo heni odšē ogbe ši, ni otšake otšui, ni
 otšu kleñkleñ nitšumoi le ; ši ke-dšee nakai le, maba
 onō oyá, ni matši okanetšo le ke-adšē egbehe le, dša
 6 otšake otšui. *Ši kēle ene oyo, ake onyēo Nikolai-
 7 mei le anitšumoi le ní mi hū minyēo le. *Moni yo
 toi le, hā ní enu noni Mumō le kēo asafoi le. Moni
 yeo kōnim le, mahāle walatšo le ní yo mi-Nyoñmo
 le Paradeiso le mli le nō yibii le eko eye.
- 8 **N**i Smirna asafo le bofo le, ñmā oyahāle ake :
 Nii ní kleñkleñmo le ke nāgbemo le, moni egbo ni
 9 ehīe kā ekoñ le kē ne : *Mile onitšumoi le ke oma-
 nehūlū le ke ohīa le (ši kēle niatšē dšio), ni mile
 mei ní kēo ake Iudafoi dšiamē ni amēdšee ši amēdši
 10 Satana kpēhe moñ le amusubō le : *Kāše amane ní
 obana le ekoeko gbeyē ! Na, abonsam año nyeten
 meikomei awo tšun, koni año-kanye, ni nyeana ama-
 nehūlū gbīi nyoñma. Femō anokwafo ke-yaši
 11 gbēle mli, ni mahāo wala akekere le ! *Moni
 yo toi le, hā ní enu noni Mumō le kēo asafoi le. Kō-
 nimyelo le, afeñ le noko fōñ ko ye gbele ní dši enyo
 le mli kwrā !

2.—1) 1,13.16.20. 2) 9,13.19; 3,1.8.15. 1Ioh.4,1... 5) 16,22; 3,3.19.
 6) 15. Lal.139,21. 7) 11,17.26.29; 3,5.6.12.13.21.22; 22,2. 1Mos.2,9; 3,22.
 8) 1,17; 22,13. 9) Iak.2,5. Kpods.3,9. 2Kor.11,14.
 10) Mat.10,28. Kpods.3,11. 2Tim.4,8. 11) 7.-- 20,6.14; 21,8.

12 **Ni** Pergamo asafō lē bofo lē, ñmā oyahāle ake :
 Nii ní moni hīe tši ke enā nta ní nā ba lē kē ne :
 13 *Mile onitšumoi lē ke heni oyō lē, heni Satana mañ-
 tšesei lē yō lē ; ni ohīe migbei lē amlī, ni okwako
 mihemo-ke-yeli lē ye no gbū lē amlī tete, beni Antipa
 14 dši midasefonyo anokwafo lē, ní agbele ye nyeteu,
 heni Satana yō lē. *Ši kēle mikeo teñ ye nibii fio
 ko : ake oyē mei ye dšei ní hīe Balam moni tšō Balak
 ake eke tšōne amā Israelbii lē ahīe ní ameye wōdši
 15 afoleşāni ni amēbo adfamañ lē tšōmō lē mli. *Na-
 kai noññ bo hū oyō mei ní hīe Nikolaimeī atšōmō lē
 16 mli, noni minyeō lē. *Tšakemō otšui mli ! šī ke-
 dšee nakai lē, maba onō oyá ni mike midañ tši lē
 17 keame abawu. *Moni yō toi lē, hā ní enu noni Mumō
 lē kēo asafoi lē. Moni yeō kōnim lē, mahā eye mana
 ní aňo-tē lē eko, ni mahāle te yeñ, ni te lē nō aňmā
 gbei hē ní moko lée ake dša moni náa lē.

18 **Ni** Tiatira asafō lē bofo lē, ñmā oyahāle ake :
 Nii ní Nyoñmo bi lē ní yō hñmeii tamō lalilei ni
 enādši tamō ayawa ní kpeo nyeramnyeram lē kē ne :
 19 *Mile onitšumoi lē ke osuomō lē ke osōomō lē ke
 ohemo-ke-yeli lē ke otšuišimē lē, ni mile onitšumoi
 20 lē ake sekpenii lē fē tšutšunii lē tete. *Ši kēle mikeo
 teñ ye sane ko, ake ohā yō lē Isabel ní tšēo ehe gba-
 loyō lē gbe, ní etšō nii ni ešišiu mitšūdši, ní amēbo
 21 adfamañ ni ameye wōdši afoleşāni. *Ni mihāle be,
 koni etšake etšui mli, ni esumōo ake etšake ke-dšē
 22 edfamañbō lē mli. *Na, mikelē mifō sā nō ke mei ní
 kele ekū gblā mli lē hū, ye amanehulū kpeteñkple
 23 amlī. *Ni ebii lē, gbe magbeame ; ni le asafoi lē fē

1) 1,16. 13) 13,2; 3,8. 14) 4Mos.25,2; 31,16. 2Pet.2,15.. Iud.11. 15) 6.

16) 1,16; 19,15.21. 17) 7.--3,12. 18) 1,14; 19,12. 20) 4. 1Man.16,31.

21) Lal.7,10.- Ier.17,10.

aná ale ake midši moni kaä sabai ke tšuii amlí, ní
 24 mahā nyeteñ mofēmo boni nyenitšumoi le yō le. *Ši
 mīkēnye nye mei ní nyefe ye Tiatira le, mei abo ní
 be neke tšōmo ne, mei ní lée Satana bui le (boni ame-
 25 kēo le), ake: Mike dšatšu kroko eñmeñ nyeno; *ši
 noni nyeyo le, nyehīea mli ke-yaši beyino ní maba.
 26 *Ni kōnimyelō le ke moni too minitšumoi le ke-yašio
 27 nāgbē le, mahāle hegbe ye dšēnmādši le ano, *ni
 eke dade tšo atšoseame take boni adfradfraä sū-gbei
 le, take boni mi hū míná ké-dšē mitše le nō le; ni
 28 maño tolō le mahāle. *Moni yō toi le, hā ní enu
 noni Mumō le kēo asafoi le.

- 3.** Ni Sarde asafo le bofo le, ñmā oyahāle ake: Nii
 ní moni yō Nyoñmo mumoi kpawo le ke ñulamii
 kpawo le kē ne: Mile onitšumoi le ake oye gbei ake
 2 ohīe kā, ni gbonyo dšio. *Ohīe átšē, ni owadše nii
 ní efe ní amēbagboi le! Edšake minako onitšumoi
 3 le ake ameye emū ye mi-Nyoñmo le hīe. *Nohe-
 wole kaimo boni oná ni onu le, ni oto, ni otšake otšui
 mli! Ši agbene ke ohīe etšēē le, maba ono take
 dšulo, ni oleñ nō ñmletšā no ní maba ono kwrā!
 4 *Ši kēle oye gbeii fio ko ye Sarde hū, mei ní woko
 ametadei le ahe mūdši; ni amekemi anyie ye atadei
 5 yedši amlí, edšake amesa nakai. *Kōnimyelō le, le
 nonñ aawole atadei yedši, ni migbeñ egbei ye wala
 wolo le mli gbīkōgbīko, ni matši egbei atā ye mitše
 6 le hīe ke ebofoi le ahīe. *Moni yō toi le, hā ní enu
 noni Mumō le kēo asafoi le.
- 7 **Ni** Filadelfia asafo le bofo le, ñmā oyahāle ake:
 Nii ní mokroñkroñ le, anōkwafo le, moni hīeo Dawid

25) 3,11. 27) 12,5; 19,15. 28) Lal.2,8.. 29) 7.--

3.— 1) 1,4; 5,6; 1,16. 2) 19. Hes.34,4. 3) Mat.24,42. 1Tes.5,2.
 4) Iud.23. 5) 4,4; 6,11; 7,9. Fil.4,3. Mat.10,32. 6) 2,7.-- 7) Ies.22,22.

samfe le, moni gbleo⁸ ní moko náá, ni enáa hū ní moko
 8 gblee le, kē ne : *Mile onitšumoi le ; na, mike šinā
 ní ágle émā ohīe, ní moko nyēñ aúá ; edšake fio dši
 hewale ní oyo, ni oto miwiemo le, ni otšoko migbei
 9 le. *Na, mike meikomei ní dše Satana kpēhe le ní
 kēo ake Iudafoi dšiamē ní amedšee ši amemaleo moñ
 le mihā ; na, mahā ameaba ni amebakoto ši ye onā-
 10 dši le anā, ni ameale ake mi le misumo. *Edšake
 oto mitsuišimē wiemo le hewo le, mi hū matoō ke-
 adše kā-ñmletfā le ní baba dšēñ mū le fē no le ní
 11 aano-ka mei ní hiō šikpoñ le no le mli. *Na, miba
 oyá ; hiemo noni oyo le mli, koni moko akašō okekre
 12 le ! *Kōnimyelo le, mañole mafe akolaših ye mi-
 Nyoñmo le solemotšu le mli, ni edšēñ kpo doññ, ni
 mañmā mi-Nyoñmo le gbei le, ke mi-Nyoñmo mā le
 ní dši Ierusalem hē ní dšeo ñwei kplekeo ši ke-dšeo
 mi-Nyoñmo ño le gbei le, ke migbei hē le, ye eno.
 13 *Moni yo toi le, hā ní enu noni Mumo le kēo asafoi le.
 14 **N**i Laodikea asafo le bofo le, ñmā oyahāle ake :
 Nii ní Amen le ní dši odasefonyo anokwafo ke an-
 kwayelo le ke Nyoñmo nibō le šišidšē le kē ne :
 15 *Mile onitšumoi le ake obe ñāñī ni osá obe klakla.
 16 **Ö** kule ñāñī alo klakla ohī ! *Ši nakai le, ake noni
 oyo kulo kulo ní obe ñāñī ni osá obe klakla le hewo
 17 le, mibafēo ye midañ mafie. *Ake noni okēo ake :
 Niiatše dšimi ni miye nii ni nokonoko ehāami,
 ni olée ake bo le oye amane mli ni oni hū ye mofo
 ni ohāfo ke filafō ke heyayiatše dšio hewo le,
 18 *mīwoō ñā ake ohé šika ní aka ye la mli ye miñō,
 koni oná nii, ke atadei yedši, koni owo ní oyayaian

7) Hiob 12,14. 8) 1Kor.16,9. 9) 2,9. Ies.60,14..; 49,23. 10) 13,10. Heb.10,36.
 11) 1,3; 2,5; 2,10. 12) Gal.2,9. Kpods.14,1; 22,4; 21,2; 19,12.. 13) 2,7--
 14) 1,5. Ioh.1,3. Kol.1,15. 15) 2,2,9. 17) Hos.12,9. 1Kor.3,18; 4,8.
 18) Mal.3,3. Ies.55,1. Kpods.16,15.

hiegble le akadšekpo, ke hiñmei-tsofā ní oke-fo ohī-
 19 imeii, koni ona nii! *Mi le, mei abo ní midoō
 amehe le, mikāa ni migblaā ametoii; nohe-
 20 wole ohie ado ni otšake otšui! *Na, midamo
 šinā le nā ni mīši; kedši moko nu migbē
 ni egble šinā le, maba enō ni mikelē aye
 21 nii ni le hū ekemi aye. *Kōnimyelo le, mahāle
 gbe ní eke-mi atá mimantšesei le no, take bo nonū
 ní mi hū miye kōnim, ni mikelē mitše tá emantšesei
 22 le no le. *Moni yo toi le, hā ní enu noni Mumo le
 kēo asafoi le.

4. **Nii ne ase le mikwe,** ni na, šinā ní agble ye ūwei,
 ni kleñkleñ gbē le ní minu ní tamō tetremantre ní
 kemi wieo le kē: Kwō ke-ba biē ne, ni matšōo nii
 2 ní dša akē aba mli ye nii ne ase! *Ni amrō le miba
 mumo mli; ni na, mantšesei mā ši ye ūwei, ni moko
 3 tá mantšesei le no. *Ni moni tá no le, ke akwele le,
 etamo yaspi ke sardi te (ní dšra wa) le, ni kwabuete
 bole mantšesei le he, ni ke akwe le, etamo smaragde
 4 te. *Ni mantšesei le he le mantšesei nyoñmai-enyo-
 ke-edfe māmō ši ke-kpe, ni onukpai nyoñmai-enyo-
 ke-edfe trá sei le aņo, amewo atadei yedši ni šika
 5 akekrei fimō ameyitsei. *Ni mantšesei le, srawai
 ke gbēi ke nyoñmo-šimoi dše mli, ni la hāi kpawo ní
 tšoō ní dši Nyoñmo mumoi kpawo le ye mantšesei le
 6 hie. *Ni take afife űšo ní tamō kristalo ye mantše-
 sei le hie, ni mantšesei le teñ ke ehewo le hiekāloi
 edfe ní he eyimō obōbō ke hiñmeii soñū ye hiegbe

19) Abei 3,12. 1Kor.11,32. Heb.12,6. 20) Luk.12,36. Ioh.14,23.

21) Mat.19,28. 22) 2,7.

4.— 1) 1,10. 2) 1,10. Hes.1,26; 10,1. Ies.6,1... 3) Hes.1,26.

4) Ies.24,23. Kpods.3,4; 5,10. 5) 8,5; 11,19; 16,18. Sak.4,2.10. Kpods.1,4.

6) 15,2. 2Mos.24,10. Hes.1,22; 1,5.

7 ke segbe yo. *Ni kleńkleń hiekālo le tamō dšata, ni
 hiekālo ní dši enyo le tamō tšina, ni hiekālo ni dši
 etē le ye hie tamō gbomo, ni hiekālo ní dši edfe le
 8 tamō okropoń ní flikiō. *Ni hiekāloi edfe le ateń
 mofemo ye fidši ekpa-ekpa, ni amehewo ke amemli
 eyimo obōbō ke hińmeii sońń, ni amebe hedšomo
 dšetšeremo ke dšenamo amekēo ake: "Krońkroń,
 krońkroń, krońkroń dši Nuntšo Nyońmo Ofe le,"
 9 moni ye le ke moni yo le ke moni baba le! *Ni
 beni hiekāloi le noo anumnyam ke agbodšē ke šidā
 amehāa moni tá mańtšesei le no ní ehie kaa ke-dšeo
 10 nāńoi ke-yašio nāńoi le, *onukpai nyońmai-enyo-
 ke-edfe le gbeo ši ye moni tá mańtšesei le no le hie,
 ni amedšāa moni hie kaa ke-dšeo nāńoi ke-yašio
 nāńoi le, ni ametšereō amekekrei le amefieō mańtše-
 11 sei le hie amekēo ake: *Nuntšo, bo dši moni sa ake
 ońo anumnyam le ke agbodšē le ke hewale le, edšake
 bo obō nii fē, ni osuomō le nā ameyo ni aboame.

5. Ni mina wolo ko ye moni tá mańtšesei le no le
 ninedšūrō no, ni ańmā emli ke ese fē, ni aso nā ke
 2 nāsōomōi kpawo. *Ni mina bofo agbo ko mišie ke
 gbē wale ake: Namo dši moni sa ake egbleo wolo le
 3 nā ní efene enāsōomōi le anā? *Ni moko be ũwei
 lo šikpoń le no lo šikpoń le šiši ní anyē wolo le nā
 4 agble lo akwe mli. *Ni mi le mifó babao ake anaa
 moko ní sa ake egble wolo le nā, ni ekane lo ekwe
 5 mli. *Ni onukpai le ateń mokome kēmi ake: Káfó;
 na, dšata le ní dšē Iuda akutšo le mli le, moni dši
 Dawid šišifā le, éye kōnim ní egble wolo le nā, ni
 efene enāsōomōi kpawo le nā!

7) Hes.1,10; 10,14. 8) Ies.6,3. 10) 5,14.

5.— 1) 4,2. Hes.2,9.. 2) 10,1. 5) 1Mos.49,9.. Ies.11,1.10. Kpods.22,16.

- 6 Ni mikwe, ni na, mañtšesei le ke hiekaloï edfe le teñ, ke onukpai nyoñmai-enyõ-ke-edfe le teñ le, tõi ko damõ ši tamõ noni agbe le, ni eye aklontoi kpawo ke hiñmeii kpawo ni dši Nyoñmo mumõï kpawo le
- 7 ni atšũ ke-te šikpoñ le fẽ nõ le. *Ni eba ni ebahe wolo le ke-dšẽ moni tá mañtšesei le nõ le ninedšũrõ nõ. *Ni beni eheo wolo le le, hiekaloï edfe le ke onukpai nyoñmai-enyõ-ke-edfe le gbe ši ye tõi le hie, ni ameteñ mofẽmo hie sañku ke šika toi ke amemli tšofai-ke-ñmai obõbõ ni dši kronkronbii le
- 9 asõlemõï le; *ni amelala lala hẽ amekẽ: Sa osa ake oheo wolo le ni ogbleo enasoomõï le, edšake agbeo, ni oke olá le ekpõwo ohã Nyoñmo ke-dšẽ akutšo-fẽ-akutšo ke wiemo-fẽ-wiemo ke mañ-fẽ-mañ ke dšẽñ-
- 10 mañ-fẽ-dšẽñmañ mli, *ni ofewo mañtšemei ke osõfoi ohã wo-Nyoñmo le, ni wooye mañtšẽ ye šikpoñ le nõ.
- 11 Ni mikwe, ni minu bofoi pi ni ebole mañtšesei le ke hiekaloï le ke onukpai le ahe ke-kpe, ni ameyibo dši akpei-nyoñma toi akpei-nyoñma ke akpe toi akpe
- 12 le gbẽ, *ni amekẽ gbẽ wale ke ake: Tõi ni agbe le sa ake eño hewale ke nifále ke ñã ke nyẽmo ke agbodšẽ ke anumnyam ke
- 13 *dšõmõ! *Ni nofẽno ni abo ni yo ñwei ke šikpoñ le nõ ke šikpoñ le šiši ke ñšõ hie le ke nii fẽ ni ye amemli le ahe minu ake amekẽ: Moni tá mañtšesei le nõ le ke tõi le, áno dšõmõ ke agbodšẽ ke anumnyam ke noyeli le áhã ke-dšẽ nãnoï ke-yaši nãnoï!
- 14 *Ni hiekaloï edfe le kẽ: Amen. Ni onukpai nyoñmai-enyõ-ke-edfe le gbe ši, ni amedša moni hie kãa ke-dšẽo nãnoï ke-yašio nãnoï le.

6) Ies.53,7. Ioh.1,29.36. Sak.3,9; 4,10. Kpods.4,5. 7) 4,2.9. 8) 14,2; 15,2; 8,8
 9) Lal.40,4; 96,1. 10) 1,6; 20,6; 22,5. 11) Dan.7,10. Heb.12,22.
 12) 1Kron.30,11. Fil.2,9. 14) 19,4.

6. **Ni** mina, beni tōbi lẹ gble nāsoomōi kpawo lẹ ekome nā lẹ; ni minu ake hiekāloī edfe lẹ atēn mokome ke gbē ní tamō nyońmo-šimō gbē kē: Ba [ní obakwe]! *Ni mikwe, ni na, okpońo yeń; ni moni tá eno lẹ hie gai, ni ahāle akekre, ni edše kpo ēye kōnim, koni esá eye kōnim.
- 3 Ni beni egble nāsoomō ní dši enyo lẹ nā lẹ, minu ake hiekālo ní dši enyo lẹ kē: Ba [ní obakwe]!
- 4 *Ni okpońo kroko ní tšuo dše kpo, ni moni tá eno lẹ, ahāle hegbe koni edšie hedşole ke-dşe şikpoń lẹ no ní amegbegbe amehe, ni ahāle klante kpeteńkple.
- 5 Ni beni egble nāsoomō ní dši etē lẹ nā lẹ, minu ake hiekālo ní dši etē lẹ kē: Ba [ní obakwe]! Ni mikwe, ni na, okpońo diń; ni moni tá eno lẹ hie useni ye edeń. *Ni minu gbē ko ye hiekāloī edfe lẹ atēn ńkē: Nmā susumonō kome denario, ni able susumonū etē denario; ni mū ke dā lẹ kāta he!
- 7 Ni beni egble nāsoomō ní dši edfe lẹ nā lẹ, minu hiekālo ní dši edfe lẹ gbē mīkē: Ba [ní obakwe]!
- 8 *Ni mikwe, ni na, okpońo lamlu; ni moni tá eno lẹ gbēi dši gbēle, ni gbohiadşe nyie ese; ni ahāame gbē hegbe ye şikpoń mlidşā noni dši edfe lẹ no, ni amekē tşi ke hōmō ke gbēle ke şikpoń lẹ no koloi lẹ agbeame.
- 9 Ni beni egble nāsoomō ní dši enumō lẹ nā lẹ, mina mei ní agbe ye Nyońmo wiemō lẹ hewo ke odase ní ameyo lẹ hewo lẹ asusumai lẹ ye afoleşalate lẹ şiši;
- 10 *ni ameblo ke gbē wā ake: Owura krońkroń ke anokwafō, mē beyino nońń okodşoń ní otō wolá lẹ he
- 11 owele ye mei ní hīo şikpoń lẹ no lẹ ano? *Ni ańo atade yū ní yeo ahā ameteń mofēmo, ni akēame koni

6.— 1) 4,6; 5,6,8. 2) Sak.1,8...; 6,1... 3) 4,7. 4) Ies.9,20.. 5,7) 4,7. 8) 20,14. Hes.14,21. Ier.15,3. 9) 8,5; 14,18; 16,7. 10) 1Mos.4,10. Luk.18,7. Kpods.18,10. Lal.35,17. 11) 3,5; 7,9.13.14.

- amédšo amēhe be fio ko lolo, ke-yaši beyinq ní amē-
 nanemei-tšūdši le ke amēnyemimei le hū ní abagbe-
 amē take bōni agbe amēdientšē hū le ayikule le ašē.
- 12 Ni mina beni egble nāsoomō ní dši ekpa le nā le,
 ni na, šikpoñhosomō babao ba, ni hūlū tšō edin tamō
 13 tšoi-kotoku, ni nyoñtšēre mū le tšō tamō lá; *ni
 űwei űulamii le līe šikpoñ, take bōni agbamitšo tšē-
 reo egbamii űmlikitii ešēo, beni kōyo kpetenkple
 14 hosoo le; *ni űwei tši ehe ke-te take bōni akotaā
 wolo le; ni atšire goñ-fē-goñ ke űšokpo-fē-űšokpo
 15 ke-dšē amēgbehei. *Ni šikpoñ le nō mañtšemei le
 ke mei agboi le ke asafoiatšemei le ke niatšemei le
 ke hewaloj le, ke nyoñ-fē-nyoñ ke odehe-fē-odehe
 16 yatetē amēhe ye bui amlī ke gōdši atesai amlī, *ni
 amēkē gōdši le ke tesai le akē: Nyegbea wōnō, ni
 nyetēawō ke-dšēa moni tá mañtšesei le nō le hīe ke
 17 tōbi le mlifū le nā! *edšake emlifū gbī wulu le eba,
 ni namo anyē ši adamō?

- 7.** Ni nii ne ase le mina bofoi edfe damo šikpoñ
 kodši edfe le nō, ni amēhīe šikpoñ le nō kōyoj edfe
 le mli, koni kōyo ko akatfa ye šikpoñ le nō lo űšo le
 2 nō lo tšō ko nō. *Ni mina bofo kroko mikwo ke-
 ndšē bokā heni hūlū teo ši ye le, ni ehīe Nyoñmo
 hīekālō le nāsoomō; ni eblo ke gbē wā ekē bofoi
 edfe le ní ahāame hegbe akē amēfe šikpoñ le ke űšo
 3 le efoñ le *akē: Nyekafea šikpoñ le lo űšo le lo
 tšei le efoñ ko ke-ate beyinq ní wōosoo wō-Nyoñmo
 le tšūdši le anā ye amēhientšei le anā dā!
- 4 Ni minu mei ní asoo amēnā le ayibō le he: mei
 akpei-oha-ke-nyoñmai-edfe-ke-edfe ní asoo amēnā

12) Ies.13,10. Joel 3,3. Luk.21,25. 13) Ies.34,4. 14) Lal.102,27. Heb.1,11.

15) Ies.2,10.19. 16) 9,6. Hos.10,8. Luk.23,30. 17) Rom.2,5.

7.— 1) Dan.7,2. Sak.6,5. Mat.24,31. 3) 2Mos.12,23.Hes.9,4.6. 4) 14,1.3.

- 5 ke-dše Israel bii le akutšo-fē-akutšo mli: *Iuda
akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō ní asoame
nā; Ruben akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō,
6 Gad akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, *Ašer
akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Naftali
akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Manase
7 akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, *Simeon
akutšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Lewi aku-
tšo le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Isakar akutšo
8 le mli-mei akpei-nyoñma-ke-enyō, *Sebulon akutšo
le mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Iosef akutšo le
mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō, Benjamin akutšo le
mli mei akpei-nyoñma-ke-enyō ní asoame nā.
- 9 Nii ne ase le mikwe, ni na, asafo babao ní moko-
moko nyēñ akane ní amedše dšēñmañ-fē-dšēñmañ
ke akutšei ke mādši ke lileii amlī damo mañšesei le
hie ke tōbi le hie, ni amewo atadei yedši, ni amehie
10 beleoi ye amedēñ, *ni amēblo ke gbē wā amekē:
Walaheremo le áhā wo-Nyoñmo le ní tá mañšesei
11 le nō le, ke tōbi le! *Ni bofoi le fē damo mañšesei
le ke onukpai nyoñmai-enyō-ke-edfe le ke hiekālo
edfe le ahewo ke-kpe, ni amekē amehie bumō ši ye
12 mañšesei le hie, ni amedšá Nyoñmo *amekē:
Amen: Dšōmō ke anumnyam ke nā ke šidā ke agbo-
dšē ke hewale ke nyēmō le áhā wo-Nyoñmo le ke-
dše nāñoi ke-yaši nāñoi! Amen.
- 13 Ni onukpai le atēñ mokome here nō ekēmi akē:
Mei ní ewo atadei yedši ne, namei ni, ni nēgbē amē-
14 dše? *Ni mikēle akē: Minuntšo, bo ole! Ni ekēmi
akē: Menemei dši meini dše amanehūlū
kpetēñkple le mli ba, ni amefo ametadei
le ahe, ni amefe ametadei eyedši ye tōbi

9) 6,11. 10) 12,10; 19,1. 11) 5,11; 11,16. 12) 5,12.

14) 3,10. Mat.24,21... Kpods.1,5.-- Heb.9,14.

15 le lá le mli le. *Nohewo ni ameyo Nyoñmo mañtšesei le hie, ni amedšáale dšetšeremo ke dšenamo ye esolemoṭšu le mli le, ni moni tá mañtšesei le no le abu ameno;
 16 *hōmo yeñame doññ, ni kumai hū yeñame doññ, ni asañ hūlū lo latša ko esañ amehe
 17 doññ; *edšake tōbile le ní yo mañtšesei le teñ le aleame, ni eetšōame gbe ke-ate wala nubui ahe, ni Nyoñmo atšumo yāfonu-fē-yāfonu ke-adše ameññmeii anā.

8. Ni beni egble nāsoomo ní dši kpawo le nā le, ūwei
 2 fe kranā afe ūmletfā fā. *Ni mina bofoi kpawo le ní damo Nyoñmo hie le, ni año tetremantrei kpawo
 3 ahāame. *Ni bofo kroko ba ni ebadamo afolešalate le he, ni ehie šika ūmašānō, ni año tšofā-ke-ñma babao ahāle, koni eño-hā kroñkroñbii le fē solemoi le
 4 ye šika-šalate le ní mā mañtšesei le hie le no. *Ni tšofā-ke-ñma le lasū le te ši ke-fata kroñkroñbii le asolemoi le ahe ke-dše bofo le deñ ke-te Nyoñmo
 5 hie. *Ni bofo le űo tšofā-ke-ñma-šānō le, ni eke afolešalate le no la le wole obō, ni etši efiie šikpoñ le no, ni gbēi ke nyoñmo-šimoi ke srawai ke šikpoñhosomō ba.

6 Ni bofoi kpawo le ní hie tretremantrei kpawo le
 7 sā amehe koni ameḱpā. *Ni kleñkleñ bofo le ḱpā, ni nyoñmonṭe ke la ní lá futu mli ba ni ebañie šikpoñ le no, ni šikpoñ mlidšā ní dši etē šā, ni tšei amlidšā ní dši etē šā, ni dfefo fē šā.

8 Ni bofo ní dši enyo le ḱpā, ni ašē noko tamō goñ

15) 11,19; 14,15,17; 15,5,8; 16,1; 21,3,22. 16) Ies 49,10. Lal.121,6.

17) 5,6. Lal.23,2. Kpods.21,4. Ies.25,8.

8.— 1) Ies.14,7. Sak.2,13. Hab.2,20. 2) Mat.24,31. 1Tes.4,16. 3) 5,8.

4) Lal.141,2. 5) Hes.10,2. (Kpods.16.) 7) 2Mos.9,23...

8) Ier.51,25. 2Mos.7,20..

- ní šāa ke la afō n̄soṅ, ni n̄so le mlidšā ní d̄ši etē t̄šō
 9 lá, *ni n̄so le mli b̄onii ní yō susumai le amlidšā ní
 d̄ši etē gboi, ni led̄ši le amlidšā ní d̄ši etē fite.
- 10 Ni b̄ofo ní d̄ši etē le kpā, ni ñulami kpeteñkple ní
 t̄soṅ tamō hā d̄se ñwei gbe ši, ni egbe fāi le amlidšā
 11 ní d̄ši etē ke nubui le aṅo. *Ni ñulami le gb̄ei d̄ši
 apsinto (d̄šōm̄ot̄šo), ni nui le amlidšā ní d̄ši etē t̄šō
 d̄šōm̄ot̄šofā, ni gbomei p̄i gboi ye nui le ahewo,
 ed̄sake am̄end̄šō.
- 12 Ni b̄ofo ní d̄ši ed̄fe le kpā, ni at̄fa h̄lū mlidšā ní
 d̄ši etē ke nyoñt̄šere mlidšā ní d̄ši etē ke ñulamii
 amlidšā ní d̄ši etē, koni am̄em̄lidšā ní d̄ši etē awo
 duñ, ni fane mlidšā ní d̄ši etē d̄señ t̄see ni nyōñ h̄u
 nakai noññ.
- 13 Ni mina, ni minu okropoñ kome m̄ifliki ye ñwei
 teñ, ni eke gb̄e wā k̄e: Ao! Ao! Ao! mei ní h̄io ši-
 kpoñ le n̄o le ye b̄ofoi etē ní bakpā le at̄et̄remant̄rei
 agb̄ei ní ef̄e le ahewo!

- 9.** Ni b̄ofo ní d̄ši enumo le kpā, ni mina ñulami ko
 d̄se ñwei bagbe šikpoñ le n̄o, ni aṅo bu kw̄oñkw̄oñ
 2 le nā samfe le ahāle. *Ni egble bu kw̄oñkw̄oñ le nā,
 ni lasū te ši ke-d̄se bu le mli take fl̄ōnō kpeteñkple
 mli lasū, ni h̄lū ke at̄atuiañ wo duñ ye bu leñ lasū
 3 le hewo. *Ni balabii d̄se lasū le mli ke-ba šikpoñ
 le n̄o; ni ahāame hegbe take hegbe ní nyoñmoñkra-
 4 kroi yō ye šikpoñ le n̄o le; *ni ak̄eame ak̄e am̄e-
 kafe šikpoñ le n̄o d̄fei le alo noko ñoli ko alo t̄šo ko
 efoñ ko, ak̄e d̄ša gbomei ní be Nyoñmo n̄asoomo le
 5 ye am̄eh̄ient̄sei aṅo le keke. *Ni ahāame hegbe ak̄e
 d̄see gb̄e am̄egbeame, ši p̄imo moñ am̄ep̄iame nyōd̄ši
 enumo. Ni am̄ehe p̄imo le tamō nyoñmoñkrakro

10) Ies. 14, 12. Dan. 8, 10. 12) 6, 12. 2Mos. 10, 21. 13) 14, 6; 9, 12; 11, 14; 12, 12.

9.— 1) 8, 10; 20, 1. 2) Joel 2, 2, 10. 4) 7, 3.

- 6 pīmo, ké etšē mo le. *Ni nakai gbīi le amlī le gbomei atao gbēle, ni amenān, ni amēasumo ake amēabai le tamō okpoñoi ní ásā ke-yaā ta, ni nokomei
- 7 gboi, ni gbēle le adšo amenā foi. *Ni balabii le asubai le tamō okpoñoi ní ásā ke-yaā ta, ni nokomei fīmo ameyitsei tamō akekrei ní tamō šika, ni amehīe tamō gbomei ahīe; *ni amehīe yitšoi tamō yei
- 8 ayitšoi, ni amēnyanyōdši tamō dšatai anō; *ni amewo damai tamō dadedamai, ni amefidšian gbemo tamō okpoñoi afīlii babao ní hieo foi ke-yaā ta le
- 10 gbemo; *ni ameye leii tamō nyoñmoñkrakroi, ni gaii ye ameleii le amlī, ni ameye hegbe ake amefe gbomei efoñ nyōdši enumō. *Ni ameye mantše ye ameno, ní dši bu kwōñkwōñ le mli bofo le, ni atšéo egbei ye Hebri wiemo le mli ake Abaddon, ni Hella wiemo le mli le atšéo egbei Apollion (Hie-kpātālo).
- 12 Kleñkleñ ao le eho; na, aoi enyo mība lolo ye nii ne ase.
- 13 **Ni** bofo ní dši ekpa le kpā, ni minu gbē kome ní dše šika ūmašalate ní mā Nyoñmo hīe le aklontoi
- 14 edfe le mli *kē bofo ní dši ekpa le ní hīe tetreman-tre le ake: Fenemo bofoi edfe le ní afīmo ye Eufrate
- 15 fā kpetēnkple le nā le! *Ni afene bofoi edfe le ní asā ato ūmletfā le ke gbī ke nyoñ ke afi le, koni amegbe gbomei amlidšā ní dši etē le. *Ni okpoñoi
- 16 atai le ayibo le dši akpei-nyoñmai-enyo toi akpei-nyoñma; minu ameyibo le. *Ni boni mina okpoñoi le ke amenotraloi le ye niinā le mli ne: amewo la ke afaseo ke swō damai; ni okpoñoi le ayitsei tamō dšatai ayitsei, ni la ke lasū ke swō dšeo amēdañ.
- 18 *Neke haomoi etē ne, la ke lasū ke swō ní dšeo amēdañ ne, ake-gbe gbomei amlidšā ní dši etē le.

6) 6,15.. Luk.23,30. 7) Ioel 2,4. 8) Ioel 1,6. 9) Ioel 2,5. 10) 19. 11) 1. 12) 8,13; 11,14; 12,12. 13) 8,3. 2Mos.30,2. 14) 16,12. 15) 8,7...

19 *Edšake okpoñoi le ahewalei ye amedañ ke ameleii
 amlī, edšake ameleii le tamō onufui, ni yitšei ye he,
 20 ni nomei amekē-feo efoñ. *Ni gbomei ní fe le le ní
 agbeeame ye neke haomoi ne amlī le, kēle ametsakee
 ametsui ke-dšee amēnine nā nitšumoi le amlī, koni
 amekadšá daimonioi le ke šika ke dfeṭei ke ayawa
 ke te ke tšo-amagaī ní nyēē nii amēna lo amēnu ni
 21 amenyēē amenyie le; *ni amesá ametsakee ametsui
 ke-dšee amewuyelii ke amesūi ke amedfamañbō ke
 amedšūi le amlī hū.

10. Ni mina bofo kroko ní he wa dšē ūwei mīkpleke
 šī, ni eha atatu, ni kwabuete ye eyiteñ, ni ehie tamō
 2 hūlū, ni enādši tamō la-akolašini. *Ni ehie wolo
 bibio ní agble nā ye edeñ; ni eke enane dšūrō mā
 ūšo le nō, ni eke enane abeku hū mā šikpoñ le nō.
 3 *Ni ebo ke gbē wā, take dšata hūo; ni beni ebo le,
 nyoñmo-šimoi kpawo le wie amedientše amegbēi le.
 4 *Ni beni nyoñmo-šimoi kpawo le wie amegbēi le,
 mite miyañmā; ni minu gbē ní dšē ūwei mīkēmi
 ake: Soomō nii ní nyoñmo-šimoi kpawo le wie le
 anā, ni okañmā enemei!
 5 Ni bofo le ní mina ake edamō ūšo le nō ke šikpoñ
 6 le nō le wo eninedšūrō nō ke-te ūwei, *ni ekā moni
 hie kaa ke-dšeo nāñoi ke-yašio nāñoi ní ebo ūwei ke
 nii ní yo mli le ke šikpoñ ke nii ní yo mli le ke ūšo
 7 ke nii ní yo mli le kitā ake be ko be doññ, *ši moñ
 bofo ní dši kpawo le gbē le gbīi le amlī, beni ebakpā
 le, ni agbe Nyoñmo tēmosane le hū nā, boni edšadše
 sanekpakpa le etšo ledientše etšūdši ní dši gbaloi le.

20) 16,11,21. 5Mos.32,17. 1Kor.10,20. Lal.106,37; 96,5; 115,4...; 135,15.

10.— 1) 5,2; 4,3. 2) 5,1. 3) Ier.25,30. Hos.11,10. Joel 3,21. Amos 1,2.

4) Dan.8,26; 12,4,9. 1Mos.14,22. 6) 5Mos.32,40. Dan.12,7. Kpods.6,11.

7) 11,15; 17,17. Bof.3,21. 1Kor.15,51.

8 Ni gbē ní minu ke-dšē úwei le kēmi wie ekoñ, ni ekē: Ya ní oyahe wolo le ní agble nā le ye bofo ní
 9 damo úšo le nọ ke šikpoñ le nọ le deñ. *Ni mite bofo le ñō ni miyakēle ake: Hāmi wolo bibio le. Ni ekēmi ake: Hemọ ni oye, ni eedšō ye omusūñ, ši
 10 odañ moñ le eēñō dokodoko take wo. *Ni mihe wolo bibio le ye bofo le deñ ni miye, ni eñō dokodoko ye midañ tamọ wo, ni beni miye le, mimusūñ
 11 dšō. *Ni ekēmi ake: Dša ake osá ogba ekoñ ye mādši ke dšēnmādši ke lileii ke maütšemei pī anọ.

11. Ni ahāmi glā ní tamọ tšo, ni ekē: Te ši ni osusu Nyoñmo solemotšu le ke šalate le ke mei ní dšáa ye
 2 mli le; *ni kpo ní yo solemotšu le agbo nā le, tši ohā se, ni okasusu no, edšake ake-hā dšēnmādši le, ni mañ kroñkroñ le nọ ameñanā nyōdši nyoñmai-
 edfe-ke-enyo.

3 Ni mahā midasefoi enyo le agba gbīi akpe-ke-ohai-
 enyo-ke-nyoñmai-ekpa, ni ameawo kpekpekotokui.
 4 *Menemei dši mütšei enyo le ke kanetšei enyo le ní
 5 damo šikpoñ le nọ nuntšo le hie le. *Ni ke moko mītao afeame efoñ le, la dšeo amedañ ni emio ame-
 henyeloi le; ni ke moko mītao afeame efoñ le, neke
 6 noññ dša ake agbeole. *Menemei yo hegbe ake ameñáa úwei le nā, koni nu akane ye amegbale gbīi
 le anọ le; ni hegbe ameyo hū ye nui le anọ ake ameñhā ametšoo lá, ni ameke haomọ haoo šikpoñ le
 7 šiiabọ ní amesumoọ. *Ni beni amegbe amedaseyeli
 le nā le, kolo le ní dšē bu kwokwoñ le mli le keame
 8 awu ta, ni eeye ameno kōnim, ni eegbeame; *ni amegbohī le adfere mañ kpeteñkple le ní mumọ nā

3) 4.2. 9) Hes.3,1-3.

11.— 1) Hes.40,3. Sak.2,1.. 2) Luk.21,24. Kpods.11,3; 12,6.14; 13,5.

3) 2. 4) Sak.4,3.11.14. 5) 2Man.1,10. 6) 1Man.17,1. 2Mos.7,19..

7) 13,1.7; 17,8. 8) 14,8; 16,19; 18,10.24. Luk.13,34.

- ni atšéo Sodoma ke Misri le, heni aseñ ame-Nuntšo
 9 le hū ye le, dšā le nō. *Ni māđši le ke akutsei le
 ke lileii le ke dšēnmāđši le ateñ meikomei ana ame-
 gbohī le gbīi etē ke fā, ni amēkplēñ ní año amēgbohī
 10 le ato fūhei amlī. *Ni mei ní hīo šikpoñ le nō le aná
 amēhe mīšē ke tšuidšūrō, ni amēamāđšemāđše amē-
 he kēñii, edšake neke gbaloi enyo ne pī mei ní hīo
 11 šikpoñ le nō le. *Ni gbīi etē ke fā le se le wala
 mumo dšē Nyoñmo mli ba amēno, ni amēte ši amē-
 damo amēnāđši anō, ni gbeyē kpeteñkple nyō mei ní
 12 naame le anō. *Ni amēnu gbē kpeteñkple dšē ñwei
 mīkēame ake: Nyekwoa ke-baä biē ne! Ni amēkwo
 ke-te ñwei ye atatu le mli, ni amēhenyeloi le naame.
 13 Ni no ñmletfā le nō noññ le šikpoñhosomo babao
 ba, ni mañ le mlidšā ní dši nyoñma le gbe ši; ni
 šikpoñhosomo le mli le agbe gbomei agbeii akpei-
 kpawo, ni mei ní fe le še gbeyē, ni amēno anumnyam
 amēhā ñwei Nyoñmo le.
 14 Ao ní dši enyo le ého; na, ao ní dši etē le
 mība oyá!

- 15 Ni bofo ní dši kpawo le kpā, ni anu gbēi wudši ye
 ñwei mīkē ake: Dšē neñ mañtšeyeli le étšō
 wo-Nuntšo ke e-Kristo (moni efole mū) le nō,
 ni eeye mañtšē ke-ate nāñoi anāñoi le!
 16 *Ni onukpai nyoñmai-enyo-ke-edfe ní trá Nyoñmo
 hīe ye amēmañtšeseñ le anō le ke amēhīei bumō ši,
 17 ni amēđšā Nyoñmo *amēkē: Wondao ši, bo Nun-
 tšo Nyoñmo Ofe, moni oyo ni oye ni obaba le, ake-
 18 ní oño ohewale kpeteñkple le ni oye mañtšē, *ni
 dšēnmāđši le amlī fū, ni omlifū le ke gbohī le abe le
 še, ní abakodšoame ni awo otšūdši ní dši gbaloi le

12) 2Man.2,11. 14) 8,13; 9,12; 12,12; 13,1...15) Dan.2,44; 7,27. Sak.14,9.
 16) 4,4.10. 7,11. 17) 4,8. 18) 6,16.17; 15,1.7. Lal.2,1.5.12.

ke krońkrońbii le ke meini ŝeo ogbei gbeyē, mei
bibii ke mei wudŝi le, anyomo, ni afite meini fiteo
ŝikpoń le!

19 Ni agble Nyońmo solemoťsu le ye űwei, ni ana
ekpańmo adeka le ye esolemoťsu leń, ni srawai ke
gbei ke nyońmo-ŝimoĩ ke ŝikpońhosomo ke nyoń-
mońte babao ba.

12. Ni ana okadi kpeteńkple ye űwei: yō ko ni eke
hūlū eha ehe, ni nyońŝere yo enādŝiaŝi, ni űulamii
2 nyońma-ke-enyo aekre fi eyitŝo; *ni ehie musū,
ni eboo, ni ekōmōo ni enaā nō ni ebafo.

3 Ni ana okadi kroko ye űwei, ni na, drako tšuru
kpeteńkple ni hie yitŝei kpawo ke aklontoi nyońma,
4 ni mańŝefaii kpawo bumō eyitŝei le ańo. *Ni elei
gblaā űwei űulamii amlidŝā ni dŝi etē le, ni etŝireame
efie ŝikpoń le no. Ni drako le badamo yō le ni bafō
5 le hie, koni, ke efo le, ni emi ebi le. *Ni efo bi gbe-
kenū, moni ke dadetŝo bale dŝeńmādŝi le fē; ni aŝa
6 ebi le ke-te Nyońmo ke emañŝesei le masei. *Ni
yō le dŝo foi ke-te űa le no, heni eyo heko ni adŝe
Nyońmo űō aŝa ahāle le, koni ameyalele ye dŝei gbii
akpe-ke-ohai-enyo-ke-nyońmai-ekpa.

7 Ni ta te ŝi ye űwei: Mikael ke ebofoi le fā ta ŝi
8 drako le. Ni drako le bofoi le fata ehe ke-wu, *ni
amenyēē, ni aŝa anáá gbē ko dońń ahāame ye űwei.
9 *Ni aŝe drako kpeteńkple le afō, moni dŝi blema
onufu le ni atŝeole diabolō (nāflolo lo abonsam) le ke
satana (henyelo) le ni ŝisiuo dŝeń mū le fē le, aŝele
afō ŝikpoń le no, ni aŝere ebofoi le afie afata ehe.

19) 15,5; 4,5; 8,5.7; 16,21.

12.—2) Mik.4,10. 3) 9. 4) Dan.8,10. 5) 2,27; 11,12; 19,15. Lal.2,9.
6) Mat.2,13. Kpods.11,3. 7) Dan.10,13.21; 12,1.
9) Luk.10,18. Ioh.12,31. 1Mos.3,1.14.

10 Ni minu gbē wulu ye ūwei mikē: Agbene walaheremo le ke hewale le ke mañtšeyeli le etšō wo-Nyoñmo le nō, ni ake hegbe le ehā e-Kristo (moni efole mū) le, edšake ašé wonyemimei le anāflolo le ní floō amenā ye wo-Nyoñmo le hie dšetšeremo ke dšenamō le afō ši. *Ni amē le amēke tōbi le lá le ke amedientše amedase wiemo le ye eno kōnim, ni amesumoo amedientše amesusumale ke-yaši gbēle mli. *Nohewole nye ūweii ke nye meini nyeyo būi ye amemli nyenāa tsuidšūrō! Ao meini hio šikpoñ le ke ūšo no le, edšake abonsam le ekpleke ši ke-ba nyeñō, egri naakpa, ni ele ake be fio keke eyo.

13 Ni beni drako le na ake ašele afō šikpoñ le, etiu yō le ní fo nū le. *Ni año okropoñ kpeteñkple le fidši enyo le ahā yō le, koni efliki ke-ya ña le no ye egbehe le, heni alele ye be ke bei ke be fā ke-dše onufu le hie le. *Ni onufu le fē nu ní tamō fā ko ke-dše edań efie yō le se, koni nu le ašale ke-ya. *Ni šikpoñ le ye bua yō le; ni šikpoñ le gble edań ni emi fā le ní drako le fē ke-dše edań efie le.

17 Ni drako le mli fū yō le, ni eyiñ ete eke esešibii ní efe ní yeo Nyoñmo kitaĩ le ano ni ameyo Iesu
18 Kristo odase le yawu. *Ni eyadamō ūšo nā šia le no.

13. Ni mina kolo ko mikwo ke-dše ūšo leñ ní eye aklontoĩ nyoñma ke yitšei kpawo, ni eklontoĩ le ano mañtšefaii nyoñma bumō, ni eyitšei le ano musubō
2 gbeii yo. *Ni kolo le ní mina le tamō mlañtfi, ni enāđši le tamō ošišibriši nō, ni enābu le tamō dšata

10) 11,15. Hiob 1,11. Sak.3,1. Luk.22,31. 11) Rom.8,37. Kpods.7,14; 12,17. 12) Lal.96,11. 13) 1Mos.3,15. 14) Dan.7,25; 12,7. 17) 14,12; 19,10. 1Ioh.5,10.

13.— 1) 11,7; 16,13; 12,3; 17,3.9.12. Dan.7,7.. 2) 12,3.

- nō. Ni drako le hāle ledientše ehewale le ke emañ-
 3 tšesei le ke hegbe kpetenkple. *Ni mina eyitsei le
 ekome tamō noni epila gbēle pilamō, ni atšá egbēle
 pilamō le, ni šikpoñ mū le fē nā kpe amehe ye kolo
 4 le se, *ni amēššá drako le ní no hegbe le ehā kolo
 le, ni amēššá kolo le amekē: Namo tamō kolo le, ni
 5 namo anyē ekele awu? *Ni ahāle nābu ní wiew ni-
 bii wudši ke musubō-wiemoi, ni ahāle hegbe ní eke-
 6 ká he nyōdši nyoñmai-edfe-ke-enyo. *Ni egble enā-
 bu ewie musubō-wiemō eši Nyoñmo, ní ewie egbei
 le ke ebū le ke mei ní yo būi ye ūwei le he musubō-
 7 wiemō. *Ni ahāle hegbe ní eke kroñkroñbii le awu
 ní eye amenō kōnim; ni ahāle hegbe ye akutšo-fē-
 akutšo ke mañ-fē-mañ ke lilei-fē-lilei ke dšēñmañ-
 8 fē-dšēñmañ nō. *Ni mei fē ní hīō šikpoñ le nō le
 adšále, mei ní añmāko amegbeii ye tōbi le ní agbe
 le wala-wolo le mli ke-dšē dšēñ šišidšē le.
- 9.10 Ke moko ye toi le, hā ní enu! *Ke moko bua
 nomūñii anā le, aañole nom ke-ate; ke moko ke
 klante gbe mo le, dša año klante agbele. Biē kroñ-
 kroñbii le atšuišiuñme le ke hemo-ke-yeli le yo.
- 11 Ni mina kolo kroko mīkwō ke-dšē šikpoñ le mli,
 ni eye aklontoi enyo tamō tōbi, ni ewiew tamō drako.
- 12 *Ni efeō kleñkleñ kolo le hegbe le fē ye ehie, ni efeō
 koni šikpoñ le ke mei ní hīō enō le adšá kleñkleñ
 13 kolo le ní atšá egbēle-pilamō le. *Ni efeō okadii
 wudši, ní ehāa la dšēō ūwei baā šikpoñ ye gbomei
 14 ahie tete; *ni ešišiuō mei ní hīō šikpoñ le nō le ye
 okadii ní ená hegbe ake efeō ye kolo le hie le ahewō,
 ni ekēō mei ní hīō šikpoñ le nō le ake améfe amagā

3) 17,8. 4) 18,18. 5) Dan.7,8.11.25; 11,36. 2Tes.2,4.9. Kpods.11,2.

7) 11,7. Dan.7,21. 8) 12,12; 3,5; 17,8. 9) 2,7.-- 10) Mat.26,52. Kpods.14,12.

11) 16,13. Mat.7,15; 24,5. 12) 2.4.5.7. 13) Mat.24,24. 2Tes.2,9.1Man.18,24...

14) 5Mos.13,1.

- amehā kolo le ní yọ klante nā pilamo le ni eyi ná
 15 wala le. *Ni ahāle hewale ní eke mumo ahā kolo
 le amagā le, koni kolo le amagā le awie tete, ni efeo
 ní mei fē ní dšáá kolo le amagā le, koni agbeame.
 16 *Ni efeo ní mei fē, mei bibii ke mei wudši, niiatše-
 mei ke ohiafoi, odehei ke nyōdši kplē ní ehāame
 17 okadi ye amēnine dšūrō alo amehiētšei anō; *ní
 moko akanyē noko ehé lo ehō, akē dša moni yọ
 okadi le alo kolo le gbei le alo egbei le yibo le keke.
 18 *Biē nā le yọ! moni yọ dfeñmo le abu kolo le yibo
 le he akontā; edšake gbomo yibo ni; ni eyibo le dši
 ohai-ekpa-ke-nyoñmai-ekpa-ke-ekpa.

- 14.** Ni mikwe, ni na, tōbi le damo Sion goñ le no, ni
 mei akpei-oha-ke-nyoñmai-edfe-ke-edfe ní aīmā
 2 egbei ke etše gbei ye amehiētšei anō fata ehe. *Ni
 minu gbē ke-dše ūwei tamō nui pī agbē, ni esá etamo
 nyoñmo-šimo kpetenkple gbē; ni gbē ní minu le
 tamō sañkutfaloí ní hie amesañkui amēfaä anō.
 3 *Ni amēlaä tamō lala hē ko ye mañtšesei le hie ke
 hiekāloí edfe le ke onukpai le ahie; ni moko nyēē
 akase lala le, akē dša mei akpei-oha-ke-nyoñmai-
 edfe-ke-edfe le ní ahé ke-dše šikpoñ le no le keke.
 4 *Menemei dši mei ní ke yei buleko amēhe, edšake
 oblahi mūdši dši menemei ní nyieo tōbi le se ke-yaä
 hefēhe ní eyaä le. Menemei dši mei ní ahé ke-dše
 gbomei le atēñ ní amēšómo kleñkleñnō amehā
 5 Nyoñmo ke tobi le; *ni anaa amale ko ye amēdañ,
 edšake kpa be amēhe [ye Nyoñmo mañtšesei le hie].
 6 **Ni** mina bofo kroko miñliki ye ūwei teñ, ni ehie
 nāno sanekpakpa ko ní eyadšadše etšō mei ní hiō

16) 19,20. 18) 17,9; 15,2.

14.— 1) 7,4,9...; 3,12.-- 2) 1,15; 5,8. 3) 5,9.

4) 2Kor.11,2. Ef.5,27. Kpods.5,9. 5) Sef.3,13. 1Ioh.2,21.. Ef.5,27. Iud.24.

6) 8,13.

- šikpoñ le nọ le ke dšenmañ-fē-dšenmañ ke akutšo-fē-akutšo ke lilei-fē-lilei ke mañ-fē-mañ, ni eke gbē
- 7 wulu kē: *Nyešea Nyoñmo gbeyē ni nyekē anumnyam ahāale, edšake ekodšomọ ñmletfā le éšē; ñi nyedšāa moni fe ñwei ke šikpoñ ke ñšo ke nubai ni baā le!
- 8 Ni bofo kroko ní dši enyo nyie se kē: Egbe ši, Babilon mañ kpeteñkple le egbe ši, edšake éhā dšenmāđši fē énu ehiedō adfamañbō le dā le eko.
- 9 Ni bofo kroko ní dši etē nyie amese, ni eke gbē wulu kē: Ke moko dšá kolo le ke emagā le, ni ehé
- 10 okadi ye ehieñtšo lo enine nọ le: *le hū eenu Nyoñmo hiedō le dā le ní afutu ñmiñmī awo emlifū le kpulu le mli le eko, ni aapile ye la ke swō mli ye
- 11 bofoi kroñkroñ le ahie ke tōbi le hie. *Ni amepimọ le lasū le teo ši ke-yaā nāñoi anāñoi; ni amenáá hedšomọ dšetšeremọ ke dšenamo, mei ní dšāa-kolo le
- 12 ke emagā le, ke moni hé egbei okadi le. *Bie kroñkroñbii le ní yeo Nyoñmo kitañ le ke Iesu hemo-ke-yeli le nọ le tšuišimē le yo.
- 13 Ni minu gbē dše ñwei mīkēmī ake: Ñmā: A'dšō gbohī le ní gboio ye Nuntšo le mli le ke-dše ñmene nọ ke-yaā ne! hē, Mumọ le kē, koni amedšo amehē ke-dše amehaomoi le amlī; ši amenitšumoi le nyieo amese.
- 14 Ni mikwe, ni na, atatu yeñ, ni atatu le nọ moko tá tamọ gbomobi, ni šika akekere fī eyitšo, ni ehie
- 15 nikpamọ-kakla ní nā ba ye eden. *Ni bofo kroko dše kpo ke-dše solemotšu leñ blọ ke gbē wulu kē moni tá atatu le nọ le ake: Oke onikpamokakla le

7) 5Mos.32,3. Bof.14,15. 8) 18,2. Ies.21,9. Ier.51,8. 9) 13,12-17.
 10) 15,1,7; 16,1,19; 19,15. Ies.51,17,22. Ier.25,15. Kpods.19,20. 11) 19,3.
 12) 13,10; 12,17. 13) Ies.57,1. Heb.4,10. 14) 1,13. Dan.7,13. Mat.13,39,41.
 15) Icel.3,18. Mat.13,39,41.

awo mli ni okpa nii, edšake nikpamo ñmletfā le eše,
 16 ake šikpoñ le nō nikpamonii le egbi! *Ni moni tá
 atatu le nō le ke enikpamokakla le fō šikpoñ le nō,
 ni akpa šikpoñ le nō nii.

17 Ni bofo kroko dše kpo ke-dše solemotšu le ní yo
 18 ñwei le mli, ni le hū ehie kakla ní nā ba. *Ni bofo
 kroko dše kpo ke-dše šalate le mli, ni eye hegbe ye
 la le nō, ni ebo etšé moni hie kakla ní nā ba le ke
 blomō ní nā wa ekē: Oke okakla ní nā ba le awo mli,
 ni obua šikpoñ le nō weintšo le šabii le anā, edšake
 19 eweinyibii le étšu! *Ni bofo le ke ekakla le fō
 šikpoñ le nō, ni ebua šikpoñ le nō weintšo le yibii le
 anā, ni eke-wo Nyoñmo mlila le weinnānō kpeteñ-
 20 kple le mli. *Ni anānā weinnānō le nō ye mañ le
 ñmañmaša le, ní lá dše weinnānō le mli ke-yaši
 okpoñoi le adañnii anō ye stadioi akpe-ke-ohai-ekpa
 gbe mli.

15. Ni mina okadi kroko ye ñwei, eda ni eye nākpe:
 bofoi kpawo ní hie haomoi kpawo ní dši nāgbēnii le,
 edšake amemli agbe Nyoñmo mlila le nā ye.

2 Ni mina noko tamō afefe-ñšo ní ake la efutu, ni
 mei ní eye kōnim ke-dše kolo le ke emagā le ke
 ekadi le ke egbei le ayibo le ñō le damō afefe-ñšo le
 3 nā, ni amehie Nyoñmo sañkui le. *Ni amela Nyoñ-
 mo tšulo Mose le lala le ke tōbi le lala le amekē:

Kpeteñkplei ke nākpei dši onitšumoi le,
 Nuntšo Nyoñmo Ofe; ogbei le dša ni anō-
 kwa dšiamē, bo dšēñmādši le amañtše!

4 *Namo šeño gbeyē po, Nuntšo, ni ewoñ
 ogbei le ahie nyam? Edšakeši bo okome

17) 15,5; 16,17. 18) 6,9; 16,8. 19) 19,15. 20) Ies.63,6. Yaf.1,15.

15.— 1) 12,13; 11,18; 14,10. 2) 4,6; 13,15,18; 5,8.

3) 2Mos15,1...5Mos.32,1...Lal.111,2,7;145,17.Kpods.5,9,12. 4) Ier.10,7.Lal.86,9.

oyo krońkroń; edšake dšeńmādši le fē aba ni amēbadšá ye ohie, edšake adšie odšale-nii le aši fańń.

5 Ni nii ne ase le mikwe, ni na, agble odase bū le
6 solemotšu le nā ye ņwei, *ni bofoi kpawo le ní hie
haomoi kpawo le dše kpo ke-dše solemotšu leń, ni
amewo klala fefeo ní he tše, ni amefimo ametsitšii
ke šika mlifinii.

7 Ni hiekāloi edfe le ateu mokome ņo šika toi kpawo
ní eyi obō ke Nyońmo ní hie kā ke-yaši nāńoi anā-
8 ńoi le mlila le ehā bofoi kpawo le. *Ni solemotšu
leń yi obō ke lasū ní dše Nyońmo anumnyam le ke
ehewale le mli, ni moko nyēē abote solemotšu leń
ke-yaši beyińo ní agbe bofoi kpawo le ahaomoi kpa-
wo le anā.

16. Ni minu gbē wulu ní dše solemotšu leń mikē
bofoi kpawo le ake: Nyeyaā ni nyeyakpoa Nyońmo
mlila le toi kpawo le anā ši nyefiea šikpoń!

2 Ni kleńkleńmo le yiu ete, ni eyakpo eto le nā ši
efie šikpoń le ńo; ni fla foń ní waā mo he ba gbo-
mei ní hie kolo le okadi le ke mei ní dšáa emagā le
ahewo.

3 Ni bofo ní dši enyo le kpo eto le nā ši efie ņšoń;
ni etšō lá tamō gbonyo nō, ni susuma-fē-susuma ní
hie kā gbo ye ņšo le mli.

4 Ni bofo ní dši etē le kpo eto le nā ši efie fai ke
5 nubui le amlí; ni nu le tšō lá. *Ni minu nui le anō
bofo le mikē: Dšalo dšio, Nuntšo, moni yo ke moni
ye ke moni dši krońkrońmo le, ake-ní okodšo neke
6 ne: *ake amefie krońkrońbii ke gbaloi alá ši, ni lá

5) 11,19. 6) 1,13. 7) 4,6-9; 14,10. 8) 2Mos.40,34. 1Man.8,10. Ies.6,4. Hes.44,4.

16.— 1) 15,7. 2) 2Mos.9,10.. 3) 2Mos.7,17.. 4) 2Mos.7,19-24.

- 7 nonn ohāame amenu; amesa! *Ni minu afolešalate
 le mikē: Hē, Nuntšo Nyoŋmo Ofe, anokwa
 ke dšale dši okodšomoi le!
- 8 Ni bofo ní dši edfe le kpo eto le nā ši efie hūlū nō;
 9 ni aŋo hewale ahāle ní eke la ašā gbomei. *Ni latšā
 kpetenkple tšā gbomei le, ni amewie musubōwiemoi
 ameši Nyoŋmo ní yō hewale ye neke haomoi le anō
 le gbei le, ni amētšakee amētšui, koni amewo ehie
 nyam.
- 10 Ni bofo ní dši enumo le kpo eto le nā ši efie kolo
 le mañtšesei le nō; ni emañtšeyelihe le wo duñ, ni
 11 amekōmo amelileii ye nōnā le hewo. *Ni amewie
 musubōwiemoi ameši nwei Nyoŋmo le ye amēnōnāi
 le ke amefadši le ahewo, ni amētšakee amētšuii ke-
 dšee amenitšumoi le amli.
- 12 Ni bofo ní dši ekpa le kpo eto le nā ši efie Euftrate
 fā kpetenkple le nō; ni emli nu le mī, koni ake-sā
 13 mañtšemei ní dšē hūlū šitē gbe le agbe le. *Ni mina
 mumoi etē ní he tšee ní tamō kōkōdeni mīdšē kpo
 ke-dšē drako le dañ ke kolo le dañ ke amalegbalo le
 14 dañ; *edšake daimonioi amumoi dšiamē, ni amēfe
 okadii, ni ameyāā dšēñ mū le fē nō mañtšemei le
 aňō, koni amebua amēnā amehā Nyoŋmo Ofe le gbī
 15 wulu le nō ta le. *Na, mība take dšulo; ádsō moni
 šio kpe ni eto etadei le, koni ekanyie yayai ni
 16 amēnna ehiegbēle le! *Ni ebua amēnā ke-te heko
 ní atšéo ye Hebri wiemo le mli ake Harmagedon le.
- 17 Ni bofo ní dši kpawo le kpo eto le nā ši efie kōyo
 mli; ni gbē kpetenkple ko dšē nwei solemotšu leñ
 18 ke-dšē mañtšesei leñ kē ake: A'gbe nā! *Ni sra-

7) 6,9; 9,13; 19,2. 9) 21; 13,6; 9,20. 10) 2Mos.10,21. Ies.8,21. 11) 9,20.
 12) 9,14. Ies.11,15. 13) 12,9,17; 13,1,2,11,15. 2Mos.8,7. 1Man.22,21...
 14) 13,13; 19,19. Mat.24,24. 2Tes.2,9. 15) 3,3,4,18. 2Kor.5,3. 1Tes.5,2--
 16) Kods,5,19,21. 2Man.9,27; 23,29. Sak.12,11. 18) 4,5; 8,5; 11,19.

wai ke gbēi ke nyoŋmo-šimoi ba, ni šikpoŋhosomō
 kpeteŋkple ba, ni anako nō dā ke-dšē beyino ní gbomei
 yō šikpoŋ le nō ne, neke šikpoŋhosomō kpeteŋ-
 19 kple kōme ní tamō ene ne! *Ni maŋ ní dši maŋ
 kpeteŋkple le, adša mli mlidšai etē, ni dšēnmādši le
 amādši le gbegbe ši, ni Babilon kpeteŋkple le, akaile
 ye Nyoŋmo hie, koni aŋo emlifū hiedō le kpulu le
 20 ahāle. *Ni ŋšokpo-fē-ŋšokpo dšo foi, ni gōdši le
 21 anaa doŋŋ. *Ni nyoŋmonte kpeteŋkple ko (ke tšimō)
 tamō talanta dšē ŋwei bagbe gbomei aŋo; ni
 gbomei wie musubōwiemoi ameši Nyoŋmo ye nyoŋ-
 monte le haomō le hewo, edsake ehaomō le da
 naakpa.

- 17.** Ni bofoi kpawo le ní hie toi kpawo le aten mo-
 kome ba ni ekemi bawie ekē: Ba, matsōo adfamaŋ
 kpeteŋkple le ní tá nui babao le nō le kodšomō le,
 2 *moni šikpoŋ le nō maŋtšemei le ke-bo adfamaŋ, ni
 mei ní hio šikpoŋ le nō le tro dā ke edfamaŋbō le dā
 3 le. *Ni eklami ke-te ŋanō ye mumō mli; ni mina
 yō ko tá kolo munēle tšuru ko ní he eyi obō ke musubō
 gbeii ni eyo yitšei kpawo ke aklontoi nyoŋma nō.
 4 *Ni yō le wo afaseo ke munēle tšuru, ni ake šika ke
 tei ní dšra wa ke margaritai (adiagbai) ewulale, ni
 ehie šika kpulu ní eyi obō ke edfamaŋ le hilenii ke
 5 mūdšinii le ye edeŋ; *ni aŋmā gbei ye ehienā:
 tēmōsane: Babilon kpeteŋkple le, šikpoŋ le nō adfa-
 maŋi le ke hilenii le anye le.
 6 Ni mina yō le ake kroŋkroŋbii le alá le ke Iesu he
 odaseyeloi le alá le étole dā; ni beni minale le, minā

19) 11,8; 14,10. 20) 6,14; 20,11. 21) 9,11; 16,9. 2Mos.9,18.23.

17.—1) 15,1. Ier.51,13. 2) 14,8. Ier.51,7. 3) 13,1.

4) 18,16. Hes.28,13.16. Ier.51,7.

5) 2Tes.2,7. Kpods.14,8; 16,19; 18,3.9. Dan.4,27. 6) 18,24.

- 7 kpe mihe ke nākpe kpeteñkple. *Ni bofo le kēmi
ake : Mēhewo onā kpe ohe? Mi le mibakēo yō le
ke kolo le ní tērele ní eyo yitsei kpawo le ke aklon-
8 toi nyoñma le ahe tēmosane le. *Kolo le ní ona le
ye, ni ebe, ni ebadše bu kwonkwon leñ ekwo ke-ba
ke-baho hiekpātāmō mli ; ni mei ní hīo šikpoñ le nō
ní aīmāko amegbeii ye wala-wolo le mli ke-dše dšen
šišidše le anā akpe amehe, beni amēnaā kolo le ake
eye, ni ebe, tše eye kē le.
- 9 Biē dfeñmō le ní yō nā le yō. Yitsei kpawo le dši
gōdši kpawo ní yō le tá nō le, ni mañtšemei kpawo
10 ni. *Mei enumō le gbe ši, ni mokome le ye, ni mo-
kroko le náko aba, ni beni eba le, edša ake eehī ši
11 fio ko. *Ni kolo le ní yō ni ebe le, ledientše hū dši
mokpānyo, ni edše mei kpawo le amlī, ni ēya hie-
12 kpātāmō mli. *Ni akłontoi nyoñma le ní ona le,
mañtšemei nyoñma ni, mei ní náko mañtšeyeli ko
amená, ši kēle amēke kolo le mīnā hegbe tamō mañ-
13 tšemei ñmletfā kome. *Menemei ye yīñ kome, ni
amēke amēhewale le ke amēhegbe le ahā kolo le
14 kwrā. *Menemei ke tōbi le awu, ni tōbi le aye amē-
nō kōnim, edšake le dši nuntsomei anuntšo ke mañ-
tšemei amañtše, ni mei ní kele yō le dši mei ní atšē
ke mei ní ahala ke mei ní heo yeo le.
- 15 Ni ekēmi ake : Nui le ní ona le ní yō adfamañ le
tá nō le dši mādši ke asafoi ke dšenmādši ke lileii.
16 *Ni akłontoi nyoñma le ní ona le, ke kolo le, nomei
anye adfamañ le, ni amēafele amañfō ke ehe yayai,
17 ni amēaye eheloi le, ni amēaşāle ke la. *Edšake
Nyoñmo ké-wo amēšuiiāñ koni amēfe eyiñtōñii le,
ni amēfe yīñ kome, ni amēke amēmañtšeyeli le ahā
kolo le ke-yaši beyino ní agbe Nyoñmo kēmōi le anā.

8) 11,7; 13,1-3.5.8. 9) 13,18.1. 11) 8; 19,20. 12) 13,1. Dan.7,20.24.

14) 19,16.14. 15) 1. Ies.8,7. Ier.47,2. 16) 12,13; 18,8. 17) 10,7.

18 *Ni yō le ní ona le dši mañ ní dši mañ kpeteñkple le ní yō šikpoñ le nō mañšemei le anō mañšeyeli le.

18. Ni nii ne aše le mina bofo kroko mīkpleke ši ke-dše ñwei, ni eye hegbe kpeteñkple, ni šikpoñ le nō tše ye enumnyam le hewo; *ni [ekē ehe ši] ebo ke gbē wulu ekē: Egbe ši! Babilon kpeteñkple le, egbe ši, ni etšō daimonioi ašihilehe, ke mumo-fē-mumo ní he tsee tšū, ke loflō-fē-loflō ní he tsee ní he yō tañ hū tšū! *Edšake ehā dšēñmādši le fē enu ehiedō adfa-mañbō dā le eko, ni šikpoñ le nō mañšemei le ke le bo adfamañ, ni šikpoñ le nō dšrayeloī le tšōmo niia-tšemei ke-dše elahō le hewale le mli.

4 Ni minu gbē kroko ke-dše ñwei mīkē: Nyedšea emli, mimañ, koni nyeke le akatsá ye ehe ešai le 5 amli, ní nyekaná ehaomoi le eko! *edšake ehe ešai le etšra nō ke-še ñwei, ni Nyoñmo ékai eni ní dšaa 6 gbē le. *Nyewoale nyomo take boni le hū éwonye nyomo le, ni nyekūa nyebqa he toi enyo, take boni enitšumoi le sa le; kpulu le ní efutu mli le, nyefutua 7 mli nyebqa he toi enyo nyehāale yeñ; *babao boni ewo ledientše ehie nyam ni eho la le, nakai bo noññ nyehāale pīmo ke awerehō! Ake-ní ekēo ye etšui mli ake: Mitá ši ake mañnye ni midšee okulafo ní 8 minañ awerehō ko: *hewo le gbī kome ehaomoi le aba, gbēle ke awerehō ke hōmo, ni ake la ašāle, edšake Nuntšo Nyoñmo le ní kodšo le he wa.

9 Ni šikpoñ le nō mañšemei le ní ke le bo adfamañ ní ameke le ho la le afóle, ni ameafe yāra ameñale,

18) 14,8; 18,10.

18.— 1) 10,1; 17,1. Hes.43,2.

2) 14,8. Ies.13,19. 21,9. Ier.51,8. Ies.13,21; 34,11.13.. Ier.50,3.13.39.40; 51,37.

3) Ier.51,7. Nah.3,4. 4) Ies.48,20; 52,11. Ier.50,8; 51,6.45. 2Kor.6,17.

5) 1Mos.18,20. Ier.51,9. 6) Lal.137,8. Ier.50,15.29. 7) Ier.50,29. Ies.47,7..

8) Ies.47,9. Ier.50,31.. Kpods.17,16. 9) 2,22; 17,2; 19,3.

- 10 beni amēana ešā le lasū le ; * ni amēadamō floflōflo
ye epīmō le gbeyēšemō le hewō amēakē : Ao ! ao !
mañ ní dši mañ kpetēnkple le, Babilon, mañ ní wa
le ! edšakē ñmletfā kome mli ni okodšomō ba ne !
- 11 Ni šikpoñ le nō dšrayeloi le afóle ni ameyele ñ-
kōmō, edšakē moko hee amēdšrayelinibii le doññ :
- 12 * šika ke dfetei, ke tei ní dšra wa ke margaritai (adia-
gbai), ke klala fefeo ke mama afaseo (purpura), ke
seda ke mama munēle tšuru guonii le, ke tšo-fē-tšo
ní dšeo ñma, ke fiowu nibii fē, ke tšo ní dšra wa
naakpa ke ayawa ke dade ke marmarate nibii fē,
- 13 * ke kinamomon ke amomon ke-tšofai-ke-ñmai, ke
miro ke ohe ní dšeo ñma, ke dā ke mū, ke mā yeñ
(šikišañ) ke ñmā, ke tšinaí ke toi, ke okpoñoi ke fi-
lii, ke gbomotšei ke gbomei asusumai. * Ni yibii ní
14 osusuma le diō se le edše onō, ni nibii ní ñō dokō-
dokō ke nibii ní kpeō nyēramnyēram le eladšeo, ni
onáname kwrā doññ.
- 15 Neke nibii ne adšrayeloi le ní tšómō niatšemei ye
ehewō le adamō floflōflo ye epīmō le gbeyēšemō le
16 hewō, ni amēafó ni amēaye ñkōmō * ni amēakē :
Ao ! ao ! mañ kpetēnkple le ní wo klala fefeo ke ma-
ma afaseo (purpura) ke munēle tšuru, ni ewula ke
šika ke tei ní dšra wa ke adiagbai (margaritai) le !
edšakē ñmletfā kome pe mli le neke nii afále babao
ne fē etšó amañfō !
- 17 Ni leleñkudōtše-fē-kudōtše ke mofēmo ní nyieō lele
mli ke-yaā heko, ke leleñbii ke mei abo ní tšuō ñšo
18 hie nii le damō floflōflo, * ni beni amēana ešā le lasū
le amēblo amēkē : Namo tamō mañ ní dši mañ kpe-
19 teñkple ne ? * Ni amēke mlu wo ameyiteañ, ni amē-

10) 14,8. Ies.21,9. Ier.51,8. 11) 18. Hes.27,36. 12) Hes.37,12.13.22.

15) Ier.50,13.46. Hes.27,27.30.36. 16) 17,4. 17) Ies.23,14. Hes.27,27..

18) Ies.34,10. 19) Ios.7,6. Hiob 2,12. Hes.27,29..

ke yāfo ke nkōmoyeli bo kē: Ao! ao! mañ kpeteñkple le, ní mei fē ní yō lēdši ye ñšōñ le tšōmō niia-tšemei ye emli ye edšrawale hewo le; edšake ñmletfā kōme pe mli ni etšō amañfō ne!

20 Bo ñwei, ke nye kroñkroñbii ke bofoi ke ghaloi, nyenāa tšuidšūrō ye eno, edšake Nyoñmo ekodšo nyekodšomō le ye eno!

21 Ni bofo agbo ko wó te ko tamō wię wulu, ni ešé efō ñšōñ ekē: Neke aašé Babilon mañ kpeteñkple le

22 afō trukā, ni anañle kwrā doññ! *Ni sañkutfaloi ke lalatšemei ke blekpāloi ke tetremantrekpāloi le agbē

le anuñ kwrā doññ ye omli, ni ñālō-fē-ñālō ní le ñā ko hū anañ kwrā doññ ye omli, ni więte gbemō hū

23 anuñ kwrā doññ ye omli, *ni kane la etšōñ kwrā doññ ye omli, ni ayemforowu ke ayemforo gbē le

anuñ kwrā doññ ye omli; edšake odšrayeloi le dši šikpoñ le nō gbomei wudši, edšake osū le ake-šišiu

24 dšēñmādši le fē; *ni emli ana gbaloi ke kroñkroñbii ke mei fē ní agbe ye šikpoñ le nō le alá le ye.

19. Nii ne ase le minu tamō asafō babao gbē wulu ye ñwei mīkē: Hallelu-Iā! walaheremō ke anumnyam

ke agbodšē ke hewale le dši Nuntšo wo-Nyoñmo le

2 nō! *Edšake anokwa ke dšale dši ekodšomoi le, ake-ní ekodšo adfamañ kpeteñkple le ní ke edfa-

mañbō le fite šikpoñ le, ni eto etšūdši le alá le he

3 owele ye edeñ le. *Ni amekē noni dši ši enyo le ake: Hallelu-Iā! ni elasū le teo ši ke-yašio nāñoi

4 anāñoi! *Ni onukpai nyoñmai-enyo-ke-edfe le ke hiekāloi edfe le gbe ši ni amedšá Nyoñmo ní tá mañ-tšesei le nō le amekē: Amen, Hallelu-Iā!

20) Ies.44,23; 49,13. Ier.51,48. 21) Ier.51,63. 22) Ies.24,8. Hes.26,13.

23) Ier.7,34; 16,9; 25,10. Ies.23,8. 24) 6,10; 47,6; 19,2. Mat.23,35.37.

19.— 1) 11,15. 2) 16,7; 6,10. 5Mos.32,43. Lal.9,13. Joel 3,26.

3) 14,11. Ies.34,10. 4) 5,14. Lal.106,48.

5 Ni gbē dšę mañtsesei lę mli kę: Nyedšiea wọ-
 Nyoñmo lę yi, nye mei ní dši etšūdši fē kę nye mei
 6 ní nyešeęlę gbeyē, mei bibii kę mei wudši fē! *Ni
 minu gbē ko tamọ asafọ babao gbē kę nui babaoi
 agbē kę nyoñmo-šimoi ní wa agbē mikę: Hallelu-
 7 Iā! edšake Nuntšo, wọ-Nyoñmo Ofe lę,
 nye mañtše! *Nyhāa wọmī ašęa ni wọ-
 mli afliawọ ni wọwoa ehie nyam; edšake
 tōbili lę yōkpemọ lę ešę, ni enā lę esā ehe
 8 eto! *Ni ahāle klala ní he tše ní kpeọ nyeram-
 nyeram koni ewo. Edšake klala lę dši kroñkroñbii
 lę adšalenii lę.

9 Ni ekęmi ake: Nmā: Adšō meini atšęame
 kę-ba tōbili lę yōkpemọ niyenii lę abe lę!
 10 Ni ekęmi ake: Nyoñmo anokwa wiemoi ne! *Ni
 migbe enādši anā ní madšále. Ni ekęmi ake: Kākwe
 ní ofe! onanyotšūlo kę onyemimeilę ní hieo Iesu
 odase lę aten moko dšimi; Nyoñmo odsá! Edšake
 Iesu odase lę dši gbalę mumọ lę.

11 Ni mina ní agble ñwei, ni na, okpoño yeñ, ni moni
 tá nọ lę, atšęole ake: Heyelilo kę Anokwafọ; ni
 12 dšale nā ekodšoọ ni ewuọ ta. *Ši ehñmeii lę tamọ
 lalilei, ni mañtšęfaii pī bumọ eyiteñ, ni eye gbei ko
 ní ánmā, ni mokomoko lee ake dša ledientše noññ;
 13 *ni ewo atade ní ańo-tšo lá mli; ni atšęo egbei ake:
 14 Nyoñmo wiemo lę. *Ni tai ní yọ ñwei lę trá
 okpoñoi yeđši anọ kę-nyie ese, ni amęwo klala yeñ
 15 ní he tše. *Ni tši ní nā ba dšęo edañ, koni eke no
 atfia dšęñmādši lę; ni lę noññ eke dadetšo atšęoseame.
 Ni lę noññ enānā Nyoñmo, Ofe lę, hiedō kę emlifū

6) 11, 15, 17. 7) Lal. 118, 24. Mat. 22, 2; 25, 10. Kpods. 21, 2, 9. 8) Lal. 45, 14. Ies. 61, 10.

9) 14, 13. Luk. 14, 15. 10) 22, 9. Bof. 10, 25. Kpods. 12, 17.

11) 6, 2; 1, 5; 3, 14. Ies. 11, 4. 12) 1, 14; 2, 18; 3, 12. 13) Ies. 63, 1. Ioh. 1, 1.

14) 4, 4; 17, 14; 3, 4. 15) 21; 1, 16; 2, 27; 14, 19. Lal. 2, 9. Ies. 11, 4; 63, 3.

16 lę weinnànō lę; *ni eye gbei ní ánmā yę etade ke egbedši anō akę: Mańtšęmei amańtšę ke nun-
tšęmei anuntšę.

17 Ni mina bōfo kome damō hūlū mli, ni ebo ke gbē wulu ekę lofōdši ní flikiō yę ūwei teń lę fē akę: Nyebaä ní nyebabuaä nyehe nā yę Nyońmo niyenii
18 kpeteńkplei lę ahe, *koni nyeye mańtšęmei aheloi ke asafoiatšęmei aheloi ke hewaloĩ aheloi ke okpońoi aloi ke mei ní trá amęno lę aheloi ke odehei ke nyōdši ke mei bibii ke mei wudši fē heloi lę!

19 Ni mina kolo lę ke šikpoń lę no mańtšęmei lę ke amętai ní abua nā lę, ní amęke moni tá okpońo lę no
20 lę ke eta lę bawu. *Ni amō kolo lę ke amalegbalo lę ní fe okadii lę yę ehie ní eke-šišiu mei ní he kolo lę okadi lę ke mei ní dšáa emagā lę afata ehe; ańo mei enyo ne fē hiekālōi awo la kpākpo lę ní tšoo
21 ke swō lę mli. *Ni mei ní fe lę, akę moni tá okpońo lę no lę tši ní dšęo edań lę gbeame, ni lofōdši fē tro ke amęheloi lę.

20. Ni mina bōfo ko mĩkpleke ši ke-dšę ūwei, ni ehie bu kwōńkwōń lę nā samfe lę ke kosōńkosō kpeteń-
2 kple ko yę edeń. *Ni emō drako lę ní dši blema onufu lę ke diabolo (abonsam) ke satana lę, ni efile
3 afii akpe, *ni eńole ewo bu kwōńkwōń lę mli, ni eńá eyi ni esęo nā, koni ekašišiu dšęńmādši lę dońń ke-yaši beyino ní aagbe afii akpe lę nā; ni nomei ašę lę dša akę afenele be fio ko.

4 Ni mina mańtšęseĩ, — ni amęho amętrá no, ni ańo kodšomō ehāame, — ke mei ní aflō ameyii yę Iesu odase lę ke Nyońmo wiemō lę hewo lę asusu-

16) 17,14. 1Tim.6,15. 17) Hes.39,4.17.. 18) 6,15; 13,16.

19) 17,12...; 16,14.16. 20) 13,1.15.11-16; 20,10. Ies.30,33. Dan.7,11.26.

20.— 1) 1,18; 9,1. 2Pet.2,4. Iud.6. 2) 12,9. 3) 2Tes.2,9..

4) Dan.7,9.22.27. Mat.19,28. Luk.22,30. 1Kor.6,2.

mai le, ke mei ní dšáko kolo le lo emagā le ni amē-
heko ekadi le ye amēhientšei anō lo amēden le; ni
amēhieī kāmo, ni amēke Kristo ye mañtše afii akpe
5 le. *Ši gbohī ní fe le ahieī náko akāmo ekoñ ke-
yaši beyino ní agbe afii akpe le nā. Ene dši kleñkleñ
6 šitē le. *Moni adšō ke mokroñkroñ dši moni náa
gbefan ye kleñkleñ šitē le mli le; gbele ní dši enyo
le be hegbe ko ye nakai mei le anō; ši moñ amēa-
tšōmo Nyoñmo ke Kristo osofoi, ni amēkele aye mañ-
tše afii akpe.

7 Ni beni agbe afii akpe le nā le, aafene satana ke-
8 adše etšū leñ, *ni eedše kpo eete, ni eyašišiu dšēñ-
mādši le ní yo šikpoñ kodši edfe le mli le, Gog le ke
Magog le, koni ebua amēnā ke-kpe ní amēya ta; mei
9 ayibo ní tamō nšō nā šia le. *Ni amēkwō ke-te ši-
kpoñ le lemo le nō, ni amēbole meikroñkroī le ansra
le ke mañ ní asumo le ke-kpe. Ni la dše Nyoñmo
10 nō ke-dše nwei, ni eyeame kpotō. *Ni abonsam le
ní šišiuoame le, anole awo la ke swō kpākpo le mli,
heni kolo le ke amalegbalō le hū yo le, ni aapiame
dšetšeremo ke dšenamo ke-ate nāñoi anāñoi.

11 Ni mina mañtšeseī yeñ ní da, ke moni tá nō le,
mo hie ní šikpoñ ke nwei dšo foi ye le, ni anáá gbe
12 ahāāame. *Ni mina gbohī le, mei bibii ke mei wu-
dši, damō mañtšeseī le hie, ni agble wodši anā; ni
agble wolo kroko ní dši wala nō le nā. Ni akodšo
gbohī le ye nibii ní ánmā ye wodši le amlī le anā,
13 boni sa amēnitšumoī le. *Ni nšō le dšie gbohī ní yo
emli le ehā, ni gbēle ke gbohīadše dšie gbohī ní yo
amemli le amēhā; ni akodšoame, mofēmo boni sa
14 enitšumoī le. *Ni gbēle le ke gbohīadše le, ašere-

5) Ies.26,14.19. 1Kor.15,23. 1Tes.4,16. 6) 5,10. 8) Hes.38,2..9.15.

9) Hes.38,22; 39,6. Sak.12,9. 10) 19,20; 14,10. 11) Mat.25,31... 2Pet.3,7-12.

12) Dan.7,10.22.Kpods.3,5.Fil.4,3.Rom.2,6. 13) Ies.26,19. 14) 1Kor.15,26.54.

ame aŋie la kpākpo le mli. Ene dši gbēle ní dši enyo
 15 le, la kpākpo le ne. *Ni ke moko ye ní anaa ake
 ánmā egbei ye walawolo le mli le, ašéle afō la kpā-
 kpo le mli.

21. Ni mina nwei hē ke šikpoñ hē; edšake tšutšu
 nwei le ke tšutšu šikpoñ le eho ete, ni nšō le be doññ.

2 *Ni mi, Iohane, mina mañ kroñkroñ le ní dši Ierusa-
 lem hē le ndšē Nyoñmo ñō ke-ndšē nwei mikpleke ši,
 ní ásāle tamō ayemforo ní áwula áhā ewu le.

3 Ni minu gbē kpeteñkple ndšē mañšesei le mli
 mikē: Na, Nyoñmo bū le ye gbomei ateñ,
 ni eeši ebū ye ameteñ, ni ameatsšómō e-
 mañ, ni Nyoñmo dientšē keame ahī ši, ni
 4 eetšō ame-Nyoñmo. *Ni Nyoñmo atšumō
 amehieiañ yāfonu-fē-yāfonu kwrā, ni gbēle
 be doññ, ni ñkōmoyeli ko ke blomō ko ke
 nōnā ko hū be doññ; edšakeši tšutšunii
 le eho ete.

5 Ni moni tá mañšesei le nō le kē: Na, mife nii
 fē ehē! Ni ekēomi ake: Nma, ake neke wiemoi ne

6 anōkwa wiemoi ní maa ši šinñ ni! *Ni ekēmi ake:
 A'gbe nā! Mi dši Alfa le ke Omega le, šišidšē le ke

nāgbē le. Mi le, moni kumai yeole, maño wala nubu
 7 le mli nu le eko mahāle yaka! *Kōnimyelo le

aye neke nii ne fē nō, ni matsšō e-Nyoñmo,
 8 ni le hū eetšō mibi. *Ši mei ní tšui fāa ke mei

ní hee yee ke mei ní dši hilegbomei ke awuyelo ke
 adfamañboloi ke sūloi ke woñdsáloi ke amaleloi fē

15) 21,27; 22,19. Fil.4,3.- Kpods.19,20. Mat.25,41.

21.— 1) Ies.65,17; 66,22. 2Pet.3,13. Kpods.20,11.

2) Heb.11,10,16; 12,22. Gal.4,26. Kpods.19,7... 3) Hes.37,27. 2Kor.6,16.

4) 7,17.- Ies.25,8; 35,10; 65,19. 5) 4,2,9; 5,1. 2Kor.5,17. 6) 1,8; 22,13.

7) 2,7.26.28. Sak.8,8. Heb.8,10. 8) Heb.10,38.. Kpods.22,15; 20,14.

le, ameaná amegbenā yē kpākpo le ní tsoo kē la kē swō le mli, noni dši gbēle ní dši enyo le.

- 9 Ni bofoi kpawo le ní hie toj kpawo le ní eyimo obōbō kē nāgbē haomoi kpāwo le atēn mokome ba minō ni ekemi bawie ekē: Ba, matšoo ayemforo le
10 ní dši tōbi le nā le! *Ni enomi yē mumo mli kē-te goñ kple ní kwō ko nō, ni etšōmi mañ kpetenkple le ní dši Ierusalem kroñkroñ le ní ndšē ūwei kē-ndšē
11 Nyoñmo nō mīkpleke ši, *ni ehie Nyoñmo anumnyam le; noni tsoo hāale tamō tē ní dšra wa fē fē,
12 tamō yaspi-te ní mli tše ake kristalo afefe. *Eye gbogbo kpetenkple ní kwō, kē agboi nyoñma-ke-
13 ma-ke-nyo le agbei le. *Agboi etē yē bokāgbē, ni agboi etē yē nineabekugbē, ni agboi etē yē ninedšūrōgbē, ni agboi etē yē anaigbē. *Ni mañ le gbogbo
14 le yē šišitoi (alo fanesi) nyoñma-ke-nyo, ni tōbi le bofoi nyoñma-ke-nyo le gbei yē amemli.

- 15 Ni moni kemi wie le hie šika glā susumotšo, koni
16 eke-susu mañ le kē egboi le kē egbogbo le. *Ni mañ le kā ši kodši-edfe, ni ekele tamō elemo nonñ. Ni eke glā le susu mañ le, ni efe stadioi akpei-nyoñma-
17 ke-nyo. Ekele kē elemo kē ekwole yē egbo. *Ni esusu egbogbo le, efe nidši oha-ke-nyoñmai-edfe-ke-edfe yē gbomo susumō ní dši bofo nō le nā.

- 18 Ni noni aňo-tfa egbogbo le dši yaspi-te, ni mañ le
19 šika kroññ ní tamō afefe kroññ ni. *Ni mañ le gbogbo le šišitoi (fanesi) le awula kē tē-fē-te ní dšra wa: Kleñkleñ šišito (fanesi) le dši yaspi, noni dši enyo le safiro, noni dši etē le kalkedon, noni dši edfe
20 le smaragdo, *noni dši enumo le sardoniki, noni dši ekpa le sardio, noni dši kpawo le krisolito, noni dši

9) 15,1.6.7; 19,7. 10) Hes.40,2. 11) 23. Hes.48,35. 12) Hes.48,31..

14) Ef.2,20. 15) Hes.40,3. 16) Hes.48,16.. 19) 2Mos.28,17.. Ies.54,11..

kpānyo le berilo, noni dši nehū le topasion, noni dši
 nyoñma le krisopraso, noni dši nyoñma-ke-ekome le
 21 hiakinto, noni dši nyoñma-ke-enyō le ametisto. *Ni
 agboi nyoñma-ke-enyō le adiabai (margaritai) nyoñ-
 ma-ke-enyō ni, agbo kome le adiabga (margarita)
 kome aňo-fe. Ni mañ le blohū le šika kroññ ni, ni
 emli tše tamō afefe.

22 Ni minaa solemōtsu ye mli; edšake Nuntšo Nyoñ-
 23 mo Ofe le ke tōbi le dši esolemōtsu. *Ni hūlū lo
 nyontšere ehiañ mañ le, koni etšoō alo ekpeō ye
 mli; edšake Nyoñmo anumnyam le tšoō ye emli, ni
 ekane le dši tōbi le.

24 Ni dšēnmādši [ní ahere ameyiwala] le anyie ye
 ela le mli, ni šikpoñ le nō mañtšemei le ke amenum-
 25 nyam le aba mli. *Ni egboi le aňámōñ kwrā fane;
 26 edšake nyōñ be dšei doññ; *ni amēke dšēnmādši
 27 le anumnyam le ke amewō le aba mli. *Ni yakaya-
 kanoko ke noni feō hilenii ke amale boteñ mli kwrā,
 ake dša mei ní áñmā ye tōbi le wala-wolo le mli le.

22. Ni etšōmi wala-nu fā kroññ ní ehie tše ake kris-
 talo-afefe mīdšē Nyoñmo ke tōbi le mañtšesei le mli.
 2 *Ni eblohū le teñ ke fā le nā bie ke bie fē walatšo le
 māmō, ni ewoō yibii srotōi nyoñma-ke-enyō, ni
 ewoō eyibii nyoñ-fē-nyoñ nō, ni tšo le bai le ake-tšáa
 3 dšēnmādši le. *Ni musu-fē-musu be doññ. Ni
 Nyoñmo ke tōbi le mañtšesei le amā emli; ni etšū-
 4 dši le asōmole; *ni amēana ehie, ni egbei le ahī
 5 amehieñtšei aňō. *Ni nyōñ be dšei, ni kane lo hūlū
 la ko ehiañame, edšakeši Nuntšo Nyoñmo le atšo ye
 amēō, ni amēaye mañtše ke-ate nāňōi anāňōi.

21) 22,2. 23) 22,5. Ies.24,23; 60,19.. 24) Ies.60,3,5.

25) 22,5. Ies.60,11,20. Sak.14,7. 27) 20,15.-

22.— 1) Hes.47,1,12. Sak.14,8. 2) 21,21. 1Mos.2,9. Hes.47,12.

3) Sak.14,11. 4) 21,3; 3,12.- Lal.17,15. 5) 21,25; 5,10. Lal.36,10. Dan.7,18,27.

- 6 **Ni** ekēmi akē : Šifimo ke anokwa wiemoi ne ; ni
 gbaloi le amumo a-Nuntšo Nyomo le tšu ebofo le
 7 ni ebatšo etsūdši nii ní dša akē aba oyá. *Na, mība
 oyá. Adšo moni toq neke wolo ne mli gbalē le wie-
 moī le !
- 8 Ni mi, Iohane, mina ni minu nii ne. Ni beni minu
 ni mina le, miho mibu ši ní midšá ye bofo le ní tšō-
 9 mi nii ne le nādši anā. *Ni ekēmi akē : Kākwe ní
 ofe ! edšake onanyotšūlo ke onyemimeī ke gbaloi ke
 meī ní toq neke wolo ne mli wiemoī le atēn moko
 10 dšimi ; Nyomo odšá ! *Ni ekēmi akē : Kāsoo neke
 wolo ne mli gbalē wiemoī le anā, ši be le ebeñke.
 11 *Moni edšaa le, hā ní eya no efe nii ní edšaa kē ; ni
 moni dši mūdšiatše le, hā ní eya no ewo ehe mūdši kē ;
 ni moni dši dšalo le, hā ni eya no edša kē, ni moni
 dši mokronkron le, hā ní eya no ehī kronkron kē !
- 12 Na, mība oyá, ni minyomowō le fata mihe, ní mawo
 13 mofēmo nyomo boni asa enitšumo le. *Mi dši Alfa
 le ke Omega le, šišidšē le ke nāgbē le, kleñkleñmo
 le ke nāgbēmo le.
- 14 Adšo nfeī ní foō ametadeī le ahe le, koni amená
 hegbe ye walatšo le no, ni amētšō agboī le amli ke-
 15 bote mā le mli. *Ši mañ le se le, gbei le ke sūloī le
 ke adfamañboloī le ke awuyeloī le ke amagādšaloī le
 ke mofēmo ní doō amale he ní efe le yo dšei.
- 16 Mi, Iesu, mitsū mibofō le koni eho nii ne ebayenye
 odase ye asafōī le atēn. Midši Dawid šišifā le ke
 esešinyo le, tolō ní kpeo le.
- 17 Ni Mumō le ke ayemforo le kēo akē : Ba !
 Ni moni nuo le, hā ní ekē : Ba ! Ni moni ku-

6) 1,1. 7) 12,20; 3,11; 1,3. 8) 19,10. 10) 10,4. Dan.8,26; 12,4. Kpods.1,3.
 11) Hes.3,27. Dan.12,10. 2Tim.3,13. 12) 7; 3,11. Ies.40,10; 62,11. Rom.2,6.-
 13) 1,4.8.11; 2,8; 21,6. 14) 12,17. 15) 21,8.27. 1Kor.6,9.
 16) 1,1.2. Ies.11,10. Kpods.5,5; 2,28. Luk.1,78. 2Pet.1,19.
 17) Rom.8,23. Kpods.21,6. Ies.55,1. Ioh.7,37.

mai yeoḷe ḷe, hā ní eba, ni moni sumoo ḷe,
hā ní ebaye wala-nu ḷe yaka!

18 Mi miye odase mihā mofēmo ní nuo neke wolo ne
mli gbaḷe wiemoi ḷe ake: Keḷši moko fata nii ne ake
noko ḷe, Nyoŋmo aŋo haomoi ní aŋmā ye neke wolo
19 ne mli ḷe afata he ahāḷe; * ni keḷši moko dšje noko
ke-dšje neke gbaḷe ne wolo ḷe mli wiemoi ḷe amli ḷe,
Nyoŋmo adšje egbenā ke-adšje wala-wolo ḷe ke mañ
kronkron ḷe ke nii ní aŋmā ye neke wolo ne mli ḷe
amli.

20 Moni yeo neke nii ne he odase ḷe keo ake:
Hē, mība oyá! Amen. Hē, ba, Nuntšo Iesu!

21 Wo-Nuntšo Iesu Křisto dromo ḷe ke nyefē ahī ši!
Amen.

18) 15,1.6-8. 19) 5Mos.4,2; 12,32. Fil.4,3. Kpods.3,5; 21,2.

20) 7; 1,7. 2Tim.4,8. 21) Rom.16,20.24. 2Tes.3,18.

